

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

AFET YÖNETİ(Şİ)MİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
ROLÜ: BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

OĞUZHAN ÖZKAN

BALIKESİR, 2023

T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

AFET YÖNETİ(Şİ)MİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
ROLÜ: BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

OĞUZHAN ÖZKAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ALPER UZUN

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Coğrafya Anabilim Dalı'nda 201812516004 numaralı Oğuzhan ÖZKAN'ın hazırladığı “Afet Yöneti(şi)minde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Balıkesir İli Örneği” konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 17/11/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Abdullah KÖSE

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Alper UZUN

İmza

Üye Prof. Dr. Fahri ÇAKI

İmza

Üye Prof. Dr. Bayram ÇETİN

İmza

Üye Doç. Dr. Ferhat ARSLAN

İmza

.../.../...

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

17/11/2023

İmza

Oğuzhan ÖZKAN

ÖNSÖZ

Her ne kadar birçok boyutu ve etkiyi barındıran karmaşık bir mefhum ise de afetlerin en önemli ve trajik etkisi, kuşkusuz ki can kayıplarıdır. İlk insanların ortaya çıkışından bugüne, dünya çapında sayıları net olarak bilinmeyecek kadar çok afet ve afetlere bağlı ölümler gerçekleşmiştir. Afetlerin getirdiği ölümler ve diğer tüm olumsuzluklar, insanları afetlerle başa çıkabilmek için çözümler üretmeye itmiştir. Bu çözümlerin çıkış noktası ise afetlerin oluşmadan önlenebileceği veya etkisinin azaltılabileceği fikridir. Bir başka deyişle, kadercî anlayıştan ve “*böyle gelmiş, böyle gider*” düşüncesinden uzaklaşılması, afetlerle mücadele edilebileceği inancının kök salması sonucunu doğurmuştur.

Doğaldır ki, gelişigüzel ve doğaçlama uygulamalar doğrultusunda afetlerle mücadele edebilmek ve başarı sağlamak mümkün değildir. Afetlerin karmaşıklığı, başarı ve etkinlik için sistematik, detaylı, yoğun, çok boyutlu ve titiz bir bakış açısını gerektirmektedir. Tam da bu noktada afet yönetimi devreye girmektedir. Afet yönetimi, afetlerle mücadelenin belirli bir plan ve düzen dâhilinde yapılmasını sağlamaktadır. Bu durum da afetlere karşı koyma ihtimalini arttırmaktadır. Fakat tabii ki afet yönetiminin daha verimli olması da mümkündür. Afetlerin fazlasıyla yıpratıldığı ve hasar verdiği toplumun kendini korumak adına afet yönetiminde aktif hâle gelmesi, bu noktada kayda değer bir etki yaratmaktadır. Böylece, diğer tüm paydaşların yanı sıra sivil toplumun da afet yönetiminde söz sahibi olmasıyla birlikte ortaya çıkan çok perspektifli ve demokratik ortam, standart düşünce kalıplarının kırılarak geniş pencereden değerlendirme yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca sivil toplumun diğerkâmlığı ve fedakârlığı benimseme ilkesi sayesinde, afetlerden sonra *ateşin sadece düştüğü yeri değil tüm toplumu yaktığına* inanılan bir anlayışın yayılma ihtimali de artmaktadır. Bu durum neticesinde, toplumdaki her bireyi önemseyen ve kimseyi göz ardı etmeyen başarılı bir afet yönetimi sistemine giden yolun taşları da döşenebilmektedir. Çalışma da bu olasılığı temel almaktadır. Sivil toplumun en fazla öne çıkan aracı olan STK’ların afet yönetimindeki konumları, afet potansiyeli yüksek olan Balıkesir örneğinde değerlendirilmiştir.

Araştırma, uzun bir süreç sonucunda şekillendi. Bu süreçte bana en çok katkı sağlayan kişi, şüphesiz ki değerli danışmanım Doç. Dr. Alper UZUN oldu. Ne zaman

ihtiyacım olsa varlığını hep yanımda hissettim. Sorularımı ilgiyle, sabırla ve anlayışla cevapladı. Bildiklerini eğmeden, bükmeden ve eksiltmeden bana aktardı. Sadece akademik olarak değil, hayat görüşü ve tecrübesi anlamında da bana çok şey kattı. Benim için danışmandan öte bir abi ve arkadaş oldu. Bundan sonraki süreçte hayatımın sonuna kadar görüşmek istediğim, sevdiğim ve saygı duyduğum birisidir Alper Hocam. Kendisine sonsuz teşekkür ediyorum.

Çalışma konusunun belirlenmesinde ise Prof. Dr. Fahri ÇAKI'nın önemli katkıları oldu. Afet, afet yönetimi ve afet sosyolojisi alanındaki engin bilgisini benden esirgemedi. Aynı zamanda tez izleme komitemde de yer alıp teze çok değerli eklemeler yaptı ve destek verdi. Kendisine çok teşekkür ederim.

Tezimin coğrafi yönünün oluşturulmasının için sunduğu kıymetli öneriler ve katkılar için tez izleme komitemde bulunan Prof. Dr. Abdullah KÖSE'ye de ayrıca teşekkür ederim. Bir dönem tez izleme komitemde yer alan ve teze katkı sağlayan Prof. Dr. Alpaslan ALIĞAĞOĞLU'na da çok teşekkür ederim. Tez savunma sınavımda yer alıp tezime değerli katkılar sağlayan jüri üyeleri Prof. Dr. Bayram ÇETİN ve Doç. Dr. Ferhat ARSLAN'a da teşekkür ediyorum.

Balıkesir İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürü Eyüp FİDAN'a anlayışı ve ilgisi dolayısıyla minnettarım. Kendisi örneklemdaki STK'ların temini konusunda bana fazlasıyla destek sağladı.

AFAD Balıkesir temsilcisiyle görüşme yapmam için elverişli ortamı oluşturan AFAD Balıkesir İl Müdürü Bayram Şahin'e nezaketi için ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmaya dâhil olan tüm STK ve kamu kurumu temsilcilerine yardımlarından, katkılarından ve anlayışlarından dolayı fazlasıyla müteşekkirim.

MAXQDA 2020 programını edinmemde sağladığı yardım dolayısıyla Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Arş. Gör. Ali Egi'ye teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak ise bugünlere gelmemi sağlayan, hayatım boyunca maddi- manevi desteğini fazlasıyla gördüğüm, her zaman yanımda olan, benim için apayrı bir yere sahip sevgili annem Hatice ÖZKAN'a çok teşekkür ediyorum.

BALIKESİR, 2023

OĞUZHAN ÖZKAN

ÖZET

AFET YÖNETİ(Şİ)MİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ

ÖZKAN, Oğuzhan

Doktora, Coğrafya Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Alper UZUN

2023, 387 Sayfa

STK'ların afet yönetimindeki rolleri, demokrasi çerçevesi belirlenmesinin yanı sıra, afet yönetişiminin verimli olup olmadığına dair de birtakım göstergeler sunacak olması açısından kıymetlidir. Bu doğrultuda araştırmada Balıkesir'deki afet temalı STK'lar ile kamu kurumlarının, STK'ların afet yönetimindeki yeri ve rolüne ilişkin bakış açılarının belirlenmesi önemsenmiştir.

Araştırmanın evreni Balıkesir'de bulunan ilk yardım, acil durum ve arama kurtarma dernekleriyle birlikte, kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı afet birimleri/komisyonları/ merkezleridir. Buna yönelik olarak, amaçlı örnekleme tespit edilen 19 STK ve 9 kamu kurumuna bağlı temsilcilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, STK'lar ve kamu kurumları için ayrı ayrı alt kodlar, kodlar, alt temalar ve temalar oluşturulup MAXQDA 2020 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre afet yönetiminin toplumsal boyutu değerlendirildiğinde, STK temsilcileri, STK'ların olumlu yönlerini daha çok belirtmişlerdir. Bu anlamda STK'ların topluma afet farkındalığı aşılması ve afetlerin açtığı toplumsal yaraların sarılması ön plana çıkarılmıştır. Aksine kamu kurumlarında, STK'ların toplumsal bazlı olumsuz etkileri daha fazla ortaya konmuştur. Bu olumsuzluklardan en çok belirtileni ise STK'ların toplumdan ziyade kendilerini düşünmeleri ve afet yönetimine katkı kisvesi altında reklamlarını yapma çabalarıdır.

STK temsilcilerinin çoğunluğu, Balıkesir afet yönetiminde STK'ların konumlarının vazgeçilmez olduğu fikrindedir. Kamu kurumlarında ise STK yokluğunun afet yönetimi işleyişini bozmayacağı görüşü yaygındır.

Hem STK hem de kamu kurumları temsilcileri, çocukların afet eğitimlerinde ayrı bir yerleri olduğu konusunda hemfikirlidir. Bu nedenle, afet eğitiminde çocukları merkeze alan STK'lar ile kamu kurumları arasında pozitif ilişkiler ortaya çıkmaktadır.

Balıkesir'in çevre ve kıyı ilçelerinde bulunan STK'ların büyük bir kısmının afet yönetimindeki rollerinden memnun olmadıkları, merkez ilçelerdeki STK'ların ise memnun oldukları görülmektedir. Nihai açıdan değerlendirildiğinde, STK'ların yerel halkla iletişimlerinin son derece zayıf olduğu ve bu durumun halk nezdinde STK'lara yönelik güvensizliği ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, örnekteki STK'ların köprü bağlayıcı sosyal sermaye niteliklerinin, toplum temsili ve sivil toplum boyutunun eksiklikler barındırdığı söylenebilir. Ayrıca STK'ların dâhilî ve haricî kaynaklı engelleri, Balıkesir'de afet yönetişiminin sağlıklı olmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Afet Yönetişimi, Balıkesir, Kamu Kurumları, STK'lar

ABSTRACT

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN DISASTER MANAGEMENT/ GOVERNANCE: THE CASE OF BALIKESİR PROVINCE

ÖZKAN, Oğuzhan

PhD Thesis, Department of Geography

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Alper UZUN

2023, 387 Pages

The roles of NGOs in disaster management are valuable in that, in addition to determining the framework for democracy, they will also provide some indicators as to whether disaster governance is efficient or not. In this research, it is important to determine the perspectives of disaster-themed NGOs and public institutions in Balıkesir regarding the place and role of NGOs in disaster management.

The population of the research is first aid, emergency and search and rescue associations in Balıkesir, as well as disaster units/ commissions/ centers affiliated with public institutions and organizations. For this purpose, semi-structured interviews were held with representatives of 19 NGOs and 9 public institutions identified through purposeful sampling. The interviews were analyzed using the MAXQDA 2020 program by creating separate sub-codes, codes, sub-themes and themes for NGOs and public institutions.

According to the research findings, when the social dimension of disaster management is evaluated, NGO representatives mostly stated the positive aspects of NGOs. In this sense, NGOs' instilling disaster awareness in society and healing the social wounds caused by disasters have been highlighted. On the contrary, in public institutions, the social-based negative effects of NGOs have been revealed more. The most frequently mentioned negativity is that NGOs think about themselves rather than society and try to advertise under the guise of contributing to disaster management.

The majority of NGO representatives are of the opinion that the position of NGOs is indispensable in Balıkesir disaster management. In public institutions, it is

widely believed that the absence of NGOs will not disrupt the functioning of disaster management.

Both NGO and public institution representatives agree that children have a special place in disaster education. For this reason, positive relationships emerge between NGOs and public institutions that focus on children in disaster education.

It is seen that most of the NGOs in the surrounding and coastal districts of Balıkesir are not satisfied with their role in disaster management, while the NGOs in the central districts are satisfied. When evaluated from a final perspective, it is understood that the communication of NGOs with the local people is extremely weak and this situation reveals the distrust towards NGOs among the public. For this reason, it can be said that the bridging social capital qualities, community representation and civil society dimension of the NGOs in the sample have deficiencies. In addition, internal and external obstacles of NGOs reveal that disaster governance in Balıkesir is not healthy.

Keywords: Disaster Management, Disaster Governance, Balıkesir, Public Institutions, NGOs

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xxv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.6. Tanımlar	7
2. İLGİLİ ALANYAZIN	10
2.1. Kuramsal Çerçeve	10
2.1.1. Afet Yönetimi	10
2.1.1.1. Risk Yönetimi	12
2.1.1.1.1. Zarar Azaltma	12
2.1.1.1.2. Hazır Bulunuşluk	12
2.1.1.2. Kriz Yönetimi	13
2.1.1.2.1. İlk Yardım ve Müdahale	13
2.1.1.2.2. Yeniden İnşa	14
2.1.1.3. Afet Yönetiminin Sürdürülebilirliğinde STK'ların Rollerini	15
2.1.2. Afet Yönetişimi	17
2.1.3. Sosyal Sermayeden Sivil Topluma	18
2.1.3.1. Sosyal Sermaye Kavramı	18
2.1.3.1.1. Sosyal Sermayenin Açıklanması ve Literatürdeki Yeri	18
2.1.3.1.2. Sosyal Sermayenin Olumlu Yanları ve Sosyal Sermaye Eksikliğinin Sonuçları	25

2.1.3.1.3. Sosyal Sermaye- Kent İlişkisi	27
2.1.3.1.4. Sosyal Sermayenin Afetlerdeki Önemi	29
2.1.3.1.5. Sosyal Sermaye Kavramına Yönelik Eleştiriler	31
2.1.3.2. Sivil Toplum Kavramı ve STK'lar	33
2.1.3.2.1. Sivil Toplum Kavramının Kökeni ve Gelişimi	33
2.1.3.2.2. Sivil Toplum Nedir?	35
2.1.3.2.3. Sivil Toplumun Önemi	42
2.1.3.2.4. Sivil Topluma Yönelik Eleştiriler	44
2.1.3.2.5. STK'ların Tanımı, Gelişimi ve Önemi	46
2.1.4. Dünyada Sivil Toplum- Devlet İlişkilerinin Genel Görünümü	49
2.1.4.1. Avrupa'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü.....	50
2.1.4.2. Genel Hatlarıyla Kuzey Amerika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi..	53
2.1.4.3. Genel Hatlarıyla Latin Amerika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi....	56
2.1.4.4. Afrika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü	60
2.1.4.5. Asya'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü	63
2.1.4.5.1. Genel Hatlarıyla Uzak Doğu'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi ...	63
2.1.4.5.2. Genel Hatlarıyla Orta Asya'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi.....	68
2.1.4.5.3. Orta Doğu'da Devlet- STK İlişkisi ve İslamiyet'in Sivil Topluma Bakışımı İrdeleyen Yaklaşımlar	69
2.1.4.5.3.1.İslamiyet'in Sivil Toplum ve Demokrasiyle İlişkisine Dair Yaklaşımlar.....	69
2.1.4.5.3.2.Genel Hatlarıyla Orta Doğu'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi	74
2.1.5. Türkiye'de Sivil Toplum- Devlet İlişkilerinin Genel Görünümü.....	79
2.1.6. STK'ların Afet Yönetimindeki Rolü	83
2.1.7. Afet Yönetimi Bağlamında Dünyada Devlet- Sivil Toplum İlişkileri.....	84
2.1.7.1. Afet Yönetimi Bağlamında Gelişmiş Ülkelerde Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	87
2.1.7.1.1. Afet Yönetimi Bağlamında Japonya'da Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	87
2.1.7.1.2. Afet Yönetimi Bağlamında ABD'de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	93
2.1.7.1.3. Afet Yönetimi Bağlamında Güney Kore'de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	98

2.1.7.2. Afet Yönetimi Bağlamında Gelişmekte Olan Ülkelerde Devlet-Sivil Toplum İlişkileri.....	101
2.1.7.2.1. Afet Yönetimi Bağlamında Hindistan’da Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	101
2.1.7.2.2. Afet Yönetimi Bağlamında Bangladeş’te Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	106
2.1.8. Afet Yönetimi Bağlamında Türkiye’de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri	110
2.1.9. Afet ve Risk Paradigmaları.....	114
2.1.9.1. Tehlike Odaklı Afet ve Risk Paradigması.....	115
2.1.9.2. Kırılganlık Odaklı Afet ve Risk Paradigması.....	116
2.1.9.3. Sosyal İnşacı Afet ve Risk Paradigması.....	118
2.1.10. Davranışsal Coğrafya ve Afet.....	120
2.1.10.1. Davranışsal Coğrafya Öncesinde Coğrafyadaki Paradigmalar	120
2.1.10.2. Davranışsal Coğrafyanın Genel Hatları	123
2.1.10.3. Davranışsal Coğrafya ve Yer Seçimlerinin Doğal Afetlerle İlişkisi	125
2.1.11. Sosyal Coğrafya.....	127
2.2. İlgili Araştırmalar	129
2.2.1. Çalışma Konusuyla İlgili Araştırmalar	129
2.2.1.1. Çalışma Konusuyla İlgili Araştırmalarda Coğrafi Yönelimler	137
2.2.2. Çalışma Alanı ile İlgili Araştırmalar	144
3. YÖNTEM.....	147
3.1. Araştırmanın Modeli	147
3.2. Evren ve Örneklem.....	149
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	156
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	157
3.5. Verilerin Analizi.....	158
4. BULGULAR VE YORUMLAR	169
4.1. STK Bakış Açısından STK’ların Afet Yönetimindeki Rollerine.....	169
4.1.1. STK’ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri	169
4.1.1.1. STK’ların Profilleri	169
4.1.1.2. STK’ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri	180
4.1.2. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu	182
4.1.2.1. Balıkesir’deki STK’ların Bütünlükleri ve Eylemleri	186

4.1.2.2. STK'ların Coğrafi Bağlamı.....	188
4.1.2.3. Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı.....	191
4.1.3. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları.....	193
4.1.3.1. STK'ların Sosyal Yönleri.....	200
4.1.3.2. STK'ların Panzehirleri.....	202
4.1.3.3. STK'ların Zehirleri.....	205
4.1.3.4. STK'ların Zamanda Yolculuk Yapması.....	208
4.1.3.5. STK'ların Aynı Dili Konuşması.....	209
4.1.3.6. STK'ların Farklı Dilleri Konuşması.....	212
4.1.4. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi.....	214
4.1.4.1. STK'ların Yanında Durulma(ma)sı.....	219
4.1.4.2. Şerrin Hayrının Dokunması.....	224
4.1.4.3. Yerleşik ve Kronik Afet Bilinçsizliği.....	226
4.1.5. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar.....	227
4.1.5.1. Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi.....	232
4.1.6. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti.....	242
4.1.6.1. Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek.....	247
4.1.6.2. Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet Yönetimini Etkilemesi	250
4.2. Kamu Kurumlarının Gözünden STK'ların Afet Yönetimindeki Konumları	252
4.2.1. Kamu Kurumlarının Arka Planları.....	252
4.2.1.1. Kamu Kurumlarının Profilleri.....	252
4.2.2. Afet Organizasyonunun Coğrafi Yönü.....	260
4.2.2.1. Balıkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri ve Faaliyetleri ...	263
4.2.2.2. Afet Yönetiminin Coğrafi Yönü.....	264
4.2.3. Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri.....	268
4.2.3.1. Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması.....	271
4.2.3.2. Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları.....	274
4.2.3.3. Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları.....	278
4.2.4. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları.....	279
4.2.4.1. STK'ların Zehirleri.....	285
4.2.4.2. STK'ların Panzehirleri.....	289

4.2.4.3. Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri Açısından STK'lar	291
4.2.4.4. STK'ların Toplumsal Boyutu.....	293
4.2.4.5. STK'ların Farklı Dilleri Konuşması.....	297
4.2.4.6. STK'ların Zamanda Yolculuk Yapması.....	298
4.2.4.7. STK'ların Aynı Dili Konuşması	300
4.2.5. Devlet ve STK'ların Afet Yönetimi Hiyerarşisindeki Konumlarının Tespiti	300
4.2.5.1. Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatları	304
4.2.6. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Olan Tesiri	309
4.2.6.1. STK'lara Destek Verilme(me)si.....	313
4.2.6.2. Afet Bilinçsizliğinin Yerleşik ve Kronik Bir Hâle Gelmesi	315
4.2.6.3. Şerrin Hayrı Ortaya Çıkarması.....	316
4.2.7. Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek	317
4.2.7.1. Afet Yönetiminin Tespiti için Deklanşöre Basmak	321
4.3. STK ve Kamu Kurumlarına Bağlı Katılımcıların Görüşmelerde Sıkça Kullandıkları Kelimelerin Değerlendirilmesi.....	324
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	327
5.1. Sonuçlar.....	327
5.2. Öneriler.....	341
KAYNAKÇA	345
EKLER.....	382
Ek-1: Görüşme Formu (STK'lar)	382
Ek-2: Görüşme Formu (Kamu Kurumları).....	385
Ek-3: Etik Kurulu Onayı	387

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

<u>Cizelge 1.</u> Kaldor'un Bakış Açısına Göre Sivil Toplumun Dört İdeal Türü ve Bu Türlerin Görev, Faaliyet, Örgütlenme Şekilleri ve Sosyal Bileşimleri.....	39
<u>Cizelge 2.</u> Evreni Oluşturan STK'lar, Faaliyet Alanları ve Buldukları İlçeler....	150
<u>Cizelge 3.</u> Örneklemi Oluşturan Kamu Kurumları ve Buldukları İlçeler.....	153
<u>Cizelge 4.</u> STK Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Alt Kodlar ve Kodlar....	158
<u>Cizelge 5.</u> STK Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Kodlar, Alt Temalar ve Tema.....	163
<u>Cizelge 6.</u> Katılımcıların Araştırma Kapsamındaki Kodları, Yaşları, Cinsiyetleri ve Bağlı Oldukları Organizasyon Türleri ve Statüleri	164
<u>Cizelge 7.</u> Kamu Kurumlarıyla Yapılan Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Alt Kodlar ve Kodlar.....	165
<u>Cizelge 8.</u> Kamu Kurumlarıyla Yapılan Görüşmelerin Analizi için Oluşturulan Kodlar, Alt Temalar ve Tema	168
<u>Cizelge 9.</u> Balıkesir İlindeki İlk Yardım, Arama- Kurtarma ve Acil Durum Temalı STK'ların Profilleri	170
<u>Cizelge 10.</u> Balıkesir İlinde Afet Yönetimi Kapsamında Faaliyet Gösteren Kamu Kurumlarının İsimleri, Kuruluş Yılları ve Üye Sayıları	252

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

<u>Sekil 1.</u> WHO/EHA'ya Göre Afet Yönetiminin Aşamaları.....	11
<u>Sekil 2.</u> STK'ların Afet Yönetimi Aşamalarındaki Rollerine İlişkin Shaw'un Ortaya Koyduğu Model	16
<u>Sekil 3.</u> Joseph Hannah'ın Dört Balon Modeli	37
<u>Sekil 4.</u> BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'na Göre Sivil Toplumun Alt Grupları	38
<u>Sekil 5.</u> Güney Afrika'nın İlk Siyahi Başkanı Nelson Mandela'yı İktidara Getiren Seçimde Oy Vermek için Sırada Bekleyen Halk	61
<u>Sekil 6.</u> 1995 Yılında Japonya'nın Kobe Kentinde Yaşanan Depremın Yol Açtığı Yıkımı Yansıtan Bir Kare	87
<u>Sekil 7.</u> 11 Eylül 2001 Tarihinde İkiz Kulelere Yönelik Terör Saldırısı Anı	95
<u>Sekil 8.</u> 2005 Yılında ABD'de Yaşanan Katrina Kasırgası'nın Yerleşim Alanlarında Yol Açtığı Hasarı Ortaya Koyan Bir Kare	96
<u>Sekil 9.</u> 1970 Yılında Yaşanan Bhola Kasırgası Sonucunda Bangladeş'in Güney Bölgesinde Ortaya Çıkan Yıkım	106
<u>Sekil 10.</u> Araştırma Sahasının Konumu ile Evren ve STK Örnekleminin Bulunduğu İlçeler.....	152
<u>Sekil 11.</u> Araştırma Evreni ve Kamu Kurumlarına Ait Örneklemin Bulunduğu İlçeler	155
<u>Sekil 12.</u> STK'ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar	172
<u>Sekil 13.</u> STK'ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar	173
<u>Sekil 14.</u> <i>STK Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri</i> Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Yansıtan Grafik Kod Matris Tarayıcısı	174
<u>Sekil 15.</u> <i>STK Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri</i> Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	175
<u>Sekil 16.</u> <i>Üyelerin Nitelikleri ve Kamu Çalışanlarına Eğitim Vermek</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	176

<u>Sekil 17.</u> <i>Üyelerin Nitelikleri ve Kamu Çalışanlarına Eğitim Vermek</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	177
<u>Sekil 18.</u> <i>Ekipteki İş Bölümü ve Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı....	177
<u>Sekil 19.</u> <i>Ekipteki İş Bölümü ve Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	178
<u>Sekil 20.</u> BANDAĞ Dernek Binası	179
<u>Sekil 21.</u> <i>Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu</i> Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	182
<u>Sekil 22.</u> <i>Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu</i> Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	183
<u>Sekil 23.</u> <i>Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu</i> Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	184
<u>Sekil 24.</u> <i>Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu</i> Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı.	185
<u>Sekil 25.</u> GÖNDAĞ'a Ait Dernek Binası.....	188
<u>Sekil 26.</u> <i>Dernek Yeri Seçiminin Ucuz Maliyete Dayanması ve Yetersizlikle Mücadele Etmek</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	189
<u>Sekil 27.</u> <i>Dernek Yeri Seçiminin Ucuz Maliyete Dayanması ve Yetersizlikle Mücadele Etmek</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	189
<u>Sekil 28.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	193
<u>Sekil 29.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Bütün Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)	194
<u>Sekil 30.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	194

<u>Sekil 31.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)	195
<u>Sekil 32.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	196
<u>Sekil 33.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı (Devamı).....	197
<u>Sekil 34.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	198
<u>Sekil 35.</u> <i>STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı (Devamı).....	199
<u>Sekil 36.</u> <i>STK'lardaki Yetersiz Vizyon ve Dezavantajlı Kesim için Proje Yokluğu</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı....	202
<u>Sekil 37.</u> <i>STK'lardaki Yetersiz Vizyon ve Dezavantajlı Kesim için Proje Yokluğu</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı... 202	202
<u>Sekil 38.</u> <i>STK= Alyuvar ve STK'ların Toplumsal Hizmetleri</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	203
<u>Sekil 39.</u> <i>STK= Alyuvar ve STK'ların Toplumsal Hizmetleri</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	203
<u>Sekil 40.</u> <i>Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	206
<u>Sekil 41.</u> <i>Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	207
<u>Sekil 42.</u> İHH Balıkesir Şubesi	210
<u>Sekil 43.</u> Kızılay Karesi Şubesi	210
<u>Sekil 44.</u> <i>STK'ların Uluslararası Yönlerindeki Zayıflıklar ve STK'lar Arasındaki İletişim Eksikliği</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	214

<u>Sekil 45.</u> <i>STK'ların Uluslararası Yönlerindeki Zayıflıklar ve STK'lar Arasındaki İletişim Eksikliği</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	214
<u>Sekil 46.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar	215
<u>Sekil 47.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Mensupları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar	216
<u>Sekil 48.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	217
<u>Sekil 49.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	218
<u>Sekil 50.</u> <i>STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemszenmemesi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	220
<u>Sekil 51.</u> <i>STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemszenmemesi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	220
<u>Sekil 52.</u> <i>STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemszenmemesi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası	221
<u>Sekil 53.</u> <i>Kamu Kurumlarınca Desteklenme ve Afetlerin STK Algısına Olumlu Etkileri</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	223
<u>Sekil 54.</u> <i>Kamu Kurumlarınca Desteklenme ve Afetlerin STK Algısına Olumlu Etkileri</i> Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	223
<u>Sekil 55.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar</i> Alt Temasında Yer Alıp Katılımcıların Tümü Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar	228
<u>Sekil 56.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar</i> Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar	229

<u>Sekil 57.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı</i>	230
<u>Sekil 58.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı</i>	231
<u>Sekil 59.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı</i>	233
<u>Sekil 60.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı</i>	233
<u>Sekil 61.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası</i>	234
<u>Sekil 62.</u> <i>Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı</i>	238
<u>Sekil 63.</u> <i>Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı</i>	238
<u>Sekil 64.</u> <i>Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası</i>	239
<u>Sekil 65.</u> <i>Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Yer Alıp Bütün Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar</i>	243
<u>Sekil 66.</u> <i>Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar</i>	243

<u>Sekil 67.</u> Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lar Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	245
<u>Sekil 68.</u> Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lar Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	246
<u>Sekil 69.</u> <i>Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	248
<u>Sekil 70.</u> <i>Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	248
<u>Sekil 71.</u> Balıkesir Orman Bölge Müdürlüğü Orman Yangınlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü Binası	253
<u>Sekil 72.</u> <i>Kamu Kurumlarının Arka Planları</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar	254
<u>Sekil 73.</u> <i>Kamu Kurumlarının Arka Planları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı.....	255
<u>Sekil 74.</u> <i>Kamu Kurumlarının Arka Planları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı.....	255
<u>Sekil 75.</u> <i>Uzmanlık Sahası ve Üyelerin Nitelikleri</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	257
<u>Sekil 76.</u> <i>Uzmanlık Sahası ve Üyelerin Nitelikleri</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	257
<u>Sekil 77.</u> AFAD Balıkesir Lojistik Deposu ve Merkezi	259
<u>Sekil 78.</u> BBB İtfaiye- Afet Yönetimi'nin Bulunduğu Balıkesir Afet Koordinasyon Merkezi'ne (BAKOM) Ait Bina	259
<u>Sekil 79.</u> BBB İtfaiye- Afet Yönetiminin Kullanımındaki Yangın Gözetleme Kulesi ve İtfaiye Araçları	260
<u>Sekil 80.</u> Afet Organizasyonunun Coğrafi Yönü Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	261

<u>Sekil 81.</u> <i>Kamu Kurumlarının Arka Planları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı.....	262
<u>Sekil 82.</u> <i>Kamu Kurumlarının Arka Planları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumlarına Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı.....	262
<u>Sekil 83.</u> <i>Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	265
<u>Sekil 84.</u> <i>Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	265
<u>Sekil 85.</u> <i>Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası.....	266
<u>Sekil 86.</u> <i>Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	268
<u>Sekil 87.</u> <i>Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı.....	269
<u>Sekil 88.</u> <i>Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı.....	270
<u>Sekil 89.</u> <i>BAF Projesi Kapsamında Balıkesir İli Karesi İlçesinde Bulunan Ali Hikmet Paşa İlkokulu'nda Mayıs 2022'de Yapılan Yangın Tatbikatı</i>	271
<u>Sekil 90.</u> <i>Kamu Kurumlarının Afet Faaliyetleri ve Kamu Kurumlarının Topluma Dokunması</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	273
<u>Sekil 91.</u> <i>Kamu Kurumlarının Afet Faaliyetleri ve Kamu Kurumlarının Topluma Dokunması</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	273

<u>Sekil 92.</u> <i>Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	276
<u>Sekil 93.</u> <i>Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	276
<u>Sekil 94.</u> <i>Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası	277
<u>Sekil 95.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Çok Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar	279
<u>Sekil 96.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Çok Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)	280
<u>Sekil 97.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	281
<u>Sekil 98.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	282
<u>Sekil 99.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı (Devamı) .	283
<u>Sekil 100.</u> <i>Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı (Devamı)	284
<u>Sekil 101.</u> <i>Lidersiz Düzen Sağlayamayan STK'lar ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	287
<u>Sekil 102.</u> <i>Lidersiz Düzen Sağlayamayan STK'lar ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	287

<u>Sekil 103.</u> <i>STK'ların Kamu Kurumlarına Yardımları ve STK'ların Ekstra İş Gücü Sağlaması</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	289
<u>Sekil 104.</u> <i>STK'ların Kamu Kurumlarına Yardımları ve STK'ların Ekstra İş Gücü Sağlaması</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	289
<u>Sekil 105.</u> <i>Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	294
<u>Sekil 106.</u> <i>Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı.....	294
<u>Sekil 107.</u> <i>Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar</i> Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası.....	295
<u>Sekil 108.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar	301
<u>Sekil 109.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar</i> Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı	302
<u>Sekil 110.</u> <i>Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar</i> Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	303
<u>Sekil 111.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	305
<u>Sekil 112.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	305
<u>Sekil 113.</u> <i>Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Yansıtan Kod Haritası...	306

<u>Sekil 114.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar.....	310
<u>Sekil 115.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Grafik Kod Matris Tarayıcısı	311
<u>Sekil 116.</u> <i>Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi</i> Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı	312
<u>Sekil 117.</u> <i>Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek</i> Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar.....	318
<u>Sekil 118.</u> <i>Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek</i> Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Grafik Kod Matris Tarayıcısı.....	319
<u>Sekil 119.</u> <i>Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek</i> Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı.....	320
<u>Sekil 120.</u> <i>Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı	321
<u>Sekil 121.</u> <i>Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi</i> Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı	321
<u>Sekil 122.</u> STK Temsilcilerinin En Çok Kullandıkları Sözcükleri Ortaya Koyan Kelime Bulutu	325
<u>Sekil 123.</u> Kamu Kurumları Temsilcilerinin En Çok Kullandıkları Sözcükleri Yansıtan Kelime Bulutu.....	325
<u>Sekil 124.</u> STK ve Kamu Kurumları Temsilcilerinin Birlikte En Çok Kullandıkları Sözcükleri Gösteren Kelime Bulutu.....	326

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADAK	: Ayvalık Doğal Afetler Arama Kurtarma ve İlk Yardım Derneği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKUB	: Arama Kurtarma Birimleri
AKUT	: Arama ve Kurtarma Derneği
BAF	: Balıkesir Afetlerin Farkında
BALDAK	: Balıkesir Dağcılık ve Arama Kurtarma İhtisas Kulübü Derneği
BANDAK	: Bandırma Dağcılık ve Arama Kurtarma Derneği
BBB	: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CBO	: Toplum Temelli Organizasyonlar
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
CSD	: Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu
DAK	: Dursunbey Arama ve Kurtarma Derneği
DMB	: Afet Yönetim Bürosu
DMTPABTF	: Afet Yönetimi Eğitimi ve Halkı Bilinçlendirme Görev Gücü
EHA	: Afrika için Acil Durum Sağlık Eğitimi Programı
EM-DAT	: Uluslararası Afetler Veri Tabanı
FEMA	: Ulusal Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar
GFNDR	: Afet Azaltımı için STK'lar Küresel Forumu

GONGO	: Hükûmetin Örgütlediği Sivil Toplum Kuruluşları
GÖNDAK	: Gönen Doğal Afetler Arama Kurtarma ve İlk Yardım Derneği
GSDMA	: Gujarat Eyaleti Afet Yönetimi Yasası
Hız.	: Hazreti
IDNDR	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı
IMDMCC	: Bakanlıklar Arası Afet Yönetimi Koordinasyon Komitesi
İRAP	: İl Afet Risk Azaltma Planı
İDADAK	: İDA Dağcılık ve Arama Kurtarma İhtisas Kulübü Derneği
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
Krş.	: Karşısında
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu
Mazlum-Der	: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
MoFDM	: Gıda ve Afet Yönetimi Bakanlığı
MOSA	: Toplumsal İlişkiler Bakanlığı
NAAEC	: Kuzey Amerika Çevre İş Birliği Anlaşması
NAALC	: Kuzey Amerika Çalışma İş Birliği Anlaşması
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NCA	: Norveç Kilise Yardımı
NDMAC	: Ulusal Afet Yönetimi Danışma Komitesi
NDMC	: Ulusal Afet Yönetim Konseyi
NGOCC	: STK Afet Yönetimi Koordinasyon Komitesi
NRF	: Ulusal Müdahale Çerçevesi
NVOAD	: Ulusal Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar
Özgür-Der	: Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği
SAKOM	: Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Afet Koordinasyon Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TANAP	: Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
TRAC	: Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti
USMCA	: ABD- Meksika- Kanada Anlaşması
UMKE	: Ulusal Medikal Arama Kurtarma Birimi
VOAD	: Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

İnsan kaynaklı veya doğal süreçler sonucunda meydana gelen afetler, sınırlı sayıdaki insan topluluklarını olduğu kadar, toplumları, ülkeleri, kıtaları ve hatta tüm dünyayı etkileme potansiyeline sahip olan geniş kapsamlı kavrama karşılık gelmektedir. Bu etkiler, can ve mal kayıpları, yaralanmalar şeklinde tezahür edebildiği gibi bireylerin psikolojilerine, toplumsal yapılara, ekonomik sistemlere, mekânsal organizasyonlara ve uluslararası ilişkilere de doğrudan veya dolaylı olarak yansiyabilmektedir. Kısa, orta veya uzun vadede toplumları etkileyen afetler sonucunda toplumsal düzende birtakım aksaklıkların vuku bulması, söz konusu toplumların günlük yaşam akışlarında ve döngülerinde sapmaya, dolayısıyla anormal bir ortamın egemen olmasına yol açmaktadır (Ergünay, 2009).

Afetleri tetikleyen süreçlerin (depremler, seller, volkanik patlamalar, yangınlar, salgın hastalıklar, endüstriyel kazalar, kıtlık vb.) her zaman afet olarak nitelendirilebileceğini söylemek pek mümkün değildir. Bahsi geçen tetikleyicilerin bazı durumlara sebebiyet vermesi gerekmektedir. Bu açıdan *Uluslararası Afetler Veri Tabanı'nın (Emergency Events Database- EM-DAT)* afet kriterleri önem taşımaktadır. EM-DAT'a göre bir olayın afet sayılabilmesi için aşağıdaki kriterlerden en az birinin mevcudiyeti gereklidir:

- En az 10 veya daha fazla kişinin hayatlarını kaybetmesi,
- 100 veya daha fazla kişinin olaydan etkilenmesi,
- Ulusal hükûmetin acil durum bildirisi yayımlaması,
- Ulusal hükûmet tarafından uluslararası yardım talebinde bulunulması (http-1).

Küresel düzeye varabilecek kadar büyük mekânsal ölçekte etkili olma potansiyelini taşıması dolayısıyla afetler, esasen yeryüzündeki tüm canlılara karşı ciddi bir tehdit anlamına gelmektedir. Dünyada tarih boyunca yaşanan afetlerde hem insanlar hem de diğer canlılar fazlasıyla zarar görmüştür. Fakat bu korkutucu

tablonun ortadan kaldırılması ya da etkisinin azaltılması mümkündür. Örneğin; deprem, sel, volkanik patlama, kasırga gibi doğal süreçlerin yaşanmasının engellenmesi söz konusu olmamakla birlikte, bu olayların afete dönüşmesinin engellenmesi veya afet etkisinin asgari düzeye indirgenmesi olanaklıdır. Bu da gerekli tedbirlerin alınması, verimli politikaların ve uygulamaların benimsenmesi, kapsamlı iş birliğine imkân verecek bir organizasyonun varlığı gibi unsurlarla sağlanabilmektedir. İşte bu noktada afet yönetişimi kavramının devreye girdiği savunulabilir. Afet yönetişimi, afet riskini azaltma adına alternatif bir model olarak ortaya konulmuştur (Ammann vd. 2006). Afet yönetişiminde, devletin olduğu kadar afetten etkilenen diğer bütün toplumsal odakların da (bireyler, hane halkları, özel sektör temsilcileri, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları [STK'lar], askeri kuruluşlar vb.) afet riskini azaltmak amacıyla üretilen strateji, plan ve politikalarda söz sahibi olması ve sürece katkı sağlaması esastır (Sandoval and Voss, 2016, s. 108; Tierney, 2012, s. 344). Aynı zamanda toplumsal odakların bu katkıları, afet döngüsünün tamamında (afete müdahale, kurtarma, yeniden yapılanma, azaltım ve hazır bulunuşluk aşamaları) sağlanmalıdır (Gall vd. 2014). Bir başka deyişle, ilgili paydaşların afet öncesinde, esnasında ve sonrasında afete karşı çözüm üretmede etkin olması söz konusudur (Tierney, 2012, s. 344).

Afet yönetiminde en önemli parçalardan biri STK'lardır. STK'ların ilerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere, afet riskine karşı çeşitli çözümler üretilmesi sürecinde pek çok katkısı bulunmaktadır. STK'ların afet yönetiminde kendilerini nasıl konumlandıklarının tespit edilmesi, bu katkının boyutlarının anlaşılması açısından oldukça faydalıdır (Bankoff and Hilhorst, 2009). Bununla birlikte, devlet kademesinin STK'lara bakış açısının nasıl olduğu konusu da nihai karar vericinin merkezi hükûmetler olması sebebiyle önem taşımaktadır. STK'ların ortaya koyduğu çözüm önerileri hükûmetler tarafından dikkate alınmadığı müddetçe, sağlıklı bir afet yönetimi ve yönetişiminin varlığından söz edilemez. Dolayısıyla bu araştırmada hem STK'ların afet yönetimindeki rollerine dair bakış açıları ve buldukları pozisyonlardan memnun olup olmadıkları incelenmiş hem de devletin afet yönetiminde STK'ların yerini nasıl gördüğü Balıkesir ili örneğinde coğrafi bir perspektifle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılmasında dünyadaki örneklerden de istifade edilmiş ve böylece Balıkesir'deki afet yönetişiminin boyutu hakkında anlayış oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşımlar, afetlerin önlenmesi veya etkisinin azaltılabilmesi amacıyla kullanılan farklı perspektifleri oluşturmaktadır (Çakı vd. 2020). Yukarıdan aşağıya yaklaşımda afet yönetiminde devlet ön plandadır. Aşağıdan yukarıya yaklaşımda ise toplumun her sınıfından insanların afet yönetiminin karar alma süreçlerinde devlet kademesi kadar etkisi bulunmaktadır. Neticesinde afet yönetiminin, afet yönetişimine dönüşümü olanaklı hâle gelmektedir. Alexander (2005) yukarıdan aşağıya afet yönetiminin temsili demokrasi, aşağıdan yukarıya afet yönetiminin ise katılımcı demokrasi anlamı taşıdığını belirtmekte olup, yalnızca aşağıdan yukarıya yaklaşım benimsendiği takdirde afet yönetiminin etkin bir şekilde organize edilebileceğini ve başarıya ulaşabileceğini ifade etmektedir. Yazara göre bu kaçınılmaz netice, mevzu bahis yaklaşım bağlamında hem yerel organizasyonların hem de toplulukların afet yönetimi sürecinde daha aktif olup daha fazla katkı verebilmeleriyle ilişkilidir. Alexander (2005), bünyesinde toplumsal paydaşları barındıran ve tüm katılımcıların söz hakkının bulunduğu bir afet yönetimi, afet riskinin azaltılması ve acil durumlara karşı güçlü kalınması avantajını da beraberinde getirmektedir.

Afet yönetiminin yanı sıra devletle sivil toplum ilişkisini Türkiye kapsamında ele alan literatür, Türkiye’de afet yönetimi denildiğinde devletin ön planda olduğu, sivil toplumun ise gereken şartların sağlanamaması nedeniyle geri planda kaldığı bir yapılanmanın akla geldiğini vurgulamaktadır (Ganapati, 2005; Karancı ve Aksın, 2000; Kubicek, 2002; Özerdem and Jacoby, 2006; Tarih Vakfı, 2000). Bu nedenle Türkiye’de afetlerin daha çok yukarıdan aşağıya yaklaşımla yönetildiğine dair emareler bulunmaktadır. Bu emarelerin isabetli bir şekilde gözlenebilmesi ise Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi’ni irdelemekle ve böylece tarihsel süreçte Türkiye’de sivil toplumun dinamik pozisyonunu anlamakla mümkün hâle gelebilir. Gellner’in (1994, s. 43) de belirttiği üzere, Orta Doğu’yla ilgili araştırma yapan birçok yazar, bölgede hâkim olan Müslüman siyasi kültürünün geleneksel açıdan edilgen bir karakterinin olduğunu iddia etmekte ve dolayısıyla bu kültürde iktidarın yanı sıra nispeten sınırlı etkiye sahip bir sivil topluma saygının teşvik edildiğini savunmaktadırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde devlet nazarında sivil topluma karşı oluşan şüphe, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ortaya çıkan ve özellikle 1920’li ve 1930’lu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti’nde aşamalı olarak pekiştirilen kalıcı devlet geleneklerinin bir sonucudur (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 58). Devlet

kademelerindeki patrimonial tutumun ve Osmanlı idarecilerindeki merkezci ve elitist zihniyetin sürdürüldüğü bu “Devlet Baba” anlayışı, sivil toplumla mücadele etmemekle birlikte sivil toplumu pasif olarak dışlayan ve böylelikle sivil toplumun gelişiminin önüne set çeken bir otoriteyi tanımlamaktadır (Kalaycıoğlu, 2001, s. 1; Özbudun, 2000). Mardin (1995), bu anlayışın gönüllü topluluklar ve sivil aktivizmden ziyade devletçi, bölgesel ve dinî kimlikleri esas alan yapılanmaları miras bıraktığının altını çizmektedir. Jacoby (2003, s. 678) ise bahsedilen anlayış ve mirasın bir getirisi olarak, Türkiye’de XX. yüzyılda yaşanan modernleşmenin büyük ölçüde askerî, bürokratik ve ekonomik seçkinlerin birtakım kombinasyonlarınca denetlenen yukarıdan aşağıya bir süreci içerdiğini savunmuştur. Karancı ve Aksın (2000) da bu görüşle paralel bir tezi savunarak XX. yüzyılda Türkiye’de toplumsal değişim süreçlerinin kapsamlı, yoğun ve hızlı olmasına rağmen bilhassa afet yönetiminde devlet merkezli yukarıdan aşağıya bir yaklaşımın egemen olduğuna ve yerel bazlı sivil toplumun afet yönetimine katılımında bazı eksiklikler bulunduğu vurgu yapmışlardır.

Özerdem ve Jacoby (2006, s. 2), literatüre dair siyasi yönelim temelinde bir çözümleme yapmıştır. Araştırmacılar, muhafazakâr siyasetin birçok yazar tarafından ekseriyetle sivil toplumun devleti denetleme potansiyelinin önünde bir engel olarak görüldüğünü belirtmiş ve var olan engelin, devlet otoritesi dışında topluluklarca oluşturulmuş sosyal grupların *-bir diğer deyişle sivil toplum-* gelişimini sınırlandırdığını öne sürmüştür. Yazarlara göre bu sınırlandırmanın sonucunda sivil toplum edilgen bir yapıya bürünmüş ve bu edilgenlik Türk toplumunun özellikle deprem tehlikesine karşı süregelen savunmasızlığının anahtar nedenlerinden birini oluşturmuştur. 17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan Marmara Depremi, savunmasızlığı oldukça net bir şekilde gözler önüne sermiştir. Afet sonrası devletin tepkisi yetersiz kalmış ve kaos ortamının tecelli etmesi önlenememiştir. Buna karşın STK’lar ise afet sonrasında afetzedelere yardımı üstlenmek, yönetmek ve koordine etmek açısından büyük ölçüde yetersiz donanımlara sahip olmasına rağmen, koordinasyon sıkıntılarının mevcut olduğu devlet birimleriyle kıyaslandığında daha etkin bir performans göstermişlerdir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 5). Depremden sonra siyasi otoritenin yetersizliği, depremedelerde devlete ve hükûmete yönelik bir güvensizliğe neden olmuştur (Jalali, 2002).

23 Ekim 2011'de gerçekleşen Van Depremi, Türkiye'deki afet yönetimine dair mevcut sıkıntıları göstermesi açısından bir başka çarpıcı örneği oluşturmaktadır. Odabaş (2016, s. 25), çalışmasında Marmara Depremi'nden sonra baş gösteren güvensizlik ortamının Van Depremi'nden sonra da varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir. Yazar, araştırmasında, deprem sonrası yardımların halka dağıtılmasında yaşanan birtakım problemlerin depremzedelerde günlük hayatlarına dönmeleri açısından aksaklıkları da beraberinde getirdiğine ve bunun sonucu olarak halkın tüm sorumluluğu iktidara yüklediğine değinmektedir. Ayrıca Odabaş (2016, s. 32), süregelen güvensizlik ortamına Türkiye'de gündemin hızlı bir şekilde değişmesi ve toplumsal hafızanın düşük olması eklendiği zaman, sürdürülebilir bir afet yönetiminin de inşa edilmesi açısından zorlukların tezahürünün son derece doğal olduğunu belirtmektedir.

Tüm bu açıklamalardan görüldüğü ve aynı zamanda ilgili literatürde de savunulduğu üzere, afet yönetimde yukarıdan aşağıya yaklaşımın daha fazla benimsenmesinin bir sonucu olarak afetlere karşı birtakım güvenlik problemlerinin ortaya çıkmasından ve afet yönetimde nispeten etkisiz olan strateji, plan ve uygulamalardan bahsetmek mümkündür (Alexander, 2005, s. 35; Aydın ve Özgür, 2014, s. 400). Dolayısıyla, Türkiye'de afet yönetiminin afet yönetişimine dönüşmesi konusundaki eksiklikler ve yukarıdan aşağıya afet önleme süreçlerinin varlığı bir sorun teşkil etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Balıkesir'deki afet temalı STK'lar ile kamu kurumlarının, STK'ların afet yönetimindeki yeri ve rolüne ilişkin bakış açılarının belirlenmesi önemsenmiştir. Böylelikle Balıkesir'de afet yönetiminin sağlıklı işleyip işlemediğinin ve afet yönetişiminin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- STK'lar afet yönetimindeki konumlarına ve rollerine ilişkin olarak ne düşünülmektedirler?
- Afet yönetiminde sorumlulukları olan kamu kurumlarına göre STK'ların afet yönetimindeki konumları ve rolleri nedir?

- Balıkesir’deki STK’ların afet yönetimindeki konumlarına ve rollerine yönelik düşünceleri kıyı, iç ve merkez bölgelerdeki ilçeler arasında farklılaşmakta mıdır?
- STK’ların kuruluş yeri seçimlerinde hangi faktörler etkilidir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmada afet yönetiminin kritik paydaşlarından biri olması icap eden STK’ların konumuna odaklanması, Alexander’ın (2005) belirttiği üzere bir demokrasi (demokrasinin afet yönetimi ve yönetişimi boyutu) çerçevesi belirlenmesinin yanı sıra, afet önleme performansının verimli olup olmadığına dair de birtakım göstergeler sunacak olması açısından önem taşımaktadır. Tüm bunların da Balıkesir gibi afetler konusunda hassas bir alan bazında coğrafi bakış açısıyla değerlendirilecek olması ayrı bir önemli noktayı teşkil etmektedir. Zira literatürde daha önce Balıkesir’le ilgili olarak sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya ait varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- STK’lar afet yönetimindeki konum ve rollerinden memnun değildirler.
- Kamu kurumları, STK’ların afet yönetimindeki konum ve rollerinin, olması gerektiği gibi ve yeterli derecede olduğu fikrindedirler.
- STK’ların afet yönetimindeki konum ve rollerine yönelik düşünceleri kıyı, iç ve merkez bölgelerdeki ilçeler arasında kayda değer bir farklılık göstermemektedir.
- STK’ların kuruluş yeri seçimlerinde ekonomik saikler belirleyici olmaktadır. Bölgenin afet potansiyeli ise belirleyicilik açısından arka planda kalan bir faktördür.
- Afetlerle mücadele açısından başarılı bölgelerdeki STK’larla mukayese edildiğinde Balıkesir’de bulunan STK’ların afet yönetimindeki konum ve rolleri yetersizdir. Bir başka deyişle Balıkesir, “afet yönetişimi” açısından problemlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın örnekleminde yer alan STK'lar ve kamu kurumları içerisinde görüşme yapmayı kabul etmeyenler olmuştur. Dolayısıyla çalışma, görüşmeyi kabul eden 19 STK ve 9 kamu kurumu temsilcisiyle sınırlıdır. Ayrıca söz konusu temsilcilerden yalnızca ikisi ses kaydı yapmayı kabul etmiştir. Bu sebeple, görüşmelerin metinleri çoğunlukla görüşme sırasında alınan notlarla oluşturulmuştur.

Temsilciler sadece Balıkesir ilinde yer alan STK ve kamu kurumlarıyla sınırlıdır. Bu nedenle yapılan değerlendirmelerin Türkiye hakkında bir ipucu vereceği söylenebilirse de herhangi bir genelleme içermesi söz konusu değildir.

STK ve kamu kurumlarıyla yapılan tüm görüşmeler 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş- Pazarcık merkezli 7,7 ve Kahramanmaraş- Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğündeki depremlerden önce gerçekleştirilmiştir. Büyük çaplı afetlere dönüşen bu depremlerden sonra yaşanan önemli gelişmelerin görüşmelerde bulunan katılımcıların *-en azından bazı konularda olsa da-* bakış açılarını değiştirme ihtimali bulunmaktadır. Fakat çalışmada, katılımcıların değişmesi muhtemel fikirleri yer almamaktadır.

Çalışmada Balıkesir'deki ve Türkiye'deki afet temalı STK'ların mukayesesi ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu kapsamda, en isabetli verilerin elde edilebilmesi amacıyla 10 Mart 2022 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) aracılığıyla Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nden Türkiye'deki afet temalı STK'ların illere göre sayılarına dair veriler talep edilmiştir. 23 Mart 2022 tarihinde ilgili kurumun yanıtı yine CİMER üzerinden gelmiş olup "*ayrı ve özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabileceği*" gerekçesiyle kabul görmemiştir. Bu durum, Balıkesir ve Türkiye kıyaslaması yapılması noktasında önemli bir güçlük yaratmıştır.

1.6. Tanımlar

Acil Durum: Çevreyi tehlikeye sokan, tüm canlıların sağlıklarıyla birlikte insanların mallarını da tehdit eden, yakın zamanda yaşanmış veya yaşanması muhtemel sıra dışı olay veya durumlardır (Coles and Buckle, 2005, s. 8). Acil durum hızlı, yoğun ve eş güdümlü müdahaleler gerektirmektedir (Gebbie and Qureshi, 2002, s. 46).

Afet Farkındalığı/ Bilinci: Bireyin, toplulukların ya da toplumun afet kavramı hakkında yeterince bilgiye sahip olması ve afetlerin potansiyel tehditlerinin ve risklerinin bilinmesidir. Afet farkındalığı ya da bilinci yükseldikçe afetlerle mücadele için verimli olabilecek eylem planları hazırlanma ve afet sırası ve sonrasında doğru davranışlarda bulunma sıklığı da aynı oranda artmaktadır (Dikmenli, Yakar and Konca, 2018, s. 208). Afet ve acil durumlara karşı her türlü eğitim, bilgilendirme, tanıtım, broşür dağıtma gibi faaliyetler afet farkındalığını/ bilincini arttırmaya yönelik olup geçmişte yaşanan acı afet tecrübelerinin tekrarlanmaması adına yapılmaktadır (Özkazanç and Yüksel, 2015, s. 746).

Afet Organizasyonu: İnsanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar, afetlerle başa çıkmak ve hayatta kalmak için geliştirilen her türlü yöntem, araç, teknik ve stratejilerdir. Öyle ki on binlerce yıl önce mağaralarda yaşayan insanların karşılaştıkları sel, yangın ve aşırı hava olayları gibi afetlere karşı başka bölgelere göç etmeleri de bugün dünya toplumlarının afetlerle mücadele için devreye soktukları her türlü model de (*afet yönetimi dâhil*) afet organizasyonu kapsamındadır (Kirschenbaum, 2003, s. 3). Dolayısıyla afet organizasyonu, insanlık tarihinde afetlere karşı tesis edilen, aynı zamanda sosyal sermayenin şekillendirdiği, örgütlü ve kadim davranışları içermektedir (Granot, 1996, s. 36). Bu nedenle afet organizasyonu, örgütsel bir afet alt kültürü anlamına da gelmektedir (Oliver-Smith, 1996, s. 306).

Arama- Kurtarma: Afet sonrasında tehlike altında olan canlıları bulmak amacıyla mevcut personelin ve ekipmanların kullanılması (arama) ile bu canlıların tehlikeyi atlattığını sağlamak, ilk yardım ve diğer gerekli ihtiyaçlarını temin edip onları güvenli bir yere taşımak (kurtarma) adına yapılan operasyonların tümüdür (Cooper, 2005, s. 2).

Gönüllülük: Bireyin herhangi bir menfaati olmaksızın, toplumsal hayat standartları ve refahın haricinde, kamu sağlığını da arttırabilmek için tamamıyla özgür iradesiyle sivil toplum organizasyonlarındaki çalışmalara katkı sağlamasıdır. Gönüllülük; empati kurmayı, yardımseverliği, fedakârlığı ve samimiyeti gerektirmektedir (Aydemir, 2021, s. 389).

İlk Yardım: Afet sonrasında fiziksel veya zihinsel travma yaşamış canlıların sağlıklarını iyileştirmeye yönelik olarak afet bölgesinde eldeki imkânlar dâhilindeki geçici müdahalelerdir (Troiano vd. 1989, s. 92).

İnsani Yardım: Tehlike altındaki insanların acılarını hafifletmek veya tamamen önlemek amacıyla bireyler, organizasyonlar veya hükümetler tarafından sağlanan ulusal veya uluslararası faaliyetlerdir. Faaliyetler dâhilinde hem fiziksel hem psikolojik sağlığın iyileştirilmesi, gıda dağıtımı, barınma ve hijyen gibi yardımlar bulunmaktadır (Rose vd. 2013, s. 74-77).

Kırılganlık: Bir afetin yarattığı hasarın olasılığını ve ölçeğini belirleyen sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel etmenlerin oluşturduğu durumlar veya süreçlerdir. Bahsi geçen etmenler ise fiziksel altyapıyı, sosyal ve ekonomik sistemleri, insan sağlığını ve çevresel varlıkları kapsamaktadır (Pelling vd., 2004, s. 10). Kırılganlık potansiyeli; *maruz kalma (exposure)*, *direnç (resistance)* ve *dayanıklılık (resilience)* bileşenlerinden meydana gelmektedir (Castree and Braun, 2001; Pelling, 2003, s. 48).

Yönetişim: Yönetişim; yönetim sistemindeki tek merkezli, dikte eden, hiyerarşik modele bağlı, katılımcılığı ve toplumsal tabanı göz ardı eden anlayışın zıddını oluşturmaktadır. Nitekim yönetim modeli ortaklığı, iletişimi, katılımı, toplumun tüm paydaşlarının söz hakkını ve kendi kaderlerini belirleme imkânını garanti etmektedir. Bu sebeptendir ki yönetişimde katılımcı demokrasi anlayışı geçerlidir. Yaklaşımındaki temel varsayım ise yönetim anlayışındaki verimsizliğin ve toplumsal hoşnutsuzluğun yönetişim sayesinde düzeltilebileceğidir (Aydınlı ve Memiş, s. 117).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

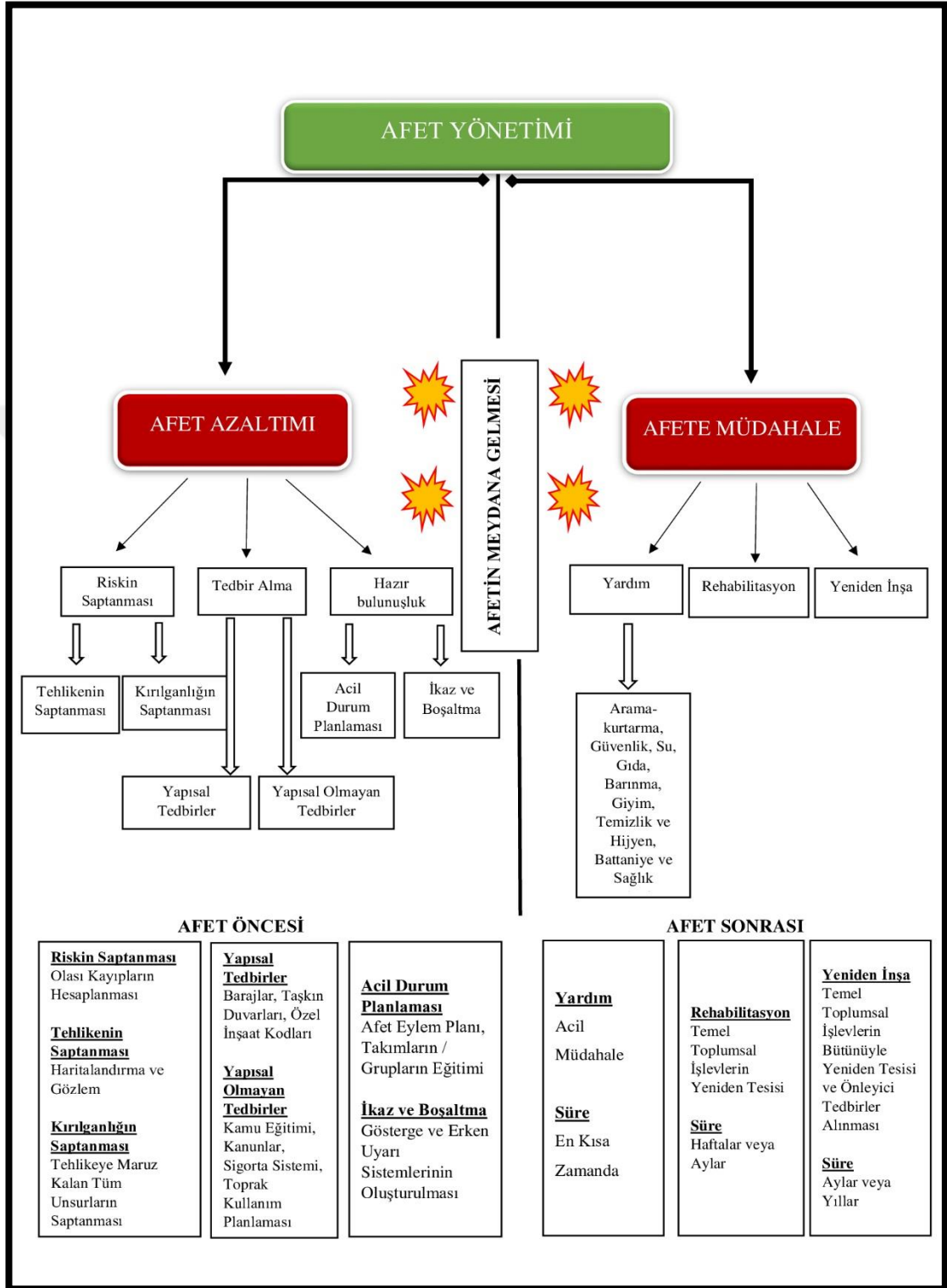
2.1.1. Afet Yönetimi

Toplumların, ait oldukları mekânlarda yaşanan afetlerle mücadele süreçleri rastgele ve alelade bir yapının aksine belirli bir yol haritası doğrultusunda şekillenmektedir. Afetlerle mücadelede etkinliği ve verimliliği doğrudan etkileyen bu yol haritaları; planlar, projeler, stratejiler ve uygulamalar gibi çeşitli faktörlerden oluşmaktadır. Afetlere karşı benimsenen ve bahsedilen faktörleri içeren yol haritaları da aslında afet yönetimi anlamına gelmektedir.

Afet riskine, tehlikesine ve kırılganlığa karşı verilen tepkinin düzeyini belirleyen afet yönetiminde, afetlere dayalı olarak ortaya çıkan tüm olumsuzlukların en aza indirilmesi veya bütünüyle önlenmesi amaçlanmaktadır. Muhtemel hasarların öngörülmesi ve ihtiyaçların saptanması, acil durum müdahale planının düzenlenmesi ve plana yönelik eğitimlerle tatbikatların organize edilmesi adına bütün toplumsal kaynakların idaresini gerektiren afet yönetimi çok boyutlu, birçok toplumsal aktörü ve disiplini barındıran, fazlasıyla geniş içerikli ve detaylı bir süreci oluşturmaktadır (http-2). Bu nedenle, afet yönetiminde afet sırası veya sonrası olduğu kadar afet öncesinin de son derece önemli olduğu söylenebilir. Literatürde afet gerçekleşmeden önce yapılan etkinliklere “*afet azaltımı*”, afet sonrasında yapılanlara ise “*afete müdahale*” adı verilmektedir (Çakı, 2021, s. 31).

Green (2002, s. 3-4) afet yönetiminin dört safhada sınıflandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu safhalar, afet öncesini (risk yönetimi) içeren zarar azaltma ve hazır bulunuşluk ile afet sonrasını (kriz yönetimi) içeren müdahale ve yeniden inşa şeklindedir. Afet yönetimi aşamalarının Green’le benzer biçimde olduğunun altını çizen başka çalışma da bulunmaktadır (World Health Organization-WHO [Dünya Sağlık Örgütü] / Emergency Health Training Programme for Africa-EHA [Afrika için Acil Durum Sağlık Eğitimi Programı], 2002, s. 25). Bununla

birlikte, ilgili çalışmada afet yönetiminin aşamaları, alt aşamalarıyla ve süreçlerle beraber detaylı olarak açıklanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. WHO/EHA'ya Göre Afet Yönetiminin Aşamaları

Kaynak: WHO/EHA. (2002). *Disasters and emergencies definitions training package*. WHO/EHA Panafrikan Emergency Training Centre, Addis Ababa Updated March 2002 By Eha.

2.1.1.1. Risk Yönetimi

Risk yönetimi aşaması, bir alanda afet yaşanmadan evvelki süreci kapsamakta olup hazır bulunuşluk ve zarar azaltma evrelerini içermektedir. Bu aşamada oluşabilecek zararın en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Toplumsal ve ekonomik kalkınmanın hasar görmemesi açısından da büyük bir öneme haiz olan afet riskinin en aza indirilmesi veya tamamen engellenmesi, hem teknik ve hukuki düzenlemelerin yapılmasını hem de organizasyonel planların hazırlanmasını gerektirmektedir (Şahin ve Üçgül, 2019, s. 52). Mevzubahis aşamada, toplumsal afet bilincinin güçlendirilmesi adına verilen afet eğitimleri de olası bir afet durumunda bireylerin doğru davranışları sergilemeleri ve böylelikle can kayıplarının minimuma indirgenmesini sağlayabilmektedir.

2.1.1.1.1. Zarar Azaltma

Risk yönetiminin ilk alt aşamasını oluşturan zarar azaltma, bölgesel ve ulusal ölçeği kapsamamasından dolayı geniş nüfusu ve alanı doğrudan etkilemektedir. Toplumsal gereksinimlerin dikkate alınarak afetlerle ilgili hukuki düzenlemelerin belirlenmesi, afet tehlike haritaları gibi araçların sağladığı kolaylıkla birlikte yerel ve bölgesel olduğu kadar ulusal düzeyde afet riskinin ortaya konması, bilimsel ve teknik açıdan afet araştırmalarının yapılması, deprem gibi büyük afet potansiyeli olan tetikleyicilerin sürekli kayıt altına alınıp değerlendirilmesi ve erken uyarı sistemleri zarar azaltma evresinin başlıca uygulamalarını teşkil etmektedir (Ergünay, 1996; 1999).

2.1.1.1.2. Hazır Bulunuşluk

Bu evrede, zarar azaltma evresindeki risk analiz sonuçlarına bağlı olarak, bir alanda yaşanabilecek afetin muhtemel etkilerine dair gereksinimlerin tespit edilmesi, acil eylem planının hazırlanması ve afet eğitimleri yoluyla topluma afet bilinci kazandırılması en önemli adımları oluşturmaktadır. Afet sonrası tahliye süreçlerinin organize edilmesi, afet toplanma alanlarının belirlenmesi, arama- kurtarma ve acil yardım planlarının hazırlanıp gerektiğinde yeni koşullara göre güncellenmesi, müdahale ve ilk yardım safhalarında ihtiyaç duyulabilecek malzemelerin bulunacağı

teçhizat merkezlerinin oluşturulması ve erken uyarı sistemlerinin denetlenmesi hazır bulunuşluk evresinde yer alan diğer önemli hususlardır (Ergünay, 1996; 1999).

2.1.1.2. Kriz Yönetimi

Afet anı ve sonrasındaki faaliyetleri içeren bu evrede mevcut kaynaklar ve olanakların afet bölgesinde olabildiğince çabuk ve verimli bir şekilde kullanılması hedeflenmektedir. İlk yardım, arama- kurtarma ve afet sonrası oluşan şok dalgası ve travmaların atlatılıp toplumun normal duruma gelmesine yönelik çaba sarf edilmesi, kriz yönetiminin öne çıkan süreçleridir. Afetlerin yol açtığı olağanüstü ortam sebebiyle kriz yönetimi kapsamındaki organizasyonların net ve etkili bir şekilde planlanması ve koordine edilmesi şarttır (Ergünay, 1998).

Cozzolino, Rossi ve Conforti (2012, s. 22), kriz yönetimi aşamasının amaçlarına göre iki açıdan incelenmesi gerektiğini belirtmektedirler. Afet ve acil durumlarda görev, yetki ve mesuliyetleri bulunan bütün kurum ve kuruluşların bir araya toplanıp aktif hâle geldiği *ilk yardım ve müdahale evresi* ile toplumun hizmetine sunulmuş olan bütün temel faaliyetlerin olabildiğince kısa zamanda onarılmasıyla en fazla miktarda insana ulaştırılmasının temin edildiği *yeniden inşa evresidir*. Afet yönetiminin en uzun ve belki de en yorucu evrelerini barındıran kriz yönetimi aşaması, bu açıdan da fazlasıyla önem taşımaktadır.

2.1.1.2.1. İlk Yardım ve Müdahale

Afetin meydana gelmesiyle başlayan bu süreç, afetin türüne, büyüklüğüne ve afetin etkilediği mekânın özelliklerine bağlı olarak maksimum iki aylık bir dönemde yapılan faaliyetleri içermektedir (Ergünay, 1996). İlk yardım ve müdahale evresinde en kısa zamanda afet bölgesine dâhil olunması, arama- kurtarma çalışmalarıyla olabildiğince fazla sayıda hayat kurtarılması ve yaralıları ilk yardım aracılığıyla iyileştirmesinin yanı sıra afetzedelerin gıda, ilaç, barınma ve güvenlik gibi hayati ihtiyaçlarını karşılanması hedeflenmektedir (Ergünay, 1998). Bu aşamada iletişim ve ulaşım desteğinin sağlanması, canlıların sağlığının ve çevresel hassasiyetin gözetilmesi, hasar tespiti, enkazların kaldırılması, afetlerden sonra ortaya çıkabilecek yangın, patlama ve salgın hastalıklara karşı yapılacak faaliyetler de mevcuttur (Ergünay, 1996).

Türkiye’de ilk yardım ve müdahale aşamalarındaki faaliyetlerin çerçevesi, 26 Ağustos 2013 tarihinde yürürlüğe girmiş olan “*Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği*” ile çizilmiştir. Yönetmelikte, afetler ve acil durumlara yönelik müdahale kapsamında gereksinim duyulacak bütün kaynakların yerel ve ulusal ölçekte planlanması, kaynakların afet bölgesine mümkün olan en kısa sürede ulaştırılmasının sağlanması, müdahale organizasyonu ve bu organizasyonun eş güdümünden mesul olan esas ve destekleyici çözüm paydaşlarıyla birlikte yerel ölçekli birimlerin vazife ve sorumluluklarının çerçevesinin çizilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yönetmelik kapsamında afetler ve acil durumlarda müdahale organizasyonunu sağlayacak bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar gibi kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra özel sektör, STK’lar, üniversiteler ve gerçek şahısların görevleri, iş birlikleri, eş güdümleri ve tüm bu paydaşların karşılıklı ilişkileri yer almaktadır (Şahin ve Üçgül, 2019, s. 54).

2.1.1.2.2. Yeniden İnşa

Afet bölgesinde yaşayan insanların ulaşım, haberleşme, elektrik, su, kanalizasyon, kalıcı deprem konutlarının inşası, maddi yardımlar, eğitim, psikolojik destek gibi gereksinimlerinin karşılanması sayesinde toplumsal ve ekonomik düzenin eski durumuna *-hatta eskisinden de iyi duruma-* gelmesi, yeniden inşa evresindeki esas amacı teşkil etmektedir (Şahin ve Üçgül, 2019, s. 54). Bu evrede zarar gören ve yıkılan bütün yapıların yeniden inşa edilmesi, kalıcı konutların yapılması, gerekli hâllerde yeni yerleşim planlarının devreye sokulması, afetin etkilediği sosyal, mekânsal, ekonomik ve psikolojik dirayetin yeniden temini için afet muhasebesi gibi faaliyetler söz konusudur. Böylece afetzede toplulukların benzer afetlere karşı acı verici neticelerle yüzleşmemeleri de yeniden inşadaki bir başka gayedir (Ergünay, 1999; Ginger vd., 2007). Son olarak yeniden inşa aşamasının en önemli özelliklerinden biri de önceliğin engelliler ve yaşlılar gibi dezavantajlı topluluklara verilmesidir (Bhugra and van Ommeren, 2006; Bryar, James and Adams, 2006; Rowland vd., 2007).

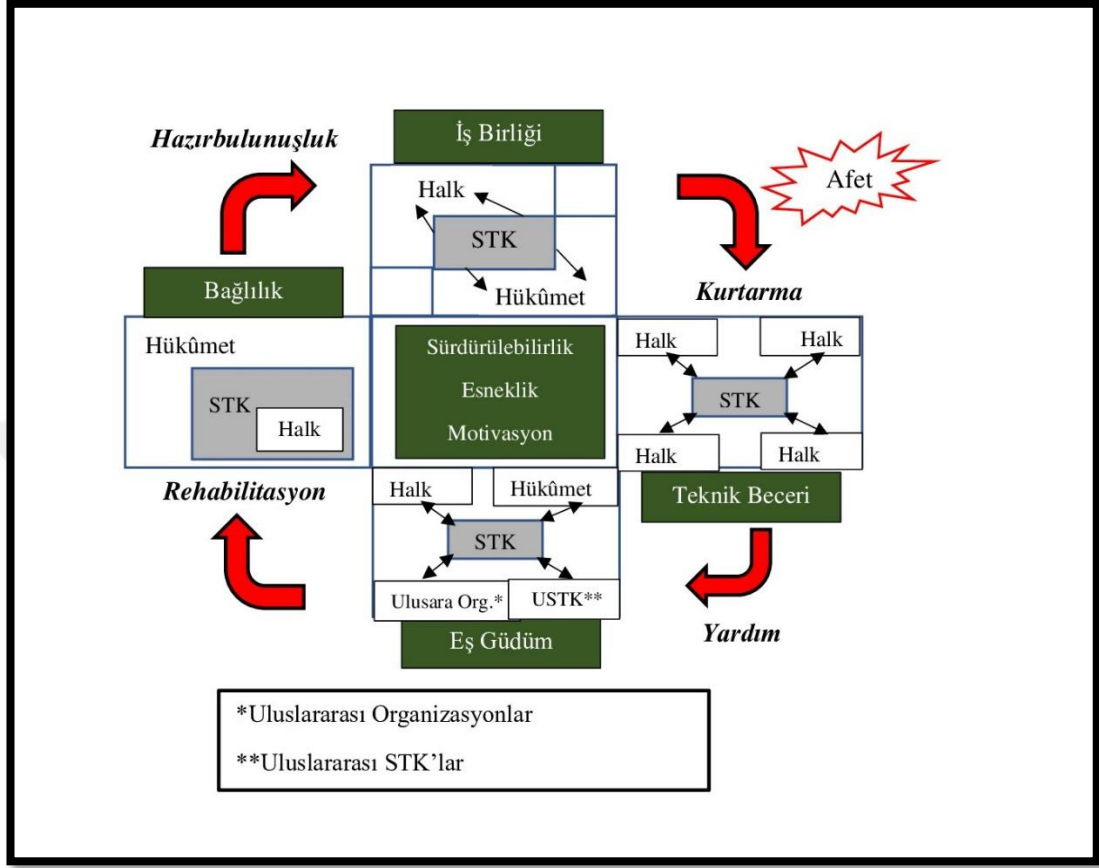

2.1.1.3. Afet Yönetiminin Sürdürülebilirliğinde STK'ların Rollerini

Afet yönetiminde rehabilitasyon ve yeniden inşa süreçlerinin sürdürülebilir bir yapı taşıması, afet yönetiminin kapsamlı, bütüncül ve belki de en önemlisi verimli olması açısından büyük bir ehemmiyete sahiptir. Bu doğrultuda, literatürde sürdürülebilirliğin belli koşulların gerçekleştirilmesi karşılığında sağlandığına yönelik birtakım görüşlere rastlanmaktadır. Örneğin Shaw (2003, s. 11-12), uzun vadeli rehabilitasyon döneminin toplum tarafından yönlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu tür bir rehabilitasyon süreci, salt depremlere dayanıklı konutların yeniden inşasına odaklanmakla kalmayıp aynı zamanda vatandaşlara yönelik sürdürülebilir ekonomik seçenekler, sağlık, eğitim ve çevre gibi büyük çaplı hususlar dâhil olmak üzere yaşam kalitesinin artırılmasını da kapsamaktadır (Shaw vd. 2002, s. 80). Bu bağlamda, toplulukların kendi gereksinimlerinin bilincinde olmaları ve gereksinimlerini karşılamak adına çaba gösterebilmeleri için özellikle afet sonrası süreçlerde güçlü kalmalarına dair vurguların yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, STK'ların uzun vadeli toplumsal rehabilitasyon süreci için daima başarı sağlayamadıkları söylenebilir. Vatsa (2001), 1993 yılında Hindistan'ın Latur şehrinde yaşanan depremden hemen sonra afet bölgesine 350 STK'nın toplandığına fakat yeniden inşa sürecinin sonuna doğru bölgede bunların sadece 35'inin kaldığına değinmektedir. Durumun neden böyle olduğu ayrı bir tartışma konusuyken burada vurgulanması gereken nokta ise uzun ve yorucu bir süreç olan yeniden inşanın her STK'nın baş edemeyeceği bir engel niteliği taşımasıdır.

Shaw (2003, s. 12-13), afet yönetiminin aşamalarında STK'ların rollerinin farklı olarak şekillendiğini vurgulamaktadır. Afet yönetimi aşamalarını *afet döngüsü* (*disaster cycle*) olarak niteleyen Shaw, STK'ların bu aşamalardaki rollerine dair kavramsal bir model ortaya koymaktadır (Şekil 2). Modele göre, mahalle sakinleri ve daha geniş perspektifte toplum, afetin hemen ardından afetzedelere yardım eden ilk unsurlar olmaları nedeniyle rolleri en önemli ve en kritik olanlardır. Bu nedenle, kurtarma faaliyetlerinde teknik beceri kadar yerel halkla kurulan iş birliğinin değeri de yadsınamaz. Yardım aşamasında ise hükümet, halk, uluslararası kuruluşlar ve uluslararası STK'lar gibi farklı paydaşların eş güdümlü olarak çalışmaları başarıyı arttıran bir unsurdur. Verimli bir şekilde koordine edilen bir yardım faaliyeti, afetzedelere ulaşma açısından sonuç almayı kolaylaştırır ve bu faaliyetlerin yinelenme sıklığını azaltır. Rehabilitasyon ve yeniden inşa süreci ise

bağlılığı/adanmışlığı zorunlu hâle getirmektedir. Bu süreçlerde STK'lar toplumun önceliklerini ve gereksinimlerini hükûmete ileterek halk ve hükûmet arasında önemli bir köprü vazifesi görmektedir (Shaw, 2003, s. 13).

Şekil 2. STK'ların Afet Yönetimi Aşamalarındaki Rollerine İlişkin Shaw'un Ortaya Koyduğu Model

Kaynak: Shaw, R. (2003). Role of Non-Government Organizations in Earthquake Disaster Management: An Asian Perspective. *Regional Development Dialogue*, 24 (1), 1-15.

Shaw (2003, s. 13), afet yönetimindeki en zorlu sürecin, afet sonrasındaki yeniden inşadan alınan derslerin sonraki afetlerle başa çıkabilmek adına gelecek nesillere aktarıldığı hazır bulunuşluk olduğunu savunmaktadır. Yazar hazır bulunuşluğun, genellikle sıklığı az olan fakat sonuçları ağır olabilen deprem için bilhassa önem taşıdığını savunarak iş birliğinin hazır bulunuşluktaki anahtar rolüne de değinmektedir. Bu nedenle, hazır bulunuşluk sürecinin toplumun her katmanında karşılık bulması ve bu karşılığın da hiçbir toplumsal paydaşı dışlamayan bir iş birliğine dönüşmesi, özellikle depremle mücadelede başarı fırsatı sağlayabilmektedir.

Afet yönetiminin deprem boyutuna STK'ların katılımları konusu hazırlık, eğitim, farkındalık, ilk yardım, arama- kurtarma, barınma ve yeniden yapılanma, gıda

ve çevre mikro finansmanı gibi sosyal hususları barındırmakla birlikte STK'ların deprem araştırmalarında da önemli bir rol oynayabileceği belirtilebilir. Bununla beraber Shaw (2003, s. 13), söz konusu deprem araştırmalarında kırılgnalık, risk değerlendirmesi, toplumsal cinsiyet, izleme ve değerlendirme gibi bazı kesişen noktaların da göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2.1.2. Afet Yönetişimi

Afet yönetişimi; doğal ya da beşerî kaynaklı ortaya çıkabilecek tehlikelerin tahmini, bu tehlikelerle mücadele edilmesi, tehlikelerin getirdiği olumsuzluklardan sonraki iyileşme gibi süreçlerin, birbirleriyle bağlantılı olan düzenleyici kurallar, kurumlar, kuruluşlar ve uygulamalar aracılığıyla yapılmasıdır (Gall vd. 2014). Söz konusu tehlikeler aynı zamanda riskleri de beraberinde getirebildiğinden dolayı amacı itibarıyla afet yönetişimi aynı zamanda risk yönetişimi anlamına da gelmektedir (Gall vd. 2014, s. 6). Bu yaklaşımda afetler, Tanrı'nın bir eylemi olarak değil, toplumlardan veya toplumların kültürlerinden kaynaklı başarısızlıkların sonucu olarak görölmektedir (Çakı, 2020a). Bu nedenle, afet yönetişimi yaklaşımda afetlerin getirdiği olumsuz bilançonun en önemli sebebi kötü yönetişimdir (Alexander, 2005; Bankoff and Hilhorst, 2009; Sandoval and Voss, 2016). Afet yönetişimi yaklaşımda afetlerin korkunç bir tablo ortaya çıkarmalarının nedeni insanlar olarak ikrar edildiğinden dolayı, bu durumu düzeltmenin yolunun da insanlardan geçtiği savunulmuştur. Buna ek olarak, yaklaşımın temel hedefi insan topluluklarının afetlere karşı hassasiyetlerinin azaltılması ve dirençlerinin artırılmasıdır (Çakı, 2020b; Voss, 2008).

Afet yönetişimi, afet önleme sürecinde sadece bir grubun diktesini değer, adından da anlaşılabilir gibi karşılıklılık ilkesini ve çoklu bakış açılarını esas almaktadır. Dolayısıyla, afet yönetişiminde demokratik bir ortamın tesis edilebilmesinin yanı sıra, demokrasinin daha fazla ve etkin bir şekilde işletilebilmesi söz konusudur. Hâlbuki çoklu bakış açıları, doğal olarak afet ve afet yönetimine dair farklı algılamaları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, afet yönetimi ve yönetişiminin iki önemli tarafı olan devletler ve STK'lar bazı durumlarda, afet kavramına ve afetlere tamamen farklı anlamlar yüklemektedir. Bu durum da afet öncesi, sırası ve sonrasındaki faaliyetleri doğrudan etkileyebilmektedir. Bankoff ve

Hilhorst (2009), bu tezi Filipinler örneğinde test etmişler ve Filipinler’de devletin afetleri kalkınma sürecinde geçici bir engel ve normalden sapma olarak gördüklerini, STK’ların ise afetlerin bilançosunun ağır olmasının sebebinin kötü kalkınma ve sağlıksız yönetim şeklinde değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Filipinler’de hükûmet, afet yönetimini vatandaşlarının normal hayata dönüşlerini sağlamak olarak algılamakta; STK’lar ise afetlerin insanların farkındalığını arttırarak bu farkındalığın sosyal değişime katalizör olması adına bir fırsat şeklinde görmektedirler (Bankoff and Hilhorst, 2009).

2.1.3. Sosyal Sermayeden Sivil Topluma

2.1.3.1. Sosyal Sermaye Kavramı

2.1.3.1.1. Sosyal Sermayenin Açıklanması ve Literatürdeki Yeri

Toplumla ilişkili konulara dair karar alma süreçlerinde demokratik katılım ve kapsayıcılıkla birlikte sosyal uyumun mevcudiyeti, sosyal kalkınmanın sağlanabilmesi için önemli şartlardır. Bununla beraber, bu şartların her toplumda eksiksiz bir biçimde uygulanması güçtür. Söz konusu zorluğun azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılmasının temel gerekliliklerinden biri ise sosyal sermayedir. (Pelling and High, 2005, s. 314). Bu kavramın temeli; toplumsal ilişkilerde güvenin, ortak değerlerin ve karşılıklılık ilkesinin varlığına dayanmakta olup sosyal sermaye vasıtasıyla sözü edilen toplumdaki bireylerin kendi iletişim ağlarının ötesine geçebilmesi mümkün olmaktadır (Coleman, 1988, s. 99).

Sosyal sermaye kavramı ilk kez Amerikalı reformist Hanifan tarafından 1916’da telaffuz edilmiştir (Türk, 2015, s. 130). Bu telaffuzda Hanifan, sermayeyi birincil anlamı olan ekonomik yönünün haricinde kullanmayı tercih ederek, toplumsal bütünlüğün mevcudiyetini temin eden bireylerle aileler arasında olan ve aynı zamanda gündelik hayatta yer alan arkadaşlığa, dostluğa, sempatiye, iyi niyete ve toplumsal ilişkilere vurgu yapmıştır (Hanifan, 1916, s. 130). Hanifan’ın kullanımının üzerinden geçen yaklaşık kırk yılda sosyal sermaye kavramı literatürde yer almamıştır. 1950’li yıllarda Seeley ve arkadaşları, eyalet başkanlarının halkın gözünde değerinin artması amacını güderek sosyal sermaye kavramını tekrar gündeme getirmişlerdir (Özdemir, 2007, s. 12-13). Bunun ardından Jane Jacobs 1961 yılında yayımlanan “*Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*” isimli

çalışmasında sosyal sermayeyi, şehirlerde mevcut olan komşuluk ilişkilerini açıklamak için kullanmıştır (Jacobs, 2015, s. 158). 1970’li yıllarda ise Glenn Loury, köleliğin toplumsal boyutlarını çözümlenmek ve değerlendirmek üzere sosyal sermaye kavramını ele almıştır (Özdemir, 2007, s. 12-13). Tüm bu kullanımlardan sonra sosyal sermayenin literatürde sıklıkla yer alması 1980’li yıllara denk gelmiş ve kavram popülerleşmeye başlamıştır. Özellikle Bourdieu (1983), Coleman (1988), Putnam (1993a) ve Fukuyama’nın (1997) çalışmalarının bahsi geçen popülerleşmede öncü olduklarını belirtmek mümkündür.

Sosyal sermaye, sosyal bilimlerin pek çok dalının ilgi alanına girmektedir (Haug, 2008, s. 590). Farklı disiplinlerin ve farklı bakış açılarının etkisiyle birlikte, sosyal sermayenin literatürdeki tanımları da çeşitlenmiştir. Bourdieu (2010, s. 49), sermayeyi *ekonomik*, *kültürel* ve *sosyal* olmak üzere üç türe ayırmaktadır. Bourdieu’ya göre bu sermaye türleri birbirleriyle yakın bağlantıya sahip olup birbirlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedirler. Bununla birlikte, bu üç sermaye çeşidi toplumsal düzeyde farklı alanlara karşılık gelmektedirler. *Ekonomik sermaye*, paraya dönüştürülebilir ve mülkiyet hakları şeklinde yapılanan bir özelliğe sahipken; *kültürel sermaye* ise eğitim organizasyonları açısından kurumsallaşabilmekte ve birtakım koşullar dâhilinde ekonomik sermayeye dönüştürülebilmektedir. *Sosyal sermaye* ise sosyal bağlantılar ve ağlar aracılığıyla oluşan, nispeten veya fazlasıyla kurumsallaşmış, karşılıklı tanışıklık ilişkileriyle şekillenen, uzun dönemli bir toplumsal bir ağa sahip olma durumuyla bağlantılı ve bu ağdaki bütün bireylere ağın sermaye desteğini sağlama potansiyeli taşıyan bir kaynaklar kümesidir (Bourdieu, 2010, s. 49). Bourdieu aynı zamanda sosyal sermayeyi “*toplumların biriktirilmiş tarihi*” olarak değerlendirmektedir (Bourdieu, 1983, s. 183).

Öte yandan Bourdieu sosyal sermayenin eşitsizlik içeren bir yapısının olduğuna dikkat çekmektedir. Bourdieu’ya göre toplumdaki bireylerin ailelerinden ve yakın çevrelerinden zamanla edindikleri ekonomik ve kültürel sermayelerin, onların toplumsal konumunu belirlediğini -*bazı bireylerin bu sayede daha konforlu bir yerde bulduklarını*- savunmaktadır. Ayrıca Bourdieu, bu durumun toplumsal eşitsizliğe sebebiyet verdiğini, hatta bu eşitsizliğin yeniden üretilmesinin de faktörlerinden biri olduğunu dile getirmektedir (Bourdieu, 2010, s. 60-61).

Bourdieu’da olduğu gibi Coleman da sermayeyi -isimleri birebir aynı olmasa dahi- *fiziksel*, *beşerî* ve *sosyal* olmak üzere üçe ayırmıştır. Buna göre *fiziksel sermaye* nesnelere veya materyallere birtakım değişiklikler uygulanarak edinilen sermayeyi, *beşerî sermaye* ise bireylerin taşıdıkları her türlü potansiyel ve yeteneklerin geliştirilmesiyle ortaya çıkan sermayeyi tanımlamaktadırlar. Öte yandan *sosyal sermaye*, bireyler arasındaki bağlantıların ve ağların yenilenmesi veya farklılaştırılması suretiyle inşa edilen sermaye türünü açıklamaktadır (Coleman, 1988, s. 100-101). Sosyal sermaye kavramı Coleman tarafından toplumsal üretim sürecinin nasıl gerçekleştirildiğini açıklamakta kullanılmıştır. Yazar bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri’nden (ABD) bir örneği ele almıştır. II. Dünya Savaşı zamanında ABD’nin doğusunda yer alan bir şehirde uygulanan bir konut projesi kapsamında gözlemlenen eksiklikler; hatalı su tesisatı, çökmeye yüz tutmuş kaldırımlar ve diğer bazı ufak çaplı sorunlara yol açmıştır. Buna karşın şehir sakinleri ise projenin başındaki kişiler ve uygulayıcılarla yüzleşip bu sorunları çözebilmek amacıyla örgütlenmiş ve bir gönüllü kuruluş çatısı altında toplanmışlardır. İnşaat kaynaklı sorunlar, ilgili kuruluşun çabaları sonucunda ortadan kalkmış fakat bu kuruluşun varlığı daha sonra da devam etmiştir. Kuruluş, şehir sakinlerinin yaşam kalitesini iyileştirmekte fayda sağlayan bir sosyal sermaye kaynağı olarak da öne çıkmıştır (Coleman, 1988, s. 108).

Coleman’a göre sosyal yapı dâhilindeki bireyleri daha özgür kılan en önemli unsurlardan biri sosyal sermayedir. Aynı zamanda Coleman, sosyal sermayenin toplumsal aktörlerin kendilerinde veya üretimin fiziksel araçlarında yerleşik hâlde bulunmadığını vurgulamakta, sosyal sermayeyi bireylerden bağımsız olarak ele almakta ve sosyal sermayenin toplumsal ilişkilerin bir ürünü olduğunu savunmaktadır. Yazara göre sosyal sermayenin anahtar işlevi sayesinde sosyal yapı içerisindeki aktörlerin (bireyler ve kurumlar) bazı eylemleri kolaylaşmaktadır ve sosyal sermayenin yokluğunda gerçekleştirilmesi olası görünmeyen çeşitli hedeflere ulaşılmasını sağlamaktadır. (Coleman, 1988, s. 99-101).

Coleman’ın özellikle belirtilmesi gereken bir görüşü daha bulunmaktadır. Toplumsal statünün eğitimdeki başarıya etkisini araştıran Coleman, konuyla ilgili yaptığı araştırmalarda sosyal sermayenin sadece toplumdaki üst tabakaya mensup öğrencilere değil, sınırlı olanaklara sahip olan öğrencilere de olumlu etkilerinin olduğu sonucuna varmaktadır (akt. Şan, 2007, s. 74). Bir başka deyişle, Coleman

Bourdieu'nun sosyal sermayenin salt seçkin sınıflara hizmet ettiği ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği tezine karşı çıkarak bu kavramın toplumun alt sınıflarına ve dezavantajlı kesimlerine de fayda sağladığının altını çizmektedir.

Sosyal sermaye kavramının literatürde popüler olmasını sağlayan kişi 2000 yılında yayımlanan “*Bowling alone: The collapse and revival of American community*” isimli çalışmasıyla Robert Putnam olmuştur. Putnam aynı zamanda kavramı sistematik anlamda ele alan ilk modern araştırmacıdır (akt. Portes, 1998). Putnam'ın sosyal sermaye ile ilgili düşünceleri toplum merkezlidir. Putnam'a göre sosyal sermaye bir kamu malı olup cemaat, devlet ve hatta uluslararası seviyede insan topluluklarına iş birliği ve eş güdüm sağlayan ağlar, kurallar ve toplumsal güven gibi kaynakları içermektedir (Putnam, 1995, s. 67). Putnam sosyal sermayenin fiziksel ve beşerî sermayeden farklı bir yönü olduğunu belirterek, sosyal sermayenin toplumsal güveni ve toplumsal ağları da içermesi nedeniyle fiziksel ve beşerî sermayeye yönelik yatırımlardan elde edilen kazanımların toplamından daha fazla yarar sağladığını savunmaktadır (Putnam, 1993b, s. 36). Ayrıca yazar, sosyal sermayenin gücünün azalmasının bireyselleşmeyle alakalı olduğunu, bu durumu tersine çevirmenin vazgeçilmez şartı olarak da birliktelik kavramının önemini vurgulamış ve bu anlamda STK'ların varlığının ne denli önemli olduğunu altını çizmiştir (Siisiainen, 2003, s. 198).

Putnam, sosyal sermayenin iki grupta ele alınması gerektiğini belirtmiştir: Bunlardan biri *köprü oluşturan sermaye*, diğeri ise *bağlayıcı sermayedir*. *Köprü oluşturan sermayenin* kullanım alanı enformasyon sağlayan kaynakların dağılımıdır. Putnam, köprü oluşturan sermayenin başarı için elzem olduğunu, toplumsal anlamda birleştiricilik/ heterojenlik yönü bulunduğunu ve oldukça faydalı bir sermaye türüne karşılık geldiğini belirtmektedir. Ona göre *bağlayıcı sermaye* ise toplumsal dayanışma ile desteğin idame ettirilebilmesi için kullanılmakta olan, aynı zamanda toplumsal anlamda geçimin temin edilmesi adına önemli olan bir sermaye türünü teşkil etmektedir (Putnam, 2000). Ekseriyetle aile, yakın arkadaş ve komşuların oluşturduğu çevrede gelişen bu sermaye türü, sıkça yinelenen uzun süreli topluluk ilişkilerinde mevcut olup karşılıklı güven temellidir (Özcan, 2011, s. 29; Tüysüz, 2011, s. 20).

Fukuyama (1997, s. 144), sosyal sermayenin en az iki birey arasındaki iş birliğini destekleyen, biçimsel olmayan değerler veya normlar bütünü, somut hâle

bürünmüş resmî olmayan bir form olduğunu vurgulamaktadır. Fukuyama aynı zamanda sosyal sermayenin kültür ve güven kavramları ile özdeşleştiğinin altını çizmektedir. Fukuyama sosyal sermaye ve sivil toplum konusunda Putnam ile benzer görüşleri taşımaktadır. Bireysellik mefhumunun modern liberal devlet yapısından ve algısından kaynaklandığını savunan Fukuyama (2010), sivil toplumun sağlıklı bir yapıyla var olabilmesinin ancak ve ancak sosyal sermayenin işlerlik kazanmasıyla temin edilebileceğini belirtmektedir.

İlgili literatürde sosyal sermaye kavramına dair başka tanımların bulunduğu söylenebilir. Örneğin Pelling ve arkadaşları (2004, s. 32), sosyal sermayenin, bireylerin farklı çeşitlerdeki sosyal oluşumlara olan üyeliklerinden edindikleri sosyal güven, ağlar ve normları ifade ettiğini savunmaktadır. Lin'e göre ise sosyal sermaye ağ sistemleri aracılığıyla bireylere sunulan bir kaynaktır ve piyasada gelir elde etme beklentisine dayalı olarak toplumsal ilişkilere yapılan yatırımların toplamını oluşturmaktadır (Lin, 2001, s. 19). Ayrıca Lin (2001, s. 25), sosyal sermayeyi meydana getiren kaynakların bireylerde değil toplumsal ilişkiler içinde bulunduğunu; lakin ilgili kaynaklara erişim ve kullanımın bireylere/ aktörlere ait olduğunu vurgulamıştır. Burt (1997, s. 356-358) ise sosyal sermayeyi bireylerin toplumsal ağlar dâhilindeki pozisyonlarına dayalı olarak edindikleri kaynaklara erişim olanağı şeklinde tanımlamıştır.

Scrivens ve Smith (2013), sosyal sermayeyi hem mikro/bireysel (Bourdieu, 1986; Dasgupta, 2005; Glaeser, Laibson and Sacerdote, 2002) hem de makro/toplumsal ağ (Coleman, 1988; Putnam, 1993a) boyutlarını harmanlayarak değerlendirmiştir. Yazarlar kavramın politikayla ilişkilendirilecek dört potansiyel türünün bulunduğunu savunmaktadır:

- Bireysel faktörlere dâhil olan kişisel ilişkiler,
- Sosyal ağ destekleri,
- Sivil katılım,
- Kolektif faktörlere dâhil olan güven ve iş birliği normlarıdır (Scrivens and Smith, 2013, s. 19).

Bireysel faktörlere dâhil olan kişisel ilişkiler, insanların ağlarının (arkadaş, akraba vb. çevresinin) oluşumuna ve devamına katkı sağlayan, yüz yüze, telefonla, e-

postayla veya başka bir iletişim aracıyla bağlantı kurmak, kaliteli vakit geçirmek gibi sosyal davranışları kapsamaktadır. Bireylerin toplumsal ağlarının yapısı, kapsamı, yoğunluğu ve bileşenleriyle alakalı olan kategori, bu itibarıyla insanların sosyal ilişkilerinin toplumsal refah üzerindeki müspet veya menfi etkilerini incelemeyi hedeflemektedir. Bir başka deyişle, insanların sosyalleşme süreçleri sosyal bir ağ kaynağını teşkil etse dahi, bu kategorideki esas odak, mevzubahis süreçlere dayalı olarak bireylerin elde ettiklerinden ziyade sosyal temasların tabiatı ve seviyesidir. Bu noktada bireysel ilişkilerin toplumsal yapıya olumsuz yansımaları, sosyal sermayenin “*karanlık boyutu*” şeklinde etiketlenmektedir (Scrivens and Smith, 2013, s. 20).

Sosyal ağ destekleri, bireysel ilişkilerin doğasının bir neticesi olup bireylerin sosyal ağları vasıtasıyla kendilerine sunulan maddi, manevi, duygusal, pratik, entelektüel veya mesleki kaynakları ifade etmektedir. Bireylerin sosyal ağ desteklerinin yoğunluğu ve kalitesi, sosyal ve ekonomik hayatlarında muazzam bir tesir oluşturabilmektedir. Bu noktada, ilgili kategori insanların erişebildikleri desteklere, bu desteklere erişim sebeplerine ve sonuçlarına odaklanmaktadır (Scrivens and Smith, 2013, s. 20).

Sivil katılım, insanların sivil yaşama ve toplumsal yaşama katkı sağladığı bütün etkinlikleri içermektedir. Bu etkinlikler arasında siyasi katılım, gönüllülük faaliyetleri, grup üyelikleri ve toplumsal hareketler gibi muhtelif eylem türleri yer almaktadır. Dolayısıyla kategori, kolektif faaliyetlerin doğasıyla ve kapsamıyla ilgilidir. Böylece sivil katılımın itici güçlerini belirlemek ve toplumsal sonuçlarını analiz etmek gayesi güdülmektedir. Zira bir toplumda gönüllülük ve sivil eylemlerin artması, toplumsal güvenin ve iş birliğinin de yaygın hâle gelmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca sivil katılım sayesinde, insanların sosyalleşme düzeyleri artmakta, bireyler farklı hedefler için mücadele etmekte, takım ruhları gelişmekte, yeni beceriler elde etmekte ve tüm bu getirilerden dolayı haz alabilmektedirler. Bu açıdan sivil katılım, bireysel refahı da yükseltme işlevi görmekte ve toplumsal etkilerinin haricinde de bireylerce arzu edilebilmektedir (Scrivens and Smith, 2013, s. 20).

Kolektif faktörlere dâhil olan güven ve iş birliği normları, karşılıklı faydaya dayalı iş birliğini olanaklı kılan sosyal normlar, güven ve paylaşılan değerlere atıfta bulunmaktadır. Söz konusu soyut faktörlerin tümü, aynı zamanda toplumsal işleyişin de esasını oluşturmakta ve toplumsal veya ekonomik kalkınmayı etkilemektedir. Bu

kategoride güven ve iş birliği vurgulansa dahi kapsam, kolektif açıdan daha iyi ekonomik ve sosyal neticelere olanak sağlayan herhangi bir sosyal kurumu da alacak şekilde genişletilebilir. Kategorideki asıl soru ise enformel toplum yapısı ve işleyişinin hangi faktörlerinin üretken rollere sahip olduğudur. Son olarak kategorinin ekonomik büyüme, iktidarların performansları, çevre yönetimi ve toplumsal uyum gibi siyasi politikaların ortaya çıkardığı pek çok mühim sonuçla ilişkili olduğu söylenebilir (Scrivens and Smith, 2013, s. 20).

Sosyal sermaye kavramını ele alan bir başka araştırmacı Faist (2003, s. 167-175), sosyal sermayenin birtakım özellikleri olduğunu vurgulamıştır. Bu özellikleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Sosyal sermaye yerel bazlı sermayeler bütününe teşkil etmektedir. Söz konusu sermayeler bütününe diğer ülkelere taşınması çok zordur; çünkü sosyal sermaye, üretildiği mekânın kimliğini taşımaktadır ve dolayısıyla o mekâna özgüdür. Bununla birlikte ulusüstü ağların ve zincirleme göç süreçlerinin ortaya çıkması sosyal sermayenin başka mekânlara taşınabilme olasılığını arttırmaktadır.
- Sosyal sermaye, toplumun hizmetine sunulmuş olan diğer tüm kaynakların dinamizmini arttırmakta ve iletim bandı fonksiyonunu görmektedir.
- Ekonomik ve kültürel sermayede bir topluluk, grup ya da bireyin sermayenin tümüne ya da bir kısmına sahip olduğu görülebilmektedir. Sosyal sermaye ise tüm toplumun elinde bulunan ve kimsenin tekelinde olmayan bir sermaye türüdür. Dolayısıyla sosyal sermaye üzerinde hiçbir ayrıcalıklı zümrenin ya da bireylerin özel mülkiyet hakkı yoktur.
- Karşılıklı ve dayanışmacı yönleri olan sosyal sermayenin, kullanıldığında değeri artan, kullanılmadığında ise değeri azalan hassas bir yapısı mevcuttur.
- Sosyal sermayenin doğrudan belirtilebilecek, net ve basit bir hedefi bulunmamaktadır. Bu sermaye türü yardımcı bir rolde olup, kapsamında bulunan sosyal ağlar ve kurumlar aracılığıyla olası riskleri azaltan bir sigorta işlevine sahiptir.

Yerli literatürde sosyal sermayeyle ilgili çeşitli tanımlamalar yapan bazı araştırmacılar mevcuttur. Bu tanımlardan birini Erselcan (2009, s. 248) yapmış olup

temel olarak güven, iş birliği, karşılıklı bağlılık gibi bilindik kavramların sosyal sermaye çatısı altında yeniden keşfedilmesi şeklinde ele almış; ayrıca sosyal sermayenin toplumların sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmalarında, refah seviyelerinin artırılmasında pay sahibi olan yeni bir faktör olarak ön plana çıktığını savunmuştur. Karagül ve Masca (2005, s. 39) ise sosyal sermayenin tek bir tanımının yapılamayacağını belirtmekle birlikte kavramın genel olarak toplumsal iletişim ağları, toplumsal kurallar ve güven üçgeninde şekillenen bir yapısının bulunduğundan bahsetmiştir. Yarcı da Karagül ve Masca'nın sosyal sermaye anlayışıyla paralel bir bakış açısına sahiptir. Karagül ve Masca'nın belirttiği sosyal sermaye yapısını detaylandırarak biçimde bir tanımlama yapan Yarcı'ya (2011, s. 127) göre sosyal sermaye toplumsal ağlar, güven, karşılıklılık, angajman (bağlılık), aidiyet hissi ve birlikte davranış normlarının ortaya çıkardığı bir mekanizmadır.

2.1.3.1.2. Sosyal Sermayenin Olumlu Yanları ve Sosyal Sermaye Eksikliğinin Sonuçları

Literatür, sosyal sermayenin doğrudan veya dolaylı açıdan sebep olduğu bazı olumlu unsurların varlığını ortaya koymaktadır. Bu unsurlar toplumsal yapıyla karşılıklı ilişkiye sahip çeşitli alanlarda görülmekte olup küçük veya büyük ölçekli etkiler şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Friedmann'ın (1996) da belirttiği üzere sosyal sermaye dünya üzerindeki pek çok toplulukta *-tehlikelere karşı hassasiyeti olan topluluklar da dâhil-* bulunmaktadır ve sosyal sermaye, kurumsal yapıların destekleyici olması şartı sağlandığı takdirde, uyarlanabilir potansiyeli inşa edebilmek için verimli sosyal organizasyonlara dönüştürülebilecek esnekliğe sahiptir. Sosyal sermayenin bir başka olumlu yönünü ise Coleman (1988) açıklamış ve sosyal sermayenin, toplumun tüm unsurlarının faydalanabileceği, bünyesinde herhangi bir tehlike barındırmayan, tarafsız ve kusursuz bir kamu malı olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda Coleman, güven ve karşılıklılık ilkesinin, sosyal sermayenin en önemli faktörleri arasında yer aldığını dile getirmiştir. Bunun dışında Coleman, sosyal sermayenin, toplumsal ve ekonomik açıdan dezavantajlı kesimler üzerinde dengeleyici bir konumda bulunduğunu ve bahsi geçen kesimlere fayda sağladığını belirtmektedir (Coleman, 1988). Ayrıca sosyal sermaye aracılığıyla oluşturulan toplumsal ağ sistemleri sayesinde insanlara istihdam sağlanması, barınma problemlerinin ortadan kaldırılması, ayrıca göç süreçlerinin sebebiyet verdiği

maliyetler ve risklerin azaltılması mümkün olabilmektedir (Garip, 2008, s. 592; Liang, 2006, s. 491; Massey and Zenteno, 1999, s. 5329).

Sosyal sermayenin yokluğu veya etkisizliği birtakım olumsuzlukların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Pelling vd. (2004, s. 81), bir toplumda sosyal sermayenin tükenmesi hâlinde toplumsal huzursuzlukların baş göstereceğini, var olan sosyal ağ yapılarının ve geleneksel güvenlik mekanizmalarının zayıflayacağını ve tüm bu olumsuzlukların da siyasi yönleri bulunan karmaşık acil durumları (araştırmacılara göre bir nevi “afetleri”) ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir. Bu tür karmaşık acil durumlardan etkilenen toplumların, aynı zamanda ekonomik sistemlerine ve uluslararası konumlarına yönelik doğrudan tehditlerle de karşı karşıya kalmaları, sözü geçen acil durumların en dikkat çekici sonuçlarından. Dolayısıyla sosyal sermayenin yokluğu, bir domino taşı etkisi yaratarak toplumları farklı yönlerden etkileyebilmektedir.

Sosyal sermaye, ülkelerin kalkınma politikaları tercihlerine göre niteliksiz hâle gelebilmektedir. Bazı ülkelerde tarihsel süreçte benimsenen kalkınma politikaları, yerel bazlı toplumsal güven ve dostluk bağlarını bilinçli olarak veya tesadüfen zayıflatmaktadır. Bu durum da sosyal sermayenin aşınmasına veya ortadan kalkmasına neden olabilmektedir (Pelling vd. 2004, s. 81). 1999-2001 yılları arasında Moğolistan’da yaşanan ve “Zud” olarak bilinen kar felaketleri, sosyal sermayenin yokluğunun etkilerine dair çarpıcı bir örneği teşkil etmektedir. Bass, Batjargal ve Swift (2001), Zud ile sosyal sermaye ilişkisini açıklarken bu afetin temelini 1990’lı yılların başında Moğolistan’da yaşanan liberalleşme sürecine dayandırmışlardır. İlgili araştırmacılar bu süreçle birlikte kırsal hanelerin kolektifleştirildiğini ve söz konusu haneler için geçerli olan muhtelif destek uygulamalarının kaldırıldığını belirterek, sosyalist dönemde güçlü olan güvenlik ağlarının ve devlet destekli geleneksel risk yönetim mekanizmalarının zayıfladığını ortaya koymuşlardır. Liberalleşme süreciyle birlikte ülkede mevcut olan sosyal güvenlik tedbirlerinin çoğundan vazgeçilmesi de bahsedilen uygulama eksikleriyle birleştiğinde, Moğolistan’daki toplulukların afet ve risklere karşı hazırlıkları ve kapasiteleri oldukça zayıflamıştır. Böylelikle ülkenin kırsal kesimlerinde milyonlarca hayvanın telef olmasına yol açan, kırsal ekonomiyi zayıflatan ve gıda güvenliğini fazlasıyla tehdit eden, aynı zamanda Moğolistan’ın tarihindeki en büyük çaplı afetlerden biri olan Zud’un yaşanması kaçınılmaz hâle gelmiştir (Bass, Batjargal and Swift, 2001).

2.1.3.1.3. Sosyal Sermaye- Kent İlişkisi

Sosyal sermayenin kentlerle yadsınamaz bir ilişkisi vardır. Sosyal sermaye kapsamındaki her türlü varlık (STK'lar, siyasi partiler, diğer sivil toplum grupları ile kamu ve özel sektör arasındaki bağlantılar vb.) kentlerde farklı ölçeklerde bulunmaktadır (Pelling vd. 2004, s. 61). Bahsi geçen varlıkların niceliği ve niteliği, bir kentin çevresel risklere uyum kapasitesinin sosyal yönünü meydana getirmektedir. Mevcut toplam kapasitenin altında olan sosyal varlıklar da gizli veya atıl kaynaklardır. Bu tür kaynaklar, siyasi misilleme ihtimalinden endişelenmelerinden dolayı kent sakinlerinin sivil toplum gruplarına katılmamalarının dışında, kalkınmayı amaç edinmiş STK'lar ile kent yetkilileri arasındaki rekabet ve çatışma ortamının, destekleyici bağlantılar kurulmasını zorlaştırması sonucunda da zayıflayabilmektedirler. Bununla birlikte Pelling ve diğerleri (2004, s. 62), ülkenin olduğu kadar kentlerin de siyasi tarihleriyle belirlenen gizli sosyal varlık potansiyellerinin zamanla geliştirilmesinin mümkün olduğunu savunmuş; toplumların afetlerle baş edebilmesinin bu potansiyeli gerçekleştirmekle olanaklı hâle gelebildiğini ortaya koymuşlardır.

Sosyal sermaye toplum içerisindeki etkileşimler ve sosyal ağlar yoluyla oluşturulduğundan dolayı, sosyal sermayenin gelişmesi için bireylerin ve toplulukların birbirleriyle etkileşimlerine aracılık edip kolaylaştıran bir mekâna gereksinim bulunmaktadır (Yoo and Lee, 2016). Bu gereksinim göz önüne alındığında, kentsel formun sosyal sermayeyi biçimlendiren ve böylelikle kentteki toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan yönünden bahsetmek mümkün olmaktadır (Muzayanah vd. 2020, s. 533; Yoo and Lee, 2016). Bununla paralel olarak Dempsey ve arkadaşları (2011), yüksek yoğunluk (daha iyi erişilebilirlik, yürünebilirlik, kamusal etkinliklerin bolluğu vb.), çeşitlilik ve bağlantıyı bünyesinde barındıran “*kalite düzeyi yüksek fiziksel ortamlarda*” sosyal sermayenin gelişim gösterme ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu iddia etmektedirler. Kentsel alanları işaret eden bu tür yerleşimlerde yüksek yoğunluk ve bağlantıların varlığının yanı sıra çeşitli kamusal imkânların mevcudiyeti, kente ait ortak tesislerin kullanımını teşvik ederek sosyal etkileşimin kayda değer oranda artmasını ve topluluğa ait olma hissini büyümesini sağlamaktadır (Glaeser, Laibson and Sacerdote, 2002; Jacobs, 1961). Bu tezle aynı doğrultuda görüş belirten bir başka araştırmacı olan Leyden (2003), karma arazi (endüstriyel ve kültürel alanların çeşitliliği) kullanımına haiz ve yürünebilirliği

yüksek düzeyde olan bir mahalledeki yerleşimcilerin, komşularını tanıma, sosyalleşme ve güvenli bir şekilde siyasi etkinliklere katılım sağlama olasılıklarının çok fazla olduğunu ortaya koymuştur. Literatürde yüksek yoğunluğa sahip kentsel formların sosyal sermayeyi geliştirdiğini savunan başka birçok görüş de mevcuttur (Bramley vd. 2009; Cabrera and Najarian, 2015; Foster vd. 2019; Hemani vd. 2017; Kamruzzaman vd. 2014; Lee vd. 2017; Wood, Giles-Corti and Bulsara, 2012). Bunlara ek olarak Putnam'ın (2000) "*Bowling Alone: The collapse and revival of American community*" eseri, düşük yoğunluğa sahip mekânlarla bağlantılı yayılımın sağlıklı toplumsal yapıyı zayıflatmasının, ilgili alanlarda sosyal sermaye gücünün ve etkisinin azalmasında temel faktör olduğuna dair fikirlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Andersson vd. 2017; Brueckner and Largey, 2008).

Patacchini, Picard ve Zenou (2015), bireylerin sosyal sermayeye olan etkilerine vurgu yaparak hem sosyal sermayenin inşası hem de değerinin artırılması için bireylerin, aynı zamanda birçok başka sosyal etkileşim mekanizmasını kullanan diğer bireylerle yoğun bir şekilde iletişim içerisinde olması gerektiğini belirtmektedirler. Lakin bu noktada Patacchini ve diğerleri (2015), şehirden uzak konumda yaşayan bireylerin daha fazla sosyal sermaye inşa etme çabasının, diğer bireylerin bulunduğu konuma seyahat etmeyi gerektiren maliyetli bir fatura çıkaracağı gerçeğini göz önüne almışlardır. Onlara göre şehir merkezindeki yüksek yoğunluklu alanlara yakın olan bireylerin daha yoğun sosyal ağlar oluşturabilme eğilimleri, mekânsal merkeziliğin sosyal sermaye inşası ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğuna işaret etmektedir (Patacchini vd. 2015).

İlgili literatürde yüksek yoğunluğun, sosyal sermayeyi olumsuz yönde etkilediğine dair görüşler de yer almaktadır. Mardiah'a (2015) göre, yüksek yoğunluk, suç oranlarının artmasını beraberinde getirmekte ve toplumsal etkileşime sekte vurmaktadır. Yine Brueckner ve Largey (2008), yoğunluk düzeyinin yüksek olmasının sosyal etkileşimi zayıflattığını savunmuş ve bu doğrultuda arkadaşlık odaklı sosyal etkileşim ile toplumsal gruplara katılımı eksikliklerin gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Bahsedilen bakış açısına sahip olan bir başka araştırmacı Nguyen (2010) de yüksek nüfus yoğunluğunun ve erişilebilirliğin fazla olmasının, bireylerin ulusal gündeme ilişkin birçok faaliyete -*özellikle siyasete*- katılımlarını artırma anlamında önemini kabul etmekle birlikte, bu tip alanlardaki sosyal etkileşimin, dine

dayalı sosyal sermaye ve gönüllülük etkinlikleri ile negatif bir ilişkisi bulunduğunun altını çizmektedir.

2.1.3.1.4. Sosyal Sermayenin Afetlerdeki Önemi

Sosyal sermayenin toplumlara fayda sağladığı bir başka konunun afet olduğu belirtilebilir. Buna yönelik olarak, afet yönetimi ve afetlerle mücadelede sosyal sermayenin rolünü ele alan birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Hawkins and Maurer, 2009; LaLone, 2012; Murphy, 2011; Shaw and Goda, 2004). Afet yönetimi vaadi sunan bir toplumsal katılım (MacRae and Hodgkin, 2011), yoğun iletişim ve bilginin paylaşılması (Miyaguchi and Shaw, 2007), STK'ların afet sonrası müdahaleleri (Pierre-Louis, 2011) gibi süreçler, afetlerle mücadelede sosyal sermayeye atfedilmektedir. Afetlerde toplumların iyileşme ve toparlanmalarında sosyal sermayenin rolü de Adger (2009), Jovita vd., (2019) ile Patterson, Weil ve Patel (2010) tarafından çalışılmıştır. Buna karşın, Putnam'ın ortaya koyduğu (2000) köprü oluşturan ve bağlayıcı sosyal sermaye kavramlarının afet sonrası iyileşme süreçlerindeki etkisini irdeleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Aldrich and Meyer, 2015; Chamlee-Wright, 2010; Hawkins and Maurer, 2019; Pelling vd., 2004).

Pelling ve arkadaşları (2004, s. 80), afetlerle mücadele etmek için bireylerin, toplulukların ve toplumların ne tür yöntemlerle hareket etmeleri gerektiğine dair bilgilerin çoğunlukla sosyal sermaye sayesinde elde edildiğini dile getirmiş; buna ek olarak, afetlerin neden olduğu şoklara ve strese karşı toplumsal direncin ortaya çıkmasında en önemli rol oynayan unsurun sosyal sermaye olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmacılara göre, kriz dönemlerinde görülebilen küçük çaplı sosyal gruplara dönüş hareketi (bağlayıcı sermaye), ortaya çıkabilecek riskleri asgariye indirmekte ve ilgili grup üyeleri arasında toplumsal ve ekonomik desteklere erişime olanak vererek krizlerle başa çıkabilme donanımını *-kısa vadede olsa bile-* geliştirmektedir. Uzun dönemde başarı sağlayabilmek ise köprü oluşturan sermaye ile mümkündür; çünkü bu sosyal sermaye türü, toplulukların uyumunu artırma özelliğine sahip olup yerel sivil toplumun güçlenmesini ve köklü bir yapıya kavuşmasını sağlamakta, böylece afetlerle mücadeleye uzun vadeli olarak katkıda bulunabilmektedir (Pelling vd., 2004, s. 60). Bütün bu nedenlerden dolayı sosyal sermaye, afet yönetiminde

etkinlik ve başarı elde etmeyi amaçlayan toplumlar için en önemli enstrümanlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

LaLone (2012, s. 211-214), afet sonrası arama- kurtarma ve müdahale aşamalarında sosyal sermayenin önemini ön plana çıkarmaktadır. Yazara göre afetlere karşı mücadele ve toplumsal direnç oluşturmak için insanların bireysel veya toplu açıdan harekete geçirebilecekleri, karşılıklılık, güven ve destek bağlarını kapsayan potansiyel kaynaklar sosyal sermayenin kendisidir. Potansiyel kaynaklar yer temelli, iş temelli veya ortak ilgilere dayalı sosyal ağlar olarak aileler, komşular veya diğer topluluklara gömülü şekilde oluşturulan mallar, emekler ve öteki yardım türlerini içermektedir. Toplumsal yardım için sosyal sermayenin harekete geçirilmesi, kaosu önlemek adına kaynak akışını yönetmeyi ve bu nedenle yeterli hazırlık ve planlama yapmayı gerektirmektedir. Bu durum sosyal sermayenin bir sınırlılığını teşkil etmektedir. Çünkü sosyal sermaye desteğinin afet sonrasında uzun süre devam ettirilmesi, sistematiklik ve titizlik gerektirdiği için zor olabilmektedir (LaLone, 2012, s. 219).

Hawkins ve Maurer (2019), bağlayıcı ve köprü oluşturan sosyal sermayenin 2005 yılında ABD’de yaşanan Katrina Kasırgası’ndan sonraki olumlu etkilerinden söz etmektedirler. Buna göre kasırganın en çok etkilediği alanlardan biri olan New Orleans’ta, bağlayıcı ve köprü oluşturan sosyal sermaye, afet öncesinde ve sırasında toplumsal yardımlaşmada, mücadele etmede ve afet sonrası toparlanma sürecinde fazlasıyla belirleyici olmuştur (Hawkins and Maurer, 2019, s. 1788).

Toplum temelli acil durum yönetiminde, afetlere karşı dirençliliği inşa etmek için daha iyi imkânlar sağlayan güçlü bir sosyal sermayenin varlığı önem taşımaktadır (Murphy, 2011; Shaw and Goda, 2004). Bu bağlamda Shaw ve Goda (2004, s. 31), afet sonrası rehabilitasyon sürecinin hızlanması için iş birliğine ilaveten karşılıklı güven, toplumsal normlar, topluluklar arası uyum, liderlik ve ağlara dayalı sosyal sermaye oluşturma’nın kritikliğini vurgulamışlardır. Buna karşın Murphy (2011, s. 519), sosyal sermayenin gelişebilir bir yapısı olduğunu kabul etmekle birlikte afetlerle mücadelede başarıyı kesinleştirmede iddiasındadır. Fakat yazar, afet dirençliliğinin evvela hükûmetlere bağlı olduğunu söylemesine rağmen afet dönemlerinde kamu kurumlarının yükünü azaltacak toplumsal katılımların büyük önem taşıdığı gerçeğini de reddetmemektedir (Murphy, 2011, s. 519).

Bir sosyal sermaye değeri olarak STK'ların afetlerdeki önemi de literatürde analiz edilmiştir (Jovita vd., 2019; MacRae and Hodgkin, 2011; Miyaguchi and Shaw, 2007). Afetlerden sonra toplulukların faaliyetlere katılımları umut vadecici niteliktedir ve STK'ların yerel yönetimlerle sağlam ilişkiler kurması da afet müdahale operasyonlarına yardımcı olabilmektedir. Bu doğrultuda STK'lar ile yerel yönetimler arasındaki iletişim bariyerlerinin ortadan kaldırılması ve afetlere yönelik karar alma süreçlerinin tüm paydaşları kapsamı önerilmektedir (MacRae and Hodgkin, 2011, s. 254). Miyaguchi ve Shaw (2007, s. 220) da farklı şekilde olsa dahi iktidar harici paydaşların afetlerle mücadeledeki önemine dikkat çekmiştir. Yazarlar, doğal afetlerden önce ve sonra hangi adımların izlenmesi konusunda toplumsal bir bilinç oluştuğu zaman, topluluklar ve şirketler arasında kurulabilecek bir iş birliği sayesinde çevre ve afet yönetimi için uzun vadeli bir başarının imkân dâhilinde olduğunu savunmuşlardır (Miyaguchi and Shaw, 2007, s. 220). Zira özel sektörün ve STK'ların iş birliği yapmaları, afetzedelere yardımların artmasını ve daha kısa sürede ulaştırılmasını sağlamaktadır (Jovita vd., 2019, s. 522).

2.1.3.1.5. Sosyal Sermaye Kavramına Yönelik Eleştiriler

Field ve Portes, sosyal sermaye konusunda dikkate alınması gereken özgün düşüncelere sahip iki araştırmacıdır. Onlara göre, literatürde sosyal sermayenin bileşenleri olarak ele alınan güven ve norm kavramları aslında sosyal sermayenin sonuçlarıdır. Bunun yanı sıra Portes (1998), sosyal sermayenin olumsuz yönlerinin de bulunduğunu savunmuştur. Ona göre aşırı seviyedeki sosyal sermaye, topluluk beklentilerini ve ağ içi sorumlulukları iyiden iyiye arttırdığından dolayı bireyleri olumsuz anlamda etkilemektedir. Field (2008) ise literatürde daha önce sosyal sermayenin olumsuz boyutlarına dikkat çekilmediğini ve sosyal sermaye türlerinin net ve açık biçimde ayrıştırılmadığını vurgulamıştır. Hem Field hem Portes, özellikle Coleman ve Putnam'ın sosyal sermayeyle ilgili bakış açılarına karşı çıkmışlardır. Bu iki yazar, Coleman ve Putnam'ı sosyal sermaye ile sosyal sermayenin temin ettiği kaynaklar arasında keskin bir ayırım yapmadıkları gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Ayrıca Field, Coleman'ı sosyal sermayenin negatif tarafını göz ardı ettiğinden; Putnam'ı ise bu negatif boyutları kabul etse dahi yüzeysel değerlendirme yaptığından dolayı eleştirmiştir (Düzgün, 2008, s. 28).

Fine, sosyal sermaye kavramına eleştiri oklarını yönelten bir başka araştırmacıdır. Fine (2010, s. 309-314), sosyal sermayenin popüler duruma gelmesinin ekonominin diğer sosyal bilimlerle bağlantısı ile mümkün olduğunu savunmuştur. Fine, literatürde hemen hemen bütün toplumsal etkileşim türlerinin sosyal sermaye olarak görülmesine, detaylı sorular sorularak gerektiği gibi analiz edilmemiş olmasına ve belki de en önemlisi, sosyal sermayenin statükoyla mücadelede altın bir fırsat gibi öne sürülmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Ona göre, sosyal sermayeye yöneltilen eleştiriler genellikle görmezden gelinmektedir. Sosyal sermaye; sınıf, çatışma, cinsiyet, devlet, hükümet, iktidar vb. yapıların yerine geçen bir kavrama dönüşmüştür. Ayrıca neoliberalizmin daha yumuşak türleri ile katılım, destek, güçlendirme gibi başka dar anlamlı kavramların sığlaştırılmış yorumlamalarına yapay olarak çekilmesi sonucunda ilkesel ve pratik anlamda aşırı uzlaştırıcı bir seçenektir. (Fine, 2010, s. 309-314). Özetle Fine, sosyal sermaye kavramındaki belirsizliği, kapsamının, öneminin ve işlevlerinin abartılarak yansıtılması gibi noktaları gerekçe göstererek sosyal sermaye yaklaşımlarının yeniden ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu yeniden değerlendirme sürecinin, kavram sınırlarının net bir şekilde çizilmesi bakımından da önemli olduğunu öne sürmek mümkündür.

Pelling vd. (2004, s. 24), sosyal sermayenin nitelik ve nicelik açısından zamanla değişebilen bir yapısı olduğunu öne sürmüştür. Bu araştırmacılara göre doğal afetlerin sosyal sermaye üzerindeki etkisi belirsizdir. Ayrıca araştırmacılar, silahlı çatışmalar ve iç savaşlar gibi beşerî afetlerin, sosyal gruplar arasında iletişim kaybına sebep olması nedeniyle bilgi akışını engellediğini, toplumsal güveni sarstığını ve gelecekte olabilecek her türlü toplu eylemi kısıtladığını belirterek bu durumların bir kısır döngü hâline geldiğini vurgulamışlardır. Böylece bu beşerî afetlerden sonra çözüm üretmede, hatta daha genel anlamda demokrasi ve ekonomik kalkınmayı inşa etmede birtakım zorluklar ve eksiklikler baş göstermektedir (Pelling vd. 2004, s. 24). Bu durum da bazı beşerî afetlerin sosyal sermayeye yönelik olumsuz etkisini açıklamak bakımından önem taşımaktadır.

2.1.3.2. Sivil Toplum Kavramı ve STK'lar

2.1.3.2.1. Sivil Toplum Kavramının Kökeni ve Gelişimi

Modern bir kavram olarak öne çıkmasına rağmen sivil toplumun kökeninin Aristoteles'e kadar dayandırılabilmesi söylenebilir (Kaldor, 2003, s. 584). Aristoteles, kavramı klasik olarak ilk kez MÖ. IV. yüzyılda tanımlamış ve sivil toplumu, yasaların çerçevelediği bir kurallar bütünü dâhilindeki özgür ve eşit yurttaşların oluşturduğu bir politik toplum (*polis*) olduğunu belirtmiştir (Tosun, 2001, s. 30). Antik Yunan ve Roma dönemi boyunca kullanılan sivil toplum kavramı, aynı zamanda barbar toplumdan soyutlanmayı ve ayrışmayı da ifade etmiştir (Hanberger, 2001, s. 226). Daha sonra ise Cicero'nun ortaya attığı "*societas civilis*" teziyle birlikte, Aristoteles ve Cicero'nun bu güçlü sivil toplum görüşleri klasik felsefeye ve hukuka da yansımış; eski Avrupa medeniyetlerinin önemli bir parçasını teşkil etmiştir (Keane, 1993, s. 47).

Klasik anlayışta sivil toplumun devletle eş yapılar olduğu savunulmaktadır. Bu bakış açısının etkisi erken modern dönemde dahi (Yeni Çağ başlangıcından XVIII. yy. ortalarına kadar süren dönem) gözlemlenmiştir. Öyle ki erken modern dönemin önemli düşünürlerinden biri olan John Locke, sivil toplumun bir sosyal sözleşme ile karakterize edilmiş, yöneticiler dâhil herkesin yasalara tabi olduğu, yasa önünde eşitlik ilkesini temel alan bir toplum olduğunu belirtmiştir (Kaldor, 2003, s. 584). Yine aynı dönem düşünürlerinden Hobbes ve Rousseau da sivil toplumun, güçlü bir toplum ile nispeten zayıf bir devlet arasında yapılan bir sosyal sözleşme üzerine inşa edilmiş bir yapı olduğunu savunmuşlardır (Hsu, 2010, s. 264).

Sivil toplumun devletten bağımsız olarak değerlendirilmesi geç modern döneme (XVIII. yy. sonları) denk gelmiş ve böylece modern sivil toplum anlayışı ortaya çıkmıştır (Kaldor, 2003, s. 584). XVIII. yüzyılın sonlarında Georg Hegel ve Thomas Paine gibi isimlerin de bulunduğu birçok siyaset teorisyeni, sivil toplumu, yurttaşların kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları, devletten ayrı bir alan olduğunu savunmuştur. Bu yeni bakış açısı, o dönemde var olan özel mülkiyetin gelişmesi, piyasadaki rekabet ve burjuvazinin öne çıkması gibi değişen ekonomik süreçleri yansıtmakta olup, ayrıca Amerikan ve Fransız devrimlerinde şahit olunduğu üzere yaygın özgürlük isteğinden kaynaklanmaktadır (Carothers and Barndt, 1999, s. 18). Daha sonra Hegel XIX.

yüzyılda burjuva hükümetlerinin yükseliş sonucunda sivil toplumla ilgili görüşünde birtakım değişiklikler yapmış ve tıpkı Marx'ın bakış açısında olduğu üzere sivil toplumun kapitalist sisteme hizmet ettiğini savunmuştur (Hegel, 2006). Tocqueville ise sivil toplum ve devlet karşıtlığını vurgulamıştır. Ona göre başarılı demokrasinin anahtarı gönüllü toplumsal ve politik dernekler, bir başka deyişle sivil toplumdur. Tocqueville halkın bu tür organizasyonlara katılarak demokratik vatandaşlığını geliştirmek adına gerekli olan becerileri ve devleti kontrol altında tutabilmek için değerlendirilebilecek iktidar yapılarını inşa edebileceğini iddia etmiştir (Hsu, 2010, s. 264). Dolayısıyla Tocqueville, sivil toplumun demokratik ve çoklu fonksiyonuna vurgu yapan bir bakış açısına haizdir.

Sivil toplum terimi, Sanayi Devrimi'nin sosyal ve siyasi anlamda ortaya çıkardığı sonuçların, siyaset felsefecileri tarafından daha çok önemsenmesi sebebiyle XIX. yüzyılın ortalarında nadiren kullanılmıştır. Bu dönemden sonra sivil toplum terimini yeniden canlandırıp literatürde öne çıkmasını sağlayan isim ise Antonio Gramsci olmuştur. Gramsci II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte sivil toplumu, bağımsız siyasi etkinliklerin temeli ve tiranlıklara karşı kritik bir mücadele sahası olarak betimlemiştir (Katz, 2006). Gramsci'nin sivil toplum anlayışı, 1970'li, 1980'li ve 1990'lı yıllarda Doğu Avrupa ve Latin Amerika'daki bütün diktatörlüklere karşı mücadele veren kişileri etkilemiştir. Örneğin, bazı Macar, Polonyalı ve Çek aktivistler sivil toplumun Berlin Duvarı'nın yıkılmasında büyük etkisi olduğunu savunmuş ve kavrama kahramanlık atfetmek için uğraş vermişlerdir. Demokrasinin 1990'lı yıllarda şahit olunan küresel yükseliş trendi, eskiden diktatörlükle yönetilen ülkelerde dahi sivil toplum için alan açmıştır. Aynı dönemlerde ABD ve Batı Avrupa'da, siyasi parti yapılarının sorunlu ve eskimiş olmasından kaynaklanan kamuoyu memnuniyetsizliği, toplumsal yenilenme aracı olarak sivil topluma olan ilgi artışıyla neticelenirken; gelişmekte olan ülkelerde ise özelleştirme ve diğer bazı piyasa reformları, sivil toplumun da güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Böylece sivil toplum, Soğuk Savaş sonrasındaki dönemin temel unsuru hâline gelmiştir (Carothers and Barndt, 1999, s. 19).

Dünya toplumlarını son yıllarda en çok etkileyen ve en fazla önem atfedilen süreçlerden biri olan küreselleşme, kapitalizmle dirsek temasında olan bir kavrama karşılık gelmektedir. Kapitalizmi oluşturan serbest piyasa, modernleşme, liberal politikalar, özgürlükçülük gibi parçalar ise zamanla insanların ihtiyaçlarını

karmaşıklıştırmış; devletlerin sınırlı kaynakları ve özel sektörün kâr maksimizasyonunu ön plana alması, bu ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili birtakım sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sorunların devlet ve özel sektör aracılığıyla ortadan kaldırılamayacağını öngören toplumsal gruplar veya toplulukların çözüm üretme adına bir yapı oluşturmaları, sivil toplumun 1980'li yıllardan itibaren popülerlik ve yaygınlık kazanmasını sağlamıştır (Şahin ve Öztürk, 2008, s. 4).

Muhtemeldir ki sivil toplumun özellikle 2000'li yıllardan sonra tanık olunan gelişimini sağlayan neden, küreselleşmenin başka süreçlerle kaynaşmasıdır. Öyle ki küreselleşme, iletişim ve bilişim teknolojilerinin gelişimiyle birleştiğinde birtakım değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerden biri de sanayi toplumunun karakteristiği olan maddi üretimlerden ziyade bilgi üretiminin değerli hâle gelmesidir (Kocacık, 2003, s. 3). Küreselleşmenin iletişim ve bilişim teknolojileriyle bir araya gelmesi neticesinde ortaya çıkan “*ağ ekonomileri*” ise toplumsal yapılarda paradigma değişimlerine sebep olmuş ve bu değişimlerin etkilerinin bugüne kadar süregelmesini sağlamıştır. Bu paradigma değişimini Castells (1998, s. 474) “*bilgi toplumu*” ve “*enformasyon devrimi*” kavramlarıyla nitelendirmiştir. Castells'in ortaya koyduğu bilgi toplumu ve enformasyon devrimi; özel sektör, yönetim, liberalleşme, deregülasyon ve yerelleşmenin yanı sıra STK kavramını da ön plana çıkarmıştır (Gündüzöz, 2012, s. 144). Böylece ekonomi ve kültürle birlikte, siyaset ve yönetim de enformasyonel bir yapıya bürünmüş olup; bu enformasyonelliğin temin ettiği e-devlet, e-yönetişim, e-demokrasi gibi mekanizmaların varlığı sayesinde şeffaflık, yönetim, katılım ve sosyal adalet temelli kalkınma talepleri daha da mümkün hâle gelmiştir. Böylece sivil toplumun da gücü ve etkisi artmıştır (Uçkan, 2002, s. 2).

2.1.3.2.2. Sivil Toplum Nedir?

Lewis'in (2004, s. 301) belirttiği üzere sivil toplum, insanlar nezdinde genel itibarıyla “*devlet ve piyasa dışında kolektif gayelerle meydana getirilmiş grupların nüfusu*” (Van Rooy, 1998, s. 30) veya “*devlet ile aile arasında yer alan ve toplum üyelerince gönüllü olarak oluşturulan örgütlerce doldurulmuş bir dernekler alanı*” (White, 1994, s. 379) olarak algılanmaktadır. Sivil toplumun sosyal yönünün öne

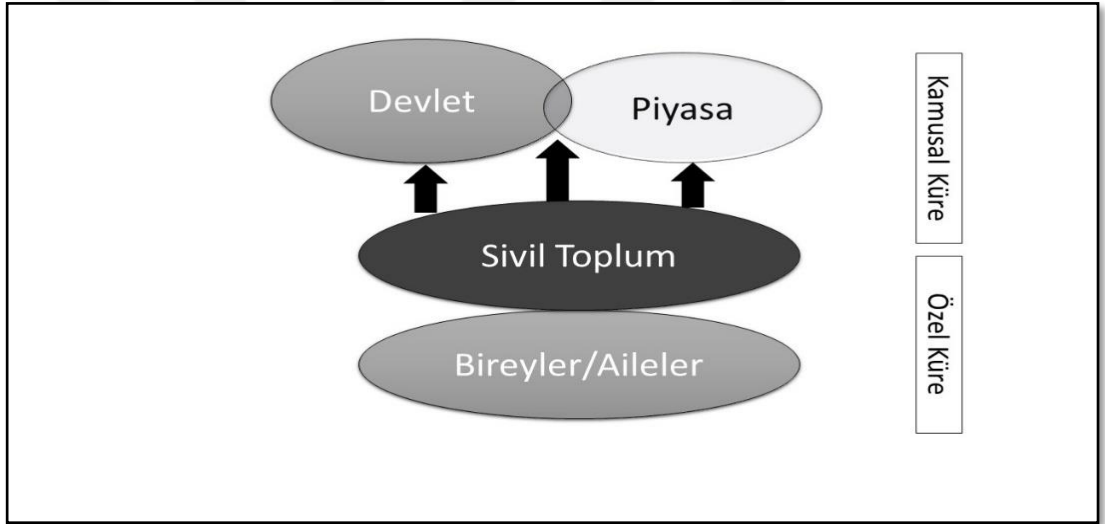
çıkıldığı bu algısal tanımlamalar, sivil toplum kavramının sadece genel bir çerçevesini çizmekten öteye gidememektedir. Bu durumun en önemli sebepleri, sivil toplumun çok boyutluluğu ve kapsamının genişliğidir. Bu nedenlerden dolayı, kavramın tüm boyutlarıyla tanımlanması açısından zorluklar tezahür edebilmektedir.

Alan yazınında sivil toplum farklı boyutlarıyla ele alınmış ve bununla paralel olarak birçok muhtelif sivil toplum tanımı yapılmıştır. Ancak bunların arasında öne çıkan ve uluslararası ölçekte itibar gören tanımlardan bahsedilebilir. Bu tanımlamaların ortaya konması, kavramın detaylarıyla birlikte net bir şekilde yansıtılabilmesi adına önem arz etmektedir. Örneğin Chazan (1992, s. 281), sivil toplumu klasik toplumla eşit gören bir yaklaşımın mevcudiyetini ve bunun yanlışlığını anımsatarak, sivil toplumun esasen “*toplumun devletten ayrı konumda yer alan, devletle etkileşimde bulunan ve aynı zamanda devleti etkileyen kesimi*” anlamına geldiğini ifade etmektedir. Brand (2001, s. 963) ise, çağdaş perspektifte sivil toplumu “*kendini üreten ve aynı zamanda kendini destekleyen, özerk, yasalara bağlı, gönüllü ve örgütlü bir toplumsal yaşam sahası*” şeklinde tarif etmiştir. Yazara göre sivil toplum, “*toplum*” kavramına kıyasla farklıdır; çünkü kamusal alanlarda toplu eylemlerde bulunan yurttaşların ideallerini, arzularını ve çıkarlarını özgür bir şekilde ifade etmek, fikir alışverişi yapmak, hedeflerine ulaşmak, hükûmetlerden birtakım şeyler talep etmek ve gerektiğinde hükûmetleri protesto edebilmek gibi hususları içermektedir. Bunlara ek olarak Kaldor (2003, s. 585), sivil toplumu, bireylerin diğer bireylerle ya da politik ve ekonomik paydaşlarla mücadele ve müzakere ettikleri, tartıştıkları ve sonucunda anlaştıkları bir süreç şeklinde nitelendirmiştir. Yazara göre, sivil toplumda bireyler çeşitli hareketler, organizasyonlar, gönüllülüğe bağlı dernekler, partiler ve birlikler vasıtasıyla kamusal faaliyetlerde bulunmaktadır.

Sivil toplum kavramı, yerli literatürde de sıkça ele alınmış ve dikkate değer biçimlerde tanımlanmıştır. Kavramı, kişisel özgürlüklerin ve temel insan haklarının korunup sürdürülmesinin esas olduğu, toplumun devlet bazlı politikaları kontrol edebildiği ve hatta yön verebildiği, yurttaşlık farkındalığının öne çıktığı bir uygarlık düzeyiyle eş değer gören Arslan (2001, s. 9), sivil toplumun gönüllülüğü esas alan organizasyonları içerdiğini savunmuştur. Bu görüşe karşılık Yıldırım (2003, s. 228) ise sivil toplumun, demokrasiye bağlı ve gelişmiş toplumları ortak çatısı altında toplayan çağdaş bir kavram olduğundan söz etmiştir. Bu özelliği hasebiyle sivil

toplum, yazarın nezdinde, kendi gelişimini başka bir üst kimliğe ya da olguya gereksinim duymadan sağlayabilip kendini gerçekleştirebilme potansiyeli taşıyan, durmaksızın gelişebilen ve özerk bir yapıya sahip olan organizasyonların tamamını barındırmaktadır.

Şekil 3, Hannah'ın (2007, s. 53) ortaya koyduğu “dört balon modeli”ni göstermektedir. Buna göre gündelik hayatın getirdiği bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasi tüm ilişkiler iki küre kapsamında yer almaktadır. Bireyler ve aileler “özel küre” içinde bulunurken, devlet ve piyasa ise “kamusal küre” dâhilindedir. Sivil toplum ise bu iki kürenin kesişiminde bulunmakta olup, aynı zamanda bireyler ve ailelerin, devlet ve piyasayla ilişki kurmasında önemli bir paya sahiptir. Bu özelliği sayesinde sivil toplumun, özel küre ve kamusal küre arasında bir nevi köprü işlevini gördüğü savunulabilir.

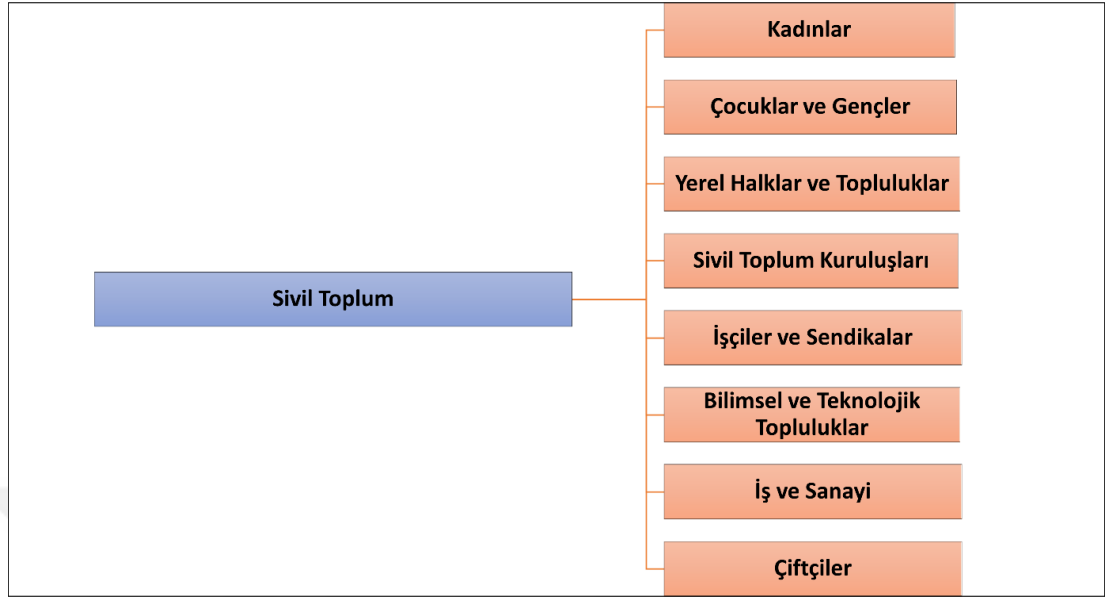

Şekil 3. Joseph Hannah'ın Dört Balon Modeli

Kaynak: Hannah, J. (2007). *Local Non-Government Organizations in Vietnam: Development, civil society and state-society relations*. Unpublished Doctorate Thesis. USA: University of Washington, Department of Geography.

1992 yılında düzenlenen Rio Dünya Zirvesi'nde görüşülen ve kabul edilen sürdürülebilir kalkınma planı “Agenda 21 (Gündem 21)” kapsamında, sivil toplumun çeşitliliği ve özellikle çevre konusundaki ülkeler arası anlaşmalarda sivil toplumun değeri vurgulanmaktadır. Hâlbuki sivil toplum üyeleri Agenda 21'in kabulü ve uygulamaya konması sürecinde kayda değer bir çoğunluğa sahip olmakla birlikte, ilgili belgede “sivil toplum” teriminin kullanılmadığı görülmektedir (Gemmill and Bamidele-Izu, 2002, s. 78). Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Agenda 21'in hayata geçirilmesine yönelik olarak kurulan *BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu* (The

United Nations Commission on Sustainable Development-CSD) sivil toplumu şekil 4’te gösterilen sekiz alt gruba ayırmıştır (Gemmill and Bamidele-Izu, 2002, s. 79).

Şekil 4. BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu’na Göre Sivil Toplumun Alt Grupları

Çalışmasında sivil toplumun yapısını ve dinamiklerini irdeleyen Diamond (1999, s. 221), sivil toplumun altı hedefe hizmet ettiğinin altını çizmiştir. Araştırmacı, bahsi geçen hedeflerin, demokrasinin inşa edilmesine hizmet ettiğinin altını çizmiştir. Demokrasi temelli bu hedefler ise aşağıdaki gibidir:

- ✓ Fikirlerin, ilgilerin, tutkuların ifade edilmesi,
- ✓ Bilgi alışverişi yapılması,
- ✓ Devlettten birtakım taleplerde bulunulması,
- ✓ Devletin yapısının ve işleyişinin iyileştirilmesi,
- ✓ Gerekli durumlarda devlet görevlilerinin sorumlu tutulabilmesi,
- ✓ Kolektif hedeflere ulaşılması.

Kaldor (2003, s. 11-12), sivil toplumun dört ideal türü olduğunu belirtmiştir. Bu ideal türler; sosyal hareketler, STK’lar, sosyal organizasyonlar, ulusalcı ve dinî gruplardır. Araştırmacı, aslında bu türlerin birbirleriyle örtüşüklerini vurgulamakla birlikte, hesap verebilirlik şekilleri hakkında akıl yürütmek için bu türlerin yararlı olduğunu savunmuştur. Çizelge 1, Kaldor’a göre sivil toplumun ideal türlerini ve türlerin görev, faaliyet, sosyal bileşim ve örgütlenme şekillerini göstermektedir. Ayrıca bu dört türün açıklamaları da çizelge 1’den sonra verilmiştir.

Çizelge 1. Kaldor'un Bakış Açısına Göre Sivil Toplumun Dört İdeal Türü ve Bu Türlerin Görev, Faaliyet, Örgütlenme Şekilleri ve Sosyal Bileşimleri

	Sosyal Hareketler	STK'lar	Sosyal Organizasyonlar	Ulusal ve Dinî Gruplar
Görev	Yoksulların ve dışlanmışların kurtarılması	İnsani yardım ve kalkınma	Üyelerin çıkarlarının korunması ve teşvik edilmesi	Ulusal ve dinî grupların güçlendirilmesi
Faaliyetler	Gösteriler, protestolar ve medyatik etkinlikler düzenlemek	Hizmet sunumu ve çeşitli hakların savunuculuğu	Hizmet sunumu, lobicilik	Dinî kuruluşlar, medya ve hatta bazen şiddet yoluyla seferberlik
Örgütlenme Şekilleri	Gevşek yatay birleşmeler, ağlar.	Bürokratik ve kurumsal olanlardan küçük ölçekli ve gayriresmî yapıdakilere kadar değişiklik gösterir.	Dikey ve hiyerarşik ağlardan gayriresmî ağlara kadar uzanır.	Dikey ve hiyerarşik olmasına karşın, sıkı bir şekilde organize edilmiş hücre ağlarını, karizmatik liderliği içerebilir.
Sosyal Bileşim	Aktivistler, öğrenciler ve kendilerini adanmış bireyler	Profesyonel ekipler	Çiftçiler, işçiler, işverenler, yerel topluluklar, yerlerinden edilmiş kişiler	Yeni kentleşmiş topluluklar, köylüler

Kaynak: Kaldor, M. (2003). Civil society and accountability. *Journal of Human Development*, 4 (1), 5-27.

Sosyal Hareketler: Bahsedilen dört ideal türden biri olan sosyal hareketlerin, genellikle, toplumsal dönüşümü temin etmek için bir araya gelen ve harekete geçen bireyler, insan grupları ve örgütleri kapsadığı kabul edilmektedir (Kaldor, 2003, s. 11). Bu anlamda sosyal hareketler, daha nitelikli örgütlenme yapısına sahip olan STK'lar veya siyasi partilerle zıt konumda yer almaktadırlar.

XX. yüzyılda sosyal hareketler üç evrede gerçekleşmiştir. Birinci evrede gruplar kendi kaderlerini tayin edebilme hakkı ya da sömürgeciliğe karşı hareket etmişlerdir. İkinci evrede ise sosyal hareket araştırmacılarının “*yeni toplumsal hareket*” dedikleri süreç meydana gelmiştir. Üçüncü evre ise aslında küreselleşme sürecini tersine çevirmeyi amaçlayan ve küreselleşme karşıtlığını simgeleyen sosyal hareketleri içermektedir. İkinci ve üçüncü evredeki sosyal hareketler 1968'den sonra ortaya çıkmıştır ve ilk evredeki gruplardan farklı konumda yer almaktadırlar. Yeni toplumsal hareketler, o zamanlar için yeni olan toplumsal cinsiyet, üçüncü dünya dayanışması, çevre gibi konularla yakından ilgilidir ve özellikle Avrupa ve Kuzey

Amerika’da sosyal adalete yönelik talepleri daha az olmuştur. Buna ek olarak, “*eski*” hareketlerin karakteristik yönü olan hiyerarşik yapıdaki kitle üyelik örgütlerinin aksine, yeni hareketlerde medya, özellikle televizyon sıkça kullanılmış ve yeni yatay örgütlenme türleri ve protesto biçimlerine öncülük edilmiştir (Kaldor, 2003, s. 13-14). Eski hareketler sorunların çözülmesi için devletleri reaksiyon göstermelerine ikna etmeyi ve bu süreçte devlete katkı sağlamayı hedeflerken, yeni hareketlerde ise bireysel özgürlük ve devletin bireylerin gündelik hayatına müdahalesine direnmek amaçlanmaktadır (Melucci, 1996; 1998).

Bir sosyal hareket teorisyeni olan Tarrow (1998, s. 3), sosyal hareketlerin modern devletin yükselişine eşlik eden ve modern çağın icadı olan bir unsur olduğunun altını çizmektedir. Araştırmacı, toplumsal hareketlerin temel olarak “*çekişmeli siyaset*” denilen düzenden kaynaklandığını savunmaktadır. Çekişmeli siyaset ise, mevcut olan kurumlara herhangi bir erişimleri olmayan, kendilerinden olmayanlara veya hükûmet yetkililerine meydan okuyan, yeni veya kabul edilmemiş iddialara yönelik eyleme geçen insanların varlığıyla teşkil olmuş düzen için kullanılan bir kavramdır (Tarrow, 1998, s. 3). Dolayısıyla sosyal hareketlerin muhtemel başarıları, toplumsal yapıların harekete geçme kapasiteleri ve -daha da önemlisi- hükûmet yetkililerinin tepkileriyle ilişkilidir. Hükûmet yetkilileri protesto ve gösterileri ne kadar kolaylaştırır ve olanaklı hâle getirirlerse sosyal hareketler de bir o kadar ehlileştirilir, siyasi süreçlere entegre edilir ve kurumsallaşırlar. Hükûmetler tarafından protestolar engellenir ve talepler kabul görmezse, sosyal hareketler marjinal bir yapıya bürünebilir ve şiddetin körüklendiği bir ortam hasıl olabilir (Kaldor, 2003, s. 12). Bu minvalde değerlendirildiği zaman, hükûmetlerin sosyal hareketlere yönelik aldıkları tavrın, toplumsal huzurun sürdürülebilirliğine de doğrudan etki ettiği belirtilebilir.

Sivil Toplum Kuruluşları: Kaldor (2003, s. 14-16) STK’ları, belirli amaçlara ve rollere sahip olan sosyal birimler (Fowler, 1997, s. 20) şeklinde ele almaktadır. Yazara göre STK’lar devletten ve birtakım geleneksel, dinî ve kültürel organizasyonlardan farklıdır. Zira STK’ların devlette olduğu gibi mevcudiyetlerini sürdürmesi zorunlu değildir, gönüllülük esasına bağlıdırlar ve kâr etme hedefleri yoktur. STK’ların gerçekleştirdiği en mühim faaliyetlerden biri olan hizmet sunumu; temel sağlık hizmetleri, yaygın eğitimin uygulamaya geçirilmesi, barınma, acil durumlarda yardımlarda bulunma, yasal hizmetler ve diğer hizmet sağlayıcı

paydaşlar için çeşitli eğitimler ve mikro kredi sağlama hususlarını içermektedir. Başka bir STK faaliyeti olan hak savunuculuğunda ise toplumsal seferberlik, lobicilik, insan haklarını geçerli kılmak için uluslararası anlaşmalara bağlılık ve uyumun takibi, uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması, kamusal borçların (vergi, kredi gibi) yeniden yapılandırılması ve tüm canlıların yaşam haklarının korunması çabaları vardır (Kaldor, 2003, s. 14-16).

STK'lar; resmîden gayriresmîye, hiyerarşik yapıdan katılımcı sisteme, ağlardan federasyonlara, merkezîden merkezî olmayana kadar değişik biçimlerde örgütlenebilirler. STK'ların arasında kültürel farklılıklar dahi mevcut olabilmektedir. Bazı STK'lar üyeliğe dayalı olup bazıları ise kurullar veya mütevellî heyetleri tarafından yönetilmektedir. Burada bahsedilen üyeliğin anlamı da değişebilmektedir. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü, üyelerinin örgütün birer sahibi olduğu ve dolayısıyla karar alma sürecini belirledikleri bir kuruluştur. Buna karşılık Greenpeace'te ise bazı üyeler daha ziyade para bağışı yapan pasif bir konuma sahip olabilmektedirler. Bürokratik ilkeleri benimseyen STK'lar olduğu gibi, yönetim tarzı olarak kurumsallığı ön plana alanlar da bulunmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileriyle beraber ulusötesileşmenin de etkin olması, merkezî olmayan ve ağları içeren STK'ların artmasına katkı sağlamıştır (Kaldor, 2003, s. 17). STK'ların bu standart olmayan ve geniş bir skalayı içeren örgütlenme türleri kavramının çok boyutluluğuna vurgu yaparken, aynı zamanda kuruluşların yapılarının analiz edilmesi ve açıklanmasına dair dar olmayan bakış açılarının gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Sosyal Organizasyonlar: Kaldor (2003, s. 17), kökeni Avrupa'daki kentsel alanlardaki Orta Çağ loncaları ve ticaret birliklerine dayanan sosyal organizasyonların gönüllü, kâr amaçlamayan ve değer odaklı yapılar oldukları için STK kategorisinde yer alabileceğini belirtmesine rağmen onları ayrı bir tür olarak ele almayı tercih etmiştir. Bunun nedeni, sosyal organizasyonların amaç, kurum içi örgütlenme tarzları ve finansman kaynaklarının STK'lara kıyasla birtakım farklılıklar taşımasıdır. Sosyal organizasyonlar, kültürel ve dinî odaklardan ziyade meslekî kuruluşları (örneğin doktor, avukat, öğretmen, çiftçiler, işverenler, sendikalar), yerlerinden edilmiş kişileri, mültecileri, kadınları, gençleri, evsizleri, engellileri vs. içermektedir. Sosyal organizasyonlar genellikle bünyesinde yer alan üyelerin maddi kaynaklarına bağımlı olup nadiren organizasyon dışı mecralardan finansal destek

alırlar. Bu organizasyonların birçoğu yoksul insanları temsil ettiğinden dolayı hedefleri kalkınma ve yardım odaklı STK'ların hedeflerine fazlasıyla benzemektedir. Bununla birlikte STK'larda dayanışmacı bir yapı esastır; sosyal organizasyonlarda ise karşılıklı yarar fikri ön plana çıkmaktadır. Dayanışmacı STK'ların üyeleri yoksul ve yoksun insanları önemserler; lakin STK'lar bu grupları temsil etmeyen veya bu gruplardan oluşmamış yapıları ifade ederler. Örneğin Oxfam, Üçüncü Dünya ülkelerindeki yoksullara, Uluslararası Af Örgütü ise siyasi mahkumlara yardım amaçlı kurulmuştur fakat bu kuruluşların üyeleri farklı kesimlerden oluşmaktadır. Sosyal bir organizasyon olan Hindistan'daki Serbest Çalışan Kadınlar Derneği ise bu statüdeki kadınlardan oluşmuş ve üyelerinin karşılıklı yararını benimsemiştir (Kaldor, 2003, s. 17-18).

Ulusal ve Dinî Gruplar: Kaldor (2003, s. 18), bu kategoriyi kültür, akrabalık ve din temelinde oluşturulan ve toplumun belirli kesimlerini temsil eden gruplar olarak değerlendirmektedir. 1990'lı yıllarda çarpıcı bir şekilde artış gösteren bu gruplar, dünyanın pek çok ülkesinde güçlü duruma gelmişlerdir. Küreselleşmenin yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle yeniden yapılandırılırsalar da ulusal ve dinî gruplar, neo-geleneksel gruplar olarak tanımlanmışlar ve değerlendirilmişlerdir. Söz konusu gruplardan bazıları işçileri, köylüleri ve orta sınıfa içeren bir hareket olmaları ve karizmatik liderlikle hiyerarşik örgütlenmeye sahip olmaları nedeniyle eski toplumsal hareketlerle de benzerlik taşımaktadırlar. Lakin ulusal ve dinî gruplar dışlayıcı kimlik politikalarını esas alan, buna paralel olarak kendilerinden olmayanları düşman gören bir eğilime sahiptirler. Bu eğilimleri Kaldor'a göre onları eski ulusalcı hareketlerden ayırmaktadır. Son olarak belirtilmesi gereken bir başka önemli nokta ise ulusal ve dinî grupların popülistliğe olan meyilleridir. Popülerlik eğilimlerinin de katkısı sayesinde ulusal ve dinî gruplar, yoksullara ulaşabilme noktasında yeni toplumsal hareketler ve STK'lardan daha fazla muvaffakiyet sağlamışlardır (Kaldor, 2003, s. 19).

2.1.3.2.3. Sivil Toplumun Önemi

Sivil toplum, pek çok yönüyle önem teşkil etmektedir. Sivil toplum, yurttaşları siyasi katılıma teşvik eden, yurttaşların haklarını ve çıkarlarını devletin potansiyel keyfi uygulamalarından koruyan ve hatta bu uygulamalara set çekebilen

toplu bir yetkilendirme sistemidir (Wiktorowicz, 2000, s. 43). Bu nedenle, bir ülkede sivil toplumun yaygınlaşması ve etkin hâle gelmesi, despotik ve otoriter yönetimlerin zayıflaması sonucunu da doğurmaktadır.

Sivil toplum sosyoekonomik kalkınmanın araçlarından biridir. Wiktorowicz'e (2000, s. 45) göre, Orta Doğu'da yer alan bazı ülkelerde STK'ların çoğalması, siyasal katılımı ve yönetişimi arttırarak sosyoekonomik kalkınmayı da olumlu anlamda etkilemektedir. Ayrıca bu etkinin yarattığı dalgalar, sivil toplumun genişlemesini ilerletmesi ve böylece kalkınmayı daha çok teşvik etmesi için Kahire'deki İbn Haldun Merkezi gibi birtakım araştırma enstitülerinin açılmasını sağlamıştır.

1990'lı yılların başından itibaren sivil topluma yardımcı olmak adına öne çıkan bağışçılar, aynı zamanda iyi yönetim oluşturmak için de gayret göstermişlerdir. Bu eğilim, demokrasinin yalnızca etik olmak değil, verimli olmak amacıyla da kullanılmasına yönelik hazırlanan 1991 Dünya Kalkınma Raporu ile ekonomik ve ahlaki bir temele oturmuştur. Adı geçen raporun ortaya çıkmasından sonra bağışçılar sivil toplumun sürdürülebilir demokrasiye katkısını daha fazla göz önüne almaya ve analiz etmeye başlamışlardır. Bu bakış açısı siyaset bilimcilerde de etkili olmuş ve örneğin Stepan (1988), Stocpol (1992) ve Keane'nin (1998) çalışmalarında görüldüğü üzere, iyi yönetişimin işler hâle gelmesinin anahtarının sivil toplum olduğu ortaya konmuştur. Sivil topluma yönelik bu yeniden değerlendirme süreci, sivil toplumun demokrasiyi geliştirme fonksiyonunun çok taraflı kuruluşlar arasında da anlam kazanmasını ve böylelikle STK'ların toplumsal ve siyasi süreçlerde önemli, dikkate alınması gereken bir temas noktası olmasını sağlamıştır. Whites (2000, s. 126), sivil toplumun bahsedilen süreçlerle ehemmiyet kazanmasının, kalkınmada kendilerine düşen rollerine ve potansiyellerine ilişkin STK'lar arasında da farkındalık oluşturduğunu savunmuştur.

Brinkerhoff (1999, s. 59) karar alma süreçlerinde tek başına hareket eden hükümetlerin toplumsal sorunları çözmede yetersiz kalacağını ve devletin alternatifi olarak sadece piyasalara güvenilemeyeceğini belirtmiştir. Bu noktada sivil toplum ön plana çıkmaktadır. Sivil toplum, iktidarın getirdiği gücün kötüye kullanılmasını azalttığı gibi, devlet ve piyasa arasında bir denge unsuru oluşturarak üçüncü bir sosyal hizmet kaynağı da olabilmektedir (James, 1989; McCarthy vd. 1992; Salamon and Anheier, 1997a; Lewis, 2004). Sivil toplumun devlet ve piyasa ile sıkı ilişkilere

sahip olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda şu noktanın altının çizilmesi şarttır: Devlet, piyasa ve sivil toplum arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve içselleştirmek hem gelişmekte ve az gelişmiş hem de gelişmiş ülkelerin karşılaştığı problemlerin çözümüne katkı sunabilmektedir.

Tocqueville, geleneksel toplumun aksine sivil toplumun, modern devletin gelişmiş kapasitesine karşı savunma sağlayan bir denge unsuru olduğunu vurgulamıştır. Yazara göre sivil toplum devlet düzenini yıkmak veya yok etmek için değil, bunun aksine devletin eylemlerini, etkinliğini ve verimliliğini yükseltmek için vardır (Keane, 1998; Whaites, 1996, s. 127). Özgeci anlayışın getirdiği yapıcı eylemlerle bağlantılı olan sivil toplum, bu nedenle din, dil ve etnik köken gibi geleneksel bağlılıklara dayalı olarak tecelli etmemektedir. Sivil toplum daha ziyade bu tür sınırları aşmakta ve bireyleri yeni ittifakların (kölelik karşıtı hareketler, çevre yanlısı hareketler vb.) çatısı altında toplamaktadır (Whaites, 1996, s. 127).

2.1.3.2.4. Sivil Toplum Yönelik Eleştiriler

Sivil toplumun devletlerle mukayesesinde mütemadiyen olumlu yanlarına vurgu yapan ve sivil toplumu özgürlükler alanı şeklinde konumlandıran paradigma, XIX. yüzyıla dek etkinliğini devam ettirmiştir. XIX. yüzyılda ise durum tersine dönmüş ve sivil toplum yoğun eleştiri bombardımanına tutulmaya başlanmıştır. Bu dönemde sivil toplumun sahip olduğu özgürlük hüviyetine dayanarak toplumların bekasını sarsacak çatışmalar ürettiği ve bu yüzden katı devlet kontrollerine bağlı olarak faaliyet yürütmelerinin şart olduğu anlayışı filizlenmiştir (Keane, 2013, s. 52).

Sivil topluma yönelik eleştirilerin Hegel'de zirveye çıktığı ifade edilebilir. Hegel, Tocqueville'de olduğu gibi sivil toplumu ve devleti birbirlerine zıt kavramlar olarak ele alsa da sivil toplum- devlet ikileminde Tocqueville'in karşıısında yer alan bir bakış açısına sahiptir. Hegel, toplumda etik ilkelerin egemen hâle gelmesinin ancak ve ancak sivil toplumdan devlete geçişle mümkün olabileceği görüşündedir. Zira Hegel sivil toplumu bireysel menfaatlerin peşinde koşulan bir tikellikler sahası şeklinde ele almakta olup sivil toplumun aynı zamanda yoksulluğa ve yozlaşmaya yol açtığını savunmaktadır. Hegel'e göre birey, menfaatlerini geri plana atıp toplumsal yönünü, devletle bağlantısını ve siyasi karakterini geliştirdikçe evrensel vatandaşlık boyutunu da kuvvetlendirmektedir. Bireylerin devletle bağlantısının

artması ise domino taşı etkisi yaratarak devletin egemenliğini pekiştirmektedir. Dolayısıyla Hegel, bireylerden ziyade toplumsal çıkarların ön planda olduğu etik yaşamı, evrenselliğin en üst formu olan devletin egemenliğiyle ilişkilendirmektedir. (Erken, 2020, s. 33).

Hegel'in sivil topluma dair eleştirileri salt kuramsal seviyede kalmamış, aynı zamanda üretim ve emeğin işleyişi hakkında da olmuştur. Zira daha önce de ifade edildiği üzere Hegel, sivil toplumun kapitalist düzene hizmet ettiği görüşündedir. Üretim sürecinde insanları makinelerle bir tutan Hegel, makineleşmeyi ise *“hayvanlaşma”* şeklinde değerlendirmiştir (Savran, 2013, s. 204). Yazar, *“evrensellik ve özgürlüğün anahtarı olarak sunulan fakat karşılıklı bağımlılığı ortaya çıkaran”* sivil toplumun modern dünyanın bir dayatması olduğuna inanmaktadır. Hegel'e göre, karşılıklı bağımlılıkla emek sömürsünü harmanlayan çağdaş dünya böylece nesneleşmeye ve insanların kendilerine yabancılaşmasına sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla yabancılaşma, bireyin kendi emeği üzerinden nesneleşmesi ya da dışsallaşması manası taşımaktadır (Hyppolite, 2010, s. 121-124).

Bobbio ve Texier (1982, s. 14), Hegel'in sivil toplum kavramına yeni bir boyut kazandırdığı görüşündedirler. Önceki dönemlerde politik toplumla özdeşleştirilen sivil toplum mefhumunun, Hegel politik toplumdan ayırmış ve daha eski bir kavram olarak yorumlamıştır. Dolayısıyla araştırmacıya göre dünya tarihinde sivil toplum, politik toplumun öncesindeki bir aşamayı temsil etmektedir. Ayrıca Hegel, sivil toplumu maddiyat ve çıkarlara dayalı bir sistem şeklinde yorumlasa da girift bir yapı olduğunu da kabul etmektedir. Nitekim Hegel, sivil toplumun sosyal sınıfları, organizasyonları hatta kolluk kuvvetlerini ve yargı mekanizmasını dahi kapsadığını savunarak özgün bir bakış açısı sunmuştur (Erken, 2020, s. 41).

Huntington (1968), devletçi ve neoliberal perspektiflerin konu sivil toplum olduğunda ortak bir paydada buluştuklarını savunmaktadır. Nitekim bu iki fikir akımı, sivil toplumun bilhassa kalkınma süreçlerini baltaladığını düşünmekte ve bu nedenle sivil topluma husumet beslemektedir. Örneğin devletçi anlayışta, sivil toplum güçlendikçe devlete dayattıkları taleplerinin de arttığı savunulmaktadır. Anlayışa göre devlete yapılan sivil toplum kaynaklı bu dış baskılar, kalkınmanın ve bürokratik özerkliğin de altını oymaktadır. Bu nedenle devletçilik perspektifi, eğer bir ülkedeki siyaset mekanizması yeterince güçlü değilse, aşırı uçta konumlanan ve yozlaşmış sivil toplumun, iktidarın egemenliğini dahi tehdit edebildiğini ve anarşiye

yol açabilmek potansiyelinin olduğunu iddia etmektedir (Huntington, 1968; Skidmore, 2001, s. 62).

Neoliberaler, sivil toplumun zehir saçmasının temelinde yatan sebebin toplumsal seferberlik olduğu fikrindedir. Zira neoliberal anlayışta, sivil toplumun mühim parçalarından biri olan toplumsal seferberliğin ekseriyetle rant peşinde koşan gruplar arasındaki gizli anlaşmalarla oluştuğu ve böylece hem devlet politikalarını hem de piyasaları manipüle ettikleri görüşü yaygındır. Bu rant arayışı ise kalkınmaya katkı sağlayacak yeniliklere sekte vurmaktadır (Olson, 1982).

Devletçi ve neoliberal anlayışta yer almasalar da sivil toplumu hedef alan farklı araştırmacılar bulunmaktadır. Bunlardan öne çıkanları ise Portes ve Landolt'tur. Portes ve Landolt (1996, s. 18-20), savunmalarını, sivil toplumdaki örgütlenme türlerinin aynı olmamasına dayandırmaktadır. Çünkü yazarlara göre patron- müşteri bağlantılarının hatta uyuşturucu kartellerinin ve hem devlet hem devlet dışı aktörleri barındıran yağmacı yolsuzluk şebekelerinin etrafında biçimlenen sivil toplum örgütlerinden bahsetmek mümkündür. Söz konusu örgütler ise gruptakilerin maddi çıkarlarını ön planda tutmalarından dolayı sömürü ve baskı içermektedir. Dolayısıyla bu özel sivil toplum biçimleri, toplumun geri kalanıyla bağlantıları çok zayıf olup toplumsal çıkarları ve refahı önemseyen yeniliklere karşı direnme eğilimi göstermektedirler (Portes and Landolt, 1996, s. 18-20).

2.1.3.2.5. STK'ların Tanımı, Gelişimi ve Önemi

STK kavramının açıklaması hakkındaki tartışmalar ve STK'larla benzeşen kuruluşların varlığı neredeyse XIX. yüzyılın ortalarına dek uzanmaktadır. Bu dönemde mevcut olan derneklerin birçoğu “misyonlar”, “kamu dernekleri”, “gönüllü dernekler”, “sosyal yardım kuruluşları” ve “hayır kurumları” olarak bilinmekteydi (Fernando and Heston, 1997, s. 11). Hatta adı geçen kuruluşlardan bazıları uluslararası açıdan faaliyet göstermekteydiler. 1839 yılında kurulan *Kölelik Karşıtı Cemiyet* (ing: *Anti-Slavery Society*) ve 1864'te kurulan *Uluslararası Kızıl Haç* (ing: *International Red Cross*), o dönemlerde dünya çapında faaliyet gösteren STK'lara iyi birer örnek oluşturmaktadır (Kaldor, 2003, s. 15). STK terimi, İngilizce karşılığındaki “*Non-Governmental Organization*” şeklinde ise ilk kez 1949'da BM tarafından kullanılmıştır. Bu kullanımla birlikte, terim geniş bir örgütlenme

yelpazesini açıklamak için yaygın bir şekilde tercih edilmiştir. Ayrıca o zamanlardan beri STK'ları tanımlamak için kullanılan terimlerde de artış görülmüştür. Öyle ki “*kâr amacı gütmeyen dernekler*”, “*gönüllü dernekler*”, “*uluslararası STK'lar*”, “*sivil kalkınma kuruluşları*”, “*halk örgütleri*”, “*taban destek örgütleri*”, “*üyelik destek kuruluşları*”, “*yeni toplumsal hareket örgütleri*” ve “*üyelik örgütleri*” gibi kullanımların tümü STK'ları ifade etmektedir. STK kavramına atıf yapan bu terimler; hayır kurumları, kulüpler, dinî dernekler, kalkınma ajansları, kooperatifler, meslek birlikleri, karşılıklı yardım dernekleri, vakıflar ve lobi gruplarını olduğu kadar okulları ve hastaneleri de içermektedir (Fernando and Heston, 1997, s. 11).

İlgili literatür değerlendirildiğinde STK'nın anlamı konusunda herhangi bir fikir birliğinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. STK'nın karmaşık örgütlenme yapıları, geniş kapsamı ve bunun bir getirisi olarak pek çok bilim dalının ilgi alanına girmesi gibi faktörlerin bu duruma yol açtığı söylenebilir. Mercer (2002, s. 6), STK'ların, çoğunlukla kent sakini olan profesyoneller ve gurbetçilerin yönettiği, yerli ve uluslararası fonlarla desteklenen, nispeten büyük kaynaklara sahip resmî kuruluşlar olduğunun altını çizmektedir. Yazara göre STK'ların fon desteğinin yoğunluğu ve kaynaklarının fazla olabilmesi kapsamlarını da doğrudan etkilemekte ve bölgesel, ulusal ve en önemlisi uluslararası STK'ların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yazar aynı zamanda STK'ların, genellikle daha küçük yapılanmaya sahip ve üyeliğe dayalı olan, ücretli personeller olmadan faaliyet gösteren, çoğunlukla bağışçıların ve STK'ların desteğine dayanan taban örgütlenmelerinden farklı olduğunu savunmaktadır. Mohanty (2002, s. 213-215) ise STK'ların, devletle ve piyasayla bağlantılı ve ilişkili olan, iyi yönetişimin tesis edilmesi ve demokratikleşmenin sağlanması için kritik bir öneme sahip kuruluşlar olduğunu dile getirmektedir. Buna ek olarak araştırmacı, sivil toplumun sağlıklı işlediğini gösteren en önemli parametrelerden biri olarak STK'ları ön plana çıkarmaktadır.

Yerli literatürde, STK terimi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bozkurt (1998, s. 90) STK kavramını, belirli toplumsal, kültürel, sanatsal ve bilimsel hedef veya hedeflere ulaşmak üzere bir araya gelen, örgütlenen ve etkinliklerde bulunan bireylerin oluşturdukları, tüzel kişiliğe ve devamlılığa sahip kurumsal yapılar olarak açıklamaktadır. Buna karşılık Yıldırım (2003, s. 237), STK'ları kamusal mekânın mikro ölçekteki örgütlenmeleri şeklinde tanımlamıştır. Araştırmacı, STK'ların buldukları toplumun demokrasisini geliştirme misyonu

olduğunu; bununla birlikte, STK'ların bu misyonlarını gerçekleştirebilmesinin, kendi bünyelerinde olduğu kadar toplumun bütününde de demokrasinin tam anlamıyla içselleştirilmesi şartıyla mümkün hâle gelebileceğini belirtmektedir. STK kavramı için tanımlama yapan bir başka araştırmacı olan Kocacık (2003, s. 189) ise STK'ları, toplumsal fayda ve çeşitli sorunların çözümü adına çalışan ve bunu gerçekleştirmek için kamuoyu oluşturan, çoğulculuk ve katılımcılığı arttıran, gönüllü üyelerden oluşan, bürokratik donanımlar içermeyen ve demokratik işleyişe haiz örgütlenmeler şeklinde tanımlanmaktadır.

Yerli literatürde STK'ların sosyal sermayeyle ilişkisinin de ele alındığı görülmektedir. Gök (2015, s. 656), STK teriminin ortaya çıkıp yaygınlaştığı zamanlarda insani yardım, kalkınma, çevre, insan hakları, eğitim gibi konularda faaliyet gösteren kuruluşları tanımlamak için kullanıldığını; fakat son yıllarda STK'ların sosyal sermayeye katkısının anlaşıldığını ve bu yönünün vurgulanmaya başladığını belirtmektedir. Yazar, sosyal sermayenin açıklanması ve değerlendirilmesinde tercih edilen bakış açılarından biri olan sosyolojik yaklaşıma göre STK'ların; güven, dayanışma, iş birliği, paylaşım ve karşılıklılık gibi sosyal sermaye unsurları sayesinde ortaya çıktığının altını çizmektedir. Bu yönleri sayesinde STK'lar, toplumsal bütünleşme ve dayanışmayı temin etmek yolunda önemli bir araç hâline gelmiş ve böylece sosyal sermayenin önemli aktörlerinden biri olmuşlardır. Putnam da STK- sosyal sermaye ilişkisine dayalı olarak STK'ların doğrudan sosyal sermayeyi etkilediğine dikkat çekmektedir. Araştırmacı, bir toplumda STK'lara katılım ne kadar fazla olursa sosyal sermayenin de bununla paralel olarak artacağını öne sürmüştür (Putnam, 1993b, s. 35)

STK'lara katılım, bireylere birçok kazanım sağlamaktadır. Gittell, Isolda ve Tracy (2000, s. 139), bireylerin STK'lara dâhil olması sayesinde sosyal bağlantılar kurduğunu veya var olan bağlantılarını güçlendirdiğini belirtmektedir. Ayrıca bireylerin veya grupların, kuruluşları temsil etme tecrübeleri de artmaktadır. Böylece, insanlar kendi hayatlarında ya da toplu olarak kamusal alanda güçlerini, etkilerini ve potansiyellerini açığa çıkarabilmektedirler (Siim, 2004, s. 4). Gök (2015, s. 661), bu durumun kadınlar için bir avantaj olduğunu savunarak, sivil toplum ağlarına katılan kadınların, özel alan ve kamusal alanda hareket etme ve bağlantılar oluşturma imkânına sahip olduklarını vurgulamıştır.

Putnam'a (1993a, s. 175) göre STK'lar, üyeleri olan bireylere farklı koşullara uyum sağlama, iş birliği, dayanışma, kamu menfaatini ön planda tutma, yurtseverlik ve toplu şekilde hareket etme gibi nitelikli bir katılımcı demokrasi için anahtar yetenekleri öğretmektedirler. Bu anlamda STK'lar aslında birer demokrasi okuludur. Buna ek olarak STK'lar, bireylerin siyasi mekanizmayla ilişki kurması sayesinde bilgi akışının sağlanması ve halkın taleplerinin dile getirilmesi fırsatını da sunmaktadır. Bu açıdan STK'lar kolektif çıkarların bir çatı altında toplanmasını da olası hâle getirmektedir (Putnam, 1993a, s. 89-90).

2.1.4. Dünyada Sivil Toplum- Devlet İlişkilerinin Genel Görünümü

Toplumun her bir üyesinin hayatını kolaylaştırma işlevi sayesinde sivil toplum, demokrasinin temel düzeyde gelişiminde pay sahibidir. Bir ülkede sivil toplum ne kadar etkili ise çoğulcu toplumsal yapı o kadar egemen hâle gelmekte ve devlet-sivil toplum irtibatı çeşitlenmektedir. Bunun sonucunda güçlü bir yönetim ve dolayısıyla demokrasiden bahsetmek mümkün olmaktadır (Habib, 2005, s. 689).

Sivil toplumun muhalif ve çatışmacı işlevi, toplumsal tabandan destek görmelerini sağlamaktadır. Bu denli güçlenen bir sivil toplum ise vatandaşlara karşı olan yükümlülüklerin yerine getirilmesi adına iktidarı teşvik edebilmekte, yardımcı olabilmekte veya zorlayabilmektedir. Böylelikle sivil toplum siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimlerin öncüsü olabilmektedir. Fakat tarihsel süreçte güçlü ve öncü bir sivil toplumun, pek çok faktörün bir araya gelmesiyle inşa edildiği söylenebilir. Öyle ki dünyanın farklı bölgelerinde farklı karakterlerde şekillenen kültür, ekonomik yapı, toplumsal koşullar, siyasi organizasyon gibi makro faktörler, sivil topluma atfedilen önemi de doğrudan etkilemektedir. Bu durumda belirtilmesi gereken husus, zamanın ve mekânın esasen sivil toplumun başarısını, gücünü ve verimliliğini belirlediği gerçeğidir.

Yukarıda belirtilen makro faktörlerden belki de en önemlisi siyasi organizasyondur. Zira toplumu ilgilendiren kararlarda söz sahibi olan ve son noktayı koyan taraf siyasi iktidardır. Bu nedenle, siyasi ortamın elverişliliği olmaksızın kudretli bir sivil toplumun tesis edilmesi neredeyse mümkün değildir. Clark (1991, s. 75-76) sivil toplumun;

- Toplumsal düzende var olan boşlukları doldurarak ve hizmet sunarak devletin eksiklerini tamamlamak,
- Doğrudan ya da dolaylı biçimde devlet mekanizmasına karşı lobicilik faaliyetleri yürütmek,
- Tabanla birlikte hareket ederek siyasi düzlemde toplumsal endişelerin dile getirilmesine olanak vermek ve mevcut politikaların iyileştirilmesi ya da reforma tabi tutulması amacıyla hükûmetlerle ortak çalışmalar yapmak suretiyle üç şekilde devletle ilişki kurduğunu savunmaktadır.

Literatürdeki bazı çalışmalar, yerel topluluklar adına reformlar yapılmasında iktidarla ortaklaşa hareket etmenin pek benimsenmeyen ve sivil toplumun güçlü yanı olmayan bir ilişki türü olduğunu ortaya koymaktadır (Marcussen, 1996; Thomas, 1992; Uphoff, 1993). Bunun nedeni ise dünya üzerinde tarih boyunca hatırı sayılır miktarda hükûmetin, sivil toplumu çözümden ziyade sorunun bir parçası olarak görme eğilimidir. Bu bakış açısı, hakiki ademi merkezîyetçilik ve hatta yerel kalkınma gayretlerine dahi zarar verebilmekle birlikte, yine de sivil toplumun iktidarla yapıcı ilişkiler kurması, başarı ve verimlilik için en önemli şart olarak ortaya çıkmaktadır (Thomas, 1992, s. 145; Uphoff, 1993, s. 618). Bu nedenle, devlet- sivil toplum bağlantıları sivil toplumun ne denli etkinlik sağladığının da ipuçlarını verebilmektedir. Dolayısıyla bu bölümde, Türkiye de dâhil olmak üzere farklı ülkelerde veya bölgelerde, farklı zamanlarda devlet- sivil toplum ilişkilerinin nasıl biçimlendiğine dair örnekler verilmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

2.1.4.1. Avrupa’da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü

Daha önce değinildiği üzere modern sivil toplum fikrinin tohumları Aydınlanma Çağı’nda Batı Avrupa’da atılmıştır. Bununla birlikte bölgede sivil toplumun tam anlamıyla filizlenip gelişmesi ise XIX. yüzyıla denk gelmektedir. Bu dönemde birtakım dernekler, kulüpler, yurttaş hareketleri ve diğer toplumsal organizasyonların varlığı söz konusudur. Bu tür sivil toplum mekanizmalarından bazıları hükûmetlerin aleyhine organize olmuştur. Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa’da bahsi geçen oluşumların etkinliği gözlemlenmiştir. *Çarlık Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu’ndaki* iktidarların belirli topluluklarca giderek yabancı

yönetim olarak algılanması sonucunda ortaya çıkan sivil toplum örgütlenmeleri, iktidar karşıtı oluşumları örneklendirmektedir (Kocka, 2004, s. 74).

Avrupa'da ulus devlet sisteminin eksikliğinde birtakım sivil toplum faaliyetleri vuku bulmuştur. *Polonya*, bu faaliyetlerin etkili olduğu ülkelerdendir. Buna ek olarak 1870'li yıllarda *Almanya ve İtalya'da* sivil toplum girişimlerine tanık olunmuştur. Siyasetle ilgilenen bazı sanatçılar, bilim insanları ve sporcular, ulus devletler kurulmadan önce bu iki ülkede ulusal ağlar inşa etmişlerdir. Yine Avrupa'da XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başlarında kadınların oy hakları kazanımları için yapılan mücadeleler, kölelik karşıtı hareketler, uluslararası işçi hareketleri, alkol ve fuhuşun karşısında yer alan örgütlenmeler, silahsızlanma ve dünya barışına yönelik eylemler gibi birçok sivil toplum faaliyeti gerçekleşmiştir (Kocka, 2004, s. 75).

Güney Avrupa'da 1970'lere kadar etkisini hissettiren otoriter ve baskıcı rejimler, sivil toplumun zayıf olmasının (kiliselerin birleştirici rolleri haricinde) en önemli sebeplerinden biridir (Wallace, Pichler and Haerpfer, 2012, s. 4). Otoriter rejimlerin varlıklarının son bulması, sivil toplumun önünü açmıştır. Böylece demokratik bir toplum inşasında zorlu bir engel ortadan kalkmıştır.

1970'li yıllar, Avrupa'da benimsenen kalkınma politikasında STK'lara da rol biçildiği bir dönem olmuştur. Avrupa Birliği'nin (AB) esasını teşkil eden Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) tarafından, bilhassa Avrupa'nın güneyindeki gelişmekte olan ülkelerde (örneğin Balkan ülkeleri) bulunan STK'larla hem ilgili ülkelerin kalkınması hem de Avrupa'da kalkınmaya yönelik kamu bilinci ve farkındalığını arttırmak amaçlı ortak projeler oluşturulmuştur. Bu projeler STK'larla belirlenen ortak finansmanlar yoluyla ve kayda değer miktarda bütçeler ayrılarak yapılmıştır. Ortak finansman kaynaklarının belirlenmesindeki temel aktör ise AET ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkileri derinleştirmeyi hedefleyen Avrupa Parlamentosu'dur (Carbone, 2008, s. 243). STK'ların projeler yoluyla kalkınmada kilit unsur hâline gelmesiyle birlikte, Avrupa'da sivil topluma paye verilen bir anlayışın belirginleştiğinden bahsedilebilir.

1980'lerde meydana gelen toplumsal hareketler özellikle Doğu Avrupa'daki sivil toplumun canlanması olarak değerlendirilse dahi bu bölgedeki sivil toplumun yeterince etkin olmadığına dair bir kabul vardır. Komünizmin çöküşü bu anlamda

önemli bir etki yaratmıştır. Bu sürecin bir getirisi olarak insanların yeni toplumsal, ekonomik ve siyasi yapıya uyum sağlamakta yaşadıkları problemler, sivil topluma katılımında yetersizliklerin görülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durumu Wallace, Pichler ve Haerpfer (2012, s. 4-9), çalışmalarında belirtmiş ve 1980'lerden 2000'li yıllara varan süreçte Doğu Avrupa'daki sivil toplum katılımının Avrupa'nın diğer bölgelerine kıyasla nispeten düşük olduğunu vurgulamışlardır.

Avrupa Komisyonu 1990'lı yılların sonlarından itibaren, temsili demokrasiye bağlı ilkeler, kurallar ve prosedürlerin yer aldığı ve Avrupa vatandaşlarının farklı görüş ve tercihlerini STK'lar aracılığıyla yansıtılabildikleri bir danışma mekanizması oluşturmuştur. Bu kapsamda eşit ve etkili katılımın yanı sıra kapsayıcılık hususları ön plana alınmıştır. Fakat Kohler-Koch (2009, s. 52-54), eşit ve etkili katılım hedefinin STK'ları zora soktuğu iddiasındadır. Yazara göre Avrupa Komisyonu, STK'ların ortak bir talep dile getirmeleri için kendi aralarında etkili bir iş birliği yapmaları konusunda baskı oluşturmuştur. Ayrıca yazar, ortaya atılan iddiaların aynı zamanda üyeler veya seçmenlerin endişelerini de yansıttığını doğrulayamadıkları ve hesap verebilirlik açısından herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak biçimde kurgulanamadıkları müddetçe STK'ların taleplerinin Avrupa Komisyonu nezdinde kabul görmediğinin altını çizmiştir.

2001 yılında Avrupa Komisyonu'nca çıkarılan "*Avrupa Yönetişimi Beyaz Kitabı (White Paper on European Governance)*" AB'nin sivil toplumla bağlantılarının daha da aktifleştirilmesi ve politika oluşturma süreçlerinde tabanın bakış açılarına yer verilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu belgeyle Avrupa Komisyonu sivil topluma dair meşruiyet tartışmalarını da çözüme kavuşturmak hedefindedir. Belgede yer alan en önemli hususlardan biri, AB'de daha çok seçkin grubun yön verdiği ve tabana dikte ettirilen yukarıdan aşağıya ekonomik planlama anlayışına son verilmesidir (Dunkerley and Fudge, 2004, s. 242). Buna ek olarak Avrupa Yönetişimi Beyaz Kitabı'nda 90'ların sonu ve 2000'lerin başlarında Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'nun sivil toplumu temsil eden grupların çeşitli alanlardaki uzmanlık bilgilerinden istifade etmeye eğilimli oldukları vurgulanmıştır ([http-3](http://3)).

Avrupa Komisyonu'nun resmî internet sayfasında "*Sivil Toplumla İlişkilerimiz*" başlığı altında yayımlanan metin, güncel anlamda Avrupa'daki devlet-

sivil toplum ilişkisinin nasıl olduğuna dair ipuçların sunmaktadır. Metinde aşağıdaki ifadelere yer verilmektedir:

“Zamanla, uluslararası toplum, STK'ların kalkınmadaki önemli rolünü aşamalı olarak kabul etti ve 2011'de Busan Etkili Kalkınma İş birliği Ortaklığı'nda (*Busan Partnership for Effective Development Cooperation*) resmî olarak onayladı. Bu rol, Nisan 2014'te Meksika'da düzenlenen etkin kalkınma iş birliği için küresel ortaklığın ilk üst düzey toplantısında bir kez daha vurgulandı. Bu kapsamda 15 Temmuz 2014 tarihinde, 2014-2020 dönemi için üç öncelik belirlediğimiz “*Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimler (Civil Society Organisations and Local Authorities)*” tematik programı için çok yıllık gösterge programımızı kabul ettik. Bu üç öncelik aşağıdaki gibidir:

- STK'ların yönetim ve geliştirme süreçlerine katkısını artırmak:

Bu bakış açısıyla, STK'ları yerel yönetim ve hesap verebilirlik aktörleri, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümenin destekçileri ve sosyal yardım ve refah sağlayıcıları olarak rollerini güçlendirmeleri için mali olarak destekliyoruz.

- Bölgesel ve küresel STK ağlarını ve yerel yönetim birliklerini güçlendirmek,
- Eğitim ve farkındalık artırma girişimleri geliştirmek ve desteklemek:

İyi bilgilendirilmiş nüfus, kalkınma çabalarını desteklemeye daha yatkındır.

AB kurumları ve sivil toplum, yardımın uygulanmasına ilişkin bilgi paylaşımını kolaylaştırmak için zaman içinde oluşturduğumuz belirli araçlar sayesinde, yapılandırılmış bir diyalog yoluyla iş birliği yapmaktadır. Birkaç STK ve yerel yönetim ile çerçeve ortaklık anlaşmaları imzaladık. Ayrıca, dünya çapındaki AB delegasyonlarına, “Sivil toplum ve yerel yönetimler” tematik programımızın uygulama çabalarında, örneğin saha misyonları, seminerler ve eğitim kursları düzenlemek ve müdahaleleri takip etmek için kaliteli destek sağlıyoruz.” ([http-4](http://4)).

Komisyon metninde yer alan üç öncelik sadece Avrupa'daki değil, dünyadaki sivil toplumun tümüyle güçlendirilmesi amacını taşımaktadır. Toplumsal bilincin ve farkındalığın arttırılması, yönetim sürecinin etkin ve sürdürülebilir olmasının yanı sıra, STK'larla yerel yönetim bağlantılarının geliştirilmesi de kalkınma hedefinin gerçekleştirilebilmesine yönelik olarak vurgu yapılan konulardır.

2.1.4.2. Genel Hatlarıyla Kuzey Amerika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi

Müzakereleri 1986 yılında başlayan ve 4 Ekim 1987'de imzalanan *Kanada-ABD Serbest Ticaret Anlaşması (Canada-U.S. Free Trade Agreement)* sürecinde Kanada ve ABD hükümetleri, iş dünyası ile istişare anlayışını benimsemiştir (Macdonald, 2002). Örneğin bu dönemde Kanada hükümeti, iş dünyasının kaygılarına yoğunlaşmak için *Uluslararası Ticaret Danışma Komitesi (International Trade Advisory Committee)* ve *Uluslararası Ticaret Üzerine Sektörel Danışma Grubu (Sectoral Advisory Groups on International Trade)* oluşturmuştur. Buna ek olarak Kanada hükümeti, ticaret anlaşmalarının doğrudan etkilediği birçok eyaletteki temsilcilerle de düzenli istişareler gerçekleştirmiştir. Kanada eyaletlerine ve iş

dünyasına danışmak adına bu resmî yapılanmaların oluşturulması, ekonomik entegrasyonun artması sonucu bölgede giderek karmaşıklaşan yönetim sürecinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, yapılanmanın sivil toplumu ilgilendiren menfi bir yönü de bulunmaktadır. İş dünyasının ve eyalet temsilcilerinin muhatap alınması dolayısıyla sivil toplumun büyük bir kısmı sistem dışında kalarak hareket alanları kısıtlanmıştır (Ayres, 1998).

1 Ocak 1994'te yürürlüğe giren *Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North American Free Trade Agreement-NAFTA)*, bölgedeki devlet- sivil toplum ilişkisinde önemli dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Modern bölgelilik perspektifine bağlı kalan devletlerce yönetilen bir proje olarak başlayan NAFTA ayrıca, önceden tanımlı ekonomik ve siyasi meseleler doğrultusunda belirli bir bölgenin yeniden düzenlenmesi için tasarlanmış girişimleri içermektedir (Gamble and Payne, 1996, s. 2). ABD, Kanada ve Meksika'nın imzaladığı bu anlaşma, kıta genelinde ticaret ve yatırım liberalizasyonunun hızlanmasını sağlamıştır. Ayres ve Macdonald (2006, s. 24), bu hızlanmanın, özellikle NAFTA'nın yürürlüğe girmesinden sonraki on yıllık süreçte devletlere ve devlet dışı aktörlere meydan okuyan siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel sorunların miktarını da arttırdığını savunmaktadır. Bununla birlikte yazarlar, NAFTA'nın kışkırttığı tartışmalar ve ekonomik liberalleşme sonucunda yaşanan zorluklar nedeniyle sivil toplumun dezavantajlı vatandaşları savunmak için harekete geçmesinin, Kuzey Amerika'daki yönetim sürecini değiştirdiğini de iddia etmektedir. Buna göre, her ne kadar yönetim sürecinde hâlâ devlet egemen yapı söz konusu olsa da sivil toplum gruplarının çokça ağ bağlantısına ve desteğe sahip olması, Kuzey Amerika'daki çok paydaşlı yönetim sistemini karmaşıklaştırmıştır (Ayres and Macdonald, 2006, s. 24).

NAFTA kapsamında yapılan bazı yan anlaşmalar, sivil toplum tarafından desteklenme düzeyi ve yurttaş katılımları açısından önemli derecede farklılıklar içermektedir. 1 Ocak 1994'te imzalanan *Kuzey Amerika Çalışma İş Birliği Anlaşması (The North American Agreement on Labor Cooperation-NAALC)* genel olarak işçi sendikaları nezdinde şüpheyle karşılanıp az destek görürken, yine aynı tarihte imzalanan *Kuzey Amerika Çevre İş Birliği Anlaşması'nı (The North American Agreement on Environmental Cooperation-NAAEC)* birçok çevre temalı STK'lar desteklemiş hatta anlaşmanın şekillenmesinde önemli katkı sağlamışlardır. NAAEC,

vatandaşların çevreyle ilgili her türlü şikayetlerini incelemek için merkezî bir konumda bulunurken, NAALC kapsamında bu görev, anlaşmaya taraf olan **ABD, Kanada ve Meksika'daki** çalışma bakanlıklarının bünyesindeki üç ayrı *Ulusal İdari Ofis'e* (*National Administrative Offices*) devredilmiştir. Üstelik NAAEC, *Kuzey Amerika Çevre İş Birliği Komisyonu'nun* (*The North American Commission for Environmental Cooperation*) bir parçası olan *Ortak Kamu Danışma Komitesi'nin* (*Joint Public Advisory Committee*) varlığıyla hükûmet dışı ve sivil toplum tandanslı bir danışma grubunu kamusal yapıya dâhil ederek NAALC'den farklılaşmıştır (Ayres and Macdonald, 2006, s. 30-31).

Kuzey Amerika'da devlet merkezli çok taraflılıktan daha karmaşık ve sivil toplum aktörleriyle kurumlar arasındaki bağlantının mevcut olduğu bir mekanizma bulunmaktadır (O'Brien, Goetz, Scholte and Williams, 2000). Ancak bölgede ulusal ve ulusötesi açıdan kıtasal entegrasyonun belirleyiciliğiyle ortaya çıkan çekişmeli sivil toplum modeli, AB genelinde mevcut olan modelden daha seçkin, dışlayıcı ve daha az iş birlikçi bir görünüm sergilemektedir. Wilkinson'un (2002, s. 23) da ifade ettiği üzere Kuzey Amerika'daki bölgesel yönetim süreci, küresel yönetim açısından da yaygın olarak tanımlanan bu eşitsizlikleri yansıtıyor gibi görünmektedir. Bu doğrultuda yazar, süregelen liberalleşme süreçleri vasıtasıyla hizmet verilen ulusötesi kurumların gereksinimleri ve hedefleri arasında aşikâr olan bir dengesizliğin bulunduğunu ve sivil duyarlılıkların liberalleşme sürecinde fazlasıyla göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır (Wilkinson, 2002, s. 23-24). NAFTA sonrası neoliberal piyasa liberalizasyonu kıta genelinde, finans kurumları ve çok uluslu şirketlerin menfaatlerini artıracak şekilde gerçekleşmiş fakat tüm bu entegrasyon süreçlerine dair sivil toplum endişeleri pek fazla değerlendirilmemiştir (Ayres and Macdonald, 2006, s. 25).

NAFTA'dan sonra, bilhassa XXI. yüzyılın ilk yıllarına kadar Kuzey Amerika'daki yönetimde benimsenen seçkin merkezli yaklaşım; demokratik katılım, eşit vatandaşlık ve sosyal adalet gibi temel toplumsal meselelerin marjinalleşmesine yol açmıştır. Bölgedeki STK üyelerinin büyük bir kısmı, marjinalleşmelerine ve dışlanmalarına bir tepki olarak çekişmeli siyasi faaliyetlere dâhil olmuştur. Ekonomik liberalizasyon kampanyalarına katılan iş dünyasından derneklerin ise genellikle hükûmetlerle yakın ilişkiler kurdukları görülmektedir (Ayres and Macdonald, 2006, s. 26). Her ne kadar Kuzey Amerika'da ABD ve

Kanada gibi gelişmiş ülkeler yer alsada buradaki devlet- sivil toplum ilişkisinin söz konusu dönemde ekseriyetle problemlili olduğu ifade edilebilir.

Dreiling ve Silvaggio (2009, s. 211), NAFTA'nın yarattığı öfke sebebiyle yıllarca devam eden protestoların hem ulusötesi hem de yarı kalıcı olan dinamik bir ittifak ve çatışma mekanizmasını oluşturduğunu savunmaktadır. Bu doğrultuda sivil toplum aktörleri, ulusötesi ittifaklar ağı ve hemen uygulanabilecek stratejiler geliştirmişlerdir. Stratejilerin neticesi olarak 1999'da Seattle'da, 2001'de Quebec City'de, 2003'te Cancún ve Miami'de, 2005'te ise Hong Kong'da düzenlenen *Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization-WTO)* konferansları sırasında yapılan eylemlerde görüldüğü üzere, coğrafi açıdan daha geniş çaplı halk protestolarını teşvik edebilecek seferberlik modelleri ortaya çıkmıştır (Dreiling and Silvaggio, 2009, s. 211). NAFTA'ya karşı daha önceki süreçte tanık olunan protestolar yalnızca yan anlaşmaların müzakerelerini ilerletmek açısından başarılı olduğu görülmektedir. Buna karşın Arjantin, Brezilya ve Hindistan gibi devletlerle iş birliği içinde yapılan görece yeni protestoların, küresel ölçekte WTO ve yarı küresel ölçekte *Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (Free Trade Area of the Americas)* gündemini kilitleme, aksatma ve erteleme gibi doğrudan etkileri olmuştur (Blustein, 2006; James, 2005). NAFTA'nın güncel ihtiyaçlara cevap verememesiyle birlikte anlaşmayı revize etme gereksiniminin ortaya çıkması ve o dönemki ABD Başkanı Donald Trump'ın teklifiyle birlikte yapılan görüşmeler, 1 Temmuz 2020 tarihinde NAFTA'nın *ABD-Meksika- Kanada Anlaşması'na (US- Mexico- Canada Agreement- USMCA)* dönüşmesi sonucunu doğurmuştur ([http-5](http://5)).

2.1.4.3. Genel Hatlarıyla Latin Amerika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi

Latin Amerika'da yaklaşık XVI. yüzyılda başlayan sömürgecilik döneminde, resmî ilişkilerin kişiselleştiği ve Latin Amerika toplumlarındaki tüm özgür üyeler arasında hiyerarşik bir yapının bulunduğu güçlü özel alanlara sahip sosyal bir yapı inşa edilmişti. Yüzyıllar boyunca egemen olan bu toplumsal yapıda sivil topluma iki sebepten dolayı yer yoktu: Birincisi, Meksika veya Peru'daki gibi bütünsel ve hiyerarşik bir toplum, eşitliğe doğal olarak izin vermemektedir (Fisher, 1966). İkincisi ise bireyler ve devlet arasındaki kaynaşmanın boyutu herhangi bir farklılaşma sürecinin doğmasına engel teşkil etmekteydi. Böylelikle sivil toplum

ideali ve felsefesi, XX. yüzyıla kadar Latin Amerika'daki siyasi ve sosyal sistemin uzağında kalan kavramlar hâline gelmiştir (Avritzer, 2006, s. 36).

Latin Amerika'da sivil toplumun ortaya çıkışına dair farklı teorilerin varlığından söz edilebilir. Bölgede hüküm süren otoriter rejimlerin baskısı altında, yoksul (Alvarez, Dagnino and Escobar, 1998; Avritzer, 1998; OXHORN, 1995) ve orta sınıfların (Aguayo, 1996; Olvera, 1997; Peruzzotti, 2002; Stepan, 1988; Weffort, 1989) sosyal bağları yeniden kurgulamalarıyla sivil toplumun ortaya çıktığını savunan teori bunlardan biridir. Özellikle Brezilya ve Meksika'da otoriterliğin toplum karşıtı yapısı, sivil toplumun ortaya çıkmasında tetikleyici unsur olmuştur.

Bir diğer teori ise sivil toplumun otoriter rejim eylemleri ve siyasi muhalefet arasındaki ilişkiyi değiştirmek adına bir dönüm noktası olarak yapılandırılmasıdır (Weffort, 1989). Bahsedilen teoride sivil toplum, insan hakları toplulukları (Jelin and Hershberg, 1996) ve seçimlerin yakından takibinin (Aguayo, 1996) yanı sıra, sivil ve siyasi paydaşların restorasyonu kapsamındaki tüm eylemleri içermektedir. Bu iki teorinin ortak yönü, yeni ortaya çıkan sivil toplumun, otoriter rejimle doğrudan bağlantılı özel ekonomik çıkarlar şeklinde algılanan piyasadan ve otoriter rejimin kendisinden ayrılmaya muktedir bir kavram olarak değerlendirilmesidir (Avritzer, 2006, s. 37). Netice itibarıyla teoriler bağlamında ele alındığında, Latin Amerika'daki sosyal sistemin üçüncü sütununu sivil toplum oluşturmaktadır. Dolayısıyla literatürde zaman zaman üçüncü sektör biçiminde de kavramsallaştırılan sivil toplumun bu özelliği Latin Amerika örneğinde görülebilmektedir.

Avritzer (2006, s. 39-40), Latin Amerika'da sivil toplum oluşumuna yönelik modellerin; ülkelere göre sivil toplumun ortaya çıkış zamanlarına, otoriter rejimlerden önce her ülkede geçerli olan yasal gelenek türlerine ve demokratikleşme sonrası dönemde dahi mevcudiyetini sürdüren otoriter etkinin derecesine göre sınıflandırılması gerektiğini ve her durum özelinde bu unsurların kombinasyonlarının farklılık arz ettiğini belirtmektedir. Örneğin, *Brezilya'da* 1980'li yıllardaki liberalleşme sürecinden önce parçalı ve yarı demokratik biçimde var olan sivil toplum, bu dönemle birlikte çağdaş anlamda gelişim göstermiştir. Böylelikle yeni toplumsal aktörlerin siyasi sistemle uyumu sağlanmış ve orta sınıf ile otoriter devlet arasındaki ilişkilerde değişimler gözlemlenmiştir (Alvarez, 1990; Sader, 1988). Bilhassa kentsel düzeyde belirginleşen bu değişim; avukat, doktor ve ekonomistlerin oluşturduğu mesleki grupların otoriter rejimle uzun vadeli ilişkilerini kesmeleri

sonucunu doğurmuştur (Avritzer, 1998). Ayrıca vatandaşlık haklarının geliştirilmesi lehine birtakım yeni hareketler de bu dönemde filizlenmiştir (Dagnino, 1994). Sonuç olarak çağdaş sivil toplum, demokratik siyasetin gelişimini pozitif etkilemiş ve ülkedeki tepkisel hareketlerin artışına katkı sağlamıştır.

1990'lı yıllar, Brezilya'da devlet- sivil toplum ilişkilerinin oldukça geliştiği bir dönemdir. Örneğin bu dönemde oluşturulan *Politikalar Konseyi*, sivil toplum katılımının da geçerli olduğu önemli bir kurumsal yapıdır (Tatagiba, 2002). Konseyde merkezî bütçe konusunda sivil toplumla fikir alışverişinde bulunulması gibi demokrasiyi çağrıştıran uygulamalar bulunmaktadır ve bu tür uygulamalar devlet ile sivil toplum arasında yeni katılımcı politikaların ortaya çıkmasını da teşvik etmektedir. Avritzer (2006, s. 48) bu noktada Brezilya'daki STK'ların, devletle toplum arasında siyasi açıdan var olan zayıf arabuluculuk türleri geleneğinden ve hem sivil toplum hem de devlet tarafından inşa edilen siyasi melez hâlindeki yerleşik katılım türlerinden yararlandıklarını iddia etmektedir. Bahsedilen yerleşik katılım türleri, sivil toplum katkısıyla birlikte yeni kamusal alanları ortaya çıkarmıştır. Brezilya'nın siyasi görünümünü önemli ölçüde değiştiren "*melez kamusal alanlar*", ülkede yeni bir demokratik kültürün inşasına olanak sağlamıştır (Avritzer, 2006, s. 48).

Oxhorn'a (1995) göre *Şili ve Arjantin'de* sivil toplumun ortaya çıkışı Brezilya'dakinden farklı bir süreç sonucunda olmuştur. Yazar, bu ülkelerde otoriter rejimler tarafından yapılan baskının sivil toplumdaki çok siyasi toplumu hedef aldığını savunmaktadır. Ayrıca yazara göre bu baskı sonucunda, kendi kendini örgütlenme becerisine sahip olan ve özerk olarak kabul edilmiş siyasi alanı tamamen ortadan kaldırılması yerine, geleneksel siyasi parti etkinliklerinin yasaklanmasıyla siyasi faaliyetlerin odağının parti dışı alanlara kaydırılması mümkün hâle gelmiştir (Oxhorn, 1995, s. 7). Otoriter rejimlerin siyasi toplumu işlevsiz kılmasıyla birlikte Şili ve Arjantin'de sivil toplum, siyasi faaliyetlerin yürütülmesi için yegâne odak olmuştur. Şili'de 1970'li ve 1980'li yıllarda bir devlet politikası olarak benimsenen ekonomik liberalleşme sürecine karşı bir duruş sergilemek için toplumun organize olması da sivil toplumun gelişimine katkıda bulunmuştur (Avritzer, 2006, s. 41).

Meksika'da sivil toplumun 1980'lerin başında yeşermeye başladığı söylenebilir. Olvera (1997, s. 111-112), bu dönemde ülkede sivil toplumun ortaya çıkışını üç faktörle ilişkilendirmektedir: İlk olarak ülkenin neoliberalizme geçişi

sadece ekonomiyi değil siyaseti ve toplumu da derinden etkileyerek değişim süreçlerinin yoğunlaşmasını sağlamıştır. İkincisi, ülkede 1917 yılında yaşanan devrimden 1980’li yıllara kadar ilk defa, sağlamlaştırılmış bir siyasi parti sistemi ve demokrasi, rejim değişikliğinin yapılabilmesi için potansiyel araçlar olarak ön plana çıkmıştır. Üçüncüsü ise çeşitli sivil- kültürel hareketlerin ülke geneline yayılım göstermeyi başararak demokrasi, hukukun üstünlüğü ve siyasi hakların elde edilmesi için mücadele eden bir sivil toplum şekillenmiştir (Olvera, 1997:111–112). Son olarak, Aguayo (1995) ile Foweraker ve Craig (1990), Meksika’daki sivil toplumun Latin Amerika’nın diğer ülkeleriyle kıyaslandığında daha klasik, hatta neredeyse Tocqueville çizgisinde olduğunu savunarak siyasi organizasyon ile toplumsal paydaşlar arasında siyasetin yapılandırılmasına yönelik bir anlaşmazlık bulunduğu altını çizmektedirler. Bu sebeple Avritzer (2006, s. 42), Meksika örneği göz önüne alındığında, siyasi oyunun kurallarının belirlenmesi ve devletle toplum arasındaki arabuluculuğu sağlayabilecek sosyal organizasyon biçimleri hususlarında otoriter rejimle yaşanan anlaşmazlıkların sivil toplumu ortaya çıkardığını dile getirmektedir.

Kolombiya, Venezuela ile 1960’lı ve 1970’li yıllarda otoriter rejimin çökmediği iki Latin Amerika ülkesinden biridir. Hâlbuki 1980’li yıllardan itibaren şiddetin hem toplumsal hem de siyasi boyutta yayılmasına seyirci kalan ve bunları telafi edebilecek sosyal politikaları uygulamak için asgari düzeyde kapasiteden dahi yoksun, zayıf ve parçalanmış bir devlete karşı toplumsal tepki gecikmemiş ve böylelikle ülkede sivil toplum biçimlenmiştir. Nüfusun bazı kesimlerinin otoriter rejim uygulamalarına tepkisi ve iktidar tarafından pasivize edilmiş siyasi alan oluşturma girişimlerinin de ülke sivil toplumunun oluşumunda etkisi bulunmaktadır (Romero, 2002; Uribe, 2002). İki durum değerlendirildiği zaman, ülkedeki sivil toplum oluşumu sürecinin kökeninde siyasi sistemdeki kriz ve meşruiyet sorununun yer aldığı ifade edilebilir.

Sivil toplumun oluşumunda görüldüğü gibi Latin Amerika’daki devlet- sivil toplum ilişkisi modelleri de farklılaşmıştır. İlgili literatür değerlendirildiği zaman bölgede üç devlet- sivil toplum modelinin bulunduğu dair bir fikir birliği söz konusudur. Birinci modelde Arjantin, Uruguay, Şili ve Paraguay gibi ülkelerde, organize durumdaki sivil toplumun ve siyasi toplumun kayda değer bir zaman diliminde tamamen yasaklanmasının altı çizilmektedir (Oxhorn, 1995). İkinci

modelde, sivil toplumun, sosyal yapıya karşı yürütüldüğü iddia edilen ekonomik modernleşmeye bir tepki olarak algılandığı ve sivil toplum hareketlerinin radikalliğe varan demokrasi ve vatandaşlık hakları talep ettiği Brezilya ve Meksika esas alınmaktadır (Alvarez, Escobar and Dagnino, 1998; Avritzer, 1994; 1998; Dagnino, 1994; 2002; Olvera, 2002). Üçüncü model ise devletin parçalanması (*Kolombiya*) ve devletin aşırı zayıflamasından (*Peru*) kaynaklanan ve halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için yapılanmış bir sivil toplum örgütlenmesinin ifade edildiği And ülkeleri örneğini içermektedir (Panfichi, 2002). Modeller Latin Amerika'daki farklı devlet- sivil toplum bağlantılarını açıklasa da bölgedeki sivil toplumun tam olarak neyi ifade ettiği ve demokrasiyi geliştirmek adına nasıl bir rol oynayabileceğine dair ortak bir bakış açısının bulunmadığı söylenebilir.

2.1.4.4. Afrika'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü

Afrika'da özellikle 1960'lı yıllarda yaygınlaşan yeni sömürgecilik dönemi, sivil toplum- devlet ilişkileri açısından kritik bir eşiği oluşturmaktadır. Bu dönemden önce hüküm süren geleneğin, güncel olarak tanımlandığı gibi bir sivil toplum yapısını barındırdığından söz etmek pek mümkün değildir. Bununla birlikte bazı Afrika toplumlarında (örneğin Güney Afrika'daki Bantu etnik grubu) siyasi sistem, karar alma süreçlerinde ve yönetimde halkın katılımına izin vermektedir. Bu toplumlarda büyük çaplı kararların, ancak ve ancak halk arasındaki istişarelerle alınabileceğine yönelik yerleşik bir anlayış bulunmaktadır (Makumbe, 1998, s. 305).

Afrika'da yeni sömürge hükümetlerinin ortaya çıkışı, pek çok toplumsal grup ve örgütün kaderini doğrudan etkilemiştir. Yeni sömürge hükümetleri, sömürgeci anlayış açısından tehdit olarak gördükleri bu oluşumları ilga etmiş ve böylelikle bahsi geçen sivil oluşumların varlığı son bulmuştur. Hatta, Sahra Altı Afrika'nın önemli bir bölümünde bu rejimler, siyasete dâhil olabilecek sivil organizasyonların kurulmasına dahi mâni olmuştur. Bu nedenlere bağlı olarak, Afrika'daki yeni sömürgeci dönemde sadece sömürgecileri oluşturan yerleşimciler siyasi düzeyde aktif olarak sivil topluma eklemlenmiş ve Afrika'nın yerel halkı bu mekanizmanın dışında bırakılmıştır. *Zimbabve* bu açıdan çarpıcı bir örnektir. Ülkede beyaz ırk üyelerinden oluşan çiftçi sendikalarının hükümete yaptıkları baskı sonucunda *Tahıl Pazarlama Kurulu* ve *Süt Kurulu* gibi kamusal şirketler oluşturulmuştur. Buna

karşılık yerel halk ise toplum temelli örgütler kurmakla birlikte, bu sivil örgütler *-en azından belli bir süre-* apolitik faaliyetlerle sınırlandırılmışlardır. Bahsi geçen örgütler, zamanla sömürgeleştirilmiş toplumun siyasi talepleri açısından önemli yapılara dönüşmüşlerdir. Hatta Afrika'nın tarihteki bazı en büyük siyasi partiler, bu örgütlerin yarattıkları yenilik rüzgârının etkisiyle ortaya çıkmışlardır (Makumbe, 1998, s. 306-307).

Afrika'nın kayda değer bir kesiminde sivil toplum, sosyal ve politik değişimi sağlamada tetikleyici unsur olmuştur. Öyle ki bölgedeki bazı aktif sivil grupları sayesinde, otoriter rejimler devrilmiş ve demokrasi işler hâle gelmiştir. 1990 yılında **Zambiya'da** Çok Partili Demokrasi Hareketi'nin oluşumu ve 1991'de iktidarı ele geçirmesi, 1994'te **Güney Afrika'da** hüküm süren ırkçı, ayrımcı ve antidemokratik rejime (*apartheid*) karşı ayaklanan halkın mücadelesiyle (Şekil 5) Nelson Mandela'nın iktidara gelmesi ve ardından apartheid anlayışının son bulması, 1997 yılında **Svaziland'daki** işçilerin ülkenin demokratik bir yapıya kavuşmasını sağlamak amacıyla diğer sivil oluşumlarla birlikte ulusal grev yapması gibi örnekler, Afrika'da sivil toplumun etkisini yansıtmaktadır (Makumbe, 1998, s. 310). Bu açıdan bakıldığında, sosyoekonomik anlamda dezavantajlı bir konumda bulunan Afrika'daki sivil toplumun etkinliği dikkat çekicidir.

Şekil 5. Güney Afrika'nın İlk Siyahi Başkanı Nelson Mandela'yı İktidara Getiren Seçimde Oy Vermek için Sırada Bekleyen Halk

Kaynak: <http-6>

Tüm bu etkinliklerine rağmen Afrika sivil toplumunda birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bölgedeki sivil grupların pek çoğunun, devletin veya uluslararası bağışçıların desteğine mutlak suretle ihtiyaçları vardır. Bu durumda altı çizilmesi gereken nokta, Afrika sivil toplumunun özerklik açısından karşı karşıya olduğu tehlikedir. Söz konusu sivil örgütlenmeler, devletin hem alan hem de kaynak konusundaki kısıtlamaları çerçevesinde hareket etme imkânına sahiptirler. Uluslararası bağış kuruluşlarınca temin edilen kaynaklara bağımlı durumda olan sivil gruplar, bu kuruluşların gündeminde yer alan faaliyetlerinin uygulayıcıları olmaktan öteye gidemezler. Ayrıca bu kaynakların temininin sürekliliği de sivil grupların sosyal, politik ve ekonomik stratejilerinin, bağışçı kuruluşların stratejileriyle uyumlu olmasına bağlıdır (Makumbe, 1998, s. 311). Siyasi ve ekonomik yönü bulunan tüm bu sınırlar neticesinde, ilgili sivil grupların yalnızca statükoyu koruyan ve devletle piyasayı karşısına almayacak antidemokratik faaliyetler icra etmesi kaçınılmaz hâle gelmektedir. Bağımlı durumda bulunan sivil grupların Afrika'daki sivil toplumun gücünü, etkisini ve performansını sekteye uğrattığı ve belki de her şeyden önemlisi sivil toplumun nihai amaçlarından biri olan *“toplumsal taleplerin siyasi zeminde kabul görmesi adına çalışmalar yapılması”* ilkesine ters düştüğünün altının çizilmesi gerekmektedir.

Güney Sudan'da 1990'lı yıllarda faaliyetleri olan Norveç menşeli STK'ları inceleyen Tvedt (1992, 1994), bu bölgedeki devlet- sivil toplum ilişkilerine dair detaylandırmalar yapmıştır. Tvedt'in (1992, s. 22) bakış açısı, STK'ların zayıf bir devlet yapısını her koşulda aşındırdığı tezine dayanmaktadır. Bununla birlikte yazar bu aşındırmanın, STK'ların sivil toplumu devlete karşı organize etmeleriyle değil, devletin idari sisteminin etkin ikameleri olmaları sonucunda gerçekleştiğini iddia etmektedir. Marcussen (1996, s. 419) ise bu tezin genellenemeyeceğini ve yalnızca Güney Sudan örneğinde geçerli olduğunu savunmuştur. Yazara göre, Afrika kıtasında uygulanmaya 1960'lı yıllarda başlanan (http-7) ve bölgedeki afetlere karşı yardımı hedefleyen *Norveç Kilise Yardımı (Norwegian Church Aid- NCA) Projesi* bu konuda iyi bir örnektir. Yazar Mali örneğini ele alarak, Norveç Kilise Yardımı Projesi'nin ülkedeki hükûmetin dahline pek izin vermeyecek bir konumda bulunduğunu fakat bu durumun devlet mekanizmasının aşınmasına yol açmadığını öne sürmektedir. Literatürde de değerlendirildiği üzere, tarih boyunca Afrika'nın bazı bölgelerinde; sosyoekonomik, sosyomekânsal ve siyasi ortamın elvermesi

sonucunda bu varsayımların geçerliliği imkân dâhilinde olabilmektedir. Ancak bahsedilen varsayımlardan sadece birinin tüm koşullarda ve Afrika'nın her bölgesinde ortaya çıkması pek olasılıklı değildir. Bu nedenle her iki varsayıma dair yapılan genellemelerin esasen problemlili yaklaşımlar olduğu belirtilebilir.

2.1.4.5. Asya'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisinin Genel Görünümü

Asya, dünya üzerinde en çok nüfusu barındıran kıta olup aynı zamanda dünyada sivil toplum potansiyelinin en fazla olduğu bölgeyi teşkil etmektedir. Bu özelliği nedeniyle Asya, sivil toplumla ilgili literatürde de özel bir yere sahip olan, çokça çalışılan ve incelenmeye değer bir kıtadır. Sivil toplumla devlet ilişkileri diğer pek çok kıtada görüldüğü gibi mekânsal ve zamansal açıdan farklılaşsa dahi Asya'yı özgün kılan sebepler vardır. Bu sebepler arasında ön plana çıkanlardan biri, kıtadaki bazı ülkelerde iktidara bağlı, hatta iktidar kaynaklı STK'ların varlığıdır.

Asya'da yer alan ülkelerde devletle sivil toplum ilişkisinin gelişmesinin farklı sebepleri olsa da genel anlamda bakıldığında ülkelerdeki vatandaşların sivil topluma yönelik olumlu algısının, iktidarların sivil topluma bakışını da etkilediği ve yapıcı ilişkiler kurulması sonucunu ortaya çıkardığı belirtilebilir. Bu ülkelerde sivil topluma verilen toplumsal değer arttıkça sivil toplumun başarısının ve etkinliğinin de arttığı görülmektedir.

Sivil toplum- devlet bağlantısı açısından farklı özellikler sunan Asya'nın değerlendirilmesi, söz konusu bağlantının dünyadaki durumunu içselleştirmek adına önemli bir perspektif sağlayabilir. Nitekim, bu bölümde Asya'nın bazı bölgelerinde ve ülkelerindeki devlet- sivil toplum bağlantısı genel hatlarıyla incelenmiştir.

2.1.4.5.1. Genel Hatlarıyla Uzak Doğu'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi

Afetlere karşı fazlasıyla kırılgan bir ülke olan *Bangladeş'te* STK'ların ortaya çıkışı ve yaygınlaşması yine afetlerin sonucunda gerçekleşmiştir. 1970'lerin başında, yoğun geçen bağımsızlık mücadelesinin akabinde yaşanan sel, kıtlık ve kasırga gibi afetlerin getirdiği yıkımla birlikte, afetzedelere yardım ve rehabilitasyon amaçlı bazı STK'ların kurulmaya başlandığı görülmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan ve sonraki 20-30 yıllık süreçte etkinliklerini sürdüren diğer STK'lar ise sosyal ve ekonomik

kaynakları coğrafi anlamda dağınık olan ülkedeki yoksulları örgütlemenin yanı sıra, kadınlara yönelik okuryazarlık ve beceri eğitimleri, doğurganlığı azaltma gibi amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir. Kadınlara verilen okuryazarlık, dikiş ve el işi gibi eğitimlerin ise özellikle kırsal bölgelerdeki cinsiyet ilişkilerinin yeniden biçimlenmesi ve sanayi işçisi sınıfının inşa edilmesinde doğrudan etkisi olmuştur (Feldman, 1997, s. 52-54).

1980'li yıllar, Bangladeş'teki STK'ların meşruluklarının arttığı bir dönem olmuştur. *Cemaat-i İslami'nin* Bangladeş'te bir İslam devleti oluşturma gayretleri Batılılaşma, ekonominin yeniden yapılanması ve kalkınma eleştirileri üzerine bina edilmişti. Ayrıca Cemaat-i İslami, özellikle kadınlara ve eğitime yönelik faaliyetler yürüten STK'lara da doğrudan meydan okumaktaydı. Toplum nezdinde karşılık bulmayan bu meydan okuma gerici ve baskıcı bir anlayıştan öteye gidememiş, hatta yoksulluğa karşı mücadelede ve kadınların toplumun her alanında daha güçlü olmasında STK'ların kritik bir bileşen hâline geldiği görüşünü yaygınlaştırmıştır (Feldman, 1997, s. 47).

1990'lı yıllarda, Bangladeş'te STK faaliyetlerinin işlerlik kazanmasını sağlayan elverişli bir ortam bulunmaktadır. Bu dönemde özel sektörün yaygınlaşması için alan talep edebilecek yerleşik bir burjuvazinin mevcut olmaması, STK'ların yeni sermaye kaynaklarına erişebilmeleri ve devlet kontrolü altında olsa bile yine de yerleşik bir örgüt yapısına sahip olabilmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu periyotta ortaya çıkan bazı muhalif hareketler geçmişteki toplumsal düzene dönüş çağrısında bulunmuşlardır. Bununla beraber sivil toplumun büyük bir kısmı, özellikle ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılmasından kaynaklanan olumsuzluklara vurgu yapmış ve yoksullara karşı daha duyarlı bir iktidar talep etmiştir. Eşitliğin, demokrasinin ve kadınların modern imkânlarla erişiminin iyileştirilmesinin de ön plana çıkarıldığı bu başat sivil toplum hareketleri, grevler ve mitingler yoluyla tabandan seferberliğe dönüşmüştür. Devletin bu çağrılara tam anlamıyla yanıt verememesi ise sivil toplumun giderek güçlenmesini sağlamıştır (Feldman, 1997, s. 49; Lewis, 2004, s. 300).

Lewis (2004, s. 319), Bangladeş sivil toplumunun ulusötesi boyutu hakkında analizler yapmıştır. Yazar, 1998 yılında İngiltere'nin Northamptonshire Bölgesi'nde yaşanan selden sonra, ülkede bulunan Bangladeş kökenli STK'ların halka yardım amacıyla kaynaklarını son derece verimli kullandıklarını ve bu açıdan afet

yönetiminde ön plana çıktıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak yazar, bazı Bangladeş kökenli STK'ların 2000'li yıllarda ABD hükûmeti ve uluslararası sivil toplumla, ABD'deki göçmenlerin sorunlarının çözüme kavuşturulması konusunda lobi faaliyetleri yürütebilecek kadar etkili olduğunu öne sürmektedir (Lewis, 2004, s. 319).

Çin Halk Cumhuriyeti, 1980'lerden önceki dönemde, STK'ların mevcut olmadığı bir ülke konumundaydı (Salamon and Anheier, 1997b, s. 381). Üstelik Howell (1996, s. 207), 1996 gibi nispeten geç bir zamanda dahi ülkede kalkınma, toplumsal refah ve çevre koruma temalı STK bulunmadığını ifade etmektedir. Fakat daha sonraki 20-30 yıllık zaman diliminde Çin'de STK sayısının çokça arttığı görülmektedir. Ülkede, çoğunluğu yoksulluğun azaltılması, çevre, sağlık hizmetleri ve eğitimde fırsat eşitliği alanlarında olmak üzere sayıları muhtemelen on binlere varan STK bulunmaktadır (Ma, 2005, s. 78).

Çin STK'larının ortaya koyduğu gelişim, devletin tutumuyla doğrudan ilişkilidir. Ülke yönetiminin birtakım mesuliyetlerini topluluklara ve piyasaya devretmesi, bu doğrultuda uygun bir ortam oluşturmuştur (Li and Ong, 2008, s. 10). Çinli STK yöneticileri de rakip aktörlerden ve ajanslardan müteşekkil olduklarını düşünmelerine rağmen, mevcut en iyi ve en zengin ittifak kaynağı olarak devleti görmektedir. Hsu (2010, s. 259), çalışmasında ülkedeki STK'ların amacının devleti zayıflatmak veya değiştirmek değil, bilakis devletin güçlenmesi ve topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesi için destek verilmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Devlet açısından ise STK'lar devlet kurumlarının organizasyonel gereksinimlerine cevap veren bir potansiyele sahiptirler ve bu nedenle STK'larla ittifak kurmak yararlıdır. Bu karşılıklı pozitif bakış açıları sağlık hizmetleri, çevre ve eğitim gibi birçok alanda artan STK katılımıyla ve katılımcı STK'lara yönelik devlet yatırımlarının büyümesiyle birleştiğinde sivil toplumun güçlü duruma gelmesi olanaklı hâle gelmiştir. Hsu'ya (2010, s. 259-260) göre, XXI. yüzyılda ülkedeki yoksulluğun azaltılması, eğitim reformu ve çevrenin korunması açısından sağlanan başarılarıdaki yadsınamayacak sivil toplum payı, bu güçlenmenin bir sonucudur.

Çin'deki STK'ların ne kadar özerk olduğuna ilişkin yapılan bazı çalışmalar, hükûmet politikaları gereğince ülkedeki tüm STK'ların güçlü bir devlet kontrolü altında olduğunu savunmaktadır. Fakat bu kontrole rağmen özellikle bazı küçük çaplı ve kırsal alanlarda yer alan STK'ların gayriresmî olarak faaliyetlerini sürdürdüğü,

bazılarına ise resmî olarak işletme veya STK dışında başka tür örgütlenmeler şeklinde statü verildiği görülmektedir (Kang and Han, 2008, s. 48; Spires, 2007, s. 13; Zhang and Baum, 2004, s. 106). Kısacası Çin'deki STK'lar ne kadar küçük, sınırlı faaliyet sahasına sahip ve siyasi merkezlerden uzaklarsa özerk olma ihtimalleri de o kadar artmaktadır.

Çin'deki birtakım STK'lar, hükûmetin doğrudan etkisi altındadır. Literatürde bu tür STK'lar *Government-Organized Non-Governmental Organization (GONGO) (Hükûmetin Örgütlediği Sivil Toplum Kuruluşları)* olarak adlandırılmaktadır (Tang and Zhan, 2008, s. 426). GONGO'lar, devletin ideolojisine ve gerçekleştirmeyi arzu edilen hedeflere bağlı olarak 1990'ların sonlarında göz önüne çıkmaya başlamıştır. Devlete bağımlılıkları nispeten az olan GONGO'lardan söz etmek mümkün olsa da bu tür STK'lar genellikle devlet tarafından yönlendirilmektedir (Wu, 2003, s. 41). Bilhassa çevre konusunda öne çıkan GONGO'lar, prestijli konumları ve bağlantılarının fazla olması sebebiyle hükûmetin çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapmasında oldukça etkilidir (Knup, 1997, s. 10).

Çin'deki GONGO'ların bir bölümüne dair olumsuz değerlendirmeler bulunmaktadır. Örneğin uluslararası kuruluşlardan kaynak temin etmeye eğilimli olmaları, bürokrasinin küçülmesini desteklemeleri, sahip oldukları fonları verimli kullanmamaları ve devlete bağlı olmalarından dolayı taban odaklı hareket etmedikleri iddiasıyla bazı GONGO'lar, literatürdeki bir kısım çalışmalarda yoğun olarak eleştirilmişlerdir (Ho, 2001, s. 915; Tang and Zhan, 2008, s. 426).

Japonya'nın sivil toplumu, çağdaş sivil toplumun küresel tarihini anlamak açısından ayrı bir öneme sahiptir. Buxton ve Musabaeva (2002, s. 312), Japonya'daki sivil toplumun sadece Asya'yı ve Asyalılığı temsil etmediğini savunmuş ve Japon teorisyenlerin ülkedeki sivil toplumu küresel ölçüğe doğru bir biçimde konumlandıklarını belirtmişlerdir. Yazarlar bu düşüncelerini daha ileri boyuta taşımış ve Japon sivil toplumunun tam anlamıyla tanınıp değerlendirilmeden, çağdaş küresel sivil toplumun net bir şekilde analiz edilemeyeceğini ve anlaşılamayacağını savunmuşlardır.

Japonya'da 1960'lı yıllara kadar sivil toplum henüz yaygınlaşmamıştı. Bu döneme kadar pasif direniş grupları, işçiler ve öğrenciler iktidara karşı bazı toplumsal hareketleri örgütlemiş olsalar da bu girişimler toplumun azınlık bir

kısımında yankı bulmuştur. Bununla birlikte 1960'ların sonlarında çevre kirliliğinden mağdur olanlar adına verilen hukuk mücadelesi sosyal hareketlere dönüşmüş ve böylece sivil toplum Japonya'da yaygınlaşmaya başlamıştır. 1970'lerin başlarında yerel yönetimlerin merkezî yönetimin etkisi olmaksızın çevreye ilişkin politikalar üretme baskısı altında kalması, bahsi geçen toplumsal hareketler sonucunda olmuştur (McKean, 1993, s. 78). Bu örnekten yola çıkılarak altı çizilmesi gereken nokta Japon toplumunda yüksek seviyede var olan çevre bilinci ve farkındalığıdır. Çevre bilinci ve çevre sorunlarına dair toplumsal farkındalığın etkin olması sebebiyle sivil toplumun ülkede yaygınlaşması ve sağlam bir temele oturması, Japonya'daki çevre kültürünün önemini ortaya koymaktadır.

1980'li yıllar, Japonya'da uluslararası kalkınma temalı STK'ların artış gösterdiği bir dönemdir. Artışın etkisi o dönemki Japon hükûmetinin bazı politikalarında da görülmüştür. Uluslararası kalkınma STK'larının lobicilik faaliyetleri ve yoğun uluslararası baskının etkisiyle Japon hükûmeti denizaşırı kalkınma politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır. İlgili politikada yer alan programların birçoğunda, yapacakları teknik yardımlar için STK'lara destek sağlanmıştır (Reimann, 2003, s. 301-302).

1990'ların sonlarında STK faaliyetlerinin yasal hâle gelmesi ve bu faaliyetlerin teşvik edilmesi için toplumsal tabandan hükûmete yoğun bir baskı olmuştur. Bu baskılara kayıtsız kalamayan hükûmet, 1998 yılının mart ayında *Kâr Amacı Gütmeyen Tüzel Kişileri Teşvik Kanunu'nu* (*The Law to Promote Nonprofit Legal Persons Law ya da diğer adıyla Non-Profit Organization Law*) kabul etmiştir. Sivil toplumun etkisi bununla da kalmamış ve 2000'lerin başında STK'ların denizaşırı yardım faaliyetlerinin verimliliğini arttırmak için iktidarın yaptığı bazı politika düzenlemelerine de yansımıştır. Bu düzenlemeler doğrultusunda Mart 1998'de Japonya Dışişleri Bakanlığı, kalkınma STK'ları ile *Japonya Platformu'nu* kurmuştur. Japonya Platformu 2006'da yasal statü kazanmıştır. Yasal statü, platforma maddi katkılarda bulunan işletmelerin vergi muafiyetine sahip olmaları anlamına gelmektedir (Lee and Arrington, 2008, s. 89).

1980-2000 arasında yukarıda bahsedilen gelişmelerden anlaşılmaktadır ki Japon STK'ları siyaseti etkileme, meşru anlamda siyasi aktör olma ve hükûmetlerle birlikte çalışma açısından önemli gelişim kaydetmişlerdir. Bu anlamda Japonya'daki birçok yerel yönetimin de sosyal hizmet sağlamak, politik sorunlara dair öneri almak

ve hatta politikalarını belirlemek amacıyla STK'larla iş birliği yaptıkları ve etkili yönetim süreçlerini uyguladıkları görülmektedir. Buna ek olarak Japon STK'ları, benimsedikleri projeleri genellikle devletle ortaklık içinde yapmalarına rağmen diğer siyasi aktörlerle eşit durumdadırlar ve bu nedenle faaliyetlerine yönelik devlet müdahalesine çok az maruz kalmaktadırlar. Bunun yanı sıra Japon hükûmeti STK'lara finansal destek vermekte ve özellikle aktif uluslararası Japon STK'lara fazlasıyla önem atfetmektedir (Lee and Arrington, 2008, s. 90).

2.1.4.5.2. Genel Hatlarıyla Orta Asya'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi

Orta Asya, sivil toplum- devlet ilişkisi açısından farklı panoramalar sunan bir bölgedir. Sivil toplumun devlet tarafından kabul görmediği, hatta düşmanca karşılandığı yerler olmakla birlikte sivil toplum- devlet ilişkilerinin daha ılımlı olduğu alanlar da vardır. Sivil topluma devletin mesafeli tavrı, bazı durumlarda STK'ların veya diğer sivil toplum yapılarının çalışmalarının anlaşılabilmesiyle açıklanabilir. Bu tarz durumlarda devlet nazarında kamu derneklerine veya GONGO'lara olan aşinalık, sivil toplumun devletle olan ilişkilerini yumuşatabilmektedir. Buna ek olarak Giffen, Earle ve Buxton (2005, s. 131), Orta Asya'daki hükûmetlerin, STK'larla istişarelerde bulunma ve ilişki kurma sebeplerinin genellikle uluslararası finansal kurumlarının ve Batılı ülkelerin baskısı olduğunu iddia etmektedir.

Izimbergenova, *Kazakistan'ın* kuzeybatısında yer alan Atyrau bölgesini değerlendirdiği çalışmalarında, buradaki devlet mensuplarının 1990'lı yılların sonları ve 2000'lerin başlarında STK'ların üstlendikleri rolleri yanlış algıladıklarını ve sivil toplum sistemini toplumun gerçek ve kalıcı bir parçası olarak görme konusunda birtakım tereddütler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Yazar, bölgedeki yerel yönetimin ise sivil topluma daha olumlu bir yaklaşım içinde olduğunu belirtmiştir. Yerel yönetim, yılın belirli dönemlerinde yapılan yardım faaliyetleri, engelli çocuklara yönelik yapılan yıllık festivaller ve kadın meclisinin düzenli aralıklarla toplanması gibi sivil toplum etkinliklerine fon sağlamıştır (akt. Giffen, Earle and Buxton, 2005 s. 120).

Izimbergenova ayrıca Kazakistan'ın Atyrau bölgesindeki gayriresmî sivil toplum oluşumlarının devlet yetkilileri tarafından muhatap alınması ihtimalinin

düşük olduğuna dikkat çekmektedir (akt. Giffen, Earle and Buxton, 2005 s. 120). Bununla birlikte Orta Asya'daki neredeyse her ülkede, yerel yönetimlerin yeni oluşturulan sivil toplum gruplarıyla iş birliği yaptığı örneklerle fazlasıyla karşılaşmıştır (Giffen, Earle and Buxton, 2005, s. 120). Örneğin Türkmenistan'da STK'lar ve gayriresmî inisiyatiflere karşı ulusal anlamda mesafeli duruş olsa dahi bu oluşumların faaliyetleri genellikle engellenmemekte, hatta yerel düzeyde faaliyetlerini özgürce yürütebilme olanağı sunulabilmektedir (Buxton and Musabaeva, 2002, s. 18).

Orta Asya'da yerel yönetimlerin STK'lara alan temin ettiği de görülmektedir. Örneğin *Özbekistan'ın* Buhara şehrinde yerel yönetim, muhtelif hizmetler ve faaliyetlerde bulunan STK'lara ofis oluşturmaları için arazi vermiştir. Yine Kırgızistan'ın Nookat şehrinde, yerel yönetim tarafından STK'lara büyük araziler sağlanmıştır. Söz konusu araziler için STK'lar genellikle kiradan muaf tutulmuştur. Geriye kalan azınlıktaki STK'lara da araziler düşük bedeller karşılığında verilmiştir (Giffen, Earle and Buxton, 2005, s. 121).

2.1.4.5.3. Orta Doğu'da Devlet- STK İlişkisi ve İslamiyet'in Sivil Toplum Bakışını İrdeleyen Yaklaşımlar

2.1.4.5.3.1. İslamiyet'in Sivil Toplum ve Demokrasiyle İlişkisine Dair Yaklaşımlar

Hem başlangıç ve gelişimleri hem de içerdikleri açısından Batılı bir sivil toplum arayışı temelinde biçimlendiği için Müslüman Orta Doğu coğrafyasında demokratikleşme ve sivil toplumun pratikteki mevcudiyeti her zaman tartışmalı olmuştur. Bu noktada İslam ile demokrasi ve sivil toplum rabıtasını değerlendiren yaklaşımlar, ekseriyetle Kur'an'ın hukuki, sosyolojik ve siyasi yönlerinin toplumlara nasıl tesir ettiğine yoğunlaşmaktadır. Böylelikle, Kur'an'ın yorumlanma tarzına göre sivil toplum ve demokrasinin İslam'la uyumu hususunda farklı bakış açıları ortaya çıkmaktadır (Duman ve Barut, 2015, s. 877). Gün (2017, s. 168), söz konusu perspektiflerin üç grup altında ele alınabileceğini savunmaktadır. Birinci yaklaşım, sivil toplum ve demokrasinin gerek kuramsal gerekse uygulama açısından İslam kültürüne uygun olduğu iddiasındadır (Aktay, 2005; 2015; Bulaç, 1992; 1993; 1995; 1998; 2008; Esposito, 1992; 2011; Esposito and Voll, 1996; Rayyis, 1990). İkinci

yaklaşımında, bu iki kavramın İslam'a katiyetle aykırı olduğu görüşü hâkimdir (Sarıbay, 1998; 2008; Sariolghalam, 1999). Uçlarda yer alan iki yaklaşımın arasındaki üçüncü bakış açısında ise kavramların Müslüman toplumlarındaki kısmi geçerlilikleri ortaya konmuştur (Beckman, 1999; Cengiz vd., 2005; Tibi, 1999). Orta Doğu'daki devlet- STK ilişkilerine ışık tutması ve kavramsal temel oluşturması için öncelikle söz konusu üç bakış açısının kısaca açıklanması önemli olacaktır.

Sivil toplum ve demokrasinin İslam kültürüne uygun olduğunu savunan yaklaşım, Kur'an'a ve sünnet esaslarına bağlı Medine Anayasası'nı tezlerine dayanak olarak kullanmıştır. Nitekim Parry (2012, s. 67), İslam medeniyetindeki ilk anayasa olması, hukukun üstünlüğünün benimsenmesi ve çoğulculuk ilkesinin ön plana çıkması dolayısıyla Medine Anayasası'nı Magna Carta'nın muadili şeklinde göstermektedir.

Rayyis (1990, s. 48), Hicret'ten sonra ortaya çıkan ve İslam'daki siyasi felsefenin esasını teşkil ettiğini savunduğu *biatların*, Rousseau'nun toplum sözleşmesine karşılık geldiği görüşündedir. Benzer bir bakış açısına sahip olan Bulaç (2008, s. 19-21), sivil toplum mefhumunun İslam medeniyetinde ve mirasında yoğun bir etkisi olduğunu belirtip Hazreti (Hz.) Muhammed'in birtakım uygulamalarının tam manasıyla sivil toplum örnekleri oluşturduğunu öne sürmüştür. Rayyis'in (1990, s. 48) da değindiği ve özgür iradeyle serbest seçimi temel alan *biat sözleşmesi*, bu uygulamalardan biridir. İkinci uygulama ise siyasi rejimin belirli ve ayrıcalıklı gruplardan ziyade halk tarafından muhafaza edilmesidir. Maddi kaynakları teşkil eden ganimetlerin, bazı zümrelerin tekelinde kalmayarak toplumun tamamının çıkarına hizmet edecek şekilde paylaşılması ise Hz. Muhammed dönemindeki bir başka sivil toplum eğilimli uygulamadır (Bulaç, 2008, s. 19-21).

Bulaç, İslam medeniyeti ile sivil toplum ilişkisini Osmanlı Devleti üzerinden de örneklendirmiştir. Yazara göre, Batı'daki sivil toplum düzeniyle aynı olmasa da Osmanlı'da şeri ve örfi hukuk farklılığını esas alan ve şeriat hukuku ilkelerine bağlı şekillenen meşru bir sivil toplum teamülü mevcuttur. Bulaç bu teamülün, toplumu iktidarın olası suistimallerinden koruduğu fikrindedir (Bulaç, 2008, s. 27).

Sivil toplum kavramını "*medenilik*" ve "*gayrimedenilik*" ekseninde değerlendiren Mardin'in (1995, s. 9) bu bakış açısını benimseyen Aktay (2005, s. 12-23; 2015, s. 296-297), İslam sivil toplumunu söz konusu perspektifle yorumlamıştır.

İslam medeniyetindeki sivil toplumun Yunan medeniyetini aştığını iddia eden yazar, Hz. Muhammed döneminde kurulan ilk yerleşim biriminin “*bedeviliğin*” zıddı olan “*Medine*” şeklinde isimlendirilmesini bu iddiasına kanıt göstermektedir. Zira yazara göre Medine, sözcük olarak tam anlamıyla sivil toplumu çağrıştırmaktadır. Ayrıca daha da önemlisi, Medine şehrinin kurulması da sivil vatandaşlık bilincini ve kültürünü aşılama projesidir (Aktay, 2005, s. 12-23; 2015, s. 296-297).

Sivil toplum ve demokrasinin İslam’a uygun olmadığını savunan yaklaşımın esas dayanağı, bu kavramların Batı’ya ait olması ve diğer medeniyetlerle paylaşılmamasıdır. Görüşün önde gelen isimleri arasında Yusuf el- Karadavi, Ebu’l – a’la el- Mevdudi ve Seyyid Kutup sayılabilir (Gün, 2017, s. 172).

“*İslam ve Modern Uygarlık*” isimli kitabında, İslam ve demokrasinin zıt kutuplarda olduğunu zira demokrasinin İslam inancına aykırılık teşkil ettiğini savunan filozof Ebu’l – a’la el- Mevdudi, demokrasiyi “*iğrenç bir sistem*” olarak görmektedir. Yazara göre Müslüman toplumlar, İslam’ın politik ve dini yaşamın bütün boyutlarındaki üstünlüğünü ikrar etmeli ve bu doğrultuda davranmalıdır (akt. Bukay, 2007; Tibi, 1999, s. 34).

İslam medeniyetinin önde gelen otoritelerinden biri olan Seyyid Kutup da Mevdudi’yle benzer bir bakış açısı taşımaktadır. Seyyid Kutup, “*Ma’alimu Fi’t-Tarik (Yoldaki İşaretler)*” isimli çalışmasında, İslam ile demokrasi arasındaki küresel çaplı bir tenakuz ve çatışmadan söz etmektedir. Bu doğrultuda yazar, Müslüman devletlerin Kur’an ışığında hareket etmesinin yeterli olduğunu ve bu nedenle başka yazılı metinlere, ilkelere, kanunlara, mevzuatlara veya uygulamalara gereksinim duyulmaması gerektiğini düşünmektedir. Üstelik yazar, geleneksel İslami istişarenin kâfi geldiğini savunmuş ve halkın egemenliğine karşı çıkmıştır (akt. Bukay, 2007; Tibi, 1999, s. 41).

Radikal İslamcı bir lider olan Yusuf el- Karadavi, İslam ve demokrasinin zıtlığını ifade eden bir başka isimdir. Karadavi, “*El -Hulul’ü- Müstavrede (İthal Çözümler)*” isimli çalışmasında, demokrasi ve sivil toplumun “*Batı’dan ithal edilen yöntemler*” olduğunu ve İslam kültürüyle uyumsuzluklarını savunarak bu yöntemlerin yerine Kur’an esaslarına dayalı bir “*El -Hallü’l- İslami (İslami Çözüm)*” fikrini ortaya koymuştur (Tibi, 1999, s. 32-41).

Sairolghalam (1999, s. 74-82), Batı'nın sosyoekonomik karakteriyle mevcut devlet ve toplum algısının birleşiminin neticesinde sivil toplum kavramının şekillendiğini ifade etmektedir. Bu yüzden İranlı filozofa göre, güncel anlamda geçerli olan sivil toplum kavramı, Orta Doğu'daki anlayış ve kültürden bariz farklılıklar arz etmektedir. Sivil toplumu oluşturan ilkelerin Orta Doğu'da benimsenip benimsenmeyeceğinin de müphem bir durum olduğuna inanan Sairolghalam, bu tezini Orta Doğu'daki toplumların sadakatlerini belirli gruplara, kabilelere, sınıflara, devlete ya da bireylere gösterdikleri yaygın davranış kalıplarına ve baskın merkezî/ yerel yapıların kültürel yeniliklere tepki vermesine dayandırmaktadır (Sairolghalam, 1999, s. 74-82).

Bu yaklaşımın Türkiye'deki en önemli destekçilerinden biri Ali Yaşar Sarıbay'dır. Sarıbay (2008, s. 159), İslam'da sivil toplumun karşılığının olmadığına ve bu mefhumun İslam'a cebren dâhil edilmeye çalışıldığına inanmaktadır. Yazara göre Orta Doğu toplumlarında devletler ve bireyler arasında birtakım kurumsal mekanizmalar sivil toplum varlığına işaret etse dahi, sivil toplum salt bu kurumlardan müteşekkil olmayıp bir kültürel karakteri de içermektedir. Bu noktada Sarıbay, sivil toplum kültürünün İslam'la zıtlığını ortaya koymaktadır. Nitekim sivil toplum kültüründe farklılıklar ve "öteki" topluluklar kabul edilirken, İslam'da ise "ötekiler" "kâfir" olarak algılanmaktadır (Sarıbay, 1998, s. 100- 101).

Sivil toplum ve demokrasinin İslam'da kısmi açıdan var olduğunu veya olabileceğini savunan yaklaşım ise sivil toplum kavramının muğlaklığı ön kabulüne dayalıdır. Bu anlamda Beckman (1999, s. 5-6), sivil toplumun muhtelif tarihsel süreçlerde ve toplumlarda ürettiği modeller içermesinin değerli olduğundan bahsederek muğlaklığın pozitif işlevini ön plana çıkarmıştır. Bununla beraber yazara göre, sivil toplumun tam manasıyla anlaşabilmesi için devlet- sivil toplum ayrımının ötesine bakmak şarttır. Beckman sosyal organizasyonlar, sosyal hareketler ve STK'lar gibi pek çok sivil toplum mekanizmasının, toplumlardaki menfaat çatışmaları içerisinde devletlerden bağımsız bir biçimde meydana gelebileceğini öne sürmektedir (Beckman, 1999, s. 5-6).

Beckman (1999, s. 8-9) sivil toplumun, liberalist tanımlamalardan arındırılması gerektiğini savunmaktadır. Zira sivil toplum, kendine özgü dinamikleri ve ilkeleriyle birlikte kitlelerin benimsediği bir kavramdır. Dolayısıyla sivil toplum, liberal olmayan ve girift ilişkileri de içerecek biçimde genişletilmesi icap etmektedir.

Beckman bu doğrultuda, birey- devlet ilişkisinin bir sembolü olarak “*vatandaşlık*” düsturuna ve vatandaşlığın hayata geçtiği bir “*kamusal alan*” kavramına vurgu yapmıştır. Bu noktada yazar, kamusal alanların İslam’daki sivil toplumun güçlü varlığına ve demokratikleşmeye katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Çünkü ekonomik işlevin ön planda olduğu pazar yerleri ve çarşıları içeren kamusal alanların haricinde cami, sinagog ve kilise gibi dinî kamusal alanlar da sivil toplum açısından merkezî konumlara sahip olabilmektedir. Yazar bu açıdan, cami merkezli bir sivil toplum modeli sayesinde sivil toplumun Batı temelli kalıbının dışına çıkılarak İslami ve demokrasiye uygun bir yapılanma inşa edilebileceğini savunmaktadır (Beckman, 1999, s. 8-9).

Tibi de Beckman ile benzer düşünceler taşımaktadır. Yazar, sivil toplum ve demokrasinin insanlığı ortak zeminde buluşturan bir tarihe sahip olduklarını ve bu nedenle söz konusu kavramların tam olarak özümsemediği toplumlarda dahi yaygınlaşmalarının gayet muhtemel olduğunu belirtmektedir. Üstelik yazara göre, sivil toplum küresel ölçekte var olmazsa demokratikleşmeden de bahsedilemez. Bu açıdan yazarın esas tezi, İslam ile sivil toplum arasında bir uzlaşma temin edilebileceği ve Saadeddin İbrahim’in Batı sivil toplum anlayışına alternatif gösterdiği “*El-Mücteme’l- Medeni*” modelinde olduğu gibi sivil toplumun İslami bir yapıya evrilebileceğidir (Tibi, 1999, s. 31-35).

Cengiz vd. (2005, s. 216), tıpkı Beckman ve Tibi’nin savunduğu üzere sivil toplumla demokrasinin İslam toplumlarında değişime uğrayarak yer alabileceği görüşündedir. Buna göre sivil toplum İslam kültüründe bağlamsal ve kültürel bir karşılık bulamayacağı için muhtelif kavramların kullanılması gerekmektedir. Zira yeni kavramlarla birlikte farklılıkların idrak edilmesi de mümkündür (Cengiz vd., 2005, s. 216). Bu açıdan yazarlar Orta Doğu için “*mivil toplum*”, Türkiye için ise “*tivil toplum*” kavramlarını tercih etmiş ve böylelikle Batılı açıdan sivillik içermeyen toplum yapısına dikkat çekmek suretiyle kavramın Batılı algısını bozmayı hedeflemiştir (Cengiz vd., 2005, s. 215-217).

2.1.4.5.3.2. Genel Hatlarıyla Orta Doğu'da Sivil Toplum- Devlet İlişkisi

Orta Doğu'da sivil topluma ve STK'lara olan ilgi 1990'lı yıllardan itibaren artmıştır. Bu dönem itibarıyla STK faaliyetlerinde hissedilir bir artış söz konusu olmuştur. Ayrıca birçok sivil toplum aktörü de çeşitli paydaşlardan sağlanan fonlardan istifade etmiştir (Roy, 2005, s. 1001; İbrahim, 1995, s. 27). Literatürdeki bazı eleştirel çalışmalarda Orta Doğu'da 1990'lı yıllardan beri yaşanan sivil toplum gelişimi, farklı saiklerle ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmalarda STK'ların, bölgedeki iktidarların kolektif faaliyetleri denetleme ve düzenlemesine ortam sağlayan bürokratik uygulamalar ve yasal çerçeveler sistemine dâhil olmalarına izin verildiği savunulmaktadır (Wiktorowicz, 2000, s. 43).

İktidarların STK'lar üzerindeki egemenlikleri sonucunda birtakım etkilerin ortaya çıktığı görülmektedir. İlk olarak sivil toplum aktörlerinin belirli ve sınırlı kesiminin bir araya toplanabilmesi, onları hükümetler üzerinde baskı unsuru olma konusunda daha az istekli duruma getirmiştir (Lust-Okar, 2004, s. 167). Hâlbuki kontrollü de olsa sivil toplumun mevcudiyeti, yurt içinde ve uluslararası alanda bölgedeki iktidarları meşru kılma gayesine katkı sağlamıştır (Albrecht, 2005, s. 379). İkinci etki ise bazı devletlerin sosyal yardım alanında oluşturdukları boşlukları siyasi olmayan derneklerin doldurmasıdır. Üçüncü ve son etki ise yönetici seçkin sınıfların yasal düzenlemeleri, finansman seçiciliğini ve medyayı bir arada kullanarak sivil toplumu kontrol etmeye ve bastırmaya çalışmalarıdır (Sa'id, 2005, s. 131).

Altan-Olcay ve İçduygu (2012, s. 162-163), Orta Doğu'daki STK'ların siyasi liberalleşmeyi teşvik etmelerindeki eksikliklerin iki temel sebebe dayanarak açıklanabileceğini savunmaktadırlar. Buna göre ilk olarak güç eşitsizlikleri, devlet-toplum ilişkilerinin tarihi ve kurumsal düzenlemeler, sivil toplum sistemine dâhil olan bireyleri ve bu bireylerin yapabileceklerinin sınırlarını belirlemektedir. İkincisi, STK'larla ilgili beklentilerin yeniden düşünülmesi gerekliliğidir. STK'ların bölgedeki tarihleri, STK'larla ilgili ortaya çıkan yoğun tartışmalar ve toplulukların arzularına dair göstergeler, resmî STK etkinliklerinin, siyasi yapının ve siyasi dönüşümün yalnızca bir yönünü teşkil ettiğini ortaya koymaktadır (Gubser, 2002, s. 145). Sivil toplumun tüm aktörlerinin demokratikleşmeyi arttırmaya yönelik büyük bir seferberliğin parçaları olmaları mümkündür. Bununla birlikte ilgili aktörlerin bölgedeki güç ilişkilerinden soyutlanamayacak kadar gömülü olmaları, Orta

Doğu'daki statükonun devam ettirilmesine katkı sağlamaları anlamına da gelmektedir (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 163).

Orta Doğu'da iktidarların benimsedikleri birtakım politikaların düzenlenmesi veya değiştirilmesini hedefleyen toplumsal organizasyonların tümünü, yasal olarak örgütlü sivil topluma atfetmek mümkün değildir. Sıradan vatandaşlar da günlük yaşamlarını etkileyen tüm eşitsizliklere ve haklarını savunmaya yönelik olarak yaratıcı stratejiler benimsemektedir (Bayat, 2013, s. 24). Bu durum, yerel bazlı topluluk esasına dayalı direniş türlerinin yaygınlaşması olarak da değerlendirilmektedir (Bayat, 2002, s. 20). İktidarların bazı toplumsal hakları ilga etmesini engellemek açısından bireysel hareketlerin sivil toplum temelli hareketlerden daha başarılı olduğu belirtilebilir fakat şiddetin bir direniş aracı olarak kullanılması hasebiyle bu hareketler sivil toplumun çatışmasız değişim felsefesine de aykırıdır (Sadiki, 2000, s. 85).

Orta Doğu'da iktidar politikalarının temel hususlarına karşı sivil toplum aracılığıyla çeşitli kampanyaların yapılabildiği ülkelerin varlığından söz edilebilir. *İsrail, Ürdün, Fas ve Türkiye* gibi ülkeler bu kategoriye girmektedir. Mevzubahis ülkelerde yasal garanti altında faaliyet gösteren ve siyasi partilerin de dâhil olduğu STK'lar bulunmaktadır. Özellikle siyasi partiler, iktidar değişimini hedefleyen faaliyetler yapabilmekte ve seçimlere katılabilmektedir (Wiktorowicz, 2000, s. 44). Niblock (2005, s. 497) da bütün bu ülkelerde süregelen insan hakları ihlallerinin varlığından söz etmiş fakat ihlallerin sivil toplum üzerindeki etkisinin, hükûmetlerin başvurdukları birtakım önlemlerle azaltılmaya çalışıldığını da savunmuştur.

Tunus, Yemen, Mısır ve Kuveyt'te toplumsal sistemin çeşitli kısımlarını ilgilendiren konularda faaliyet gösteren STK'lar, hükûmetlerin politikalarını eleştirebilmelerine rağmen ağır kısıtlamalar altında faaliyetlerini sürdürmektedir. İlgili STK'lar ya yasal statü kazanamamakta ya da hükûmet tarafından kontrol edilebilen benzer faaliyet alanındaki başka STK'ların oluşturulmasıyla etkilerini kaybetmektedir. Aynı zamanda bu STK'ların başkanları dönem dönem hapis cezasına çarptırılmakta ve STK üyelerine yönelik insan hakları ihlalleri vuku bulmaktadır. İnşa edilen bu korku imparatorlukları, devletin onaylamayacağı faaliyetleri sürdürme açısından STK'ların güven kaybetmelerine sebep olmaktadır (Niblock, 2005, s. 498).

STK'ların yoğun kısıtlamalar altında olduğu dört ülkede, bazı siyasi hareketler toplumsal açıdan büyük desteğe sahip olsalar dahi resmî açıdan siyasi parti olarak tanınmamaktadır ve siyasi arenada rekabet etmeleri engellenmektedir. Gayriresmî statüdeki partiler arasında Mısır'daki *Komünist Parti*, Tunus'taki *Al-Nahda Partisi* ve Yemen'de 1994 iç savaşı esnasında ayrılık için mücadele eden tüm siyasi hareketler yer almaktadır. Bahsedilen dört ülkede sadece hükûmetlerin politikalarını etkilemeyen edebi ve sanatsal topluluklar, hayır amaçlı dernekler ve ticaret odaları gibi STK gruplarının oluşturduğu güçlü odaklar bulunmaktadır (Niblock, 2005, s. 498).

Mühim STK'lara sahip olan fakat devletlerin belirli alanlarda sivil toplum faaliyetlerine izin verdiği iki Orta Doğu ülkesi daha bulunmaktadır. Bunlar ***Suudi Arabistan ve İran'dır***. Bununla birlikte Niblock (2005, s. 499) Suudi Arabistan'daki sivil toplum anlayışının dinî boyutlar sebebiyle karmaşık olduğunu ve hangi yapılanmaların sivil toplum olarak addedilmesi gerektiğine dair zorluklar ortaya çıktığını iddia etmektedir. El Suud gibi dünyevi yöneticiler ile Muhammed Abdülvahhab'ın öğretisini savunan dinî hiyerarşik düzen arasındaki ittifak üzerine bina edilen Suudi Arabistan'da, ittifak güncel olarak da sürdürülmektedir. Niblock, süregelen bu sistemin devletle dinî hiyerarşinin iç içe geçmesine sebep olduğunu hatta bu ilişkide devletin başat olmadığı bazı yönler de bulunduğunu savunmaktadır. Yazara göre ülke toplumunun büyük bir kısmı, iktidardan çok dinî liderlerin tavsiyelerini dikkate almaktadır ve bu durum da dinî otoritelere iktidar politikalarını denetleyebilip sınırlayabilme kudreti sağlamaktadır. Ülkede iktidarlara yakın konumda bulunan dinî liderler, iktidarlara herhangi bağları bulunmayan liderlerin baskısına dahi maruz kalabilmektedir. Baskıların sonucunda merkezî dinî yapılanmaların Vahhabi ilkeleri dışında hareket edememeleri garanti altına alınmaktadır. Aşağıdan gelen dinî baskılar aynı zamanda bir domino taşı etkisi yaratmış ve XX. yüzyılın başlarından beri şahit olunduğu üzere, hükûmetler İslami kuruluşların baskıları karşısında birtakım politikalarını düzenlemek veya değiştirmek zorunda kalmıştır (Niblock, 2005, s. 499).

Suudi Arabistan'da gayriresmî dinî hareketler, zaman zaman hükûmetlerle karşı karşıya da gelmektedir. 1990'da başlayan Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında radikal İslamcı hareketler, ülkelerindeki ABD ordusunun varlığına karşı bir duruş sergilemiş ve siyasi reform çağrısında bulunmuşlardır. Radikal İslamcılarının iktidarın

hoşuna gitmeyen bu tavırları, liderlerinin tutuklanmalarına veya sürgün edilmelerine yol açmıştır. Bazı radikal İslamcılar ise Usame Bin Ladin ile hareket edip terörizme yönelerek sivil toplum sınırlarının dışına çıkmışlardır (Niblock, 2005, s. 499).

İran'da sivil toplum yapılanması toplumun ekonomik ve sosyal çıkarlarını savunan siyasi partileri ve dernekleri içerdiği ölçüde Suudi Arabistan'a kıyasla daha modern görünmektedir. Ancak İran'daki STK'ların tümü için, İslam devriminin ideolojisine bağlı kalma zorunluluğu bulunmaktadır. Kazemi'ye (1995, s. 151) göre ülkede bazı dönemlerde kadın hakları ve çalışan haklarını savunan bazı derneklerin hükümet politikaları değişikliği veya düzenlemelerinde etkili olduğu görülmektedir; fakat bu tür hareketlerin İslam hukuku bağlamında ve sınırları içinde ele alınması icap etmektedir.

Mısır'daki otoriter rejimin STK'lara etkisi hususunda altı çizilmesi gereken iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, devletin kamusal düzen üzerindeki baskısının, hangi STK'ların varlıklarını sürdürebilecekleri hatta kâğıt üzerinde görünenden fazlasını yapabilecekleri üzerinde belirgin bir etki ortaya çıkarmasıdır. İkincisi ise Mısır rejiminin aktörleri demokratikleşmeye karşı çıksalar dahi ekonomik liberalleşmeyi sağlamlaştırma konusunda çok katılıdır ve bu nedenle STK'lar, devletin eksik bıraktığı toplumsal refah boyutunu olması gereken seviyeye getirmek hedefiyle yaygınlaşmışlardır (Hinnebusch, 2005, s. 224).

1970'li yıllarda Mısır'da tereddütlü bir liberalleşme yaşanmasına karşın, siyasi aktivizm rejim tarafından bastırılmıştır. 1980'lerde de bu durum değişmemiş ve Mübarek rejimi ülkedeki STK'ları fazlasıyla dizginlemiştir. STK'lar üzerindeki baskının *Toplumsal İlişkiler Bakanlığı (The Ministry of Social Affairs-MOSA)* aracılığıyla da kurumsallaştığı anlaşılmaktadır. MOSA, 1939'daki kuruluşundan bu yana STK'lar üzerinde hâkimiyet oluşturmuştur. Zamanla STK'ların MOSA'ya kaydolması zorunlu kılınmış, bazı STK'lara ihtiyaç olmaması gibi gerekçeler öne sürülerek lisans başvuruları reddedilmiş, benzer alanlardaki STK'lar birleştirilmiş ve hatta yönetim kurulu üyeliği konusunda sıkı denetimler uygulanmıştır (Abdelrahman, 2004). 2002 yılında sivil toplumla ilgili yasal değişikliklerle birlikte, STK etkinliklerinin kontrolü ve STK'ların kabul edebilecekleri fon türleri konusundaki tutum ziyadesiyle sertleştirilmiştir. Tüm bu olanlar şunu göstermektedir ki, Mısır'da siyasi düzene karşı tehdit olarak algılanan STK'lar ya kurulmadan önce ortadan

kaldırılmıştır ya da iktidarın kabul edebileceği kalıba dönüştürülüp güvencesiz duruma getirilmiştir (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 168).

Altan-Olcay ve İçduygu (2012, s. 169), dış yardımlar açısından Mısır'ı Orta Doğu'nun bir laboratuvarına benzetmektedir. Toplumsal olarak uluslararası bağışçılara güven yaygınlık göstermese dahi, ülkedeki bazı insan hakları örgütleri ve kalkınma STK'ları için bu yardımlar tek finansman kaynağını oluşturmaktadır. Söz gelişi *Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (The United States Agency for International Development)*, 2010'lu yıllarda Mısır'a milyonlarca dolar vermiştir. Bu mali yardımlar kâğıt üzerinde ülkedeki sivil toplumu ve demokrasiyi güçlendirme hedefine katkı sağlamak için yapılmıştır fakat aynı zamanda amaç neoliberal yapılanmayı da yeniden gündeme getirebilmektir (Carapico, 2000, s. 214). Mısır Devleti'nin otoriterliğini devam ettirebilmesi için bahsedilen mali yardımlardan çok daha fazlasının ise yine ABD tarafından Mısır ordusuna yapıldığı belirtilebilir (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 169).

Lübnan'da, siyasi mekanizmadaki mezhepsel örgütlenmenin ve hukuki sorunların yanı sıra devletin sosyal yardım anlayışındaki problemler STK'ların yapılanmasında belirleyici olmuştur. Mezhep çizgisini benimseyen siyasi anlayış, STK'lara da sirayet ederek STK'ların siyasi rejimin yaptıklarını ve dolayısıyla sorunlarını yinelemelerine sebebiyet vermiştir. *Dernekler Yasası*'nın bütüncül olmayan ve eksik kalan yapısı ise kamu görevlilerinin STK'lara yönelik muamelelerinde takdir yetkilerinin gereğinden fazla olmasına yol açmıştır. Bununla birlikte 1975-1990 yılları arasındaki iç savaş sırasında, hükûmetin toplum ihtiyaçlarını göz ardı etmesi neticesinde sivil toplum etkinliğinin büyük bir kısmı sosyal ve acil yardım alanlarında gerçekleştiği de görülmektedir (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 168). Dolayısıyla sivil toplum üzerinde egemenlik kurmaya gayret eden siyasi mekanizmanın bu anlamda tamamen başarı elde edemediğini belirtmek mümkündür.

Lübnan'da özellikle uluslararası ağlara sahip büyük STK'lar, ABD yardımlarından istifade etmektedir (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 169). Hawthorne (2004, s. 15), ABD'nin bu yardımları üç amacı gözeterek yaptığını savunmaktadır: Bunlar; Lübnan'daki yerel toplulukları yeniden inşa etmek, İslami ağlara karşı STK'ları bir denge unsuru olarak kullanmak ve zayıflamış Lübnan hükûmetinden daha güvenilir ortaklar elde etmektir. Bu görüşten yola çıkılarak

Lübnan'daki bazı STK'ların, yerel siyaset düzenlemelerinin haricinde küresel gündemleri yansıttığı söylenebilir. Zira, ilgili STK'lar devletin ikinci plana attığı toplumsal refah boşluğunu doldurmanın yanı sıra ABD'nin etkisiyle uluslararası görünürlük ve meşruiyet de kazanmışlardır (Altan-Olcay and İçduygu, 2012, s. 169).

2.1.5. Türkiye'de Sivil Toplum- Devlet İlişkilerinin Genel Görünümü

Türk siyasi tarihinde uzun dönemler boyunca hüküm süren merkeziyetçi ve bürokratik gelenek, sivil toplumu genellikle ikinci planda tutmaya eğilimli olagelmıştır. Geleneğe bağlı bu anlayış, kuvvetli ve kudretli bir devletin sürekliliğini sağlamakla birlikte sivil toplumun zayıf kalmasına sebep olmuştur (Durgun, 1997, s. 218-221; Yılmaz, 1997, s. 91-93). Mardin de bu tezle paralel olarak Osmanlı Dönemi'nde sivil toplumun etkisiz kalmasına vurgu yapmış, hatta merkezi hükümetten bağımsız ve dolayısıyla kendi iradesiyle hareket edebilen Batılı anlamda bir sivil toplumun bulunmadığını savunmuştur (1969, s. 265). Bu görüşe kısmen katılan Özdemir (2010, s. 154) ise Osmanlı'nın kuruluş ve yükselme dönemlerinde sivil toplumu temsil eden vakıfların nicelik ve nitelik anlamında altın dönemini yaşadığını savunmaktadır. Yazar, Osmanlı'nın son dönemlerinde ise vakıfların etkisiz kaldığını ikrar etmekte ve bu etkisizliğin Cumhuriyet döneminde dahi uzun bir süre devam ettiğini belirtmektedir (Özdemir, 2010, s. 155).

Cumhuriyet Dönemi'nde, güçlü ve köklü bir devlet anlayışı inşa edilmesinin yanı sıra modern, laik ve bilimselliği içeren yeni bir dünya perspektifinin topluma yayılması hedefi geçerli olmuştur. Nitekim Mardin (1971, s. 202) de Cumhuriyet döneminde, Cumhuriyet öncesinde mevcut olan toplumsal ve siyasi değerlere karşı yeni değerlerin ve farklı bir düzenin egemen kılınması gayreti olduğunu belirtmektedir. Bu gayret toplumun çeşitli katmanlarında yankı bulmuş ve sivil toplum sistemini de etkilemiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde, siyasi ve toplumsal düzenin bir parçası olabilecek cemiyetler oluşturma arayışı vardır. Bu arayış doğrultusunda 1930'lu yıllarda Türk Ocakları, Türk Kadınlar Birliği gibi örgütler kurulmuştur (Çaha, 2005, s. 18). Geniş bir kesim tarafından bilinen Halkevleri ve Köy Odaları'nın da aralarında bulunduğu birçok STK da 1940'lı yıllarda devlet iradesiyle oluşturulmuştur (Ercan, 2002, s. 72). Yine aynı dönemde çok partili hayata geçişle birlikte siyasi parti sayısı artmıştır.

1947 yılında grev hakları bulunmayan sendikalar kurulmasına devlet tarafından izin verilmesi de sendikaların yanı sıra meslek odaları ve ilçe dernekleri gibi STK'ların sayılarında dikkate değer bir artış görülmesinde etkilidir (Bikmen ve Meydanoğlu, 2006, s. 36; Margulies and Yıldızoğlu, 1984, s. 16). Tüm bu gelişmeler ışığında Türkiye'de sivil toplum anlayışının özellikle 1930'lu ve 1940'lı yıllarda gelişmeye başladığı belirtilebilir. İlgili dönemde STK sayısının artması; STK'ların bilinirliği, yaygınlaşması ve kamuoyunca ikrarı adına önemli bir adım olmuştur.

Dikici Bilgin (2009, s. 12), Türkiye'de 1920'li yılların sonlarından 1970'lerin sonlarına değin geçen süreci Gramsci'nin sivil toplum anlayışıyla değerlendirmiştir. Yazar, bu dönemde devletin inşası ve gelişimi ön planda olduğu için devletin sivil topluma yönelik zorlayıcı bir eğiliminin olduğunu belirtmektedir. Yazar bu yorumuna bir ek yapmakta ve yine aynı dönemde STK'lar, siyasi partiler ve aydınlar vasıtasıyla sivil toplum ile devletin kaynaştırılması çabasının da bir devlet politikası olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte bahsi geçen dönemde yaşanan darbeler ve sivil topluma yönelik darbeler sonucunda ortaya çıkan somut güç kullanımları, devlet-sivil toplum arasındaki yapıcı ilişkilere sekte vurmuştur. Askerî müdahalelerle oluşan bu ortama rağmen bazı STK'lar çok partili sistemin varlığının sürdürülmesi ve Cumhuriyet ilkelerinin yaygınlaştırılması adına faaliyetlerde bulunmuşlardır (Dikici Bilgin, 2009, s. 12).

12 Eylül 1980 tarihindeki darbe, sivil toplumun fazlasıyla zayıflamasına sebep olmuştur. Siyasi partilerin yanı sıra pek çok sayıda STK bu dönemde kapatılmıştır. Darbe anlayışının bir ürünü olan 1982 anayasası ile öğrencilerin, bilim insanlarının, memurların ve STK'ların siyasi etkinlikler yapmaları da yasaklanmıştır (Mousseau, 2006, s. 307). Askerî kışlalar, camiler ve aileler, o dönemki resmî ideolojinin ayrıcalık sahibi kurumları olmuştur. İdeolojik yapıya göre yeniden düzenlenen eğitim sistemi ve medya da resmî ideolojinin sivil düzlemde yeniden üretilmesini sağlamıştır (Yavuz, 1997, s. 67-68). Oluşturulan bu sistem sonucunda devlet ideolojisine karşıt anlayışları önlemeye hizmet eden statükocu bir sivil toplumun filizlendiği görülmektedir. (Dikici Bilgin, 2009, s. 13). Gramsci (1971, s. 246), dönemsal devlet ideolojilerine göre yeni bir vatandaş modelinin inşa edilmesi için eğitim, medya ve diğer bazı kurumların en az hukuk kadar önemli araçlar olduğunu belirtmektedir. 1980 Darbesi sürecinde yaşanan gelişmeler de Gramsci'nin bu yorumuyla örtüşmektedir.

Çaha (1999, s. 77-80), Türkiye'deki sivil toplumun gelişme sürecinin 1980 sonrasında olduğunu belirtmiş ve sivil toplumun ülke gündemine çokça girdiğini savunmuştur. Yazar sivil toplumun etkisinin giderek arttığının da altını çizmiştir. Yazara göre bu etki, birtakım siyasi haklar elde etme ve hatta hükûmet politikalarına tesir etme noktasına kadar varmıştır (Çaha, 1999, s. 77-80). Darbe ortamının etkisinin zamanla azalması ve özellikle Özal hükûmeti döneminde uygulanan liberal politikalar, sivil toplumun etkisinin artmasında önemli faktörler olmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren STK'ların sayısı dikkat çekici bir şekilde artışa geçmekle birlikte, bunların birçoğunun siyasi eğilimi olmayan organizasyonlar olduğunu söylemek mümkündür (Tunçay, 2003, s. 2). Küreselleşmenin yaygınlaşması, uzun bir geçmişi olan güçlü devlet anlayışına dair meşruiyet sorunu ve Avrupa Birliği ile müzakere süreçlerinde Kopenhag Kriterleri'ni sağlayabilmek amacıyla STK faaliyetlerine verilen fonların artırılması, STK'ların sayısının artışında tetikleyici faktörlerdir (Keyman and İçduygu, 2003, s. 222-225; Öniş and Türem, 2001, s. 97). Bu dönemde İslamcı düşüncede sivil toplum söylemine fazlasıyla önem verildiği ve bununla paralel olarak İslamcı anlayışı baz alan pek çok yeni STK'nın açıldığı gözlemlenmektedir (Dikici Bilgin, 2009, s. 19). İlgili STK'lar arasında başı çekenlerden bazıları *Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği (Özgür-Der)*, *İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlum-Der)* ve *İnsan Hak ve Hürriyetleri (İHH) İnsani Yardım Vakfı'dır*. İslamcı anlayışın bu sivil toplum övgüsü siyasi alanda da yankı bulmuştur. 1995 yılında yapılan Türkiye Genel Seçimleri sürecinde İslamcı anlayışın siyasi temsilcilerinden Refah Partisi, mensupları tarafından bir sivil toplum partisi olarak öne çıkarılmıştır (Gülalp, 2001, s. 434). Bunun yanı sıra Refah Partisi birtakım dernek ve vakıflarla organik bağlar da kurmuştur (Yavuz, 1997, s. 77-78).

Daha önce değinildiği üzere, 2000'li yıllarda, Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinde STK'lara atfedilen önem artmış ve bu artışın bir getirisi olarak STK'ların gelişimleri de hızlanmıştır. 2001 yılında başlayan ve AB'nin öncülüğünde Türkiye'deki sivil toplumun etkisini arttırmayı hedefleyen "*Sivil Toplum Geliştirme Programı*" yürütülmüştür (http-8). AB kriterlerine uyum çabalarına bağlı olarak kabul edilen reform paketleri ile Medeni Kanun'da ve derneklerle vakıflar yasalarında değişiklikler olmuş ve böylelikle sivil toplum faaliyetlerini teşvik eden adımlar atılmıştır (Emini, 2013, s. 48).

Kalkınma planları 2000’li yıllarda geçerli olan devlet- sivil toplum ilişkilerine dair önemli ipuçları vermektedir. Bir başka değinilmesi gereken nokta ise sivil toplumun bu planlarda farklı biçimlerde konumlandırılmasıdır. 2001 ile 2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda sivil topluma yer verilmekle birlikte, sivil toplum daha ziyade iktidar tarafından şekillendirilen resmî ya da yarı resmî örgütlenmeler olarak yansıtılmıştır (Tağma, 2002, s. 272).

2007-2013 yıllarını içeren Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda ise kamu ile özel sektör ve sivil toplum arasındaki bağlantıların ve iletişimin önemine değinilmiştir. Planda bu üç tarafın ortak amaçlara ulaşabilmeleri için iş birliği yapmalarının gerekliliği vurgulanmıştır (Resmî Gazete, 2006, s. 1).

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nın oluşturulması aşamasında birçok STK’nın da katkısının olduğu, planda açıklanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 3) Planda yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için sivil toplumun rolünün genişletileceği de belirtilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 44). Onuncu Kalkınma Planı’nı kapsayan dönemde bazı kurumlarda yapılan reformlar, sivil toplum- devlet ilişkisine dair altı çizilmesi gereken bir noktayı oluşturmaktadır. 13 Eylül 2018’de Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı yapısal açıdan değiştirilmiş ve yeni ismi de Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü olmuştur. Kamu personelleri ve STK’lar arasındaki iş birliğinin oluşturulmasında öncü kurum olarak öne çıkarılan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, bu kapsamda STK temsilcilerine ve kamu kurumlarındaki çalışanlara eğitimler vermekte ve STK’ların verimliliklerinin artırılması için danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sağlamaktadır ([http-9](http://9)). Söz konusu kurumun yapısal konumu, hedefleri ve faaliyetleri göz önüne alındığında Türkiye’de sivil toplum- devlet ilişkilerinin geliştirilmesi için önemli bir potansiyel taşıdığını belirtmek muhtemeldir.

2019-2023 yıllarını içeren On Birinci Kalkınma Planı’nda ise bir önceki planda yer alan sivil toplum vurgularının yanı sıra özellikle yerel boyutta sivil toplum ile kamu kurumları arasındaki iş birliğini güçlendirecek mekanizmaların işler hâle gelmesi gerektiği hususu dikkat çekmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 12). Planda sivil toplumla devlet ilişkisine dair en önemli hedeflerden biri ise kamuoyu memnuniyetini temel alan, şeffaf, hesap verebilir, özel sektör ve sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımcı olmasını sağlayan

demokratik bir kamu idaresi anlayışıdır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 188).

2.1.6. STK'ların Afet Yönetimindeki Rolü

STK'ların insani yardım faaliyetleri; başta sağlık, insan hakları, yoksullukla mücadele, eğitim ve çevre olmak üzere pek çok farklı alanı kapsamaktadır (Shaw, 2003). Buna karşın, afet yönetiminde STK'ların önemi ancak son 20-30 yıllık süreçte anlaşılabilmiştir. Bu bağlamda, *Birleşmiş Milletler Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı (International Decade for Natural Disaster Reduction- IDNDR: 1990-1999)* toplantıları, afetlerle ilgili STK faaliyetlerine destek verilmesi ve böylece STK'ların rollerinin artması bakımından kayda değerdir. Japonya'nın Yokohama kentinde 1994'te düzenlenen IDNDR ara dönem toplantısında, farklı kıtalar ve ülkelerden STK'lar bir araya toplayarak güçlü ilişkiler kurmalarını sağlamak ve XXI. yüzyıla giden süreçte afet yönetimi açısından daha verimli bir organizasyon inşa etmek hedefiyle *Afet Azaltımı için STK'lar Küresel Forumu (The Global Forum of NGOs for Disaster Reduction- GFNDR)* oluşturulmuştur ([http-10](http://10)).

Alan yazınında, muhtelif bakış açılarının karar alma süreçlerine müdahilliğinde STK'ların aracı olduğu savunulmaktadır (Benson, Twigg and Myers, 2001; Çakı, 2020b; Lassa, 2018; Maskrey, 1989). Çünkü STK'lar; bilhassa yaşlılar, engelliler, çocuklar, etnik azınlıklar, yoksul kesimler ve farklı cinsel eğilimleri bulunan bireylerin oluşturduğu dezavantajlı topluluklarla güçlü bağlantılar kurabilmektedir. Dolayısıyla bütün toplumsal grupların gereksinim ve isteklerinin afet yönetimi sürecinde dikkate alınması için STK'lar bir nevi köprü rolü üstlenmektedir.

STK'ların modern bilimi geleneksel bilgilerle kaynaştırma yetenekleri de ön plana çıkmaktadır (Çakı, 2020b). Öyle ki STK'lar dünyanın pek çok ülkesinden farklı dillerdeki bilimsel bilgileri yerel halklara iletmekle kalmayıp, aynı zamanda geçmiş tecrübelerle dayalı bilgileri modern bilime taşırlar (Lassa, 2018, s. 13; Osa, 2013, s. 71). Böylelikle, afetlerle mücadele kapsamında farklı seçenekler ve etkin çözümler üretilebilmektedir.

STK'lar, afet riskinin azaltılması ve afetlerle mücadelede ulusal hükûmetlerin sorumluluğunu da paylaşmaktadır. Afet yönetimi literatüründe, hükûmetlerin başta

STK'lar olmak üzere diğer toplumsal paydaşları afetlerle mücadele sürecine katmamaları durumunda çözüm için alınan kararların kalıcı olmayacağı, bu nedenle toplum bazlı ve geleneksel bilgileri önceleyen STK stratejilerinin değerlendirilmesi gerektiğine yönelik görüşler bulunmaktadır (Benson, Twigg and Myers, 2001; IDNDR, 1994; OECD-DAC, 1994).

2.1.7. Afet Yönetimi Bağlamında Dünyada Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

Afetin çapı ve etki alanı gibi özelliklerinin yanı sıra afet bölgesinin toplumsal, kültürel, siyasi, ekonomik ve çevresel unsurlarının da belirlediği kırılmalık, afetlerin karmaşık bir ortam oluşturmasına sebebiyet vermektedir. Bu karmaşıklık, aynı zamanda belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Belirsizliğin yoğun olduğu süreçlerde rasyonelliğin de sekteye uğradığı söylenebilir. Bu noktada sosyal değer ve sosyal sermayenin doğru strateji, planları ve uygulamaları devreye sokma açısından önem taşıdığı görülmektedir. Söz konusu görüşle paralel olarak Comfort (2005, s. 347), toplumun nazarında afetlerin ortaya çıkardığı güvenlik sorununu çözmenin salt kamu kurumlarının bir vazifesi olarak algılandığını lakin tarihsel düzlemde afetleri azaltma ve müdahale süreçlerinin kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel kuruluşları da ilgilendirdiğini savunmaktadır. Yazar, bu ön kabul doğrultusunda toplumların belirsizliğe vermeleri icap eden yanıtın mevcut afet yönetimi sisteminin sınırlarını bilmek ve ihtiyaç durumunda uygulanan eylemler için mevcut bilginin, aktörlerin ve araçların kapsamını genişleterek ağ tabanlı stratejileri benimsemek olduğu tezini ortaya atmaktadır. Yazara göre doğal, beşerî ve teknolojik afetlere dayalı risklerin azaltılması ve etkin bir biçimde yönetilmesi, eldeki kaynakları genişletmeye yönelik bu esas ilkeyle daha olanaklı hâle gelmektedir.

Afet yönetimi, tek bir merkezî yapının üstlenmesinin ziyadesiyle zor olduğu karmaşık ve aynı zamanda yerel bir süreçtir. Bu görüşten hareketle Chung (2016, s. 569), afet yönetiminde merkezileştirmenin ve yukarıdan aşağıya katı bir hiyerarşik organizasyonun verimli bir çözüm olmadığını savunmaktadır. Aynı şekilde Roberts (2006) da hükûmetlerin, afet yönetiminde önemli paydaşlar olan devlet kurumları ve özel sektöre ek olarak STK'lar ile de iş birliği yapması gerektiğini belirtmiştir. Bu yönetim şekline Kamarck (2002), "*ağ bağlantılı yönetişim*" adını vermektedir. Ağ bağlantılı yönetişim, yeniliğe sık sık ihtiyaç duyulan karmaşık kamu politikası

alanlarında uygulanagelmıştır. Girift yapısı ve barındırdığı aktörlerin fazlalığı nedeniyle afet yönetimi de ağ bağlantılı yönetim açısından en uygun alanlardan birini oluşturmaktadır.

Ağ bağlantılı yönetimin, her derde deva olamayacağına yönelik bakış açılarının mevcudiyetinden bahsetmek mümkündür. Örneğin Moynihan (2008, s. 205-206), afet yönetiminin tek bir paydaşın sahip olamayacağı bir dizi beceri ve kaynak gerektirdiğini kabul etmekle beraber, hiyerarşik organizasyonun hızlı ve eş güdümlü müdahalesinin elzem olduğunu da vurgulamaktadır. Yazar, afet yönetiminde örgütler arası ağ bağlantılı bir tepki ve süratli bir hiyerarşik eyleme olan gereksinim sebebiyle bu durumu “*kriz yönetimi paradoksu*” olarak adlandırmaktadır. Bu nedenle Moynihan, ağ bağlantılı yönetimin, esas aktörün ve liderin hükümet olduğu “*hiyerarşik ağ*” şekline dönüşmesi gerektiğini savunmaktadır (Moynihan, 2008, s. 206).

Afet temalı STK’ların olumlu yönlerine dair literatürde altı çizilmesi gereken görüşler olduğundan bahsedilebilir. Park ve Yoon (2022, s. 3), kamu kurumlarıyla karşılaştırıldığı zaman, afet temalı STK’ların afetlere ve acil durumlara müdahalelerinin hızlı ve esnek olduğunu belirtmektedir. Japonya’nın doğusundaki Tōhoku bölgesinde 11 Mart 2011 tarihinde yaşanan 9,0 büyüklüğündeki deprem, yazarlara göre bu tezlerini doğrulayacak en güzel örneklerden biridir. Bu deprem sonrasında Japonya Sosyal Refah Konseyi’nin (*Shakai Fukushi Kyougkai*) afet bölgesinde ivedilikle bir afet gönüllü merkezi oluşturması ve bu merkezi yönetmesi gerekliliğine rağmen merkezin açılması depremden bir ay sonrasına ertelenmiştir. Gönüllü merkezinin kurulmasındaki gecikme ise afet müdahalesinin başlangıç aşamalarında gönüllülerin mobilizasyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Buna karşılık, Japonya’daki afet temalı STK’ların eğitimli kurtarma ekipleri ve gıda temin eden acil yardım merkezlerini afet bölgesinde oluşturmaları ise bir gün ile bir hafta arasında sürmüştür (Park and Yoon, 2022, s. 3).

Afet temalı STK’lar, Beck’in afetlerden fazlasıyla etkilendiklerini iddia ettiği azınlıklar ve yoksullar gibi toplumdaki hassas gruplarla doğrudan bağlantılı olup afet sonrası müdahale ve iyileştirme aşamalarında kırılabilir nüfusları güçlendirebilme potansiyeli taşımaktadırlar (Aota, Hokugo and Murosaki, 2008; Beck, 1992; 1996; Benson, Twigg and Myers, 2001; Clark, 1992; Lassa, 2018). Birçok yardım STK’sı da çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılara yardım etmek adına muazzam bir efor

sarf etmektedir. Bu STK'ların büyük bir bölümü, savunmasız grupların sorunlarını çözmek için mevcut eşitsizlik ve adaletsizliklerden bahsetmektedir. Yardım STK'ları aynı zamanda, afet öncesinde ve sonrasında yoksulluğun üstesinden gelmeleri ve afete karşı dayanıklılıklarını arttırmak için yoksul toplulukları güçlendirmeye çabalamaktadır (Park and Yoon, 2022, s. 3). Tüm bunlara ek olarak STK'lar, demokratik bir toplumun inşası için kamusal alanı genişleterek marjinal grupları da yerel siyasete dâhil etmekte ve böylelikle afet yönetiminde söz hakkı elde etmelerine önayak olmaktadır (Lehman, 2007).

Afet yönetiminin birbiriyle ilintili olan dört aşaması, merkezî yönetim kurumları arasındaki dikey koordinasyon, yerel idareler arasındaki yatay koordinasyon ve afet yönetiminde birtakım rol ve mesuliyetleri bulunan özel kuruluşlarla STK'lar arasındaki koordinasyonun yanı sıra bu paydaşların tümünü içeren bir koordinasyon sisteminden oluşmaktadır (Gerber, 2007, s. 228). Waugh (2003), bu iş birliğe dayalı ve yaygın afet yönetimi ağlarının aşağıdan yukarıya organizasyon ile karakterize edilebileceğini savunmaktadır. Hâlbuki sosyal yapının ülkeden ülkeye hatta ülke içinde dahi değişebileceği gerçeğinden hareketle, Burby ve May (1998), afet yönetimindeki etkili politika varlığının ve kapasitesinin hem uluslararası bazda hem de ulus altı seviyede kayda değer çeşitlilik oluşturacağını belirtmektedir. Bu görüşten nispeten farklı olarak Abdus Sabur (2012, s. 29) ise afet ve afet yönetiminin ulusal sınırlarla coğrafi bölgeleri aştığına vurgu yapmaktadır. Bu nedenle dünyanın herhangi bir bölgesinde afet yönetimi alanında yaşanan bir gelişme, diğer toplumlar için de büyük önem taşımakta ve bu toplumları doğrudan etkileyebilmektedir. Afet yönetiminde sivil toplumun daha önce bahsedilen önemi de göz önüne alındığında bazı ülkelerdeki devlet- sivil toplum ilişkisinin incelenmesi, ağ bağlantılı yönetişimin coğrafi kapsamını açıklama ve buna dair coğrafi yorumlamalar yapmak adına farklı bir bakış açısı sağlayabilecektir. Dolayısıyla bu başlıkta gelişmiş ve gelişmekte olan bazı ülkelerdeki devlet- sivil toplum ilişkisi afet yönetimi bağlamında değerlendirilmektedir.

2.1.7.1. Afet Yönetimi Bağlamında Gelişmiş Ülkelerde Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

2.1.7.1.1. Afet Yönetimi Bağlamında Japonya’da Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

17 Ocak 1995 tarihinde Japonya’nın Kobe kentinde yaşanan 7,2 büyüklüğündeki deprem, afet yönetimi organizasyonu olarak dünyanın en iyisi olarak bilinen Japonya’da esasen ciddi eksikliklerin bulunduğunu ortaya çıkarmış ve bu açıdan bir dönüm noktası olmuştur (Şekil 6). Depremin hemen ardından yüzden fazla noktada yangın çıkmasına karşın gerekli sayıdaki itfaiye ekiplerinin toplanmasının beş saatten çok sürmesi ve bölgedeki 144 hastaneden 10 tanesinin ağır hasar görmesi sonucunda sağlık personeli ve ambulans hizmetleri konusunda büyük sıkıntılar yaşanması, ülkedeki afet yönetimi organizasyonunun defolarını ortaya çıkardığı gibi sağlık kurumlarının da afetlere karşı ne kadar savunmasız olduğunu göstermiştir. Bu ciddi eksikliklerin neticesinde, Japonya’nın öne çıkan özelliklerinden biri olan modern teknolojinin ve etkili hükümetlerin ülkeyi sık sık sarsan büyük depremlere karşı fazlasıyla koruduğuna dair süregelen ön kabul de fazlasıyla sorgulanır hâle gelmiştir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 38-39)

Şekil 6. 1995 Yılında Japonya’nın Kobe Kentinde Yaşanan Depremin Yol Açtığı Yıkımı Yansıtan Bir Kare

Kaynak: <http-11>

Özerdem ve Jacoby (2006, s. 29) de Kobe Depremi'nin Japon hükûmeti ve sivil toplum arasındaki ilişkide önemli bir dönemeç olduğunu ortaya koyarak farklı bir bakış açısıyla konuya yaklaşmışlardır. Öyle ki 1995 Kobe Depremi'ne kadar ülkedeki STK'ların devletin gölgesinde olduğu öne sürülse de artan küreselleşme ve ekonomik durgunluk baskısıyla beraber bu yapıda zayıflamalar görülmüştür ve devletin münhasırlığı azalmıştır (Hirata, 2002, s. 4; Salamon vd. 1999, s. 249).

Japon devleti, iyice artan yabancı iş gücüne, hızla yaşlanan nüfusa ve akut çevre sorunlarına önlem alırken, özellikle Kobe'de yaşanan felaketten bu yana giderek artan bir biçimde üçüncü sektöre, bir başka deyişle sivil topluma yönelmiştir. Bu durum, Yamamoto'nun (1998, s. 132) da belirttiği üzere, sivil toplumu sosyolojik yapının uç noktalarından merkeze taşınmasını sağlayan bir tutum düzenlemesinin emarelerini oluşturmaktadır. Böylelikle kamu kurumlarının sivil toplum faaliyetlerini dikte ettiği yukarıdan aşağıya bir yapıdan çok, kamu çıkarlarının geliştirilmesinde ve yönlendirilmesinde yurttaşların büyük rol oynadığı aşağıdan yukarıya bir sivil toplum dalgasının ve ağ bağlantılı yönetişimin ortaya çıkışından söz etmek mümkündür (Özerdem and Jacoby, s. 38).

Kobe Depremi'nden sonra Japon hükûmetinin yadsınması çok zor olan yavaş tepkisi ve hazırlıksızlığına karşılık, ülkedeki yaklaşık 1,5 milyon gönüllü, afetzedelere yönelik yardım faaliyetlerinde bulunmuştur (Masako, 2000). Örneğin depremin üzerinden iki gün geçmesinin akabinde, sekiz yerel STK'dan müteşekkil *Kobe STK Konseyi*, deprem yardımlarına katkı sağlamak adına çok sayıda personel desteği sağlamıştır (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 44).

Kobe'deki gönüllülüğün büyük ölçeği göz önüne alındığı zaman, farklı grupların koordinasyonu ile yerel yetkililer ve eyalet yetkilileri arasında önemli sorunların varlığından söz etmek mümkündür. Kobe'deki bir hastanenin, gönüllülerin hastanede su taşımaları için belediyeye başvurması ve belediyenin yeterli emek gücünün bulunmadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmesi, ortaya çıkan sorunlara dair dikkat çekici bir örnektir. Belediyede, afet yardımlarıyla alakalı her görevi yerine getirmeye hazır yaklaşık 5000 kayıtlı, ancak görevlendirilmemiş gönüllü bulunmasına rağmen belediye yetkilileri gönüllülerle iş birliğine yanaşmamışlardır. Çünkü bu iş birliği, yetkililerin rutinlerinin dışına çıkması anlamına gelmekteydi. Ayrıca yetkililer, gönüllülerin aldıkları sorumlulukların gereklerini yerine getirip getirmeyeceklerine ilişkin fazlasıyla tereddütlüydüler

(Özerdem and Jacoby, 2006, s. 44). Kobe'nin Uluslararası İlişkiler Bölümü Direktörü Kiyoyuki Kanemitsu'nun konuyla ilgili şu sözleri dikkate değerdir:

“Gönüllü insanlar hakkında fazla bir şey bilmiyorduk. Açıkçası, gönüllülerin güvenilirliklerini de doğrulayamadık, bu yüzden onların sorumluluğunu almamız mümkün olmadı.” (Oakes, 1998, s. 31).

Afettede topluluklar ile yerel yönetim arasındaki son derece zayıf iletişim ve kamu sektöründe toplumsal menfaatleri gözetme açısından var olan yaygın şüphe, devlet yetkililerinin gönüllülerle iş birliğine olumsuz bakmalarının yanı sıra, afetten etkilenen insanların taleplerini yansıtmayan kararların alınmasına da sebep olmuştur. Katılım sürecindeki bu problem, bir yandan yerel yönetimlerin karar almada fazlasıyla baskın ve güçlü olması anlamını taşıırken, diğer yandan halkı belli bir süre de olsa yönetime çokça bağımlı duruma getirmiştir (Oakes, 1998).

Kobe Depremi'nin akabindeki personel problemi, belediyede çalışanların büyük bir bölümünün görevlerini sürdürememelerine yol açmıştır. Bu durumdan dolayı, yerel yetkililer gönüllü iş gücü istihdam etmek mecburiyetinde kalmıştır. Böylece, Kobe'nin neredeyse tüm mahallelerinde oluşturulan *Gönüllüler Merkezi*, Takarazuka'da yer alan *Gönüllüler Merkezi* ve Ashiya'daki *Gönüllüler Komitesi* ortaya çıkmış ve gönüllüler aracılığıyla yönetilmiştir. Toplulukların sergilediği başarı, 1998'de *Kobe Vatandaşlarının Güvenliğini Teşvik Eden Yönetmelik'in* çıkarılmasında fazlasıyla etkilidir. Yönetmelik kapsamında, daha huzurlu ve güvenli bir çevrenin inşası için sivil örgütlenmelerden ve özel sektörden yoğun katılımların sağlanmasının yanı sıra, belediyelerin ademi merkezî yapıya dönüşmeleri ve eğitim ile bilgilendirme faaliyetleri doğrultusunda Kobe Depremi'nden kazanılan tecrübelerin gelecek nesillere aktarılması gibi hedefler bulunmaktadır. Söz konusu hedeflerin birçoğu, depremde sonra kurulan STK'lar tarafından da destek görmeye kalmayıp geliştirilmiştir. *Hyogo Phoenix Acil Yardım Birlikleri*, bu açıdan belirtilmesi gereken bir örnektir. 1997'de kurulan STK, *Kobe Vatandaşlarının Güvenliğini Teşvik Eden Yönetmelik'in* incelenerek geliştirilmesi için hükûmete baskı ortamı oluşturulmasında büyük pay sahibidir. Ülkede iyiden iyiye güçlenen sivil toplumla birlikte, geçmişte toplumsal açıdan dışlanan bazı STK aktivistlerinin politikaya dâhil olmaları mümkün hâle gelmiştir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 44-48).

Japonya’da 1998 yılında *Kâr Amacı Gütmeyen Belirli Faaliyetleri Teşvik Etme Yasası* yürürlüğe girmiştir. Bu yasa kapsamında kâr amacı gütmeyen bazı kuruluşların yerel yönetimlere yardımı ve afetzedeler için gerekli malzemeleri temin etmesi, hatta fonları toplaması olanaklı hâle gelmiştir (Park and Yoon, 2022, s. 11).

Kobe felaketinden alınan dersler, Japonya’nın afet yönetiminde kayda değer değişikliklerin olmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda atılan en önemli adımlardan biri, bölgesel ve ulusal yönetimler arasındaki iş birliğini geliştiren idari reformlar ve daha iyi iletişim sistemleridir (Furukawa, 2000, s. 3). Depremden önce, herhangi bir STK’nın acil durumlarda yetkilendirme için bir kamu kurumuna başvurması gerekliliği, bir açıdan hedeflerinin ve faaliyetlerinin yargı yetkisi çerçevesinde sınırlandırılmasını ifade etmekteydi (Deguchi, 1999, s. 7). Bununla birlikte Japon hükûmetinin Kobe Depremi’ne karşı ortaya koyduğu kaotik tepki, STK faaliyetleri için daha esnek bir yasal çerçeve talebini kaçınılmaz kılmıştır. Hükûmetin afetzedelere yardım konusundaki başarısızlığı, afet yönetiminin sadece devletin sorumluluğunda olduğu tezinin geçersiz kalmasına sebep olmuştur. Afet sonrası yardımlarda gönüllülerin çokluğunun ve başarısının ön plana çıkması ise STK’ların afet yönetimi sistemine daha etkin bir şekilde dâhil edilmesini gerektirmiştir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 49)

Kobe Depremi, afetzedelere yönelik psikolojik desteğin ve rehabilitasyonun önemini arttırmıştır. Ülkedeki STK’lar bu açıdan etkin konuma gelmiş ve afet bölgesinde psikososyal müdahalelerin yanı sıra birtakım toplum ruh sağlığı programları yürütmüştür (Jackson vd. 2017; Le Roux and Cobham, 2021). 2011’deki Büyük Doğu Japonya Depremi’nde ise afetzedelerin psikolojik sıkıntılarının gönüllüleri de etkilediği görülmektedir. Afetzedelere psikolojik terapiler sağlayan gönüllülerin bir kısmında zamanla tükenmişlik sendromları ortaya çıkmış ve bu durum büyük bir sorun hâline gelmiştir (Atsumi and Goltz, 2014).

Park ve Yoon (2022, s. 11), Japon hükûmeti ile STK’lar arasındaki iletişim eksikliğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, çalışmaları kapsamında görüştükları STK temsilcileri ve kamu yetkilileri, iki grup arasındaki toplantılarda yer almadıklarını itiraf etmişlerdir. Bununla birlikte yazarlara göre hükûmet yine de STK’ları afet yönetiminin en önemli paydaşlarından ve ortaklarından biri olarak değerlendirmektedir. Öyle ki ülkede yaşanan afetler için yapılan yardım faaliyetlerini organize etmek için aralarında STK’ların da bulunduğu çeşitli paydaşlarla

koordinasyonun sağlanmasına yönelik toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılarda aracılık rolünde olan *Japonya Sosyal Refah Konseyi*, aynı zamanda yardımların nasıl yapılması gerektiği konusunda bilgi vermekte ve eldeki kaynakların heba edilmesini de önlemektedir (Park and Yoon, 2022, s. 11).

Japonya'da faaliyet gösteren STK'lar, afet yönetiminin daha ziyade müdahale ve yeniden inşa aşamalarında kırılğan gruplara yardımlarıyla öne çıkmaktadır. Büyük çaplı afetlerde hükûmetler yeterlilik sağlayamadığı takdirde, insan hakları savunuculuğuna odaklanan STK'lar sosyal refahı artırma görevlerini müdahale ve yeniden inşa aşamalarına aktarır, savunmasız topluluklara insani yardım ve psikolojik destek vermektedirler (Park and Yoon, 2022).

Japonya'da çağdaş gönüllü organizasyonlara ek olarak gayriresmî gönüllüler de mevcuttur. Yaklaşık 200 yıllık süreçte gerçekleşen depremler, tayfunlar, seller, yangınlar ve diğer birçok afette gayriresmî gönüllüler de yardım çalışmalarında yer alarak Japonya afet yönetiminde özel bir konum elde etmişlerdir (Grandi, Lough and Bannister, 2018, s. 14-15). Gayriresmî gönüllülerin en ilgi çekici ve pratik yönlerinden biri, afet mağdurlarına kamu kurumlarının iznine tabi olmadan kendi inisiyatifleriyle yardımlarda bulunmalarıdır. Bahsi geçen gönüllülerin afetlerdeki faaliyetleri fazlasıyla yaygındır ve bu organizasyonlar, ülke gönüllülük sistemindeki yerleşmenin öne çıkan bir emsalini teşkil etmektedirler (Jung and Ha, 2021, s. 4).

Japonya'da gönüllü bir afet yardım kuruluşunun devletten vergi indirimleri ve yasal koruma alması için adını ve diğer bilgilerini resmî olarak kaydettirmesi ve tüzel yapıda bir derneğe üye olması gerekmektedir. Resmî kaydı bulunmayan gönüllü bir kuruluş ise tüzel kişiliğe haiz olmayan bir derneğe üye olmakta ve afet yönetimiyle ilişkili ücretsiz faaliyetlerden yararlanabilmektedir (Pharr, 2003, s. 334-335). Hükûmet düzenlemeleri ve dolaylı kısıtlamaların bir sonucu olarak, gönüllü afet yardım STK'larının birçoğu tüzel birliklere üyedir; bir başka deyişle resmî kayıtları bulunmaktadır. Bu STK'lar birtakım vergi indirimleri almakla birlikte ücretsiz faaliyet imkânlarından faydalanamazlar. Ayrıca, Japonya afet yönetimi kapsamında 2011 yılının haziran ayından bu yana hem bağışçılara hem de afet temalı STK'lara yapılan bağışlara da vergi uygulaması söz konusudur (Jung and Ha, 2021, s. 8).

Japon hükûmeti 1997 yılında çıkan *Afet Önlemleri Temel Yasası* çerçevesinde, afet yönetiminde gönüllü kuruluşların faaliyetlerini yürütmeleri için

elverişli bir ortam oluşturmaya gayret etmiştir (Japan's National Land Agency, 1997). Yurakacho ve Tokyo şehirlerinde oluşturulan *Yerinden Edilmiş Sakinlere İlişkin Yerel Karşı Tedbirler Konseyi*, bu duruma bir örnektir (Jung and Ha, 2021, s. 8). Bu konsey, STK'ların yerel halka katkısını arttırma açısından önemli bir organizasyon olmuştur.

Japon devletinin birtakım kısıtlayıcı düzenlemelerle gönüllü kuruluşların potansiyel katkılarını azalttıklarına yönelik görüşlerin bulunduğu söylenebilir fakat literatürde baskın olan bakış açısı, afet yönetiminde devlet ve gönüllü kuruluşlar arasında bir iş birliğinin mevcut olduğudur. Afete müdahale ve iyileştirme safhalarında birçok STK, hükûmetlerin direktiflerini tam anlamıyla uygulamış ve afet etkilerinin azaltılması açısından başarı sağlamıştır. Üstelik, ülkedeki küçük ölçekli gönüllü kuruluşlar dahi faaliyetlerini uluslararası toplumu kapsayacak şekilde genişletmişlerdir (Jung and Ha, 2021, s. 8). Afet yönetiminde rolleri bulunan birçok Japon STK'sı bu etkinliklerinin sonucunda *BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi*'ne üye olabilmışlerdir (http-12).

Japonya'da gönüllü organizasyonlar *Ulusal Sosyal Refah Yasası*'nın 109 ve 110. maddelerince desteklenmektedir. Yasa çerçevesinde, bir afet meydana geldiği zaman Japonya'daki tüm vilayetlerde bulunan STK'lardan oluşmuş *Japonya Ulusal Sosyal Refah Konseylerinin* afet bölgesinde yer alması zorunlu kılınmaktadır (Dollery, Kinoshita and Yamazaki, 2020, s. 966). Genellikle toplumsal refah için çalışan bu STK'lar, afet dönemlerinde bir karargâha dönüşerek yerel yönetim ile sivil toplum arasında köprü oluşturmaktadırlar. Konseyin parçalarını oluşturan komiteler, afetzedelerin ihtiyaçlarını belirlemekte ve gerekli yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilmek için afet gönüllü merkezleri kurmaktadırlar. Ayrıca iş gücünün de dâhil olduğu STK kaynaklarını düzenlemekte ve gönüllülere rehberlik etmektedirler (Park and Yoon, 2022, s. 4). Dolayısıyla Japonya Ulusal Refah Konseylerinin afet zamanlarında hem verimlilik hem de pratiklik sağlama açısından çok önemli konumda olduklarını belirtmek mümkündür.

2.1.7.1.2. Afet Yönetimi Bağlamında ABD’de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

ABD’de gönüllülük olgusu, sömürge dönemlerine kadar uzanan bir geleneği teşkil etmektedir. Ulusun önemli bir kısmının gönüllü olarak birçok alanda hizmet verdiklerini söylemek mümkündür. Benjamin Franklin’in 1736 yılında ilk gönüllü kuruluş olarak bir itfaiye organizasyonu kurması ise ABD afet yönetimine gönüllülerin katılımlarının başlangıcıdır (Jung and Ha, 2021, s. 3). Afet yönetiminde gönüllülüğün bu uzun tarihine rağmen 1950’li yılların başlarına kadar ülkede özellikle doğal afetlerin “*Tanrı’nın eylemleri*” olarak addedildiği belirtilebilir. Dolayısıyla, bu döneme kadar doğal afetler devletin kesinlikle müdahale etmemesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır (Platt, 2012). 1940’lı yılların sonlarında ve 1950’lerin başlarında yaşanan *Texas Kuraklığı*, *Hurricane Able*, *Hurricane Easy*, *Hurricane King*, *Büyük Appalaş* gibi afetler, bu anlayışın gözden geçirilmesine sebebiyet vermiş ve 30 Eylül 1950’de *Federal Afet Kurtarma Yasası’nın* (*Federal Disaster Relief Act*) yürürlüğe girmesinde etkili olmuştur. Bu yasa kapsamında federal hükûmetin afet zamanlarında eyaletlere sınırlı da olsa bir yardım sağlaması mümkün hâle gelmiştir (http-13).

ABD’de, afet yönetiminde ulusal anlamda önde gelen gönüllü organizasyonların birbirleriyle çakışan uzmanlık ve faaliyetlerinin kapsamını asgari düzeye indirmek için 1970’te *Ulusal Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar* (*National Voluntary Organizations Active in Disaster-NVOAD*) oluşturulmuştur. Daha sonra 1979’da *Federal Acil Durum Ajansı’nın* (*Federal Emergency Management Agency-FEMA*) kuruluşuyla birlikte ABD’de afetlere hazırlık ve müdahalede donanım kazanılması, koordinasyon ve afetzedelere yardım gibi konularda faydalı bir yapılanma ortaya çıkmıştır (http-14).

1988 yılında çıkarılan *Stafford Yasası*, ülkedeki STK’ların afet yönetimi kapsamındaki faaliyetlerinin *Ulusal Müdahale Çerçevesi’ne* (*The National Response Framework-NRF*) dâhil edilmesini zorunlu kılmıştır. NRF, yerel ölçekli olaylardan büyük çaplı terör saldırılarına veya yıkıcı doğal afetlere kadar değişen her türlü afet ve acil durumun en iyi şekilde yönetilebilmesi için ulusça verilen yanıtları, politikaları, stratejileri ve uygulamaları içermektedir (http-15). Dolayısıyla STK’lar da NRF’deki makro perspektife eklenmiştir. Buna rağmen ülkedeki birçok STK, Amerikan Kızıl Haçı’ndan afet yardımı eğitimi almasının yanı sıra, *Uluslararası Acil*

Durum Yöneticileri Birliği'nden (The International Association of Emergency Managers) de afet eğitimi alarak ve tatbikatlar yaparak özel uzmanlık elde etme çabası göstermişlerdir (Jung and Ha, 2021, s. 7).

1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başlarında ABD'yi etkileyen bazı terör saldırıları, ülkede terör riskine karşı bir farkındalığın ortaya çıkmasına ve toplum nezdinde yayılmasına sebep olmuştur. Bu açıdan, Dünya Ticaret Merkezi'ne 26 Şubat 1993 tarihinde yapılan ilk saldırı, Kenya ve Tanzanya'daki ABD büyükelçiliklerinin 7 Ağustos 1998'de bombalanması ve 12 Ekim 2000'de Yemen'de *USS Cole* isimli ABD savaş gemisine El Kaide terör örgütü tarafından düzenlenen saldırı, ulusal hükûmetin terör kavramına bakışını gözden geçirmesi açısından ikaz niteliği taşımıştır. Yapılan bu saldırılar, evvela ABD'nin deniz aşırı varlıklarına karşıdır. Fakat terörle mücadele edilmesi ve ülkede gerçekleşebilecek bir terör saldırısı durumunda verilecek tepkinin eş güdümü için çalışmalar yapılması, federal kurumların terör riskini ikrar ettiklerinin göstergeleridir (Comfort, 2005, s. 339-340).

Muhtemel terör saldırılarına karşı bir diğer tepki türü ise “*sonuç yönetimi*” olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda FEMA sonuç yönetiminden mesul birimdir. FEMA öncelikle kentlerdeki arama- kurtarma çalışmalarına, daha sonra ise terör eylemlerinden sonra kurbanların kurtarılması ve kurbanlara yardım edilmesine odaklanmaktadır. FEMA dışında sekiz federal kurum (*Ulaştırma Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı, Ulusal İletişim Servisi, Çevre Koruma Ajansı, Konut ve Kentsel Gelişim Departmanı, Genel Muhasebe Ofisi*), tüm afet faaliyetlerini organize etmeleri için öncü olarak seçilmişlerdir (Comfort, 2002; FEMA, 2000). Önemli ve tanınmış bir STK olan *Amerikan Kızıl Haçı (American Red Cross)* ise afet mağdurlarının tüm gereksinimlerinin giderilmesi için lider kuruluş olarak tayin edilmiştir (Comfort, 2005, s. 340).

1995'teki Kobe Depremi nasıl Japonya'nın afet yönetimi anlayışındaki dönüm noktası olduysa ABD'de 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan *İkiz Kuleler (New York'taki Dünya Ticaret Merkezi Binaları- Şekil 7) ve Pentagon'a (Washington'daki ABD Savunma Bakanlığı Genel Merkezi)* yönelik terör saldırıları yine aynı etkiyi ortaya çıkarmıştır. 1941 yılında Japonların Pearl Harbor'a düzenledikleri saldırıdan bu yana ABD topraklarındaki en zarar verici ve ölümcül saldırı olan 11 Eylül, ABD

hükûmetinin bu tür tehditlere yönelik mevcut politikalarının yetersiz ve işlevsiz olduğu algısının belirginleşmesine neden olmuştur. Bu eleştirel ortam, yeni politikaların, düzenlemelerin ve stratejilerin hayata geçmesini sağlamıştır. Bununla birlikte ABD hükûmetinin uygulamaya koyduğu afet yönetimi politikaları ve düzenlemeleri, yaşanan her türlü felakette devletin sağlam kaldığını ve esasında vatandaşların afetlerdeki istenmeyen kurbanlar olduklarını varsaymaktadır (Comfort, 2005, s. 335-336).

Şekil 7. 11 Eylül 2001 Tarihinde İkiz Kulelere Yönelik Terör Saldırısı Anı

Kaynak: Adair, S. (2001). *9/11 Attack on New York's World Trade Towers*. <https://www.onthisday.com/photos/9-11-attack-on-world-trade-towers>. (Erişim Tarihi: 30.08.2022).

Hükûmetin esas rolünün potansiyel afetlerin olumsuz etkilerini azaltmak veya muhtemel belirsizlikleri ortaya çıkmadan engellemek için bütün sosyal sermayeyi bir araya getirmesi, ABD’de 11 Eylül’den sonra benimsenen afet politikalarının altında yatan mantığı oluşturmaktadır. Afetlere sebebiyet veren aşırı olayların vatandaşların kontrolü dışındaki olasılıklı durumlar şeklinde yorumlanması, bu formülasyonun temel sebebidir. 11 Eylül saldırıları, bir bölgede güvenliği korumanın hukuksal sınırlardan ziyade işlevsel hatlarda faaliyet gösteren kamusal, özel ve sivil toplum organizasyonlarının ortak çabalarını gerektirdiğini net bir şekilde göstermiştir (Comfort, 2005, s. 336-348). Zira toplumsal kontrol dışındaki bu tür olaylarla başa çıkmanın en etkili yollarından biri, potansiyel verim sağlayacak tüm mevcut varlıkların değerlendirilmesidir.

ABD, afet azaltım süreçlerinde zaman zaman değer çatışmalarının yaşandığı bir ülkedir. Bunun çarpıcı bir örneği ise New Orleans'ta meydana gelmiştir. New Orleans'taki bent sistemi şehrin gelişiminin hızlanması için inşa edildiğinden dolayı, iç bölgelerden gelen taze tortu tabakaları sürekli azalmış ve böylelikle delta toprağı sıkıştırılıp battıkça şehrin yakınlarındaki sulak alanların büyük bir bölümü açık su durumuna gelmiştir. Sağlıklı sulak alanların, fırtınalara karşı bir tampon oluşturmasından dolayı, söz konusu alanların kaybı 2005 yılında yaşanan Katrina Kasırgası'nın yol açtığı hasarın esas sebeplerinden birini meydana getirmiştir (Şekil 8). Dyson (2007, s. 84-85) da bu görüşe paralel olarak, sel baskınına engellemek için yapılan setlerin, tortuların bataklıklara dağılmasını da önlemelerinden ötürü sulak alanları aşındırarak seli azaltmada olumsuz etki yaptığını ortaya koymuş ve şehirdeki beşerî faaliyetlerin ağır bir bedele yol açtığını belirtmiştir (Chung, 2016, s. 562).

Şekil 8. 2005 Yılında ABD'de Yaşanan Katrina Kasırgası'nın Yerleşim Alanlarında Yol Açtığı Hasarı Ortaya Koyan Bir Kare

Kaynak: <http-16>

Katrina Kasırgası meydana gelmeden önce, aralarında bazı akademisyenler, aktivistler ve STK'ların bulunduğu gruplar, New Orleans'tan da geçen Mississippi Nehri'nin Meksika Körfezi çıkışında yer alan kanal üzerinde deniz trafiğinin çok az olduğunu fakat kanalın fırtına dalgalarının etkisini arttırma potansiyelinin mevcut olduğunu savunmuşlardır. Örneğin New Orleans'ın St. Bernard bölgesinde faaliyetlerini sürdüren *St. Bernard Sportsmen's League* isimli STK, bölgedeki kanalın büyük bir sele neden olacağını öngörerek, kapatılması için kampanya yürütmüştür. Bununla birlikte, *ABD Ordusu Mühendisler Birliği (The US Army*

Corps of Engineers), Katrina'dan önce kanalın kapatılmasını reddetmiştir ve bunun sonucunda, ABD tarihindeki en fazla can ve mal kaybına yol açan doğal afetlerden biri yaşanmıştır. Afetten sonra ise Haziran 2006'da ABD Kongresi, kanaldaki ABD Ordusu Mühendisler Birliği yetkisinin kaldırılması talebinde bulunmuştur. Akabinde bu yetki kaldırılmış ve kanal 2009 yılında kapatılmıştır (Chung, 2016, s. 562).

Katrina Kasırgası'ndan sonra sivil toplumun artan etkisiyle birlikte, NVOAD'ın afet yönetimindeki katılımı genişlemiş ve NVOAD daha güçlü bir role bürünmüştür (Haddow, Bullock and Coppola, 2017, s. 318). Bu bağlamda, yerel düzeyde de etkinliğin ve verimliliğin sağlanması adına gönüllü kuruluşların bir koalisyonunu içeren *Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar (Voluntary Organizations Active in Disaster-VOAD)* yapılanmasına bir yönelim görülmektedir. Ayrıca bu dönemden itibaren afet yönetiminde gönüllülük organizasyonu gelişerek devam etmiş ve ABD'yi bu alanda güncel anlamda öncü ülke konumuna getirmiştir (Jung and Ha, 2021, s. 1-7).

ABD'de bir STK çatısı altında toplananların yanı sıra bağımsız olan gönüllüler de afet yönetiminde uzmanlık ve maddi kaynaklar temin etmektedir (O'Connell, 1989, s. 488). Bağımsız gönüllüler, bazı dönemlerde, afet mağdurlarına mutlak gereksinimleri dışında kalan mal veya hizmet sunma çabası göstererek afet yönetimini olumsuz da etkileyebilmektedirler (Emergency Management Institute, 2013). Ancak gönüllüler, afetzedelere gıda, kıyafet, toplu bakım, temizlik, rehabilitasyon barınak (evcil hayvanlar da dâhil) ve ulaşım destekleri vermek açısından ABD afet yönetiminde kayda değer bir konuma sahiptirler (Jung and Ha, 2021, s. 6).

ABD'deki STK'ların resmî kayıtları, eyaletlerin kendi bünyelerindeki düzenlemelere göre değişebilmektedir fakat genellikle afet yönetimine dâhil olmak isteyen bir STK, bir işveren kimlik numarası olarak resmî kaydını yaptırmaktadır. Kayıtlarını yaptıran STK'lar zamanla özel uzmanlıklarını da sağlayarak afet yönetiminde çalışma imkânı elde etmektedir (Jung and Ha, 2021, s. 6-7). Böylece, özel uzmanlıkları olan STK'ların, afet yönetimi organizasyonunun etkinliğinin artması ve başarılı faaliyetler yürütülmesi için anahtar unsurlar hâline geldiği ifade edilebilir.

ABD'deki STK'lar, afet yönetimi kapsamında acil durum faaliyetlerinden asgari miktarda bir mali fon elde etmektedirler (Loehman and Loomis, 2008, s. 448). STK'larda üyelik aidatları gelirlerini önemli miktarda arttırsa dahi, mali kaynaklarının büyük bir kısmı bağışlardan sağlanmaktadır. Ayrıca *Millî Gelirler İdaresi (Internal Revenue Service)* düzenlemeleri doğrultusunda, siyasetle ve kâr amacı güden faaliyetlerle iştigal etmedikleri müddetçe gönüllü kuruluşların ve bağışçıların federal veya eyalet gelir vergisi ödeme zorunlulukları yoktur (VANI, 2013). Son olarak mali açıdan değinilmesi gereken bir başka nokta ise ABD afet yönetiminde yer alan STK'ların, terör örgütleri gibi yasa dışı kaynaklardan gelmediği sürece yabancı ülkelerden hibe veya fon alabilmesine devlet tarafından izin verilmesidir (Jung and Ha, 2021, s. 7).

2.1.7.1.3. Afet Yönetimi Bağlamında Güney Kore'de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

Ortak Konfüçyüsçü felsefeyi benimseyen diğer Doğu Asya ülkelerinde olduğu üzere Güney Kore'de, bilhassa afet yönetimi ve selden korunmak devletin en önemli sorumluluklarından biri olarak değerlendirilmektedir (Chung, 2016, s. 556). Güney Kore, afet yönetimi sisteminde özellikle Japonya'dan fazlasıyla etkilenmesine rağmen Japonya ile kıyaslandığında doğal afetlerden daha az etkilenen bir ülke konumundadır. Bu nedenle, Güney Kore'nin insan ve malzeme kaynaklarını etkin biçimde koordine etme tecrübesinin *-son birkaç yıllık süreç dışında-* az olması söz konusudur (Ryu and Ahn, 2007).

Japonya'yla benzer olarak, Güney Kore'de afet yönetiminin parçası olan STK'ların tarihi pek uzun değildir. Geleneksel açıdan *Gye (bir tür kardeşlik organizasyonu)* ve *Dure (karşılıklı yardım içeren bir çeşit tarım ekibi)* gibi iş birliği toplulukları var olsa da çağdaş anlamda STK'ların afet yönetimine katılımı XX. yüzyılın sonlarında başlayabilmiştir. Bununla birlikte Güney Kore'deki STK yapılanmasında bir farklılık söz konusudur. Gönüllülerin birçoğu, afet yönetiminde gönüllü kuruluşlara değil, faaliyetleri afetlerle sınırlı olmayan *toplum temelli organizasyonlara (community-based organizations- CBO)* bağlıdır. Bu organizasyonlar, diğer sivil toplum alanlarında olduğu gibi afetlerde de gönüllüleri doğrudan veya dolaylı olarak desteklemektedir (Jung and Ha, 2021, s. 9).

STK'ların afet yönetimine katılımlarının belirginleşmesiyle birlikte, afet yardım faaliyetlerindeki algılanan meşruiyetleri de artmıştır. Meşruiyetlerin artışı siyasi düzleme *Afet Yardım Yasası'nın* yenilenmesi ihtiyacı şeklinde yansımıştır. Yenilenen yasada *Kore Afet Yardım Derneği*, *Kore Afet Güvenliği Ağı* ile afet temalı STK'ların organizasyonu ve eş güdümü için yetkilendirilmiştir (Jung and Ha, 2021, s. 9; Park and Yoon, 2022, s. 11).

2007 yılında ülkenin batı kıyısında *Samsung Heavy Industries'e* ait *MT Hebei Spirit* isimli petrol tankerinde yaşanan petrol sızıntısı olayı, Güney Kore'deki STK'ların afet yönetiminde önemli rol almalarının ve gerçek anlamda ağ bağlantılı yönetişimin başlangıcını oluşturmaktadır (Jung and Ha, 2021, s. 9). İlerleyen süreçte ise 2016'daki *Gyeong-Ju Depremi*, 2017'deki *Pohang Depremi* ve 2019'da *Gangwon Orman Yangını* gibi doğal ve 2003 *Daegu Metro Yangını* ile *MV Sewol Feribotu'nun batması* gibi beşerî afetlerde gönüllülerin afet yönetimi hedeflerine giderek daha fazla katkıda buldukları anlaşılmaktadır (Bae, Lam and Lee, 2016; Chung, 2016, s. 4). Bu katkılarının sonucunda ve aynı zamanda Japonya deneyimlerinden kazanımlar elde etmek adına, ülkedeki araştırmacıların yanı sıra hükûmetin de sivil topluma güveni artmıştır (Yoon and Song, 2003).

Güney Kore'de STK'ların afet yönetiminde faaliyetlerinin devam edip etmeyeceğine genellikle kurulduklarından sonraki bir yıl içinde karar verilmektedir (Bae, Joo and Won, 2016). Bir başka deyişle, ilk mali yılın bitiminde mali bakımdan bağımsız olabilen bir STK'nın afet yönetimi alanında kalabilme oranı da yüksektir. Bu sebeple, STK'lar kuruldukları dönemlerde mali bağımsızlık elde etmeyi ön planda tutmaktadırlar (Jung and Ha, 2021, s. 9).

Güney Kore İçişleri ve Güvenlik Bakanlığı, afet yönetimi sistemine dâhil olan gönüllü kuruluşlara birtakım hibeler ve diğer bazı mali yardımlar, posta maliyeti indirimleri, araştırma projeleri için finansmanlar ve çeşitli idari yardımları da içeren, mali bağımsızlıklarını destekleyici yardımlar sağlamaktadır. Hâlbuki posta maliyetleri ve idari yardımlardan birçok gönüllü kuruluş faydalansa da hibeler ve bazı mali yardımlarla araştırma projesi finansmanlarını almaları için birbirleriyle rekabet etmelerini gerektirecek zorlu bir ortam bulunmaktadır. Bu durum perde arkasında karmaşık ve lekeli politik ilişkilere zemin hazırlamaktadır (Jung and Ha, 2021, s. 9-10). Fakat yardımlar için belirli kriterler bulunması ve rekabetçi ortamın varlığı, STK'ların kalitelerinin artmasına katkı sunabilmektedir.

Afet yönetiminde rolleri bulunan birçok Güney Kore STK'sının bütçeleri sınırlı olup tahminî olarak yıllık 200 bin Amerikan doları civarındadır. Bu nedenle mali bağımsızlık elde etmelerinde üyelik aidatları ve bağışlar da büyük önem taşımaktadır. Bazı STK'lar, acil durum yöneticiliği eğitimini tamamlayan katılımcılara bir ücret karşılığında sertifika vererek ekstra mali kazanç sağlamaktadırlar (Jung and Ha, 2021, s. 9).

Acil Durum ve Güvenlik Temel Yasası doğrultusunda, STK'ların afet yönetiminde hükûmet faaliyetlerinin eksik noktalarını tamamlamaya gayret etmişlerdir (Choi and Yang, 2011). Hükûmet STK katkısını gerekli görmese dahi, sahadaki faaliyetlerin devamlılığının sağlanması amacıyla *Kore İş Sürekliliği Planlama Derneği* kurulmuştur. Ayrıca dağ heyelanlarını önlemek için farklı stratejiler oluşturmak adına hükûmetin de desteğiyle *Yamaç Afet Azaltma Derneği* açılmıştır (Jung and Ha, 2021, s. 9).

Jung ve Ha (2021, s. 10), Güney Kore'de afet temalı STK'ların bütüncül toplum yaklaşımı ve entegre acil durum yönetimine fayda sağlayacak stratejiler ürettiğini belirtmektedir. Fakat yazarlara göre bu stratejilerin hayata geçirilmesi karşısında siyasi veya ekonomik çıkarları ters düşen birtakım gruplarca manipülasyonlar yapılmıştır. Engellerle karşılaşmayan planlar da sistematik olmadıkları için başarı oranları düşük seviyededir (Jung and Ha, 2021, s. 10).

Kore Kızıl Haçı ve *Kore Afet Yardım Derneği* isimli iki STK, 16881 sayılı *Afet Yardım Yasası* kapsamında fon toplama ve ihtiyaç duyulan bölgelere yardım malzemeleri dağıtma yetkisine sahiptir. 1961'de kurulmuş olup birden fazla medya şirketi ile sivil kuruluşlar tarafından yönetilen Kore Afet Yardım Derneği, ilgili yasa kapsamında bu yetkiyi 2001'de almıştır. Daha köklü bir geçmişi bulunan Kore Kızıl Haçı ise 1905 yılında kurulmuş olup 1949'da ise yasal olarak yetkilendirilmiştir. Bunların dışında 2019 yılında *Afet Yasası*'nın 17. maddesi uyarınca, özerk yapıya sahip bir afet temalı dernek ve aynı zamanda gönüllü merkezi olan *Seamaul Club*, Kore hükûmetince bir afet yardım örgütü olarak resmen kabul edilmiştir (Park and Yoon, 2022, s. 4). Burada önem taşıyan nokta ise derneğin özerk olması, bir başka deyişle nispeten devlete de bağlılığının bulunması nedeniyle tam bağımsız olmamasıdır. Özerk yapılı bir derneğin resmî kabulü, daha önce belirtilen siyasi çıkarlar açısından değerlendirilmesi ve altının çizilmesi gereken bir noktayı teşkil etmektedir.

Park ve Yoon (2022, s. 11), hem Güney Kore hem de Japonya hükûmetleri nezdinde, afet yönetiminin müzakere edilmesi açısından STK'ların hâlen eşit bir taraf olarak değerlendirilmediğini ve Japonya'da olduğu gibi Güney Kore'de de hükûmet ile STK'lar arasında birtakım iletişim kopuklukları bulunduğunu iddia etmektedirler. Yazarlar tezlerini temellendirmek için COVID-19 döneminde Güney Kore'de yaşanan bir örneği göstermektedirler. Salgının başlangıç dönemlerinde (2020 yılının ilk çeyreği), STK'lar Güney Kore'nin Daegu şehrindeki engellilere erişime odaklanıp onlara maske tedarik etmişler ve savunmasız gruplara hizmet sunmuşlardır. Fakat söz konusu STK'ların sınırlı meşruiyetleri, savunmasız grupların ihtiyaç duydukları bazı hizmetleri sağlamalarında büyük zorluklar ortaya çıkarmıştır. Bu durumun temeli ise Park ve Yoon'un çalışmaları kapsamında görüşülen kişilerin belirttiği üzere, salgın döneminde STK'ların savunmasız gruplara yönelik olarak esasen hükûmetin yapması gerekenleri yapma çabasına girmesidir. STK'ların gayretleri, hükûmetçe afet müdahale organizasyonunun eksik noktalarını tamamlama olarak algılanmamış ve çoğunlukla engellenmiş veya nadiren isteksiz bir şekilde kabul edilmiştir (Park and Yoon, 2022, s. 11).

2.1.7.2. Afet Yönetimi Bağlamında Gelişmekte Olan Ülkelerde Devlet-Sivil Toplum İlişkileri

2.1.7.2.1. Afet Yönetimi Bağlamında Hindistan'da Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

Hindistan'da afet yönetimi anlayışı 1878 yılında ilk *kıtlık komisyonunun* kurulmasıyla yeşermeye başlamıştır. Ülkede resmî anlamda en eski afet yönetim planı ise 1883 yılında çıkarılan *Kıtlık Yasası*'dır (*The Famine Code*). 1947'de bağımsızlığın elde edilmesinden 1995 yılına kadar geçen süreçte İçişleri Bakanlığı, afet müdahale ve azaltma planlarının geliştirilmesinden sorumluydu. 1995 yılında *Tarım Bakanlığı* (*The Ministry of Agriculture*) bünyesindeki *Doğal Afet Yönetim Birimi*'nin (*The Natural Disaster Management Division*) kurulmasıyla sorumluluk bu birime geçmiştir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 81).

2001 yılında yaşanan 6,9 büyüklüğündeki Gujarat Depremi, Hindistan afet yönetimi sistemi açısından kritik bir eşiği oluşturmaktadır. Depremi takiben ilk 24 saatlik süreçte devlet kurumlarının müdahale eksikliği söz konusu olmuştur

(Özerdem and Jacoby, 2006, s. 81). Bidwai (2001) ile Sharma ve Palakudiyil (2003) de bu açıdan konuyu değerlendirmekte ve afete doğrudan maruz kalan yerel toplulukların çabaları dışında afet bölgesinde ilk yirmi dört saatte hiçbir yardımın olmadığını savunmaktadırlar.

Gujarat Depremi'nde, hükümetin geleneksel bakış açısıyla hareket edip acil müdahale eş güdümünde silahlı kuvvetlere fazlasıyla güvenmesi nedeniyle sivil toplumun afet yönetimindeki etkinliği sekteye uğramıştır (Sharma, 2001, s. 352). Bu olumsuzluğa karşın, afetten bir süre sonra yerel, ulusal ve uluslararası 400'den fazla STK, yardım çalışmalarına katılım göstermiştir. Fakat Özerdem ve Jacoby (2006, s. 82), afet yardım faaliyetlerindeki bu geniş sivil toplum katılımının önemli koordinasyon sıkıntılarına neden olduğunu ve hatta deprem sonrası ilk birkaç günlük süreçte ortaya çıkan problemleri daha da derinleştirdiğini savunmaktadır. Örneğin, depremden sonra Gujarat eyaletine bağlı Ghuj şehrinin en büyük hastanesinin kapatılması sonucunda, yaralıların nakledildiği Bhuj'un merkez bölgesindeki hastanelerde yaşanan doktor sıkıntısı, nitelikli personelin dağıtımındaki eksikliği göstermektedir (Swami, Menon and Bavadam, 2001).

Shah (2003, s. 21), Gujarat Depremi sonrasında görülen koordinasyon ve nitelikli personellerle ilgili sıkıntıların temelinde uluslararası STK'ların Hindistan'ın Latur şehrinde 1993 yılında yaşanan depremden ders almamalarının ve yerel toplulukların gelecekteki afetlerle başa çıkma yeteneklerini arttırmaya odaklanmamalarının etkisi olduğunu savunmaktadır. Yazar, Gujarat afetinden sonra afet bölgesinden rahatlıkla temin edilebilecek yardım malzemelerinin yurt dışından getirilmesi ve deprem öncesi mevcut olan geçim kaynaklarının geri kazanılmasına yoğunlaşılmasının bu duruma örnek oluşturduğunu belirtmektedir. Bazı kırsal alanlara geçici barınak olması için getirilen malzemelerin çevresel şartlara uygun olmaması sebebiyle bu alanlardaki afetzede topluluklarca reddedilmesi de söz konusudur. İngiltere'nin seçkin uluslararası yardım kuruluşlarından oluşan *Afet Acil Durum Komitesi (Disasters Emergency Committee)* tarafından yaptırılan bağımsız bir rapor, Gujarat Depremi'nin akabinde fonların verimsiz bir şekilde kullanılması, afetten zarar gören alanların farklı karakterlerinin sınırlı olarak değerlendirilmesi ve bu durumun sonucu olarak afet planlarının tüm afet bölgelerinde standart şekilde uygulanması gibi birçok eksiklikten söz etmektedir (Disaster Mitigation Institute, 2001). Raporda ayrıca yardımların orantısız olması sonucunda bazı bölgelerin çok az

yardım alması ve afet yönetimi planlamasında katılımcı ortaklar olarak ulusal STK'lardan pek istifade edilmemesi Gujarat'taki başarısızlığın diğer sebeplerini oluşturmaktadır (Shah, 2003, s. 21).

Gujarat Depremi sonrasındaki rehabilitasyon süreci, devlet başkanının liderliğindeki *Gujarat Eyaleti Afet Yönetimi Otoritesi (The Gujarat State Disaster Management Authority-GSDMA)* tarafından koordine edilmiştir. Sorumluluk alanı Gujarat eyaletinin tamamını kapsayan GSDMA, 1860 tarihli *Dernek Kayıt Yasası (The Societies Registration Act)* uyarınca bir hayır kurumu statüsündedir. Zamanla yetki alanı genişleyen bu kuruluş, afet yönetiminin tüm aşamalarındaki faaliyetlerden sorumlu hâle gelmiştir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 84).

Gujarat afetinden sonra hükümet, GSDMA aracılığıyla köylü vatandaşlara iki seçenek sunmuştur. Birinci seçenek, mal sahiplerini odağa alan bir mali tazminat paketidir. İkinci seçenek ise afet sonrası yeniden yapılanmanın öncülüğünü üstlenen devlet tarafından görevlendirilmiş STK'larca benimsenme fırsatıdır. Köylü halkın çoğunlukla, yeni konutların inşası için mali tazminatı tercih ettikleri görülmektedir (Sharma and Palakudiyil, 2003). Bu durumda tazminatın ortaya çıkardığı maliyetler hükümet, STK'lar ve diğer tüzel kişilerle inşaatları kendileri üstlenen mal sahipleri arasında paylaştırılmıştır. Thiruppugazh (2003) ulusal ve uluslararası STK'ların yardımlarının geniş kapsamlı olduğunu belirterek, afetten zarar gören 290 kırsal bölgede toplam 37.673 evin inşasının STK'ların büyük katkılarıyla gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Gujarat afetinin ardından hayata geçirilen yeniden yapılanma sürecinde STK'lara ket vurulduğunun altını çizen çalışmalar da bulunmaktadır. Özerdem ve Jacoby (2006, s. 87), Hindistan hükümetinin Gujarat afeti için belirlediği yeniden inşa politikasının afetzedelerin de karar alma süreçlerine katılımını taahhüt ettiğini fakat konut ve altyapı projelerinin uygulanmasında ise sivil toplumun arka planda kaldığını vurgulayarak ülkede yukarıdan aşağıya bir afet yönetimi anlayışının olduğunu belirtmektedir. Prasai (2002, s. 10) de benzer bakış açısıyla konuyu ele almıştır. Yazara göre ülkede STK katkılarının teşvik edilmesini ve aktif ortaklıklar aracılığıyla sivil toplumun kapasitesinin arttırılmasını içeren şeffaf, katılımcı ve adil yeniden yapılanma ilkelerinin varlığına rağmen bu kavramların altını dolduracak faaliyetlere dair çok az kanıt bulunmaktadır (Prasai, 2002, s. 10). Bu noktada Hindistan'da ağ bağlantılı yönetişimin düşük etkisinden söz edilebilir.

Gujarat Depremi'nden bu yana Hindistan'ın üçüncü sektöründe kayda değer gelişmeler olduğunu savunan yazarlara literatürde rastlanmaktadır. Maiti (2001, s. 3), Hindistan sivil toplumunun gücünün ulaştığı boyutu açıklarken Hint toplumunda yaşanan algı değişimini yansıtmaktadır. Yazara göre sivil toplumun genişlemesi neticesinde, Hintlilerin federal devletin dönüşüm gücüne dair inancı azalmış ve sivil toplumun potansiyeline çok daha fazla güvenmişlerdir. Bu gelişme ise Hindistan'daki toplumsal sorunların çözümü için devletten ziyade sivil toplumun sorumluluk almasını sağlamıştır (Maiti, 2001, s. 3). Chatterjee (2001, s. 23) de konuyu benzer açıdan ele alarak birçok Hint STK'sının, devletin kalkınma sürecinde bıraktığı boşlukları doldurmaya gayret ettiğini savunmaktadır. Bu açıdan Gujarat Depremi, sivil toplumun rolünün devletin yasalar ve çeşitli düzenlemeler yapması için farkındalık yaratmak dışında, daha adil bir toplum için sürekli çalışmak olduğunu da anımsatmak açısından önemli bir fırsatı temsil etmektedir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 89-90). Shah'ın (2001, s. 2) da belirttiği üzere doğa, yeniden düşünmeyi hatırlatmıştır.

Yüksek Güçlü Komite'nin (High Powered Committee) altını çizdiği gibi, Gujarat Depremi'nden önce Hindistan afet yönetimi anlayışının önleyici etki azaltma stratejilerinden daha ziyade acil durum yardımları ve afet sonrasındaki rehabilitasyon süreçleri şeklinde olduğu anlaşılmaktadır (High Powered Committee, 2001, s. 154). Tarihsel süreçte yaşanan birçok afete rağmen, Gujarat afetinden önceki hazırlık süreci ve afet sonrası müdahale stratejileri, geçmişten pek ders alınmadığını göstermektedir. Bu sebeple hem ulusal hem uluslararası anlamda fazlaca yardım olmasına rağmen devletin depreme verdiği yanıtın önceki afet başarısızlıklarının tekrarlanmasından öteye gidemediği görülmektedir (Özerdem and Jacoby, 2006, s. 90).

Hindistan'da geçerli olan afet yönetimi anlayışının geçmişten ders alınmadan sürdürüldüğünü savunan diğer araştırmacılar Sharma ve Palakudiyil'dir. Sharma ve Palakudiyil (2003, s. 27), Hindistan devletinin sahip olduğu geniş kaynaklara ve yaptırım gücüne karşın, çoğu afette devlet tepkisinin arzulanan seviyeden fazlasıyla eksik kaldığını vurgulamaktadır. Araştırmacılara göre bu problemin temelinde geleneksel ataerkil ve otoriter bakış açısıyla toplumun "*kurbanlar*" ve "*pasif alıcılar*" şeklinde nitelendirilerek güçsüzleştirilmesine dayanan yukarıdan aşağıya bir afet yönetimi anlayışı yatmaktadır. Ayrıca afet yönetimi süreci devlet yetkililerinin

tekeline bırakılmakta ve geçmişteki afet deneyimlerinden ders alıp gelecek afetlere hazırlanmak için büyük katkı sağlayabilecek sivil topluma söz hakkı verilmemektedir (Sharma and Palakudiyil, 2003, s. 28). Toplumun devlete bağımlılığını devam ettirmeye, hatta arttırmaya odaklanan bu yapı ise sosyal sermaye potansiyelinin değerlendirilememesine ek olarak afet yönetimi organizasyonunun verimsiz olmasında da fazlasıyla etkilidir.

Hindistan'da 2003 yılında çıkarılan *Gujarat Eyaleti Afet Yönetimi Yasası* (*The Gujarat State Disaster Management Act-GSDMA*), yukarıdan aşağıya yönetim kültürünün devamı niteliğindedir. Bu yasa uyarınca ulusal ve uluslararası STK'lar birer afet yönetimi paydaşı olarak ele alınmakla birlikte afet yönetimi büyük ölçüde devlet meselesidir. Yasaya göre GSDMA, afet yönetimi esaslarının belirlenmesi, planlanması ve uygulanmasında ana otorite kimliğini sürdürmektedir. Buna karşılık, yerel yönetimlerin işlevleri afet planları hazırlamak, GSDMA'ya yardımcı olmak ve GSDMA'nın aldığı uygulamakla sınırlandırılmıştır. Yasanın "*Toplulukların, Özel Sektör Teşebbüslerinin ve Diğer Kurum veya Kişilerin Görevleri*" başlıklı XII. bölümünde GSDMA'nın karar alma süreçlerine sivil katılım için detaylı ancak oldukça kısıtlayıcı bir çerçeve belirlendiği görülmektedir. Eyalette faaliyet gösteren tüm STK'ların afet yönetimindeki görevleri şu şekildedir:

- Kapasite geliştirme, güvenlik açığı azaltma programlarına ve eğitim faaliyetlerine katılmak,
- Hükümet ve komiser gözetimi altında yardım operasyonlarına yardımcı olmak,
- Otoritenin (GSDMA) yönergelerine uygun olarak afet sonrası oluşan hasarın değerlendirilmesinin yanı sıra yeniden inşa ve rehabilitasyon faaliyetlerinin yürütülmesine destek olmak,
- Etkili afet yönetimi için gerekli olabilecek şekilde otoriteye ve komisere bu tür diğer yardımları sağlamak (GSDMA, 2003, s. 28-29).

Özerdem ve Jacoby (2006, s. 91), Gujarat Eyaleti Afet Yönetimi Yasası'nın, sivil toplum unsurlarının kurumsal özerkliğini ve karar alma esnekliğini sınırlandıran bir özellik taşıdığını iddia etmektedir. Yazarlara göre bu durumun sebebi, yasanın, yurttaşların siyasi iktidar kararlarına boyun eğme zorunluluklarına odaklanmasıdır. Yasada, afet yönetimi kapsamında ihtiyaç duyulduğu zaman otoriteye, komisere veya

görevlendirilen herhangi bir personele yardım etmek her vatandaşın vazifesi şeklinde ifade edilmektedir (GSDMA, 2003, s. 29).

2.1.7.2.2. Afet Yönetimi Bağlamında Bangladeş'te Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

Bangladeş'te bin yılı aşkın bir zamanda, doğal afetlerle sadece toplumsal düzeyde nesilden nesile aktarılan tecrübe ve bilgilere dayalı örgütlenilerek, neredeyse devletten herhangi bir yardım alınmaksızın yüzleşildiği ve yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar bu durumun çok az değiştiği görülmektedir (Abdus Sabur, 2012, s. 29). Matin ve Taher (2000), Bangladeş'teki siyasi etkisizliğin büyük boyutlara vardığını çarpıcı bir şekilde örneklendirmekte ve yaklaşık 500.000 kişinin ölümüne neden olan 12 Kasım 1970 tarihli Bhola Kasırgası'nda devletin bir seyirci olmaktan öteye gidemediğini belirtmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. 1970 Yılında Yaşanan Bhola Kasırgası Sonucunda Bangladeş'in Güney Bölgesinde Ortaya Çıkan Yıkım

Kaynak: <http-17>

Bangladeş'in 1971'de elde ettiği bağımsızlık, afetlerle mücadelede köklü değişimlerin yaşanmasındaki öncü sebeplerden biri olmuştur. Bu dönemden itibaren, Bangladeş'teki modern afet yönetimi sistemi hem kuramsal hem de uygulama açısından geçerli hâle gelmiştir. Bu süreçle birlikte devlet, afet yönetiminde merkezî bir figür olarak öne çıkmış; STK'lar ve kalkınma ortakları da kayda değer paydaşlara dönüşmüşlerdir. Ayrıca, bağımsızlıktan önce yardım ve rehabilitasyon çalışmalarına

odaklanılan afet yönetimi, bağımsızlıktan sonra afet tahminleriyle afetlere hazırlığın yanı sıra, uzun süreli yardımlar, yeniden inşa ve afet risk yönetimini de içeren geniş kapsamlı ve girift bir sisteme evrilmiştir. Bütün bunların haricinde, 1988'deki sel ile 1991'deki kasırga felaketlerine karşı yetersiz ve aciz kalınması, Bangladeş afet yönetimindeki büyük değişimlerde etkili olan diğer faktörlerdir (Abdus Sabur, 2012, s. 30).

1988 ve 1991 yıllarındaki afetleri müteakiben Bangladeş hükûmeti afet yönetiminde etkili bir sistemin sağlanabilmesini hedefleyip ülkede faaliyet gösteren STK'lar ve kalkınma ortakları ile iş birliğine yönelmiştir. Mevzubahis iş birliğinin üç türde olduğu anlaşılmaktadır. İlk olarak, ülkede başarılı afet yönetimine zemin hazırlayacak teoriler ve kavramların geliştirilmesi gayesiyle ortak girişimlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda, afet yönetimi konusunda başarılar elde etmiş ülkelerde benimsenen afet yönetimi teorileri ve kavramlarının Bangladeş'e uyarlanması söz konusudur. Çağdaş teori ve kavramların ülkeye uyarlanmasının yanı sıra entegre afet yönetimi anlayışının benimsenmesi sonucunda afet yönetimindeki odak, geçmişte sıklıkla tercih edilen yardım ve rehabilitasyon tedbirlerinden ziyade, tehlikeyi tanımlama ve azaltma, toplulukların afetlere hazırlığı, bütüncül müdahale çabaları ve bunlara benzer geleceğe dönük kapsamlı afet yönetimi yaklaşımlarına kaymıştır (Abdus Sabur, 2012, s. 36-37).

İş birliği ikinci olarak yasal boyutta kullanılmıştır. Afetlerle acil durumların son derece zor ve karmaşık yapısıyla başa çıkmak için gerekli teoriler, uygulamalar ve kurumlar arasındaki yaratıcı ilişkilerin kolaylaştırılması ve yönetilebilmesinde güçlü bir araç olacak yasal çerçevenin inşa edilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda ihtiyatlı, dikkatli ve ısrarlı çabaların sarf edildiği görülmektedir. Bu çabalar neticesinde, Bangladeş'teki afet yönetiminin güncel anlamda da temel yasal aracı olan *Afet Daimî Emirleri* 1997 yılında yürürlüğe girmiştir (Abdus Sabur, 2012, s. 36).

İş birliğinin üçüncü boyutu, kurumsal kapasitenin geliştirilmesidir. Afet yönetiminin gerektirdiği yüksek yoğunluklu görevleri ifa edebilecek kurumları/ kuruluşları tesis etmek için büyük uğraş verilmiştir. Yeni kurumların veya kuruluşların oluşturulmasının yanı sıra mevcut kurum/ kuruluşların da afet yönetimine hizmet edecek kapasiteye ulaştırma çabası gözetilmiştir. Kurumsal kapasite geliştirme anlayışı, ülkede uzun yıllar boyunca ilgi odağı olagelmiştir. Bu

anlayışın ve uzman bir afet yönetimi organına duyulan gereksinimin sonucunda 1993'te *Afet Yönetim Bürosu (Disaster Management Bureau-DMB)* kurulmuştur. DMB, hâlihazırda *Gıda ve Afet Yönetimi Bakanlığı'na (The Ministry of Food and Disaster Management-MoFDM)* bağlıdır ve afet yönetimini organize eden ana kuruluş konumundadır (Abdus Sabur, 2012, s. 36).

Bangladeş afet yönetimi politikalarının oluşturulmasında ve koordinasyonunda üç kurumun sorumlu olduğu belirtilebilir. DMB'nin çatısı altında bulunan bu kurumlar; *Ulusal Afet Yönetim Konseyi (National Disaster Management Council-NDMC)*, *Bakanlıklar Arası Afet Yönetimi Koordinasyon Komitesi (Inter-Ministerial Disaster Management Coordination Committee-IMDMCC)* ve *Ulusal Afet Yönetimi Danışma Komitesi'dir (National Disaster Management Advisory Committee-NDMAC)* (Abdus Sabur, 2012, s. 41).

NDMC, afet yönetimi politikalarının oluşturulmasında en üst organdır. Başbakanın liderliğindeki NDMC ayrıca ilgili tüm bakanları, bakanlıkların üst düzey yetkilileri olan sekreterleri, üç silahlı kuvvetler şefini ve baş kurmay subayını bünyesinde barındırmaktadır. Afet yönetimi plan, strateji ve politikalarının oluşturulmasının yanı sıra NDMAC ve IMDMCC'nin önerilerinin değerlendirilmesi; bu önerilerin uygulanmasına yönelik rehber ve yönetmeliklerin yayımlanması; sivil idareler, Savunma Kuvvetleri ve STK'lar arasındaki eş güdümü temin eden Afet Daimî Emirleri'nin onaylanması gibi hususlar da NDMC'nin görevleri arasında yer almaktadır (Abdus Sabur, 2012, s. 41).

Gıda ve Afet Yönetimi Bakanı liderliğinde yönetilen IMDMCC, ilgili üst düzey sekreterleri, Genel Sekreter'i, Genelkurmay Başkanı'nı, Silahlı Kuvvetler Bölümü'nü, Bangladeş Kızılay Derneği'ni ve bir dizi diğer devlet dairesi başkanlarını içermektedir. IMDMCC, afet yönetimi açısından ulusal düzeyde tepede yer alan uygulama ve izleme organıdır. NDMC'nin almış olduğu kararların ve oluşturduğu politikaların uygulanması, afet yönetimi planlarının takip edilmesi ve devlet kurumlarının afet yönetimi kapsamındaki etkinliklerinin eş güdümü IMDMCC'nin sorumluluğundadır. Dolayısıyla NDMC ekseriyetle afet yönetimi politikalarının ortaya çıkarılmasında rol oynarken, IMDMCC ise bu politikaların izlenmesi, değerlendirilmesi ve uygulanmasında etkilidir (Abdus Sabur, 2012, s. 41).

NDMAC, Başbakan tarafından aday gösterilen ve afet yönetimi sahasında uzman olan bir kişinin yönettiği birimdir ve bünyesinde farklı paydaşlardan temsilciler bulunmaktadır. Afet potansiyeli yüksek bölgelerin temsilcisi olan parlamenterler, bürokratlar, üniversiteler, finans ve iş dünyasından insanlar, bağış kuruluşları, STK'lar ve askerî personellerin yanında hükûmet içinden ve dışından pek çok temsilci NDMAC altında faaliyet göstermektedir. Bu nedenle, iktidara doğrudan bağlı olmayan birçok temsilcinin bulunduğu; üstelik NDMC ve IMDMCC'nin aksine hükûmet dışındaki bir üyenin yönettiği bir NDMAC yapılanmasından bahsedilmesi mümkündür. Afet yönetiminin teknik ve sosyoekonomik yönlerine ilişkin olarak NDMC, MoFDM ve DMB'ye önerilerde bulunmak ve afet yönetimine dair sorunlara çözüm bulmak gayesiyle uzmanlarca eğitimler, çalıştaylar, araştırmalar ve tartışma forumları düzenlemek gibi görevleri bulunan NDMAC, ulusal afet yönetimi açısından zirve danışma organını teşkil etmektedir (Abdus Sabur, 2012, s. 41). Temelde tavsiye ve danışma organı olmasına karşın, sivil toplumun çeşitli paydaşlarını içermesi NDMAC'ı önemli kılan faktördür.

Bangladeş afet yönetiminin muhtelif sahalarında, ulusal ölçekte başka birçok kurum faaliyet göstermektedir. Bunların arasında bir kısmı sivil toplumla doğrudan bağlantılıdır. *Afet Yönetimi Eğitimi ve Halkı Bilinçlendirme Görev Gücü (Disaster Management Training and Public Awareness Building Task Force-DMTPABTF)* ve *STK Afet Yönetimi Koordinasyon Komitesi (NGO Coordination Committee on Disaster Management-NGOCC)* sivil toplumla yoğun ilişkilere sahip kurumlardandır. DMTPABTF, DMB Genel Müdürü tarafından yönetilmektedir. İlgili kurum; iktidar, STK'lar ve diğer birtakım kuruluşlarca yürütülen, afetlere yönelik eğitim, afet farkındalığı ve bilincini artırma çalışmalarını eş güdümlenme sorumluluğu taşımaktadır. Aynı şekilde DMB Genel Müdürü'nün başkanlık yaptığı NGOCC, ülkede yer alan afet temalı STK'ların bütün faaliyetlerini izlemekte, incelemekte ve organize etmektedir. Bahsedilen kurumların, Bangladeş afet yönetiminin tüm safhalarında görev ve sorumlulukları bulunmakta olup bu kurumlar ulusal afet yönetiminde öncü role haizlerdir (Abdus Sabur, 2012, s. 42).

Buckland (1998), Bangladeş'te faaliyet gösteren STK'ların geleneksel açıdan kayda değer bir konumda bulunduğu görüşündedir. Yazar bu görüşünü, Bangladeş afet yönetiminin doğrudan veya dolaylı parçasını teşkil etmeyen hemen hemen hiçbir STK olmamasına dayandırmaktadır. Ayrıca yazarın nezdinde, ülkedeki kalkınma

ortakları ve bunlara bağılı bazı kurumların, kamu kurumlarının yanı sıra pek çok STK aracılığıyla da afet mağdurlarına destek olması da son derece mühimdir (Buckland, 1998). Bu nedenle, ülkedeki STK'ların hem olanaklarının hem de potansiyellerinin fazla olduğuna dair bir çıkarım yapılması mümkündür.

Hükûmetle faaliyetler yapmayı arzu etmedikleri sürece, Bangladeş'teki STK'ların resmî kayıt zorunlulukları yoktur. Bu nedenle, birçok kayıtlı STK'ya ek olarak ziyadesiyle kayıt dışı STK da bulunmaktadır. Bu STK'lar, Bangladeş'teki kırsal alanların yaklaşık yüzde seksenlik bölümünde faaliyetlerini yürütmektedir (http-18).

Rego ve Roy'a (2007, s. 3) göre Bangladeş'in benimsediği modern afet yönetimi stratejisi, ülkenin kalkınma politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bahsi geçen ilişkinin vardığı boyut öyle bir noktadadır ki, zamanla şekillenen afet yönetimi ve uzun vadeli sosyoekonomik kalkınma vizyonu birbirine oldukça benzer duruma gelmiştir (Rego and Roy, 2007, s. 3). Bu bağlamda bir ülkenin tercih ettiği afet yönetimi ve kalkınma politikalarının birbirine olan etkisinin, o ülkenin kaderini de tayin ettiği belirtilebilir. Dolayısıyla niteliklerine bağılı olmak şartıyla kalkınma politikaları, afet riskinin artmasında veya azalmasında fazlasıyla pay sahibidir. Kötü inşa edilmiş kalkınma politikasının afet riskini artırma, nitelikli kalkınma politikasının ise azaltma potansiyeli bulunmaktadır.

2.1.8. Afet Yönetimi Bağlamında Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkileri

17 Ağustos 1999'da merkez üssü Gölcük olan ve 12 Kasım 1999'da merkez üssü Düzce olan iki büyük deprem, pek çok açıdan dönüm noktası niteliğindedir. Bu dönüm noktasının en önemli yönlerinden birini de toplum bazlı zihinsel değişim teşkil etmektedir. Sözü geçen depremlere kadarki süreçte Türkiye'deki afet yönetimi ve devlet- sivil toplum ilişkilerine dair mevcut olan standart fikir kalıpları değişmiş; özellikle bilim insanları, politikacılar ve gazeteciler bu ilişkilerle ilgili olarak birtakım yeni söylemler inşa etmişlerdir (Çakı, 2020b, s. 15-16). Akgüngör (2010) bilhassa Türk aydınları açısından bu zihinsel dönüşümü "*milat*" olarak adlandırılmış ve milat tanımlaması aynı zamanda birçok yazarca kabul görmüştür (Jalali, 2002; Odabaş, 2016; Özerdem and Jacoby, 2006; Uzun and Oğlakçı, 2019; Yavaş, 2005). İlgili çalışmasında Akgüngör (2010, s. 9-14), bahsi geçen değişimi gazeteciler

üzerinden araştırmış; 1999 depremlerinden sonra Arama ve Kurtarma Derneği'nin (AKUT) etkinliğinin bir sonucu olarak gazetecilerin ivedilikle yeni bir sivil toplum anlayışı oluşturduklarını ve AKUT'u "*sivil toplumun lideri ve temsilcisi*" olarak yansıtıktıklarını ortaya koymuştur. Yazar ayrıca, 1999 depremlerinde devletin afet yönetiminde yetersiz ve etkisiz kaldığını, bu nedenle devletle ilgili olarak akıllarda yer eden "*her şeye muktedir*" ve "*baba*" imajlarının darbe gördüğünü belirterek, AKUT'un ön plana çıkmasında bu imaj kaybının da etkili olduğunu savunmuştur.

1999 depremlerinin devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkiye yönelik algıları ne yönde etkilediğini inceleyen bir diğer araştırmacı Jalali (2002) depremlerden etkilenen insanların, ilgili afetlerden sonra yapılan yardımlar konusunda devleti yetersiz ve etkisiz bulduğunu, bundan dolayı toplumsal anlamda devlete karşı bir güven eksikliği yaşandığını savunmuş; bununla birlikte, STK'ların toplumsal anlamda ön plana çıktığını belirtmiştir. Yazar ayrıca afet yönetiminin verimli olabilmesi için devlet- sivil toplum iş birliğinin değerli ve elzem olduğunu da ortaya koymuştur.

Akgüngör (2010, s. 15-19), 1999 depremlerinin etkilerinin azalmasıyla beraber, sivil toplumu öne çıkaran zihinsel değişimlerin zamanla geri planda kaldığını dile getirmektedir. Buna ek olarak Özerdem ve Jacoby (2006, s. 99-109), devlete ilişkin "*baba*" imajının özellikle 1999'da yaşanan Marmara Depremi'ndeki yetersiz afet yönetimi neticesinde hasar görmesine rağmen, bu durumun devletin afet yönetimindeki mutlak hâkimiyetini değiştirmeye elverecek bir çoğulcu yönetişim yapısını ortaya çıkarmaya yetmeyebileceğinin altını çizmektedirler.

Türkiye'nin afet yönetişimi açısından bulunduğu konunun ve gelişmişlik düzeyinin yeterli olmadığı tezi, literatürde bazı araştırmacılar tarafından dile getirilen konulardan birini teşkil etmektedir. Türkiye'de merkeziyetçi bir devlet yapısının var olduğunu öne süren Özerdem ve Jacoby (2006, s. 99-107), bilhassa doğal afet yönetiminde politik seçkinlerin sivil topluma hoşgörüsüz tavırlar sergilediğini ve sert kısıtlamalar getirdiğini belirtmektedir. Onlara göre bu durum, STK'ların insani yardımları siyasi bir enstrüman olarak kullanmaları ihtimalinin devlet nazarında çekince yaratmasıyla ilişkilidir. Adı geçen yazarlarca devletin sivil topluma karşı oluşturduğu baskı ortamı, sivil toplumun zayıf kalmasında öne çıkan bir faktör olarak görölmekte ve dolayısıyla afet yönetişiminin gelişmemesi devlete bağlanmaktadır (Jalali, 2002; Özerdem and Jacoby, 2006, s. 99-107). Bunlara ek olarak Aydın ve

Özgür (2014, s. 400), güçlü ve egemen devlet geleneğinin mevcudiyeti ile zayıf sivil toplumun karşılıklı ilişkisinin neticeleri olarak ortaya çıkan afet yönetimi uygulamalarındaki verimsizliklerin, afetlere karşı oluşan güvenlik açıklarını yarattığını savunmaktadır.

1999 depremlerinin Türkiye'ye yaşattığı acı tecrübe, afet yönetiminin yeniden düzenlenmesinde fazlasıyla etkili olmuştur. Zira ortaya çıkan yetersizlikler, sistemsizlikler ve düzensizliklerden dolayı, afetler ile acil durumlarda yetki ve eş güdümün tek bir mercide toplanmasına ihtiyaç duyulduğu görüşü hâkim olmuştur. Bu doğrultuda, afetlere ilişkin vazifesi olan İçişleri Bakanlığı'na bağlı *Sivil Savunma Genel Müdürlüğü*, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı *Afet İşleri Genel Müdürlüğü* ve Başbakanlık'a bağlı *Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü* ilga edilmiştir. 2009'da çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)* kurulmuş olup afet yönetimine ilişkin yetki ve sorumluluklar ortak bir çatı altında toplanmıştır. 15 Temmuz 2018'de çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır (http-19).

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu tarafından 20 Aralık 2013 tarihinde 2013/2 sayılı kararla kabul edilmiş ve 3 Ocak 2014 tarihli 28871 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir. TAMP, isminden de anlaşılacağı gibi afet öncesi, esnası ve sonrasındaki müdahalelerin planlama ilkelerini belirlemektedir. Buna ek olarak, planda afet ve acil durumlardaki müdahale faaliyetleri için görev verilecek hizmet grupları ile koordinasyon ekiplerinin rol ve mesuliyetleri de tanımlanmıştır. TAMP'ta çokça zikredilen STK'ların, plan kapsamındaki paydaşlardan biri olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca STK temsilcilerinin, Türkiye'nin her ilinde bulunan ve valilerin başkanlığındaki İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu'nda da görevlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Planda, afet ve acil durumlarda kritik öneme sahip on beş çalışma grubunun destek çözüm ortaklarından biri de STK'lar olarak belirtilmektedir. Bir başka deyişle, sözü edilen çalışma gruplarının temel çözüm ortağı olarak görevlendirilen bakanlık, kurum ve kuruluşların eş güdümünden STK'lar da sorumludur. Bahsedilen on beş çalışma grubu aşağıda gösterilmektedir:

- Afet Haberleşme Grubu,

- Afet Arama ve Kurtarma Grubu,
- Afet Sağlık Grubu,
- Afet Tahliye Yerleştirme ve Planlama Grubu,
- Afet Nakliye Grubu,
- Afet Ulaşım Altyapı Grubu,
- Afet Barınma Grubu,
- Afet Beslenme Grubu,
- Afet Psikososyal Destek Grubu,
- Afet Enkaz Kaldırma Grubu,
- Afet Tarım Orman Gıda Su ve Hayvancılık Grubu
- Afet Kimliklendirme ve Defin Grubu,
- Afet Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Hizmet Grubu,
- Afet Teknik Destek ve İkmal Grubu,
- Ulusal ve Uluslararası Nakdi Bağış Hizmet Grubu ([http-20](http://20)).

Türkiye’de faaliyet gösteren birtakım STK’lar, dünyadaki pek çok doğal ve beşerî afetten sonraki uluslararası yardımlara önemli katkılarda bulunmuşlardır. Daha çok insani yardım alanında olan bu katkılarda, İHH ile *Türkiye Kızılay Derneği* başta gelen iki STK’dır. Kronolojik olarak değerlendirildiğinde 2004’te Güneydoğu Asya’da yaşanan büyük deprem ve tsunami felaketleri, 2005 Pakistan Depremi, 2006’daki Lübnan İnsani Krizi, 2008’de Gazze’de ortaya çıkan kriz, 2010 yılında Şili ve Haiti’de gerçekleşen depremlerle aynı yıldaki Pakistan Seli, 2011’deki Japonya Depremi ve ardından yaşanan tsunami, 2014’te Balkanlar’daki sel, 2015 yılında Nepal’deki deprem gibi çok sayıda afetten sonra, Kızılay ve İHH afet bölgelerine insani yardımlar yapmıştır (Acer ve Okumuş, 2023).

6 Şubat 2023’te merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan iki büyük depremde, Türkiye afet yönetimindeki problemler tekrar belirgin hâle gelmiştir. 51 bin civarında insanın hayatından olduğu, 120 bin insanın yaralandığı, 35 bin yapının yıkıldığı ve yaklaşık 14 milyon kişinin etkilendiği bu büyük depremlerde, kamu kurumları ve ulusal STK’ların tam yeterlilik ve etkinlik

sağlayamadıkları anlaşılmıştır. Türkiye, bu sebeple uluslararası yardım istemek zorunda kalmıştır. Aralarında belirli dönemlerde Türkiye'yle diplomatik problemler yaşayan ABD, Fransa, İsrail, Ermenistan ve Yunanistan'ın da yer aldığı 82 ülke, bu talebi kabul etmiştir. Böylece arama- kurtarma, insani yardımlar ve sahra hastaneleri oluşturma gibi hayati alanlarda uzman olan 9 binden fazla kamu ve STK personeli afet bölgesinde görev almıştır (Acer ve Okumuş; http-21).

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta yaşanan depremlerin akabinde, Balıkesir ilinde yer alan üç STK afet bölgesindeki çalışmalara katkı sağlamıştır. Söz konusu STK'lar, daha çok arama- kurtarma odaklı olan bu çalışmalarda uzman ekiplerini sahaya yönlendirmişlerdir. Bu doğrultuda *911 Arama ve Kurtarma Derneği 90*, *Dursunbey Arama ve Kurtarma Derneği (DAK) 16*, *Gönen Doğal Afetler Arama Kurtarma ve İlk Yardım Derneği (GÖNDAK)* ise 14 kişilik ekipleriyle arama- kurtarma çalışmalarına destek olmuşlardır (http-22 ve http-23).

2.1.9. Afet ve Risk Paradigmaları

Afet mefhumu geçmişten bugüne muhtelif yaklaşımlarla anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat bu yaklaşımların sistemli ve düzenli olarak biçimlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi üç temel paradigma vasıtasıyla sağlanmıştır. Bu üç paradigma; tehlike odaklı afet ve risk paradigması, kırılganlık odaklı afet ve risk paradigması ve sosyal inşacı afet ve risk paradigmasıdır (Çakı, 2020a, s. 32-36). Mevzubahis üç paradigmada, özellikle 1990'lı yıllardan beri, afetlerin gerçekleşme ihtimali, bir diğer deyişle afet riski ve bu riskin değerlendirilmesi, afetin kendisi kadar önemli bir konuma sahiptir (Blaikie vd. 1994; Cardona vd. 2003). Afet ve afet riski, bu paradigmaların perspektiflerinin yanı sıra afet politikalarının şekillendirilmesine dair ortaya koydukları tavsiyeler ve eğilimleri de yansıtmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında, afet ve afet risklerine yönelik üç paradigmanın detaylı olarak ortaya konmasının, büyük resmin daha net görülebilmesi için kılavuz niteliği taşıdığı savunulabilir. Nitekim çalışmanın bu bölümünde, ilgili temel paradigmalar açıklanmaktadır.

2.1.9.1. Tehlike Odaklı Afet ve Risk Paradigması

Bu paradigma, doğal fenomenlerin (görüngü) sonucunda afetlerin oluştuğu ve afetlerin esasen tehlikelerle irtibatlı olduğu yaklaşımına dayanmaktadır. Bilimsel ve teknik bilgiler olgunlaştığı ve yeterli düzeye ulaştığı takdirde tehlikelerin çözümlenmesi, olasılıklarının belirlenmesi, önüne geçilmesi veya yönetilmesinin mümkün olduğu tezi, tehlike odaklı afet ve risk paradigmasında savunulmaktadır. Paradigmada, bilimsel- teknolojik araçların kullanılmasının bir getirisi olarak bilimin gelişim göstermesinin, doğal görüngülerin/ süreçlerin bütünüyle ve isabetli olarak anlaşılabilmesini ve denetlenebilmesini temin edecek seviyede bilgilerin de artmasını olanaklı hâle getireceği varsayılmaktadır. Bu gelişimin ayrıca, doğal görüngülerin toplum üzerinde ortaya çıkarması ihtimal dâhilinde olan negatif tesirleri ve sonuçları da ortadan kaldıracacağı savunulmaktadır (Çakı, 2020a, s. 32).

Doğal afetleri tetikleyen süreçlerin yapısal özellikleri (örneğin; tayfunlar için rüzgâr hızı veya şiddeti, seller için yağış yoğunluğu, deprem için Richter büyüklüğü) bu paradigmaya göre doğal afetlerin nedenlerini oluşturmaktadır. Afetin yol açtığı etki ise can ve mal kayıpları, afetten etkilenen insan sayısı, altyapı zararları ve diğer tüm hayati hasarlar kapsamında belirlenmektedir (Çakı, 2020a, s. 32). Dolayısıyla bu yaklaşımda afetlerin nedenlerinin bir ülkedeki toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel ve/veya mekânsal yetersizliklerden bağımsız olduğu savunulmakta; yetersizliklere temel oluşturan beşerî ve ekonomik organizasyonun ise afetlerin etkileriyle ve sonuçlarıyla birebir ilişkili olduğu öne sürülmektedir.

Tehlike odaklı afet paradigmasında riskin bağımsız, nötr ve nesnel bir kavram olarak değerlendirildiği görülmektedir. Risk, doğanın topluma olan etkisine yansıyan, somut, gerçek ve ölçülebilir bir yapıdadır. Toplumdan ve kültürden soyutlanmış bir konumda bulunan risk, toplumsal değerlere ve toplumun kendisine karşı tehdit unsuru olan doğal, teknolojik ve fiziksel tehlikelerin direkt olarak bir işlevidir (Çakı, 2020a, s. 32-33). Risk aynı zamanda, insanların sağlığına ve hatta yaşamına yönelik olarak bir ekonomik maliyet ortaya çıkarmak için de ölçülmektedir. Riskin tam anlamıyla bilinebileceği ve yönetilebileceği varsayımına dayanan bu risk analizi paradigmasına dair James Short'un tezinin de belirtilmesi icap etmektedir. Short'a (1984) göre, bahsi geçen paradigma bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle doğrudan ilişkili olan tehlikeler ve risklerden kaynaklanmaktadır. Nitekim, endüstride ve bilimde lider konumda bulunan kişiler,

riski öncelikle teknik hususlarla ilişkilendirmiş ve konuya bu perspektiften bakmışlardır.

Tehlike odaklı afet ve risk paradigması, sadece gerekli bilgi kapasitesine ve yeterli uzmanlığa haiz olan eğitilmiş insanların, riskin sosyal açıdan ne olduğuna ve nasıl azaltılabileceğine dair değerlendirme yapabileceklerini savunmaktadır. Doğal bilimlerde kanaat önderi konumunda bulunan akademisyenler, mühendisler, ekonomistler ve epidemiyologlar çevresel risk değerlendirmelerini nicel ve tarafsız yöntemlerle yapan uzman ekibe mensup meslek gruplarını oluşturmaktadır. Risk değerlendirmelerinde bir tehlikenin gerçekleşme ihtimali, sıklığı ve yol açtığı sonuçlar bir arada ele alınmaktadır. Bu anlamda paradigmada, bilim ve teknolojiye güven atfedilmekte; bilim ve teknolojinin hasarın kaynağını ve afetleri öngörmenin yanı sıra risk sürecinin yönetimi için de yeterli olduğu tezi savunulmaktadır (Çakı, 2020a, s. 33).

Paradigmada afetlerle mücadele politikasının hayata geçirilmesinden bahsedildiğinde, can kayıplarından sakınmak ve afetlerden etkilenenlere yardım sağlamak için tehditlerin tahmin edilmesi, tehlikeleri kapsayan her türlü fiziksel çalışmalar ve beşerî organizasyon stratejileri kastedilmektedir. Burada afet riski, doğa kaynaklı tehlikeler bağlamında ele alınmakta ve paradigmadaki bakış açısına göre afet riskinin azaltılması ancak ve ancak insanların doğal tehlikelerden olabildiğince az etkilenmesi veya hiç etkilenmemesiyle mümkün olmaktadır (Çakı, 2020a, s. 33).

2.1.9.2. Kırılganlık Odaklı Afet ve Risk Paradigması

Wisner ve arkadaşları (1994), afet literatürüne kırılganlık kavramını eklemiş olup, riski kırılganlığın bir işlevi açısından değerlendirmede ön plana çıkmışlardır. Bu araştırmacılar riskin yapısal temellerinin altını çizerek, riskin yalnızca doğal tehlikelerin meydana gelmesiyle değil, bunun yanı sıra toplumdaki bazı grupların birtakım tehlike ve tehditlere karşı daha kırılgan/ hassas duruma getiren dâhilî süreçlerle de ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre afet ve afet riski, tıpkı kırılganlıkta olduğu gibi toplumsal üretimlerdir. Bu noktada tehlike odaklı paradigmanın kırılganlık odaklı paradigmadan farkı ortaya çıkmaktadır. Tehlike odaklı paradigmada afet ve afet riski dış faktörler açısından değerlendirilirken; kırılganlık paradigması ise toplumların iç yapısıyla ve bu yapıyı yönlendiren

mekanizmalarla ilgilidir (Hewitt, 1997, s. 28). Kırılma odaklı paradigmda doğal afetlerin sebeplerinin tam olarak anlaşılıp açıklanmasının, büyük çaplı tehlikelerden ziyade, bireyleri kırılmaılaştıran ve riski arttıran toplumsal, siyasi ve ekonomik süreçlerin analiziyle mümkün olduğu vurgulanmaktadır (Blaikie vd., 1994). Bu anlayışta risk, doğa kaynaklı tehlikeler ile kırılmaılık birleşiminin bir işlevine karşılık gelmektedir. Ayrıca risk sadece deprem, sel, heyelan gibi doğal afetlerle değerlendirilmez; risk altındaki bireyler veya altyapı, şehir mimarisi gibi beşerî sistemler yönünden de tanımlanır. Bir diğer deyişle, afetlerin nedenleri ve afet riski, doğal ve sosyal fenomenler arasındaki bağlantıda saklıdır. Risk ihtimali, toplumdaki doğal, teknolojik ya da beşerî süreçlere karşı kırılmaılık seviyesiyle birbir ilişkilidir ve kırılmaılık arttıka afet riski ihtimali de artar (Blaikie vd., 1994). Bununla birlikte, paradigmanın bakış açısı, kırılmaılığı oluşturana iç faktörlerin doğru yönetilmesi durumunda riskin tahmin edilebilir ve önlenabilir olduğuna işaret etmektedir.

Kırılmaılık odaklı paradigmda, afet politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde dirençlilik ve kırılmaılık kavramlarına özellikle yoğunlaşılmaktadır. Dirençlilik ve kırılmaılık; politik, sosyal ve ekonomik faktörlerin doğrudan etkisine göre belirlenmekte olup, aynı zamanda bu faktörler, insanları farklı biçimlerde ve düzeylerde tehlikelere karşı açık hâle getirebilmektedir. Nitekim afetin engellenmesi veya etkisinin azaltılması, insanların bu tehlikelere karşı olan kapasitelerinin, kırılmaılıklarının ve dirençlerinin tam anlamıyla bilinmesi sayesinde olabilmektedir. Dolayısıyla paradigmda, afetlere yönelik oluşturulan politikaların sosyal ve siyasi yönüne, teknik yönünden daha fazla vurgu yapılmakta ve odaklanılmaktadır. Paradigma, toplumun sosyal sınıf, etnik köken, ırk, dini bağlılık, toplumsal cinsiyet ve yaş gibi muhteviyata sahip farklı toplumsal gruplardan oluştuğu anlayışını esas almaktadır (Çakı, 2020a, s. 34). Afet riskinin düşürülmesi ise aslında toplumsal grupların kırılmaılıklarının azaltılması, dirençlerinin arttırılması anlamına gelmektedir. Bu nedenle paradigmda, afet riskini ve tehlikesini azaltabilmek adına üretilen afet politikalarının, toplumsal grupların kırılmaılıklarının kökenini irdelemeyi ve kırılmaılıkları gidermeyi hedeflemesi gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.

2.1.9.3. Sosyal İnşacı Afet ve Risk Paradigması

Afetlere ve afetlerin boyutlarına ilişkin olarak, literatürde farklı yaklaşımların benimsendiği görülmektedir. Bu yaklaşımlar, muhtelif afet tanımlarını da beraberinde getirmiştir. Boin (2005), afetlere yönelik tanımların geleneksel ve yenilikçi bakış açılarını yansıttığını savunarak, geleneksel tanımlamaların daha çok afetlerin beşerî olmayan faillerini ve afetler sonucunda ortaya çıkan hasarları vurguladığını belirtmektedir. Buna karşılık, yeni tanımlamalar afetlerin sosyal inşa boyutunu ön plana çıkarmakta ve afetlerin yaşandığı alanlarda bulunan toplumların uğradıkları birtakım yozlaşmalara ve bozulmalara dikkat çekmektedirler (Boin, 2005, s. 155). Sosyal inşacı afet yaklaşımı, toplumların afet algılarında yıkıcı etkilerin veya kayıpların mutlak önemde olmadığı görüşündedir. Bu tezlerine dayanak olarak gösterdikleri örnek ise dünyadaki bazı ilkel kabilelerin ya da Orta Çağ'da birtakım toplumların, herhangi bir doğrudan yıkıcı etkileri olmamasına karşın kuyruklu yıldızları, ay veya güneş tutulmalarını afet olarak kabul etmeleridir (Furedi, 2007, s. 486-487). Aguirre (2002, s. 114), bir durumun afet olarak adlandırılabilmesi için toplumlar tarafından afet olarak algılanması gerektiğini ve bu nedenle afetlerin toplumsal bir inşa sürecinin sonucu olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe paralel olarak Buckle da afetlerin kendiliğinden belirginleşen ve dış sebeplerden azade olgular olmadığını; zaman ve coğrafyayla birlikte kültürel yapıların kapsamında yer alan bireylerin, ailelerin ve toplulukların etkisiyle ve tüm bu unsurların sonuçları olarak afetlerin ortaya çıktığını belirtmektedir (Buckle, 2005, s. 178). Furedi de (2007, s. 486) konuyla ilgili önemli tespitler yapmış ve afetlere yönelik toplumsal fikirlerin kültürel anlamda özel olduğunu belirterek, toplumdaki çağdaş afet bilincinin afet tehdidinin yoğunluğuyla doğrudan ilişkili olmadığını altını çizmiştir. Yazara göre çağdaş afet anlayışı, afetlerin getirdiği güçlüklerle karşı olan tutum ve afetlerin bireylerde sebep olduğu etkilerle ilgili fikirlerin değişimine bağlı olarak şekillenmektedir. Birkmann vd. (2013, s. 195-196), bahsi geçen şekillenmeyle alakalı olarak önemli bir ekleme yapmakta ve bir ülkedeki farklı toplumsal paydaşların sahip olduğu afet bilincinin, o ülkedeki toplumsal yapının anlaşılması adına önemli ipuçları ve veriler ortaya koyduğunu belirtmektedir. Yukarıda bahsedilen araştırmacıların dışında Hewitt (1983, 1995), Dombrowsky (1995), Quarantelli (1998), Castree ve Braun (2001), Pelling (2001), Alexander (2005), Jigyasu (2005) da afetlerin sosyal anlamda inşa edilen yapılar olduğunu ikrar etmektedirler.

Sosyal inşacı afet paradigması, afetleri ve riskleri ele alırken mevcut güç ilişkilerinin yanı sıra söylemlerin ve dilin fonksiyonel yapısıyla da ilgilidir. Bunun nedeni ise toplumsal grupların afetlere ilişkin algılarının; siyasette, bilimde, medya organlarında ve gündelik hayatta benimsenen dil ve anlatım tarzlarıyla etkileşimlerinin sonucu olmasıdır. Bir başka deyişle toplumların afet ve risklere dair bilgi ve düşünceleri, bazı toplumsal grupların farklı hedeflerle ürettikleri tanımlamalar ışığında şekillenmektedir (Çakı, 2020a, s. 35). Dolayısıyla afet riskine yönelik toplumsal algılar ve düşünceler kültürel faktörlerin yanında; güç ilişkilerini belirleyen toplumsal, siyasi ve ekonomik parametrelere bağlı olarak ortaya çıkmaktadırlar (Çakı, 2020a, s. 36). Bu nedenle toplumların afet algılarının, çok yönlü ve girift ilişkilerin bir sonucu olarak meydana geldiğini savunmak mümkündür.

Sosyal inşacı afet paradigması, her türlü olguyu ve sorunu toplumsal değer ve normların etkisiyle ve onlarla bütünlük olarak ele almaktadır. Bu durum, doğal süreçlerin çözümlenmesinde dahi değişmemektedir. Doğa kaynaklı durumlar, bu paradigmanın bakış açısına göre aslında daha çok tarihi ve toplumsal bağlama özgüdür (Çakı, 2020a). Tarihsel süreçte doğal afetlere hangi süreçlerin sebep olduğu, bu süreçlerin insanların yaşamlarına etkisi ve tüm bunlara hangi anlamların atfedilmesi gerektiğine dair toplumsal açıklamalar ve anlayışlar kayda değer anlamda değişmiştir (Furedi, 2007, s. 483). Ewald (2002, s. 282-284), toplumlarda var olan güvensizlik duygusunun artmasıyla ve afetlerin yol açtığı zorluklara karşı yeni bir duyarlılığın tecelli etmesiyle birlikte, XX. yüzyılın sonları ve XXI. yüzyılın başlarında toplumların afetlere verdiği tepkilerde farklılıkların görüldüğünü savunmuş; toplumların afetlerin kaynağını daha öncesinde olduğu gibi Tanrı'ya veya Tanrı'nın takdirine değil insan failliğine dayandırdığını öne sürmüştür. Beşerî kökenli afetlere verilen toplumsal tepkilerin de zamanla değişmesine dair Furedi, İngiltere örneğini vermiş ve şunları söylemiştir:

“1950'li yıllar boyunca İngiltere, çok sayıda havayolu, demiryolu ve maden kazalarının yol açtığı afetlerden muzdaripti. Bugün yaşanan afetlere verilen toplumsal tepkilerle karşılaştırıldığında, 1950'lerdeki afetlere verilen tepkiler neredeyse sıradan görünmektedir. Bu trajedilerin etkilerinin kontrol altına alınacağı ve çok az uzun vadeli hasarla üstesinden gelineceği inancı, bir kayıp ve korku duygusunu hafifletti. 1950'lerde 1980'lerde olduğundan çok daha fazla insan afetlerde ölmesine rağmen, bu dönem 1980'li yılların aksine on yıllık afetler dönemi olarak nitelendirilmiyordu. Büyük ya da küçük boyutlu afet deneyimleri halkın kültürel hayal gücünün aracılık ettiği sosyal bir olgudur (2007, s. 486).”

Risklerin toplumsal anlamda belirlenmesi ve kabulü, toplumsal istişare aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bunun bir sonucu olarak farklı toplumların farklı risk çeşitlerini birinci plana almaları ve önemsemeleri söz konusu olurken, bazı risk türleri ise normların, değerlerin güç ilişkilerinin ve bağlamın etkisiyle geri planda kalabilmektedirler (Çakı, 2020a, s. 36). Risk algılamalarına yönelik bu hiyerarşik yapıyla beraber, afetlere karşı alınan pozisyonlar ve afet politikalarında da farklılıklar görülebilmekte; buna bağlı olarak söz konusu politikaların verimliliği ve performansı açısından değişimler gözlenebilmektedir.

Sosyal inşacı afet paradigmasıyla ilgili olarak zamanla karşıt fikirler öne sürülmüştür. Sosyal inşacı afet paradigmasında özellikle 1980’li yıllarda gelişen toplulukların afet direnci vurgusu, bazı araştırmacılar tarafından sorgulanmış ve direnç yerine afete karşı oluşan güvenlik açıkları öne çıkarılmıştır. Quarantelli’nin afetleri fazlasıyla sosyolojik perspektiften yorumlaması ve sosyal bir kriz olarak vurgulaması, bu karşıt yaklaşımda sıkça eleştirilmiştir (Furedi, 2007, s. 483-484). Sosyal inşacı afet yaklaşımındaki sosyolojik bakış açısının aksine ekolojik perspektife sahip olan bu anlayışta, çevre- risk bağlantısının vurgulandığı ve afeti “aşırı çevre” düsturuyla ele alan bir yapı söz konusudur (Kroll Smith vd. 1997, s. 3-6). Sosyal inşacı afet paradigmasına ilişkin başka eleştiriler de bulunmaktadır. Bu isimlerden biri olan Burchell (1998), afet riskinin olgusal bir gerçek olduğunu ve bu durumun bir çelişki yarattığını savunmaktadır. Ona göre sosyal inşacı afet paradigmasında riskin toplumsal bir üretimin sonucu olduğu vurgulanmakla birlikte, doğal dünya ve risk arasında somut bir ilişkinin varlığı da inkâr edilmemektedir.

2.1.10. Davranışsal Coğrafya ve Afet

2.1.10.1. Davranışsal Coğrafya Öncesinde Coğrafyadaki Paradigmalar

İnsanların buldukları çevrenin, onların faaliyetleri ve hayatlarını doğrudan etkilediğini savunan çevresel determinizm, coğrafyada 1920’li yıllara kadar başat paradigma olmuştur (Arı, 2017, s. 7). Bu anlayışa göre insan-çevre ilintisinde en önemli unsur çevredir ve hatta insanların etkisiz konumları söz konusudur. Dolayısıyla çevresel determinizm, tarihsel süreçte inşa edilen medeniyetlerin ve kültürlerin seviyeleri nasıl olursa olsun, ait olunan çevrenin egemenliğinin yadsınamayacağını savunmaktadır.

Çevresel determinizmde insanların doğa tarafından şekillendirilmesi hasebiyle yapıları birbirine benzeyen çevrelerin benzer kültürleri meydana getirdiği savunulmaktadır. Bu teze göre örneğin dağlarda yaşayan insanlar basit, sade, muhafazakâr, yaratıcılıktan uzak ve aynı zamanda özgürlüklerine düşkünlüdürler. Sözü geçen insanların bu karakteristik özellikleri, ait oldukları engebeli arazi tarafından şekillendirilmektedir. Çöl sakinleri ise daha ziyade tek tanrıya inanmakta olup baskıcı iktidarların egemenliğinde yaşarlar. Çevresel determinizmin bu anlayışına göre fiyortlu kıyıları önemli denizcilere ev sahipliği yapmış; dünya tarihindeki sanayi, demokrasi, buluşlar gibi birçok gelişme ise ılıman iklim bölgelerinde görülmüştür (Jordan-Bychkov and Domosh, 2005).

Çevresel determinizmin katı anlayışına karşı 1900'lü yıllardan itibaren itirazlar baş göstermiştir. İnsanların çevreyle ilişkilerinde kesinlikle etkisiz olmadığı, bilakis son derece aktif olduklarına dair görüşler etkin hâle gelmiştir. Fransa'da Paul Vidal de la Blache, ABD'de ise Sauer ve Barrows'un öncülüğünde ortaya çıkan olasıcılık (possibilizm) akımı, bahsi geçen görüşlerden en fazla yaygınlaşanı ve bilineni olmuştur. Olasıcılık akımı, insanların etrafındakileri algılayabilme, hissedebilme ve belki de en önemlisi düşünebilme yetenekleri sayesinde doğayı sorgulayabildikleri, biçim verebildikleri ve doğanın üzerinde hâkimiyet kurabildikleri görüşündedir. Böylelikle insanların doğayla ilişkilerinde mutlak aktifliklerinden söz etmek mümkün olmaktadır. Bu aktif pozisyonları, mekânın biçimlenmesinde insanların fiziki çevreden çok daha fazla rol almasında etkili olmuştur. Mekânın biçimlenmesi ise yeryüzündeki toplulukların özgün karakterleri, başka bir deyişle kültürleri (*genres de vie*) aracılığıyla olmuştur (Arı, 2017, s. 8; Özgen, 2010, s. 4-6).

Olasıcılık anlayışında toplumlar arasındaki ilişkiler ile kazanılan bilgi birikimi ve tarihsel yapı, toplumların gelişimini tetikleyen asıl unsurlardır. İnsan toplulukları bu etkileşimlerin yanı sıra uygarlık mirasına dayalı olarak doğal şartların elverdiği olanaklar dâhilinde tercihler yapmakta ve bu tercihlerin neticesinde aynı doğal ortama sahip alanlarda bulunan toplulukların dahi sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik biçimlenmeleri farklı olabilmektedir. Dünyadaki farklı alanların farklı gelişmişlik düzeylerini açıklamak için daha sağlam temeller sunması ve mantıksal çerçevedeki çıkarımları, 1900'lü yıllardan sonra olasıcılık akımını destekleyenlerin sayısının giderek artmasında etkili olmuştur (Arı, 2017, s. 7).

Hem çevresel determinizmin hem de olasıcılığın aşırı fikirler içerdiğini savunan birtakım coğrafyacılar, daha ılımlı olduğunu düşündükleri probabilizm akımını coğrafya literatürüne dâhil etmiştir. Mevzubahis akımda fiziki çevre ve insanların iki yönlü etkileşimine değinilmiş olup tarafların birbirlerine karşı bariz bir üstünlüğünün bulunmadığı görüşü savunulmuştur (Özgen, 2010, s. 6) Dolayısıyla mekânın şekillenmesi süreci, insan topluluklarının ya da doğanın egemenliğinde değildir. Ortaklaşa ve eşit şekilde nitelendirilebilecek etkilerle mekânsal yapılanma gerçekleşmektedir.

1950’li yıllar, coğrafyada pozitivist etkilerin açık bir şekilde görüldüğü bir dönem olmuştur. Bu dönemde coğrafyaya matematiksel ifadeler ve istatistiki metotlar dâhil edilmiştir. 1953 yılında Schaefer’in idiografik bölgesel coğrafya yaklaşımından vazgeçilip coğrafyanın gerçek nomotetik bir bilim olmasına ilişkin çağrısıyla başlayan ve “*Kantitatif devrim*” adı verilen bu süreçte, söz konusu sayısal dilin, mekânın biçimlenmesi ve mekânsal süreçlerin analizinde kullanıldığı görülmektedir (Schaefer, 1953).

Kantitatif devrim sürecinde pozitivist perspektifin coğrafyayı etkilemesi ve 1970’li yıllarda ortaya çıkan postpozitivist akımın rüzgârı, bazı coğrafyacıların pozitivist coğrafya anlayışına cephe almasına sebep olmuştur. Bu coğrafyacılar, pozitivist perspektifin getirdiği sayısal dil ve mutlak gerçekçiliğin, toplumla ve mekânla doğrudan bağlantılı olup aynı zamanda gri bölgeler içeren yoksulluk, cinsiyete bağlı eşitsizlikler, kültürel etkileşimler, çevre problemleri, nüfusa dayalı sorunlar gibi olguları analiz edip yorumlamakta kifayetsiz kaldığı görüşündedirler. Mevzubahis eleştiriler, coğrafya bilimine çoklu bakış açısı ya da çoklu paradigmanın nüfuz etmesinde de bir dönüm noktası olmuştur. İnsan merkezli davranışsal coğrafya ve hümanist coğrafyanın yanı sıra yapısalcı Marksist ve feminist coğrafya, postpozitivist eleştirilerin neticesinde coğrafyaya eklemlenen yaklaşımlar olmuştur (Hubbard vd., 2002). Postpozitivist eleştiriler güncel anlamda da etkisini sürdürmekte ve dünyadaki toplumsal yapıyı idrak etmede önemli veriler sunmaktadır.

2.1.10.2. Davranışsal Coğrafyanın Genel Hatları

İnsan- mekân ilişkisinde insanı öne çıkaran olasıcılık anlayışının da temellerinden birini oluşturduğu davranışsal coğrafyada (Temurçin ve Keçeli, 2015, s. 122), insanları çevreye ilişkin fikirleri ve algılarının, çevresel tutumlarına nasıl tesir ettiği incelenmektedir (Bergman, 1995, s. 532; Tümertekin ve Özgüç, 2016, s. 281-282). Çevreye dair bilişsel ve davranışsal süreçler arasındaki bağlantıları ön plana çıkaran bu yaklaşım, aynı zamanda mekânsal analizlerdeki varsayımlara da ek bir perspektif sağlamıştır (Gold, 2020, s. 283). Davranışsal coğrafyadaki çalışmalar, mekânlardaki çeşitli insan topluluklarının ihtiyaçları, yaşamlarını sürdürmek için hangi alanları daha fazla tercih ettikleri ve bu tercihlerin sebepleri, yaşadıkları mekânlara dair düşüncelerinin zaman içerisinde farklılaşıp farklılaşmadığı ve bunların gerekçeleri gibi önemli çıktılar sunmaktadır. Toplanan bu veriler, kentsel alanların planlanması, organize edilmesi ve kentlere dair stratejiler üretilmesine yardımcı olmaktadır (Erbilen, 2012, s. 157).

Davranışsal coğrafyada, insanların ait oldukları ortama dair birtakım imajlarının bulunduğu, bu imajların kesin, net ve tam olarak açıklanabileceği ve insanların mekânsal imajlarıyla mekâna yönelik davranışları arasında somut bir bağlantının olduğu fikri hâkimdir. Bununla birlikte önemli bir noktanın da vurgulanması gerekmektedir. Bireylerin yaşam seyirleri birbirlerinden farklı olduğundan dolayı mekânsal algıları da eşsizdir ve mekânsal davranışların da bu ön kabule dayalı olarak ele alınması, analizlerin doğru yapılması adına kritik bir koşuldur (Montello, 2013, s. 1).

Davranışsal coğrafyanın bireysel açıdan esas olarak 1940'lı yılların sonlarında çalışılmaya başlandığından söz edilebilir. 1947 yılında Wright'ın Amerikan Coğrafyacılar Birliği'nde (American Association of Geographers- AAG) yaptığı "*Bilinmeyen Ülke: Coğrafyada Hayal Gücü*" başlıklı konuşması, coğrafya disiplinine davranışsal coğrafyanın girmesi açısından önemli bir eşik olmuştur (Wright, 1947). Tarihî coğrafya konusunda çalışmaları olan İngiliz William Kirk de davranışsal coğrafya açısından önemli isimlerdendir. Kirk (1952, s. 153-157), Gestalt teorisinden faydalanarak bireylerin davranışlarının buldukları *nesnel çevreden (gerçeklerin dünyası)* daha ziyade *davranışsal çevreden (algılanan dünya)* kaynaklandığını ortaya koymuş ve böylece davranışsal coğrafyaya önemli bir katkı sağlamıştır.

1960'lı ve 1970'li yıllar, davranışsal coğrafyanın büyük bir gelişim kat ettiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde davranışsal coğrafya, coğrafya disiplininin önem kazanan bir alt dalı olma özelliği kazanmıştır. Lynch'in (1960) *kent imgesi*, Lowenthal'in (1961) *çevresel imajlar* ve Gould'un (1966) *zihin haritaları* kavramlarını literatüre dâhil etmeleri, davranışsal coğrafyanın gelişimine katkı sağlamıştır. Amedeo ve Golledge (2003), bahsedilen zaman aralığında, bireylerin mekâna dair kararlar verme sistematüğini anlayabilmek için yapılan marketlerdeki müşterilerin seçimleri ve endüstriyel oluşumların yer seçimlerini analiz eden çalışmaların da davranışsal coğrafyada görülen ilerlemede pay sahibi olduklarını savunmuştur.

Gold (2020, s. 284), davranışsal coğrafya yaklaşımını benimseyen araştırmalarda bazı farklı yönelimler olduğunu belirtmektedir. Buna göre yazar, mekânsal biliş ve davranışlar arasındaki bağlantılar hakkındaki teorilerin üretiminde bilişsel bilimi benimseyenler olduğu kadar hümanist bakış açısını kullananların bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bahsi geçen anlayışları indirgemeci ve dar kapsamlı olarak değerlendiren eleştirel yaklaşımıcılar ise, mekânsal davranışlarda aleni ilişkileri ortaya koymanın değil, insanların hayal gücü ve yaşamsal tecrübelerini bütünsel açıdan anlamının önemini vurgulamaktadırlar (Gold, 2020, s. 284).

Koskela ve Pain (2000), kadınları merkeze alan çalışmalarında kadınların yaşam tecrübelerinin ve dâhil oldukları toplumlardaki ataerkil sistemin, onların güvenlik algılarını ve mekânsal davranışlarını doğrudan etkilediğini iddia etmektedir. Benjamin (2016; 2019), mekânsal eylemlerin ve yer seçimlerinin, toplumda egemen olan güç yapıları ve güç ilişkilerine göre değişebildiğini belirtmektedir. James (2018), toplumsal klişelere ve ön yargılara ek olarak medyanın da bireylerin mekâna dair güvenlik algılarına tesir ettiği saptamasını yapmıştır. Mekânsal algıları, hisleri ve fikirleri göz ardı etmeyen bu yaklaşımların vardıkları ortak sonuç ise mekânsal davranışların daha çok dış koşullar aracılığıyla şekillendirildiğidir.

Dış koşulların mekânsal algıları belirlediği fikrine katılmamakla beraber, bu koşulların etkisini yadsımayan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu açıdan Dunning'in ön plana çıktığı ileri sürülebilir. Dunning (2011), bireylerin yaşamları boyunca elde ettikleri bilgileri abartma eğiliminde olduklarını, hatta eksik bilgilere bağlı mekânsal kararlar da verebildiklerini vurgulayarak bu durumun hem bireyin

kendisi hem de çevresindekiler açısından tehlike potansiyeli içeren durumları ortaya çıkarabileceğini iddia etmektedir.

2.1.10.3. Davranışsal Coğrafya ve Yer Seçimlerinin Doğal Afetlerle İlişkisi

Tarihsel süreçte toplulukların bilhassa doğal afet riskinin yüksek olduğu yerlerde yaşamayı tercih etmeleri, bazı coğrafyacılar için bilişsel/ davranışsal araştırmalara gerekçe oluşturmuştur. Bu araştırmalar sayesinde coğrafyacıların insan kontrolünden uzak olan doğal süreçlere ilgisi, davranışsal tepki kalıplarının karmaşıklığını anlama ve açıklama gayesiyle ortak düzlemde buluşmuştur. Nadiren yaşanmasına rağmen toplulukların can ve mal kayıpları gibi büyük zorluklarla karşılaşmalarına sebep olan klimatolojik ve jeolojik kökenli afetler, araştırmaların odaklandığı konulardır (Gold, 2020, s. 291).

Doğal afetler konusundaki bilişsel/davranışsal çalışmaların öncü isminin Gilbert F. White olduğu söylenebilir. White (1973, s. 213-216) çalışmasında ABD'deki sel, taşkın, kuraklık, kasırga, hortum, volkanik patlama, tsunami ve çığ gibi afetlere karşı bireysel ve toplumsal tepkilerin karmaşıklığını ortaya koymuştur. Yazar, insanların rasyonelliklerinin sınırlı olduğu düşüncesindedir. Ayrıca ona göre insanlar doğal afetleri kendi kontrollerini dışında olarak görmektedirler. Lakin afetlerin nispeten seyrek olarak meydana geldiğini düşünmeleri nedeniyle insanların doğal afet tehdidini acil ve gerçek olmaktan çok, uykuda ve uzakta olarak algılama eğilimleri bulunmaktadır (White, 1973, s. 201-206). Nitekim kesin bir yargıya varılması zor olsa dahi, insanların bu yerleşik algılarının doğal afet riski taşıyan alanları yerleşim yeri olarak seçmelerinde ve uzun dönemler boyunca devam ettirmelerindeki olası etkisinden bahsedilebilir.

Gold (2020, s. 292), bireylerin, toplulukların ve toplumların doğal afetlere karşı olan ve mekânsal davranışlarını da etkileyen üç faktör bulunduğunu belirtmektedir. İlk olarak, doğal afetlerin büyüklüğü ve sıklığına dair deneyimler, insanların bu afetlerin tekrarlama ihtimalini, yaşamları üzerindeki potansiyel etkileri ve alınması icap eden önlemleri ele alma biçimlerini etkilemektedir. Büyük doğal afetler, yaşanan felaketselere dair anıları da belirsizleştirir ve muhtemel afetlerin

kıyaslanacağı bir standart olur. Ancak büyük afetler ne kadar ender yaşanırsa toplumsal hafızanın keskinliği de o kadar azalır.

İkinci faktör bireyi merkeze almaktadır. Buna göre karakter önemli bir değişkendir ve doğal afet riski taşıyan alanlarda yaşayanlar “*kumarbazlara*” benzer kişiliklere sahiptirler. Bu insanlar doğal afetlerin taşıdığı can ve mal kaybı potansiyelini sade, huzurlu ve problemsiz yaşam beklentisiyle takas etmektedirler (Gold, 2020, s. 292).

Üçüncü faktörde kültür öne çıkarılmaktadır. Kültür, farklı toplumların aynı türdeki afetlere gösterdikleri tepkileri, doğa karşısında kaderciliği veya doğa üzerindeki hâkimiyete olan inancı belirlemekte ve bu doğrultuda çevresel tutumları da doğrudan etkilemektedir. Aynı şekilde, kültürel miras yoluyla aktarılan bir yere bağlılık bilinci, doğal afetlere verilen tepkiyi de açıklamaktadır. İlk bakışta insanların tehlike riskinin yüksek olduğu alanlarda ikamet etmesi şaşırtıcı görünse dahi, afetlerin çokça görüldüğü deniz kıyıları ve nehir havzaları gibi alanlarda Antik Çağ’dan bugüne kadar uzanan süreçte yerleşimlerin bulunduğu gerçeğinden söz edilebilir. Zira bu yerlere yönelik kültürel miras olarak taşınan sembolik ve duygusal bağlılıklar, o yerde yaşamının ekonomik getirileriyle bir araya geldiği zaman, afet riski insanların ikinci plana atabildiği bir faktör olmaktadır (Saarinen, 1974, s. 181-183; Gold, 2020, s. 292).

Davranışsal coğrafyacıların çevresel algı konusundaki dikkat çekici çalışmaları daha ziyade kasırga, volkanik patlama, deprem, sel ve kuraklık gibi doğa kaynaklı risklerle ilgilidir. Dünya üzerindeki tüm kültürlerde bu tür afetlere karşı bazı tepkilerin verildiği görülmektedir. Fakat bu tepkiler kültürden kültüre bariz farklılıklar da içermektedir. Doğal afetleri tanrısal bir kudret olarak değerlendirip bunun önüne geçilmesinin mümkün olmadığını düşünen ve afetlerin, işledikleri günahların karşılığı olduğunu düşünen kültür grupları vardır. Bu kültürlerde tanrılara kurbanlar verilmesi gibi yollarla tanrıların sakinleştiğine inanılarak tehlikeler önlenmeye çalışılmaktadır. Bazı kültürlerde ise doğal afetlerin teknolojik olanaklarla baş edilebilecek sorunlar olduğu varsayılmakta ve doğal afetler felakete yol açtığında bütün sorumluluk hükûmetlere yüklenmektedir (Arı, 2017, s. 14; Jordan-Bychkov and Domosh, 2005). Kültürlere bağlı olan ve çevresel algıyla da ilintili bu farklılıklar, çalışmanın önceki kısımlarında açıklanan sosyal inşacı afet ve risk paradigmasında da ortaya konan bir tezdur.

2.1.11. Sosyal Coğrafya

Sosyal coğrafya; mekânları, yerleri ve peyzajları biçimlendiren sosyal süreçlerle bağlamların yanı sıra grup/ topluluk/ toplum ilişkilerine odaklanmaktadır (Ley, 2000). Bilimin insanlara ve geniş ölçekte toplumlara ulaşma ve iyileştirme hedefini benimseyen sosyal coğrafya, bu bağlamda toplumsal problemlere mekânsal yönlü açıklamalarla çözüm bulmaya çalışmaktadır. Buna yönelik olarak, sosyal adaletsizlikleri ortaya çıkaran uygulamalar ve bunların sonuçları, toplumdaki gelir eşitsizliği, ırk, etnisite, din, kültür ve cinsiyet bazlı kimliklerle bu kimliklere bağlı ayrımcılık veya ötekileştirmeler, toplumsal yaşamdaki mekânsal etkileşimler sosyal coğrafyanın araştırma konuları arasındadır (Pain vd. 2001). Bir diğer deyişle, sosyal dünya ile sosyal dünyadaki her çeşit bağıntı ve pratikler sosyal coğrafya kapsamındadır (Panelli, 2004). Fakat bu noktada altı çizilmesi gereken husus, sosyal coğrafyanın sınırlarının muğlak olmasıdır (Panelli, 2009). Zira sosyal coğrafya ile kültürel, ekonomik, siyasi coğrafya gibi pek çok beşerî coğrafya alt dalının iç içe geçtiği görülmekte olup aralarındaki sınırlar belirsizlik ve akışkanlık arz etmektedir (Bilgili, 2018, s. 453).

Sosyal coğrafya perspektifi nispeten uzun bir geçmişe sahiptir. Bununla beraber, güncel hâlini yakın zamanlarda almıştır. Öyle ki sosyal coğrafya, XX. yüzyılın ilk yarısına dek daha çok bölgesel coğrafya kapsamında yer almış olup sınırları belirli bir sahada bulunan toplulukların ekonomik, kültürel, demografik ve çevresel etkilerine yoğunlaşmıştır (Panelli, 2009). Sosyal coğrafyanın bugünkü yaklaşımı ise çoğunlukla 1960'larda tüm dünyada yaygın olan sosyal hareketlerle beraber şekillenmiştir ve ortaya çıkan yaklaşımın etkisi hâlen sürmektedir (Peet, 1998). Söz konusu anlayışta sosyal bilime bağlı yasalardan ziyade güç ilişkileri, ideolojiler ve sivil toplumun da dâhil olduğu kurumsal yapıların tesirleri önemsenmektedir (Bilgili, 2018, s. 454).

Coğrafyanın çözüm odaklı en önemli alt disiplinlerinden birinin sosyal coğrafya olduğu ifade edilebilir. Dahası, sosyal coğrafyanın çözümü merkeze alan bakış açısı büyük ölçüde eleştirel teoriye dayanmaktadır. Bir önceki paragrafta bahsedilen 1960'lı yıllardaki toplumsal hareketler, eleştirel teorinin yaygınlaşması adına uygun bir zemin hazırlamıştır. Eleştirel teorinin toplumsal problemleri bilimin odağına yerleştirme, sorunlara çözüm önerileri sunma ve toplumdaki kırılğan toplulukların temsilcisi olma gayeleri, bahsi geçen dönemde eleştirel teorinin

yaygınlaşıp sosyal coğrafyayı etkisi altına almasını sağlamıştır (Bilgili, 2018, s. 449). Bu sebeple hem eleştirel teori hem de sosyal coğrafyanın, toplumun tüm kesimlerini temsil eden ve toplumsal sorunları ortadan kaldırmak için faaliyetler yürüten sivil toplumun yanı sıra sivil toplumun kaynağı olan sosyal sermayeyle bağlantısından söz etmek mümkündür.

Sosyal coğrafyada, eleştirel teoriye dayalı postkolonyal, postyapısalsal, postmodern ve feminist teori yaklaşımları etkili olmuştur ve tüm bu teorilerde bulunan kayda değer bileşenler coğrafyaya aktarılmıştır. Zira yoksulluk, kalkınmanın eşitsiz kalkınmanın mekânsallığı, gelir adaletsizliği, cinsiyet, ırk ve din temelli ayrımcılık gibi sosyal coğrafya konuları, eleştirel teorinin kapsadığı bu alt alanlardan alınmıştır (Panelli, 2004; Willis, 2009).

Bilhassa cinsiyet üzerine yapılan çalışmalarda, ataerkil düzenin kadını baskı altına alması, cinsiyete dair her türlü ayrımcılık, toplumsal cinsiyetin etkileri gibi konular mekânsal perspektifle coğrafyaya aktarılmıştır (Bilgili, 2018, s. 462). Bu anlamda Hooks (2014), toplumsal dayanışmanın cinsiyet ayrımcılığına karşı çözüm yolu olduğunu savunmaktadır. Yazara göre cinsiyet ayrımcılıklarının azaltılması ve cinsiyet eşitliği için olumlu adımlar atılması, politik temelli toplumsal dayanışmayla sağlanabilecektir (Hooks, 2014). İdeal sivil toplum, bu dayanışmayı temin edebilecek belki de en önemli organdır. Çünkü her türlü toplumsal soruna çözüm bulabilmek ve politik bir duruş ortaya koyabilmek, sivil toplumla daha da kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla sivil toplumun ve afet yönetim sisteminin önemli pozisyonlarında cinsiyetlerin eşit bir şekilde temsil edilmesi, sosyal coğrafya bakış açısına fazlasıyla uygundur.

“*Uneven Development (Eşitsiz Kalkınma)*” isimli çalışmasında Smith (2008), kalkınmanın mekân temelli farklılıklarına odaklanmıştır. Yazar, bu farklılıkların kapitalist sistemin bir neticesi şeklinde ele almaktadır. Kurumsal söylemler, bölgesel isimlendirmeler, mekânsal üretimler ile daha da derinleşen bu eşitsizlikler, somut tezatlar barındıran sosyal coğrafyaların belirginleşmesine sebep olmaktadır. Örneğin Güney ve Güneydoğu Asya’daki *slum*, Latin Amerika’daki *favela*, Afrika’daki *bidonville* gibi gecekondu yerleşimlerinin yanı sıra gelişmiş ülkelerdeki şehirlerin iç bölgelerinde yer alan *gecekondu semtleri (inner city)* ve *dış mahalleler*, eşitsiz kalkınmanın bir sonucu olarak ön plana çıkmaktadır (Bilgili, 2018, s. 458). Mekânsal eşitsizlik içeren kalkınmanın sistematik ve kronik bir şekil aldığını vurgulayan

Smith, çözümün politik ve coğrafi olgular arasındaki bağıntının belirlenmesi olduğuna inanmaktadır (Smith, 2008). Yazarın kapitalizm vurgusu, eşitsiz kalkınmanın sosyal coğrafyayla birlikte Marksist coğrafyanın da alanına girdiğini göstermektedir.

Sosyal coğrafyanın diğer beşerî coğrafya alanlarıyla olan iç içe geçme durumu ve keskin olmayan sınırları, davranışsal coğrafyayla ilişkisinde de söz konusudur. Bu bağlamda sosyal coğrafya ile davranışsal coğrafyanın kesişim kümesi, mekânsal tutumların mekâna yönelik bireysel algı ve düşüncelerden ziyade dış etkiler yoluyla biçimlenmesidir. Bahsi geçen dış etkileri davranışsal coğrafya konusunda çalışma yapan farklı yazarlar muhtelif şekillerde dile getirmişlerdir. Öyle ki daha önce bahsedildiği üzere kadınların bağlı oldukları toplumlarda yer alan ataerkil bakış açısının (Koskela and Pain, 2000) yanı sıra, toplumdaki baskın güç ve iktidar bağlantıları (Benjamin, 2016; 2019) ile medya (James, 2018) bireylerin mekânsal davranışlarını fazlasıyla etkilemektedir. Bu üç etki unsuru da doğrudan sosyal coğrafyanın çalışma konuları arasında yer almaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Çalışma Konusuyla İlgili Araştırmalar

Afet ve afetle irtibatlı olan risk, kriz, afet yönetimi, acil durum ve acil durum yönetimi gibi kavramlar literatürde sıkça çalışılmış ve incelenmiştir. Bu çalışmaların bir kısmında afetlerin toplumsal ve kültürel boyutlarına odaklanılmış olup tarihsel süreçte kültürlerin hem mekânsal hem zamansal bakımdan afet algılarındaki ve anlamındaki değişimler açıklanmıştır (Alexander, 2005a; 2005b; Buckle, 2005; Çakı, 2020a; 2021; Furedi, 2007).

Boin (2005), afetin krizle aynı kümede ele alınmasını savunmuştur. Yazar bu sayede toplumu etkileyen her türlü bozulmaya dayalı nesnel değerlendirmelerin ve toplumsal anlamlandırmanın bireysel boyutunun, doğal afet sürecine bağımlı kalınmadan birbirlerinden ayrılabilceğini belirtmiştir. Bu ayrım ise yalnızca kriz ve afet kavramları paylaşılsa geçerli olacaktır. Ayrıca, Boin (2005, s. 163), krizlerin algılanan bozulma süreçleriyle ilintili olduğunu, afetlerin ise bu sürecin toplumsal fikir birliği ile benimsenen değerlendirmesine negatif terimlerle yansıdığını

vurgulamaktadır. Yazara göre afet kavramı, kötü sonla biten bir krizden başka bir şey değildir.

Öncülerini Beck (1992; 1999) ve Giddens'ın (1998; 1999) gibi sosyologların oluşturduğu bazı sosyal bilimciler, Boin'le paralel olarak afet kavramını risk kavramıyla aynı düzlemde değerlendirmektedirler. Söz konusu bakış açısı, çağdaş dünya toplumlarında riskin merkezî olduğu ön kabulüne dayanarak, bu merkezîliğin her türlü besini, solunan havayı, ikamet edilen ve çalışılan yerlere varıncaya dek günlük hayata tesir ettiği belirtilmektedir. Bireylerin arasında bulunduğu bu küresel riskli toplum (Adam, Beck and Loon, 2000; Beck, 1992), tahmin edilemeyen tehlikelerle ve pek çok riskle doğrudan ilişkili olan küresel süreçlerden etkilenmektedir. Küreselliğin getirisi olan bu tehditler, hem çeşitlilik ve kapsam açısından fazladır hem de zamana bağlı olarak mütemadiyen değişikliğe uğramaktadır (Cutter, 2005, s. 41).

Risk toplumu perspektifi, çağdaş toplumların deneyimlediği afetlerin ve risklerin küresel bir boyuta sahip olduğu görüşündedir. Cutter (2005, s. 41-42), küresel kapsamları göz önüne alındığında, risklerin (*aynı zamanda afetlerle tehlikelerin*) her yerde ve her toplumsal grup içinde eşit bir şekilde dağılmadığını ve ekseriyetle, değişken bir yapıya sahip toplumsal gereksinimlere ve isteklere bağlı olarak biçimlendiğini öne sürmektedir.

Afet konusundaki çalışmaların kayda değer bir bölümünde afetlerin yıkıcılığı ele alınmıştır. Konutlarda ve iş yerlerinde yaşanan hasarlar veya yıkımlar, can kayıpları ve yaralanmalar, sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerindeki aksamalar, altyapılardaki çöküşler, ekonomik hasarlar, politik krizler ve yoksulluk gibi süreçler, bu çalışmalarda en çok öne çıkarılan yıkıcı faktörlerdir. Boin (2005, s. 170) de bu noktadan hareket ederek, afetlerden etkilenen toplumların hem maddi hem de manevi hasarlarla karşı karşıya kaldıklarından söz etmiştir.

Afet araştırmaların bir kısmında afetlerin psikolojik yönü öne çıkmaktadır. Bu araştırmalar, afet deneyiminin insanlarda uzun vadeli tıbbi etkilere sebep olabildiğini belirtmektedir. Doğal afetler, insanların fiziksel sağlığını etkilemenin yanı sıra travma sonrası stres bozukluğu, akut stres bozukluğu, anksiyete, amnezi, birtakım fobiler, uykusuzluk, aşırı uyarılma, madde bağımlılığı, depresyon ve hatta intihar gibi sonuçlara sebebiyet verebilmektedir (Fan vd. 2011; Hussain, Weisaeth

and Heir, 2011; Keskinen Rosenqvist, Michélsen, Schulman and Wahlström, 2011; Norris, 2001). Afetlerin etkilerini görece az yaşayan bazı bireyler dahi psikolojik sorunlarla baş başa kalabilmektedir (Gifford, 2007; Reser, 2007). Afetzedelerin (birinci derecedeki mağdurlar) dışında, onların yakın çevresi (aile, akraba, arkadaş vb.) de psikolojik anlamda etkilenebilmektedir. Afet sonrası çalışmalarda yer alan arama-kurtarma görevlileri, itfaiye, polis, jandarma, sosyal hizmet çalışanları ve psikologlar da travma, tükenmişlik sendromu ve merhamet yorgunluğu gibi rahatsızlıkları deneyimleyebilmektedir (Paton, Violanti, Dunning and Smith, 2004; Prati, Pietrantonio and Cicognani, 2011). Bahsedilen tüm bu psikolojik sorunlara bağlı belirtiler, afetlerin meydana gelmesinden kısa bir süre sonra değil haftalar sonra da görülebilmekte olup, bu durum rehabilitasyon, sosyal destek ve krizle alakalı müdahaleleri olumsuz etkilemektedir (Wahlström, 2010).

Çoğunlukla sosyologlar ve antropologlar olmak üzere afetlerin olumlu etkileri olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Araştırmacılar, diğer sosyal sorunlarla mukayese edildiğinde afetlerin oluşturduğu dayanışma ruhunun daha fazla ve yoğun olduğunu iddia etmektedirler. Afetlerin sonucunda “*tedavi edici toplulukların*” ortaya çıktığını öne süren Fritz (1961), afetzede toplulukların veya toplumların, afetlerin yol açtığı travmaları, kayıpları veya yoklukları çabuk ve verimli bir şekilde yok eden tedavileri, herhangi bir ruh sağlığı uzmanının katkısı olmaksızın geliştirdiklerinin de altını çizmektedir (Fritz, 1996, s. 17). Bu bakış açısıyla paralel olarak Wolfenstein’a (1957) göre, toplumu etkileyen öteki yoksunluk türleri halkta ve iktidarda gerçek manada fark edilmemekte ve tartışılmamaktayken, afetlerde bu süreç tam tersine işlemektedir. Yazar, afet dönemlerinde diğerkâm tutumların ve toplumsal dayanışmanın yaygın biçimde görüldüğü bir “*afet sonrası ütopya*” ortamından bahsetmektedir.

Literatürde afetlerin olumlu neticelerinin politikadaki boyutlarına odaklanan çalışmalar mevcuttur. Bazı toplumlar için afet tamamen olumsuzluk ve felaket anlamına gelmekteyken bazı toplumlar ise afetin altın bir fırsat olarak değerlendirilebileceği fikrindedir (Olson, 2000). Bu bağlamda Boin (2005, s. 170), çok sayıda insanın ölümüne yol açan büyük bir depremin, hükümetin etkisizliğini ortaya çıkarabileceğini ve başarısızlığın sorumlularının iktidar dışında kalmalarıyla birlikte ülke kalkınması adına anahtar role dahi sahip olabileceğini ileri sürmektedir. Afetleri krizlerle bir arada değerlendiren Boin, krizlerin toplumsal ve siyasi

değişimleri hızlandırmasının mümkün olduğunu da iddia etmektedir (Boin, 2005, s. 170).

Özellikle 2000’li yıllardan itibaren afet çalışmalarında afetlerin sıklığına ve yoğunluğuna odaklanma eğilimi bulunmaktadır. Birçok çalışmada, bilhassa doğal afetlerin son yıllarda hem sıklık hem yoğunluk anlamında dikkat çekici bir biçimde arttığına işaret edilmektedir (Kron, 2015). Buna örnek olarak, küresel iklim değişikliğinin artan etkisinin fırtına ve sel gibi doğal afetleri de arttırdığına (http-24; Middlemann, 2007; Woolf, Schneider and Hazelwood, 2013), sera gazı emisyonlarının güncel düzeyini devam ettirmesi hâlinde iklimlerde önemli değişikliklerin olacağına (http-24; Palutikof vd. 2013), bu değişimlerin de dünyadaki her canlının hayat şartlarını doğrudan etkileyeceğine (Altizer, Ostfeld, Johnson, Kutz and Harvell, 2013; Ebi, 2010) yönelik değerlendirmeler verilebilir.

Doğal afetlerin yıkıcı etkisini ikrar etmelerine karşın beşerî afetlerin yıkıcılığının doğal afetlerden önemli ölçüde fazla olduğunu iddia eden birtakım sosyal bilim araştırmacıları da mevcuttur. XX. yüzyıldaki olağan dışı can kayıplarını konu eden kaynaklarda, büyük çaplı kıtlıkların birincil olarak bulunduğunu vurgulayan Barton (2005, s. 133), bu dönemde yaşanan kıtlıklarda 75 milyon civarında insanın hayatlarını kaybettiğini belirtmektedir. Bu sayının depremler, taşkınlar ve siklonik fırtınalar gibi afetlerdeki kayıplardan on kat yüksek olduğunu ve kıtlık, sel ve fırtınaların yol açtığı afetlerin en çok yoğun nüfuslu yoksul ülkeleri etkilediğini ifade etmek mümkündür (Barton, 2005, s. 133; Devereaux, 2000).

Başlangıcı nispeten yavaş olan kasırğa gibi afetlerde araştırmacıların afet etkisi oluşmadan önceki müdahaleleri gözlemlenmeleri imkân dâhilindedir. Lakin afet araştırmalarında daha ziyade afetin etkileri ortaya çıktıktan sonra veri toplama sürecinin başladığı söylenebilir. Veri temininin zamanlaması nasıl olursa olsun, araştırmacılar kurumsal konumları hasebiyle ya da kartopu örnekleme yoluyla kilit noktalardaki katılımcılarla görüşmektedirler (Lindell, 2013, s. 813).

Genellikle derinlemesine görüşme ve anketlerin veri toplama yöntemi olarak tercih edildiği afet araştırmalarında, anketler daha çok hane halklarının afetlere (Mileti and Beck, 1975; Perry, Lindell and Greene, 1981) veya doğal tehlikelere (Turner, Nigg and Heller, 1986) yönelik algı ve tepkileri gibi hususları ortaya koymak için uygulanmaktadır. Afet ve acil durumlara hazırlık için oluşturulan

örgütlerin yönettiği işletmelere de anket yöntemi uygulanmaktadır (Lindell vd. 1996; Tierney, Nigg and Dahlhamer, 1996). Ayrıca arşivlere dayalı ikincil verilerin çözümlenmesiyle de afet araştırmaları yapılabilmektedir (Diggins vd. 1979).

Literatürde afet yönetimini çeşitli yönleriyle ele alan çalışmalar mevcuttur. Öyle ki afet yönetiminin hukuki boyutlarını inceleyen çalışmaların (Butt, 2014; Çalışır, 2018; Lauta, 2014; Özçelik, 2020; Şahin ve Üçgül, 2019; Zannoni, 2019) yanı sıra afet yönetiminde tarihsel süreçte görülen değişimleri değerlendiren çalışmalar (Alexander, 2005a; Aydın, 2014; Careem vd. 2006; Comfort, 2005; Özmen ve Özden, 2013; Pearce, 2003; Shakeri, Vizvari and Nazerian, 2021; Shaw, 2003) da mevcuttur.

Afet yönetimine ilişkin bazı çalışmalarda afet yönetimine birtakım uygulamaların veya sistemlerin entegre edilmesi ve bu entegrasyonun afet yönetimine olan etkileri değerlendirilmiştir (Birkmann vd. 2013; Careem vd. 2006; Coles and Buckle, 2004; Okumura vd. 1998; Wallace and Balogh, 1985). Bu açıdan Wallace ve Balogh (1985), bilgi teknolojisinin bütünsel anlamda afet yönetimine etkisini ön plana çıkarmaktadır. Yazarlar gelişen bilgi teknolojilerinin afetlerde ve afet yönetimindeki karar alma süreçlerine katkısının gün geçtikçe arttığına dikkat çekmişlerdir (Wallace and Balogh, 1985, s. 145).

Afetlerin olumsuz etkilerine karşı toplulukların dayanıklılıklarının artırılmasına odaklanan Coles ve Buckle (2004) ise bu dayanıklılık gelişiminin afet yönetimi planlamalarında ve uygulamalarında büyük ölçüde ihmal edildiği iddiasındadır. Onlara göre dayanıklılığın bir ölçüsü olan afet sonrası toparlanma sürecine toplulukların katılımı kendiliğinden gerçekleşmektedir. Bu manada dayanıklılık doğallık içerebilen veya bir afetten sonra afetten etkilenen bölgede geliştirilebilecek bir yapıdadır. Fakat dayanıklılık, çeşitli kapasite geliştirme yöntemlerinin varlığı ve iyi yönetim, kaynakların yeterliliği, bütünleşmiş kalkınma ve kendi kendine yetebilme gibi şartların bir araya gelmesiyle de artırılabilir (Coles and Buckle, 2004, s. 6-13).

Afet yönetiminin hukuki yönünü daha çok sosyal güvenlik açısından inceleyen çalışmalarda, gerekli şartlar oluştuğunda, afet yönetimi ve sosyal güvenlik mekanizmalarının karşılıklı faydaları olabildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, özellikle afetler oluşmadan önce, bir başka deyişle hazırlık ve zarar azaltma

aşamalarında sosyal güvenlik mevzuatlarında afetlerin yol açtığı her türlü zarara karşı bireyleri koruyucu maddelerin olması gerektiği belirtilmektedir (Çalışır, 2018, s. 79; Özçelik, 2020, s. 53-54; Şahin ve Üçgül, 2019, s. 43). Böylece hem afet yönetiminin daha sağlıklı bir yapıya kavuşması hem de sosyal güvenlik sisteminin etkin bir şekilde yürütülmesi söz konusu olmaktadır.

Dünyadaki afet yönetiminin tarihine odaklanan çalışmalar, afet yönetimiyle alakalı yanlışları, eksikleri veya yapılması gerekenleri ortaya koymaları adına önem taşımaktadır. Örneğin Shaw (2003), afet yönetiminin deprem boyutundan söz etmiş ve deprem sıklığının diğer afetlere kıyasla fazla olmaması nedeniyle STK'ların afet yönetimine katılımlarının çok kritik olduğunu vurgulamıştır. Yazara göre STK'lar afet döngüsünün her aşamasında hayati ve kilit bir rol oynamaktadırlar. Ayrıca yazar, afete hazırlık, arama- kurtarma, yardım ve rehabilitasyon gibi süreçlerin farklı paydaşları ihtiva eden eylemler olması gerektiğini, dolayısıyla sağlıklı ve sürdürülebilir bir afet yönetimi için toplumun her kademesine söz hakkı verilmesinin şart olduğunu öne sürmektedir (Shaw, 2003, s. 13).

Shaw'un bakış açısıyla paralel olarak, afet yönetiminde sivil toplumun önemli ve hatta vazgeçilmez konumda olduğunun altını çizen çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Ahrens and Rudolph, 2006; Alexander, 2005a; Aydemir, 2021; Bankoff and Hillhorst, 2009; Benson, Twigg and Myers, 2001; Birkmann vd. 2013; Coles and Buckle, 2004; Çakı, 2020b; Demir vd. 2020; Homberg and Neef, 2015; Janssen vd. 2010; Kapucu and Garayev, 2011; Kuzucuoğlu and Başbuğ Erkan, 2020; Lindell vd. 1996; Osa, 2013; Özçelik, 2020; Özerdem and Jacoby, 2006; Pearce, 2003; Pelling, 2003; Smith and Dowell, 2000; Thomas, 1995). Sivil toplum önemini savunan Thomas (1995, s. 125), afet yönetiminde halkı karar alma sürecine entegre etmenin yollarını sunmaktadır. Araştırmacıya göre halka açık birtakım toplantılar ve kamu personelinin halka yönelik yapacağı anketler gibi muhtelif uygulama yöntemleri bu açıdan çok faydalı olmaktadır. Araştırmacı; işletmelerin ve sendikaların yanı sıra vatandaş gruplarının yer aldığı danışma kurullarını, dünya kamuoyunun hatırı sayılır bir kesiminin de olumlu karşıladığını iddia etmektedir. Thomas'ın çalışmasında, danışma kurullarının üç önemli avantajının bulunduğu belirtilmektedir. Bu avantajlar aşağıdaki gibidir:

- Çok sayıda paydaşı bünyesinde barındırması nedeniyle danışma kurullarında fikir birliğine varılması, halka açık toplantılara göre daha olasıdır.

- Danışma kurulu üyeliğinin getirdiği sorumluluk, katılımcı paydaşları kendi grupları yerine tüm paydaşların ortak çıkarını düşünmeye sevk etmektedir.
- Danışma kurulu, kamuoyunun onayını almak için kilit bir araç konumundadır (Thomas, 1995, s. 74).

Pearce, Thomas'ın bu bakış açısının doğru olduğunu savunmaktadır. Yazara göre Thomas'ın "*Halkın Katılımına İlişkin Etkili Karar Modeli (Effective Decision Model of Public Involvement)*", kamuoyundaki tüm paydaşların ortak karar alması sayesinde afetlerin neden olabileceği zararları hafifletmek için çok önemli bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda afet yönetimi planlaması doğru bir temele oturmakta ve afet tehlikesinin sürdürülebilir olarak azaltılması sağlanabilmektedir (Pearce, 2003, s. 227).

Janssen ve arkadaşları (2010), dünya genelinde afet yönetimi konusunda yoğun bir bilgi birikimi olmasına ve bu açıdan çok yol kat edilmesine karşın afet yönetiminin hâlâ az gelişmiş bir alan olduğu noktasında hemfikirdirler. Afetlerin farklı karakterler sergileyen, sürekli değişen, dolayısıyla karmaşık ve belirsiz yapıları, bu düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Afet müdahalelerini belirleyen afet yönetim tarzlarının birçoğu, olası senaryolara dayalı tasarlanmakta ve rutin süreçlerle organizasyon dâhilindeki müdahaleler için optimize edilmektedir (Faraj and Xiao, 2006). Bu nedenle, yazarlara göre afet yönetimi sistemleri, senaryolardan farklılıklar gösteren ve karakteristik özellikler sergileyen acil durumlara yeterli uyumu sağlayamamaktadırlar. Ortaya çıkan uyumsuzluk afet ortamının getirdiği birikmiş stresle birleştiğinde, afet yönetiminin uygulayıcıları olan hiyerarşik yapılar çökme riskine dahi varan tehditlerle yüzleşebilmektedirler (Janssen vd. 2010, s. 1-2).

Smith ve Dowell (2000), afet yönetim biçimlerinin değişen durumlara verdikleri yanıt konusunda Janssen ve arkadaşlarından (2010) farklı düşünmektedirler. Yazarlar, ortaya koydukları "*Ortak Akıl Modelini (Shared Mental Model)*" bu bağlamda değerlendirmişlerdir. *Ortak Akıl Modeli*, tıpkı Thomas'ın *Halkın Katılımına İlişkin Etkili Kara Modelinde* olduğu gibi toplumun tüm paydaşlarının karar alma sürecinde yer alması anlamına gelmektedir. Smith ve Dowell, bu noktada afet yönetimi organizasyonlarının bireysel rollerin esnekliği dolayısıyla genellikle organik olarak (Burns and Stalker, 1961) geliştiğini ve böylece doğaçlama bir yapı (Turner, 1994) gösterdiklerini savunmaktadırlar. Afet yönetimlerindeki bu esneklik ve doğaçlama ise *Ortak Akıl Modeli* kapsamında karar

vericilerin halktan dönüş almalarını zorlaştırmakta ve doğal bir sorun hâline gelmektedir (Smith and Dowell, 2000, s. 1163).

Afet yönetimini kalkınma perspektifiyle irdeleyen çalışmalar (Ahrens and Rudolph, 2006; Pelling, 2003; Pelling vd. 2004; Pelling and Dill, 2010; Schipper and Pelling, 2005) da literatürde yer almaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmında, afet yönetiminin sağlam bir yapıya kavuşmasının ve sürdürülebilir kalkınmanın etkin olması için sosyal sermayenin tam kapasitesiyle kullanılması gerektiği ve bunun yolunun da toplumun tüm katmanlarının afet yönetimindeki karar alma süreçlerinde söz sahibi olmasından geçtiği belirtilmektedir (Ahrens and Rudolph, 2006; Pelling and High, 2005). Bir diğer deyişle, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli şartlarından biri de afet yönetişiminin oluşturulabilmesidir.

Ahrens ve Rudolph (2006, s. 217), gelişmişlik seviyesi ve afete yatkınlık arasında pozitif bir korelasyon olduğundan söz etmektedirler. Aynı zamanda yazarlar, az gelişmişlik arttıkça afete yatkınlıkla kırılganlığın da arttığını ve bu durumun bir kısır döngü hâline geldiğini dile getirmektedirler. Bununla birlikte, yazarlara göre sözü geçen kısır döngüyü kırmak mümkündür. Risk azaltma ve afet yönetimi, sürdürülebilir kalkınma bağlamına eklemlenir ve etkin yönetişim hayata geçirilebilir ise afete karşı dirençlilik de buna bağlı olarak artış gösterir (Ahrens and Rudolph, 2006, s. 217).

XX. yüzyıldan itibaren beşerî ve doğal afetlerin hem kapsam hem de şiddet açısından artması, merkezî ve hiyerarşik temellere dayalı politikalarla karakterize edilen ve afet yönetiminin temel unsurlarından olan acil durum yönetiminin geleneksel yapısının sorgulanmasında ve düzenlenmesi gerekliliğinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Aldunate, Pena-Mora and Robinson, 2005; Bier, 2006; Perrow, 1984). Geleneksel acil durum yönetiminde daha iyi neticelere ulaşılabilmek için merkeze dayalı eş güdümlülük tercih edilse dahi Bier (2006) ile Ward ve Wamsley'e (2007) göre, 11 Eylül terör saldırısı ve Katrina Kasırgası gibi felaketlerde utanç verici durumlar yaşanmış ve benimsenen merkezî eş güdümlülüğün uygulamada geçerliliğini kaybettiği kesinleşmiştir. Bu nedenle, geleneksel anlayışın terk edilip, acil durum yönetiminin çağdaş temellere oturtulması, hayati bir ihtiyaç durumuna gelmiştir. Alexander (2005, s. 34) da bu noktaya dikkat çekmekte ve doğal, teknolojik ve sosyal afetlerin uluslararasılaşma özelliğinin gün geçtikçe arttığını savunmaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle bu afetler, kısa bir süre

öncesine kadar hayal dahi edilemeyecek biçimde beşerî ilişkilerin akışıyla doğrudan bağlantılı olarak yaşanmaktadırlar (Alexander, 2005, s. 34). Bu durum, son olarak COVID-19 örneğinde de görüldüğü üzere, dünyayı tehdit eden yeni tehlike türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Söz konusu tehlikeleri göz önüne alan bazı araştırmalarda (Feinstein International Famine Center, 2004; Kent, 1999; O'Brien and Read, 2005), dünyadaki afet yönetimi modellerinin bu gibi yeni tehditlerle başa çıkmak adına değiştirilmesi ve sık sık güncellenmesi gerektiğine dair vurgu yapılmaktadır.

Acil durum yönetimindeki kritik süreçlerden biri olan karar verme, literatürde fazlasıyla ele alınan bir konudur (Cosgrave, 1996; Flin, 2001; Janis and Mann, 1977; Rosenthal and Kouzmin, 1997; Useem, Cook and Sutton, 2005). Karar verme sürecini davranışsal ilkelere bağlı kalarak bireysel düzeyde ele alan çalışmalar (Allison and Zelikov, 1999; Bigley and Roberts, 2001; Flin, Slaven and Stewart, 1996; Flueller, 2006) bulunduğu gibi, grup veya topluluk performansını ve tutumlarını irdeleyen çalışmalar (Driskell and Salas, 1991; Salas, Burke and Samman, 2001; Takada, 2004) da mevcuttur. Bazı çalışmalarda ise organizasyonel seviyede acil karar alma süreçlerinin nasıl olduğu veya olması gerektiğine odaklanılmıştır (Quarantelli, 1997; Rosenthal and Kouzmin, 1997). Kapucu ve Garayev'e (2011, s. 368) göre organizasyonlarda veya ajanslarda karar alma süreçlerinin birçoğu bireysel karar vericilere indirgenmekte ve doğal olarak literatürde de bireysel karar alma en çok ilgi çeken konu hâline gelmektedir.

2.2.1.1. Çalışma Konusuyla İlgili Araştırmalarda Coğrafi Yönelimler

Sivil toplumu coğrafi bazda değerlendiren çalışmaların önemli bir kısmında yerel veya ulusal STK'ların küresel sivil toplumla ilişkileri veya küresel sivil toplum sistemindeki yerleri incelenmiştir (Bläser, 2005; Koch and Ruben, 2008; Peck, 2020; Smith and Wiest, 2005; Taylor, 2004). Bu çalışmalarda daha ziyade, STK'ların küresel sivil toplum sistemindeki etkilerinin, ülkelerin küresel ekonomi veya küresel siyasetteki konumlarının yanı sıra şehirlerin uluslararası ağlardaki yerlerine bağlı olup olmadığına dair değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Smith ve Wiest (2005, s. 639) ile Taylor (2004, s. 266), (daha sonra bahsedileceği üzere ülke ve şehir ölçeğinde farklı düşünceler dahi) benzer bakış açısında birleşerek STK'ların dünyadaki dağılımlarının ve küresel sivil toplum sistemine olan etkilerinin, küresel

ekonomideki yerlerinden değil, küresel siyasetteki güçlerinden kaynaklandığını savunmaktadırlar. Taylor (2004, s. 266), bu doğrultuda küresel sivil toplumun, küresel ekonomik coğrafyayı yansıtmadığını ve kendi coğrafyasını yarattığını iddialı bir şekilde dile getirmektedir.

Taylor'a göre STK'ların küresel sivil topluma entegre olmasının en önemli aracı şehirlerdir. Yazar esasen ülkelerden çok, şehirlerin çekici olduğunu dile getirmektedir. Küresel ağlardaki akış alanlarının koordinatörleri (Castells, 1996) olarak ön plana çıkan dünya şehirleri, küresel sivil toplumun ana bileşenleri olarak STK faaliyetlerinin belirlenmesinde ve böylece STK faaliyetlerinin özgün akış alanlarını ortaya çıkarmalarında etkilidir (Taylor, 2004, s. 266). Yazar bu iddiasını Sassen'in (1994), yeni bir dünya coğrafyasının gelişim göstermesinde şehirlerin stratejik bir konumda bulunmasının etkili olduğu teziyle temellendirmiştir. Bu tezin 2000'li yıllardaki karşılığı, şehirlerin önemli konumunun küresel hizmet piyasasından küresel sivil toplum sistemine aktarılması şeklinde olmuştur (Sassen, 2002). Sassen (2002, s. 217), şehirlerin küresel sivil toplumun vazgeçilmez bir parçası olmalarında hem ulusal hem de ulusötesi faaliyetlerin bir arada sürdürülebileceği kolaylaştırıcı ortam sunmalarının büyük rolü olduğunu vurgulamaktadır.

Taylor (2004, s. 268), bir şehirdeki STK sayısını hesaplamanın STK'ların küresel sivil toplumdaki konumları değerlendirmek açısından doğru olmadığını belirtmektedir. Yazara göre küresel siyasetin bir parçası olan şehirlerde, dünya çapında çok sayıda şehirde şubeye sahip STK'lar varsa, o şehir küresel sivil toplum sisteminde etkin anlamına gelmektedir. Yazar bu iddiasını Kenya'nın başkenti Nairobi örneğiyle temellendirmektedir. Kenya, küresel ekonomide sınırlı yere sahip bir ülke olmasına rağmen, yazar Nairobi'nin STK faaliyetleri açısından dünyayla en bağlantılı şehirlerden biri olduğunu savunmaktadır (Taylor, 2004, s. 265).

Smith ve Wiest (2005, s. 621), küresel sivil topluma katılımın dünyada büyük farklılık gösterdiğine değinmektedirler. Yazarlar Taylor'ın (2004) aksine, küresel sivil topluma entegrasyon sürecinde devletlerin öneminin devam ettiğini ortaya koymaktadırlar. Yazarların bakış açısına göre bir ülkenin küresel kurumlarla mevcut olan bağlantıları ve ilişkileri, ulusötesi faaliyet olanaklarını da arttırmaktadır. Bu açıdan, yüksek gelirli ülkelerin vatandaşları, az gelirli ülkelerin vatandaşlarına kıyasla ulusötesi sivil toplumda daha aktif bir şekilde yer almaktadır. Bununla

birlikte, küresel siyasetle güçlü bağları olan az gelirli ülkelerdeki sivil toplum da güçlü bağları olmayan ülkelere göre küresel faaliyet ağlarına daha bağlıdır ve küresel STK'lara katılımları da daha fazladır. Böylelikle ilgili ülkelerin, küresel kurumlar aracılığıyla dünya meselelerinde söz sahibi olma ve bu doğrultuda küresel ekonomideki dezavantajlarını telafi etme imkânları ortaya çıkmaktadır (Smith and Wiest, 2005, s. 621-628).

Literatürde STK'ların önemli bir kısmının tabandan gelen talepleri karşılayamadıkları, tabana hesap veremedikleri ve yerel halkı tam anlamıyla temsil edemediklerine yönelik eleştiriler mevcuttur (Banks, Hulme and Edwards, 2015; Fagan, 2005; Hashemi, 1995; Mercer and Green, 2013), Bu doğrultuda, STK'ların ait oldukları topluluklara olan bağlılıklarının, bu organizasyonlara bir güvenilirlik kredisi sağlayacağını ve meşruiyetlerine katkıda bulunacağını savunan bir bakış açısından söz etmek mümkündür (Baillie Smith and Jenkins, 2011). Çünkü bu anlayışa göre halk tabanından olumlu bir yanıt alınmadıkça bir STK'nın varlığından ve faaliyetlerinin devamından bahsedilemez. Bu nedenle, ulusötesi sivil toplum sisteminin kurulabilmesi aslında yerelliği göz ardı etmemekle olası hâle gelmektedir.

Ulusötesi ve küresel sivil toplumla ilgili araştırmalardan bir kısmı, sivil toplumu inşa eden sosyomekânsal süreçlerin bölge temelli bakış açılarına karşı çıkmaktadır (Keck and Sikkink, 1998). Bu bakış açısına göre ulusötesi sivil toplum, karmaşık bağımlılık düzeni ve hiyerarşi içeren yerel STK'lardan farklıdır (Bläser, 2005; Mercer and Green, 2013). Ulusötesi sivil toplumun odak noktası yatay örgütlenme, küresel yönetim süreçlerine katılım ve bilginin serbestçe dolaşımıdır (Della Porta and Tarrow, 2005; Holzscheiter, 2016; McFarlane, 2006; Pieck and Moog, 2009). Yine de ulusötesi sivil toplumun kimliksiz olduğu söylemek mümkün değildir ve kimliğini yansıtmak açısından sivil toplum ulus-devletlerle sıkı sıkıya ilişkilidir (Falk, 1998). Bu bağlamda, söz konusu yaklaşımda, Smith ve Wiest'in (2005, s. 621) devletin öneminin devamına dair ifadeleri de onaylanmaktadır.

Son zamanlarda yapılan bazı araştırmalarda, sivil toplum gruplarının ait oldukları çevreyi ve bu çevreyle karşılıklı ilişkilerini analiz ederek sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmaya dair değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir (Arhin 2016; Fowler 2016; Hayman 2016; Peck, 2020). Peck (2020, s. 130), konuyu sosyal sermaye merkezinde değerlendirmiştir. Yazar, sosyal sermayeyi yaratılan ve erişilen bir yurttaşlık ürününden ziyade sivil toplumu biçimlendiren samimi sosyal ilişkiler

dizisi olarak ele almaktadır. Sosyal sermayenin oluşturduğu bu kaynaklar; arkadaşlık, dostluk, aile, gönüllülük veya karşılıklılık eylemlerini içeren insanlar arası bağlantılardır. Yazara göre bu kaynakların veya sosyal ilişkilerin incelenmesiyle, sivil toplum etkinliklerinin ve çağdaş sürdürülebilir kalkınmanın kapsamlı tarihsel ve jeopolitik dönüşümlere bağlı olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, STK'ların kullandığı sosyal kaynakların keşfi sayesinde geleneksel yaklaşımların ulusötesi sivil toplumu tam anlamıyla açıklayamadığının ortaya çıktığı da savunulmaktadır (Peck, 2020, s. 142). Bu fikirle paralel bir biçimde McFarlane (2006, s. 35) de, ulusötesi sivil toplumun kalkınma olgusuna ilişkin yapılan değerlendirmelerde iyice önemli hâle geldiği (Bebbington and Batterbury, 2001) dikkate alındığı zaman, geleneksel kavramsallaştırmaların ötesini içeren “ulusötesi sivil toplum ağlarının ana bileşenleri ve bu bileşenlerin işlevlerinin”, titizlikle ele alınması gereken konular olduğunu ifade etmektedir.

STK'ların yer seçimlerine ve yardım ağlarına ilişkin pek çok çalışma bulunup bu çalışmalar, literatürün coğrafi boyutu açısından önem taşımaktadır. Gönüllülüğü esas alan ve kâr amacı gütmeyen bu kuruluşların ilgili yönlerini konu alan literatürde, STK'ların göze çarpan özelliklerinden birinin, yardım dağıtımlarında eşit olmayan kapsama alanları olduğuna dair yaygın bir görüş bulunmaktadır (Bryson, McGuinness and Ford, 2002; Fyfe and Milligan, 2003; Milligan, 2007; Sakabe and Eloundou-Enyegue, 2006). STK'ların yardım dağıtımlarındaki bu eşitsizlikleri analiz etmek amacıyla STK'lara özel konum teorileri uygulanmaktadır. Bunlardan en yaygın kullanılanı ise arz ve talep analizidir (Barr and Fafchamps, 2006; Gronbjerg and Paarlberg, 2001; Weisbrod, 1988; Wolch, 1999; Wolch and Geiger, 1983). Arz faktörleri çoğunlukla, STK'lar için belirli bölgelerde var olan mali kaynaklar ve insan kaynaklarını içerirken, talep ise yerel halk arasındaki yoksulluk seviyesiyle bağlantılıdır (Beckfield, 2003; Bielefeld, 2000; Dreher, Mölders and Nunnenkamp, 2007; Taylor, 2004). Bununla birlikte, Koch ve Ruben (2008, s. 5), doğaları gereği durağan ve kesitsel olmalarının yanı sıra, STK'ların kümelenme süreçlerinde etkili olan dinamik faktörlerin de göz ardı edilmesinde tetikleyici unsur olmaları sebebiyle bu analizlere şiddetle karşı çıkmaktadırlar.

Koch ve Ruben (2008), uluslararası STK'ların mekânsal dağılımlarını çözümlemek açısından literatüre farklı bir bakış açısı getirmektedirler. Genellikle kâr amacı güden şirketlerin mekânsal yoğunlaşmasını için kullanılan ekonomik coğrafya

teorilerinin kâr amacı gütmeyen kuruluşların yoğunlaşması için de değerlendirilebileceğini savunan yazarlar, bu doğrultuda Boschma ve Frenken'in (2006) ortaya koydukları evrimsel ekonomik coğrafya yaklaşımını benimsemektedirler. Bir toplumun mevcut durumunun mevcut koşullardan türetilmediğine, güncel çerçevenin geçmişten getirilen birikimlerle belirlendiğine ve hatta sınırlandırıldığına dikkat çeken bu yaklaşım, dinamik yoğunlaşma analizi için kapsamlı bir teorik altyapı sağlamaktadır. Yaklaşımın en önemli özelliklerinden biri ise coğrafya dışındaki bazı disiplinlerde de kabul edilen evrimsel düşünce ile tutarlı olmasıdır (Koch and Ruben, 2008, s. 6-7).

Koch ve Loman (2008) ile Moroto, Sakamoto ve Ahmed'in (2018) çalışmalarında olduğu gibi Koch ve Ruben (2008) de STK'ların mekânsal yoğunlaşmasını ve yer seçimi nedenlerini analiz etmek için regresyon analizini kullanmıştır. Yazarlar, benimsedikleri yaklaşımı tercih etme nedenlerini ortaya koymak için uluslararası STK'ların coğrafi seçimleriyle alakalı istatistiksel çalışmalara atıfta bulunmaktadır. Yazarlara göre bu çalışmalar, uluslararası STK'ların tarihsel süreçteki coğrafi tercihlerinin güncel seçimlerini de belirlediğini ortaya koymakla (Koch and Loman, 2008) birlikte, güncel seçimlerin tam olarak nasıl işlediğini açıklayabilmek için en kapsamlı yaklaşım evrimsel ekonomik coğrafyadır (Koch and Ruben, 2008, s. 7).

STK'ların coğrafi yoğunlaşmasını inceleyen pek çok çalışmada, yoğunlaşmayı belirleyen ana unsurların emek hareketliliği, artan getiriler ve yol bağımlılığı olduğu anlaşılmaktadır (Antonelli, 1994; 2000; Boschma and Frenken, 2006; Keeble vd. 1999; Sforzi, 2002). Koch ve Ruben (2008, s. 12) de literatürdeki genel kanıya uygun bir biçimde kalkınma temalı uluslararası STK'ların bu hususlar ışığında yoğunlaştığını ortaya koymuşlardır.

İlgili literatürde özellikle afet temalı STK'ların yer seçimlerini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan Moroto, Sakamoto ve Ahmed'in (2018) çalışmaları önem taşımaktadır. Bangladeş'teki afet yönetiminde rolleri bulunan STK'ların mekânsal dağılımlarını ve proje uygulama alanları hakkındaki kararları etkileyen olası faktörleri lojistik regresyon yöntemiyle inceleyen çalışma, ülkedeki STK'ların ekseriyetle afetlerden etkilenen veya etkilenebilecek alanlarda değil, daha ziyade erişilebilir alanlarda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, afetlere karşı kırılgan olan alanlara ve bu alanlarda desteğe en fazla

gereksinim duyan insanlara yardım açısından STK müdahalelerinin de düşük kalması anlamına gelmektedir (Moroto, Sakamoto and Ahmed, 2018, s. 248).

Moroto, Sakamoto ve Ahmed (2018, s. 253), Bangladeş'teki afet temalı STK'ların proje lokasyonlarının ise çoğunlukla yoğun nüfuslu yerleşim alanları ve havaalanlarının yakınlarında olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca ana yolların çevresinde hedeflenen miktarda nüfusun olmaması sebebiyle, çoğunlukla bu bölgeler de STK'ların proje lokasyonları olmamaktadır (Moroto, Sakamoto and Ahmed, 2018, s. 261). Bu nedenle, afet yönetiminde rolleri olan STK'ların ofis yeri seçimleri ve proje lokasyonlarının bazı durumlarda hayırseverlik ve diğerkâmlık haricindeki motivasyonlarla da belirlenebildiği söylenebilir.

Pelling ve Dill (2010), çalışmalarında afet yönetiminin siyasi ve coğrafi boyutlarını harmanlamışlardır. Yazarlar, bilhassa coğrafyacıların afet yönetimine olan ilgisinin yeniden canlanmasının nedenlerinin, iklim değişikliği gerçeğini gündemde tutmaya çalışan gruplardan gelen çağrılar ve insan güvenliğine yönelik yaygın endişe olduğunu belirtmektedirler. Coğrafyacılar bu kapsamda afetlerin siyasi sebepleri ve sonuçlarıyla alakalı coğrafi literatürü gözden geçirerek afet sonrası siyasi sahanın analizi için çerçeveler oluşturmaya gayret göstermektedir. Söz konusu analiz, özellikle büyük afetlere hazırlık ve müdahale kapsamında toplumsal ve politik aktörlerle beraber afet yönetiminde rolleri bulunan diğer kurumların aralarındaki ilişkileri odak noktasına almaktadır. Coğrafi perspektife dayalı bu analizde ortaya çıkan genel kaniya göre, bir ülkede ortaya çıkan afetler ve benimsenen afet yönetimi anlayışı, o ülkenin siyasi tarihinin parçalarını teşkil etmektedir (Pelling and Dill, 2010, s. 21).

Materyalist bir bakış açısını benimseyen Watts (1983), afetlerin hem mevcut olan toplumsal ilişkilerden kaynaklandığını hem de sosyoekolojik sistemlerin değişimini tetikleme veya hızlandırma potansiyeline sahip olduğunu ifade etmektedir. Yine aynı yılda Cuny (1983, s. 11-13), yıkıcı boyuttaki doğal afetlerin sivil toplumları harekete geçirme ve yeni liderler ortaya çıkarma açısından öncü rol oynayabileceklerini iddia etmektedir. Yazarların bu tezleri, afetlerin tamamıyla olumsuz bir anlam ifade etmediklerinin altını çizmek bakımından da ayrı bir öneme sahiptir.

Çalışmaların bir bölümü, afet yönetiminde coğrafi bilgi sistemleri (CBS) kullanımına (Kiremidjian, Kiremidjian and King, 1995; Moroto, Sakamoto and Ahmed, 2018; Şirin ve Ocak, 2020; Uitto, 1998) ve afet arama kurtarma için web tabanlı haritalama hizmetlerine yapılan gönüllü katkılara (Zook vd. 2010) yöneliktir. Bu noktada değinilmesi gereken husus, afetlerin boyutunu belirleyen en önemli faktörlerden olan kırılganlığın sosyal, fiziksel ve ekonomik yönlerinin afet yönetimi sürecine dâhil edilmesidir (Uitto, 1995). Bu konuda muvaffakiyet sağlamanın bir yolu da CBS'den yararlanmaktır (Kiremidjian, Kiremidjian and King, 1995). CBS, doğal tehlikelere maruz kalan bölgelerin yanı sıra risk altındaki yapıların kalitesini ve dağılımını da belirlemek adına faydalı bir araçtır. Ayrıca CBS, tahliye rotaları (Uitto, 1998, s. 9) ve afet toplanma alanları (Şirin ve Ocak, 2020, s. 85) gibi etkili müdahale planlamalarının yapılmasını ve afetzede toplumun uzun vadeli iyileşme sürecini de kolaylaştırabilmektedir.

Şirin ve Ocak (2020, s. 85), afet toplanma alanlarının mekânsal bir temele oturulması gerekliliği ön kabulüyle birtakım coğrafi kriterleri dikkate almaktadır. AFAD'ın ortaya koyduğu bu kriterler; eğitim, nüfus, arazi kullanımı, jeoloji, yükselti, binalara, yollara ve akarsu yataklarına olan mesafedir. İlgili kriterler ışığında ve CBS vasıtasıyla yazarlar Gümüşhane İli kapsamında en uygun afet toplanma alanlarını tespit etmişlerdir (Şirin ve Ocak, 2020, s. 85).

Uitto (1998), mega şehirlerde afete karşı kırılganlığı ele almıştır. Yazar, mega şehirlerde evsizler, yoksullar, düzenli veya düzensiz göçmenler ve günlük işçiler gibi dezavantajlı grupların afetlerden fazlasıyla etkilendiklerini ifade etmektedir. Bu durumun önüne geçmek ise dezavantajlı grupların afet planlama, hazırlık ve müdahaleyi geliştirme süreçlerine katılımını arttırmakla ve afet tehlikesinin azaltılması adına bir toplumsal kırılganlık modeli ortaya koymakla mümkündür (Uitto, 1998, s. 14).

Son 10-15 yıllık süreçte yapılan araştırmalar, afet ve afet hazırlığının en önemli boyutları olarak güç ve jeopolitiği öne çıkarmaktadır (Giroux, 2007; Grove, 2010; 2013; Kelman, 2006). Donovan (2017) da afet riskini azaltmanın farklı boyutları arasındaki bağlantıyı analiz etmek için jeogüç kavramını (Grosz, 2008; Yusoff vd. 2012) kullanmaktadır. Jeogüç, afet riskinin azaltılmasında insan-doğal ortam etkileşiminin yanı sıra küresel sistemin parçalarını da içermektedir. Buna göre bir afette, dünya sistemi güçleri ve insan faktörü bir araya getirilmekte olup

peyzajlar, kurumlar, bilgiler, hükûmetler ve nüfus grupları arasındaki etkileşimler jeogüç vasıtasıyla dönüştürülmektedir (Donovan, 2017, s. 50-51). Jeogüç, bu geniş kapsamlı ve çok fonksiyonlu yapısının bir getirisi olarak, ülkelerin afet performanslarına doğrudan etki etmektedir.

Afet riskinin azaltılması ile ilgili araştırmalar, yaklaşık 40 yıldır coğrafyacıların çalışmaları (Gaillard and Mercer, 2013; Hewitt, 1983; Kelman, Mercer and Gaillard, 2012; Pelling, 2003; 2010; Wisner vd. 2004; Wisner, Gaillard and Kelman, 2012) sayesinde önemli yol kat etmiştir. Bu çalışmalar aynı zamanda, sosyal bilimleri uluslararası afet yönetiminin odağına yerleştirmiştir (Donovan, 2017, s. 51).

Afet riskinin azaltılmasıyla ilgili çalışmaların bir kısmında (Gaillard and Mercer, 2013; Kelman, Mercer and Gaillard, 2012), afet riskinin azaltılmasında yerel ekolojik bilginin rolü ön plana çıkarılarak önemli bir coğrafi vurgu yapılmıştır. Kelman, Mercer ve Gaillard (2012, s. 13), yerel toplulukların bilhassa yakın tarihlerde dış kaynaklardan elde ettikleri bilgilerin, kendi geleneklerinden ve anlayışlarından daha üstün olduğu varsayımıyla, afet riskinin azaltılması konusundaki çalışmalarda yerel ekolojik bilginin çoğunlukla küçümsendiğini (Mackinson and Nottestad, 1998; White, Kates and Burton, 2001) belirtmektedirler. Bu bakış açısının kısmen yanlış olduğunu savunan yazarlar, yerli halkların bilgileri ve deneyimleri dışında sorunlarla karşılaşmaları gerçeğine rağmen, yerel ekolojik bilginin de büyük önem taşıdığını vurgulamaktadırlar. Yazarlar yerel ve harici bilgilerin kombinasyonunun afet riskinin azaltılmasına fazlasıyla katkı sunacağını iddia etmektedirler (Kelman, Mercer and Gaillard, 2012, s. 14).

2.2.2. Çalışma Alanı ile İlgili Araştırmalar

Tarih boyunca pek çok afetin yaşanması ve dolayısıyla afetlere fazlasıyla meyilli olması sebebiyle Balıkesir, konuyla ilgili akademik araştırmalar açısından son derece uygun bir lokasyondur. Öyle ki Balıkesir'in afet durumu, afet yönetimi, afet yönetiminin paydaşları ve afet projeksiyonları gibi hususları inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı Balıkesir'in jeolojik yapısı ve deprem potansiyelini (Erdem, 2013; Sözbilir vd. 2019; Tağıl, 2004) değerlendirmekte olup bir kısmı da tarihsel süreçte ilde yaşanan afetleri

irdelemektedir (Öncü, 2019; Çakı vd. 2020). Balıkesir'deki heyelan (Ercanoğlu, 2019) ve hidrometeorolojik afet (Öztopal, 2019) potansiyellerini ele alan çalışmalar da mevcuttur.

Balıkesir ili sınırları içinde büyük deprem potansiyeli barındıran faylar bulunmaktadır. Bu faylardan bir kısmının (örneğin, Balıkesir kent merkezinden de geçen Havran- Balıkesir Fayının yanı sıra Yenice-Gönen Fay Zonu ve Edremit Fayı) üzerinde çokça yapılaşma vardır ve bununla paralel olarak nüfus yoğunluğu da fazladır (Sözbilir vd. 2019, s. 70; Tağlı, 2004, s. 90). Dolayısıyla bu alanlar potansiyel afet riski arz etmektedir. Sözbilir ve diğerleri (2019, s. 70), yerleşim alanlarından geçen diri fay hatlarında afet riskinin azaltılmasının ancak ve ancak yüzey faylanması tehlikesi kuşağı ve fay sakınım bandı oluşturulmasıyla olanaklı hâle gelebileceğini belirtmektedirler.

Literatürde yer alan bazı çalışmalarda Balıkesir AFAD odak noktası olmuş ve yapısı, görevleri, işleyişiyle beraber faaliyetleri de açıklanmıştır (Şahin, 2019). Bir kısım araştırmalar ise AFAD Balıkesir, sivil toplum, yerel halk, belediye ve muhtarların ilişkileri güven ekseninde irdelenmiştir (Çakı, 2020b; Çakı vd. 2020).

Çakı ve diğerleri (2020), Balıkesir'deki hane halklarının doğal afetlere hazır bulunuşluk seviyelerinin ziyadesiyle düşük olduğunu vurgulamaktadırlar. Yerel halktaki bu yetersizlik bilgi, beceri, planlama ve malzeme sağlama gibi hususlarda ön plana çıkmaktadır. Buna ek olarak yazarlar çalışmalarında Balıkesir halkının, afet toplanma alanlarından da bihaber oldukları sonucuna ulaşmış ve bu durumun Türkiye'deki afet hazırlığının toplumsal tabana yayılamamasının bir işareti olduğunu savunmuşlardır (Çakı vd. 2020, s. 221-227).

Çakı ve diğerlerinin (2020), çalışmalarında vardığı en önemli sonuçlardan biri ise STK'ların belediyeye, muhtarlara ve yerel halka yeterince güven aşamadığı gerçeğidir. Bilhassa belediyelerin, STK'ların etkin olmadıklarına yönelik yaygın bir kanıları vardır ve hatta bazı belediyeler STK'larla iş birliğine tereddütlerle yaklaşmaktadırlar (Çakı, 2020b, s. 29; Çakı vd. 2020; s. 227). Tüm bu tereddütlerin ve güvensizlik ortamının hangi sebepten veya hangi paydaştan kaynaklandığı, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Çakı ve diğerleri (2020), Balıkesir'deki afet yönetimine dair sorun olarak ele alınabilecek hususlardan birinin AFAD dâhil tüm kamu kurumlarının afet sonrasında

odaklanmaları ve daha da önemlisi Alexander'ın (2005b) altını çizdiği yukarıdan aşağıya afet yönetimi anlayışının Balıkesir'de geçerli olduğunu ileri sürmektedirler. Yazarlar, daha önce ifade edilen Balıkesir'deki yerel halkın doğal afet hazır bulunuşluğu açısından var olan eksikliklerinin asıl sebebi olarak aşağıdan yukarıya afet yönetimi anlayışının yokluğunu göstermektedirler (Çakı vd. 2020, s. 235-236).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Araştırma için fenomenolojik yaklaşımın seçilme sebepleri, fenomenolojinin açıklamasıyla beraber bu başlık altında verilmiştir. Eski Yunanca'da "ortaya çıkma" anlamında olan "phainomenon" ve "bilim" anlamındaki "logos" kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelen fenomenoloji, ilk kez Edmund Husserl tarafından XX. yüzyılda kullanılan bir kavramdır (Özgen, 2016, s. 238) ve coğrafyaya olan etkisi de büyük ölçüde Husserl'in fenomenolojik perspektifine dayanmaktadır. Jacques Derrida, Jean Paul Sartre, Max Scheler, Alfred Schütz, Alain Badiou, Martin Hiedegger, Roman Ingarden, Maurice Merleau Ponty, Giorgio Agamben ve Emmanuel Levinas gibi düşünürler de fenomenolojiye katkıda bulunmuştur. Lakin bu düşünürler diğer bazı felsefi fikir akımlarıyla da anılmaktadırlar. Bu sebeple, Hegel'den Kant'a kadar pek çok düşünür tarafından kullanılsa dahi, fenomenoloji temelde Husserl'in fikirlerini esas almaktadır (Casino, 2006).

Türkçe karşılığı görüngübilim olan fenomenoloji, insan bilincinin deneyimlediği her türlü fenomenin ya da görüngünün özüne ulaşır, bu sayede insanların dış dünyayı nasıl algıladığını, deneyimlerini nasıl gördüğünü ve anlamlandırdığını keşfetmeyi amaçlamaktadır (Özgen, 2016, s. 238). Bireysel veya kolektif açıdan ön plana çıkan değerler konusunun ele alınması ve anlaşılması gerektiğinin savunulduğu fenomenolojide günlük yaşama, özne olarak bireylere, mekâna, yere, harekete, toplumsal ve çevresel etiğe önem atfedilmektedir.

Davranışçı yaklaşımların pozitivistliği yoğun olarak eleştirmelerine rağmen, pozitivist yaklaşımlardan tam manada kopmadıkları ve pozitivistliğin izlerini taşımaya devam ettikleri söylenebilir. Bu açıdan, pozitivistliğe yönelik kayda değer tepkiyi gösteren ve kopuşu temsil eden yaklaşım fenomenoloji olmuştur (Peet, 1998). Fenomenolojinin coğrafyaya yansımaları ise 1960'ların sonu ve 1970'lerin başına rast

gelmektedir. Tuan, Buttimer, Enkirin ve Relph gibi hümanist coğrafyacılar, fenomenolojinin coğrafyayla bir araya gelmesinde öne çıkan isimler olmuşlardır (Pickles, 2009). Söz konusu isimler, insanların duyguları, algıları, düşünceleri ve tutumlarıyla karmaşık varlıklar olduklarını savunmuş; dolayısıyla mekanik ve determinist yönelimlere sahip olan pozitivistlerin bu karmaşıklığın arkasında yatan derinliği ve çok boyutluluğu çözmesinin imkânsız olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmacının, benimsediği politik bakış açısından, toplumsal ortamdan ve kültürel yapıdan kendini soyutlaması ve objektif olarak konumlandırmasının mümkün olmadığını göz önüne alan hümanist coğrafyacılar, bu nedenle pozitivistlerin mutlak objektiflik tezinin saçmalık olduğunu iddia etmektedirler (Buttimer, 1974; 1983; Relph, 1976; Tuan, 1982). Bunlara ek olarak değinilmesi icap eden bir diğer nokta ise pozitivistlerin göz ardı ettikleri objelerin özleri ve niyet mefhumunun fenomenoloji için taşıdıkları değerdir. Özler ve niyetler, fenomenolojik bakış açısında olguların, davranışların, tutumların ve durumların temelindeki manayı keşfetmek açısından önemli iki anahtar unsuru oluşturmaktadır. Çünkü dünya salt fiziki özellikler barındırmaz; metafiziksel dünya da vardır ve davranışların arka planında yatanları idrak edebilmek için bu dünyayı da yok saymamak gerekir. Metafiziksel dünyanın önemi, aynı zamanda sadece duylara dayalı olarak yapılan çözümlemeler ve değerlendirmelerin, gerçekliğin tüm boyutlarını yansıtamamasıyla ilintilidir. Bunun nedeni ise gerçekliğin duylarla ölçülemeyecek kadar geniş ve karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır (Cloke, Philo and Sadler, 1991; Tretter, 2008).

Deneyim, mana, bağlam, nesnellik, düşünüş ve yorumlamanın başlıca vurgu unsurları olduğu fenomenolojide, bununla paralel olarak, pozitivistlerdeki gibi açıklama ve nicel yöntemlerden çok, anlama ve nitel yöntemler esastır (Buttimer, 1993). Nitel yöntemlerin tercihi, hayatın çok yönlü ve karışık yapısının sadece bu tür metotlarla ortaya çıkarılabileceği inancının bir getirisiidir. Fenomenoloji, pek çok teoremin problemleri olduğunu; çünkü bu teorilere temel oluşturan varsayımların toplumsal hayatın anlaşılmasını zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Bahsedilen zorluğun aşılmasına yönelik olarak fenomenolojide tercih edilen veri edinme ve analiz yöntemleri ise derinlemesine görüşme, gözlem, etnografya, vaka çalışmaları ve odak gruplarıdır (Creswell, 2013, s. 78-79; Kitchin and Tate, 2000).

Bu araştırmada Balıkesir’de afet yönetiminin genel hatlarıyla açıklanmasından ziyade, tüm netliğiyle ve boyutlarıyla anlaşılması önemsenmiştir.

Bu doğrultuda, afet yönetimi sisteminin içerisinde bulunan baş aktörlerin, afet yönetiminde STK'ların konumu fenomenine ilişkin görüşleri, algıları, duyguları ve tutumlarının derinlemesine görüşme yöntemiyle ortaya konulması söz konusudur. Bu aktörlerin, siyasi fikirlerinden, toplumsal yapıdan, mekândan ve kültürden bağımsız düşünülemez görüşlerinin olmasından da yola çıkılarak çalışmada fenomenolojik perspektifin benimsenmesi, bahsi geçen fenomenin derinlemesine ve çok yönlü olarak anlaşılmasına katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Balıkesir'de bulunan ilk yardım, acil durum ve arama kurtarma dernekleriyle birlikte, kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı afet birimleri/ komisyonları/ merkezleridir. Balıkesir'in araştırma alanı olarak seçilme nedeni ise aktif bir fay üzerinde ve dolayısıyla deprem açısından riskli bir yerde konumlanmasıyla birlikte sellerin, heyelanların, kaya düşmelerinin, yangınların ve dolu afetlerinin yaşanabildiği bir yer de olmasıdır. Evrendeki STK'ların doğru bir biçimde elde edilebilmesi amacıyla Balıkesir İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğüne başvurulmuş ve bahsi geçen kurumdan ilgili STK'ların adları, faaliyet sahaları ve iletişim bilgileri temin edilmiştir. Toplam 19 adet olan söz konusu STK'ların bilgilerinin haricinde bu STK'lar arasında bulunmayan lakin faaliyet alanları insani yardım olan İHH Balıkesir Derneği ve İHH Bandırma Şubesi de araştırmaya dâhil edilmiş ve evrende yer alan STK sayısı 21'e ulaşmıştır (Çizelge 2). Bu 21 STK, Balıkesir'in Altıeylül, Ayvalık, Bandırma, Dursunbey, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerinde bulunmaktadır. İlgili STK'lardan *Gönen Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği* ile *Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti Derneği Edremit Şubesi* görüşme yapmayı reddetmiştir. Bu iki STK dışında kalan 19 STK'nın tümüyle görüşülmüş ve örneklemedeki STK sayısı 19 olmuştur. Bir diğer deyişle, şekil 10'dan da anlaşılacağı üzere araştırma evreninde yer alan tüm STK'larla olmasa da araştırma evrenini oluşturan tüm ilçelerde görüşmeler yapılmıştır. Böylece araştırma evreni ve örneklemindeki ilçe sayısı aynı kalarak yedi olmuştur.

Çizelge 2. Evreni Oluşturan STK'lar, Faaliyet Alanları ve Buldukları İlçeler

STK'nın İsmi	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İlçe
911 ARAMA VE KURTARMA DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	BANDIRMA
AYVALIK DOĞAL AFETLER ARAMA KURTARMA VE İLK YARDIM DERNEĞİ (ADAK)	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	AYVALIK
BALIKESİR ARAMA KURTARMA DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	KARESİ
BALIKESİR DAĞCILIK VE ARAMA KURTARMA İHTİSAS KULÜBÜ DERNEĞİ (BALDAK)	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA-SPOR (SPOR KULÜPLERİ VE ÜST KURULUŞLARI)	KARESİ
BANDIRMA DAĞCILIK VE ARAMA KURTARMA DERNEĞİ (BANDAK)	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA-SPOR (SPOR KULÜPLERİ VE ÜST KURULUŞLARI)	BANDIRMA
DAK	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	DURSUNBEY
DURSUNBEY TELSİZ VE RADYO AMATÖRLERİ DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	DURSUNBEY
GÖNEN ARTEMEA DOĞAL AFETLER ARAMA KURTARMA VE İLK YARDIM DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	GÖNEN
GÖNEN DAĞCILIK VE ARAMA KURTARMA SPOR KULÜBÜ DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA-SPOR (SPOR KULÜPLERİ VE ÜST KURULUŞLARI)	GÖNEN
GÖNDAK	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	GÖNEN
GÖNEN TELSİZ VE RADYO AMATÖRLERİ DERNEĞİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	GÖNEN
İDA DAĞCILIK VE ARAMA KURTARMA İHTİSAS KULÜBÜ DERNEĞİ (İDADAK)	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA-SPOR (SPOR KULÜPLERİ VE ÜST KURULUŞLARI)	KARESİ
İHH BALIKESİR DERNEĞİ ¹	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	KARESİ
İHH BANDIRMA ŞUBESİ ¹	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	BANDIRMA
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ ALTIEYLÜL ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	ALTIEYLÜL
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ BALIKESİR ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	ALTIEYLÜL
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ BANDIRMA ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	BANDIRMA
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ EDREMİT ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	EDREMİT

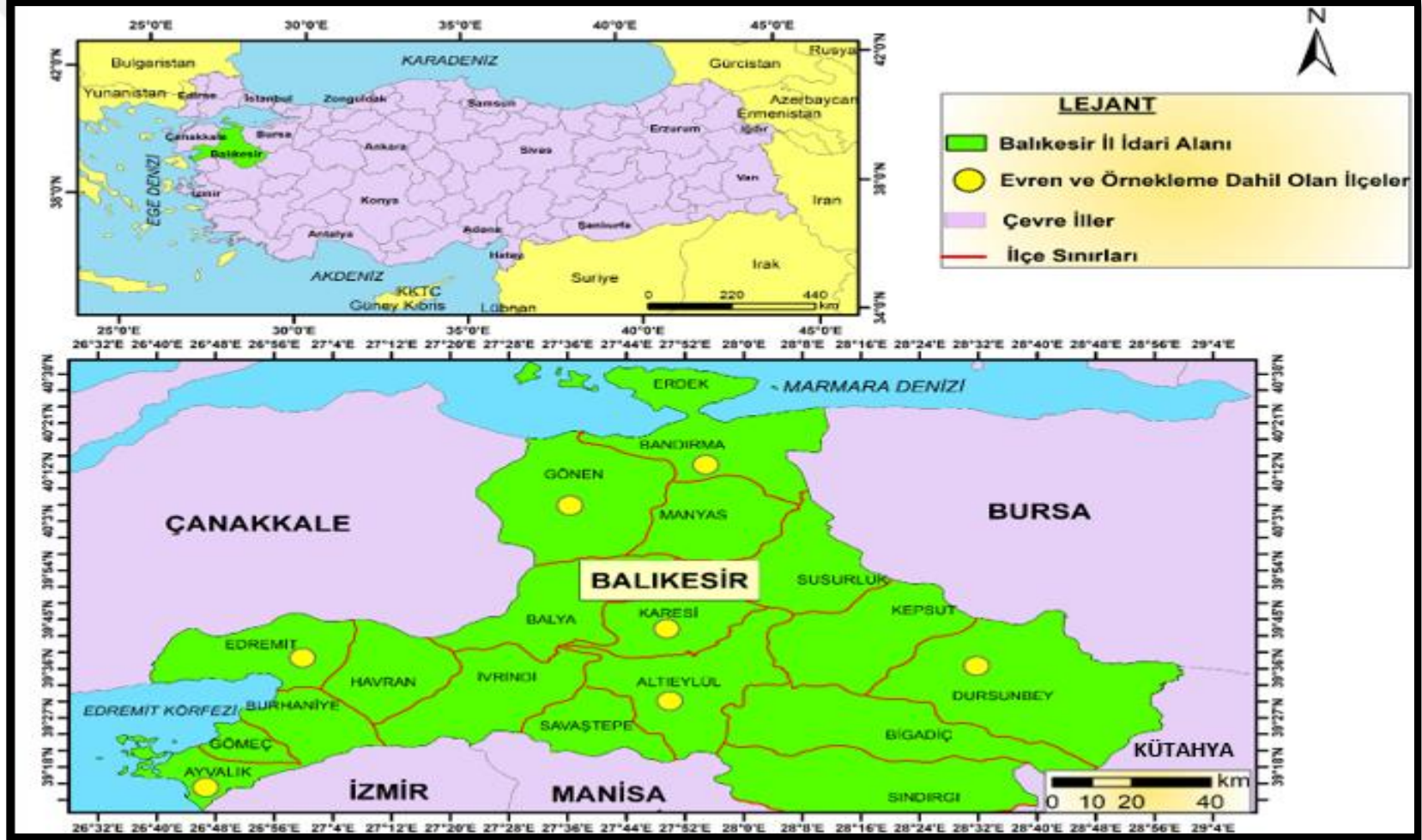
¹ Bu STK'lar, Balıkesir İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'nden alınan afet temalı STK listesinde yer almayıp araştırmacılar tarafından çalışmaya eklenmiştir.

Çizelge 2-devamı

TÜRKİYE DERNEĞİ KIZILAY KARESİ ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	KARESİ
TÜRKİYE AMATÖRLERİ RADYO CEMİYETİ (TRAC) BALIKESİR ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	ALTIEYLÜL
TÜRKİYE AMATÖRLERİ RADYO CEMİYETİ DERNEĞİ EDREMİT ŞUBESİ	İLK YARDIM, ACİL DURUM VE ARAMA- KURTARMA	EDREMİT

Şekil 10. Araştırma Sahasının Konumu ile Evren ve STK Örneklemine Bulunduğu İlçeler

Araştırmanın öznelerinden biri olan kamu kurumlarını kapsayan evren, Balıkesir ili sınırları içerisindeki AFAD, büyükşehir ve ilçe belediyelerindeki afet teşkilatları (afet koordinasyon merkezi, komisyonlar, itfaiye birimleri), il sınırları içerisindeki tüm devlet hastanelerinde yer alan acil durum ve afet birimleri ile sivil savunma birimleri, il ve ilçe sağlık müdürlüklerindeki afetle ilgili birimlerin bütününden oluşmaktadır. Sözü geçen kurumların sayısının fazlalığı nedeniyle STK'ların aksine kamu kurumlarında örneklem alma ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın amacına yönelik olarak sadece afet yönetiminde sorumlulukları bulunan ve Balıkesir'deki kıyı, iç ve merkez bölgelerdeki bakış açısı farklılığını net bir şekilde ortaya koyabilecek yeterli sayıda kamu kurum ve kuruluşlarının seçilmesi adına amaçlı örneklem tercih edilmiştir. Bu kapsamda araştırma örneklemini çizelge 3'te gösterilmektedir. Şekil 11'de ise araştırma evreni ve kamu kurumlarının örneklemini harita üzerinde gösterilmektedir. Araştırma kapsamında bahsi geçen kurumlardan Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Afetlerde Sağlık Hizmetleri Birimi, Bandırma Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Durum ve Afet Yönetimi, Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Afet Koordinasyon Merkezi (SAKOM) ve Susurluk Devlet Hastanesi Acil Durum ve Afet Yönetimi görüşmeyi kabul etmemiş olup örnekleme kalan 9 kurumla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3. Örneklemi Oluşturan Kamu Kurumları ve Buldukları İlçeler

Kamu Kurumunun İsmi	Bulduğu İlçe
AFAD BALIKESİR	KARESİ
BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (BBB) İTFAİYE- AFET YÖNETİMİ	ALTIEYLÜL
BALIKESİR DEVLET HASTANESİ ACİL VE AFET BİRİMİ	KARESİ
BALIKESİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İŞ YERİ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ BİRİMİ	ALTIEYLÜL
BALIKESİR İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ AFETLERDE SAĞLIK HİZMETLERİ BİRİMİ	ALTIEYLÜL
SAKOM	ALTIEYLÜL
BALIKESİR İL TARIM VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ SİVİL SAVUNMA BİRİMİ	KARESİ

Çizelge 3-devamı

BALIKESİR ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ ORMAN YANGINLARIYLA MÜCADELE ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	KARESİ
BALIKESİR ULUSAL MEDİKAL KURTARMA EKİBİ BİRİMİ (UMKE)	ALTIEYLÜL
BANDIRMA EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ	BANDIRMA
BURHANİYE BELEDİYESİ DEPREM VE DOĞAL AFET KOMİSYONU	BURHANİYE
EDREMİT BELEDİYESİ AFET İŞLERİ KOMİSYONU	EDREMİT
SUSURLUK DEVLET HASTANESİ ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ	SUSURLUK

Şekil 11. Araştırma Evreni ve Kamu Kurumlarına Ait Örneklemin Bulunduğu İlçeler

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Bu araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine (açık sonlu) görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Bu yöntemin tercih edilme sebebi, araştırılan konu hakkında detaylı ve çok yönlü açıklamaların sağlanmasına olanak verebilmesidir. Bu nedenle, görüşme türleri göz önüne alındığı zaman (açık sonlu, kısa görüşmeler ve grup görüşmeleri), görüşmenin amacına en çok fayda sağlayan türün açık sonlu görüşme olduğu belirtilebilir (Kaya, 2014). Kamu kurum ve kuruluşlarındaki afet birimlerinde/ merkezlerinde/ komisyonlarında görev alan yetkililer ve STK temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, açık sonlu görüşmelerin esnek yapısının getirdiği avantajla birlikte, görüşmenin gidişatına bakılarak gerektiğinde bazı sorular çıkarılabilmiş ya da yeni sorular eklenebilmiştir (Kaya, 2014). Ayrıca evreni ortaya koyabilmek için İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün web sayfası aracılığıyla Balıkesir'de insani yardım, ilk yardım, acil durum ve arama- kurtarma dernekleri tespit edilmiştir.

STK'lara yönelik görüşme soruları (EK-1) kamu kurumlarına yönelik sorulardan daha fazla olup *kuruluş arka planı ve üye profili, finansal kapasite, STK dışı odaklarla ilişkiler ve afet yönetiminde STK'ların konumuna ilişkin algılar* başlıkları altında şekillendirilmiştir. Kamu kurumlarına yönelik sorular (EK-2) ise *kurumsal arka plan ve üye profili, STK'larla ilişkiler ve afet yönetiminde STK'ların konumuna ilişkin algılar* başlıkları altında yer almaktadır. *Afet yönetiminde STK'ların kapasitesi ve rolüne dair halkın güveni, STK'ların kamu kurumlarıyla ilişkileri, bir afet durumunda kamu kurumlarının ve STK'ların halka yardım etmek açısından potansiyelleri ve STK'ların üniversitelerle ilişkilerini* irdeleyen sorular için Çakı'nın (2020b) çalışmasından; *afet yönetimi aşamalarında STK'ların rollerinin neler olduğu* sorusu için Erkal ve Değerliyurt'un (2009) çalışmasından; *STK'ların afet sonrasındaki kalkınma süreçlerinde rolleri olup olmadığı, STK'ların halktan ve özel sektörden bağış alıp almadıkları, afet yönetimi kapsamında STK'ların dezavantajlı kesime proje üretme durumu ve halkın afet hazır bulunuşluğuna STK'ların katkı sağlayıp sağlamadıkları* soruları için Benson, Twigg ve Myers'in (2001) araştırmasından; *devletin yetersizliği durumunda STK'ların, STK'ların yokluğu durumunda ise devletin afet yönetimindeki etkinliğinin nasıl olacağı* sorusu için ise Carter'ın (2008) çalışmasından istifade edilmiştir.

STK'lar ve kamu kurumlarıyla başkan, başkan yardımcısı, maaşlı çalışan ve üyeler düzeyinde yapılan görüşmeler 50 dakika ila 180 dakika arasında gerçekleştirilmiştir. Her görüşmeden önce güven ortamının oluşturulması için katılımcılara, araştırmada isimlerinin ve hangi kurum/ kuruluşa bağlı olduklarının Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) ve bilimsel etik gereğince kesinlikle açıklanmayacağı ifade edilmiş olup görüşme kapsamında ses kaydına izin verip vermedikleri sorulmuştur. Onay verildiği takdirde görüşmelerde ses kaydı alınmış ve görüşmelerin yapıldığı günde bu kayıtlar *Microsoft Word* dosyası olarak metne aktarılmıştır. Ses kaydına onay verilmediği durumlarda ise katılımcıların yanıtları görüşmeler esnasında not alınmış ve yine görüşmelerin gerçekleştirildiği gün bu notlar *Microsoft Word* dosyası hâlinde metne geçirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Öncelikle çalışmanın bilimsel çerçevede ilerlemesi adına önemli eşiklerden biri olan etik kurulu izninin alınması ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu kapsamda 20 Ekim 2021 tarihinde *Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu'na* başvurulmuştur. İlgili komisyon, 15 Kasım 2021'de çalışmaya etik kurul onayını vermiştir (EK-3).

Evrende yer alan STK'ların isabetli ve doğru bir şekilde elde edilebilmesi için 14 Şubat 2022 tarihinde Balıkesir İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'ne başvurulmuştur. Aynı günde, ilgili kurumdan STK'ların isimleri, faaliyet alanları ve iletişim bilgileri alınmıştır.

STK'larla yapılan görüşmeler 24 Şubat 2022 tarihinde TRAC Balıkesir'le başlamıştır. Daha önce de belirtildiği üzere 26 Mayıs 2022 tarihinde aranan Gönen Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği ile 22 Haziran 2022 tarihinde iletişime geçilen Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti Derneği Edremit Şubesi yüz yüze görüşme yapmayı kabul etmemiştir. 2 Ağustos 2022 tarihinde Kızılay Altıeylül Şubesi'yle gerçekleştirilen görüşmeyle birlikte görüşmelerin STK bölümü sona ermiştir.

Kamu kurumlarıyla yapılan ilk görüşme 2 Haziran 2022 tarihinde AFAD Balıkesir'le olmuştur. Daha önce altı çizildiği üzere 11 Haziran 2022'de Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Afetlerde Sağlık Hizmetleri Birimi ile, 1 Temmuz 2022'de Bandırma Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Durum ve Afet Yönetimi ile, 3

Temmuz 2022’de SAKOM ile, 22 Temmuz 2022’de ise Susurluk Devlet Hastanesi Acil Durum ve Afet Yönetimi ile iletişim kurulmuş fakat bu kurumlar yüz yüze görüşme yapmayı kabul etmemiştir. 20 Eylül’de ise Edremit Belediyesi Afet İşleri Komisyonu’yla son görüşme yapılarak veri toplama süreci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi, MAXQDA 2020 programı aracılığıyla yapılmıştır. MAXQDA 2020 programı, görüşmelerin analizinde kullanılan ve zaman açısından pratiklik sağlayan bir platformdur (Kuckartz and Rädiker, 2019). İlgili program bu nedenle tercih edilmiş ve böylece görüşme verilerinin kodlanması, temaların oluşturulması, çözümlenmesi, anlamlı bilgilerin temini ve analizlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle görüşme metinleri araştırma konusu, soruları, amacı ve araştırmanın kuramsal çerçevesi göz önüne alınarak araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Birinci döngü kodlamada görülen eksiklikler sonucunda ikinci döngü kodlamada bazı alt kodlar çıkarılmış ve yenileri eklenmiştir. Tüm düzenlemelerden sonra STK görüşmelerinin analizine temel oluşturan alt kodların sayısı 222 olmuş ve bu alt kodlar 17 kod altında toplanmıştır. Oluşturulan kodlar ise 6 alt temanın altında, alt temalar ise bir tema altında sınıflandırılmıştır. Çizelge 4’te STK görüşmelerinin analizinde kullanılan alt kodlar ve kodlar, çizelge 5’te ise kodlar, alt temalar ve tema gösterilmektedir. Alt kod ve kodlar, katılımcılar tarafından belirtilme sıklıklarına, kod ilişkilerine ve STK’larla kamu kurumlarının kullanımlarına göre analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Burada belirtilmesi gereken husus, kod ilişkilerinin çoğunlukla araştırmacı veya araştırmacılar tarafından belirlenmesidir. Zira görüşme metinlerinin kodlanması sürecinde yukarıda ifade edilen hususlara bağlılık söz konusu olsa dahi, kodlamaları şekillendiren esas neden araştırmacı ya da araştırmacıların yaklaşımlarıdır. Bir başka deyişle, sahip oldukları bakış açılarının çeşitlilik arz etmesinden dolayı, farklı araştırmacılar aynı görüşme metnini farklı biçimlerde kodlayabilmektedir.

Çizelge 4. STK Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Alt Kodlar ve Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
STK’ların Profilleri	Kuruluş tarihi
	Toplam üye ve aktif üye sayısı

Çizelge 4-devamı

STK'ların Profilleri	Görev alanları
	Derneğe katkı sağlayan gönüllü sayısı
	Cinsiyet
	Yaş durumu
	Eğitim durumu
	Uzmanlık sahası
	Federasyon üyeliği
	Ücretli çalışan varlığı
	"Ücretli personeller işletme gibi çalışan STK'larda var."
	Yayın organı olarak sadece sosyal medyanın varlığı
	Ekipteki iş bölümü
	Üyelerin nitelikleri
	Gönüllülük esas!
	Akreditasyon var
	Akreditasyon yok
	Herkesin benimseyebileceği bir isim bulmak
	AFAD akreditasyonu başvuru sürecinde
	Katılımcının dernekteki görevlerinin zamana bağlı değişimleri
	Genel merkeze bağlı yayın organlarının varlığı
STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri	"Benden sonrası tufan"
	Yetersizlikle mücadele etmek
	STK'lara bağlı gayrimenkuller
	Taahhüt alma planı
	Sadece taşıt!
	"Aidat istendiğinde insanlar soğuyor."
	"Kendi yağımızda kavruluyoruz"
	"Zorunlu aidat yok"
	Ekonomik kaynaklar yeterli
	Dernek faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde karşılaşılan riskler
	Faaliyetler için gerekli malzemelerin mevcudiyeti
	Eldeki olanakları genel olarak yeterli bulmak
	Gönüllü katılımındaki sıkıntılar
STK'ların Sosyal Yönleri	Afet faaliyetleri aracılığıyla çocuklara erişmek
	Dezavantajlı kesim için proje yokluğu
	STK'ların kalkınmaya etkisi yok ama var!
	Toplumsal kalkınmada STK-halk ilişkisi
	STK'ların toplumsal hizmetleri
	Yerel halkın afet farkındalığını artırma projesi
	STK'ların kalkınmayı etkileme şekilleri
	Güvenmek için önce tanımak lazım
	Afet eğitiminde engelli vatandaşlar
	Engelli vatandaşların rehabilite edilmesi
	"Afet eğitimi sadece çocuklara değil, ailelerine de veriliyor"
	Halka afet farkındalığı aşılama
	STK'ların soğukkanlılık aşılması
	Halk ile STK'lar arasında iletişim problemleri yaşanması
	Afet eğitiminde yaşlı vatandaşlar
	STK'ların halkla bağlantı kurma çabaları
	Dezavantajlı kesim için proje üretme
	Halktaki afet farkındalığının artması
	Afet eğitiminin içeriği
Balıkesir'deki STK'ların Bütünlükleri ve Eylemleri	Her an göreve hazır olmak
	Derneğin ilkleriyle gurur duymak

Çizelge 4-devamı

Balıkesir’deki STK’ların Bütünlükleri ve Eylemleri	Arama kurtarmanın belirli nitelikler gerektirmesi
	Nöbetleşe ekip ruhu
	"Hangi birini sayayım?"
	Derneğin belirli gün ve saatlerde açık olması
	Arama kurtarma ekibinin yeni kurulmasına rağmen çok faal olması
	Afet faaliyetlerine katılım eksikliği
	Ekipçe yapılan faaliyetler
	Dernekten bağımsız ve bireysel faaliyetlerde yer alma
	Arama kurtarma ekibinin kuruluş tarihi
	Takım ruhunun varlığı
	Çok çalışmanın başarıyı getirmesi
	"Önce can sonra canan"
	"Sindire sindire gitmeliyiz."
	Sorunlara dış yardım almaksızın çözüm üretmek
Sorunlara dış yardım olarak çözüm üretmek	
STK’ların Coğrafi Bağlamı	Afet bölgesine göre konumu değişen yardım ekipleri
	Mekânsal farklılığın belirli bir döneme kadar standart kalıpları kıramaması
	Dernek yeri seçiminde avantajlı lokasyon
	Dernek binasından yoksunluk
	Afet dayanışmasının mekânsal boyutu
	Mekânın afet eğiliminin STK kurma fikrini tetiklemesi
	Mekânın zorlu koşulları ve/veya nüfus ihtiyaçlarının dernek yeri seçiminde etkili olması
	Dernek açma fikrinin oluşmasında çevrenin etkisi
	Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete dayanması
	Mekânın geçmişini simgeleyen bir isim bulmak
	Mekânın afet potansiyeline karşılık verecek insan gücünün sağlanması
	"Balıkesir’de afet temalı STK sayısı özellikle çevre ilçelerde yetersiz."
	Afet bölgesine ve türüne göre ekip sayısının önemi
	Halka yönelik afet eğitimlerinin başka bölgelere de yayılması
Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı	"Başkalarında afet olmayan, bizde oluyor."
	"Devlet Türkiye’nin her yerinde aynı şekilde etkili."
	"Balıkesir afet yönetiminde diğer illere göre daha iyi."
	"Balıkesir farklı değil."
	"Balıkesir farklı mı değil mi bilemem."
	"Devlet-STK ilişkisinin bizden iyi ve kötü olduğu yerler var."
	AFAD şubelerinin artırılması
	Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anlayışları
Bir Panzehir Olarak STK’lar	STK'ların analitik düşünebilme ve pratiklik potansiyelleri
	"STK imkanları sınırlı ama katkıları fazla"
	STK'ların bilgi, beceri ve tecrübe boyutu
	AKUT'un STK'lara ve halka olumlu etkileri
	"STK'lar olmazsa olmaz."
	STK'ların inisiyatif alma becerileri
	"STK'lar ne kadar çoksa o kadar iyi"
	Afet bölgesindeki lüzumsuz kalabalığı dağıtma
	STK’ların başka STK’ların kurulmasında rol oynaması
	"STK’ların dezavantajı yok"
	Bir afet durumunda STK'ların hayvanlara da yardım sağlaması
	STK’ların ekstra iş gücü sağlaması
	STK’ların halk ve devlet arasında köprü vazifesi görmesi
	STK= Alyuvar

Çizelge 4-devamı

Bir Panzehir Olarak STK'lar	Afet yönetiminin tüm safhalarında faal olan STK'lar
	Nitelikli sivil toplumun devletin yokluğunu aratmaması
	Çevreye önem vermek
	STK'ların kamu kurumlarına yardımları
	Ekip oluşturma pratikliği
	Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek
	Afet dışı olaylarda yardım hedefi
	STK'ların üniversitelerle ortaklaşa çalışmalar yapması
Bir Zehir Olarak STK'lar	STK kisvesi altında afetzedelerde bırakılan hasarlar
	Afetin merkezine kendilerini koyan STK'lar
	Eksiklikleri bulunan STK'ların afet süreçlerine katılım ısrarı ve suistimalleri
	Görevden kaçan STK'lar
	Cinsiyetçi tutumun dayanakları
	STK'lardaki yetersiz vizyon
	STK'ların afet yönetimi aşamalarında veya krizi fırsata çevirmede rolünün olmaması
	Lidersiz düzen sağlayamayan STK'lar
	Sivil toplumun tek başına afet yönetmesi için eksik kapasite
	"STK'lar profesyonelleşmeli."
	Afet farkındalığının geliştirilmesindeki eksiklikler
	STK'ların kalkınma sürecindeki etkisizliği
	STK'larla üniversiteler arasındaki iletişim eksikliği
Zamanda Yolculuk Yapan STK'lar	STK'ların gelişiminde teknolojinin rolü
	STK'ların konumu pek değişmedi.
	STK'ların niteliklerinin giderek gelişmesi
	STK'ların niceliklerinin giderek gelişmesi
	"STK'lar eskiden daha aktifti."
	"Kalitemiz azaldı"
Şerrin Hayrının Dokunması	99 Depremi'nden sonra "Türkler yapamaz" algısının değişmesi
	Afetlerden ders çıkarma
	"Devlet silkinip kendine geldi"
	"Derneklere eskisinden daha fazla destek veriliyor."
	Afetlerin STK algısına olumlu etkileri
Aynı Dili Konuşan STK'lar	STK'ların bilgi aktarımı
	Eğitim çalışmalarındaki ortak bilinç
	STK'ların uluslararası bağlantıları ve faaliyetleri
	Federasyon oluşturma projesi ve projenin sebepleri
	STK'ların kendi bünyelerindeki destekler
	STK'ların afet eğitimi almaları
	STK'ların diğer STK'larla ilişkilerinde performansın etkisi
STK'lar arasındaki güçlü iletişim	
Farklı Dilleri Konuşan STK'lar	İmkanların STK'lara göre farklılaşması
	Başarı düzeyinin STK'lara göre farklılaşması
	AKUT krş. (karşısında) Biz
	Belirli afetlere yönelik uzmanlaşan STK'lar
	STK'lar arasındaki iletişim eksikliği
STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	STK'ların uluslararası yönlerindeki zayıflıklar
	Derneklere destek verilmesi
	Dış paydaşlardan (STK'lar da dahil) bağış almak

Çizelge 4-devamı

STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	"Halk yardımı pek yok ama bize karşı genellikle olumlular."
	Halkın STK etkinliklerine ilgi göstermesi
	STK'ların halkın güvenini kazanması
	İnisiyatif alma açısından küçük olaylar krş. büyük afetler
	"Devlet bize bariyer koymuyor"
	Kamu kurumlarınca desteklenme
	Kamu kurumlarından yeterli desteği alamamak
	STK'ların aleyhinde tavır alınması
	"STK'lara ulusal ölçekte söz hakkı verilmiyor."
	Devletin STK'lara kulak vermesi
	Devletin STK'lara göre farklı tutum takınması
	"Yerel yönetim bizi değil futbolu önemsiyor."
	STK'lardan afet eğitimi alma talepleri
	Halkın STK'lara destek vermemesi
	Halk bağışlarının yeterli olmaması
Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği	STK'lara verilen önemin geçiciliği
	Türkiye'de afetlerin önemsenmemesi
	Afet farkındalığından yoksunluk
	Afetlere eşit derecede önem atfedilmemesi
Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi	Yetkili mercilerle diyalog halinde olmak
	"Yüzde yüz AFAD'a bağlı değiliz."
	Devletle ilişkilere ekonominin etki etmesi
	Kaynaklar açısından kamu kurumları krş. STK'lar
	Afet faaliyetine katılımda AFAD ve STK inisiyatifinin etkisi
	Afete hazırlık sürecinde devletin kritik rolü
	Liyakat anlayışı açısından kamu kurumları krş. STK'lar
	Afet yönetiminde görülen gelişmelerin devlet-STK ilişkisinin artmasıyla paralel olması
	STK'lara AFAD akreditasyonu kolay verilmiyor!
	"AFAD hiyerarşide bizim üstümüzde"
	Afet ekonomisindeki düzenlemeler
	"Zarar azaltma tamamen devletin sahası"
	Devlet talep etmediği için afet faaliyeti de yok
	Kamu kurumları ile STK'lar arasında iletişim problemleri yaşanması
	Afet yönetiminde devletin daha güçlü olması
	"Devlet her yere yetişemez"
	Haberleşme açısından küçük olaylar krş. büyük afetler
	"AFAD yetersiz, sivil topluma ihtiyaç duyuyor."
	STK'ların görüşlerinin dikkate alınması gerekliliği
	STK'lardan alınan fikirlerin uygulamaya geçmesine dair şüpheler
	Yasal çerçeve içinde hapsolan STK'lar
	"AFAD akreditasyonu olmayanlara afet faaliyeti yasak"
	STK görüşlerinin önem sıralaması gözetilerek değerlendirilmesi
	STK'ların kamu kurumlarından daha özverili olması
	Halkla temas açısından kamu kurumları krş. STK'lar
	At binenin, kılıç kuşananın.
	Devlet-STK ilişkisinde STK'lardaki öz güvenin varlığı
	STK'ların kent konseyinde üst düzeyde temsil edilmesi
STK'ların kent konseyindeki varlıkları	
"Balıkesir'de AFAD'la ilişkisi iyi olan tek STK'yız."	
Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet Yönetimini Etkilemesi	Medyanın kamuoyundaki afet farkındalığını arttırması

Çizelge 4-devamı

Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet Yönetimini Etkilemesi	Ekip örgütlenmesinde sosyal medya kullanımı
	STK'ların medyayla ilişkileri
	Halka kısa sürede ulaşılmasını sağlayacak bir araçtan yoksun olmak
Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yoksunluk
	Afet öncesindeki süreç afet yönetiminde çok önemli!"
	"Güncel durumda devlet ve STK birlikte hareket etse dahi yetersiz olur."
	Afet yönetiminin giderek gelişmesi
	"Afet yönetiminde bir sorun yok."
	Arama kurtarmanın yaygınlaşması gerekliliği
	Afeti önlemede afet farkındalığının rolü
	STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla zorlaştırması
	"Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde kalıyor."
	Afet karakterindeki farklılıkların standart kalıpları kıramaması
	Kişisel çıkarların insan hayatının önüne geçmesi
	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları
	Afet yönetiminin devlet, sivil toplum ve halkı iş birliğine zorlaması
	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi
	Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi

Çizelge 5. STK Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Kodlar, Alt Temalar ve Tema

Tema	Alt Tema	Kodlar
STK'ların Bakış Açısına Göre Afet Yöneti(ş)iğinde STK'ların Rolü	STK'ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri	STK'ların Profilleri STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri
	Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu	Balıkesir'deki STK'ların Bütünlükleri ve Eylemleri
		STK'ların Coğrafi Bağlamı
		Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı
	STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları	Bir Panzehir Olarak STK'lar
		Bir Zehir Olarak STK'lar
		Zamanda Yolculuk Yapan STK'lar
		Aynı Dili Konuşan STK'lar
		Farklı Dilleri Konuşan STK'lar
	Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi	STK'ların Sosyal Yönleri
		Şerrin Hayrının Dokunması
		STK'ların Yanında Durulma(ma)sı Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği
	Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar	Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi
	Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti	Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet Yönetimini Etkilemesi
		Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek

Tüm katılımcıların cümleleri bilimsel etik kurallar dâhilinde, isimleri ve bağlı oldukları STK'lar veya kamu kurumları yansıtılmadan, sadece kodlar verilerek

araştırmada yer almıştır. Kızılay şubelerinin fazla olması ve diğer STK'larla Kızılay temsilcileri arasındaki görüş farklılıklarının ortaya konmasının önem arz edeceği ön kabulü, Kızılay temsilcilerinin değerlendirmelerinin sadece STK ismi kullanılarak ifade edilmesini gerektirmiştir. Katılımcı kodları, katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, bağlı olduğu organizasyonun türü ve bu organizasyondaki statüleri çizelge 6'da gösterilmektedir. Buna göre, STK'larda sadece üç kadın katılımcının yanı sıra kamu kurumları temsilcilerinin tamamıyla erkek olması dikkat çekmektedir.

Çizelge 6. Katılımcıların Araştırma Kapsamındaki Kodları, Yaşları, Cinsiyetleri ve Bağlı Oldukları Organizasyon Türleri ve Statüleri

Katılımcı Kodu	Yaşı	Cinsiyeti	Bağlı Olduğu Organizasyonun Türü	Organizasyondaki Statüsü
K1	52	Erkek	STK	Başkan
K2	38	Erkek	STK	Başkan
K3	43	Erkek	STK	Başkan
K4	36	Erkek	STK	Başkan Yardımcısı
K5	58	Kadın	STK	Başkan Yardımcısı
K6	47	Erkek	STK	Başkan
K7	54	Erkek	STK	Başkan
K8	43	Erkek	STK	Başkan
K9	47	Erkek	STK	Başkan
K10	44	Erkek	STK	Başkan
K11	60	Erkek	STK	Başkan
K12	55	Erkek	STK	Başkan
K13	33	Erkek	STK	Maaşlı Personel
K14	54	Erkek	STK	Başkan
K15	36	Kadın	STK	Maaşlı Personel
K16	39	Erkek	STK	Maaşlı Personel
K17	40	Erkek	STK	Başkan
K18	45	Kadın	STK	Maaşlı Personel
K19	25	Erkek	STK	Maaşlı Personel

Çizelge 6-devamı

K20	38	Erkek	Kamu Kurumu	Şube Müdürü
K21	46	Erkek	Kamu Kurumu	Şube Müdürü Vekili
K22	44	Erkek	Kamu Kurumu	Amir
K23	27	Erkek	Kamu Kurumu	Üye
K24	30	Erkek	Kamu Kurumu	Üye
K25	48	Erkek	Kamu Kurumu	Koordinatör
K26	50	Erkek	Kamu Kurumu	Uzman
K27	56	Erkek	Kamu Kurumu	Şube Müdürü
K28	25	Erkek	Kamu Kurumu	Gönüllü Personel

Kamu kurumlarıyla yapılan görüşmelerin analizinin temelini de tıpkı STK'larda olduğu gibi birinci ve ikinci döngü kodlamayla belirlenen alt kodlar ve kodlar teşkil etmektedir. Bu doğrultuda 108 alt kod oluşturulmuş ve bu alt kodlar 18 kod altında toplanmıştır. 18 kod ise 7 alt tema altında, alt temalar ise bir tema altında kategorilendirilmiştir. Çizelge 7, kamu kurumlarıyla yapılan görüşmelerin analizinde kullanılan alt kodlar ve kodları, çizelge 8 ise bu kodların hangi alt temalar ve tema altında bulunduğunu göstermektedir.

Çizelge 7. Kamu Kurumlarıyla Yapılan Görüşmelerinin Analizi için Oluşturulan Alt Kodlar ve Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kamu Kurumlarının Profilleri	Kuruluş tarihi
	Kuruma katkı sağlayan üye sayısı
	Uzmanlık sahası
	Üyelerin nitelikleri
	Gönüllülük esas!
	Kuruma katkı sağlayan gönüllü sayısı
STK'ların Sosyal Yönleri	STK=Alyuvar
	STK'ların toplumsal hizmetleri
	Halka afet farkındalığı aşılama
STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri	Yetersizlikle mücadele etmek
	STK'ların kendi yağlarında kavrulması
Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması	Gönüllü katılımındaki sıkıntılar
	Afet faaliyetleri aracılığıyla çocuklara erişmek
	Kamu kurumlarının topluma dokunması
	Kamu kurumlarının afet faaliyetleri
	Kamu kurumlarının STK'lara eğitim vermesi
Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları	"Kamu kurumları tek başına afet yönetmeye yeter"
	"Önce can gelir, sonra canan"

Çizelge 7-devamı

Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları	Afet Eğitiminde Çocuklara Yer Verilmemesi	
	Kamu Kurumlarındaki Yetersiz Vizyon	
	Kamu kurumlarındaki yetersiz sayıda personel	
	Afetin merkezine kendilerini koyan kamu kurumları	
Bahkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri ve Eylemleri	Ekipçe yapılan faaliyetler	
	"Afete hazırlıklyız."	
Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı	Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anlayışları Afet bölgesine göre konumu değişen yardım ekipleri	
Bir Panzehir Olarak STK'lar	AKUT'un halka ve diğer STK'lara olumlu etkileri	
	STK'ların özgürlükçü ve muhalif boyutu	
	Her an göreve hazır olmak	
	STK'larda gönüllülük esas!	
	Takım ruhunun varlığı	
	STK'ların analitik düşünebilme ve pratiklik potansiyelleri	
	STK'ların bilgi, beceri ve tecrübe boyutu	
	"STK'lar ne kadar çoksa o kadar iyi"	
	"STK'ların dezavantajı yok"	
	STK'ların ekstra iş gücü sağlaması	
	STK'ların halk ve devlet arasında köprü vazifesi görmesi	
	STK'ların kamu kurumlarına yardımları	
	Bir Zehir Olarak STK'lar	STK kisvesi altında afetzedelerde bırakılan hasarlar
		Afetin merkezine kendilerini koyan STK'lar
Eksiklikleri bulunan STK'ların afet süreçlerine katılım ısrarı ve suistimalleri		
STK'lardaki yetersiz vizyon		
Lidersiz düzen sağlayamayan STK'lar		
Sivil toplumun tek başına afet yönetmesi için eksik kapasite		
Afet farkındalığının geliştirilmesindeki eksiklikler		
STK'ların afet yönetimindeki etkilerinin sınırlı olması		
Dezenformasyon Yapan STK'lar		
"Önce can sonra canan"		
"STK üyeleri kaya gibi dayanıklı olmalı"		
Zamanda Yolculuk Yapan STK'lar	STK'ların niteliklerinin giderek gelişmesi	
	STK'ların niceliklerinin giderek gelişmesi	
Şerrin Hayrının Dokunması	Afetlerden ders çıkarma	
	"Devlet silkinip kendine geldi"	
	99 Depremi'nin dünyada da afet yönetimini değiştirmesi	
Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları	Kamu Kurumlarının bilgi aktarımı	
	Eğitim çalışmalarındaki ortak bilinç	
	Kamu Kurumları arasındaki güçlü iletişim	
	Kamu Kurumlarının Diğer Kamu Kurumlarına Afet Eğitimi Vermesi	
	"AFAD'a bağlı hareket ediyoruz"	
Farklı Dilleri Konuşan STK'lar	İmkanların STK'lara göre farklılaşması	
	Başarı düzeyinin STK'lara göre farklılaşması	
	Belirli afetlere yönelik uzmanlaşan STK'lar	

Çizelge 7-devamı

STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	"STK'lara destek verilmeli"
	Güvenmek için önce tanımak lazım
	Dış paydaşlardan (STK'lar da dahil) bağış almak
	Kamu kurumlarınca desteklenme
	STK'ların aleyhinde tavır alınması
	"STK'lara ulusal ölçekte söz hakkı verilmiyor."
	Devletin STK'lara kulak vermesi
	Halkın STK'lara destek vermemesi
	Kamu kurumlarından yeterli desteği alamamak
Yerleşik ve Kronik Afet Bilinçsizliği	STK'lara verilen önemin geçiciliği
	Türkiye'de afetlerin önemsenmemesi
	Afet farkındalığından yoksunluk
Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi	STK formundaki kamu kurumları
	Kamu kurumlarının STK'lardan daha özverili olması
	"Afet yönetiminin esas aktörü kamu kurumları"
	STK'larla diyalog halinde olmak
	Kamu Kurumları ve STK'ların Farklı Çalışma Prensipleri
	Kamu kurumlarının diğer STK'larla ilişkilerinde performansın etkisi
	Kaynaklar açısından kamu kurumları krş. STK'lar
	Afet faaliyetine katılımda AFAD ve STK inisiyatifinin etkisi
	Afete hazırlık sürecinde devletin kritik rolü
	Liyakat anlayışı açısından kamu kurumları krş. STK'lar
	STK'lara AFAD akreditasyonu kolay verilmiyor!
	AFAD'ın hiyerarşide STK'ların üzerinde yer alması
	Afet ekonomisindeki düzenlemeler
	Kamu kurumları ile STK'lar arasında iletişim problemleri yaşanması
	Afet yönetiminde devletin daha güçlü olması
	"Devlet her yere yetişemez"
	Yasal çerçeve içinde hapsolan STK'lar
	STK'ların kamu kurumlarından daha özverili olması
	At binenin, kılıç kuşananın.
	Devlet-STK ilişkisinde STK'lardaki öz güven eksikliği
Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	"STK'ların bütünleştirilmesi lazım"
	Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yoksunluk
	Afet öncesindeki süreç afet yönetiminde çok önemli!"
	"Güncel durumda devlet ve STK birlikte hareket etse dahi yetersiz olur."
	"Afet yönetiminde bir sorun yok."
	STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla zorlaştırması
	"Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde kalıyor."
	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları
	Afet yönetiminin devlet, sivil toplum ve halkı iş birliğine zorlaması
	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi
	Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi

Çizelge 7-devamı

Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	Halktaki afet farkındalığının artması
Aynı Dili Konuşan STK'lar	STK'lar Arasında Güçlü İletişim
	STK'ların Bilgi Aktarımı

Çizelge 8. Kamu Kurumlarıyla Yapılan Görüşmelerin Analizi için Oluşturulan Kodlar, Alt Temalar ve Tema

Tema	Alt Tema	Kodlar
Kamu Kurumlarının Bakış Açısıyla Afet Yöneti(şi)minde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü	Kamu Kurumlarının Arka Planları	Kamu Kurumlarının Profilleri
	Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri	Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması
		Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları
		Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları
	Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu	Balıkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri ve Eylemleri
		Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı
	Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları	STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri
		Aynı Dili Konuşan STK'lar
		Bir Panzehir Olarak STK'lar
		Bir Zehir Olarak STK'lar
		Zamanda Yolculuk Yapan STK'lar
		Farklı Dilleri Konuşan STK'lar
		STK'ların Sosyal Yönleri
	Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi	Şerrin Hayrının Dokunması
STK'ların Yanında Durulma(ma)sı		
Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği		
Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar	Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi	
Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek	Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. STK Bakış Açısından STK'ların Afet Yönetimindeki Rollerini

4.1.1. STK'ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri

4.1.1.1. STK'ların Profilleri

Balıkesir ilindeki ilk yardım, arama- kurtarma ve acil durum temalı STK'ların profilleri incelendiğinde, toplam STK'ların yaklaşık yüzde 70'inin XX. yüzyılda kurulduğu anlaşılmaktadır. Buna göre en yaşlı STK 1935'te kurulan Kızılay Bandırma Şubesi, en genç STK ise 2022 yılında kurulan Gönen Artemea Arama Kurtarma Derneği'dir (Çizelge 9).

Üyelerin cinsiyet dağılımını göz önüne alındığında, Türkiye Kızılay Derneği Karesi Şubesi dışında kalan tüm STK'larda erkek üye sayısının kadınlardan fazla olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye Kızılay Derneği Karesi Şubesi'nde toplam üye sayısının yaklaşık yüzde 70'ini kadınlar oluşturmaktadır. En fazla üyeye sahip STK 800 üye ile Türkiye Kızılay Derneği Balıkesir Şubesi iken; Balıkesir Arama Kurtarma Derneği ile Dursunbey Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği 22'şer üye ile en az üye bulunduran STK'lardır (Çizelge 9).

Katılımcıların ifadelerine dayalı değerlendirmede, üyelerinin yaş ortalamasının en düşük olduğu STK 30 yaş ile GÖNDAK'tır. 50'şer yaş ortalamasına sahip İDADAK, İHH Bandırma Şubesi ile Türkiye Kızılay Derneği'nin Balıkesir, Bandırma ve Karesi şubeleri en yüksek yaş grubunu barındıran STK'lardır (Çizelge 9).

STK üyelerinin eğitim durumları göz önüne alındığında, hemen hemen dengeli bir dağılım bulunmaktadır. Birtakım STK temsilcileri üyelerinin eğitim durumlarını, lise ve üniversiteyi bir arada kullanarak belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yarıya yakın bir bölümü (8 kişi), genellikle üniversite mezunu üyeler bulduklarını söylemiştir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Balıkesir İlindeki İlk Yardım, Arama- Kurtarma ve Acil Durum Temalı STK'ların Profilleri

STK'NIN İSMİ	KURULUŞ YILI	KADIN ÜYE	ERKEK ÜYE	TOPLAM ÜYE	ÜYELERİN YAŞ ORTALAMASI	ÜYELERİN ORTALAMA EĞİTİM DURUMU	AFAD AKREDİTASYONU DURUMU
911 ARAMA VE KURTARMA DERNEĞİ	1999	80	295	375 (300'Ü AKTİF)	40	ÜNİVERSİTE	YOK (BAŞVURU SÜRECİNDE)
ADAK	2013	46	106	152 (120'Sİ AKTİF)	45	ÜNİVERSİTE	YOK
BALDAK	2005	51	76	127 (90'I AKTİF)	45	ÜNİVERSİTE	YOK (BAŞVURU SÜRECİNDE)
BALIKESİR ARAMA KURTARMA DERNEĞİ	2017	5	17	22 (TÜMÜ AKTİF)	35	ÜNİVERSİTE	YOK
BANDAK	2000	40	150	190 (90'I AKTİF)	45	ÜNİVERSİTE	VAR
DAK	2019	8	37	45 (TÜMÜ AKTİF)	35	LİSE VE ÜNİVERSİTE	VAR
DURSUNBEY TELSİZ VE RADYO AMATÖRLERİ DERNEĞİ	2005	2	20	22 (TÜMÜ AKTİF)	45	LİSE	YOK
GÖNDAK	1999	40	60	100 (30'U AKTİF)	30	LİSE VE ÜNİVERSİTE	YOK (BAŞVURU SÜRECİNDE)
GÖNEN ARTEMEA DOĞAL AFETLER ARAMA KURTARMA VE İLK YARDIM DERNEĞİ	2022	1	24	25 (TÜMÜ AKTİF)	32	LİSE VE ÜNİVERSİTE	YOK
GÖNEN DAĞCILIK VE ARAMA KURTARMA SPOR KULÜBÜ DERNEĞİ	2019	27	52	79 (TÜMÜ AKTİF)	35	LİSE VE ÜNİVERSİTE	YOK
İDADAK	2009	20	30	50 (25'İ AKTİF)	50	LİSE VE ÜNİVERSİTE	YOK
İHH BALIKESİR DERNEĞİ	2013	16	19	35 (15'İ AKTİF)	40	ÜNİVERSİTE	YOK
İHH BANDIRMA ŞUBESİ	2011	12	14	26 (TÜMÜ AKTİF)	50	LİSE	YOK
TRAC BALIKESİR ŞUBESİ	1997	10	44	54 (TÜMÜ AKTİF)	45	ÜNİVERSİTE	VAR
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ ALTIEYLÜL ŞUBESİ	2019	13	32	45 (38'İ AKTİF)	35	ÜNİVERSİTE	YOK
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ BALIKESİR ŞUBESİ	1975	200	600	800 (120'Sİ AKTİF)	50	LİSE	YOK
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ BANDIRMA ŞUBESİ	1935	20	143	163 (TÜMÜ AKTİF)	50	LİSE	YOK

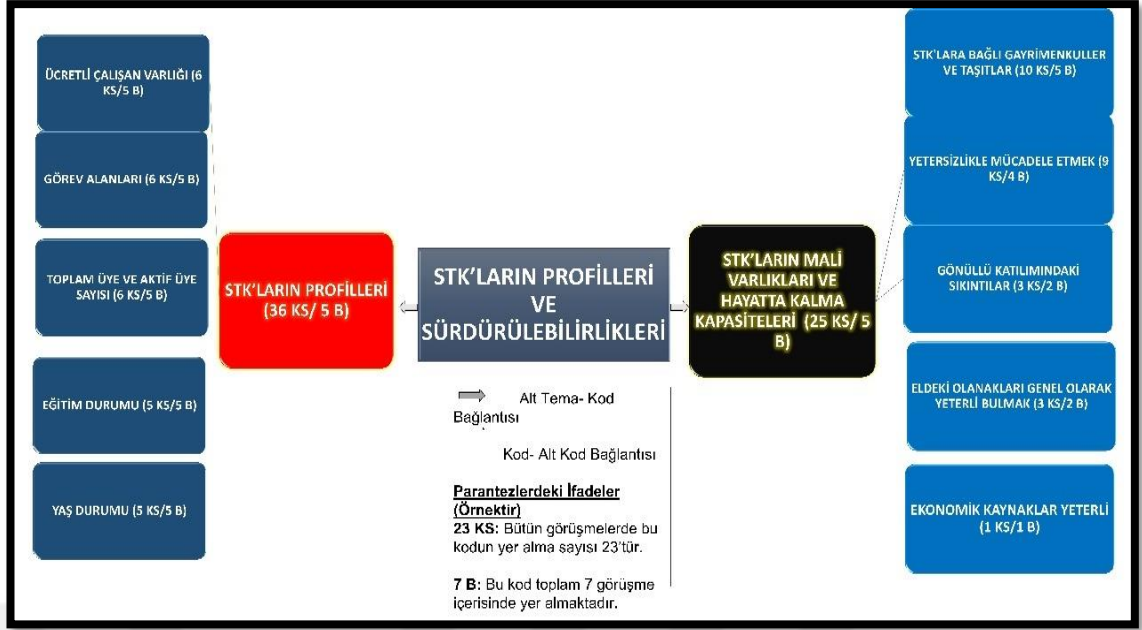
Çizelge 9-devamı

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ EDREMİT ŞUBESİ	1947	40	85	125 (TÜMÜ AKTİF)	45	LİSE	YOK
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ KARESİ ŞUBESİ	2019	46	19	65 (54'Ü AKTİF)	50	LİSE	YOK

Şekil 12’de STK’ların profillerine ve sürdürülebilirliklerine yönelik ortaya çıkan kod ve en sık tekrarlanan alt kodların sayısının yanı sıra kaç görüşmede yer aldıkları da gösterilmektedir. Şekil 13’te ise Kızılay’a bağlı temsilcilerle yapılan görüşmelere göre STK profillerine ve sürdürülebilirliklerine ilişkin ortaya çıkan kodlar ve en sık yinelenen alt kodlar bulunmaktadır. Görüldüğü gibi STK’ların profilleri ve sürdürülebilirlikleri bağlamında tüm katılımcıların en çok tekrarladığı kod *STK’ların profilleri* iken, en sık kullanılan alt kod ise *yetersizlikle mücadele* olmuştur. Kızılay şubeleri özelinde ise en çok kullanılan kod değişmemiş, en fazla kullanılan alt kod *STK’lara bağlı gayrimenkul ve taşıtlar* olmuştur.

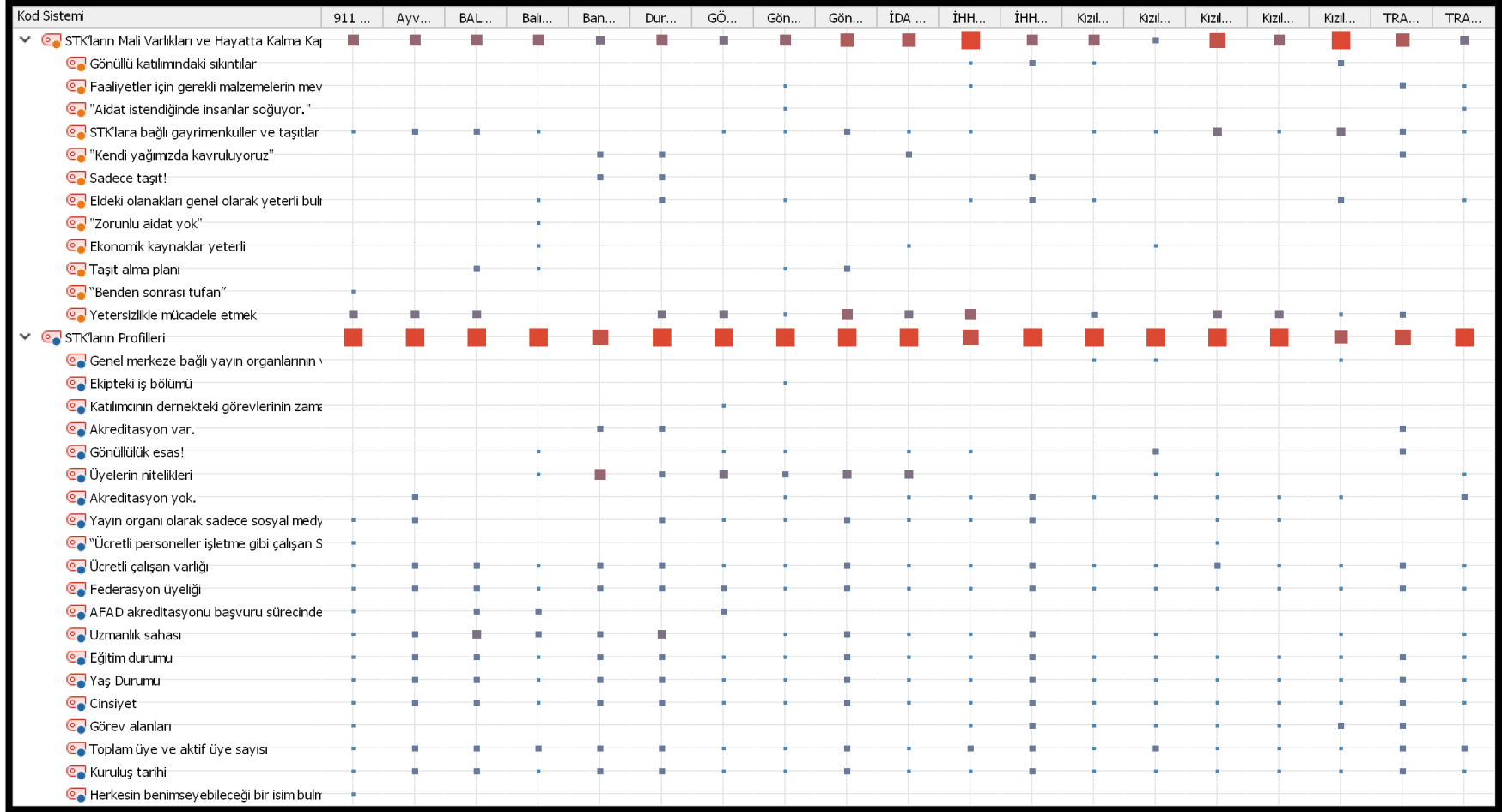
Şekil 12. STK’ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 13. STK'ların Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alıp Kızıluy Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 14 ve şekil 15'te *STK profilleri ve STK'ların mali varlıkları ve hayatta kalma kapasiteleriyle* alakalı olarak STK bazında en çok kullanılan kodlar ve alt kodlar, kod matris tarayıcısında hem grafiksel hem de sayısal olarak gösterilmektedir². Buna göre STK profilleri (*bu yöndeki soruların fazlalığının bir getirisi olarak*) neredeyse her STK'nın fazlasıyla bahsettiği bir kod olmuştur. Buna ek olarak GÖNDAK ve İHH Balıkesir Derneği, 4'er kez ile görüşmelerde *yetersizlikle mücadele etmekten* en çok bahseden STK'lardır. Ayrıca GÖNDAK'ın üyelerinin niteliklerini en fazla öne çıkaran STK olduğu da anlaşılmaktadır.

² Kod matris tarayıcısının üst sütununda yer alan STK isimleri tamamen görüntülenmek istendiği takdirde, sayfa boyutunun elvermemesi sebebiyle şekiller sağlıklı yansıtılamamaktadır. Bu nedenle isimler burada ve sonraki bölümlerdeki tüm kod matris tarayıcılarında kısa şekilde verilmiştir. İlgili sıralama soldan sağa şu şekildedir: 911 Arama ve Kurtarma Derneği, ADAK, BALDAK, Balıkesir Arama Kurtarma Derneği, BANDAK, DAK, GÖNDAK, Gönen Artemea Doğal Afetler Arama Kurtarma ve İlk Yardım Derneği, Gönen Dağcılık ve Arama Kurtarma Spor Kulübü Derneği, İDADAK, İHH Balıkesir Derneği, İHH Bandırma Şubesi, Türkiye Kızıluy Derneği Altteylül Şubesi, Türkiye Kızıluy Derneği Balıkesir Şubesi, Türkiye Kızıluy Derneği Bandırma Şubesi, Türkiye Kızıluy Derneği Edremit Şubesi, Türkiye Kızıluy Derneği Karesi Şubesi, TRAC Balıkesir Şubesi, Dursunbey Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği.

Şekil 14. STK Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Yansıtan Grafik Kod Matrisi

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
STKların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kaç	4	3	3	4	2	3	5	5	4	6	7	3	4	2	6	4	9	4	3
Gönüllü katılımındaki sıkıntılar											1	1	1			2			
Faaliyetler için gerekli malzemelerin mev								1			1							1	1
"Aidat istendiğinde insanlar soğuyor."								1											1
STK'lara bağlı gayrimenkuller ve taşıtlar	1	1	1	1			1	1	1	1	1		1	1	3	1	4	1	1
"Kendi yağımızda kavruluyoruz"					1	1				2									1
Sadece taşıt!					1	1						1							
Eldeki olanakları genel olarak yeterli bul				1		1		1			1	1	1				2		1
"Zorunlu aidat yok"				1															
Ekonomik kaynaklar yeterli				1						1				1					
Taşıt alma planı			1	1				1	1										
"Benden sonrası tufan"	1																		
Yetersizlikle mücadele etmek	3	2	2			2	4	1	3	3	4		2		3	3	1	1	
STKların Profilleri	7	6	6	8	5	6	11	8	6	9	6	6	7	9	7	7	6	5	7
Genel merkeze bağlı yayın organlarının v													1	1			1		
Ekipteki iş bölümü								1											
Katılımcının demekteki görevlerinin zaman							1												
Akreditasyon var.					1	1													1
Gönüllülük esas!				1			1	1		1	1			2					1
Üyelerin nitelikleri				1	3	1	4	2	2	3				1	1				1
Akreditasyon yok.		1						1		1	1	1	1	1	1	1	1		2
Yayın organı olarak sadece sosyal medy	1	1				1	1	1	1	1	1	1				1	1		
"Ücretli personeller işletme gibi çalışan S	1															1			
Ücretli çalışan varlığı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Federasyon üyeliği	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
AFAD akreditasyonu başvuru sürecinde	1		1	2			3												
Uzmanlık sahası	1	1	2	2	1	2		1	1	1	1	1		1			1		1
Eğitim durumu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yaş Durumu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cinsiyet	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Görev alanları	1											1	1	1	1	1	2	1	
Toplam üye ve aktif üye sayısı	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	2
Kuruluş tarihi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Herkesin benimseyebileceği bir isim bul	1																		

Şekil 15. STK Profilleri ve Sürdürülebilirlikleri Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

Örneklemedeki STK’lar, farklı uzmanlık sahalarında faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda arama- kurtarma, ilk yardım ve acil durum alanlarında uzman STK’ların yanı sıra insani yardım hatta sportif faaliyetler odaklanan STK’lardan da söz edilebilir. Katılımcıların bir bölümü, uzmanlık alanlarının sadece belirli durumlardan ziyade farklı koşulları da kapsadığına dikkat çekmek için şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Arama- kurtarma konusunda uzmanız. Ormanda, denizde, enkaz altında her türlü arama kurtarma çalışmasına katılıyoruz.” (K9, 47, Erkek)

“Afetlerde özellikle doğada olmakla birlikte, meskûn mahallelerde, ormanda vs. arama- kurtarma görevimiz var.” (K1, 52, Erkek)

“Bunun dışında karda, buzda, dağda, ormanda arama kurtarma çalışmaları yapıyoruz. Doğada her şartta kaybolma, yaralanma durumlarıyla ilgileniyoruz.” (K7, 54, Erkek)

Bazı STK’lar, kalitelerinin artması adına uzmanlık sahalarına ilişkin eğitimler almış üyelere öncelik vermektedirler. Bu tercih aynı zamanda, STK’ların başarılarının artması ve varlıklarının kalıcı olması açısından da akla yatkındır. Sözü edilen konuya değinen bir katılımcı, eğitilmiş üyeleriyle diğer alanlardaki üyelerinin mukayesesini yaparak aşağıdaki değerlendirmede bulunmuştur:

“Arama- kurtarma ekibimiz kuruluşumuzdan beri varlar. Kemik bir ekibimiz var. Hatta kuruluşumuzdan önce de bu ekibimiz mevcuttu. Ama diğer kalan üyelerimiz de faydasız değil tabii. Her üyemizin bir katkısı oluyor yani bir şekilde. Üyelerimizin birçoğu da AFAD eğitmeni. Ayrıca itfaiyeden yangın ve AFAD’dan ilk yardım eğitimi alan üyelerimiz var. Ayrıca üyelerimizin hepsinin telsiz eğitimleri de var.” (K2, 38, Erkek)

Yukarıdaki değerlendirmeler, kamu kurumları ile STK ilişkileri açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü şekil 16 ve şekil 17’deki grafik ve sayısal kod ilişkileri tarayıcısından da görülebileceği gibi STK üyelerinin nitelikleri, kamu kurumlarına eğitim vermelerinde kısmen de olsa rol oynamaktadır.

Kod Sistemi	Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek	Üyelerin nitelikleri
 Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek		
 Üyelerin nitelikleri		

Şekil 16. Üyelerin Nitelikleri ve Kamu Çalışanlarına Eğitim Vermek Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek	Üyelerin nitelikleri
Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek		1
Üyelerin nitelikleri	1	

Şekil 17. Üyelerin Nitelikleri ve Kamu Çalışanlarına Eğitim Vermek Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı³

Başka bir STK temsilcisi, arama- kurtarma ekiplerinin niteliğinin belli bir amaca yönelik olarak belirlendiğini ifade etmiştir. Fakat temsilci, diğer bazı mesleklerden de üyelerinin varlığını ortaya koyarak aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Arama- kurtarma ekibimiz inşaat sektöründen arkadaşlar. Tesadüf değil bu tabii. Enkazı en iyi anlayabilecek ve çözebilecek meslek grubu olduğu için böyle. Bunların dışında muhasebeci, savcı, pazarlamacı vs. pek çok meslek grubundan üyelerimiz var.” (K10, 44, Erkek)

Bu doğrultuda düşünen bir başka katılımcı, farklı mesleklere sahip üyelerinin varlığına vurgu yapmıştır. Katılımcı, durumun nedenini ise şöyle açıklamıştır:

“Üyelerimiz arasında sıhhi tesisatçı, elektrikçi, hemşire, reklamcı falan var. Her işten anlayanlar olsun istedik. Depremden sonra mesela AFAD diyor ki şu bina sizin. Orada su boruları patlamış olsa tesisatçımız var bu işten anlayan. Elektrikle ilgili bir sıkıntı olsa elektrikçi. İlk yardımla ilgili bir durum olsa hemşire var.” (K7, 54, Erkek)

Katılımcının bu sözleri bir başka gerçeği de gözler önüne sermektedir. Zira STK’ların oluşturdukları ekiplerin iş bölümlerini ve ekip mensuplarının niteliklerini kamu kurumlarının gücünün de etkilediğini ifade etmek mümkündür (Şekil 18 ve Şekil 19).

Kod Sistemi	Afet yönetiminde devletin daha güçlü olması	Ekipteki iş bölümü
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol		
Ekipteki iş bölümü		

Şekil 18. Ekipteki İş Bölümü ve Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

³ Sayısal kod ilişkileri tarayıcısındaki sayı, bir katılımcının belirli bir cümlesinde ya da cümleler grubunda ilgili alt kodların aynı anda ne kadar kullanıldığını göstermektedir. Örneğin burada afet yönetiminde devletin daha güçlü olması ve ekipteki iş bölümü alt kodları bir katılımcının yapmış olduğu değerlendirmenin bir kısmında birlikte kullanılmıştır. Grafik kod ilişkilerinde ise sayının fazlalığıyla paralel olarak grafik de büyümektedir. Dolayısıyla bu iki alt kod arasında kısmi bir ilişki vardır denebilir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde yer alan kod ilişkileri tarayıcısında da aynı mantık geçerlidir.

Kod Sistemi	Afet yönetiminde devletin daha güçlü olması	Ekipteki iş bölümü
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol		1
Ekipteki iş bölümü	1	

Şekil 19. Ekipteki İş Bölümü ve Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

2020 yılında, AFAD akreditasyon sistemi TAMP doğrultusunda uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, afetlerde ve acil durumlarda faaliyetler yapmak isteyen kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, STK'lar ve AFAD gönüllüleri gibi paydaşlar arasında standartların saptanması, koordinasyon sağlanması ve afet yönetimi performansının artırılması hedeflenmiştir. AFAD akreditasyonunun belki de en önemli özelliği ise akreditasyonu almaya hak kazanamayan ekiplerin ve ekip üyelerinin tatbikatlar, afet eğitimleri ve afet sonrasındaki arama- kurtarma çalışmalarına katılamamasıdır (http-25). Bu açıdan, araştırma kapsamındaki STK'ların profillerinin daha net bir şekilde anlaşılması amacıyla AFAD akreditasyon durumları da sorulmuştur. Buna göre, akreditasyon sahipliğinin çok az STK'da mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Öyle ki sadece BANDAK (Şekil 20), DAK ve TRAC Balıkesir Şubesi'nin AFAD akreditasyonları mevcuttur. 911 Arama-Kurtarma Derneği, BALDAK, Balıkesir Arama Kurtarma Derneği ve GÖNDAK ise akreditasyona başvuru aşamasındadır⁴ (Çizelge 9). AFAD akreditasyonu başvurusu yaptıklarını söyleyen bir katılımcı, ayrıca akreditasyonun önemine ve sahip olmayanların karşılaşacağı müeyyidelerle ilgili olarak binaen şu yorumlamaları yapmıştır:

“Şu anda akreditasyon başvuru sürecindeyiz. Ramazan'dan sonra olacak inşallah. Bundan sonra akreditasyonu olmayan STK'ların afet operasyonlarına katılamamaları da söz konusu olacak.” (K9, 47, Erkek)

⁴ 911 Arama ve Kurtarma Derneği ile GÖNDAK, AFAD akreditasyonlarını yapılan görüşmelerden sonra almışlardır. Çünkü söz konusu STK'ların, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin akabindeki arama- kurtarma çalışmalarına katıldıkları görülmektedir.

Şekil 20. BANDAĞ Dernek Binası

Akreditasyonun değerlendirme kriterlerine vurgu yapan bir katılımcı da bulunmaktadır. Katılımcının değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

“Bu akreditasyon olayı yeni çıktı tabii. Biz federasyon olarak başvurduk buna. Hafif arama, orta arama ve ağır arama diye üç gruba ayırmışlar akreditasyon kriteri olarak. Biz ağır aramaya başvurduk. Derneklerin üye sayılarını, üyelerin vasıflarını vs. koymuşlar kriter olarak. Şartları ağır akredite olmanın. Ama biz başvurduk dediğim gibi ve haber bekliyoruz.” (K10, 44, Erkek)

K10, akreditasyon şartlarının zor olduğundan bahsetmesine karşın, bu durumdan şikâyet etmemiştir. Katılımcı bunun aksine, zorluğu ortaya çıkaran sebeplerin, tabela dernekleri ve enkazlarda gereksiz kalabalık yapan STK’lar olduğunu ileri sürmüştür. Bir başka deyişle, zaman içinde tezahür eden yanlış uygulamalar ve suistimaller, AFAD akreditasyonunun, başvuran her STK’ya değil belirli niteliklere ve standartlara sahip STK’lara verilmesi sonucunu doğurmuştur. Bununla birlikte, AFAD akreditasyonunu almaya hak kazanan sadece üç STK’nın bulunması ve bu STK’lar içerisinde afet faaliyetlerinde deneyimli birçok STK’nın olmaması ilginçtir.

4.1.1.2. STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri

STK'lar potansiyel açıdan yoğun etkiye ve güce sahip olmasına karşın, sürdürülebilirliklerini sağlamada bazı zorluklar yaşayabilmektedir. Hatta bu tezin bir adım öteye taşınıp STK'ların varlıklarının her an ve fazlasıyla diken üstünde olduğu ifade edilebilir. Bahsedilen zorluklar muhtelif biçimlerde gün yüzüne çıksa dahi, aşılması gereken en büyük engel ekonomidir. STK faaliyetlerinin devamlılığı için yeterli gelire sahip olunup olunmadığı sorusunda, katılımcılar ekonomik zorlukları sıklıkla ifade etmiş ve bir nevi yetersizlikle mücadele edildiğini ortaya koymuşlardır. Kuşkusuz, son yıllarda Türkiye'de fazlasıyla egemen olan enflasyonun STK'ları etkilememesi söz konusu değildir. Bu açıdan, faaliyet devamlılığını sağlama konusunda katılımcılar enflasyonun karşılarında büyük bir duvar olduğunun altını şu sözlerle çizmişlerdir:

“Masraflar çok oluyor elektrik, su, ulaşım gibi. Kaynak bulmakta sıkıntılar yaşıyoruz. Sponsor bulmamız da zor oluyor. Bazen faaliyetlerimize para bulamadığımız bile oluyor. Malzemelerimizin tümü dolar üzerine. Dışarıdan alınıyor sonuçta. Dolayısıyla bugün 10 liraysa yarın kaç olacak belli değil. Artıyor fiyatlar hep. O da ayrı bir sıkıntı.” (K9, 47, Erkek)

“En büyük engel ekonomik şartlar. Bizim kullandığımız tüm malzemeler dolar üzerinden. Fiyatları çok yüksek olabiliyor. Ama ülkenin hâli belli bir yandan da. Daha fazla ekonomik imkânımız olsaydı daha etkin bir STK profilimiz olabilirdi diye düşünüyorum.” (K17, 40, Erkek)

“En büyük engel maddiyat. Dediğim gibi yılbaşından beri sıkıntı yaşıyoruz mesela biz. Enflasyon çok zorluyor. Yılbaşından önce çok iyiydi durumumuz.” (K18, 45, Kadın)

“Zurnanın zırt dediği yer burası. En büyük sıkıntımız ekonomi. Sabit bir gelirimiz yok. Bunun için uğraştık ama yapamadık.” (K10, 44, Erkek)

Her ne kadar ekonomik zorlukları doğrudan deneyimleseler dahi, STK'lar sürdürülebilirliklerini sağlamada farklı çözümler de üretebilmektedir. Bu bağlamda, kuruluşlarına yapılan bağışları vurgulayanlar olduğu gibi, üyelik aidatlarını ve faaliyet masraflarının üyelerce ödendiğini söyleyenler de bulunmaktadır. İHH ve Kızılay dışında, yerel STK'lardan BANDAĞ ve GÖNDAĞ da halkın kendilerine yaptığı bağışları aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Vakıflardan ve bazı kuruluşlardan bağış talep ediyoruz bazen. Kabul gördüğünde onlardan da bağış gelebiliyor.” (K12, 55, Erkek)

“Duyarlı ve yardımsever olanlardan maddi destek alıyoruz. Bize uzun zamandır her ay cüzi miktarda dahi olsa yardım yapan bir esnafımız var.” (K10, 44, Erkek)

“Halkımızdan ya da özel sektörden birtakım bağışlar da oluyor. Sık sık bağış alıyoruz hayırsever vatandaşlarımızdan.” (K8, 43, Erkek)

“Bize yapılan ayni ve nakdi birçok bağış var. Halktan ayni ve nakdi yardımlar oldu. Hatta ihtiyaçtan fazla yardım yapıldığını söyleyebilirim.” (K16, 39, Erkek)

Ekipman ve faaliyetlere bağı masrafların üyelerin bireysel olarak karşıladığını belirten veya aidatları ön plana çıkaran bazı katılımcılar, sürdürülebilirliği bu sayede temin ettiklerini söylemişlerdir. Esasen katılımcılar kendi kendilerine yetebildiklerini zımnen söyleyerek şu yorumlamaları yapmışlardır:

“Afet faaliyetlerindeki yol, yemek vs. gibi masrafları her bir üye kendi cebinden ödüyor zaten. Dolayısıyla yeterli geliyor. Kendi yağımızda kavruluyor.” (K12, 55, Erkek)

“Üyelerimizden gelen aidatlarımız var. Bunlarla derneğin kirasını, suyunu, elektriğini, internetini vs. karşılıyor. Aidatlardan fazla para kalırsa bunlarla da teknik malzeme alıyoruz çadır gibi. Faaliyetlerimizi her üye kendi cebinden karşılıyor. Bu anlamda sürdürülebilirliği bu şekilde sağlıyoruz.” (K5, 58, Kadın)

“Bu yıla kadar üyelerimizden gelen 50 TL aidat vardı. Onu bu yıl 150 TL’ye çıkarttık. Bazı üyelerimizin örneğin akü sağlanması gibi konularda ekstra katkıları olabiliyor.” (K4, 36, Erkek)

“Haberleşme rölemiz var bir tane. Üyelerin tümünün ortak katkılarıyla aldık bunu.” (K11, 60, Erkek)

47 yaşındaki bir katılımcı, STK’ların kalıcı olmaları konusunda farklı bir perspektife sahiptir. Katılımcı sürdürülebilirliğin ekonomiden çok, STK’ların sağladığı katma değere bağı olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte katılımcı, devletin de STK’lara birtakım ayrıcalıklar sağlaması gerektiğini savunmuş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

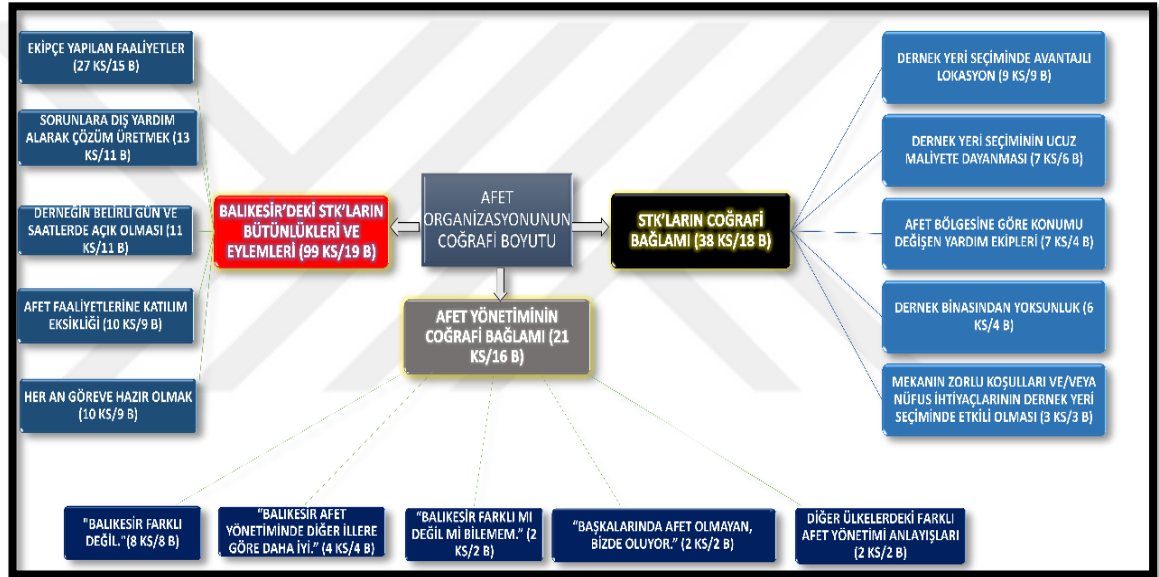
“Genel merkezimiz bize proje sağlıyor. Protokolümüz var genel merkezle. Ayrıca bize örneğin ramazanda ve kurbanda gıda ve kıyafet desteği sağlamaktalar. İnsanlardan gelen bağışlar da var.

Gelirlerimizin faaliyetlerin sürdürülüp sürdürülmemesi konusu tamamen performansa bağı. Şimdi hangi STK’ya sorsanız bu soruya yetersiz derler. Fakat STK olarak koyulan hedefleri gerçekleştirebiliyor musunuz? Potansiyeliniz var mı? Ne derece işe yarıyorsunuz? Bunlar önemli. Bu açıdan kendi adıma gelirlerimizi yeterli buluyorum. Ama devletin STK’lara sübvansé sağlaması şart. Kira stopajının kalkmasını ve kira desteğinin verilmesini isterim. Personel desteği de olmalı.” (K6, Erkek)

Anlaşıldığı üzere, STK’ların sürdürülebilirliği farklı değişkenlerle ilişkilendirilebilir. Söz konusu değişkenler, STK’ların içsel dinamikleriyle de irtibatlıdır. STK işlevselliğinin altını çizen katılımcının da belirttiği gibi STK’ların potansiyelleri, vizyonları ve misyonları, performanslarına yansıyabilmekte ve verimlilikleri de dış paydaşlarla ve özellikle devletle ilişkilerini tayin edebilmektedir. Bu nedenle başarılı STK’ların kaynaklarının artması ve böylece sürdürülebilir bir yapıya kavuşmaları adına önemli bir eşik de aşılabilmektedir.

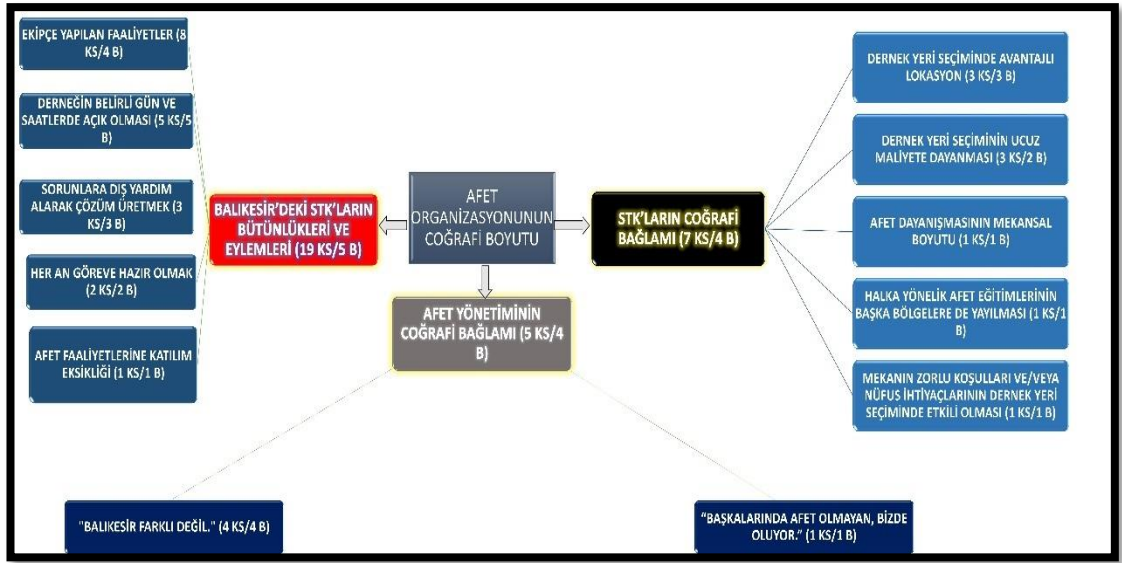
4.1.2. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu

Afet, birçok yönü bulunan ve karmaşık süreçlerin etkili olduğu *-veya bu süreçleri etkileyen-* bir kavramdır. Coğrafyanın da bu boyutlardan biri olduğunu belirtmek mümkündür. Zira, örneğin deprem gibi bazı doğal olayların afete dönüşme durumunun ülkeden ülkeye değişmesi, afet organizasyonunun ve yönetiminin niteliğiyle doğrudan ilintilidir. Söz konusu niteliği belirleyen en önemli faktörlerden biri de coğrafyadır. Çalışmada, afet organizasyonunun coğrafi bağlamında katılımcılar en çok Balıkesir'deki afet temalı STK'ların dayanışmalarını ve faaliyetlerini ön plana çıkarmışlardır (Şekil 21). Kızılay temsilcileri açısından da aynı durumun geçerli olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 22).

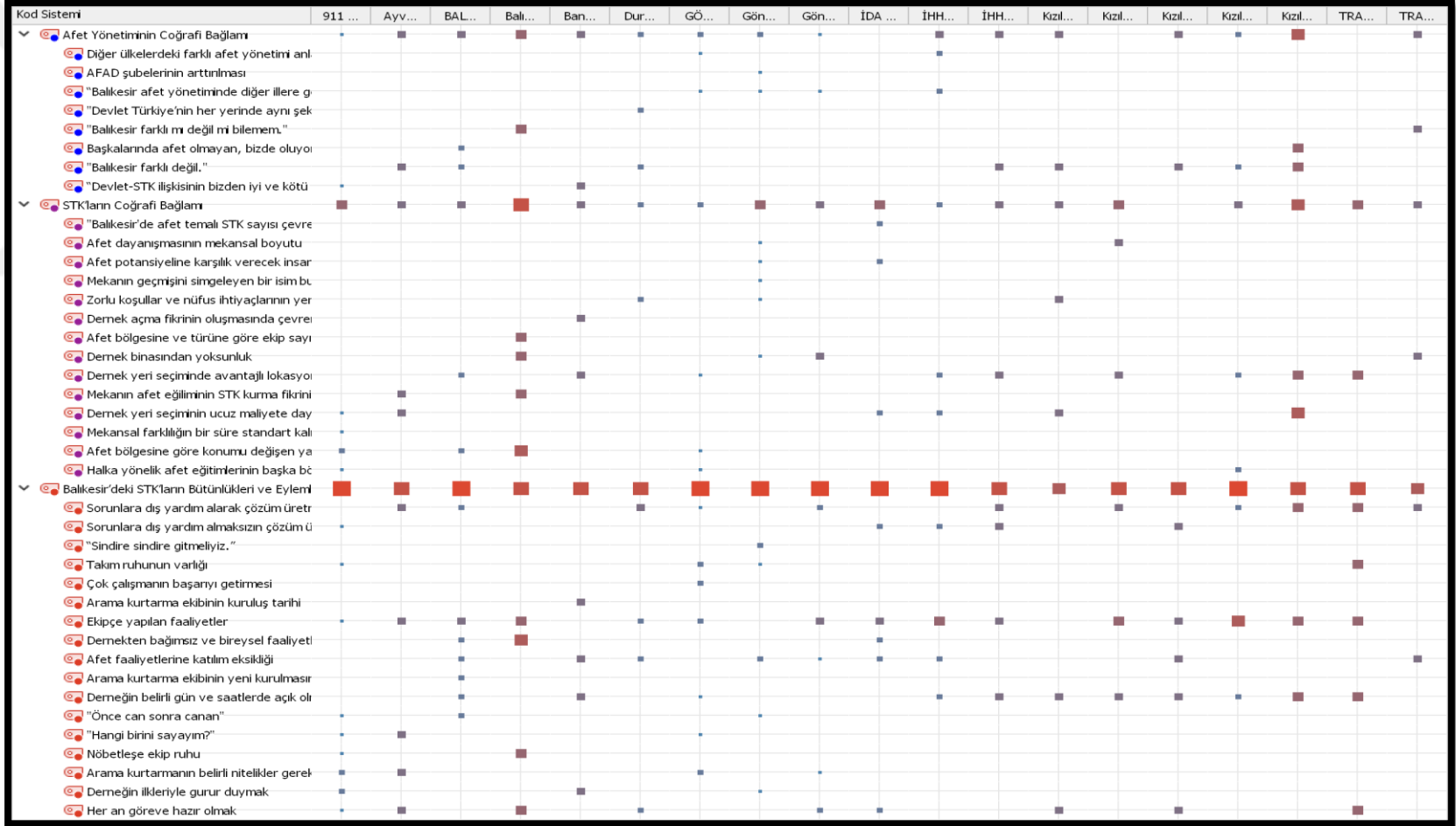
Şekil 21. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 22. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu Alt Temasında Yer Alıp Kızılzay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 23 ve şekil 24'te yer alan *afet yönetiminin coğrafi boyutuyla* ilgili kod matris tarayıcısı değerlendirildiğinde GÖNDAK ile 911 Arama ve Kurtarma Derneği, Balıkesir'deki STK'ların bütünlükleri ve eylemleri kodunu en sık kullanan STK'lar olmuşlardır (*Sırasıyla 11 ve 10 defa*). Ayrıca STK'ların coğrafi bağlamına en sık vurgu yapanlar ise 911 Arama ve Kurtarma Derneği (6 kez) ile Gönen Artemea Doğal Afetler Arama Kurtarma ve İlk Yardım Derneğidir (4 kez).

Şekil 23. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...	
☑ Afet Yönetiminin Coğrafi Bağları	1	1	2	1	1	1	2	2	1		2	1	1		1	1	2		1	
☑ Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anl							1				1									
☑ AFAD şubelerinin artırılması								1												
☑ "Balıkesir afet yönetiminde diğer illere g							1	1	1		1									
☑ "Devlet Türkiye'nin her yerinde aynı şek						1											1			
☑ "Balıkesir farklı mı değil mi bilemem."				1															1	
☑ Başkalarında afet olmayan, bizde oluyor			1															1		
☑ "Balıkesir farklı değil."		1	1			1					1	1			1	1				
☑ "Devlet-STK ilişkisinin bizden iyi ve kötü	1				1															
☑ STKların Coğrafi Bağları	6	1	2	3	1	1	3	4	3	3	1	1	1	2			2	2	1	1
☑ "Balıkesir'de afet temalı STK sayısı çevre										1										
☑ Afet dayanışmasının mekansal boyutu								1						1						
☑ Afet potansiyeline karşılık verecek insan								1		1										
☑ Mekanın geçmişini simgeleyen bir isim bu								1												
☑ Zorlu koşullar ve nüfus ihtiyaçlarının yer						1		1					1							
☑ Dernek açma fikrinin oluşmasında çevre					1															
☑ Afet bölgesine ve türüne göre ekip sayı				1																
☑ Dernek binasından yoksunluk				1				1	3										1	
☑ Dernek yeri seçiminde avantajlı lokasyo			1		1		1				1	1			1	1	1	1		
☑ Mekanın afet eğiliminin STK kurma fikrini		1		1																
☑ Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete day	1	1								1	1		1				2			
☑ Mekansal farklılığın bir süre standart kalı	1																			
☑ Afet bölgesine göre konumu değişen ya	3		1	2			1													
☑ Halka yönelik afet eğitimlerinin başka b	1						1									1				
☑ Balıkesir'deki STKların Bütünlükleri ve Eyleml	10	4	6	3	4	5	11	7	9	6	6	4	2	4	4	6	3	3	2	
☑ Sorunlara dış yardım olarak çözüm üretr		1	1			2	1		2			1		1		1	1	1	1	
☑ Sorunlara dış yardım almaksızın çözüm ü	1									1	1	1			1					
☑ "Sindire sindire gitmeliyiz."								2												
☑ Takım ruhunun varlığı	1						3	1											1	
☑ Çok çalışmanın başarıyı getirmesi							2													
☑ Arama kurtarma ekibinin kuruluş tarihi					1															
☑ Ekipçe yapılan faaliyetler	1	1	2	1		1	3		3	2	3	1		2	1	4	1	1		
☑ Dermekten bağımsız ve bireysel faaliyeti			1	2						1										
☑ Afet faaliyetlerine katılım eksikliği			1		1	1		2	1	1	1			1					1	
☑ Arama kurtarma ekibinin yeni kurulması			1																	
☑ Derneğin belirli gün ve saatlerde açık olu			1		1		1				1	1	1	1	1	1	1	1		
☑ "Önce can sonra canan"	1		1					1												
☑ "Hangi birini sayayım?"	1	1					1													
☑ Nöbetleşe ekip ruhu	1			1																
☑ Arama kurtarmanın belirli nitelikler gerekt	2	1					2		1											
☑ Derneğin illeriyle gurur duymak	2				1			1												
☑ Her an göreve hazır olmak	1	1		1		1			2	1			1		1				1	

Şekil 24. Afet Organizasyonunun Coğrafi Boyutu Alt Temasında Yer Alan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.1.2.1. Balıkesir'deki STK'ların Bütünlükleri ve Eylemleri

Afet temalı STK'lar, genellikle arama- kurtarma, acil durum, ilk yardım ve insani yardım gibi alanlarda uzmanlaşan ekipleri bünyelerinde barındırmaktadır. Dolayısıyla insanların belirli bir amaç etrafında toplandıkları tüm formel veya informal gruplarda olduğu gibi afet temalı STK'larda da hedefe ulaşmak ve başarı yakalamak için en önemli kriterlerden biri olan dayanışmaya gereksinim vardır. Çünkü ekip içi anlaşmazlıkların ve hizipleşmelerin bulunduğu STK'ların afet sonrasında sahada verimli olma ihtimalleri, dayanışmanın ve takım ruhunun mevcut olduğu STK'lara göre daha düşük olabilmektedir. Bu nedenle, Balıkesir'deki afet temalı STK'ların bir bütün hâlinde hareket edip etmediklerinin saptanması, performanslarının ve verimliliklerinin daha iyi değerlendirilmesi bakımından önem teşkil etmektedir. Buna yönelik olarak 44 yaşındaki bir katılımcı, ekiplerindeki bağlılığı ve dayanışmayı dile getirerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“...yıllardır ramazan ayı haricinde her pazartesi günlerinde toplantı yaparız dernekte. Herkes ailesiyle birlikte gelir toplantılara. Yemek yeriz, yeri geldiğinde eğleniriz. Aile ortamı var derneğimizde. Kaynaşmamızı sağladı bu organizasyonlar.

Derneğin sürekliliğini ise hep bir aktivite yaparak sağlıyoruz. Yemek ve kermes organizasyonları yapıyoruz. Yaz mevsiminde denizde ve yaz dışında dağda kamplar yapıyoruz. Dediğim gibi aile ortamımız var. Bu da çok önemli. Çünkü üyelerimiz bu aile ortamından dolayı dernekten hiçbir zaman çıkmak istemiyorlar. Biz de hep üyeleri bir arada nasıl tutabiliriz düşündük zaten. Buna yönelik olarak gayret ettik. Ekip içindeki arkadaşlık ortamı başarılı olmamızı da sağlıyor.” (K10, 44, Erkek)

Ekiplerdeki dayanışma ve takım ruhunun varlığının en önemli göstergelerinden biri, ekip üyelerinin birbirlerinin açıklarını ve eksiklerini kapatmasıdır. Bağlılığı, adanmayı ve fedakârlığı gerektiren bu özellik, ekiplerin başarısını doğrudan etkileyebilmektedir. Bazı STK temsilcileri de bu noktaya parmak basmıştır. Katılımcılar, afetlerden sonra ekip kurulması veya afete katılıp katılmama kararının nasıl verildiğine yönelik soruyu aşağıdaki şekilde yanıtlamışlardır:

“Whatsapp grubumuz var oradan haberleşiyoruz büyük olmayan vakalarda. Büyük afetleri de herkes duyuyor zaten. Atıyorum bir boğulma vakası olursa dalgıç ekibimizi olay yerine yönlendiriyoruz. Bazı dalgıç arkadaşlar bazen diyor ki “Ben bu seferlik gelmeyeyim önemli bir işim var.” Bu durumlarda nöbetleşe olabiliyor. Daha sonra telafi ediyorlar.” (K9, 47, Erkek)

“Acil bir durumda gereken sayıda ekibimiz yarım saat kırk dakikada kurulup olay yerine gidiyor. Çocuk sahibi anne üyelerimiz var mesela aktif ekipte olmayan. Onları da organizasyon sağlamada ve ekip oluşturmada görevlendirebiliyoruz.” (K2, 38, Erkek)

STK'ların afetlerde ekip olarak yaptıkları faaliyetler, afet yönetimindeki STK rollerinin anlaşılmasına katkı sağlayabilecek unsurlardır. Bununla birlikte, STK'ların afet yönetimindeki güncel konumlarının daha iyi tespit edilmesi için söz konusu

faaliyetler katılımcıların bağlı oldukları STK'ların kuruluş yılları göz önüne alınarak, güncel yakın olan zaman dilimlerini içerecek şekilde sorulmuştur. Örneğin, 2005'te kurulan BALDAK veya 2011'de kurulan İHH Balıkesir Derneği'ne son on yılda yaptıkları, 2019 senesinde kurulmuş olan DAK ve Kızılay Karesi Şubesi'ne ise kuruluşlarından beri yaptıkları afet faaliyetleri sorulmuştur. Yine de bazı katılımcılar, sorulan zaman diliminin dışında olan faaliyetlerini de belirtmişlerdir. Ayrıca ilgili soruya verilen yanıtlar baz alındığında, bazı STK'ların afetlerde veya irili ufaklı bazı olaylarda daha aktif oldukları anlaşılmaktadır. Aktif STK'ların temsilcilerinin verdikleri yanıtların bir kısmı şu şekildedir:

“Valla hangi birini sayayım? Hepsi aklıma gelmiyor ki. Bazen faaliyet dosyalarımıza bakmamız gerekiyor ve “Ya buna da katılmıştık değil mi?” diye düşünüyorum. Ama Marmara Depremi, Düzce Depremi, Afyon Dinar Depremi, Pasinler Depremi, Van Erciş Depremi, İzmir Depremi, grizu patlamaları, Muğla, Fethiye, Marmaris gibi yerlerdeki orman yangınları, Manyas'taki boğulma vakası, Kastamonu Bozkurt Seli gibi afetlere katıldık ekip olarak.” (K9, 47, Erkek)

“İzmir Depremi'nde görev aldık. Enkaz kaldırma çalışmalarında görevliydik. 2017'de Ayvacık'ta yaşanan deprem sonrasında Bademli Köyü'ndeki afetzedelere çadır temin ettik. 2016'da Ayvalık Üçpınar Mahallesi'ndeki mermer madeninde yaşanan göçükte kalan işçileri arama kurtarma çalışmasına da katıldık. Keza yine aynı yılda ya da bir yıl önce Ayvalık Küçükköy'deki orman yangınına müdahale ettik itfaiye ile beraber. Bunun gibi başka aklıma gelmeyen pek çok katılımımız oldu.” (K17, 40, Erkek)

“Konya Zümrüt Apartmanı yıkılmıştı hatırlarsınız. Orada görev yaptık ekip olarak. Van ve İzmir depremlerinde de görev yaptık. Bunların dışında Balıkesir'in ilçeleri ve merkezinde birçok kayıp arama faaliyetine katıldık.

2002 yılında trafik müdahale seti aldık. Balıkesir büyükşehir olana kadar trafik kazalarına da müdahale ettik, görev aldık. Bu anlamda belediyeye destek olduk. Büyük trafik kazalarında çalıştık.” (K10, 44, Erkek)

STK'ların bir kısmının afet faaliyetine hiç katılmadıkları veya az katıldıkları anlaşılmaktadır. Bahsi geçen STK'lara bağlı temsilcilerin bazı değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

“Kulüp olarak böyle bir durumumuz olmadı şu ana kadar. Şu anki yönetimimiz yeni kuruldu zaten. Arama- kurtarma ekibimiz yok. Dolayısıyla ekip olarak böyle bir aksiyon almadık şimdiye kadar. Katılmadık herhangi bir afet sürecine.” (K5, 58, Kadın)

“İzmir Depremi'nde görev aldık. Ama dört kişi gönderebildik. İnsan kaynağını sağlamak bizim için sıkıntı.” (K6, 47, Erkek)

“Herhangi bir afete katılmadık. Ama UMKE'nin sanırım 5-6 yıl önce Dursunbey'de düzenlediği tatbikatta haberleşme desteği sağladı.” (K11, 60, Erkek)

Bazı STK temsilcileri ise ekip olarak bir faaliyetleri bulunmamakla kendilerine bağlı üyelerin afetlerdeki bireysel çabalarından söz etmiştir. İlgili temsilcilerin ifadeleri şöyledir:

“Kuruluş olarak sadece İzmir- Balıkesir yolu kardan dolayı 2011 yılında kapandığı zaman yolda kalan vatandaşlarımıza bir gıda dağıtımımız olmuştu. Bunun

dışında gönüllü üyelerimizin bireysel olarak katıldıkları İzmir Depremi gibi afetler var.” (K1, 52, Erkek)

“İzmir Depremi’nden sonra bir arkadaşımız dört gün afet yerinde görev yaptı. Kastamonu’da geçen yıl yaşanan selde de yine bir arkadaşımız görev aldı.” (K2, 38, Erkek)

“Şahsi olarak ben buraya üye olmadan önce 2011’de İzmir-Balıkesir yolu kapandığında gıda yardımı yapmışım. İzmir Depremi’nden sonra afet bölgesine gidip dağıtım yaptım yine. Kaz Dağları’ndaki geçtiğimiz yıl yaşanan yangında da görev aldım.” (K5, 58, Kadın)

Görüşmeler sonucunda, afet faaliyetlerine hiç katılmayan veya katılımları nispeten az olan STK’ların aktif STK’lara kıyasla baskınlığı göze çarpmaktadır. Bu veri, örneklemdaki birçok STK’nın etkinlikleri, performansları ve verimliliklerinin seviyesinin sınırlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

4.1.2.2. STK’ların Coğrafi Bağlamı

STK’ların ofis/ dernek/ vakıf yeri seçimleri, coğrafi bağlamda ele alınabilecek en önemli konulardandır. Zira STK’ların mekânsal güdeleri, üyelerinin sıklıkla bir araya gelip iletişim ve dayanışmalarını arttırabilecekleri ya da halkla ilişkilerini yoğunlaştırmalarını olanaklı hâle getirecek bir konumun tercihini etkilemektedir. Araştırmaya dâhil olan STK’ların pek çoğu da ofis yeri açısından avantajlı lokasyonları tercih etmişlerdir (Şekil 21). Şekil 25’te GÖNDAK’a ait olan ve Gönen’in merkezinde yer alan ofis gösterilmektedir.

Şekil 25. GÖNDAK’a Ait Dernek Binası

STK'ların ofis yeri seçimlerini etkileyen faktörlere yönelik soruya verilen yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“... belediyeden 2012 yılında uygun bir yer talep etmiştik derneğimiz için. Bize uygun olabilecek yerleri gösterdiler. Sahilde bulunması ve Bandırma'nın merkezinde olması, üyelerimizin ulaşımı açısından iyi olması dolayısıyla burayı seçtik.” (K12, 55, Erkek)

“Gönen'de şehir merkezinde olması çok önemli. Kadın üyelerimizin de buraya çabuk ulaşmasını istedik. Herkes hemen gelebilsin. Ulaşım konusunu önemsedik. Ayrıca herhangi bir olay olduğunda çabuk toplanılabilsin istedik buraya.” (K10, 44, Erkek)

“Merkezî konumda bulunması. Çarşıda bulunuyor şubemiz. Üyelerimiz ve ihtiyaç sahibi vatandaşlar ulaşım konusunda sıkıntı çekmiyor buraya gelmek istediklerinde. Çarşıda bulunması nedeniyle bağış yapmak isteyen ya da yardım almak isteyen vatandaşlarımızın da kolaylıkla ilgisini çeken bir yerde.” (K8, 43, Erkek)

STK'ların ofis yeri seçimlerini etkileyen bir başka önemli faktör ise maliyetin uygunluğudur. Bazı STK'lar, sürdürülebilirliği engelleyici boyuta varan ekonomik bariyerlerin tesirini azaltmak için ofis yeri tercihinde konumdan ziyade ucuz maliyeti önemsemektedirler. Şekil 26 ve şekil 27'deki kod ilişkileri tarayıcılarından da görüleceği üzere bazı STK'ların ofis yeri seçimlerinde ucuzluğu birinci plana alması, esasen *yetersizlikle mücadelelerinin* de bir boyutunu oluşturmaktadır. Zira ilgili kodların aşağıda belirtilen iki katılımcı görüşünde kesiştiği anlaşılmaktadır:

“Tamamen duygusal diyebilirim. Ekonomik faktör. Kirası uygun buranın.” (K5, 58, Kadın)

“Ekonomik olması diyebilirim. Tamamen mecburiyetten dolayı. Ucuz olması yani.” (K9, 47, Erkek)

Kod Sistemi	Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete dayanması	Yetersizlikle mücadele etmek
Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete day		
Yetersizlikle mücadele etmek		

Şekil 26. *Dernek Yeri Seçiminin Ucuz Maliyete Dayanması ve Yetersizlikle Mücadele Etmek* Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete dayanması	Yetersizlikle mücadele etmek
Dernek yeri seçiminin ucuz maliyete day		2
Yetersizlikle mücadele etmek	2	

Şekil 27. *Dernek Yeri Seçiminin Ucuz Maliyete Dayanması ve Yetersizlikle Mücadele Etmek* Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

25 yaşında bir katılımcı, ofis yeri seçiminde kira uygunluğunu öne çıkarmakla birlikte lokasyonun avantajını da vurgulamıştır. Katılımcı şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Daha önce büyükşehir belediyeye bağlı Kızılay ek binasıydı şubemiz. Daha sonrasında taşınma gerekliliği olmuş ve kira avantajı nedeniyle burası seçilmiş.

Burada sosyoekonomik açıdan üst sınıfta yer alan insanlar daha çok. Merkez şubemiz gibi değil. Merkez şubemizin bulunduğu yerde de tam tersi alt sınıftan insanlar daha çok. Ama orada ulaşım kolay. Burası çarşıya çok uzak. Ama dediğim gibi kira olarak düşük olması ve aynı zamanda cadde üzerinde olması sebebiyle burası seçilmiş.” (K19, Erkek)

Coğrafi açıdan irdelendiğinde, STK’ların belli ilçelerde veya il merkezinde konumlanmasının bazı sebepleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeplerden en önemlisi, söz konusu alanların afetlere karşı son derece hassas olmalarıdır. Muhtemel bir doğal olay sonrasında arama- kurtarma, ilk yardım veya diğer insani yardımlar bakımından tezahür edebilecek ihtiyacın daha hızlı karşılanabilmesi ve nihayetinde doğal olayın afete dönüşmemesi için afete eğilimli alanlarda bazı STK’ların kurulduğu görülmektedir. Konu hakkında bazı STK temsilcileri şunları söylemiştir:

“Ama Ayvalık’ta bu derneği açma sebebimiz daha çok bu bölgede sel felaketinin sıkça yaşanması. Deprem de önemli faktör. Ayvalık Kuzey Ege fay hattında bulunuyor.” (K17, 40, Erkek)

“Afete herkes yetişemez. Mesela burada GÖNDAK büyük, ekip sayısı fazla ama onlar da her şeye yetişemez. Ekstra insan gücüne ihtiyaç vardı. Ayrıca Gönen’de fay var biliyorsunuz. 1953’te büyük bir deprem oldu burada. Büyük yıkım oldu. Afet açısından hassas bir bölge burası.” (K7, 54, Erkek)

“Balıkesir’in çevre bölgelerle birlikte deprem bölgesi olması bunda etkili. Burada yapılaşma kötü. Bizim gibi STK’lara ihtiyaç oluyor bu yüzden.” (K2, 38, Erkek)

STK’ların coğrafi boyutu hususunda yer seçimi dışında belirtilmesi icap eden bir başka önemli nokta ise olası bir afet durumunda afet bölgesine göre konumları farklılaşan ekiplerdir. Yaşanabilecek herhangi bir doğal olayın en çok etkilediği bölgelerde yer alan STK’lar, maddi veya manevi zararlar yaşayabildikleri için ekipmanlarını veya insan kaynaklarını tam kapasiteyle kullanamamakta ve böylece afetzedelere yardım ulaştırma konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu tür durumlarda afetin doğrudan etkilemediği çevre bölgelerden veya ülke çapından STK’lar, ekiplerini ve kaynaklarını afet bölgesine yönlendirmektedirler. STK’ların bahsedilen coğrafi yönü, katılımcılar tarafından da dile getirilmiştir. Örneğin 47 yaşındaki bir katılımcı, herhangi bir afet durumunda Balıkesir’deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak devletin ve STK’ların konumunun nasıl olduğuna yönelik soruya yönelik olarak şu çarpıcı ifadeleri kullanmıştır:

“Şimdi bu soruyu ikiye ayırmak lazım. Afetin nerede olduğuna göre değişir. Afetin merkezi Balıkesir olursa Balıkesir’de ne biz ne devlet kurumları yardım yapamaz. Ben önce kendi ailemi kurtarmaya çalışırım. Önce can sonra canan. Bu tip durumlar için dört bölge ayrımı var. Balıkesir’de olması durumunda bize en çok yardım Bursa, İstanbul, Çanakkale gibi çevre illerden gelir. Ankara, Eskişehir gibi iç bölgelerden ekiplerin yüzde 50’si sevk edilir. Doğudan ise yüzde 25’i. Doğuda olursa tam tersi.” (K9, Erkek)

Bir başka katılımcı aynı soruya yine bu minvalde bir yanıt vermiştir:

“Bir afet durumunda çevre iller veya ilçeler de birleşiyor zaten. Mesela burada Allah korusun bir deprem durumunda bana bir zarar gelirse ben yardıma koşamam. Ama çevre il ve ilçelerden STK’lar koşacak yardımımıza.” (K2, 38, Erkek)

Muhtemel bir afet hâlinde başka bölgelerden gelecek yardımların çok daha hayati olacağını vurgulayan katılımcılar, esasen, afetlere eğilimli alanlarda STK’ların açılmasının ikinci planda önem arz edeceğini kabullenmektedirler. Zira benimsedikleri bakış açısına göre, afetlere eğilimli alanlarda yer alan STK’ların sayıları, kaynakları veya potansiyelleri ne kadar çok olursa olsun, o lokasyonda yaşanabilecek bir afette kendilerinin de zarar görmesi kaçınılmazdır ve böylelikle işlevleri sınırlanarak yardım refleksi zayıflayacaktır. Bu nedenle, afet bölgesindeki halk açısından diğer illerden gelecek yardımlar ziyadesiyle önem kazanacaktır.

4.1.2.3. Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı

Afet yönetiminin Balıkesir ve ilçeleri özelinde diğer illerle kıyaslanması, coğrafi bağlamda değerlendirilebilecek bir başka önemli konudur. Çalışmada STK’lara odaklanıldığından dolayı, görüşmelerde Balıkesir’deki afet yönetiminin genelinden ziyade Balıkesir afet yönetiminde STK’ların konumunun Türkiye’deki diğer illere kıyasla durumu sorulmuştur. 54 yaşındaki bir katılımcı, Balıkesir’in Türkiye ortalamasından daha iyi olduğunu belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Balıkesir’de diğer illere nazaran gelişmiş STK’lar var. AFAD çok aktif. Afet konusunda köken çok eski olduğu için düzenli. Profesyonellik var.” (K7, Erkek)

47 yaşındaki bir katılımcı, Balıkesir’in coğrafi karakteristiğini ön plana çıkarmıştır. STK’ların niteliklerinin bu yüzden fazla olduğunu iddia eden katılımcı aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

“Balıkesir’de nüfusun yoğunluğu, coğrafi şartlar, kalkınmanın iyi oluşu gibi etkenler var. STK’lar da bunun için Türkiye ortalamasına göre daha gelişmiş. Harekete geçme hızları fazla.” (K6, Erkek)

Başka bir katılımcı, bu soruya karşılık Balıkesir’in genelini değil aşına olduğuna inandığı Gönen özelinde cevap vermiştir. Katılımcı, bilhassa depreme

yönelik olarak Gönen'deki STK gelişmişliğine vurgu yaparak şu cümleleri söylemiştir:

“Gönen bu konuda iyi. Özellikle deprem üzerine. GÖNDAK var. Gelişmiş durumlar ve iyiler. Tatbikatlara gidiyorlar. Afetlere yardım ediyorlar. Gönen bu açıdan Türkiye ortalamasına kıyasla üstün.” (K14, 54, Erkek)

Balıkesir afet yönetiminde STK'ların konumunun Türkiye'den pek de farklı olmadığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Bu noktada dikkat çeken durum ise farklılığın bulunmadığını savunan sekiz katılımcıdan dördünün Kızılay şubelerinin temsilcileri olmasıdır. Katılımcılardan bazıları aşağıdaki görüşleri belirtmişlerdir:

“Türkiye’de bildiğim kadarıyla genel olarak birlik var. Burada da aynı şekilde birlik var. O yüzden farklı diyemem.” (K18, 45, Kadın)

“Ben Balıkesir özelinde bir farklılık olduğunu düşünmüyorum. Her yerde aşağı yukarı aynıdır.” (K13, 33, Erkek)

STK'ların Balıkesir afet yönetimindeki konumunun yetersizliğini savunan iki temsilci bulunmaktadır. Fakat katılımcılardan biri, soruyu asıl olarak STK'lardan çok AFAD ekseninde cevaplayarak şu sözleri kullanmıştır:

“Bildiğim kadarıyla Bursa bu konuda iyi. Dediğim gibi biz AFAD Bölge Müdürlüğünden eğitim de almıştık. Bursa AFAD çok daha iyi mesela Balıkesir’e kıyasla. Sosyal medyadan da bu şekilde olduğunu biliyorum.” (K12, 55, Erkek)

Diğer katılımcı ise Balıkesir’i doğu ve batı illeriyle kıyaslamayı tercih etmiştir. Katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

“Batıdaki iller ileri düzeyde bu konuda. Birçok STK var. Doğudaki duruma göre iyiyiz ama. Genel olarak bakıldığında yeterli değil bence.” (K9, 47, Erkek)

Afet yönetiminin coğrafi yönü açısından bir başka önemli nokta ise afet organizasyonunun lideri konumunda olan AFAD’la ilgilidir. Türkiye’de afet yönetimine dair sorunların olup olmadığı ve varsa bunların çözümlerinin ne olacağı yönündeki soruya bir katılımcı tarafından yapılan şu saptama afet sonrasında süreçte pratikliğin sağlanması adına dikkate değerdir:

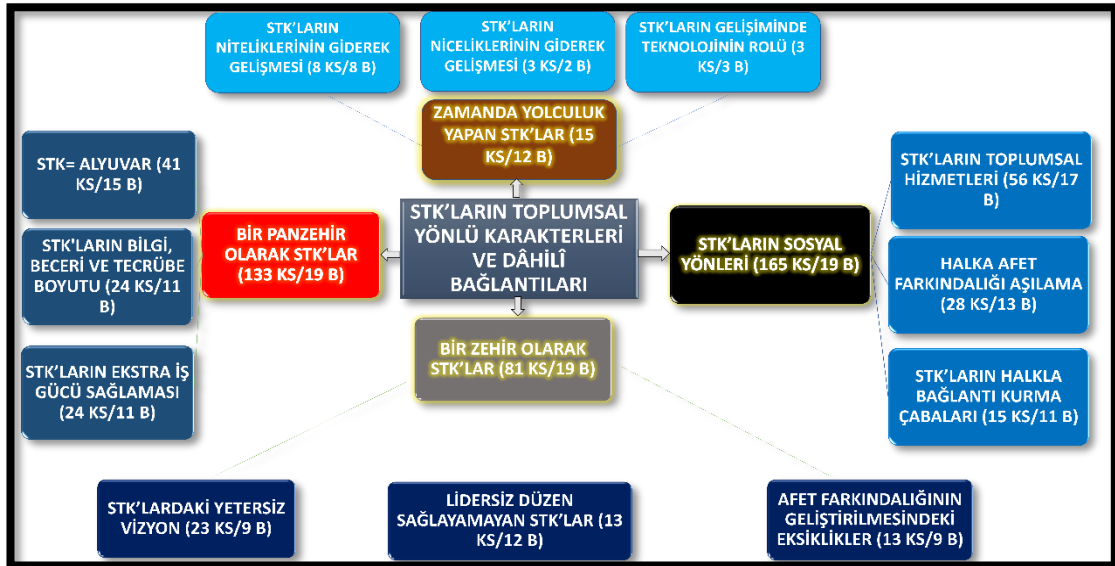
“...İlçelerde de AFAD şubeleri olması lazım. Balıkesir merkezdeki AFAD bir afette buraya gelene kadar uzun zaman geçer. Dolayısıyla bu zaman kaybının önlenmesi için ilçelere de açılmalı.” (K7, 54, Erkek)

Balıkesir’in afet yönetiminde STK'ların konumuna ilişkin katılımcıların ortak noktada buluşamadıkları anlaşılmaktadır. Fakat daha önce de değinildiği üzere kayda değer sayıda STK temsilcisinin Balıkesir’in bu açıdan Türkiye’den bir farkı olmadığını düşündükleri söylenebilir. Balıkesir’in genele kıyasla daha iyi veya daha kötü olduğunu düşünenlerin yanı sıra bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını

belirtenler de bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, AFAD şubelerinin artırılması da afet sonrası sürecin hayatiliği göz önüne alındığında hem zamansal hem de mekânsal açıdan önem taşıyabilecek bir öneridir.

4.1.3. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları

STK'lar, ideal demokrasilerde özgül ağırlıklarının fazla olmasını gerektirecek kadar önemlidir. Nitekim STK'lar toplumsal ve siyasi tesir yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu etkilerin, müspet veya menfi olduğu ifade edilebilir. Zira STK'lar da insanlardan müteşekkil yapılardır ve insanın bulunduğu yerlerde, bazen zamana ve çeşitli ilişkilere de bağlı olarak suistimaller, ihmalkârlıklar, düzensizlikler ve bunlar gibi pek çok zararlı etmeden söz edilebilir. Ancak STK'lar, en azından bir kısmı, ne kadar zehir taşırlarsa taşınlar bu zehirlerin panzehirleri de onlardır. Dolayısıyla STK'ların yüzde yüz faydalı veya zararlı olduklarını iddia etmek yanlış olur. Bu bölümde de katılımcılara göre STK'ların olumlu ve olumsuz yönleri, STK'lar arasındaki bağlantılar ve farklılıkların yanı sıra STK'ların zamana bağlı bazı değişimleri ortaya konmaktadır. Bu kapsamda katılımcılar, en çok STK'ların sosyal yönlerini ve panzehirlerini ön plana çıkarmışlardır (Şekil 28 ve Şekil 29). Kızılay temsilcileri de aynı konu başlıklarını daha sık vurgulamışlardır (Şekil 30 ve Şekil 31).

Şekil 28. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Tümü Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 29. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Bütün Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)

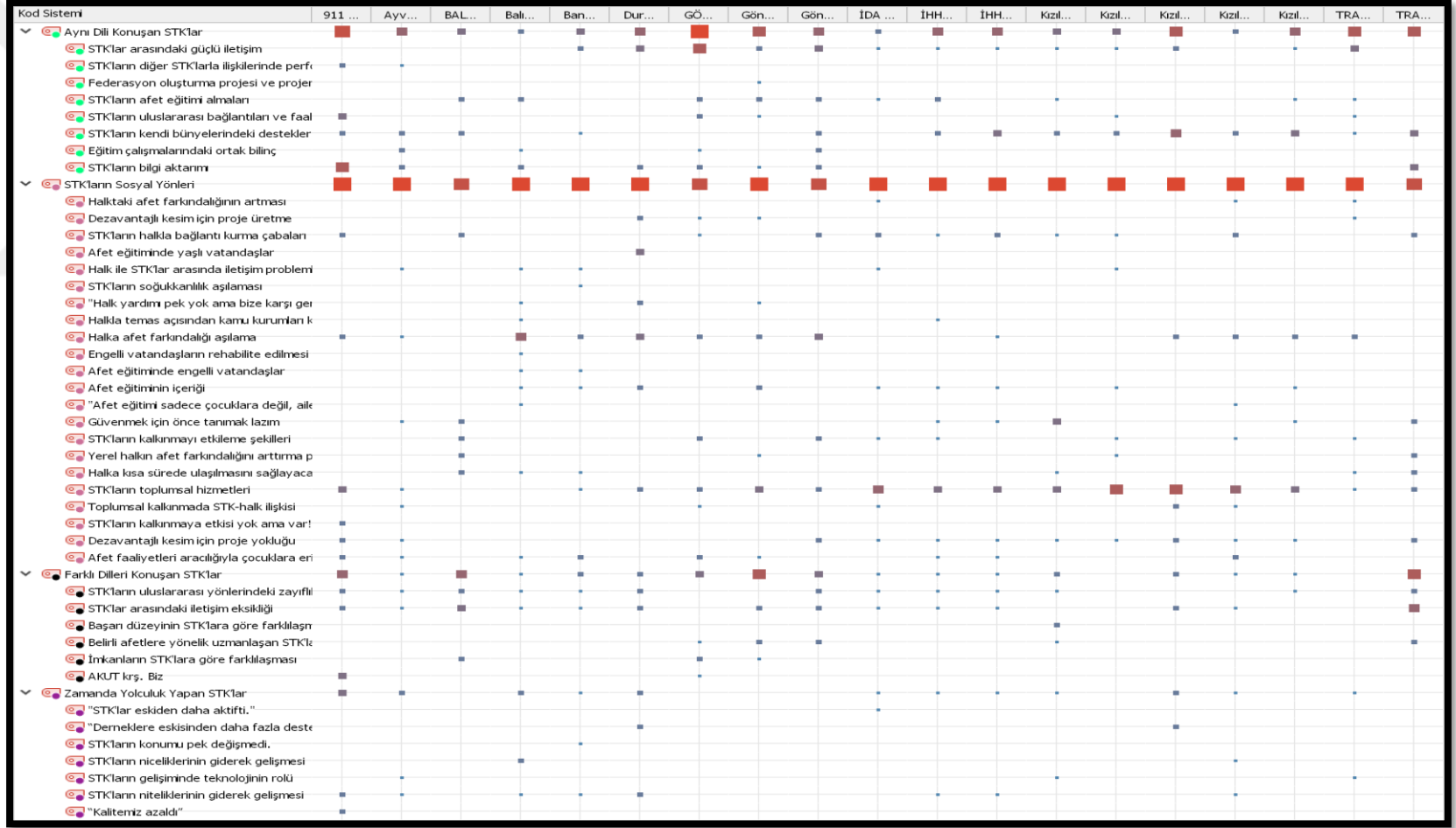

Şekil 30. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

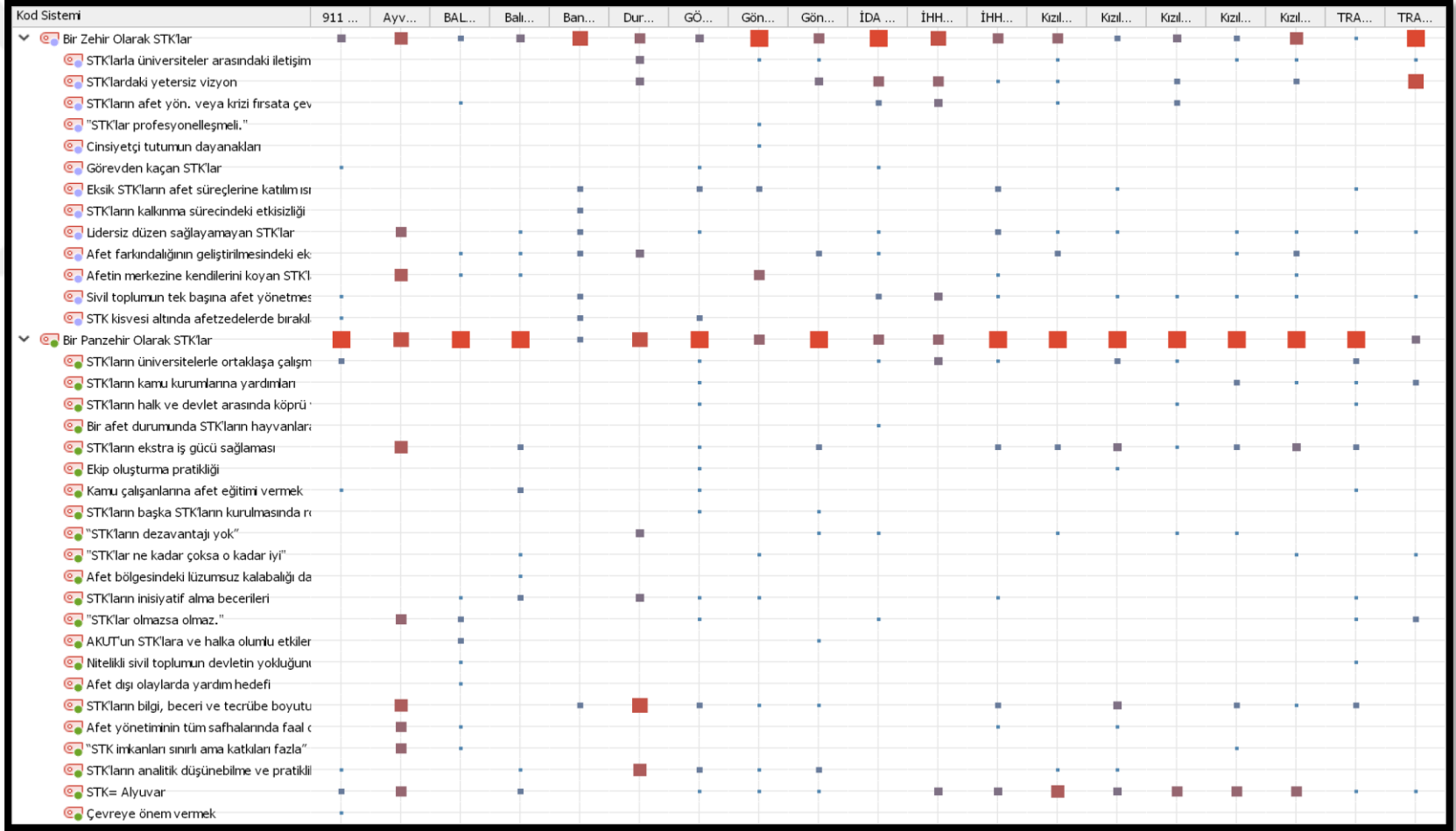

Şekil 31. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)

Şekil 32, şekil 33, şekil 34 ve şekil 35'te bulunan, *STK'ların toplumsal yönlü karakterleri ve dâhilî bağlantıları* alt temasına ilişkin kod matris tarayıcısı irdelendiğinde en sık kullanılan kodlar, *STK'ların sosyal yönleri ve bir panzehir olarak STK'lardır*. Ayrıca ilgili kodların en çok Kızılay şubeleri tarafından vurgulandıkları da göze çarpmaktadır. Örneğin STK'ların sosyal yönlerini en fazla öne çıkaran STK'lar, Kızılay Balıkesir ve Kızılay Edremit şubeleridir. Bunların yanı sıra matris tarayıcısında, *bir zehir olarak STK'lar* kodunu ve *STK'lardaki yetersiz vizyon* alt kodunu sırasıyla 9 ve 7 kez ile en sık vurgulayan STK'nın Dursunbey Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği olması da dikkat çekicidir.

Şekil 32. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhili Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Şekil 33. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı (Devamı)

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	IDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
▼ Aynı Dili Konuşan STKlar	5	4	2	3	3	3	11	6	3	2	5	4	4	6	4	4	6	5	4
STKlar arasındaki güçlü iletişim					2	2	8	2	2	1	1	1	1	2	1	1	3		
STKların diğer STKlarla ilişkilerinde perf	1	1						1											
Federasyon oluşturma projesi ve projer				1	2		2	2	1	1	2		1				1	1	
STKların afet eğitimi almaları							3	1										1	
STKların uluslararası bağlantıları ve faal	2										2	3		1				1	
STKların kendi bünyelerindeki destekler	1	2	1		1				1		2	3	2	4	3	4	4	1	2
Eğitim çalışmalarındaki ortak bilinç		2		1			1		1										
STKların bilgi aktarımı	4	2		2		1	2	1	1										2
▼ STKların Sosyal Yönleri	6	7	5	10	9	6	10	8	5	10	9	8	9	16	6	18	11	7	5
Halktaki afet farkındalığının artması						1	1	1		1						1		1	
Dezavantajlı kesim için proje üretme						1	1	1										1	
STKların halkla bağlantı kurma çabaları	1		1				1			2	1	2	1	1		3			1
Afet eğitiminde yaşlı vatandaşlar						2													
Halk ile STKlar arasında iletişim problemi		1		1	1					1				1					
STKların soğukkanlılık aşılması					1														
"Halk yardım pek yok ama bize karşı ger				1		1		1											
Halkla temas açısından kamu kurumları k				1							1								
Halka afet farkındalığı aşılama	1	1		5	2	2	3	2	2			1		1	3	3		2	
Engelli vatandaşların rehabilite edilmesi				1															
Afet eğitiminde engelli vatandaşlar				1	1														
Afet eğitiminin içeriği				1	1	1		2		1	1	1		1		1			
"Afet eğitimi sadece çocuklara değil, aile				1												1			
Güvenmek için önce tanımak lazım		1	1							1	1	3				1			1
STKların kalkınmayı etkileme şekilleri			1				2		1	1	1		1		2		1		
Yerel halkın afet farkındalığını artırma p			1					1						1					1
Halka kısa sürede ulaşılmasını sağlayaca			1	1	1								1					1	1
STKların toplumsal hizmetleri	2	1				1	2	3	1	5	3	3	4	10	4	9	5	1	1
Toplumsal kalkınmada STK-halk ilişkisi		1					1			1				1	1				
STKların kalkınmaya etkisi yok ama var!	1																		
Dezavantajlı kesim için proje yokluğu	1	1			2				1	1	1	1	1	1	1	1	1		1
Afet faaliyetleri aracılığıyla çocuklara eri	1	1		1	2		2	1		1	1	1				3			
▼ Farklı Dilleri Konuşan STKlar	3	1	3	1	2	1	4	6	2	1	1	1	2	1	2	1			4
STKların uluslararası yönelerindeki zayıflı	1	1	1	1	1	1				1	1	1	1					1	
STKlar arasındaki iletişim eksikliği	1	1	2	1	1	1		2	1	1	1	1		1	2				3
Başarı düzeyinin STKlara göre farklılaş													2						
Belirli afetlere yönelik uzmanlaşan STK'l							1	2	1				1						1
İnkanların STKlara göre farklılaşması			1				2	1											
AKUT Krş. Biz	2						1												
▼ Zamanda Yolculuk Yapan STKlar	2	2		2	1	1				1	1	1	1		1	1			1
"STKlar eskiden daha aktifti."										1									
"Derneklere eskisinden daha fazla deste						1									1				
STKların konumu pek değişmedi.					1														
STKların niceliklerinin giderek gelişmesi				2												1			
STKların gelişiminde teknolojinin rolü		1											1						1
STKların niteliklerinin giderek gelişmesi	1	1		1	1	1					1	1				1			
"Kalitemiz azaldı"	1																		

Şekil 34. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhili Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
▼ Bir Zehir Olarak STKlar	3	2	2	3	5	2	5	8	4	7	4	5	5	2	3	3	8	1	9
STKlarla üniversiteler arasındaki iletişim						1		1	1			1			1	1			1
STKlardaki yetersiz vizyon						1			3	4	2	1	1		2		2		7
STKların afet yön. veya krizi fırsata çev			1							2	1		1		2				
"STKlar profesyonelleşmeli."								1											
Cinsiyetçi tutumun dayanakları								1											
Görevden kaçan STKlar	1						1			1									
Eksik STKların afet süreçlerine katılımı					1		2	2			2		1					1	
STKların kalkınma sürecindeki etkisizliği				1															
Lidersiz düzen sağlayamayan STKlar		1		1	1		1			1		2	1	1			1	1	1
Afet farkındalığının geliştirilmesindeki ek			1	1	1	1			2	1		2				1	3		
Afetin merkezine kendilerini koyan STKlar		2	1	1				5			1						1		
Sivil toplumun tek başına afet yönetmes	1					1				2	1	1		1	1	1	1		1
STK kisvesi altında afetzedelerde bırakıl	1						2												
▼ Bir Panzehir Olarak STKlar	7	3	9	8	1	4	11	5	7	4	2	10	8	12	7	10	11	10	4
STKların üniversitelerle ortaklaşa çalışm	2						1			1	1	1		2	1			2	
STKların kamu kurumlarına yardımları							1									2	1	1	2
STKların halk ve devlet arasında köprü							1							1				1	
Bir afet durumunda STKların hayvanları									1										
STKların ekstra iş gücü sağlaması		2		2			1		2		2	2	4	1	2	4	2		
Ekip oluşturma pratikliği							1							1					
Kamu çalışanlarına afet eğitimi vermek	1			2			1											1	
STKların başka STKların kurulmasında rı							1		1										
"STKların dezavantajı yok"						1			1	1			1		1				1
"STKlar ne kadar çoksa o kadar iyi"				1				1									1		1
Afet bölgesindeki lüzumsuz kalabalığı da				1															
STKların inisiyatif alma becerileri			1	2		1	1	1			1							1	
"STKlar olmazsa olmaz."		1	2				1			1								1	2
AKUT'un STKlara ve halka olumlu etkiler			2						1										
Nitelikli sivil toplumun devletin yokluğunu			1																1
Afet dışı olaylarda yardım hedefi			1																
STKların bilgi, beceri ve tecrübe boyutu		2			1	4	2	1	1			3		5		2	1	2	
Afet yönetiminin tüm safhalarında faal c		1	1								1		1						
"STK imkanları sınırlı ama katkıları fazla"		1	1													1			
STKların analitik düşünme ve pratiklik	1			1		3	2	1	2				1	1					
STK= Alyuvar	2	1		2			1	1	1		1	4	6	4	4	6	6	1	1
Çevreye önem vermek	1																		

Şekil 35. STK'ların Toplumsal Yönlü Karakterleri ve Dâhili Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı (Devamı)

4.1.3.1. STK'ların Sosyal Yönleri

İsimlerinde yer aldığı üzere STK'lar öncelikle toplumu temsil etmekte ve toplumsal faydayı hedeflemektedir. Afet temalı STK'larda da bu anlayışın varlığından bahsedilebilir. Nitekim STK'lar sadece afet sonrası arama- kurtarma ve çeşitli diğer yardımlar kanalıyla değil, afet öncesinde de birtakım faaliyetler aracılığıyla toplumsal hizmetlerde bulunabilmektedir. Ancak her STK'nın eş değer nitelikte olmadığı göz önüne alındığında, toplumsal hizmetin verilmesinde birtakım olumsuzluklar gün yüzüne çıkabilmektedir. Dolayısıyla katılımcıların bakış açılarına göre STK'ların olumlu ve olumsuz anlamda ele alınabilecek sosyal yönleri, diğer olumlu ve olumsuz yönlerinden ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. STK'ların sosyal boyutlarına dair katılımcıların en çok altını çizdikleri hususlardan biri, halka afet farkındalığı ve bilinci aşılmasıdır (Şekil 28). Bu kapsamda bazı katılımcı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: “Kuruluşunuzun yerel halkın afet hazır bulunuşluğuna katkısı nasıldır? Bu konuda halka eğitimler verilmekte midir?”

K14: “AFAD'ın bize zoom üzerinden verdiği afet eğitimlerini sosyal medya üzerinden halka açtık.” (54, Erkek)

K15: “Halkımıza her afet için ayrı olarak afet sırasında ve sonrasında neler yapmaları gerektiğine yönelik bilgiler paylaşıyoruz. Hem yüz yüze hem de sosyal medya hesaplarımızdan oluyor bu. Kentlerdeki ve kırsal bölgelerdeki insanların ayrı ayrı nasıl davranmaları gerektiğiyle alakalı da bilgiler paylaşıyoruz.” (36, Kadın)

Bir katılımcı, afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmede STK'ların rolleri olup olmadığını irdeleyen soruya cevaben STK'ların güvenlik sağlama işlevine değinmiştir. Bu bağlamda STK'ların sorumluluk alma potansiyelleri de olduğunu vurgulayan katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

“AFAD STK'lara görev vermese de güvenlik konusunda destek olabilir STK'lar. Van Depremi ve Kocaeli Depremi'nde yağmacılık, hırsızlık gibi olaylar oldu. Bu gibi güvenlik sorunlarının çözülmesini sağlayabilir STK'lar.” (K7, 54 Erkek)

Afet farkındalığını ve bilincini artırmak adına yürütülen STK faaliyetlerinin bilhassa çocuklara yönelik olarak çokça yapıldığı görülmektedir. Birtakım katılımcılar, bağlı buldukları STK'ların farklı ilçelerdeki çocuklara afet farkındalığı kazandırmak için pek çok çalışma içerisinde olduklarını şu şekilde belirtmişlerdir:

“Bandırma, Erdek, Manyas gibi ilçelerdeki okullarda çocuklarla beraber her yıl tatbikatlar yapıyoruz. Yetişkinlere ulaşmak zor çünkü. O yüzden önceliğimiz çocuklar. Ağaç yaşken eğilir.” (K9, 47, Erkek)

“Ayvalık, Gömeç, Edremit ve Gönen gibi ilçelerdeki ilk ve ortaöğretimdeki öğrencilere yönelik temel afet bilinci ve ilk yardım eğitimleri veriyoruz. Tahliye tatbikatları yapıyoruz. Bunu söyleyebilirim.” (K17, 40, Erkek)

54 yaşındaki bir katılımcı, temsil ettiği STK'nın çocuklara afet farkındalığı aşılama projesinden bahsetmektedir. Katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“Çocuk kulübü kurma planımız var. Afeti tiyatro ile anlatmak hedefindeyiz. Afet eğitimlerinde çök kapan gibi şeyler söyleniyor ama. Yapararak öğrenmek daha kalıcı. Çocukların da ilgisini çeker bu. Afetle ilgili bir tiyatro oyununda oynarlar çocuklar. Eğlendirici ve öğretici olur bu. Çocuğun hafızasında kalır. Bunları küçük yaşlarda öğrenmeleri çok iyi olur.” (K7, Erkek)

Kızılay'dan bir temsilci, çocuklara afet farkındalığı aşılama faaliyetlerini daha çok Kızılay hakkında bilgilendirme şeklinde yaptıklarını aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

“Çocuklara yönelik eğitimi de çok önemsemekteyiz. Örneğin geçen yıl Kızılay Haftası'nda Edremit Altınoluk Kardeş Çavuşoğlu Ortaokulunda 50 öğrenciye, Abidin Pakmaya Lisesi'nde yaklaşık 100 öğrenciye, Edremit ve Akçay'daki Üstek Koleji'nde ise 500'e yakın öğrenciye şube başkanımız Kızılay'la ilgili bilgiler verdi. Nasıl bir kuruluş olduğunu ve önemini anlattı.” (K15, 36, Kadın)

Toplumsal yapının en kırılgan kesimlerinin dezavantajlı gruplar olduğunu söylemek mümkündür. Bununla paralel olarak, herhangi bir afetten en fazla hasar alma potansiyeli taşıyanların da dezavantajlı gruplar olduğu savunulabilir. Görüşülen STK'ların büyük bir çoğunluğunun dezavantajlı gruplara yönelik herhangi bir faaliyetleri ya da projelerinin bulunmaması fazlasıyla dikkat çekicidir. Sadece üç STK temsilcisinin dezavantajlı kesimler için projelerinden veya faaliyetlerinden bahsettikleri görülmektedir. Dahası şekil 36 ve şekil 37'de görüldüğü gibi STK'ların dezavantajlı kesime yönelik projelerinin olmaması, STK'lardaki vizyon yetersizliğiyle oldukça bağlantılıdır. Bu yönde bazı katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Bir afet durumunda engellilere nasıl yardım edileceğine dair eğitimler veriyoruz insanlara. Nasıl taşınacakları gibi şeyler.” (K2, 38, Erkek)

“Hemen yanımızda engellilere yönelik Çadır Cafe var gördüğümüz gibi. Bizden talep edildiğinde engellilerin bir afetten sonra nasıl taşınmaları gerektiği, onlara nasıl yaklaşılması gerektiği gibi konuları anlatmaya çalışıyoruz insanlara.” (K12, 55, Erkek)

K3: “Yaşlıların bilinçlendirilmesi için İçişleri Bakanlığı'na bir proje gönderdik.”

Araştırmacı: “Nasıl bir proje bu?”

K3: “Yaşlıların evlerine afet çantası gönderilmesi, afet sırasında neler yapmaları gerektiğinin öğretilmesi ve afet sonrasında aramaları gereken yerlerin bildirilmesi gibi şeyler var.” (43, Erkek)

Şekil 36. STK'lardaki Yetersiz Vizyon ve Dezavantajlı Kesim için Proje Yokluğu Alt Kodlarının Birbirine İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 37. STK'lardaki Yetersiz Vizyon ve Dezavantajlı Kesim için Proje Yokluğu Alt Kodlarının Birbirine İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Balıkesir'deki afet temalı STK'ların birçoğunun, toplumdaki afet farkındalığının gelişimini fazlasıyla önemsedikleri anlaşılmaktadır. Bu noktada özellikle çocuklara yönelik afet eğitimlerinin yoğunluğundan bahsedilebilir. Dolayısıyla, bir katılımcının da belirttiği üzere "Ağaç yaşken eğilir." atasözünün STK'larca düstur edinildiğinden bahsetmek yanlış olmayacaktır. Zira gelecekteki olası afetlerin büyük boyutlara varmaması için en önemli koşullardan biri de afet bilincine sahip bir toplumun inşasıdır. Bununla birlikte, toplumsal yapının en önemli parçalarından olan dezavantajlı gruplara özgü faaliyet ve proje eksiklikleri de görmezden gelinemeyecek ve sorgulanması gereken boyutlardadır.

4.1.3.2. STK'ların Panzehirleri

Tüm katılımcılar STK'ların olumlu taraflarını defaatle belirtmiştir. Fakat STK'lara ilişkin belki de en çarpıcı metafor, 47 yaşındaki katılımcının altını çizdiği "alyuvar" tabiridir. Ayrıca şekil 38 ve şekil 39'da yansıtıldığı üzere STK'ların alyuvar yönlerinin, toplumsal hizmetleriyle de bağlantılı olduğu görülmektedir. Söz konusu katılımcının, afet yönetimi aşamalarındaki STK rollerinin neler olduğuna ilişkin soruya karşılık STK'ların alyuvar ve toplumsal yönlerine vurgu yaptığı görüşleri şu şekildedir:

“STK’ların görevi enkaz kaldırmayla başlıyor. Daha sonra lojistik, gıda, kıyafet, çadır vs. Daha sonra pedagoglar var psikolojik destek için. Alyuvarlar gibi düşünebiliriz STK’ları. Alyuvarlar kanayan bölgede toplanıp destek oluyor ya mesela. Kabuk toplayıp iyileşmesini sağlıyor yaranın. Şu an aklıma geldi mesela bu örnek.” (K9, Erkek)

Şekil 38. *STK= Alyuvar ve STK'ların Toplumsal Hizmetleri* Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 39. *STK= Alyuvar ve STK'ların Toplumsal Hizmetleri* Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Yine aynı STK temsilcisi, afetlerin sebep olduğu kriz ortamını fırsata çevirmek için STK'lara rol düşüp düşmediğini irdeleyen soruyu da *alyuvar* kimlikli *STK'lar* bağlamında aşağıdaki gibi yanıtlamıştır:

“STK’lar enkazdan kurtarır insanları. Aç insanları doyurur. Geçici barınma sağlar. 99 Depremi’nde ihtiyaçtan fazla ekmek yardımı oldu mesela. Gıda yardımı keza genel olarak öyle.” (K9, 47, Erkek)

STK’ların alyuvar taraflarını ön plana çıkaran başka katılımcılar da bulunmaktadır. Bu katılımcılar arasından bir kişi, afet sonrasındaki kalkınmaya STK’ların etki edip etmediğini inceleyen soruyu, afet sonrası psikolojik problemlerin altını çizerek ve AFAD’la STK’ları mukayese ederek şu şekilde yanıtlamıştır:

“Yaraları sarmada STK’lar çok etkili. AFAD bir süre kalıyor sonra çekip gidiyor afet yerinden. STK olarak sen yardım ediyorsun. Yardım isteyenler olduğunda gerekirse AFAD’a yönlendiriyorsun. Afetten bir süre sonra çıkan psikolojik ve travmatik sorunları oluyor insanların. Bunlarla STK’lar ilgileniyor.” (K7, 54, Erkek)

Bireylerin afet sonrası ruh sağlığı bozukluklarını düzeltmede STK katkısını vurgulayan farklı katılımcılar da mevcuttur. Bir Kızılay temsilcisi, STK’ların afet yönetimindeki rolleriyle ilgili soruyu Kızılay düzleminde değerlendirmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kızılay adına söyleyeyim. Barınma, kıyafet, sosyal yardım sağlama gibi şeyler var. Psikososyal destek veriliyor. Biliyorsunuz afetlerde özellikle depremde o anki şokla birlikte travma sonrası stres bozukluğu olabiliyor afetzedelerde. Bu noktada Kızılay’ın uzman ekipleri psikososyal destek veriyor vatandaşlara.” (K19, 25, Erkek)

STK’lar, afetlerden sonra, kamu kurumlarına yardım takviyesi de sağlamaktadırlar. Bu açıdan STK’lar, uzmanlık alanlarının bir getirisi olarak, kamu kurumlarının yetersiz kalmaları durumunda devreye girmektedirler. Arama-kurtarma, enkaz kaldırma, ilk yardım, psikolojik yardım gibi birçok sahada, STK’lar kamu kurumlarının boşluklarını kapatabilmektedir. Katılımcıların kayda değer bir bölümü de STK’ların ekstra iş gücü niteliğini ortaya koymuşlardır. Bir temsilcinin, STK’ların afet yönetimindeki avantajları ve dezavantajlarının neler olduğu sorusuna verdiği şu cevap, ekstra iş gücüne yönelik örneklerden biridir:

“Avantajları antrenmanlı olmaları. Tatbikatlar yapmaları. Ayrıca afet durumlarında STK’ların desteği lazım mutlaka. Dezavantajları olduğunu düşünmüyorum. En yetersiz görünen STK bile iş gücü sağlar.” (K14, 54, Erkek)

STK’ların destek sağlama yönünü vurgulayan katılımcılar arasında bir Kızılay temsilcisi de bulunmaktadır. Katılımcı, STK’ların katkısını ortaya koyarken kısıtlı güçleri olduğunu ifade etmekten de kaçınmamış ve aşağıdaki cümleleri kullanmıştır:

Araştırmacı: “Herhangi bir afet durumunda Balıkesir’deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak devletin ve STK’ların konumu nasıldır?”

K13: “Devletin imkânlarıyla STK’lar karşılaştırılmaz tabii. Hangi ülkede STK imkânı daha fazla olabilir ki sanmıyorum. Ekonomik kaynaklar ve yeterli personeller devlette var. STK’ların gönüllülüğü sağlaması ve ek iş gücü sağlaması önemli tabii. Ama güçleri bir yere kadar yeter.” (33, Erkek)

Katılımcılarca altı çizilen bir diğer olumlu STK özelliği ise analitik yönleri ve pratiklikleridir. Bu doğrultuda, STK’ların afet yönetimindeki konumunun geçmişten bugüne değişiminin nasıl olduğuna dair soruya bir katılımcının verdiği şu cevap ilginçtir:

“STK’lar geçmişe kıyasla kendilerini sahada ve eğitimde geliştiriyorlar. Bu durum da rekabetin oluşmasına yol açıyor. Rekabet de kaliteyi artırıyor. STK’lar afet durumunda analitik düşünebiliyorlar. Böylece hızlı ve etkili kararlar alınabiliyor.” (K9, 47, Erkek)

44 yaşındaki bir katılımcı, kamu kurumlarıyla mukayese ederek STK’ların pratikliklerine vurgu yapmıştır. Katılımcı, STK’ların afet yönetimindeki avantaj ve dezavantajlarına dair sorunun avantaj bölümünü şu şekilde yorumlamıştır:

“STK’lar devlet kurumlarına göre daha çabuk toplanabiliyor. Olay yerine gidiyorlar.” (K10, Erkek)

Kamu kurumlarıyla karşılaştırarak STK'ların pratiklik özelliklerini üstü kapalı da olsa belirten diğer katılımcı da aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

Araştırmacı: “Sizce STK'ların yokluğu durumunda afet yönetiminde ne gibi farklılıklar olur?”

K7: “Devletin buraya gelmesi lazım. AFAD'ın burada şubesi yok mesela. Buraya gelmesi uzun sürer. Yardım geç ulaşır. Kendi imkânlarıyla enkaz altından çıkabilen olursa olur.” (54, Erkek)

STK'ların analitik yaklaşımlarına ve pratikliklerine dair değerlendirmeleri tekrarlayan bazı katılımcılar, mevzubahis özellikleri mekânsal bilgi boyutuyla birlikte yorumlamışlardır. Bu noktada temsilciler, birtakım STK'ların buldukları bölgeyi iyi tanımalarının önemini aşağıdaki ifadelerle savunmaktadırlar:

“...STK'dakiler bölgeyi daha iyi bilir. Bu yüzden afet bölgesine daha çabuk ulaşırlar.” (K3, 43, Erkek)

“...Ama Gönen'de dağda biri kaybolursa GÖNDAK, AFAD falan bulamaz. Sadece biz buluruz. Yaşandı da bu zaten. Ben buradaki çevreyi çok iyi biliyorum. Olası bir kaybolma durumunda da Google Earth'ten faydalanıp şu alan içinde buluruz kaybolan kişiyi diyorum. Öyle de çıkıyor.” (K14, 54, Erkek)

Katılımcıların bakış açıları analiz edildiğinde, STK'ların zehirleri kadar panzehirlerinin de olduğunu belirtmek mümkündür. Bazı katılımcıların ifade ettiği gibi, STK'ların afet yönetiminin birçok safhasında hatırı sayılır destekler sağladıkları ve kamu kurumlarının boşluklarını kapadıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında afet süreçlerinde STK'ların devletin sağ kolu niteliği taşıdıkları ve hatta belki de devleti güçlendirdikleri söylenebilir. STK'ların analitik düşünebilme ve pratiklik potansiyelleri ise saniyelerin dahi önemli olduğu afet sonrası süreçlerde önemli katkılar sunma olanağı sağlamaktadır.

4.1.3.3. STK'ların Zehirleri

STK'ların olumsuz tarafları pek çok katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Bu açıdan, STK'ların en fazla öne çıkarılan negatif yönleri afet sonrasında afet bölgesindeki STK'ları idare ve koordine edecek bir lider bulunmadığında STK'ların düzensiz ve sistemsiz davranmalarıdır (Şekil 28). Katılımcıların bir kısmı, STK'ların bu olumsuzluğunu, afet yönetimi aşamalarında devletin etkisiz kalması durumunda sadece STK'ların etkinlik ve başarı elde edip edemeyeceklerine yönelik soruda şu yorumlamalarda bulunarak yanıtlamışlardır:

“STK'lar sağlayamaz. Devletin ağırlığı gerekiyor bu durumda. Üst seviyeden insanlara ihtiyaç oluyor. STK'lar olarak biz yardımcıyız. Güçlü konumda birileri gerekiyor kısacası.” (K2, 38, Erkek)

“STK’lar sağlayamaz. Başımızda devletten bir yönetici olmalı. AKUT’un belli bir dili, bir yöntemi var mesela. Tek tip, tek dili var. Fakat biz onlarla bir çalışma yapmadık. Diğer STK’lardan bazılarıyla bir çalışmamız olmadı. STK’ların tek dilde bir çalışmaları yok. Tabela dernekleri var mesela. Afetlere 3 kişiyle geliyorlar. Ne yapacaksın 3 kişiyle? Bazı grupları birleştirip bazılarını da ayırması gerekiyor devletin bu süreçte. Diğer türlü sıkıntı çıkıyor. Gitme dediğin noktaya gidiyor bazıları. Herkesin bölgesini devlet belirliyor. Ona göre hareket ediliyor. Diğer türlü herkes birbirinin bölgesine giriyor ve karışıklık çıkıyor.” (K10, 44, Erkek)

Bir Kızılay temsilcisi, devletin etkisizliği söz konusuysa STK’ların daha çok imkân yetersizlikleri sebebiyle başarılı sağlayamayacağını düşünmektedir. Katılımcı durumu şu şekilde değerlendirmiştir:

“Sağlayacaklarını düşünmüyorum. İmkânları yetersiz. Devlet yetersiz kalırsa felaketin boyutu artar. Yönetecek kimse olmaz. Başboşluk olur. Herkes bildiğini okur.” (K13, 33, Erkek)

Başka bir Kızılay temsilcisi ise afet yönetimindeki tüm paydaşlara düşen muhtelif roller olduğu için STK’ların başarı elde edemeyeceği fikrini şu şekilde ortaya koymuştur:

“STK’lar organizasyon ve koordinasyon açısından sıkıntı yaşar bence. Çünkü afet yönetiminde tüm devlet kurumlarının ve STK’ların ayrı ayrı belirli rolleri var. Bu rollerin dışına çıkılırsa organizasyonda sıkıntı olur.” (K19, 25, Erkek)

Başka bir katılımcı ise afet yönetiminin organizasyonel problemlerini ön plana çıkarmıştır. Bir başka deyişle STK’ların afet yönetiminde kamu kurumları olmaksızın başarı sağlayamayacağı tezini, afet yönetimindeki yasal boşluklarla ilişkilendirmiştir (Şekil 40 ve Şekil 41). Katılımcı aşağıdaki yorumlamayı yapmıştır:

“Burada sistemin tam olarak oluşturulamaması sorunu var. Afet yönetimi sistemi tam anlamıyla sistematik hâlde olsa, herkesin rolü tıkr tıkr işleyebilse devletin eksikliği problem olmayabilirdi. Yani sistem tam sağlanamadığı için STK’lar bence etkinlik sağlayamaz.” (K6, 47, Erkek)

Kod Sistemi	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları	Sivil toplumun tek başına afet yönetmesi için eksik kapasite
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo		
Sivil toplumun tek başına afet yönetmes		

Şekil 40. Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları	Sivil toplumun tek başına afet yönetmesi için eksik kapasite
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo		1
Sivil toplumun tek başına afet yönetmes	1	

Şekil 41. Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

47 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların sorumluluk almadaki eksikliğine vurgu yapmıştır. STK'ların sorumluluk alamama durumlarını nedeniyle birlikte ortaya koyan katılımcı şu cümleleri kullanmıştır:

“Sağlaması zor. Halkımız yardımsever. Yardımcı olurlar bu durumda. Ama süreç uzayabilir. STK'ların boylarını aşan kararlar vermeleri gerekebilir. Bu durumda inisiyatif almaları gerekir. Ama inisiyatif almak için de belli bir bilgi birikime sahip olmak gerekiyor.” (K9, Erkek)

Birtakım katılımcılar, yetersiz STK'ların afet süreçlerine katılım ısrarlarını ve bu yüzden düzensizliklerin tezahür ettiğini söylemiştir. Mevzubahis olumsuzlukların 30 Ekim 2020 tarihinde yaşanan İzmir Depremi'nden sonra fazlasıyla görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda bazı katılımcı değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

“...Dezavantajları ise yeterli ekipman olmadan olay yerine gitmeleri. İaşe açısından yetersiz olanların sıkıntı yaratmaları. Bunu İzmir Depremi'nden sonra yaşadık mesela. Gereksiz sayıda STK vardı orada. Gereksiz kalabalık oluşturdular. Afetzedeler için hazırlanan gıdaları yiyenler oldu. Arkadaşım sen milletin hakkını niye yiyorsun değil mi? Bunun gibi olumsuzluklar oluyor STK'larda.” (K12, 55, Erkek)

“...Dezavantaj olarak ise şunu söyleyeyim. Bazen afet bölgesinde bir enkazın üstünde 50 STK oluyor. İzmir Depremi'nde oldu mesela böyle.” (K7, 54, Erkek)

“...sıkıntıları da İzmir Depremi'nde bizzat yaşadık zaten. Enkaz üzerinde gereksiz kalabalık vardı. Bu nedenle enkaz kaldırma çalışmalarında sıkıntılar ve gecikmeler oldu.” (K6, 47, Erkek)

Doğrudan STK kaynaklı olmasa dahi, kötü niyetli kişilerin içerisinde bulunduğu suistimallerden bahsedilebilir. Bu kişiler STK kisvesi altında afetzedelere çeşitli zararlar verebilmektedir. Bazı katılımcılar da bu durumu dile getirmiş ve aşağıdaki yorumlarda bulunmuştur:

Araştırmacı: “Afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK'lara düşen roller mevcut mudur? Eğer varsa bu roller nelerdir?”

K9: “...Yine 99 Depremi'ni örnek vereyim. O dönemde STK görünümü altında organ mafyası olanlar vardı. Bu maskeyi kullanarak insanlara zarar verdiler. Hırsızlık yapanlar oldu. Böyle fırsatçılık yapanlar da oluyor.” (47, Erkek)

K10: “Bunu şu şekilde cevaplayayım. Fırsat tabirini başka şekilde kullanacağım ama. Afetleri kendi amaçları uğruna kullananlar oluyor. Arama kurtarma

tulumlarını giyip, kendileri STK ekibinin üyesi gibi gösterip mal kaçıranlar, hırsızlık yapanlar oldu.” (44, Erkek)

Afet temalı STK’ların ortaya çıkış amaçları ne kadar toplum merkezli olsa da daha önce belirtildiği üzere insanlardan oluşan her yapı gibi STK’larda da birtakım kusurlar, eksiklikler ve yanlışlıklar görülebilmektedir. Bazen doğrudan STK’lardan kaynaklanan, bazen de dolaylı açıdan STK’ları ilgilendiren bu olumsuzlukların STK temsilcilerinin bir kısmı tarafından gündeme getirilişi, STK’ların öz eleştiriye açık olmaları, kusur ve eksikliklerini görüp bunları kapatma isteklerinin görülmesi bakımından fazlasıyla önemlidir.

4.1.3.4. STK’ların Zamanda Yolculuk Yapması

Zamana bağlı olarak neredeyse her şey değişebildiği gibi STK’ların yapıları, sayıları, kaliteleri, önemleri, rolleri ve konumları da değişmektedir. Afet temalı STK’larda da aynı durumdan bahsedilebilir. Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999’da yaşanan depremlerin afet temalı STK’lara etkileri de çok yoğun olmuştur. Bu durum, katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilmiştir. Bu doğrultuda bir katılımcının AKUT ve AFAD örneklerine başvurarak aşağıdaki ifadeleri kullandığı görülmektedir:

Araştırmacı: “Sizce STK’ların afet yönetimindeki konum ve rolleri geçmişten bugüne ne yönde değişmiştir?”

K2: “Geçmişe göre çok iyi. Eskiden bu tarz afet yönetiminde rol alan STK’lar yoktu. Beşiktaşlılar Derneği, camiye yaşatma derneği, yardımlaşma dernekleri vs. vardı. Şimdi çok fazla sayıda varlar. AKUT son yıllarda biraz siyasi yöne kaysa da özellikle 99 Depremi’nden sonra çok önemli işler yaptı. AFAD Sivil Savunma’ydı o zamanlar. İsmi değişti sonra.”

Araştırmacı: “Öyleyse afet temalı STK’lar hem nicelik olarak arttı hem nitelik anlamında gelişti denebilir mi?”

K2: “Evet hem nicelik hem nitelik olarak arttı. Böyle diyebiliriz.” (38, Erkek)

STK’ların niteliksel gelişimiyle ilgili benzer yorumlarda bulunan başka temsilciler de mevcuttur. Katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

“99 Depremi’nden sonra STK’lar güçlendi, donanımlandı. Donanımları arttı ve gelişti. Arama- kurtarma derneklerine destek de arttı.” (K3, 43, Erkek)

“99 Depremi bu açıdan milat oldu. Ondan önce STK’lar çorba, su vs. dağıtıyordu sadece. Bugün daha gelişti tabii işler. Teknoloji gelişti, ekipmanlar gelişti, olanaklar arttı.” (K6, 47, Erkek)

Bir Kızılay temsilcisi, STK’ların gelişimlerini vurgulamakla birlikte bunun yetersiz olduğu fikrindedir. Katılımcının cümleleri şu biçimdedir:

“99 Depremi’yle değişimler oldu olumlu yönde. Sosyal medyanın gelişimiyle birlikte afet duyarlılığı ve farkındalığı da arttı. Ama STK’ların nitelikleri yeterli mi diye sorarsanız kesinlikle yeterli değil bence.” (K13, 33, Erkek)

STK’larla ilgili eleştiri yapan ve toplumun bir kısmının kendilerine yönelik bakış açısındaki değişikliği vurgulayan bir katılımcı da bulunmaktadır. Yakın geçmişe kıyasla STK’ların değerlerinin somut bir şekilde azaldığını düşünen şu tespitleri yapmıştır:

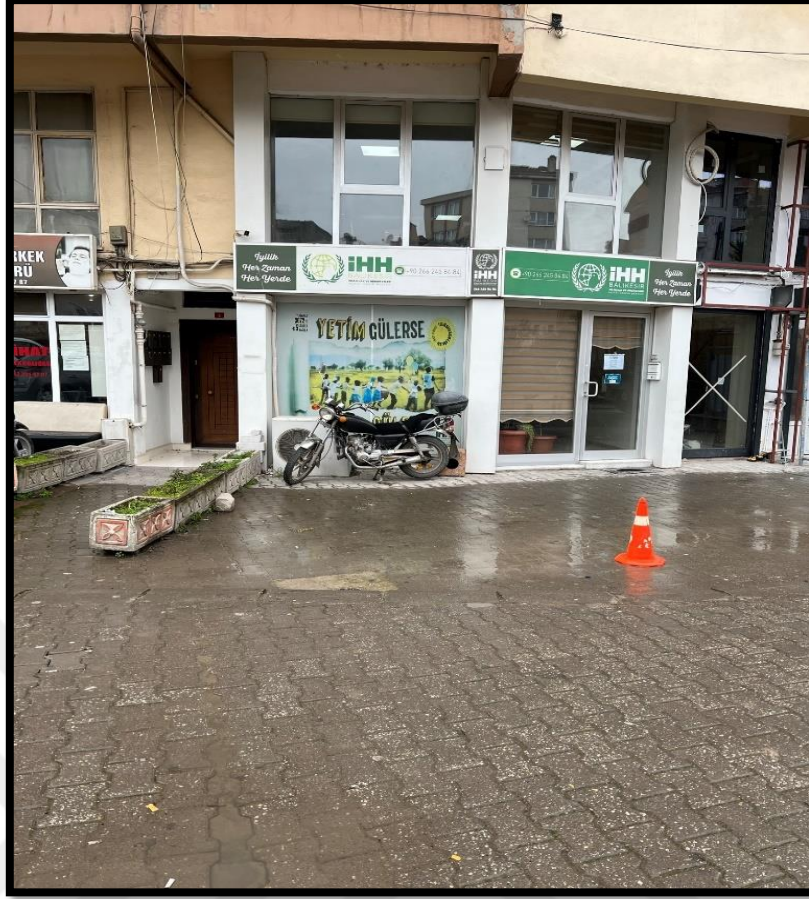
“STK’lara daha önce çokça ihtiyaç duyulurdu. Daha aktiflerdi. Şimdi öyle değil. Ayrıca mesela eskiden bizi köylüler defineci olarak görürdü. Bana mesela kadın başına ne işin var dağlarda diyenler olurdu. Şu an böyle bir anlayış yok.” (K5, 58, Kadın)

Katılımcılar, ekseriyetle, STK’ların 1999 depremlerinden sonra hem sayı hem kalite açısından geliştikleri görüşündedir. Katılımcılar tarafından 1999 depremlerinin milat olarak ele alınması, literatürle benzer bir değerlendirmedir. (Akgüngör, 2010; Jalali, 2002; Odabaş, 2016; Özerdem and Jacoby, 2006; Uzun and Oğlakcı, 2019; Yavaş, 2005). Ayrıca STK’ların konumlarının değişmediğini ve önem kaybettiğini düşünen sadece birer kişinin bulunması dikkat çekicidir.

4.1.3.5. STK’ların Aynı Dili Konuşması

Evveldi bölümlerde ifade edildiği üzere STK’ların sürdürülebilirliği son derece hassas bir konudur. Özellikle Türkiye gibi sık sık ekonomik krizlerin ve enflasyon ortamının hüküm sürdüğü ülkelerde STK’ların sürdürülebilirliği sağlaması fazlasıyla zordur. Böyle bir durumda STK’ların ya kendi kendilerine yetebilmeleri ya da muhtelif çözümlere başvurmaları icap edebilmektedir. İHH veya Kızılay gibi Türkiye’de pek çok yerinde şubeleri bulunan (Şekil 42 ve Şekil 43) ve genel merkezleri olan STK’lar çoğunlukla genel merkezden, bir diğer ifadeyle kendi bünyelerinden maddi ve manevi yardımlar almak yoluyla sürdürülebilirliği sağlayabilmektedirler. Nitekim İHH ve Kızılay temsilcileri, genel merkez kaynaklı desteklerin altını fazlasıyla çizmişlerdir. Örneğin Kızılay’dan bir temsilci, gelirleri ve genel merkezle ilişkileri hususunda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ankara’daki genel merkezimizden özellikle ramazan aylarında olmak üzere gıda kolileri de geliyor. Şunu da ekleyeyim. Yıllık gelirimiz 12.000 TL ve üzerinde olduğunda bunun yüzde 40’ını genel merkeze gönderiyoruz. Yüzde 60’ı bize kalıyor.” (K19, 25, Erkek)

Şekil 42. İHH Balıkesir Şubesi

Şekil 43. Kızılay Karesi Şubesi

Genel merkeze bağılı olmayan birçok STK ise çeşitli çözümlere yönelmektedir. Bu çözümler daha önce belirtildiği gibi masrafların üyelerce karşılanması veya aidatlara bağılı kalmanın haricinde etkinliği, kaliteyi ve başarıyı artırmak, böylece sürdürülebilirliğe katkı sağlamak için diğer STK'larla bağlantıları yoğunlaştırmayı da içermektedir. Söz konusu bağlantılar yurt içinde veya yurt dışında yer alan STK'larla kurulabilmektedir. Buna karşın örnekteki STK'lardan sadece birinin yurt dışındaki STK'larla irtibatı söz konusudur. İlgili STK'nın temsilcisi, ulusal veya uluslararası akreditasyonlarının bulunup bulunmadığına dair soruya ekleme yaparak, geçmiş dönemde hayata geçirdikleri ve pandemi nedeniyle yapamadıkları uluslararası afet tatbikatlarıyla alakalı şu bilgileri vermiştir:

“Uluslararası anlamda şunu ekleyeyim ama. 2-3 yıl kadar önce Almanya, Çin, Bulgaristan ve Yunanistan gibi toplam 7 ülkedeki afet ekipleriyle tatbikat yapacaktık Türkiye’de. Fakat tabii pandemi süreci sekteye uğrattı bunu. Yapamadık. Daha önce 2004’te Edirne’de Almanya, Bulgaristan ve Yunanistan’daki ekiplerle tatbikat yapmıştık. 2006’da da Yunanistan’da bir tatbikatımız olmuştu.” (K10, 44, Erkek)

Aynı katılımcı, ekiplerinin aldığı afet eğitimlerinin yurt dışı bağlantısını vurgulamıştır. Katılımcı, bu bağlantının kendilerine büyük fayda sağladığını şu şekilde belirtmiştir:

“Hatırlıyorum da aldığımız ilk afet eğitimimiz çomaklarla olmuştu. Daha sonra bize SCD yani İsviçre ordusu eğitim verdi. Bize ayrıca ekipman verdiler. Jeneratör, hilti verdiler. Kimyasal eğitimi bile aldık onlardan. Bize büyük katkıları var SCD’nin.” (K10, 44, Erkek)

Castells (1996), Sassen (2002) ve Taylor (2004), STK'ların küresel sivil toplumla bütünleşmesinin en önemli yolunun şehirler olduğu konusunda hemfikirdirler. Şehirler, ulusal ve uluslararası STK faaliyetlerinin birlikte yürütülebilmesi adına uygun bir ortam sunarak küresel sivil toplumun vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadırlar (Sassen, 2002, s. 217). K10’un bağılı olduğu bu STK’nın da Balıkesir’deki afet temalı tüm STK’lar içinde en azından bir dönem için küresel sivil topluma en yakın hatta tek STK olduğunu ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte, mevzu bahis STK Balıkesir’in Gönen ilçesinde bulunmaktadır. Gönen ilçesinin Castells (1996), Sassen (2002) ve Taylor’un (2004) nitelendirdikleri şekilde küresel sivil toplum sistemine taşınmayı kolaylaştıracak bir alan olduğunu savunmak kolay değildir. Bu noktada, ilgili STK’nın üyelerinin nitelikleri, yurt dışı bağlantıları ve performanslarının etkisi, küresel sivil toplum entegrasyonunda ön plana çıkmaktadır.

Bir diğerk STK temsilcisi, uzmanlık alanlarının ne olduğu sorusuna cevaben, çeşitli paydaşların yanı sıra öteki STK'lara birlikte verdikleri eğitimleri gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda katılımcı aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

“Özellikle depremlerde zarar gören vatandaşlarla kamu kurumları ve STK'lar arasında iletişim köprüsü görevi görüyoruz. Kandilli'yle entegre olan bir iletişim sistemimiz var. Koordinasyon sağlama açısından önemli bir görevimiz var. Afet sonrası telefon ve internet sistemi çökse dahi telsizle iletişim hala devam edebiliyor. Dolayısıyla afette yaşanabilecek bir çökmede bizim etkinliğimiz önemli oluyor. Ayrıca vatandaşlara, AFAD gibi devlet kurumlarına ve diğerk STK'lara telsiz eğitimleri ve amatör telsizci sertifikası veriyoruz.” (K4, 36, Erkek)

Afet temalı birçok STK olsa dahi, bu STK'ların özel uzmanlık alanları bulunmaktadır. Ayrıca aynı uzmanlık sahasında faaliyet gösteren STK'ların da nihayetinde üye profilleri farklılıklar içerebilmektedir. Bu nedenle, STK'ların birbirleriyle bağlantılı olmaları veya yaptıkları birtakım ortak faaliyetler aracılığıyla karşılıklı bilgi aktarımları sağlanabilmektedir. Bu etkileşimlere bağlı olarak STK'ların afetlerle ilgili projeleri veya çalışmalarında dönüşüm ve gelişimler söz konusu olabilmektedir. STK'ların afet yönetiminde sağladığı avantaj veya dezavantajlara yönelik soruda 47 yaşındaki bir katılımcı bu durumun altını çizmiş olup aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

“Bizim dernek olarak görmediklerimizi başka STK'lar görür mesela afet konusunda. Eksikleri tamamlayabilirler.” (K9, Erkek)

STK'ların diğerk STK'larla bağlantıları, karşılıklı fayda ortamının oluşturulması anlamına gelmektedir. STK'lar arasında bilgi akışının sağlanabildiği ve bu sayede *ortak dilin* konuşulabildiği bu ortam neticesinde, kendilerini sürekli yenileyen, geliştiren STK'lar ortaya çıkmaktadır. Mekânsal kapsamda ilişkilerini ulusal STK'lar haricinde uluslararası STK'larla da diri tutanlar, afet konusunda güncel uygulamaları ve bilgileri doğrudan öğrenmek açısından da avantaj elde edebilmektedir. Bu açıdan örnekteki STK'lar arasından sadece birinin uluslararası STK'larla bağlantılı olması, son derece düşündürücüdür.

4.1.3.6. STK'ların Farklı Dilleri Konuşması

Daha önce de değinildiği üzere, afet organizasyonu içerisinde bulunan ve farklı uzmanlık alanları olan STK'lar mevcuttur. Doğaldır ki, kapsamı fazlasıyla geniş bir kavram olan afet organizasyonunda, birçok farklı alandaki boşluğu dolduracak STK'lara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşın, çeşitli sebepler sonucunda imkânları görece az olan, gelişime kapalı veya diğerk STK'larla ortak bir dil

konusabilecekleri iletişim platformlarından kaçınan STK'ların, tam tersi tutumları benimseyenlere nazaran etkinlik, başarı ve kalite gibi konularda eksiklikler taşıdıkları ifade edilebilir. Bu durum, farklı dilleri konuşan ve iletişim kuramayan STK'ların artmasına neden olmaktadır. Söz gelişi, kendi imkânlarının AKUT, İHH veya Kızılay kadar yeterli olmadığını ifade eden bazı katılımcılar şu görüşleri paylaşmışlardır:

Araştırmacı: “Masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? Gelirleriniz faaliyetlerinizin düzenli bir şekilde devam etmesi konusunda yeterli mi?”

K9: “Biz tabii AKUT kadar destek alamıyoruz. Onlar hem maddi hem manevi açıdan çok fazla destekleniyor. Bizim limitimiz belli. Faaliyetlerin devamı için yeterli değil tabii kaynaklarımız. Ama yol, gıda gibi masrafları bölüşüyoruz. Mesela 8 kişi bir yere gidince benzin masrafı 800 TL tutarsa herkes 100 TL ödüyor. Yemeğini suyunu da herkes yanında getiriyor. Bazen sponsorlar da yardımcı oluyor. Araç vs. kiralyoruz bazen. Ama ağırlıklı olarak ben karşılıyorum masrafları. Benden sonrası tufan. Ne olacak bilemem ben gidersem.” (47, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce STK'ların afet yönetiminde sağladığı avantajlar (veya varsa ortaya çıkardığı dezavantajlar) nelerdir?”

K1: “Dezavantajı bence yok. Afet yönetimine müdahiller STK'lar. Devletin ve STK'ların afet yönetiminde rolü %50-50. Ayrıca Kızılay, İHH gibi kuruluşların imkânları fazla oluyor.” (52, Erkek)

Birtakım katılımcılar, afetlerin sebebiyet verdiği ve uzmanlık alanları olmayan farklı etkilere karşı ekiplerinin müdahaleden kaçınacaklarını ifade ederek belirli sınırlar ve alanlar dâhilinde çalışmalar yürütebileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların değerlendirmeleri şöyledir:

“O tip durumlarda daha çok kıyılarda görev alıyoruz. Dalgıçlık anlamında bir katkımız olmuyor. Ekibimizde dalgıç yok. Ama daha çok deprem odaklıyız.” (K10, 44, Erkek)

“Biz daha çok dağda ve ormanda kaybolan kişileri bulmak konusunda mahiriz. Depremde arama- kurtarma enkazdan çıkarma ise başkalarının işi. Biz yapamayız onu.” (K14, 54, Erkek)

“Bir yangın çıksa biz yangından anlamayız mesela. Enkazdan anlamayız. Bizim alanımız belli.” (K11, 60, Erkek)

Bir önceki bölümde belirtildiği gibi örnekteki STK'lardan biri dışındakilerin uluslararası STK'larla bağlantılarının olmadığı görülmektedir. Bu durum, aynı zamanda STK'lar arasındaki iletişim eksikliğini de gözler önüne sermektedir (Şekil 44 ve Şekil 45). Ayrıca bir katılımcı, uluslararası STK'larla ilişkileri olmamasına karşın 23 Ekim 2011 tarihinde yaşanan Van Depremi'nde Güney Kore'den gelen bir STK ile deneyimlerini şu ifadelerle ortaya koymuştur:

“Uluslararası STK'larla ilişkimiz yok pek. Türkiye'ye geldiklerinde olabiliyor. Van Erciş Depremi'nde Kore 911 arama kurtarma derneğiyle olmuştu mesela. Bize zimmetlendi bu dernek deprem sonrasında. Ama Kore'den gelen ekipte İngilizce, Fransızca veya Almanca bilen kimse yoktu. Beden diliyle anlaştık biz de. Haritayı

koyduk elimizle gösterdik şurası diye falan. Git işareti yaptık vs. O şekilde anlaştık.”
(K9, 47, Erkek)

Şekil 44. STK'ların Uluslararası Yönlerindeki Zayıflıklar ve STK'lar Arasındaki İletişim Eksikliği Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 45. STK'ların Uluslararası Yönlerindeki Zayıflıklar ve STK'lar Arasındaki İletişim Eksikliği Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

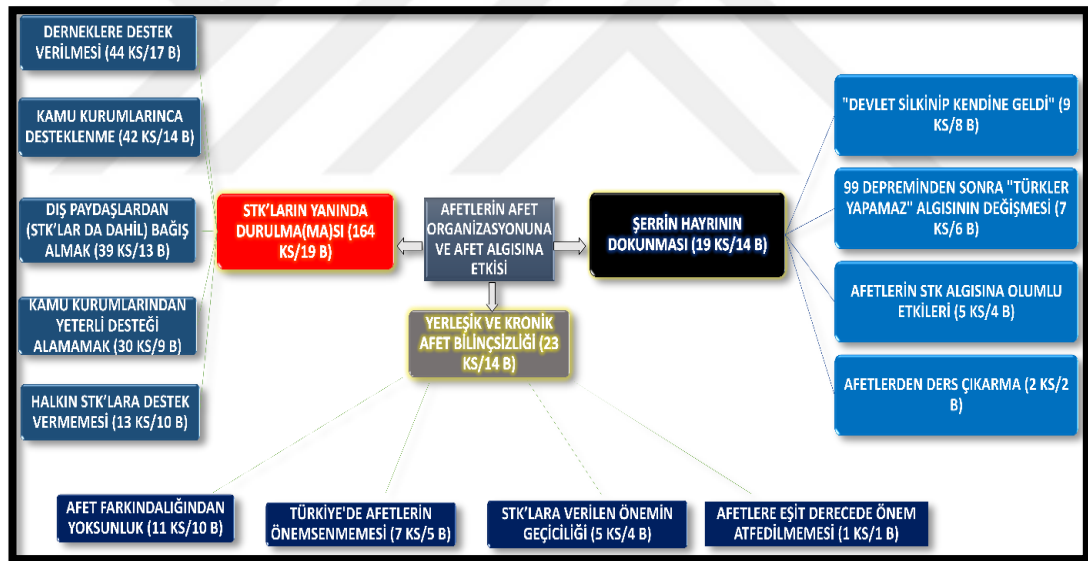
Bazı katılımcıların yorumlamaları, imkânların STK'lara göre farklılaştığı tezini desteklemektedir. Bu bağlamda temsilciler, Türkiye'nin birçok muhtelif yerinde bulunan ve tanınırlıkları fazla olan STK'larla kendilerini özellikle ekonomik bağlamda mukayese etme ihtiyacı duymuşlardır. Buna ek olarak, bazı STK temsilcilerinin afet organizasyonunda belirli sınırlar dışında hareket edememe ve uzmanlık alanları kapsamında çalıştıklarına yönelik söylemleri vardır. Bu durum da önceki bölümlerde değinilen bazı afetlerden sonra tanık olunan STK suistimallerinin aleyhinde bulduklarını ve STK'ların kendilerine biçilen roller dâhilinde davranmaları düşüncesi taşıdıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

4.1.4. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi

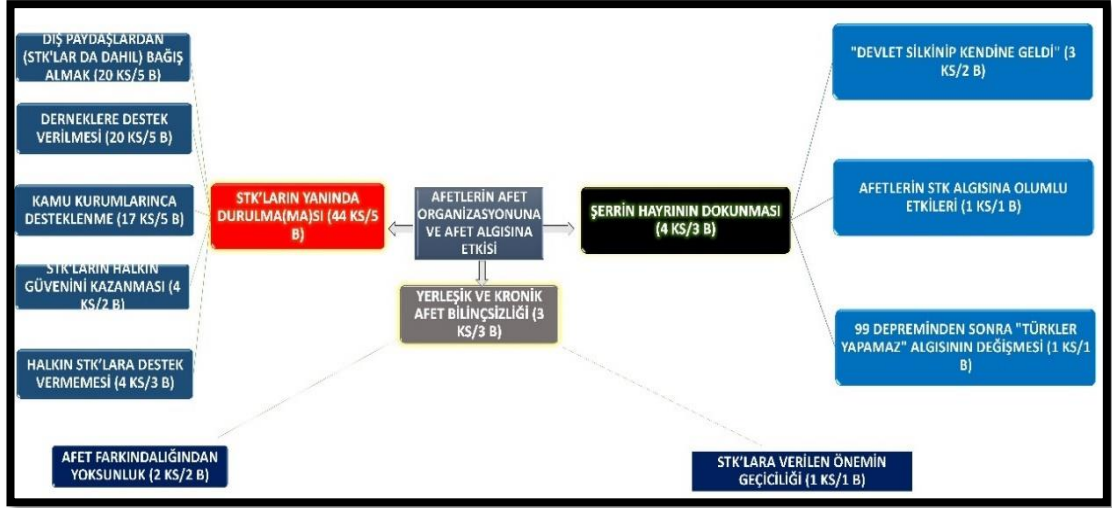
Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi afetler toplumsal düzene, siyasete ve ekonomiye önemli zararlar vermektedir. Dolayısıyla afetler ziyadesiyle olumsuz bir durum anlamına gelir. Ancak afetlerin bütünüyle negatif sonuçlar doğurmayacağı da bilinmelidir. Çünkü dünya tarihinden de tanık olunduğu üzere bazı büyük afetler (örneğin Kobe Depremi ve 11 Eylül Saldırısı), toplumsal hafızaya etki etmekte ve afetlere karşı yaklaşımı değiştirmektedir. Hükümetlerden başlayan bu değişimler

topluma da sirayet ederek afetlerin ciddiyetinin farkına varılması ve bu sayede afet yönetimindeki eksikliklerin ve yanlışlıkların düzeltilmesi için adımlar atılması mümkün hâle gelmektedir. Afetlerden ders çıkaran bu zihniyetin açtığı yol sayesinde, gelecekteki muhtemel afetlerin minimum hasarla atlatılması olanağı artmaktadır. Buna karşın, büyük çaplı afetlere aynı tepkiyle yanıt verilmediği veya verilen tepkinin geçici olduğu vakalardan da söz edilebilir. Toplumsal hafızadaki *kronik afet bilinçsizliğinin* devam ettirilmesine yol açan bu vakalarda ise afetlerin olumsuz etkilerinin katlanarak artma ihtimali çok yüksektir. Bu bölümde Türkiye’de siyasi ve toplumsal açıdan afetlerin etkisinin katılımcıların bakış açısına göre hangi yöne kaydığı açıklanmaya çalışılmış ve afet yönetiminin birer parçası olarak halk ile yöneticilerin STK’lara destek verip vermedikleri de ele alınmıştır. Buna göre tüm STK temsilcilerinin yanı sıra Kızılay temsilcileri özelinde de en çok değinilen husus, toplumun ve siyasetin STK’ların yanında olup olmadıklarıdır (Şekil 46 ve Şekil 47).

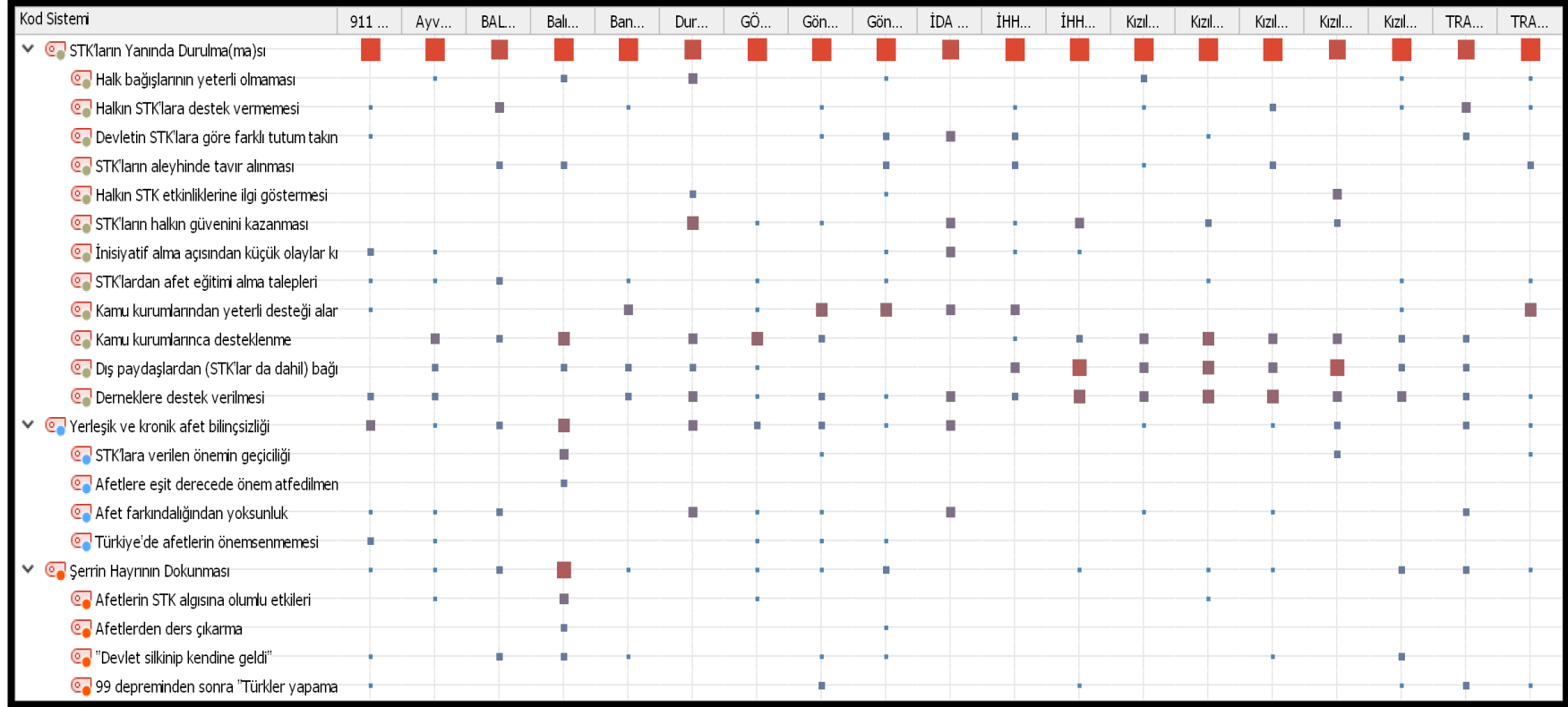

Şekil 46. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Yer Alıp Tüm Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 47. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Mensupları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 48 ve şekil 49’da, *afetlerin afet organizasyonuna ve afet algısına etkisi* alt temasına yönelik kod matris tarayıcısı yer almaktadır. Buna göre *STK’ların yanında durulma(ma)sı* kodunu en sık tekrarlayan STK’nın GÖNDAK olduğu görülmektedir (15 kez). Bu doğrultuda GÖNDAK temsilcisinin kamu kurumlarınca desteklendiklerini 9 kez belirtmesi de dikkat çekici bir başka bulgudur. Bunların dışında Kızılay temsilcilerinin tümü baz alındığında kamu kurumlarınca desteklenme, dış paydaşlardan bağış alma ve kamu kurumları haricinde de desteklenme alt kodlarını diğer STK’lara kıyasla daha çok kullandıkları anlaşılmaktadır. *Şerrin hayrının dokunması* alt kodunu en sık tercih eden STK’nın ise Balıkesir Arama Kurtarma Derneği olması bir başka önemli bulgudur.

Şekil 48. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	8	8	5	6	8	5	15	12	13	4	13	8	7	13	9	5	10	5	10
Halk başışlarının yeterli olmaması		1		1		2			1				2				1		1
Halkın STK'lara destek vermemesi	1		2		1			1			1		1		2		1	2	1
Devletin STK'lara göre farklı tutum takın	1							1	3	1	2			1				1	
STK'ların aleyhinde tavır alınması			1	1							2		1		2				3
Halkın STK etkinliklerine ilgi göstermesi						1					1						2		
STK'ların halkın güvenini kazanması						3	1	1		1	1	3		3		1			
İnisiyatif alma açısından küçük olaylar kı	2	1							1	1	1	1							
STK'lardan afet eğitimi alma talepleri	1	1	1		1		1	1						1			1		1
Kamu kurumlarından yeterli desteği alar	1				3		2	6	6	1	4						1		6
Kamu kurumlarınca desteklenme		3	1	3		2	9	3			1	2	3	6	4	2	2	1	
Dış paydaşlardan (STK'lar da dahil) bağı		2		1	2	1	2				4	6	3	6	4	4	3	1	
Derneklere destek verilmesi	2	2			2	2	2	3	1	1	3	4	3	6	5	2	4	1	1
Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği	3	1	1	3		2	3	3	1	1			1		1	1		1	1
STK'lara verilen önemin geçiciliği				2				1								1			1
Afetlere eşit derecede önem atfedilmen				1															
Afet farkındalığından yoksunluk	1	1	1			2	1	1		1			1		1			1	
Türkiye'de afetlerin önemsenmemesi	2	1					2	1	1										
Şerrin Hayrının Dokunması	1	1	1	4	1		1	1	2			1		1	1		2	1	1
Afetlerin STK algısına olumlu etkileri		1		2			1							1					
Afetlerden ders çıkarma				1					1										
"Devlet silkinip kendine geldi"	1		1	1	1			1	1						1		2		
99 depreminden sonra "Türkler yapama	1							2				1					1	1	1

Şekil 49. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.1.4.1. STK'ların Yanında Durulma(ma)sı

STK'lar, temsil ettikleri toplumdan ve buldukları ülkeyi yöneten iktidarlardan ne kadar destek görürlerse verimlilik ve performans seviyelerinin artma ihtimali de o kadar fazlalaşmaktadır. Çünkü aldıkları bu güç, karşılıklarına çıkma potansiyeli bulunan engelleri azaltabilmekte veya dış etkenlerden çok, afet faaliyetlerine odaklanmalarını olanaklı hâle getirebilmektedir. STK'ların yanında durulması ise kronik afet bilinçsizliğinin hüküm sürmediği ve afetlerden çıkardıkları derslere uygun hareket eden toplumlarda daha yaygın bir tavidir. Nitekim, STK temsilcilerinden bir bölümü tarafından 1999 depremleri, Türkiye'deki afet algısının değişimi açısından bir dönüm noktası olarak görülse dahi, STK'ların kamu kurumlarından yeterli desteği alamadığına dair birçok değerlendirmeden de söz edilebilir. Söz gelişi, afet yönetimi aşamalarında STK'ların rollerini yerine getirmeleri ve performans göstermeleri için devletin imkân sağlayıp sağlamadığına dair soruda 55 yaşındaki bir katılımcı, verdikleri afet eğitimlerine katılımların istedikleri ölçüde olmadığını ve halkın ilgisizliğini gündeme getirip şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Özellikle afet eğitimlerimize katılımlar istediğimiz gibi değil pek. Planlı da olmuyor. Çünkü afet eğitmenlerimizin sürekli okullarda olması eğitim vermesi için görevlendirme almaları lazım. Öğretmen aynı zamanda çünkü eğitmenlerimiz. Görevlendirme almaları için Kaymakamlık'a veya İl Milli Eğitime başvurduğumuzda da olumlu cevap alamıyoruz. Dolayısıyla planlı ve düzenli olamıyor eğitimlerimiz. Kamudan destek yok bize. Mesela afet yardımı için konteynır verdiler ama itfaiye emrinde kullanabiliyoruz ancak bunu.” (K12, Erkek)

Afet eğitimlerine katılımları ön plana çıkaran STK temsilcileri de bulunmaktadır. Fakat bu katılımlarda birtakım problemlerden bahsetmek mümkündür. Zira 54 yaşındaki bir temsilci, halkın kendilerine bağış yapıp yapmadığını irdeleyen soruya karşılık olarak, belirli koşullar dâhilinde bağış alabildiklerini ifade etmiştir. Katılımcının aşağıdaki cümleleri, şekil 50, şekil 51 ve şekil 52'de de yansıtıldığı üzere afet eğitimi alma talepleri bazı durumlarda STK'lara verilen önemin geçiciliğini ve afetlerin yeterince önemsenmediğini de ortaya koymaktadır:

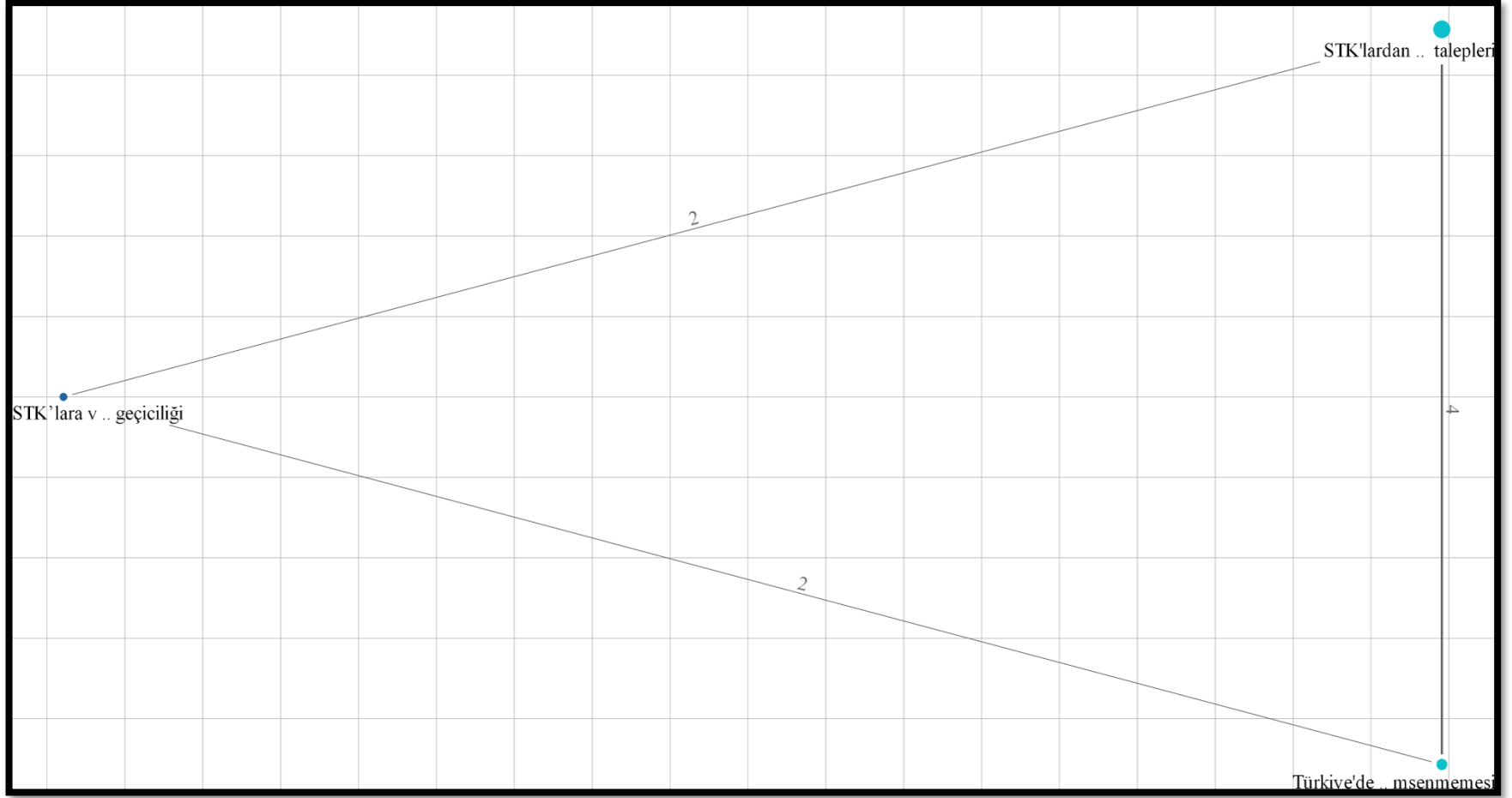
“Halktan bağış oluyor ama şöyle. Sadece eğitim faaliyetlerimize katılmak istediklerinde belli bir miktar yapıyorlar. Onun dışında ekstra bir bağış olmuyor.” (K14, Erkek)

Şekil 50. STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemsenmemesi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 51. STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemsenmemesi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 52. STK'lardan Afet Eğitimi Alma Talepleri, STK'lara Verilen Önemin Geçiciliği ve Türkiye'de Afetlerin Önemszenmemesi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

Başka bir katılımcı ise STK'ların afet yönetimine potansiyel katkısını sınırlayan bariyerlerin olup olmadığı sorusunu neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmiştir. Katılımcı aşağıdaki yanıtları vermiştir:

“Destek yok STK'lara. Bir şey yapılmıyor desteksiz. Derneğin çalışma şevki kırılıyor. Şevki kırılınca dağılıyor dernekler. Bu durum da ilçeye zarar veriyor.” (K7, 54, Erkek)

Aynı soruya yönelik olarak 58 yaşındaki bir STK temsilcisi ise STK'lara olan bakış açısının sağlıklı olmasından dolayı destek göremediklerini vurgulamıştır. Katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“Üst taraf STK'ları ciddiye almıyor. STK'lar devlet tarafından yeterli ilgi göremiyor. Sorunları STK'lar çözebilir ama devlet sahip çıkarsa. Ama STK'lar lay lay lom yapılan, eğlence odaklı yerler gibi görülüyor.” (K5, Kadın)

Kamu kurumlarının STK'lara göre farklı tutum takındığını ve dolayısıyla eşit davranmadığını savunan katılımcılardan da bahsedilebilir. Örneğin bir katılımcı, afet yönetimiyle ilgili plan veya projelerde STK'lara söz hakkı verilip verilmediği sorusuna yönelik olarak aşağıdaki yorumlamayı yapmıştır:

“Devlete yakın olan STK'lara söz veriliyor sadece. Amatör olanlara söz verildiğini düşünmüyorum.” (K5, 58, Kadın)

STK'lara karşı takınıldığı iddia edilen farklı tutuma dair başka bir katılımcının ifadeleri ise egonun ve siyasetin devreye girmesi hususuna yoğunlaşmaktadır. Katılımcı durumu şöyle değerlendirmiştir:

Araştırmacı: “Herhangi bir afet durumunda Balıkesir'deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak devletin ve STK'ların konumu nasıldır?”

K6: “...AFAD, kendisinden daha fazla ön plana çıkan STK'lara sıcak bakmıyor bazen. Siyasetler devreye girebiliyor, çekişmeler olabiliyor.” (47, Erkek)

Kamu kurumlarının kendilerine destek verdiğini belirten katılımcılar da mevcuttur. Kamu kurumlarının STK'lara desteği noktasında altının çizilmesi gereken husus ise afetlerin STK'lara yönelik algıyı etkilemesi ve algı değişiminin, kamu kurumlarındaki STK yaklaşımına yansıma sebeplerinden birini oluşturmasıdır (Şekil 53 ve Şekil 54). 44 yaşındaki katılımcının görüşleri de bu doğrultuda olup kamu kurumlarıyla ilişkilerine dair soruya karşılık aşağıdaki ifadeleri içermektedir:

“Kamu kurumlarıyla ilişkilerimiz iyi. Kuruluş zamanlarımızda tabii insanlar bizi pek önemsemiyorlardı. Ne yapabilirler ne katkıları olabilir ki diye düşünüyorlardı. Ama zamanla yaptıklarımızı gördükçe kıymetimizi de anladılar. Mesela bu nedenle artık esnaf odaları da bize destek veriyor.” (K10, Erkek)

Kod Sistemi	Kamu kurumlarınca desteklenme	Afetlerin STK algısına olumlu etkileri
Kamu kurumlarınca desteklenme		
Afetlerin STK algısına olumlu etkileri		

Şekil 53. *Kamu Kurumlarınca Desteklenme ve Afetlerin STK Algısına Olumlu Etkileri Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı*

Kod Sistemi	Kamu kurumlarınca desteklenme	Afetlerin STK algısına olumlu etkileri
Kamu kurumlarınca desteklenme		1
Afetlerin STK algısına olumlu etkileri	1	

Şekil 54. *Kamu Kurumlarınca Desteklenme ve Afetlerin STK Algısına Olumlu Etkileri Alt Kodlarının Birbiriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı*

K10, ayrıca uzmanlık alanlarının ne olduğu sorusunda, başarılarının devlet kurumlarınca takdir edildiğini savunarak şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Bizim kadar faal çalışan dernek yoktur. Yeni kurulan arama- kurtarma vs. derneklerine bile biz eğitim verdik. Bizi herkes parmakla gösterir. En faal derneklerden biriyizdir. Öncü birlik olarak ararlar bizi AFAD’tan. Ekip içindeki arkadaşlık ortamı başarılı olmamızı da sağlıyor.” (K10, Erkek)

Aynı katılımcı, afet yönetimi aşamalarında STK’ların hangi rollerinin olduğu ve devletin bu noktada STK’lara gerekli imkânları sağlayıp sağlamadığına ilişkin soruda yine başarılarını ön plana çıkarmış ve bu nedenle kendilerine destek olduğunu vurgulamıştır. Katılımcının değindiği noktalar şöyledir:

“STK’lar afet öncesinde insanları bilinçlendirme konusunda fayda sağlıyor. Gönen’de mesela afet öncesi süreçlerde STK’lara destek olunuyor. Bazı STK’lar destek istiyor tabii ama işe geldiğinde işten kaçınma gayretine giriyorlar. Afet sonrasındaki derneklerin enkaz çalışmalarına da destek veriliyor. Mesela bizi istediğimiz yere yönlendiriyorlar. Tabii bunda sahip olduğumuz tecrübe ve tanınırlığımız da etkili. Bence bu anlamda AKUT’tan sonra biz geliyoruz. AFAD’dan bize STK’lar bu işin olmazsa olmazı diyorlar. Bayram müdürümüz bize yardımcı oluyor sağ olsun.” (K10, 44, Erkek)

K10, kamu kurumlarından aldıkları desteği açıklarken STK’larına bağlı bir gayrimenkulü örnek vermiştir. Buna yönelik olarak, *Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP)* kapsamında kendilerine tahsis edilen bir eğitim alanı olduğunu belirtmiştir. Katılımcı şu cümleleri kullanmıştır:

“Gönen’in biraz dışında kalan kriz merkezinde 150 metrekarelik bir eğitim alanımız bulunuyor. Eğitim, bilgilendirme gibi çeşitli organizasyonları yaptığımız bir

salon ve depomuz da var aynı zamanda orada. TANAP'ın hibe programı çerçevesinde aldık orayı.” (44, Erkek)

Başka bir STK temsilcisi, kamu kurumlarının STK'lara yönelik pozitif bir bakış açısı olduğunu savunmuştur. Katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

Araştırmacı: “Türkiye’de afet yönetimi kapsamında devlet- STK ilişkisi göz önüne alındığında Balıkesir özelinde farklılıklar bulunmakta mıdır? Bulunuyorsa bu farklılıklar nelerdir?”

K8: “Ben bir farklılık olduğunu düşünmüyorum. Devletin STK'lara bakış açısını olumlu buluyorum. STK'ların katkısı takdir ediliyor.” (43, Erkek)

Kızılay’dan bir temsilci de Balıkesir özelinde devlet- STK ilişkisinin farklı olup olmadığına yönelik soruda benzer bir düşüncüyü öne sürmüştür. Katılımcı tezini şu şekilde savunmuştur:

“Her yerde eşit davranılıyor bence STK'lara. Belki afetlerde zarar gören alanlarda ekstra ayrıcalıklar sağlanıyor olabilir. Ama stabilite olduğunda aynı davranıyor devlet STK'lara.” (K16, 39, Erkek)

STK'lara dış paydaşlardan verilen destekle ilgili katılımcıların ortak noktada buluşmadığı anlaşılmaktadır. Kamudan destek gördüklerini veya önceki bölümlerde ifade edildiği gibi halktan bağış aldıklarını söyleyenler çoğunlukla ya başarılarının karşılık bulduğunu ileri süren STK temsilcileridir ya da Kızılay ve İHH şubeleridir. Bu kriterlere uymayan STK'lar ise destek açısından problemler yaşadıklarını savunmuşlardır.

4.1.4.2. Şerrin Hayrının Dokunması

Mevcut eksikliklerin daha iyi görülmesi ve bu yönde gereken düzenlemelerin yapılması açısından afetlerin birer dönüm noktası niteliğinde olmaları, esasen “*şerrin hayra dönüşmesi*” anlamına da gelmektedir. Bir diğer ifadeyle olumsuz görünen bir durum, afet algısını etkileyerek olumlu sonuçların ortaya çıkışını sağlayabilmektedir. Gerçekleşen algı değişimleri hem siyasi hem toplumsal olarak bütüncül bir etki alanına sahip olmasının haricinde kısmi bir etki de yaratabilmektedir. Ancak etki kısmi bile olsa, afetlerle mücadele ve potansiyel afetlerin yol açabileceği hasarların asgari düzeye indirilmesi için önemli adımların atılmasına vesile olabilmektedir. Katılımcıların bir kısmı bu noktada, 1999 Marmara ve Düzce depremlerinin afet yönetiminde “*devletin silkinip kendine gelmesini*” sağladığı inancındadır. Söz gelişi 47 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların afet yönetimindeki avantajları ve

dezavantajlarıyla ilgili soruda 1999 depremlerinin yarattığı zihniyet değişimini Almanya örneği ile harmanlayarak aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“99 Depremi’ne kadar hep kendi insanımızın afet konusunda yeterli etkinliği sağlayamayacağını düşünürdük. Yabancılar yapar biz yapamaz derdik hep. Ama bu deprem sürecinde Türkiye’deki STK’lar bu anlayışı yıktı. Biz de yapabiliriz anlayışı oluştu. Devlet de silkindi bir. Kendine geldi. O zamana kadar Almanya’da geçerli olan İmar Kanunu bizde de aynı şekilde geçerliydi mesela. Almanya’da 3.0-3.2 büyüklüğünde deprem oluyor en fazla. Türkiye öyle mi? Burası deprem ülkesi. Büyük depremler oluyor. Aynı şekilde uygulanması mümkün değil ki bunların. Bu kanun 2002 yılında değişebildi. Kentsel dönüşüm konusunda da müteahhitler ve mal sahipleri karar veriyor. 60-70 yıllık sağlam olmayan binalar var. Bunlar bir depremde yıkılacak belli yani. Ama ekonomik veya diğer başka sebeplerden dolayı yenilenmiyor bunlar.” (K9, 47, Erkek)

STK’ların afet yönetimindeki konumunun geçmişten bugüne nasıl değiştiği sorusuna yanıt olarak 60 yaşındaki bir katılımcı, 1999 depremlerinin kamunun STK’lara bakışındaki olumlu etkisini ön plana çıkarmıştır. Katılımcı şu sözleri kullanmıştır:

“99 Depremi’nden sonra çok değişti. İyi yönde değişti. Devlet STK’ları tanımaya başladı. Eski Kaymakam bir toplantıda bana dedi ki “Sizi tanıyorum”. “Biz ilk defa gördük sizi, nereden tanıyorsunuz?” dedim. Meğer ekibimizi 99 Depremi’nde görmüş oradan tanıyor.” (K11, Erkek)

54 yaşındaki bir katılımcı ise AKUT’un başarısının kamu kurumlarında birtakım değişikliklerin yaşanması sürecini tetiklediği fikrindedir. Katılımcı şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“99 Depremi milat oldu. Öne çıkan STK’lar oldu AKUT gibi. AKUT çok etkili oldu. Fakat devlet bunu görünce kaprise girdi. Ben STK’lar kadar yapamaz mıyım düşüncesi oluştu. Kendilerine çeki düzen verdiler.” (K14, Erkek)

Afetlerin, toplumsal yapıyı oluşturan gruplardaki STK algısını pozitif yönde etkilemesi de mümkün olabilmektedir. Örneğin 38 yaşındaki bir katılımcı, afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek için STK’lara düşen rollerin neler olduğuna dair soruda, sadece STK’lar özelinde fikir belirtmeyerek özel sektörün STK algısı değişimine değinmeyi de tercih etmiştir. Katılımcı fikrini şu cümlelerle ortaya koymuştur:

“...Ayrıca STK’lara bakış açısı değişebilir ve pozitif olabilir. Şirketlerin afet sonrasında ilişkileri iyi olabiliyor mesela STK’larla dediğim gibi.” (K2, Erkek)

Katılımcılar, 1999 depremlerinin hem afet yönetimindeki zihniyet değişiminde hem de STK’lara dair toplum ve siyaset bazlı bakış açısındaki farklılaşmaya olumlu etkisini çokça vurgulamışlardır. Bu noktada en fazla değinilen husus, 1999 depremlerinden sonraki süreçte devlet nazarında afet yönetimindeki eksikliğin idrak edilmesi ve buna yönelik düzenlemeler yapılmasıdır.

Değerlendirmeleri bu yönde olan katılımcıların birçoğu, bu düzenlemelerin önemini kabul etmekle birlikte tümüyle yeterli olmadığı fikrine sahiptir.

4.1.4.3. Yerleşik ve Kronik Afet Bilinçsizliği

Türkiye, afetler konusunda fazlasıyla hassas bir ülke olmasına rağmen afet farkındalığı ve afetlere verilen önemin yeterlilik düzeyleri tartışma konusudur. Tarihsel süreç incelendiği zaman, özellikle büyük çaplı afetler yaşandıktan sonra afetlerin ne kadar hayati bir öneme sahip olduğuna dair kamuoyunda genel bir kanı belirginleşmekte fakat bu durum geçici bir müddet boyunca görülmektedir. Zira toplum ekseriyetle, afetlerin üzerinden nispeten kısa süreler geçtikten sonra yaşanan felaketleri unutma eğilimine girmektedir. Mevzubahis eğilim, esasında toplumdaki *yerleşik ve kronik afet bilinçsizliğine* de işaret etmektedir. STK temsilcileri var olan afet bilinçsizliğini sıkça vurgulamışlardır. Bu noktada en çok belirtilen unsur, toplumsal düzeyde afet farkındalığından yoksunluktur. Bazı katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimine dair sorunlar var mı? Varsa çözüm önerileri ne olabilir?”

K9: “Afet toplanma alanları konusu mesela. Kaç insan biliyor bir deprem durumunda hangi afet toplanma alanına gitmesi gerektiğini? Bilmedikten sonra ne önemi var? Bir afet halinde insanlar afet toplanma alanından konum atsınlar devlete örneğin.” (47, Erkek)

K3: “Halkın bilinçlenmesi lazım. Depolardaki atıl hâlde duran malzemelerin halka açılması lazım. Bu malzemeler konusunda halkın eğitilmesi ve malzeme kullanımlarının öğretilmesi gerekiyor. Mesela vana açmayı bile bilmeyen insanların var. İtfaiyeci, insanların da yardım sağlayabileceği durumlarda o işleri de kendisi yapmak zorunda kalıyor. Ekstra iş yapıyor. Bu yüzden vatandaşların eğitilmesi önemli.” (43, Erkek)

K18: “Halkın bilinçlendirilmesi gerekiyor. Mesela üç ayda bir ya da haftada bir cahil kesime ulaşacak eğitimler olmalı. Eğitimsiz kesim kalmamalı. Çoğu insan afet anında ne yapılacağını bilmiyor. Eğitimsiz insanlar afet zamanlarında yardım ekiplerinin de işlerini zorlaştırıyor.” (45, Kadın)

Görüşmeciler tarafından en çok değinilen ikinci unsur ise afetlere önem verilmemesidir. 47 yaşındaki bir katılımcı STK’ların afet yönetimine katkısını sınırlayan engeller olup olmadığı sorusuna verdiği yanıtta yurt içi ve yurt dışı mukayesesi yaparak afetlerin pek dikkate alınmaması problemine değinmiştir. Katılımcı şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Bizi kanunlar sınırlıyor. Kanunlar düzenlenirse ve biz STK’lara görev tevdi edilirse olur ancak. Her şey kanunlara bağlı. Mesela yurt dışında bazı ülkelerde belediye gelirlerinin yüzde 10’u afet yönetimine harcanıyor. Türkiye’de böyle değil ki. Afetlere önem vermiyoruz. Kâğıt üstünde kalıyor her şey.” (K9, Erkek)

Başka bir katılımcı, yalnızca büyük afetlerden sonra ve kısa süreliğine afetlerin önemsendiğini belirtmiştir. Türkiye’de afet yönetimi konusunda problemlerin olup olmadığı sorusuna verdiği cevapta katılımcı şu açıklamayı yapmıştır:

“Halkın afet konusunda bilinçlendirilmesi lazım. Bu çok önemli. Afet olduğunda afetin önemi hatırlanıyor sadece. Sonra tekrar unutuluyor. Ama kim depreme karşı gerekli önlemi alıyor? Kim denetliyor?” (K7, 54, Erkek)

Bir STK temsilcisi, toplumda yerleşik hâlde bulunan ve sağlıklı olan bir algının varlığına dikkat çekmektedir. Bu konunun altını çizen tek STK temsilcisi olan katılımcı, aşağıdaki yorumları yapmıştır:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimine dair sorunlar var mı? Varsa çözüm önerileri ne olabilir?”

K2: “...Ülkemizde afet denince deprem akla geliyor ama heyelan ve sel daha tehlikeli. Büyük deprem bir yerde 100 yılda bir olabiliyor ama sel ve heyelan her an olabilir. Bu afetlerin de önemsenip üstüne düşülmesi lazım.” (38, Erkek)

Katılımcılar, toplumda yaygın hâlde görülen afet farkındalığından yoksunluk veya afetleri önemsememe sorununu defaatle belirtmişlerdir. Bununla birlikte, afet temalı STK’lara bağlı temsilciler olmalarına karşın, bir kişi dışında kalan katılımcıların deprem odaklı örnekler verdikleri ve diğer doğal veya beşerî olayları ikinci planda gördükleri anlaşılmaktadır. Son olarak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş- Pazarcık merkezli 7,7 büyüklüğündeki ve Kahramanmaraş-Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğündeki depremlerde şahit olduğu üzere, özellikle büyük çaplı depremlerin diğer afet tetikleyicilerinden çok daha fazla can ve mal kaybına sebep olduğu gerçeğini yadsımak pek mümkün değildir. Ancak “*afet eşittir deprem*” anlayışının örneklemdeki STK’lara da sirayet etmesinin sorgulanması gereken bir durum olduğu söylenebilir.

4.1.5. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK’lar

Devletler ve devlet organını işleten iktidarlar, toplumsal hiyerarşide en üstte yer almaktadır. Bu konuları sayesinde iktidarlar ülkelerin dününü, bugününü ve geleceğini etkileyen büyük çaplı kararlar alma olanağını da ellerinde bulundurmaktadır. Mevzubahis makro alanlardan biri de afet yönetimidir. Afetlerin hayati önemleri, afet yönetiminin çok boyutlu, titiz ve özenli ele alınması icap eden bir konu olması anlamına da gelmektedir. Bu şartların yerine getirilme yollarından biri de toplumsal yapıdaki farklı paydaşların afet yönetimindeki karar alma

süreçlerine dâhil edilmesidir. Daha önce de belirtildiği gibi son kararı alma yetkisi hükümetlerdedir fakat toplumsal paydaşlara söz hakkının verildiği ve hükümetlerin aldıkları her kararı dikte ettirmediği zihniyette afet yönetişimi geçerlidir. Afet yönetişimi de afetlere karşı fazlasıyla etkili bir anlayıştır. Zira dünya çapındaki emsallerden de anlaşılacağı üzere, önemli kararlara toplumsal paydaşları katan iktidarların yönettiği ülkeler, afetlerle mücadelede ziyadesiyle başarı elde edebilmektedir. Nitekim bu bölümde de STK'ların afet yönetimindeki rollerinin daha sağlıklı kavranması açısından kamu kurumlarıyla STK'ların bağlantısı ve STK'ların karar alma süreçlerine katılımları değerlendirilmiştir. STK temsilcileri bu konuya ilişkin en fazla afet yönetiminde devletle STK'ların diyalog hâlinde olmalarının çizmişlerdir (Şekil 55). Kızılay temsilcilerinde de aynı hususun ön plana çıktığı görülmektedir (Şekil 56).

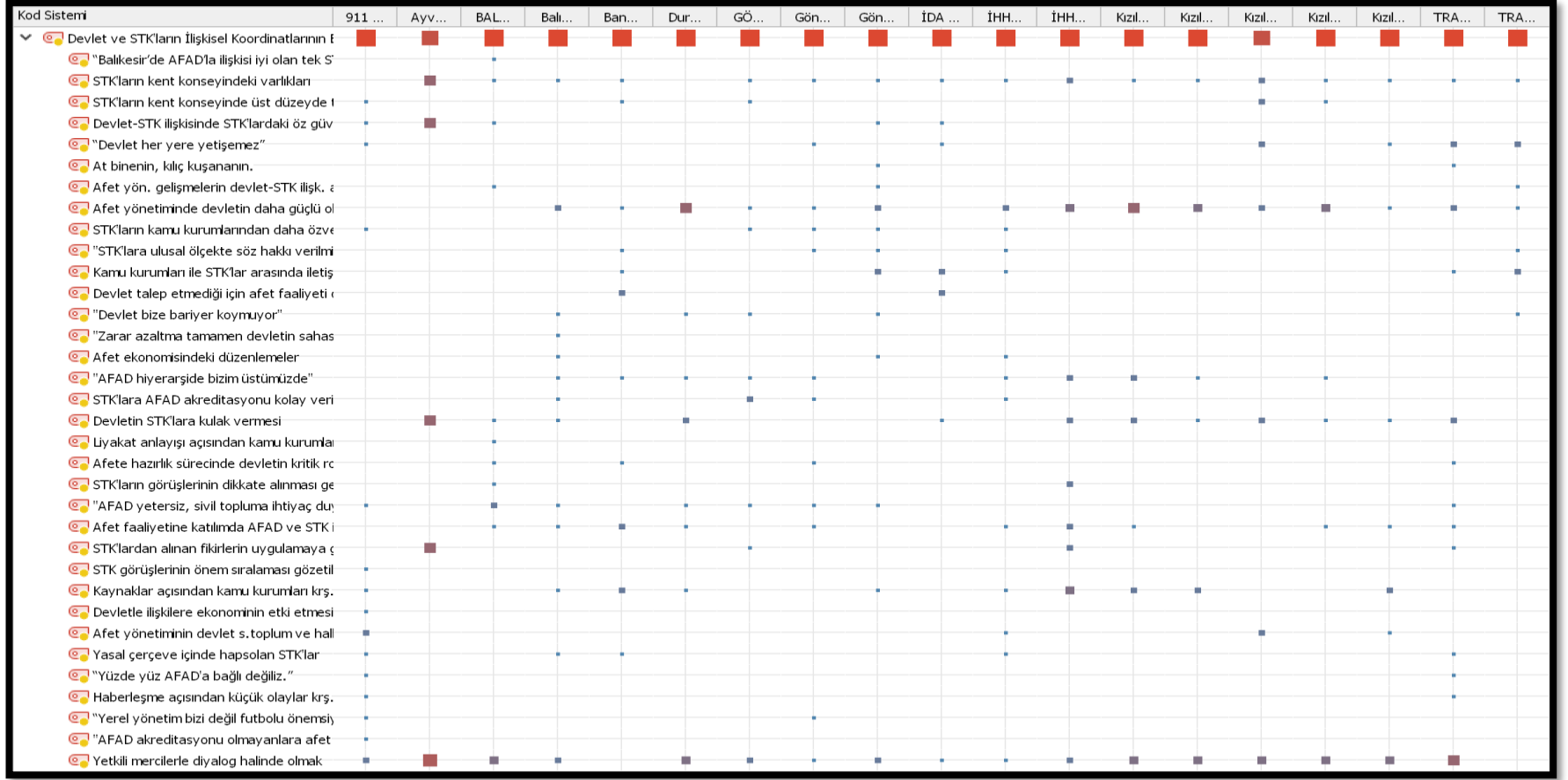

Şekil 55. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Yer Alıp Katılımcıların Tümü Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 56. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 57 ve şekil 58'de, *afet yönetimi hiyerarşisinde devlet ve STK'lar* alt temasına dair kod matris tarayıcısı bulunmaktadır. İlgili tarayıcı incelendiğinde, Balıkesir Arama Kurtarma Derneği 19 kez ile devlet ve STK'ların ilişkisel koordinatlarının belirlenmesi kodunu en çok tekrarlayan STK olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu kodu en az kullanan STK ise 3 kez ile ADAK'tır. Alt kodlar göz önüne alındığında ise STK'ların *yetkili mercilerle diyalog hâlinde olmak* ve *afet yönetiminde devletin daha güçlü olması* alt kodlarını diğerlerinden daha sık kullandıkları görülmektedir. Afet yönetiminde devletin gücünü 5'er defa ile en çok vurgulayan Kızılay Altteyül ve Kızılay Balıkesir şubelerinin yanı sıra Balıkesir Arama Kurtarma Derneği ve DAK'ın da 4'er kez bu duruma dikkat çekmeleri ilginçtir. TRAC Balıkesir Şubesi ise yetkili mercilerle diyalog hâlinde olduklarını 6 kez ile en çok ifade eden STK'dır.

Şekil 57. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Bali...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının E	13	3	13	19	10	8	14	14	17	7	10	6	10	13	5	7	9	13	7
"Balıkesir'de AFAD'la ilişkisi iyi olan tek S			1																
STK'ların kent konseyindeki varlıklar		1	1	1	1		2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
STK'ların kent konseyinde üst düzeyde t	1				1		1							1	1				
Devlet-STK ilişkisinde STK'lardaki öz güv	1	1	1						1	1									
"Devlet her yere yetişemez"	1							1		1					1		1	2	2
At binenin, kılıç kuşananın.									1									1	
Afet yön. gelişmelerin devlet-STK iliş. z			1						2										1
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol				4	1	4	1	1	3		2	2	5	5	1	3	1	2	1
STK'ların kamu kurumlarından daha özve	1						1	2	1		1								
"STK'lara ulusal ölçekte söz hakkı verilmi					1			1	1		1								1
Kamu kurumları ile STK'lar arasında iletiş					1				3	2	1							1	2
Devlet talep etmediği için afet faaliyeti r					2					2									
"Devlet bize bariyer koymuyor"				1		1	1		1										1
"Zarar azaltma tamamen devletin sahas				1															
Afet ekonomisindeki düzenlemeler				1					1		1								
"AFAD hiyerarşide bizim üstümüzde"				2	1	1	1	2			1	1	2	1			1		
STK'lara AFAD akreditasyonu kolay veri				1			3	1			1								
Devletin STK'lara kulak vermesi		1	1	2		2				1		1	2	1	1	1	1	1	2
Liyakat anlayışı açısından kamu kurumları				1															
Afete hazırlık sürecinde devletin kritik rc				1		1			1										1
STK'ların görüşlerinin dikkate alınması ge				1								1							
"AFAD yetersiz, sivil topluma ihtiyaç du	1		2	1		1	2	2	1										1
Afet faaliyetine katılmada AFAD ve STK i			1	2	2	1		1			1	1	1			1	1	1	1
STK'lardan alınan fikirlerin uygulamaya ç		1					1					1							1
STK görüşlerinin önem sıralaması gözetil	1																		
Kaynaklar açısından kamu kurumları krş.	1			2	2	1			2		1	2	2	2				2	
Devletle ilişkilere ekonominin etki etmesi	1																		
Afet yönetiminin devlet s. toplum ve hall	2										1				1		1		
Yasal çerçeve içinde hapsolan STK'lar	1			2	1						1								1
"Yüzde yüz AFAD'a bağlı değiliz."	1																		1
Haberleşme açısından küçük olaylar krş.	1																		1
"Yerel yönetim bizi değil futbolu önemsiy	1							2											
"AFAD akreditasyonu olmayanlara afet	1																		
Yetkili mercilerle diyalog halinde olmak	2	2	4	4		3	4	1	3	1	1	1	4	4	2	3	4	6	

Şekil 58. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların STK'lara Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.1.5.1. Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının Belirlenmesi

Toplumun önemli bir parçası olan STK'ların kamu kurumlarıyla kurduğu bağlantıların ortaya konması, kamu kurumlarının STK'lara yönelik algısı hakkında ipucu sağlayabilmektedir. Ayrıca STK'ların afet yönetimindeki konumları hakkında bir gösterge teşkil etmesi açısından da söz konusu ilişkilerin çerçevesinin çizilmesi oldukça faydalıdır. Bu noktada katılımcılar devletin afet yönetimindeki kudretini sıklıkla belirtmişlerdir. Son sözü devletin söylediğini fazlasıyla vurgulayan katılımcılar her türlü kaynakların ve imkânların da kamu kurumlarında bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca şekil 59, şekil 60 ve şekil 61'den de görüleceği gibi devletin güçlü olması, STK- devlet kaynaklarının farklılığı ve afet faaliyetlerine katılım inisiyatifleriyle ilişkilidir. Bu yöndeki ifadelerden bir kısmı aşağıdaki gibidir:

“Afet devletin sorumluluğunda. Devletin öncülüğünde yapılabilir. Kimse devletten iyi yapamaz bunu. Devletin imkânı var sonuçta. İstediginde devlet bir yere çadır getirir kurar.” (K14, 54, Erkek)

“Son kararı veren devlet tabii. STK'ların güçleri bir yere kadar. Devletin kaynağı ve imkânı yetmezse STK'lar da bir şey yapamaz.” (K8, 43, Erkek)

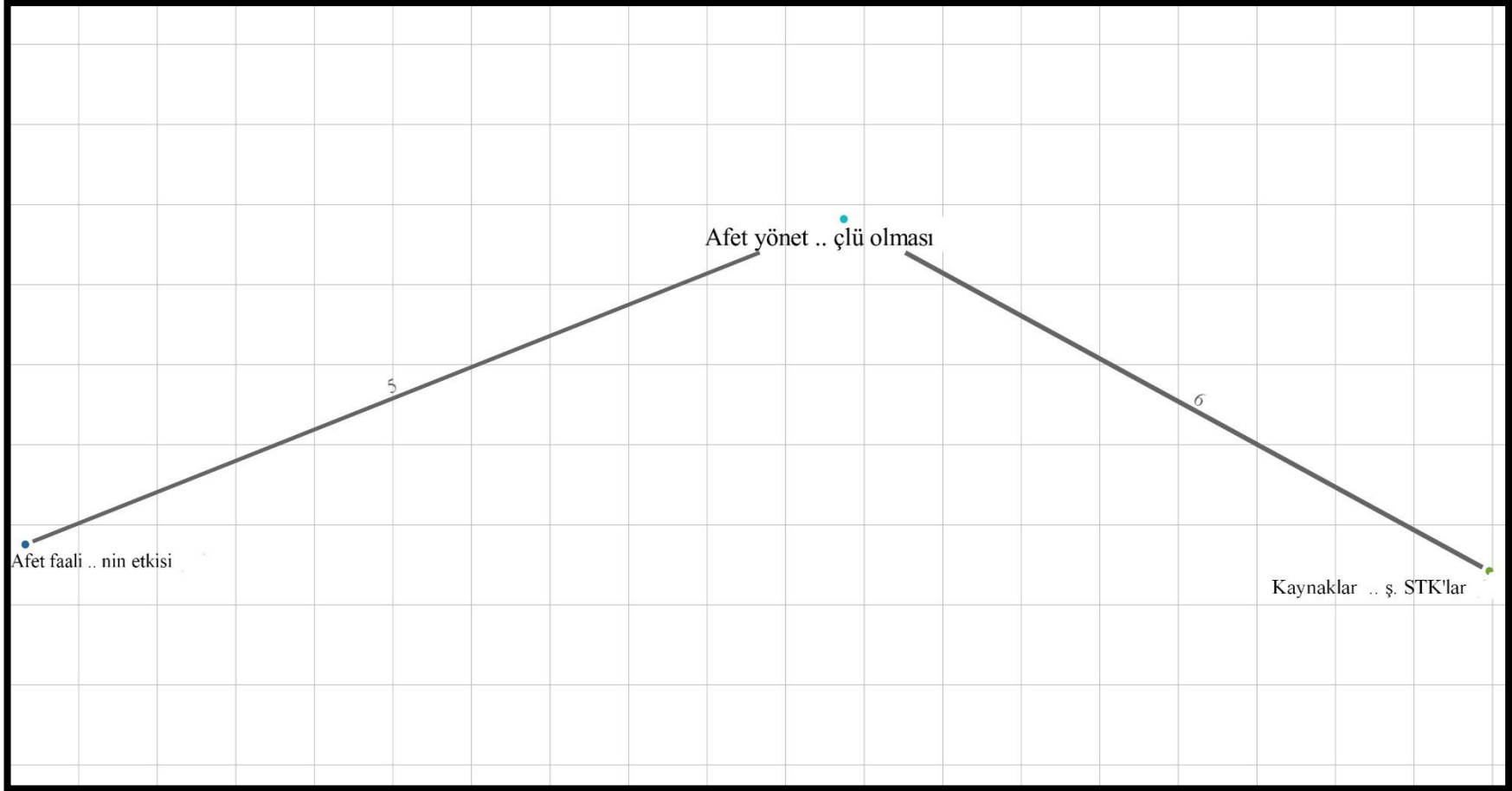
“Devlet kurumları bedava son model araçlar kullanıyorlar. Biz özel araçlarımızla gidiyoruz faaliyetlere. Biz gönüllü yapıyoruz bu işi. Onlar maaş alıyorlar ve ayrıca afet durumunda olay yerinde görev aldıklarında harcırah alıyorlar. Ayakkabılarını bile devlet veriyor.” (K9, 47, Erkek)

Şekil 59. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnişiyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişilerini Yansıtan Grafik Kod İlişileri Tarayıcısı

Şekil 60. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnişiyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişileri Tarayıcısı

Şekil 61. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisyatifinin Etkisi ile Kaynaklar Açısından Kamu Kurumları Krş. STK'lar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

36 yaşındaki bir katılımcı ise karar merciiinin kamu kurumları olduğunu kabul etmekle beraber, STK'ların kamu kurumlarının yetişemediği alanlara katkı sağladığını ve destekleyici pozisyonlarını ortaya koymuştur. Katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Devletin her yere yetişmesi mümkün değil. Bu alanlarda STK'lar devreye giriyor. Devletin eksikliklerini kapatıyor. Fakat son karar verici organ devlet olduğu için STK'ların her konuya el atmaları mümkün değil.” (K4, Erkek)

Kızılay temsilcileri de devletin güçlü konumunu sıklıkla dile getirmişlerdir. Bir afet durumunda Balıkesir'deki halka yardım edecek paydaşlar olarak kamu kurumları ve STK'ların konumunun nasıl olduğu sorusunda 33 yaşındaki bir katılımcı şu cevabı vermiştir:

“Devletin imkânlarıyla STK'lar karşılaştırılmaz tabii. Hangi ülkede STK imkânı daha fazla olabilir ki sanmıyorum. Ekonomik kaynaklar ve yeterli personeller devlette var. STK'ların gönüllülüğü sağlaması ve ek iş gücü sağlaması önemli tabii. Ama güçleri bir yere kadar yeter.” (K13, 33, Erkek)

Aynı şekilde başka bir Kızılay temsilcisi kamu kaynaklarının fazlalığına ve STK'ların gönüllülüğüne vurgu yapmıştır. Afet yönetiminde kamu kurumları ve STK'lar arasında kapasite farkı bulunup bulunmadığına yönelik soruya katılımcı şu yanıtı vermiştir:

“Devletin sosyal ve maddi açıdan imkanları daha fazla tabii. STK'larda gönüllülük var. Bir afet durumunda devletin imkânları çok daha fazla. Kaynakları çok STK'lara kıyasla.” (K16, 39, Erkek)

İki önemli paydaşın ilişkileri açısından yoğun olarak bahsedilen bir başka husus ise afet yönetimiyle alakalı plan veya projelerde kamu kurumlarının STK'ların da görüşlerini almasıdır. Hatta bu konuda, İHH ve Kızılay dışında kalan dört STK temsilcisinin kamu kurumları tarafından kendilerine söz hakkı verildiğini belirtmeleri dikkat çekmektedir. Söz konusu dört STK'dan birini temsil eden bir katılımcı, güncel projelerle ilgili bilgilendirme metinlerinin kendilerine de kısa sürede yönlendirildiğini ifade etmiş ve şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Söz hakkı veriliyor. Mesela TAMP'la ilgili bir yazı ya da Telekom'a giden yazı bize de geliyor hemen. Görüşümüz önemseniyor. Ben muhalif biriyim ama bu konuda haklarını vermek lazım. Bu açıdan STK'ların yeterli derecede söz hakkı var.” (K2, 38, Erkek)

Dört STK temsilcisi arasında yer alan başka bir katılımcı ise görüşmenin gerçekleştirildiği tarihe yakın bir örnekle durumu değerlendirmiştir. Katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“Söz hakkı veriliyor. Yakın zamanda Dursunbey’de olan 4.7’lik depremde bizden fikir aldılar ne yapılması gerektiğiyle ilgili. Depremden sonra ilk biz gittik olay yerlerine.” (K3, 43, Erkek)

Katılımcılar arasında STK’lara söz hakkı verilmediğini düşünenler de bulunmaktadır. Bahsi geçen katılımcılardan birinin İHH temsilcisi olması ilgi çekicidir. Fakat söz hakkı konusunda bir katılımcının mekânsal bazlı bir değerlendirme yaptığı görülmektedir. Katılımcı aşağıdaki yorumlamayı yapmıştır:

“Ulusal düzeyde bir söz hakkı yok bence. Mahalli düzeyde kalıyor. Biz mesela afet toplanma alanlarının nereler olabileceğine dair ilgili makamlardan bilgiler, raporlar vs. alıyoruz. Bunun gibi şeyler oluyor ama ulusal afet yönetimindeki planlara dair bir söz hakkı durumu yok.” (K12, 55, Erkek)

Katılımcıların ön plana çıkardığı başka bir konu ise STK’ların kamu kurumlarıyla diyalog hâlinde olmasıdır. Diyalog mevcudiyeti, genellikle Kızılay temsilcileri tarafından (*Kızılay Bandırma Şubesi dışındaki tüm şubelere bağlı temsilciler*) dile getirilen bir konu olsa da örnekteki diğer STK’lardan üç katılımcı aynı konuya değinmişlerdir. Örneğin bir katılımcı, STK’larının afet farkındalığı oluşturma amacıyla yürüttüğü faaliyetler olup olmadığı sorusunda verdikleri eğitimlere ilişkin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile iş birliği yaptıklarını hatta kamu kurumlarına dahi afet eğitimleri verdiklerini belirtmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Eğitim vermek için okullara, sitelere gittik. İstanbul’da dahi eğitim verdik. İstanbul Bahçeşehir Koleji’nde. Gençleri ve çocukları bu anlamda önemsiyoruz. Onlara deprem eğitimleri veriyoruz. Okullardaki eğitimlerimiz gün gün, hafta hafta oluyor. Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşüp yapıyoruz bu eğitimleri. Resmî kurumlardaki personellere de eğitimler veriyoruz. Halka yönelik anonslarımız oluyor etkinliklerimiz için bazen. Sosyal medyadan da haber veriyoruz, çağırıyoruz insanları. Ama fazla gelen olmuyor çoğu zaman. Bunun dışında halka açık afet eğitimleri veriyoruz.” (K10, 44, Erkek)

36 yaşındaki bir katılımcı acil durumlarda AFAD’la yaptıkları fikir alışverişinin altını çizmiştir. Katılımcı, afet durumunda STK’larına bağlı ekiplerin oluşturulması ve müdahaleye katılıp katılmamaya ilişkin karar alma süreçlerinin nasıl olduğuna dair soruyu şöyle yanıtlanmıştır:

“Kandilliyle entegre olan istasyonlarımızdan bize bilgi geliyor. Biz bu haberi aldığımızda AFAD’la paylaşıp bize ihtiyaç olup olmadığını, müdahale etmemiz konusunda fikirlerini soruyoruz. Fakat bazı durumlarda Edremit’teki şubemiz gibi diğer bazı STK’larla afet durumlarında iletişime geçiyoruz. Kendi aramızda değerlendirme yapıp AFAD kabul etmese dahi afet sonrası sürece katılabiliyoruz.” (K4, 36, Erkek)

Aynı katılımcı, farklı bir soruya karşılık olarak yine kamu kurumlarıyla kurdukları samimi ilişkileri öne çıkarmıştır. Afet yönetimi kapsamında Türkiye’deki devlet- STK ilişkileri düşünüldüğünde Balıkesir özelinde farklılık olup olmadığı sorusuna katılımcı şu cevabı vermiştir:

“Farklılık var. Türkiye’de devlet STK ilişkisinde bürokrasi ön planda. Bürokratik süreçler verimi düşürebiliyor. Balıkesir’de ise ikili ilişkiler daha önemli. Bürokrasi yok.” (K4, 36, Erkek)

Katılımcıların öne çıkardıkları bir başka konu ise AFAD’ın afet yönetimi hiyerarşisinde en üst sırada yer almasıdır. Hiyerarşik üstünlük, pek tabii ki AFAD’ın bir devlet kurumu olması ve bu özelliği itibarıyla son kararı verme yetkisine haiz olmasıyla ilgilidir. Bununla birlikte üç Kızılay temsilcisi haricinde, üç STK’ya bağlı katılımcıların da hiyerarşik üstünlük konusuna değinmesi önemlidir. Örneğin bir katılımcı STK’ların afet yönetimindeki konum ve rolleri geçmişten bugüne ne yönde değiştiğine ilişkin soruda devletin afet yönetiminde hâlen eksiklikleri bulunduğunu vurgulamakla beraber AFAD’ın hiyerarşinin zirvesindeki konumunu da kabul ederek şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Tabii bu işin başı AFAD. Onlar koordine ediyor. Eskisi gibi değil afet çalışmaları. Güncellenerek devam ediyor. Alet edevat, makine, jeneratör vb. açıdan iyi durumda. Fakat devlet olarak hâlâ yeterli değil bence. Son yıllarda çok iyi noktalara gelindi ama yeterli değil.” (K10, 44, Erkek)

AFAD’ın hiyerarşik üstünlüğü konusunda başka bir katılımcı ise afet sonrasında STK’larına bağlı ekiplere ilişkin kararlarda kendilerinin inisiyatifinden çok AFAD’ın talebinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

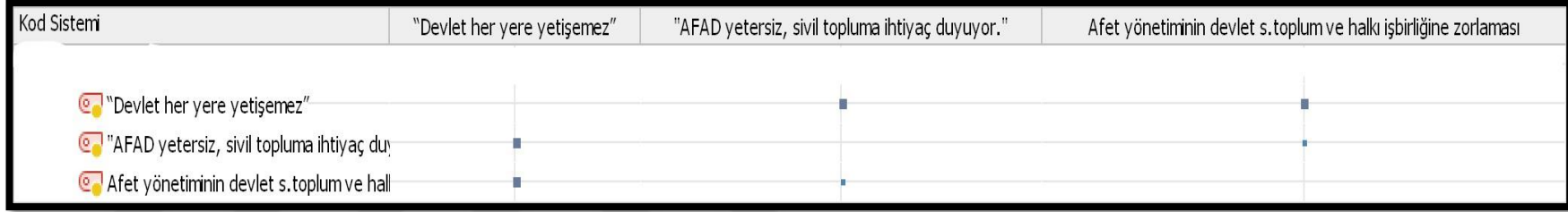
Araştırmacı: “Afetlerden sonra ekibinizin kurulması ya da müdahaleye katılıp katılmama kararını nasıl alıyorsunuz?”

K7: “Müdahale süreci de AFAD’a bağlı. AFAD talep ediyor. Mesela Ankara’da şöyle bir afet var sen de gel’ diyor.”

Araştırmacı: “Her STK için ekip sayısının ne kadar olması gerektiğini de mi AFAD söylüyor sizlere?”

K7: “Evet, AFAD karar veriyor. Ekip listesi, sayılar, isimler vs. onlarda var zaten. Lojistik destek isterler tabii onlar da.” (54, Erkek)

Hiyerarşideki AFAD üstünlüğü, katılımcıların bir bölümünün altını çizdiği bir nokta olmasına rağmen afet yönetiminde AFAD’ın yetersiz kaldığı ve STK’lara gereksinim duyduğu tezi de yabana atılmayacak bir konu olarak ön plandadır. Katılımcıların bakış açıları değerlendirildiğinde bu yetersizlik, devletin afet yönetiminin her alanında aynı etkinliği sağlayamamasıyla ilgili olup afet yönetiminde devlet, STK ve halkın iş birliği içerisinde hareket etmesi açısından da tetikleyici bir unsurdur (Şekil 62, Şekil 63 ve Şekil 64).

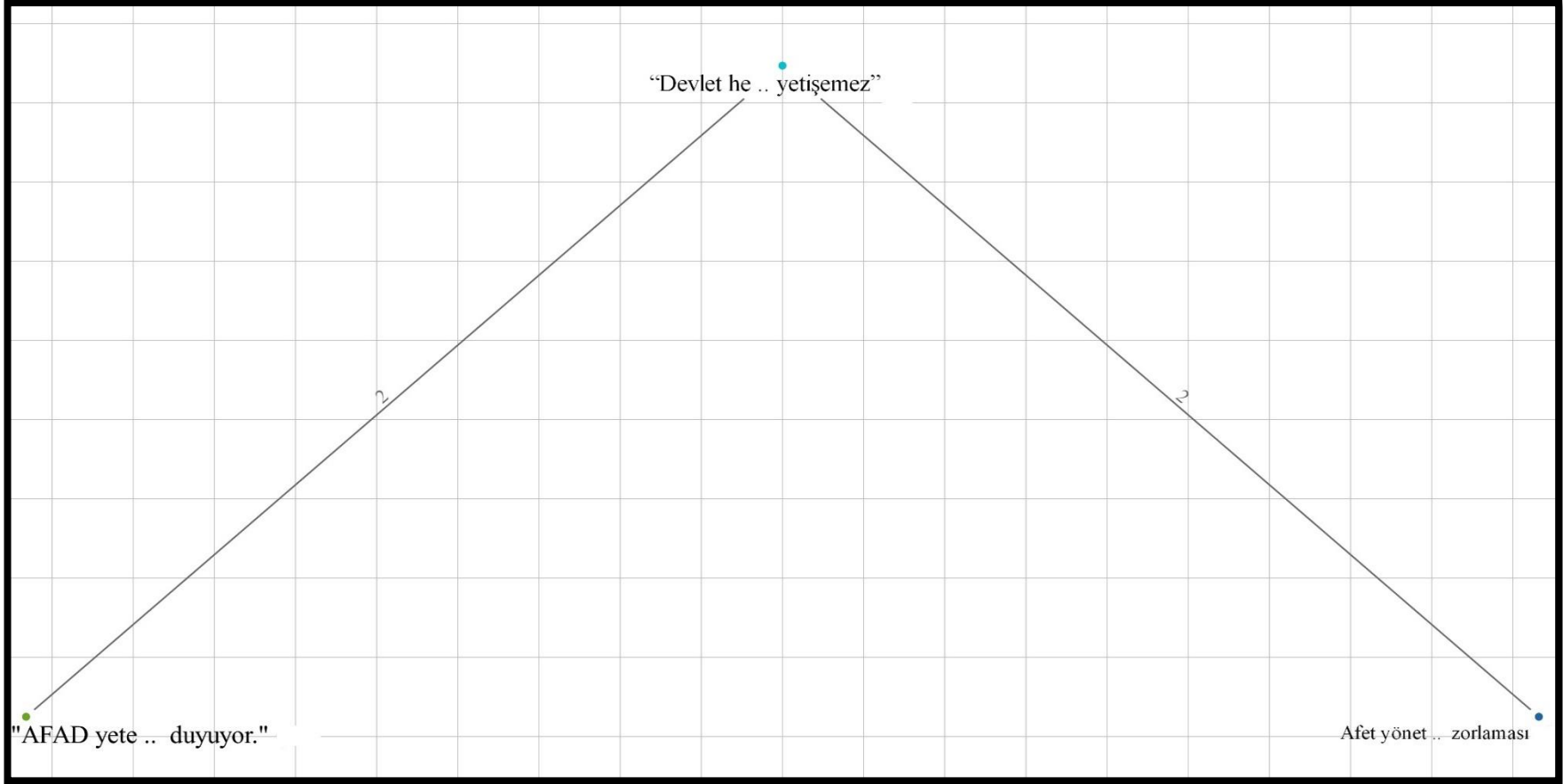

Şekil 62. Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	"Devlet her yere yetişemez"	"AFAD yetersiz, sivil topluma ihtiyaç duyuyor."	Afet yönetiminin devlet s.toplum ve halkı işbirliğine zorlaması
"Devlet her yere yetişemez"		2	2
"AFAD yetersiz, sivil topluma ihtiyaç du"	2		1
Afet yönetiminin devlet s.toplum ve hal	2	1	

Şekil 63. Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 64. Devlet Her Yere Yetişemez; AFAD Yetersiz, Sivil Topluma İhtiyaç Duyuyor ve Afet Yönetiminin Devlet, Sivil Toplum ve Halkı İş Birliğine Zorlaması
Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

Şekil 62, şekil 63 ve şekil 64’te gösterilen bağlantının AFAD yetersizliği kısmı göz önüne alındığında, yetersizliği İHH ve Kızılay temsilcilerinden hiçbirinin savunmadığı ve kalan STK’lardan altı temsilcinin bu düşüncede olduğu anlaşılmaktadır. AFAD yetersizliğine yönelik olarak bazı katılımcılar AFAD’ın personel sayısının azlığına vurgu yapmışlar ve aşağıdaki ifadelerde bulunmuşlardır:

Araştırmacı: “Gönen’deki kamu kurum ve kuruluşlarındaki afet birimleri ile ilişkileriniz ne düzeydedir? Ortak projeler yapılıyor mu?”

K7: “...Biz yine AFAD’a bağlı kalalım. Onların arkasını toplayalım hiç sorun değil. Ama AFAD’ın toplasan kaç personeli var burada? 15-20. Bu kadar personel Gönen’e yetmez ki.” (54, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce afet yönetiminde AFAD’ın/devlet kurumlarının ve STK’ların kapasitesi arasında farklılıklar bulunmakta mıdır? Cevap evetse ne gibi farklar vardır?”

K4: “Evet farklılık var. Kamu kurumlarının çalışan sayılarında eksiklikler var. Mesela bakıyorsunuz Balıkesir AFAD’ın 50-60 personeli var. Bunların büyük çaplı afetlerde STK’lar olmadan etkinlik sağlaması mümkün mü? Ayrıca daha önce dediğim gibi STK’ların yeterli sayıda personeli, kaynağı ve ekipmanı bulunuyor.” (36, Erkek)

Araştırmacı: “Herhangi bir afet durumunda Balıkesir’deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak devletin ve STK’ların konumu nasıldır?”

K1: “AFAD yetersiz bence. Bu yüzden STK’lardan destek istiyor. Bildiğim kadarıyla 28 personeli var AFAD’ın. Balıkesir’de yaşanacak bir afet durumunda bu sayıda personelin yeterli olması mümkün değil. AFAD gönüllüleri de bu açıdan önemli bence. Önemli katkı sağlıyorlar.” (52, Erkek)

AFAD yetersizliğinin, afet yönetiminde devleti halkla ve STK’larla iş birliği yapmaya mecbur kıldığını savunan bazı katılımcılar bulunmaktadır. Örneğin 47 yaşındaki katılımcı, STK’ların yokluğu hâlinde devletin yeterli etkinliği sağlayıp sağlayamayacağına dair soruya karşılık olarak aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

K9: “O durumda devlet kimi yönetir. Yöneteceğin kimse kalır mı? Kimseyi yönetemezsin. Ayrıca mesela İzmir Depremi’nde 20 binadaki enkaz çalışmaları için 7000 kişi görevliydi. Bunların 6000’i STK üyeleriydi. Bu 6000 kişi olmasa kalan 1000 kişi baş edebilir miydi o durumda? Çok yorucu ve emek isteyen bir iş. Sonuçta devlet millet el ele verirse başarılı bu afet süreçleri.”

54 yaşındaki bir katılımcı, AFAD’ın özellikle görev sorumluluğu konusunda birtakım eksiklikleri bulunduğunu iddia etmiş, hatta afet yönetiminde STK’ların rollerinin daha fazla olduğuna dikkat çekmiştir. STK’ların afet yönetimi aşamalarındaki rollerini irdeleyen soruda katılımcı şu yanıtları vermiştir:

“Afet yönetiminde en büyük rol STK’ların. AFAD adına görev yapıyoruz. Eğitim verme, broşür dağıtma gibi işleri biz yapıyoruz. Rolümüz daha fazla. AFAD sadece Balıkesir merkezde olduğu için Gönen’deki eğitime gelmiyorlar bazen. Bazen de öğlen saat birde yola çıkıp geç geliyorlar öğlen üçte örneğin. Sonra da mesai bitti deyip gidiyorlar.” (K7, Erkek)

AFAD'ın afet eğitimleri açısından yetersizliğine değinen başka bir katılımcı, afet yönetimi açısından Türkiye'deki STK'ların konumuna kıyasla Balıkesir özelinde farklılık bulunup bulunmadığı sorusuna ekleme yaparak aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

“AFAD eğitimleri de yeterli değil. Yarım saat bir saat sürüyor. Çok kısa. Yeterli değil. STK'lardan da eğitim konusunda destek alması lazım AFAD'ın. Dağda biri kaybolduğunda da AFAD'ın bizden yardım istemesi lazım.” (K14, 54, Erkek)

Katılımcıların bir bölümü, kamu kurumları ve STK'lar arasındaki iletişim eksikliğinden bahsetmiştir. AFAD'ın yetersizliği iddiasında olduğu gibi bu konuyu savunan İHH ve Kızılay temsilcilerinin bulunmadığı görülmektedir. İletişim eksikliğinin mevcudiyetini belirten bazı katılımcılar, STK'ların afet yönetimine katkılarını sınırlayan engellerin olup olmadığı sorusunu kendileri açısından yorumlayarak şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Kendimizden örnek vereyim. AFAD eğitimi eğitmeni olmak için 2-3 yıl önce başvurduk kendilerine. Ama olumlu olumsuz bir dönüş yapmadılar 2-3 yıldır. Ayrıca tatbikatlar yapılabilirdi. Yaptılsa da bizi çağırmadılar hiç. Talep olmadı.” (K12, 55, Erkek)

“En önemli bariyer ekonomi. Ayrıca devlet kurumlarında şubemize yönelik bir ön yargı var. İletişimin önemini bazen anlamıyorlar. Elle tutulur, somut şeyler istiyorlar.” (K4, 36, Erkek)

54 yaşındaki bir katılımcı ise afet yönetimi konusundaki bazı eğitimlerin organize edilmesindeki sıkıntıların altını çizmiştir. Türkiye'de afet yönetimi açısından sorunların olup olmadığı sorusunu katılımcı şöyle yanıtlamıştır:

“Devlet ilk yardım eğitimlerini de ayarlayamıyor. Biz halk eğitimi arıyoruz eğitim almak için. Halk eğitim bile açmıyor telefonlarımızı.” (K14, Erkek)

Kamu kurumlarının kendilerine engel oluşturmadığı görüşünde olan dört STK temsilcisinden de söz etmek mümkündür. Söz konusu katılımcıların tümü İHH ve Kızılay dışındaki STK'lara bağlıdır. Afet yönetiminde STK'ların katkılarını sınırlayan bariyer olup olmadığına dair soruya verilen bazı yanıtlar şu şekildedir:

“Engel yok. Bizden bir örnek vereyim mesela İzmir Depremi olduğunda yıllık beyanname süresinin son günüydü ve son günde verememiştik beyannameyi. Bunun cezası var normalde ama olağanüstü koşullardan dolayı hoş görmüşlerdi bizi. Ayrıca valilik, AFAD gibi kurumlar da hiç engel çıkarmıyor bize.” (K2, 38, Erkek)

“Engel yok. Kimse STK'lara proje hazırlama, insanları uyarma, bilinçlendirme demiyor.” (K3, 43, Erkek)

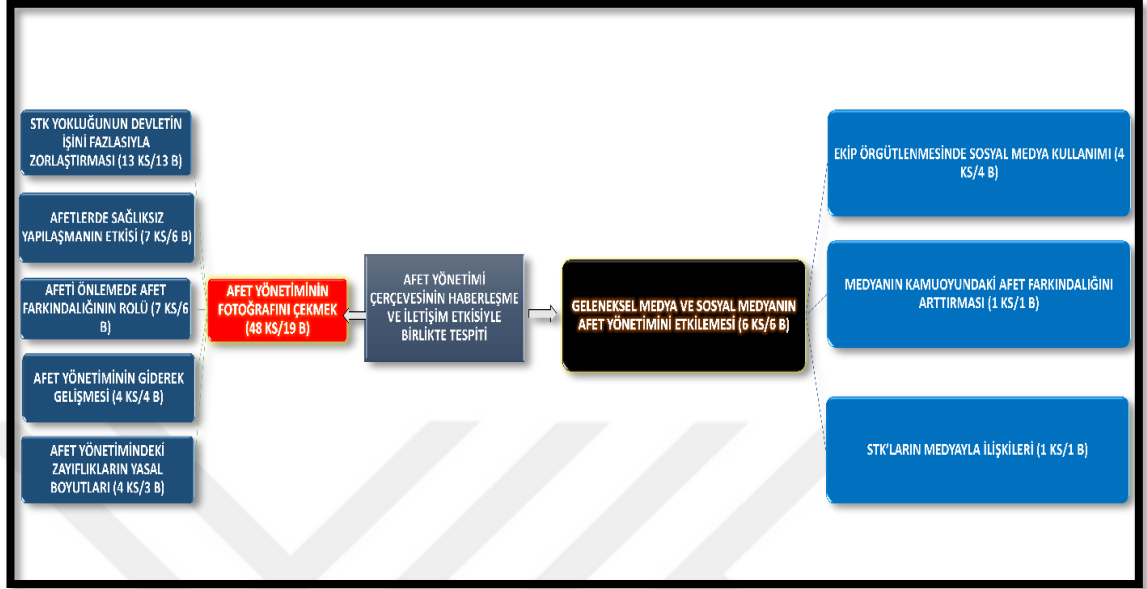
Anlaşıldığı üzere katılımcılar devlet- STK ilişkileri, bu ilişkilerin niteliği, STK'lara söz hakkı verilip verilmemesi ve AFAD'ın yeterlilik durumu gibi konularda herhangi bir fikir birliğinin haricinde çoğunluk görüşüne bile sahip değildir. Ancak özellikle Kızılay temsilcileri, AFAD'ın hiyerarşik üstünlüğüyle birlikte

yeterliliğini, devlet- STK ilişkilerinin pozitifliğini ve STK'lara verilen söz hakkını, ayrıca afet yönetiminde STK katkısını sınırlayan kamu kurumları kaynaklı herhangi bir engel olmadığını defalarca vurgulamışlardır. Devlet- STK ilişkileri açısından öne çıkan bir görüş olmaması, afet yönetiminin sağlam bir temele oturtularak afet yönetişimine dönüşmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın etkinleşmesi için- *bir nevi her türlü toplumsal etkileşim anlamına gelen-* sosyal sermayenin tam kapasiteyle kullanılmadığına dair gösterge oluşturmaktadır. (Ahrens and Rudolph, 2006; Pelling and High, 2005). Bu durum, katılımcıların bağlı oldukları STK'larla halkın ilişkisi açısından eksikliklerin bulunduğu görülmesiyle ve bu nedenle halkın afetler konusundaki fikirlerine STK'ların tam anlamıyla vakıf olup olmadıklarına dair şüphelerle de desteklenmektedir. Zira Jalali (2002), Pearce (2003) ve Thomas'ın (1995) da belirttiği üzere afet yönetimindeki nitelik artışı ve afetlerle mücadelede başarı sağlanması, tüm toplumsal paydaşların karar alma süreçlerine dâhil olmasıyla doğrudan ilişkilidir.

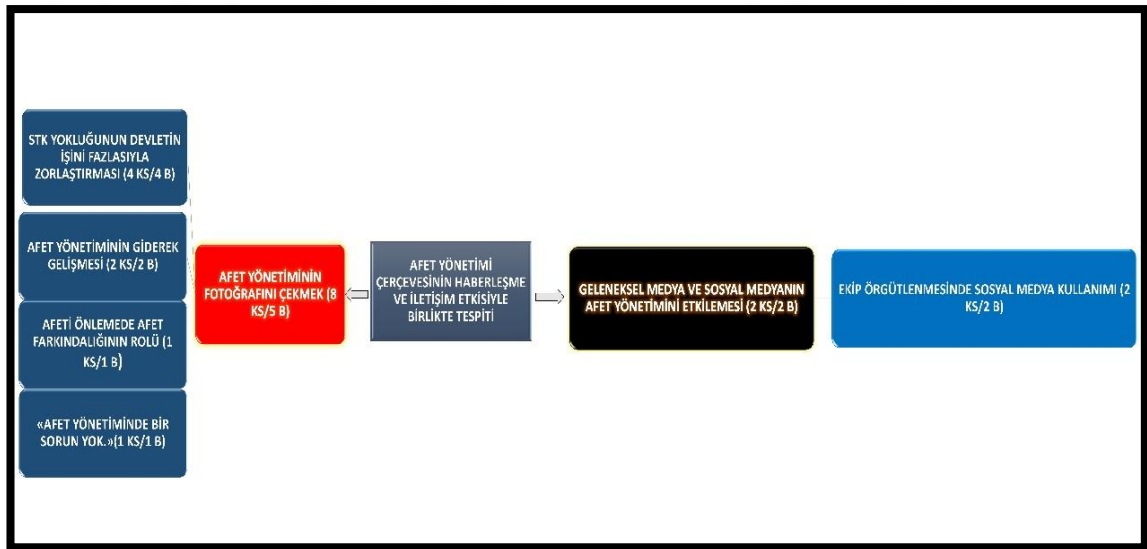
4.1.6. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti

Afet yönetiminin aşamaları; afet öncesi, sırası ve sonrasını kapsamasından dolayı çok geniş bir zaman diliminde geçerlidir. Doğal olarak afet yönetiminde tek bir salisenin dahi göz ardı edilmemesi gerekliliğinden bahsedilebilir. Bu gerekliliğin önemi bilhassa afet öncesinde daha çok ortaya çıkmaktadır. Nitekim özellikle mevcut bilimsel imkânlar çerçevesinde ne zaman olacağı kestirilemeyen deprem gibi doğal olaylara karşı koyabilmek için çabuk ve isabetli kararların alınması elzem hâle gelmektedir. Aksi takdirde afetlerle yüzleşmek kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla afet yönetiminde eksiklikleri bulunan ülkeler, büyük çaplı afetlere nispeten daha eğilimli olurlar. Bu anlamda STK'ların, bağlı oldukları afet yönetimi organizasyonunda eksiklikler bulunup bulunmadığı ya da ne gibi eksiklikler olduğuna yönelik görüşleri, Balıkesir özelinde ve Türkiye genelinde afet yönetiminin çerçevesinin saptanması adına ipuçları verebilmektedir. Söz konusu çerçeve, afet yönetiminin etkinliğinin artmasında son derece faydalı olan haberleşme ve iletişim teknolojileriyle birlikte ele alınmıştır. Bu doğrultuda tüm katılımcılar en çok afet yönetimine dair gördükleri eksikliklerden ve STK'ların yokluğunun afet yönetiminde devleti fazlasıyla sıkıntıya düşüreceğinden söz etmişlerdir (Şekil 65). Kızılay

temsilcileri de aynı noktaları daha fazla ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Kızılay temsilcileri arasında afet yönetiminin sorunsuz olduğunu düşünen bir kişinin bulunması dikkat çekmektedir (Şekil 66).

Şekil 65. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Yer Alıp Bütün Katılımcılar Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 66. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Yer Alıp Kızılay Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 67 ve şekil 68'deki *afet yönetimi çerçevesinin haberleşme ve iletişim etkisiyle birlikte tespiti* alt temasını içeren kod matris tarayıcısı ele alındığı zaman,

afet yönetiminin fotoğrafını çekmek kodunu 8 defa ile en fazla BANDAK'ın kullandığı anlaşılmaktadır. Bu noktada BANDAK'ın *afet öncesinin afet yönetimindeki önemini* 3 defa ifade ettiği belirtilebilir. Ayrıca Kızılay Altıeylül Şubesi haricindeki tüm Kızılay şubelerinin STK yokluğu durumunda devletin işinin zorlaşacağını birer defa belirtmeleri dikkat çekmektedir.

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
▼ Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet	■	■				■	■						■					■	
STK'ların medyayla ilişkileri							■												
Ekip örgütlenmesinde sosyal medya kull		■				■							■						
Medyanın kamuoyundaki afet farkındalı	■																		
▼ Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
"Afet yönetiminde bir sorun yok."														■					
"Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde k										■	■	■							
Afet için kritik unsurlar konusunda strat							■	■											
Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi			■	■	■		■	■				■							
"Devlet ve STK birlikte hareket etse dal							■	■											
Afet yönetiminin giderek gelişmesi							■	■						■				■	
"Afet öncesindeki süreç afet yönetiminc					■														
Afeti önlemede afet farkındalığının rolü			■	■	■	■	■			■			■						
STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla :		■		■	■	■	■			■	■		■		■	■	■	■	■
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo	■						■					■							
Arama kurtarmanın yaygınlaşması gerek	■									■		■							
Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yo	■				■														
Afet karakterindeki farklılıkların standart	■																		
Kişisel çıkarların insan hayatının önüne ç	■		■																

Şekil 67. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lar Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	911 ...	Ayv...	BAL...	Balı...	Ban...	Dur...	GÖ...	Gön...	Gön...	İDA ...	İHH...	İHH...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	Kızıl...	TRA...	TRA...
▼ Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet	1	1				1	1						1				1		
STK'ların medyayla ilişkileri							1												
Ekip örgütlenmesinde sosyal medya kull		1				1							1				1		
Medyanın kamuoyundaki afet farkındalı	1																		
▼ Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	4	1	1	2	8	2	4	3	3	3	5	2	1	3	1	1	2	1	1
"Afet yönetiminde bir sorun yok."														1					
"Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde k										1	1	1							
Afet için kritik unsurlar konusunda strat							1	1											
Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi			1	1	1		2		1		1								
"Devlet ve STK birlikte hareket etse da							1	1											
Afet yönetiminin giderek gelişmesi							1	1						1			1		
"Afet öncesindeki süreç afet yönetiminc					3														
Afeti önlemede afet farkındalığının rolü			1		2	1	1			1			1						
STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla		1		1	1	1			1	1		1		1	1	1	1	1	1
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo	1						1				2								
Arama kurtarmanın yaygınlaşması gerek	1								1		1								
Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yo	1				1														
Afet karakterindeki farklılıkların standart	1																		
Kişisel çıkarların insan hayatının önüne ç	1		1																

Şekil 68. Afet Yönetimi Çerçevesinin Haberleşme ve İletişim Etkisiyle Birlikte Tespiti Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların STK'lar Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.1.6.1. Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek

Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’deki afet yönetimi anlayışı da tarihsel süreçte değişiklik göstermiş ve güncel hâlini almıştır. Buna karşın, mevzubahis değişimin gelişme yönünde olup olmadığı veya afet yönetiminin yeterliliği konusunda asgari müşterekte birleşilemediğinden bahsedilebilir. Zira bazı katılımcılar afet yönetiminin gelişimini dile getirirken bazıları ise afet yönetimindeki eksikliklere vurgu yapmayı tercih etmişlerdir. Bahsedilen eksiklikler sadece devlet bazlı değil, aynı zamanda STK ve toplum kaynaklı kusurları da içermektedir. Katılımcılar ayrıca, varsayımsal bazı değerlendirmeler de yaparak *kendi perspektiflerinden afet yönetiminin fotoğrafını çekmişlerdir*.

Katılımcıların büyük bir bölümü, afet yönetimi organizasyonunda STK’ların “*neredeyse vazgeçilmez*” konumuna sıklıkla değinmiş ve STK’ların yokluğu durumunda devletin afet yönetimindeki işinin fazlasıyla zorlaşacağını savunmuşlardır. Bu görüşü savunanlar arasında bir İHH ve dört Kızılay şubesi temsilcileri de bulunmaktadır. 38 yaşındaki bir katılımcının STK’ların yokluğu durumunda afet yönetiminde ne gibi farklılıklar olacağı sorusuna verdiği aşağıdaki yanıt, STK’ların afet yönetiminde doldurdukları boşluklara dair önemli bir veridir:

“STK’ların yokluğu sıkıntı yaratır. Devlet bizi kullanacak tabii öyle bir durumda. Kullanacak açıkçası dürüstçe konuşmak gerekir. Devlet yemek mi dağıtsın, vatandaş toplandığında onları mı dağıtsın, güvenliği mi sağlasın? Millete moral mi versin? Arama kurtarma mı yapsın? Hepsi birden büyük yük oluşturur. Tabii yapılabilir belki ama bence yetersiz olur. Bu nedenle STK’lar önemli.” (K2, Erkek)

Başka bir katılımcı, aynı şekilde STK’ların yokluğunun afet yönetimini tamamen bozmayacağı fakat devletin yükünün artacağı fikrindedir. Katılımcı şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“STK’ların yokluğu afet yönetimini aksatır. Devletin sorumluluğu daha da fazlalaşır sonuçta. İşlemez hâle gelmez ama aksayacağını söyleyebilirim.” (K12, 55, Erkek)

Katılımcıların afet yönetimine ilişkin gördükleri en önemli sorunlardan biri sağlıksız yapılaşmadır. Altı STK sağlıksız yapılaşma sorununa dikkat çekerken bu STK’lar arasında hiçbir Kızılay şubesinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda şekil 69 ve şekil 70’te de gösterildiği gibi sağlıksız yapılaşma neticesinde, afetlerle ilgili olarak zorunlu ve kritik stratejilerin geliştirilmesi de son derece önemli hâle gelmektedir. Mevzubahis stratejilerin gerekliliğini vurgulayan katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Binalar çok kötü. Yapı stoğu zayıf. Kentsel dönüşüm mü denir bilemem ama kötü yapı stoğunun dönüşmesi lazım bence. AFAD’a milyar dolar harcayacağına yapı stoğunu iyileştirmeye harca mesela. Bazı meslektaşlarım da çıkarlarını hesap ederek bina yapıyorlar. Zayıf olup olmasını önemsemeyenler var. Bu zayıf binaların çoğunluğu da 1980-2000 yılları arasında. Suçladığımdan değil ama büyük kısmı Turgut Özal dönemine denk geldi.” (K2, 38, Erkek)

“Çok var. Hepsini anlatırsam çok uzun sürer. Ama öncelikle devletin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın depremselliği önemsemesi şart. Yapı denetime önem verilmesi gerekiyor. Öncelikli olarak kamu binaları ve okullar olmak üzere depreme uygun olmayan, zarar görecekt binalar güçlendirilmeli. Deprem sonrasındaki kargaşayı önlemek için afet toplanma alanları, barınma alanları, enerji, telefon hatları gibi unsurların belirlenmesi ve yerleştirilmesi şart. Bunların tümü aynı zamanda halka da anlatılmalı.” (K10, 44, Erkek)

Şekil 69. Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıklı Yapılaşmanın Etkisi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 70. Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıklı Yapılaşmanın Etkisi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

52 yaşındaki başka bir katılımcı depremlerdeki kayıplar konusunda, sağlıklı yapılaşmayı ön plana çıkarmış ve Türkiye ile Japonya’yı karşılaştırmıştır. Afet yönetimi döngüsünde STK’lara düşen rollerin neler olduğu sorusuna katılımcı aşağıdaki eklemeyi yaparak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Afetten önce yapılacaklar çok önemli bence. Burada devletin rolü büyük. İnsanların da afet konusunda bilinçli olması gerekir. Binaların da sağlam olması tabii. Belediyelerin üç kuruş kâr elde etmek için çürük binalara onay vermemesi lazım. Depremlerdeki kayıpların yarısı bilinçsizlikten yarısı çürük binalardan kaynaklanıyor. Mesela Japonya’ya bakıyorsun 8,0 veya 9,0 büyüklüğündeki depremlerde belki bir kişi ölüyor. Türkiye’de öyle değil maalesef.” (K1, Erkek)

Afet yönetimi konusunda katılımcıların değindiği bir başka önemli husus ise afetlerle mücadelede toplumsal afet farkındalığının mevcudiyetidir. Bu anlamda 55

yaşındaki bir STK temsilcisi, afet öncesi sürecin kritikliğine değinmiş ve afet farkındalığının artmasında kamu kurumlarıyla STK'ların konumunu değerlendirmiştir. Afet yönetimi döngüsünde STK'ların rolünü inceleyen soruya katılımcı şu yanıtı vermiştir:

“STK'lar sakinliği sağlamada çok önemli. Ayrıca afet öncesi bence afet sürecinde çok önemli. Burada afet öncesi eğitimleri STK'lar veriyor. Bilgi sahibi bu konuda STK'lar. Halkın da afet farkındalığı hem devlet hem STK'lar sayesinde artarsa önemli olur. Çünkü halk bilinçli olursa korkmalarına da gerek kalmaz. Zayıfatın en aza indirilmesini sağlar böylece STK'lar.

Afet öncesi önemli dediğim gibi. Kamu kurumları ve STK'ların insanların afet bilincini arttırması gerekir. Zarar en aza indirgenir böylece. Diğer türlü afet sonrası maliyet fazla olur. Afet öncesine yapılacak verimli yatırım, bir yıkım durumunda oluşan maliyetten her türlü az olur zaten. Bu neden yapılmıyor bilmiyorum.” (K12, Erkek)

Afet yönetiminin giderek gelişim göstermesi, STK temsilcilerinden bir bölümünün savunduğu bir argüman olarak öne çıkmaktadır. Fakat bu düşünceye sahip olan iki Kızılay temsilcisi daha ziyade devlet ve Kızılay'ı merkeze alırken diğer iki STK ise sivil toplum temelli bir gelişimden söz etmişlerdir. Sivil toplum odaklı gelişimi vurgulayan 54 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların afet yönetimindeki konumlarının geçmişten bugüne nasıl değiştiği sorusunu aşağıdaki gibi yanıtlamıştır:

“99 Depremi çok önemli. Bu depremden önce afetle ilgili STK'lar yoktu. AFAD yoktu. O dönemde AKUT aradan sıyrıldı. Üç dağcı üyeden buraya kadar geldiler. 99'dan bu yana çok yol kat edildi. Şimdi STK'lar savaşımlara bile yardım yapacak duruma geldi.” (K7, Erkek)

Kızılay temsilcisi ise afet yönetiminin gelişim gösterdiği tezini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimine dair sorunlar var mı? Varsa çözüm önerileri ne olabilir?”

K16: “Eskiye nazaran hızlı bir yapı var. Olay yerine çabuk gidilebiliyor. Böylece mağduriyetin en aza indirgenmesi adına çaba gösteriliyor. Devlet ve başta Kızılay olmak üzere diğer STK'lar da bu çaba için çok önemli.”

Araştırmacı: “O hâlde afet yönetimine dair bir sorun olmadığını mı düşünüyorsunuz?”

K16: “Hayır bence bir sorun yok.” (39, Erkek)

Afet yönetiminin STK'larca değerlendirilmesi, afet yönetimine dâhil olan diğer unsurlar dışında STK'ların afet yönetimi organizasyonundaki konumlarının anlaşılması açısından da önemli ipuçları sağlamıştır. Katılımcılar vazgeçilmezlik düzeyi bakımından farklı görüşler belirtseler dahi, STK'ların afet yönetiminde önemsiz olmadığı ve kayda değer bir boşluğu kapattığı konusunda hemfikirdirler. Öyle ki STK'ların afet yönetiminde vazgeçilmez veya hemen hemen vazgeçilmez olduğunu düşünmeyenler bile, STK'ların yokluğu durumunda özellikle afet sonrası

süreçte devletin insanlara yardım ulaştırma süresinin uzayacağını ve rehabilitasyon çalışmalarının sekteye uğrayacağını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla esasen tüm katılımcıların konu hakkındaki bakış açıları, Kaldor'un (2003, s. 11-12) bakış açısına göre sivil toplumun dört ideal türünden biri olan STK'ların görev tanımıyla ve Wiktorowicz'in (2000, s. 45) sivil toplumun işlevlerine dair görüşleriyle de paralellik göstermektedir. Bu iki yazar, sivil toplumun en önemli görevlerinin insani yardım ve sosyoekonomik kalkınmayı sağlamak olduğu fikrinde birleşmektedirler (Kaldor, 2003, s. 11-12; Wiktorowicz, 2000, s. 45).

4.1.6.2. Geleneksel Medya ve Sosyal Medyanın Afet Yönetimini Etkilemesi

Bilhassa XIX. yüzyıldan başlayıp bugüne kadar varlığını koruyan geleneksel medyaya ek olarak son 10-15 yıldır yaygın şekilde kullanımda olan sosyal medya da toplumları ve toplumları ilgilendiren tüm alanları fazlasıyla etkilemektedirler. Bu nedendir ki afet yönetiminin geleneksel ve sosyal medyadan münezzeh olması beklenemez. Tüm bu medya araçları; toplumsal afet farkındalığının artması, afet yönetimi politikalarında değişiklik yapılması veya afet sonrası örgütlenme, arama-kurtarma gibi süreçlerde etkili olabilmektedir. Bu açıdan sosyal medyanın önemi Kahramanmaraş- Pazarcık merkezli depremde daha iyi anlaşılmıştır. Depremden sonra enkaz altında kalan pek çok insan sosyal medya vasıtasıyla konumlarını bildirmiş ve bu sayede kurtarılma şansları olabilmıştır. Ayrıca afet temalı STK'lar da sosyal medya araçları sayesinde hızlı bir şekilde örgütlenebilmekte ve gerekli durumlarda afet bölgesine gidebilmektedirler. Afet yönetiminde böylesine hayati bir önemi olmasına rağmen yalnızca altı STK temsilcisinin medya- afet yönetimi ilişkisinden bahsetmeleri dikkat çekmektedir. Bu anlamda en çok belirtilen hususun STK'lara bağlı ekiplerin örgütlenmesinde sosyal medya kullanımınıdır. Konuya yönelik olarak afetlerden sonra ekiplerin kurulması veya afete katılıp katılmama kararının verilme biçimini irdeleyen soruda bazı katılımcılar şu yanıtları vermiştir:

“Bunu tamamen AFAD belirliyor. Bizim afete katılıp katılmayacağımızı. Ama bir ekibimiz var gerekli durumlar için. Whatsapp grubumuz var. Bir durum olduğunda haberleşiyoruz ve ekibin daraltılması gerekiyorsa ona göre hareket edip ekibi belirliyoruz.” (K13, 33, Erkek)

“...Herhangi bir afet halinde başkanımız liderliğinde üyelerimize haber veriliyor bazı durumlarda. AFAD da bizimle iletişime geçiyor. Sosyal medyadan da

duyulabiliyor tabii. Ayrıca ekibimizin Whatsapp grubu var. Oradan da iletişime geçiliyor. Afet yerine ulaşacak ekipler belirleniyor.” (K19, 25, Erkek)

Geleneksel medyanın STK’larla ilişkileri hususuna yönelik olarak bir katılımcının fikir beyan ettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda katılımcı, örneklem dâhilindeki STK temsilcileri arasında medyayla ilişkilerinin olduğunu ifade eden tek kişidir. 44 yaşındaki temsilci, STK’larına bağlı herhangi bir yayın organı bulunup bulunmadığı sorusunu şöyle yanıtlamıştır:

“Yayın organımız yok. Sosyal medya hesaplarımız var Facebook, Instagram gibi. Ayrıca yerel gazetelerin röportaj istekleri oluyor bazen. Onlarla röportaj yapıyoruz.” (K10, Erkek)

Başka bir STK temsilcisi ise geleneksel medyanın kamuoyundaki afet farkındalığını artırma işlevinin altını çizmiştir. Katılımcı, STK’ların afet yönetiminde sağladığı avantajlar veya ortaya çıkardığı dezavantajlara ilişkin soruya eklemeye yaparak aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

“...Ben kendisini pek sevmem ama Cem Uzan da olumlu katkı sağladı afet yönetimine. İlk özel TV olan Star’ı o açtı. Daha sonra özel TV sayısı arttı ve 99 Depremi’nde olay yerinden canlı yayınlar yaptılar. Haberleri olduğu gibi aktardılar. Bu durum da farkındalık yarattı. Büyük etkisi oldu.” (K9, 47, Erkek)

Daha önce bahsedildiği üzere afet farkındalığının artışı, afetlerle mücadelede önemli bir adımdır. Üstelik literatürdeki pek çok çalışmada medya araçları, afetlerden sonraki süreçlerde afetzedelere yönelik insani yardım veya arama-kurtarma çalışmalarına katkı gibi hususlarda azami fayda sağladığı fikri yaygındır. (Bunce, Partridge and Davis, 2012; Houston vd. 2015; Huang, Chan and Ryder, 2010; Lobb, Mock and Hutchinson, 2012; Smith, 2010). Bu kapsamda değerlendirildiğinde katılımcıların azınlık bir bölümünün konu üzerinde durması son derece düşündürücüdür. Katılımcılardan sadece ikisi geleneksel ve sosyal medyanın afet farkındalığını artırması konusunu hatırlatmıştır. Katılımcılar afet farkındalığının artmasında çoğunlukla devleti ve STK’ları ön plana çıkarmış fakat gelişmiş iletişim teknolojilerine rağmen medya araçlarının rolüne değinmemişlerdir.

4.2. Kamu Kurumlarının Gözünden STK'ların Afet Yönetimindeki Konuları

4.2.1. Kamu Kurumlarının Arka Planları

4.2.1.1. Kamu Kurumlarının Profilleri

Balıkesir ilindeki afet yönetimi dâhilinde bulunan kamu kurumlarının profilleri değerlendirildiğinde ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Zira güncel isimleri dikkate alındığı takdirde örneklemedeki tüm kurumların XX. yüzyılda kurulduğu gerçeği söz konusudur. Örneğin Balıkesir’de İtfaiye Daire Başkanlığı 1926’da, değişen ismiyle BBB İtfaiye- Afet Yönetimi ise 2014’te kurulmuştur. Bir diğer örneği ise AFAD oluşturmaktadır. AFAD’ın temelini teşkil eden Sivil Savunma Genel Müdürlüğü 1958’de kurulmasına karşın, AFAD’ın kuruluşu 2009’da olmuştur. Dolayısıyla çizelge 6’da belirtilen kuruluş yılları, ilgili kurumların güncel isimlerine ait tarihlerdir. Bu kapsamda en yaşlı kamu kurumunun UMKE Balıkesir, en gencinin ise Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu olduğu görülmektedir (Çizelge 10).

Üye sayıları incelendiğinde BBB İtfaiye- Afet Yönetimi 673 üye ile en fazla, Edremit Belediyesi Afet İşleri Komisyonu ise 3 üyeye en az üyeye sahip kurumdur. Afet yönetimindeki en önemli organlardan biri olan AFAD Balıkesir’in üye sayısı ise 62’dir (Çizelge 10).

Çizelge 10. Balıkesir İlinde Afet Yönetimi Kapsamında Faaliyet Gösteren Kamu Kurumlarının İsimleri, Kuruluş Yılları ve Üye Sayıları

Kamu Kurumunun İsmi	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı
AFAD Balıkesir	2009	62
BBB İtfaiye- Afet Yönetimi	2014	673
Balıkesir Devlet Hastanesi Afet ve Acil Birimi	2016	180
Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi	2015	55

Çizelge 10-devamı

Balıkesir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Sivil Savunma Birimi	2014	10
Balıkesir Orman Bölge Müdürlüğü Orman Yangınlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü (Şekil 71)	2012	23
Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu	2021	5
Edremit Belediyesi Afet İşleri Komisyonu	2019	3
UMKE Balıkesir	2004	250

Şekil 71. Balıkesir Orman Bölge Müdürlüğü Orman Yangınlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü Binası

Şekil 72’de, *kamu kurumlarının arka planları* alt temasıyla ilgili olarak kamu kurumları temsilcilerinin kullandıkları kod ve alt kodların sayıları gösterilmektedir. Kamu kurumlarının profilleri kodu, soruların yapısı gereği tüm katılımcılar tarafından ve toplam 22 defa kullanılmıştır. Ayrıca *uzmanlık sahası* yedi katılımcı

tarafından toplam 13 kez kullanılarak en çok, *gönüllülük esas* ise yalnızca bir katılımcı tarafından bir defa kullanılarak en az tercih edilen alt kodlar olmuşlardır.

Şekil 72. Kamu Kurumlarının Arka Planları Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Temsilcileri Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 73 ve şekil 74, *kamu kurumlarının arka planları* alt teması bağlamında her bir kamu kurumunun kullandığı kodu ve alt kodları yansıtmaktadır.⁵ Buna göre *kamu kurumları profilleri* kodunu 6 defa ile en fazla Balıkesir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Sivil Savunma Birimi'nin kullandığı görülmektedir. Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi ise üyelerin nitelikleri alt kodunu en çok kullanan kurumdur (3 defa).

⁵ Kamu kurumlarına göre kullanılan kodların ve alt kodların grafik ve sayısal görünümünü ortaya koyan kod matris ilişkileri tarayıcısında, STK'lardaki durum aynen geçerlidir. Zira kod matris tarayıcısının üst sütunundaki kamu kurumu isimleri bütünüyle görüntülenmek istendiği zaman, sayfa boyutunun uygun olmaması sebebiyle şekiller net olarak yansıtılamamaktadır. Bu nedenle isimler burada ve sonraki bölümlerdeki tüm kod matris tarayıcılarında kısa şekilde verilmiştir. Sıralama soldan sağa şu şekildedir: UMKE Balıkesir, Balıkesir Orman Bölge Müdürlüğü Orman Yangınlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü, Balıkesir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Sivil Savunma Birimi, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi, Edremit Belediyesi Afet İşleri Komisyonu, Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu, Balıkesir Devlet Hastanesi Afet ve Acil Birimi, BBB İtfaiye- Afet Yönetimi ve AFAD Balıkesir.

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Kamu Kurumlarının Profilleri	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kuruma katkı sağlayan gönüllü sayısı		■	■	■				■	
Uzmanlık Sahası	■	■	■	■			■	■	■
Kuruluş Tarihi	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Gönüllülük Esas!	■								
Kuruma Katkı Sağlayan Üye Sayısı	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Üyelerin Nitelikleri	■	■	■	■			■		

Şekil 73. Kamu Kurumlarının Arka Planları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Kamu Kurumlarının Profilleri	3	3	6	3	1	1	1	2	2
Kuruma katkı sağlayan gönüllü sayısı		1	1	1				1	
Uzmanlık Sahası	3	3	2	1			1	2	1
Kuruluş Tarihi	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gönüllülük Esas!	1								
Kuruma Katkı Sağlayan Üye Sayısı	2	1	1	1	1	1	1	2	1
Üyelerin Nitelikleri	2	2	1	3			1		

Şekil 74. Kamu Kurumlarının Arka Planları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

Kamu kurumlarının uzmanlık alanları değerlendirildiğinde, tıpkı STK'larda olduğu gibi farklı uzmanlık alanları bulunmaktadır. Hatta bazı kurumların kendi bünyelerinde dahi pek çok uzmanlık alanlarının mevcudiyetinden söz edilebilir. Bu bağlamda bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Araştırmacı: “Biriminizin uzmanlık sahasından bahsedebilir misiniz?”

K28: “*Crush sendromunu* duymuşsunuzdur. Bir insan uzun süre enkaz altında kaldığında o ezilme, yaralanma, travma gibi etkilerle birlikte enkazdan çıkarsa bile 6-8 saat kadar sonra böbrek yetmezliği gibi durumlardan dolayı hayatını kaybeder. 99 Depremi’nde bu olay görüldü. Sağlık sistemindeki bu profesyonelleşme ve kuruluşumuzun ortaya çıkmasıyla enkaz altında kalanlara serum takma gibi hayat kurtarıcı müdahaleler yapılıyor artık. Crush sendromunun önüne geçmek için çok önemliydi örneğin bu tedbir. Bunun dışında kuruluşumuz afetzedelerle yakınlaşmayı da sağlıyor. Bizim ekibimizde psikolojik destek veren uzmanlar da var mesela. Bunlar travma yaşamış insanlarla samimi ilişkiler kuruyorlar. Ekibimizdeki personeller içerisinde uzman doktor, hemşire, pratisyen, sağlık memuru, laborant, 112 personeli, ebe, su altı hekimi (hiperbarik), yaşlılara yönelik evde bakım teknisyeni, şoför gibi pek çok farklı meslekten insanlar var. Bu insanların tümü gönüllüler. Depremlerde halk sağlığının iyileştirilmesi için çalışıyoruz çoğunlukla.”

Araştırmacı: “Su altı hekimliği nedir peki? Biraz bilgi verebilir misiniz?”

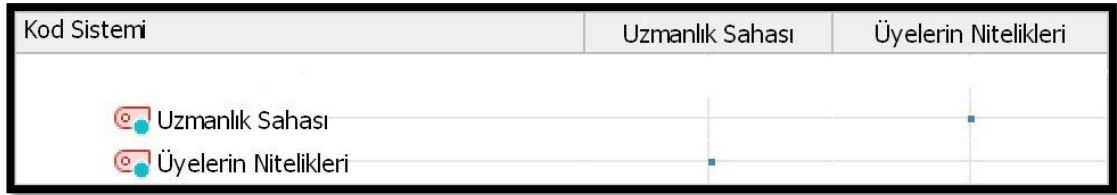
K28: “Bu meslekte sadece 2 yıl önce ilk kez personel aldık. 2 su altı hekimimiz var. Dalışta karbonmonoksit solunmasıyla ilgili travmalara yönelik oksijen tedavisi uyguluyorlar örneğin.” (25, Erkek)

Araştırmacı: “Biriminizin uzmanlık sahası nedir?”

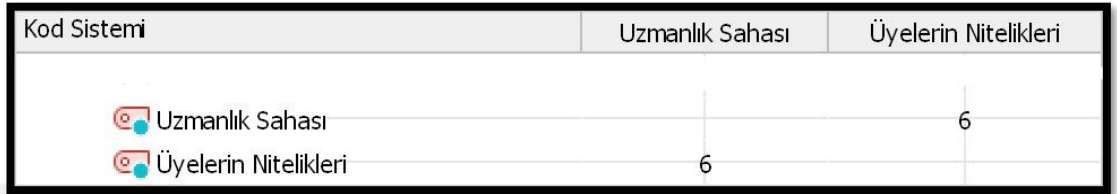
K25: “İlk yardım eğitim uzmanlarımız bulunuyor. Okullara elektrik kontrol yapıyoruz. Asbest sökümü uzmanlarımız da var. Toplam 300 arama kurtarma uzmanımız var. 50 de yangın uzmanımız ve yangın eğitimcimiz bulunuyor. Hijyen işlemleri için de ayrı birimimiz var.” (48, Erkek)

Kamu kurumlarından bir kısmının uzmanlık alanlarını ifade eden bu görüşler, aynı zamanda üye nitelikleri hakkında da önemli veriler sunmaktadır. Zira kamu kurumlarının uzmanlık alanları, tıpkı STK'larda olduğu gibi üyelerinin nitelikleriyle ilişkilidir (Şekil 75 ve Şekil 76). Söz konusu niteliklerin bazı ilgi çekici yönleri de bulunmaktadır. Bu yönlerden birini 50 yaşındaki bir temsilci ifade etmiş ve bağlı olduğu birim hakkında bilgi verirken aşağıdaki cümleleri kullanmıştır:

“AFAD’a bağlıyız. Yaptığımız her türlü yangın önleme, tatbikat vs. faaliyetlerimiz onlara bağlı. 7126 sayılı “*Sivil Savunma Kanunu*” altında koruyucu güvenlik, yangın, deprem, sel gibi tabii afetlere yönelik birimiz. Ama daha çok yangına odaklıyız. Yangınla mücadele, arama kurtarma gibi ekiplerimiz var. 2009’da sivil savunma teşkilatları lağvedildi ve İçişleri Bakanlığı’ndan ayrıldı. Bağlı oldukları kurumların alt birimleri olarak mevcutlar artık o yıldan sonra. Biz de öyleyiz. Kimyasal silahlara karşı korunma eğitimleri olan arkadaşlarımız bile var.” (K26, Erkek)

Şekil 75. Uzmanlık Sahası ve Üyelerin Nitelikleri Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 76. Uzmanlık Sahası ve Üyelerin Nitelikleri Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Afetlerin çok boyutlu ve karmaşık yapısı göz önüne alındığında, Balıkesir ilindeki kamu kurumlarının uzmanlık sahaları ve üye nitelikleri açısından çeşitlilik arz etmesi önemlidir. Bu nedenle, örneklemdaki kamu kurumlarından neredeyse hiçbirinin salt tek bir alanda öne çıkmaması, afetlerle mücadelede verimlilik artışına imkân vermektedir. Çünkü ABD’deki NVOAD ve FEMA örneklerinden de anlaşılacağı üzere afet yönetimindeki paydaşların uzmanlık alanları ne kadar farklı türlerde ve kapsayıcı olursa, afet organizasyonunun niteliğinde de o denli artış şansı doğmaktadır (FEMA, 2021).

Kamu kurumlarının pek çoğunda, STK’ların temellerinden birini oluşturan gönüllü katılımın önemli bir payı bulunmaktadır. Hatta bu anlamda birime bağlı ekiplerde yer almak için gönüllü olmayı dahi şart koşan kamu kurumları mevcuttur. 48 yaşındaki temsilci, afet yönetiminde STK’lara söz hakkı verilip verilmediğini irdeleyen soruya verdiği cevaba ekleme yapmış ve birimlerinin gönüllülük şartını şu biçimde belirtmiştir:

“...Bizim ekibimizin tamamı AFAD gönüllüsü. Hatta AFAD gönüllüsü olmayanları ekibe almıyoruz. Böyle bir şartımız var. AFAD eğitmenlerimiz de bulunuyor ekipte.” (K25, Erkek).

Öte yandan birimlerine bağlı gönüllülerin fazlalığını vurgulayan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu noktada katılımcılar, STK’larla ilgili soruları kendi

kurumlarındaki gönüllülerle ilişkilendirerek yanıtlama gereksinimi duymuşlar ve şu ifadeleri kullanmışlardır:

Araştırmacı: “Afetlerle ve afet yönetimiyle ilgili devlet bazlı planlarda, projelerde veya stratejilerde STK'lara da söz hakkı verilmekte midir?”

K27: “STK'lara planlarda söz hakkı verilmiyor. Fakat başvurularda da dışlanmıyorlar kesinlikle. Mesela Genç Kent Konseyi başkanı orman gönüllüsü olmak için başvurdu bize ve eğitim aldı. Bunun dışında 1496 tane gönüllümüz var. Temmuz 2022'de yaşanan Kepsut Karagöz yangınında da gönüllülerin iş yaptıkları 10 kişilik bir konsey bulunuyordu. Dediğim gibi planlamalarda STK'lara görev verilmiyor ama başvuruları kabul ediliyor.” (56, Erkek)

Araştırmacı: “STK'ların afet yönetimindeki kapasitesi ve rolüne ilişkin Balıkesir halkının güveni sizce ne düzeydedir?”

K21: “...STK'lar halka verilen afet eğitimlerini de kamu kurumlarıyla yürütmeliler. Biz mesela 2 sene önce toplam 70 bin kişiye eğitim verdik Balıkesir il bazında. Şu anda da 315 gönüllü itfaiyecimiz ve 1400 civarında da sivil afet ve yangın gönüllümüz bulunuyor.” (46, Erkek)

Kamu kurumlarının, STK'lara yönelik bakış açılarının anlaşılmasına yönelik sorulara kendilerinden örnekler vererek gönüllülüğün altını çizmeleri sebebiyle sivil topluma *-en azından bütünüyle-* karşı bir pozisyonda yer almadıklarından bahsedilmesi olasıdır. Örneklemdeki kamu kurumlarına bağlı çalışan uzmanların yanı sıra AFAD (Şekil 77) ve BBB İtfaiye- Afet Yönetimi (Şekil 78 ve Şekil 79) gibi afet organizasyonundaki kritik pozisyona sahip kurumlardaki pek çok gönüllü mevcudiyetinin yanı sıra bazı katılımcıların bünyelerindeki gönüllü sayılarını belirtmeleri ve sık sık gönüllülüğün önemini ortaya koymaları da bu doğrultuda kayda değer veriler sağlamaktadır.

Şekil 77. AFAD Balıkesir Lojistik Deposu (Solda) ve Merkezi (Sağda)

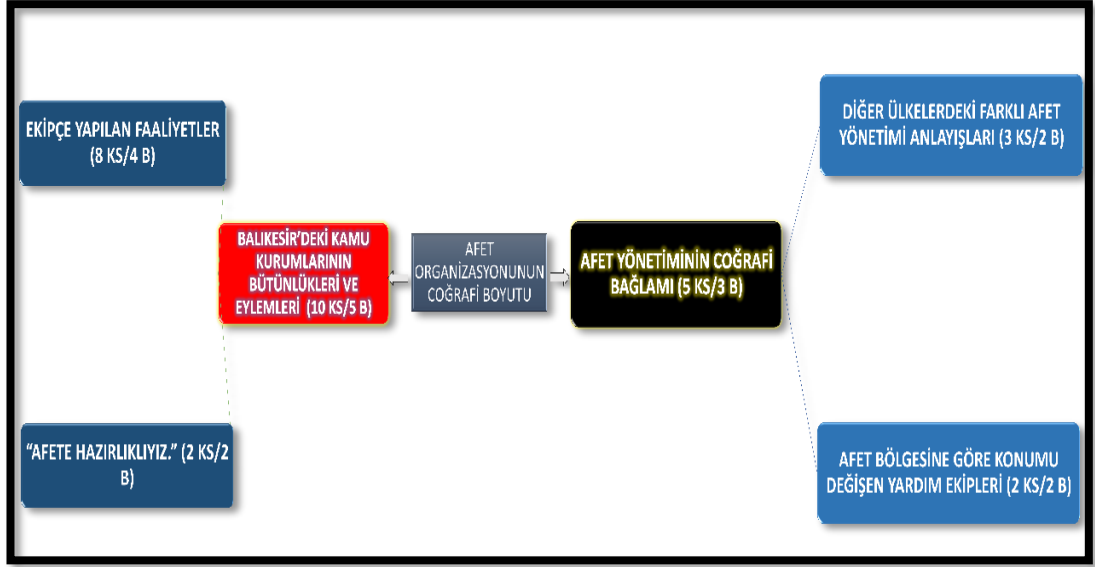
Şekil 78. BBB İtfaiye- Afet Yönetimi'nin Bulunduğu Balıkesir Afet Koordinasyon Merkezi'ne (BAKOM) Ait Bina

Şekil 79. BBB İtfaiye- Afet Yönetiminin Kullanımındaki Yangın Gözetleme Kulesi ve İtfaiye Araçları

4.2.2. Afet Organizasyonunun Coğrafi Yönü

Ülkelerin pek çok unsurun bir araya gelmesiyle şekillenen mekânsal karakterleri, aynı zamanda afet organizasyonunu da etkilemektedir. Afet organizasyonunun ve dolayısıyla afet yönetimiyle alakalı tüm süreçlerin somut bir yapıya kavuşması ve hayata geçmesi ise nihai karar organı olan devletin sorumluluğundadır. Bu nedenle, afet organizasyonunun evvelki bölümlerde zikredilen ülke bazlı değişimlerinin esas sebebi, evvela mekânsal karakterlerin siyasi boyutunda aranmalıdır. Devletin icra mercilerini teşkil eden kamu kurumlarının afet organizasyonundaki coğrafi boyuta dair bakış açıları, bu sebeple ziyadesiyle faydalıdır. Çalışmada katılımcılar, bağlı oldukları kamu kurumlarının bütünlükleriyle faaliyetlerini daha çok ele almışlar ve bu anlamda Balıkesir ilindeki kamu kurumlarının afet organizasyonundaki katma değerlerini coğrafi yönüyle ortaya koymuşlardır (Şekil 80).

Şekil 80. Afet Organizasyonunun Coğrafi Yönü Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Afet organizasyonunun coğrafi yönünü ilgilendiren kod matris ilişkileri tarayıcısı dikkate alındığında, ekipçe yaptıkları faaliyetleri en çok vurgulayan kamu kurumunun UMKE Balıkesir olduğu anlaşılmaktadır. Afet yönetiminin coğrafi bağlamının en çok altını çizen kurum ise Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu'dur. Kurumun temsilcisi, bu konuda diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anlayışlarını iki defa vurgulamıştır (Şekil 81 ve Şekil 82).

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı						■		■	■
Afet bölgesine göre konumu değişen ya						■		■	
Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anl.						■			■
▼ Balıkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri	■	■	■	■					■
"Afete hazırlıklıyız."			■	■					
Ekipçe yapılan faaliyetler	■	■	■						■

Şekil 81. Kamu Kurumlarının Arka Planları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Afet Yönetiminin Coğrafi Bağlamı						3		1	1
Afet bölgesine göre konumu değişen ya						1		1	
Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anl.						2			1
▼ Balıkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri	3	1	3	1					2
"Afete hazırlıklıyız."			1	1					
Ekipçe yapılan faaliyetler	3	1	2						2

Şekil 82. Kamu Kurumlarının Arka Planları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumlarına Göre Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.2.2.1. Balıkesir'deki Kamu Kurumlarının Bütünlükleri ve Faaliyetleri

Kamu kurumlarının farklı uzmanlık alanlarını barındırması, faaliyetlerinin de çeşitlilik arz etmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin 38 yaşındaki bir katılımcı son birkaç yıllık süreçteki afetlere yönelik faaliyetleriyle ilgili soruya cevaben, bağlı olduğu kurumun deprem sonrası müdahale dışında iyileştirme safhasındaki rolünü de vurgulayarak farklı uzmanlık alanlarındaki ve bölgelerdeki etkinliklerini şöyle açıklamıştır:

“Öne çıkanlar olarak İzmir ve Elâzığ depremlerini söyleyebilirim. Bunlara yönelik iyileştirme çalışmalarına katkı sağladık mesela. Tabii iyileştirme çalışmaları afet sürecinin diğer aşamalarından daha uzun sürüyor. Örneğin İzmir Depremi'nin üzerinden neredeyse 1,5-2 yıl geçti ama iyileştirme çalışmaları sürüyor hâlâ. Verdiğimiz eğitimler de hafta içi hafta sonu her zaman oluyor. Talep eden herkese 9'ar gün boyunca arama- kurtarma, ilk yardım, yangın gibi eğitimler veriyoruz.

Bunların dışında arazide arama- kurtarma çalışmalarımız oluyor. Özellikle yaşlıların kayıp vakaları çok oluyor Balıkesir'de.” (K20, Erkek)

Yine aynı soruya karşılık, bazı katılımcılar odak noktalarının yangın olduğunu belirtmelerine karşın farklı uzmanlık alanlarında ve Balıkesir dışındaki bölgelerde de çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultudaki katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Orman yangınlarına müdahale ediyoruz biz. Diğer afetlere yönelik bir müdahalemiz olmuyor. Ama şu var mesela sel gibi afetlerde araç ve personelde gönderdiğimiz oluyor. Ama doğrudan bir müdahalemiz yok orman yangınlarındaki gibi. Bir süre önce dağlık bir alanda yoğun karda mahsur kalan askerlere de greyder göndermiştik. Bu gibi şeyler oluyor. Bir buçuk ay önce yaşanan Datça Orman Yangını'na da müdahale ettik.” (K27, 56, Erkek)

“İzmir Depremi, Kastamonu Seli, Marmaris'te hem geçen yıl hem bu yıl olan orman yangınları, Kepsut, Kütahya Emet ve Akhisar'daki orman yangınlarına katıldık. Ufak çaplı da olsa ayrıca Çanakkale'deki gemi yangınına da katılmıştık. Balıkesir'de öyle oluyor ki bazen günlük 73-74 olaya müdahale ediyoruz. Ama 365 gün ortalaması genelde gün başına 25-30 olay.” (K21, 46, Erkek)

Balıkesir ilindeki kamu kurumlarının bütünlüklerini ve dayanışmalarını, afete hazır bulunduğu teziyle savunan katılımcıların varlığından da bahsetmek mümkündür. Buna dair iki temsilci, STK yokluğunun afet yönetimini nasıl etkileyeceği sorusunda devletin gücünün altını çizerek afetlere hazırlıklı olduğunu şu cümlelerle dolaylı şekilde anlatmıştır:

“Şimdi burada kazan-kazan durumu var aslında. AFAD'ın yetersiz kalması durumunda belediye çalışıyor. O da yetersiz kalırsa jandarma, olmazsa ordu devreye giriyor. Dolayısıyla devlet büyük organizasyon. Yetersiz kalmaz.” (K25, Erkek)

“Uzun yıllardır afet konusunda tecrübe kazandı devlet. Özellikle 1999 Depremi'nden sonra. 23 yıl olmuş. Tabii afetlerin üstesinden gelir o nedenle devlet. Kalifiye personele sahip çünkü devlet. AFAD'ın toplam 13 bin personeli var örneğin. Devlet geç olsa da ulaşır afet bölgesine.” (K26, 50, Erkek)

Başka bir katılımcı, afete hazırlık durumunu kendi kurumu açısından belirtmiştir. Katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimi kapsamında sorunlar bulunuyor mu? Bulunuyorsa buna yönelik çözüm öneriniz nedir?”

K26: “İl bazında teşkilatlanmış yetkin kurumlara ihtiyaç var. Kadroların da artması lazım. Yetersiz bence. Ayrıca personelin masa personeli değil saha personeli olması lazım. Sahaya inmeleri lazım bence.

Ayrıca afet planlarının da kâğıt üstünde kalmayıp uygulanması lazım. Bakın bizim bu dolabımızda bir sürü dosya var. Fakat öyle duruyor. Dolapta kalmamalı bu planlar.”

Araştırmacı: “Neden uygulamaya geçmiyor peki bunlar?”

K26: “Çünkü mesela bizim kurumumuz daha çok tarım odaklı olduğu için tarım, hayvancılık, meyve, sebze gibi şeyler için sorumlu ekipler her gün sahaya gidip çalışma yapabiliyor. Yangın, deprem ise her gün olan şeyler değil.”

Araştırmacı: “Dolapta kalması afetlere hazırlıklı olma durumunuzu etkiliyor mu peki? Hazırlıklı mısınız afetlere?”

K26: “Evet hazırlıklıyız. O konuda bunu söyleyebilirim rahatlıkla.” (50, Erkek)

Katılımcıların hatırı sayılır bölümünün ifadeleri göz önüne alındığı takdirde kamu kurumlarının fazlasıyla öz güvenli olduklarını ve devletin gücünü ön plana çıkardıklarını ifade etmek mümkündür. Üstelik sonraki bölümlerde değinileceği üzere, STK'lara ihtiyaç olmadığını dahi belirten katılımcılar bulunmaktadır. Fakat dünyada gelişmiş ve güçlü ülkelerde bile afet yönetiminde STK'lara gereksinim duyulması gerçeği ortadayken bu anlayışın ne kadar sağlıklı olduğu, sorgulanması icap eden bir husustur.

4.2.2.2. Afet Yönetiminin Coğrafi Yönü

Afet yönetiminin hem Türkiye geneli hem de Balıkesir özelinde ele alınması ve diğer ülkelerle mukayese yapılması, afet yönetimi coğrafyasının bir başka dikkate değer noktasıdır. Zira ülkelerin mekânsal karakterleri farklı olsa da afet yönetiminde mutlaka benimsenmesi ve örnek alınması gereken yaklaşımlar da bulunmaktadır. Öte yandan kamu kurumu temsilcilerinden sadece ikisinin ülke bazlı kıyaslama yoluna gittikleri görülmektedir. Bu kıyaslamalardan birini yapan 27 yaşındaki katılımcının yaptığı tespit, ülke kıyaslamasının yanı sıra afet yönetimini ilgilendiren bir öneri de içermektedir (Şekil 83, Şekil 84 ve Şekil 85). Türkiye’deki afet yönetimindeki sorunları irdeleyen soruya aşağıdaki biçimde yanıt vermiştir:

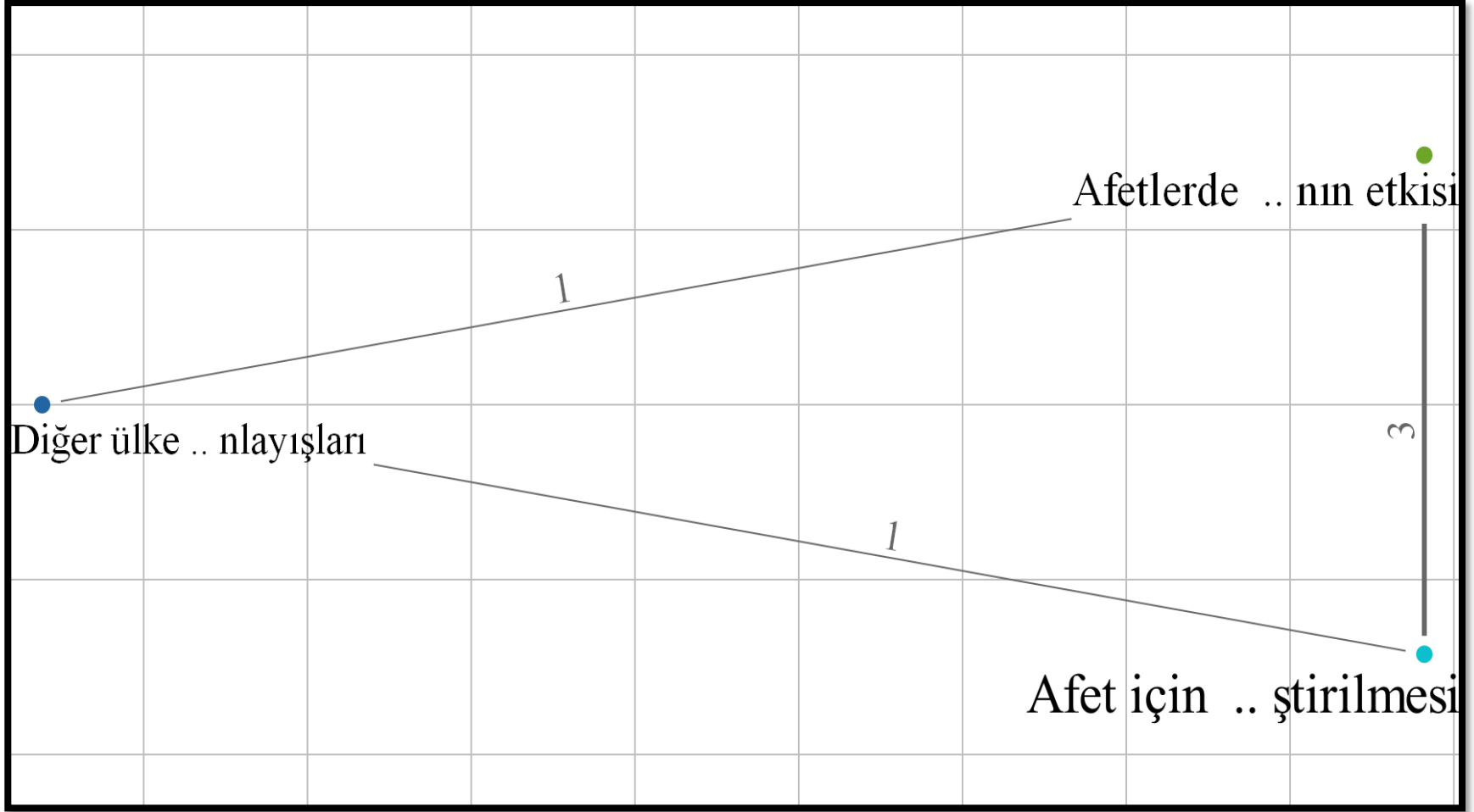
“...Bunun dışında 5 katlı binalarda çatıların kalkması lazım. Amerika’da filmlerde vs. görüyorsunuz çatı denen bir şey yok binalarda. Çatı neden kalkmalı? Çünkü kiremitler bir fırtınada düşebiliyor. Cana veya mala zarar geliyor. Pergolalar (*gölgelik*) düşebiliyor teraslardan. Bunların da büyük tehlikesi var.” (K23, Erkek)

Kod Sistemi	Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anlayışları	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi	Afetlerde sağlıklı yapılaşmanın etkisi
Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anl			
Afet için kritik unsurlar konusunda strat			
Afetlerde sağlıklı yapılaşmanın etkisi			

Şekil 83. Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıklı Yapılaşmanın Etkisi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anlayışları	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi	Afetlerde sağlıklı yapılaşmanın etkisi
Diğer ülkelerdeki farklı afet yönetimi anl		1	1
Afet için kritik unsurlar konusunda strat	1		3
Afetlerde sağlıklı yapılaşmanın etkisi	1	3	

Şekil 84. Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıklı Yapılaşmanın Etkisi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 85. Diğer Ülkelerdeki Farklı Afet Yönetimi Anlayışları, Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi ve Afetlerde Sağlıksız Yapılaşmanın Etkisi Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

Bir diğ er katılımcıysa ABD- Türkiye kıyaslaması yapmış ve afet yönetimindeki farklı uygulamaların altını çizmiştir. Doğal afet dışındaki afetlerin de Türkiye'yi etkilediğini hatırlatan katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Siz araştırmışsınızdır ABD’de mesela afet kanununda özel sigorta devreye girebiliyor. Ayrıca her eyalette farklı afet kanunları olabiliyor. En çok etkilendikleri afete göre değişiyor. Mesela bazı eyaletlerde heyelan odak noktası oluyor, bazılarında deprem, bazılarında hortum. Bizde öyle değil şu an. Doğal afet boyutundan ve odağından çıktı artık. İnsani yardım da var ve çok önemli. Teknolojik ve beşerî afetler de örneğin göç gibi bunlar çok önemli.” (K20, 38, Erkek)

Katılımcıların coğrafi bağlamda üzerinde durdukları bir diğ er konu ise afet bölgesine göre konumları değişen yardım ekipleridir. İki kamu kurumu temsilcisi konuyla ilgili görüş bildirmiş ve Balıkesir’deki olası bir afet durumunda çevre illerden gelebilecek potansiyel yardımları ön plana çıkarmışlardır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Araştırmacı: “Sizce STK’ların yokluğu durumunda afet yönetiminde ne gibi farklılıklar olur?”

K21: “Afet Balıkesir’de yaşanırsa kamu kurumları olarak biz kendimiz de yapamayız zaten. Önce can gelir. Büyük çaplı olaylarda devlet kurumları da sağlayamaz o yüzden. Balıkesir’de olursa Manisa, Çanakkale, Bursa, İstanbul gibi çevre illerden yardımlar gelir bize dolayısıyla. Ama tabii afetin büyüklüğüne, yani daha doğrusu afetin oluşturduğu etkiye ve verdiği zarara göre değişir bu durum.” (46, Erkek)

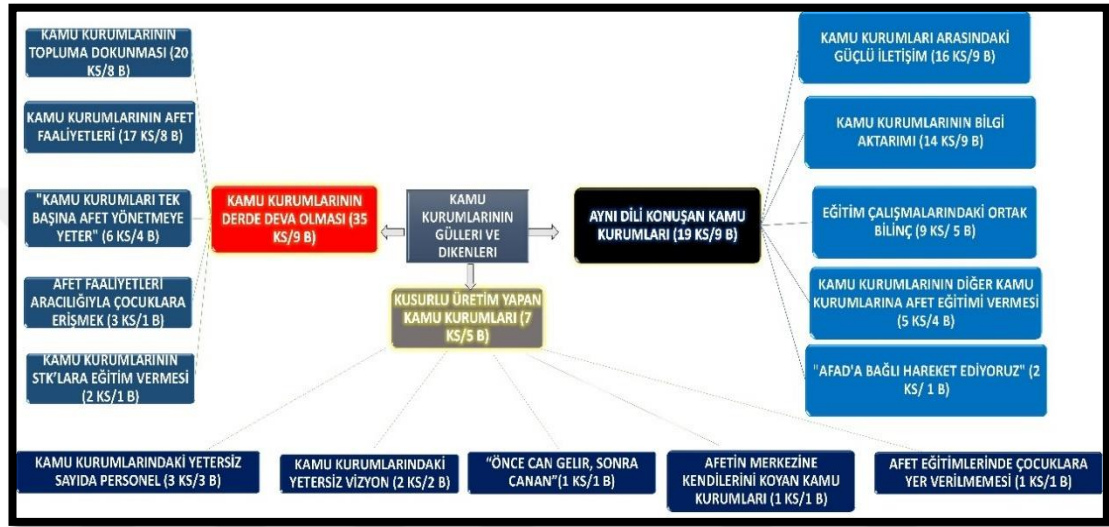
Araştırmacı: “Sizce afet yönetiminde AFAD’ın/ devlet kurumlarının ve Balıkesir’deki STK’ların kapasitesi arasında farklılıklar bulunmakta mıdır? Cevap evetse ne gibi farklar vardır?”

K23: “STK’ların yardımda pek etkisi olmaz bence. Gönen’de bir arkadaşım var. AFAD’ın ekipman açısından gelişmiş olduğunu söylüyor. Doğrudur bilemem. Ama bir afet durumunda Çanakkale’den, Bursa’dan vs. çevreden gelir yardımlar. Ama devletin imkânları daha fazla tabii STK’lardan.” (27, Erkek)

Afet yönetiminin coğrafyası, afet yönetimi kavramının belki de en önemli boyutlarından birisidir. Fakat kamu kurumu temsilcilerinin az bir kısmının bu konuda görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlerden bir tanesinde bazı STK temsilcilerinin de değindiği “*Önce can, sonra canan.*” düsturunun varlığı, diğ erinde ise afet yönetiminde STK’ların yardımının fazla olmayacağı yönündeki değerlendirmeler ilginçtir. Diğ er yandan coğrafi anlamda hem kendilerinin hem de diğ er kamu kurumlarının dayanışma ve faaliyetlerini daha çok zikretmişlerdir. Afet yönetiminin coğrafi yönü açısından STK’lar gibi kamu kurumları da afet bölgesine göre farklı bölgelerden gelebilecek yardımları, ülkelerin afet yönetimi anlayışları kıyaslamasından fazla kullanmışlardır.

4.2.3. Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri

Evveldi bölümlerde de dile getirildiği gibi insanların yer aldığı hiçbir ortam ya da grup kusurdan münezzehtir değildir. Bu durum toplumsal yapının en üst katmanını oluşturan devlette ve devletin icra organları olan kamu kurumlarında da geçerlidir. Dolayısıyla kamu kurumlarının STK'lar gibi hem olumlu hem de olumsuz yönlerinden söz edilebilir. Çalışmada ise katılımcıların çoğunlukla kamu kurumlarının pozitif taraflarını dile getirdikleri görülmektedir (Şekil 86).

Şekil 86. Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Kamu kurumlarının gülleri ve dikenleri alt temasını içeren kod matris ilişkileri tarayıcısını yansıtan şekil 87 ve şekil 88 incelendiğinde, kamu kurumlarının pozitif yanlarını 8 defa ile en çok Balıkesir Devlet Hastanesi Afet ve Acil Birimi'nin altını çizdiği anlaşılmaktadır. *Aynı dili konuşan kamu kurumları* kodunu en fazla kullanan kurum ise Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi'dir. İlgili kurum bu konuda kamu kurumları arasındaki güçlü iletişimin üzerinde 5 kez durmuştur. Ayrıca, kamu kurumlarının olumsuz yönleri, alt temaya ait üç kod içinde en az belirtilen husus olmuştur.

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları	■	■	■	■				■	
"Önce can gelir, sonra canan"								■	
Afetin merkezine kendilerini koyan kamu				■					
Kamu kurumlarındaki yetersiz sayıda pe		■	■					■	
Kamu Kurumlarındaki Yetersiz Vizyon	■		■						
Afet Eğitiminde Çocuklara Yer Verilmem	■								
▼ Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları	■	■	■	■	■	■	■	■	■
"AFAD'a bağlı hareket ediyoruz"			■						
Kamu Kurumlarının Diğer Kamu Kurumlar	■	■				■	■		
Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç	■			■		■	■	■	
Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları	■	■	■	■		■	■	■	■
▼ Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Afet faaliyetleri aracılığıyla çocuklara eri				■					
"Kamu kurumları tek başına afet yönetir			■		■	■	■		
Kamu kurumlarının STK'lara eğitim verm		■							
Kamu kurumlarının afet faaliyetleri		■	■	■	■	■	■	■	■
Kamu kurumlarının topluma dokunması	■		■	■	■	■	■	■	■

Şekil 87. Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları	2	1	1	1				2	
 "Önce can gelir, sonra canan"								1	
 Afetin merkezine kendilerini koyan kamu				1					
 Kamu kurumlarındaki yetersiz sayıda pe		1	1					1	
 Kamu Kurumlarındaki Yetersiz Vizyon	1		1						
 Afet Eğitiminde Çocuklara Yer Verilmem	1								
▼ Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları	3	1	2	5	1	2	3	1	1
 "AFAD'a bağlı hareket ediyoruz"			2						
 Kamu Kurumlarının Diğer Kamu Kurumlar	2	1				1	1		
 Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim	3	1	1	5	1	2	1	1	1
 Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç	2			4		1	1	1	
 Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları	3	1	2	4		1	1	1	1
▼ Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması	2	3	3	2	4	5	8	4	4
 Afet faaliyetleri aracılığıyla çocuklara eri				3					
 "Kamu kurumları tek başına afet yönetir			1		1	2	2		
 Kamu kurumlarının STK'lara eğitim verme		2							
 Kamu kurumlarının afet faaliyetleri		1	2	1	2	3	2	3	3
 Kamu kurumlarının topluma dokunması	2		1	3	2	1	4	3	4

Şekil 88. *Kamu Kurumlarının Gülleri ve Dikenleri* Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.2.3.1. Kamu Kurumlarının Derde Deva Olması

Katılımcılar, kamu kurumlarının olumlu taraflarından bahsederken en çok toplumsal hizmetlerin üzerinde durmuşlardır. Bu doğrultuda, son birkaç yıllık süreç içerisinde birimlerinde afetlerle ilgili yapılan etkinliklerin neler olduğuna dair soruda bir katılımcı, Türkiye çapında yapılan bir projeden ve bu projedeki konumlarından söz ederek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Türkiye çapında Arama Kurtarma Birimleri (AKUB) olarak 2565 kişiyle iklim değişikliği eylem planı kapsamında çalıştık. Balıkesir Valiliği'nin organizasyonu ve Balıkesir Kent Konseyi Afet ve Kriz Çalışma Grubu'nun desteğiyle bu yıl önemli ve geniş kapsamlı bir projemiz oldu. “*Balıkesir Afetlerin Farkında (BAF)*” isimli proje. 2021 yılının Türkiye’de afet eğitim yılı olarak kabul edilmesi sebebiyle ne yapabiliriz diye düşündük ve BAF’ı yaptık. 5 ilçede 15 okulda yaptık bunu. Özel okullar dahil değildi sadece devlet okulları vardı. Bu kapsamda yaklaşık 10 bin ilk ve ortaokul öğrencisi ve 1000 personelle bir afet tatbikatı çalışmamız oldu (Şekil 89). AFAD da katıldı bu tatbikata. Afetleri tiyatro yoluyla öğrencilerin de katılımıyla anlattık. Yangın söndürme tatbikatları da yapıldı. Birçok stant açıldı okullarda öğrencilere bilgi verilmesi için. Bu stantlarda afetler öğretmenlerimiz ve personelimiz tarafından görsel olarak anlatıldı. Afet toplanma alanları tabelalarla gösterilip bu alanların ne anlama geldiği öğrencilere aktarıldı. Animasyonla afetleri anlattık. Afetlerle ilgili haberleri skeç şeklinde öğrencilerin katılımıyla eğlenceli bir şekilde görsel olarak aktarmaya çalıştık. Ayrıca 1000 personelle bilim ve teknoloji festivaline katıldık. Mart 2022’de MEB öncülüğünde tüm Türkiye’de tahliye tatbikatı oldu. Biz de Azman Çavuş Ortaokulu’nda yaptık. Toplam 1176 acil durum ve afet eğitimimiz oldu. 484 veliye afet eğitimi vermek için Balıkesir’deki köylere gittik. 6675 ilk yardım bilgilendirme eğitimimiz oldu. Karesi Kent Konseyi’nde 4 yıl önce muhtarlara bir afet eğitimimiz de oldu. 2018’de Atatürk Parkı’nda stant açmıştık afetlerle ilgili.” (K25, 48, Erkek)

Şekil 89. BAF Projesi Kapsamında Balıkesir İli Karesi İlçesinde Bulunan Ali Hikmet Paşa İlkokulu’nda Mayıs 2022’de Yapılan Yangın Tatbikatı

Kaynak: [http-26](http://26)

30 yaşındaki bir başka katılımcı, bağlı olduğu kurumun son yıllarda afetlerle ilgili faaliyetleri sorusuna yanıt olarak yapılan bir sempozyumu örnek göstermiştir. Katılımcının değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

“Kent sempozyumunun ilk ayağını belediye meclisimizde yaptık. AFAD’ın katılımı da oldu sempozyuma. “*Afete Dirençli Edremit*” isimli sempozyum. Geçici barınma ve afet toplanma alanları neresi olabilir bunlar konuşuldu. Ayrıca Edremit’te bazı sıkıntılı dar yollar var. Afet anında sıkıntı yaratabilir ulaşımı zorlaştırabilir. Bunlar ele alındı.” (K24, Erkek)

Bazı kamu temsilcileri, doğrudan toplumu dâhil etmedikleri afet faaliyetlerini de dile getirmişlerdir. Afetlere yönelik son dönemlerde yapılan faaliyetlerle ilgili soruya katılımcıların yanıtları şu şekilde olmuştur:

“...Amatör telsizcilerle afet yer tespiti çalışmalarımız oluyor. Bir afet durumunda zarar gören alanları anlayabilmek için. TRAC’la iletişim kuruyoruz bu konuyla ilgili.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde bir profesör hocamız var ismini hatırlayamadım şu an. Kendisi depremi önceden tahmin edebilmek için bir cihaz geliştirmiş. Devlet katkısı yok tamamen kendi imkanlarıyla yapmış bunu. Kendisiyle görüşüyoruz bu konuyla ilgili. Cihazın burada da kullanılması için.” (K23, 27, Erkek)

“Yılda bir kez tatbikatımız oluyor. Kimyasal ve biyolojik afetler, deprem, yangın gibi tatbikatlar. İzmir Depremi’nde görev aldım ben de kendi adıma örneğin.” (K22, 44, Erkek)

Kamu kurumlarının STK’lar olmadan da afet yönetimini kotarabileceğini savunan katılımcıların varlığından bahsedilebilir. 27 yaşındaki bir katılımcı, afet sonrası süreçte kamu kurumlarının yetersiz kalması durumunda STK’ların tek başlarına yeterli performansı sağlayıp sağlayamayacaklarına dair soruya karşılık, güçlü devlet mekanizmasının ve toplumsal dayanışmanın altını çizerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Devlet yetersiz kalmaz kesinlikle. Temel taşları çok sağlam. Cumhuriyetten önce de Osmanlı, Selçuklu, Binlerce yıllık gelenek var. Şu anki siyasi durum sıkıntılı belki ama sağlam bir yapı var. Zaten afet durumunda vatandaşlar da yardımcı oluyor. Yardım gönderiyorlar. Dayanışma oluyor. STK’lar da burada devreye girer dayanışma konusunda. Ama 17 Ağustos’ta bazı STK’larda yolsuzluklar yaşandı. Giden yardım malzemeleri geri gelmedi. Bu gibi olumsuzluklara karşı bir koordinasyon yapısı olmalı tabii. Bunu da devlet yapar.” (K23, Erkek)

Kamu kurumlarının yetkinliğini ve STK’lara gereksinim duyulmadığını vurgulayan başka bir katılımcı, bu iddiasına dayanak olarak kendi kurumlarını örnek göstermiştir. Katılımcının yorumlamaları aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: “Afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK’lara düşen roller mevcut mudur? Eğer varsa bu roller nelerdir?”

K22: “Krizi fırsata çevirmek için devlet gerekeni yapıyor. STK’lara gerek yok.”

Araştırmacı: “Örneğin psikolojik destek gibi konularda mesela etkisi olmuyor mu STK’ların?”

K22: “Psikolojik desteği devlet veriyor zaten. Bizim mesela psikiyatristlerimiz var. Afet durumlarında sağlık kurumlarımızın ekipleri yetiyor. Ekstra ekiplere ihtiyaç duyulmuyor. Bizim birimiz mesela Zoom üzerinden dahi psikolojik destek konusunda yardımcı oluyor halkımıza.” (44, Erkek)

Katılımcılar, kamu kurumlarının toplumsal yönlerini fazlasıyla belirtmişlerdir. Bu bağlamda, kamu kurumlarının yaptıkları afet faaliyetlerinin doğrudan veya dolaylı olarak toplumu ilgilendiren boyutları bulunmaktadır. Kaldı ki kamu kurumu temsilcileri toplumsal hizmet yönlerini ziyadesiyle afet faaliyetleriyle ilişkilendirmişlerdir (Şekil 90 ve Şekil 91). Ayrıca afet faaliyetlerinin toplumsal rabitasında çocukların da önemli yere sahip olduğu ve STK’lardaki gibi kamu kurumlarında da çocuklardaki afet farkındalığı artışının önemsendiği anlaşılmaktadır. Bu olumlu hususlara karşın dört kamu kurumunun afet yönetiminde STK’lara gereksinim duyulmadığı ve devletin tek başına afet yönetimini idare edebileceğine yönelik iddialarının pek de sağlıklı bir zihniyet olmadığı söylenebilir. Nitekim söz konusu savların literatürde pek bir karşılığının bulunmadığı ve çoğunlukla benimsenen aşağıdan yukarıya afet yönetimi anlayışına zıt olduğu görülmektedir.

Şekil 90. Kamu Kurumlarının Afet Faaliyetleri ve Kamu Kurumlarının Topluma Dokunması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 91. Kamu Kurumlarının Afet Faaliyetleri ve Kamu Kurumlarının Topluma Dokunması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

4.2.3.2. Aynı Dili Konuşan Kamu Kurumları

Afet yönetimi içerisindeki kamu kurumlarının birbirleriyle sağlam ilişkiler kurması şarttır. Çünkü afet yönetiminin organize ve sistematik olmasının en önemli belirleyicileri, paydaşlar arasındaki ilişkilerin niteliği ve buna bağlı olarak bir bütün hâlinde hareket edebilme becerisidir. Nitekim katılımcılar, kamu kurumları arasındaki güçlü iletişimi çokça vurgulamışlardır. Konuyla ilgili bazı değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: “Biriminizin son dönemlerde yaşanan afetlere yönelik ne gibi faaliyetleri olmuştur?”

K28: “Kendi içimizde yaptığımız afet tatbikatlarımız oluyor. Bunun dışında bölgesel kamplarımız oluyor yine Yalova, Bursa ve Çanakkale’de. Yıl içinde AFAD’ın organize ettiği ve diğer kamu kurumlarının da katıldığı 2 günlük afet tatbikatlarımız oluyor.

Ayrıca deprem ve yangın tatbikatlarımız var. AFAD ve itfaiye ile yoğun ortaklık yapıyoruz bunun için. İlişkilerimiz iyi. Kamu kurumlarına da afet bilinci eğitimleri veriyoruz.” (25, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce afet yönetiminde AFAD’ın/ devlet kurumlarının ve Balıkesir’deki STK’ların kapasitesi arasında farklılıklar bulunmakta mıdır? Cevap evetse ne gibi farklar vardır?”

K27: “Birimizden 5 arkadaşımız Bursa AFAD Müdürlüğü’nde “Orman Kurtarma Timi” eğitimi alıyorlar. Bu arkadaşlarımız böylece ormanda arama- kurtarma faaliyetleri de yapacaklar.” (56, Erkek)

Bir katılımcının, afet yönetiminde STK’lara söz hakkı verilir verilmediği sorusuna karşılık verdiği cevaba ekleme yapıp kamu kurumları arasındaki iletişimi vurgulaması dikkat çekicidir. Katılımcının ifadeleri şöyledir:

“AFAD, UMKE ve İtfaiyeyle de yoğun şekilde çalışmalarımız ve ilişkilerimiz var. Bizde AKUB’un 2022’nin haziran ayında İtfaiye’yle bir programı oldu. Enkazda köpeklerle ve dinleme cihazlarıyla kurtarma, derede kurtarma vs. ile ilgili çalışmalarımızdı bunlar.” (K25, 48, Erkek)

44 yaşındaki bir temsilci, kamu kurumları arasındaki iletişime ve STK’ların bu denklemdeki yerine son derece farklı ve tartışmalı bir perspektiften bakmaktadır. Afet yönetimi aşamasında STK’lara ne gibi roller düştüğünü araştıran soruya cevaben STK’ların rolleri olmadığını belirten katılımcı, ayrıca şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“...Bizim mesela Balıkesir halkımız için yeterli sayıda personelimiz var. STK’ların sadece alanda hazır olmaları beklenir. Devlet erkânı da gönüllülerle muhatap olmaz ayrıca. Kamu kurumlarındaki yetkililerle olurlar.” (K22, 44, Erkek)

Farklı katılımcıların kamu kurumları arasındaki iletişimin altını çizmesi, ilişkilerin niteliği noktasında önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca, mevzubahis iletişimde dikkat çeken bazı yönlerden söz edilebilir. Güçlü iletişimde sıklıkla ön plana çıkarılan hususlar, kamu kurumlarının birbirlerine afetlerle bağlantılı eğitimler vermeleri ve dolayısıyla bilgi aktarımı yapmalarıdır (Şekil 92, Şekil 93 ve Şekil 94).

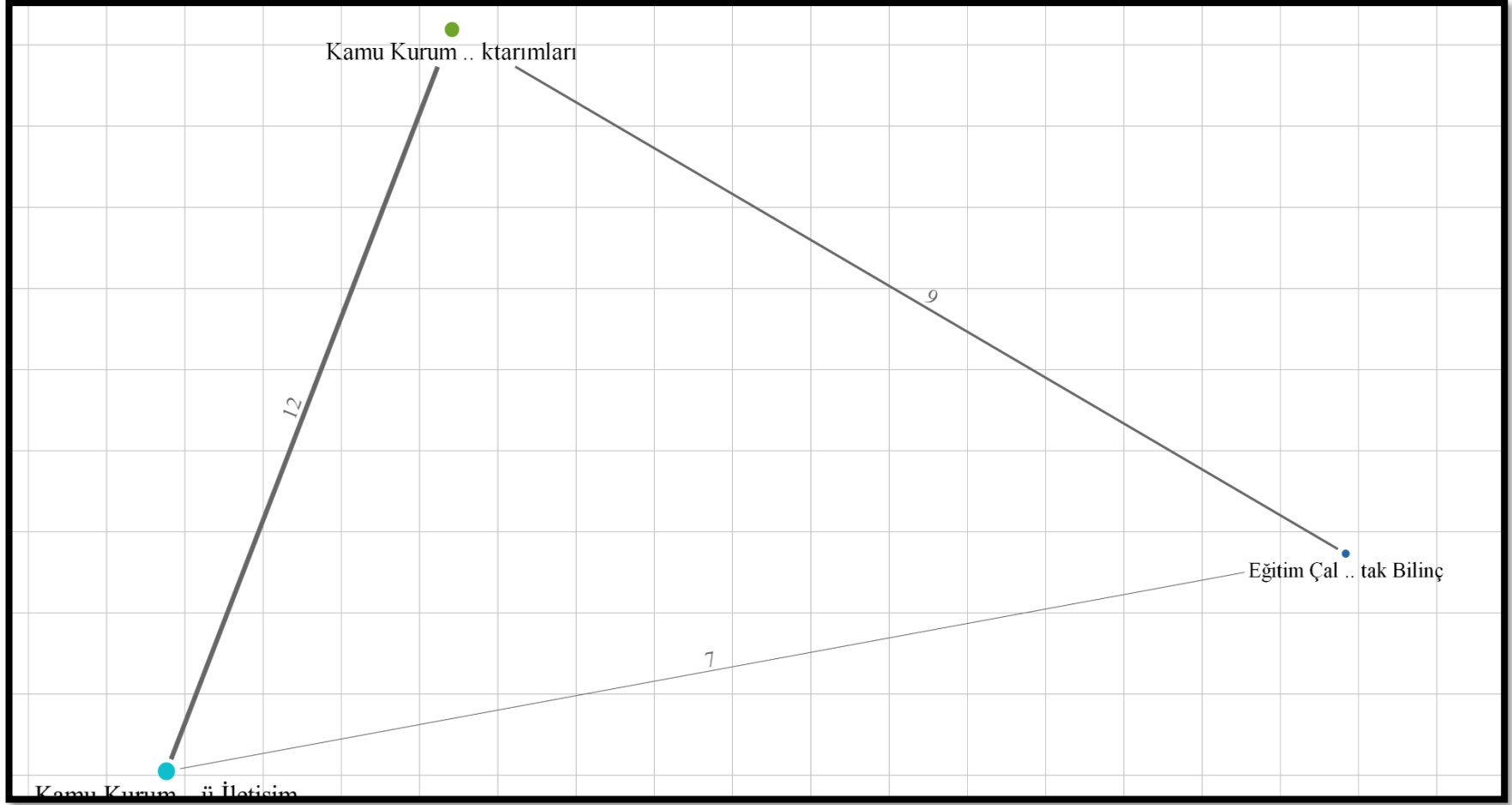

Şekil 92. Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim	Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç	Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları
Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim		7	12
Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç	7		9
Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları	12	9	

Şekil 93. Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 94. Kamu Kurumları Arasındaki Güçlü İletişim, Eğitim Çalışmalarındaki Ortak Bilinç ve Kamu Kurumlarının Bilgi Aktarımları Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

4.2.3.3. Kusurlu Üretim Yapan Kamu Kurumları

Nasıl ki STK'ların *damarlarında zehir de bulunuyorsa*, kamu kurumları da aynı şekilde *fabrikalarında kusurlu üretimler yapabilmektedirler*. Daha önce de belirtildiği üzere bu durumun esas sebebi, ilgili organizasyonların insanlardan oluşmasıdır. Öte yandan kamu kurumlarının olumsuz yönlerinin görece az katılımcı tarafından az sıklıkta dile getirildiği görülmektedir. Bu anlamda üç kere zikredilen personel eksikliği, en çok altı çizilen hususu teşkil etmektedir. Buna yönelik olarak bir katılımcı, afet yönetimindeki problemlerin neler olduğuna dair soruya yanıt olarak aşağıdaki yorumlamaları yapmıştır:

“Personel yönünden de eksiklikler olduğunu düşünüyorum. Ben mesela uzun süredir emekli olmak istiyorum ama arkamdan gelen biri olmadığı için olamıyorum. Bu açıdan personel yönünden de tam destek sağlanması gerektiğini düşünüyorum.” (K27, 56, Erkek)

Kamu kurumlarındaki personel eksikliğini savunan katılımcılardan biri ise afetin boyutuna göre bir genelleme yapıp sadece Türkiye açısından değil dünya ölçeğinde bir eksikliğe değinmiştir. Katılımcı bu eksikliği kapatmada STK'ların hakkını teslim etmiş ve STK'ların afet yönetimi aşamasındaki rollerinin neler olduğu sorusunda şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Şimdi afetlerde en büyük etken personel. İstanbul'da bir deprem olması durumunda değil İstanbul'daki veya Türkiye'deki kamu personeli, belki dünyadan yardım gelse bile yetmeyebilir. Bu açıdan enkaz kaldırma, malzeme ve personel sağlanması gibi konularda ihtiyaç duyuluyor tabii STK'lara.” (K21, 46, Erkek)

Kamu kurumlarının olumsuzlukları konusunda belki de en çarpıcı tespiti ise 48 yaşındaki bir katılımcı yapmıştır. Katılımcı, *afetin merkezine kendilerini koyan kamu kurumlarının varlığından söz etmiştir*. STK'ların afet yönetimi safhalarındaki rolleri sorusuna cevap olarak katılımcı şu eklemeleri yapmıştır:

“Şunu ekleyeyim ama reklam çabaları ve bencillik de oluyor. Örneğin İzmir Depremi'nde Balıkesir AFAD kendini öne çıkarmaya çalıştı. İnsanları Balıkesir AFAD kurtardı dediler. AFAD değil altını çiziyim Balıkesir AFAD dediler. Bu gibi durumlar oluyor.” (K25, Erkek)

Katılımcı, bu denli sert eleştiri yapan tek kamu kurumu temsilcisidir. Elbette katılımcının tamamıyla yanlış bir değerlendirme yaptığı ön kabulüyle ve ön yargısıyla hareket edilmemesi gerekmele birlikte katılımcının bir yönünün ortaya konması yerinde olacaktır. Katılımcının STK bağlantısı da mevcuttur ve bir federasyonun başkanlığını yaptığı gerçeğinin bu noktada göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla katılımcı, mevzubahis konumuyla diğer temsilcilerden ayrılmaktadır.

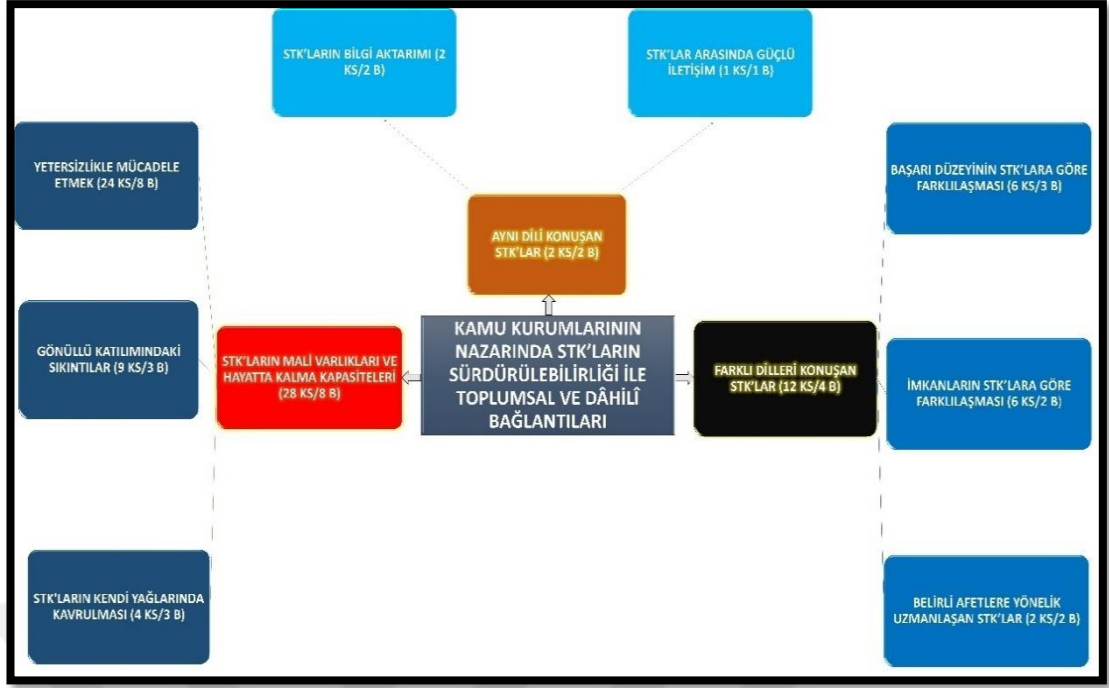

4.2.4. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları

Afet yönetiminde farklı iki paydaş olan kamu kurumları ve STK'ların, birbirleriyle alakalı olarak ve aralarındaki ilişkilerden ya da birtakım çeşitli faktörlerden kaynaklanan algılarına binaen oluşturdukları bakış açıları mevcuttur. Doğaldır ki bu bakış açıları olumlu ya da olumsuz mahiyet arz edebilmektedir. Çalışmanın merkezinde STK'lar yer aldığından ve rollerinin neler olduğu anlaşılacak istendiğinden dolayı farklı bir paydaşın nazarında STK'ların niteliğinin tespiti daha çok önemsenmiş ve en yoğun şekilde bu bölümde açıklanmıştır. Zira STK'ların nüvesini oluşturan toplumsallık boyutunun yanı sıra sürdürülebilirlikleri ve hatta STK olgusuna dair kamu kurumlarının görüşleri bu bölümde bulunmaktadır. Buna göre kamu kurumlarının STK'larla ilgili en çok ön plana çıkardıkları husus STK'ların zehirleridir (Şekil 95 ve Şekil 96).

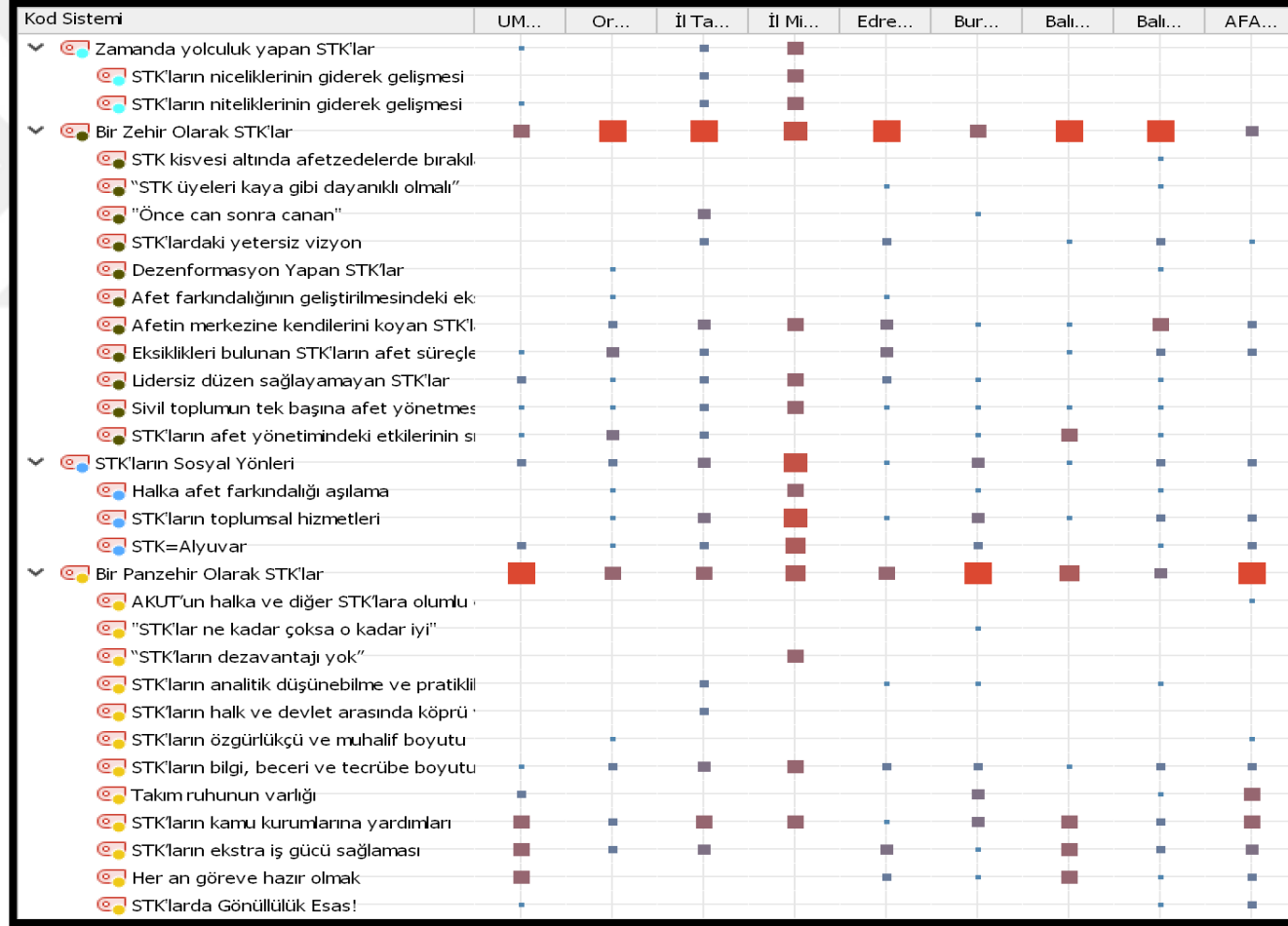

Şekil 95. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Çok Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 96. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Çok Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar (Devamı)

Kamu kurumlarının nazarında STK'ların sürdürülebilirliği ile toplumsal ve dâhilî bağlantıları alt temasına ait kod matris tarayıcısını gösteren şekil 97, şekil 98, şekil 99 ve şekil 100 ele alındığında, STK'ların olumsuzluklarını en fazla ifade eden kurumun BBB İtfaiye- Afet Yönetimi olduğu ve kurum temsilcisinin bu hususu 12 kere dile getirdiği anlaşılmaktadır. STK'ların olumlu yönleri ise en çok AFAD Balıkesir (10 kez) ve UMKE Balıkesir (8 kez) tarafından belirtilmiştir. Bununla beraber AFAD Balıkesir, başarı düzeylerinin STK'lara göre farklılaştığını da en çok vurgulayan kurumdur (4 kez). Ayrıca STK'ların sürdürülebilirliğine ve yetersizlikle mücadelelerine en fazla değinen kurum ise Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi'dir (4 kez).

Şekil 97. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ ☒ Zamanda yolculuk yapan STK'lar	1		1	1					
☒ STK'ların niceliklerinin giderek gelişmesi			1	1					
☒ STK'ların niteliklerinin giderek gelişmesi	1		1	1					
▼ ☒ Bir Zehir Olarak STK'lar	4	8	6	3	8	4	7	12	4
☒ STK kisvesi altında afetzedelerde bırakıl								1	
☒ "STK üyeleri kaya gibi dayanıklı olmalı"					1			1	
☒ "Önce can sonra canan"			2			1			
☒ STK'lardaki yetersiz vizyon			1		2		1	2	1
☒ Dezenformasyon Yapan STK'lar		1						1	
☒ Afet farkındalığının geliştirilmesindeki ek		1			1				
☒ Afetin merkezine kendilerini koyan STK'l		2	2	1	3	1	1	7	2
☒ Eksiklikleri bulunan STK'ların afet süreçle	1	3	1		3		1	2	2
☒ Liderless düzen sağlayamayan STK'lar	2	1	1	1	2	1		1	
☒ Sivil toplumun tek başına afet yönetmes	1	1	1	1	1	1	1	1	
☒ STK'ların afet yönetimindeki etkilerinin sı	1	3	1			1	4	1	
▼ ☒ STK'ların Sosyal Yönleri	2	2	2	3	1	3	1	2	2
☒ Halka afet farkındalığı aşılama		1		1		1		1	
☒ STK'ların toplumsal hizmetleri		1	2	3	1	3	1	2	2
☒ STK=Alyuvar	2	1	1	2		2		1	2
▼ ☒ Bir Panzehir Olarak STK'lar	8	4	3	2	4	7	5	5	10
☒ AKUT'un halka ve diğer STK'lara olumlu									1
☒ "STK'lar ne kadar çoksa o kadar iyi"						1			
☒ "STK'ların dezavantajı yok"				1					
☒ STK'ların analitik düşünebilme ve pratikli			1		1	1		1	
☒ STK'ların halk ve devlet arasında köprü			1						
☒ STK'ların özgürlükçü ve muhalif boyutu		1							1
☒ STK'ların bilgi, beceri ve tecrübe boyutu	1	2	2	1	2	2	1	3	3
☒ Takım ruhunun varlığı	2					3		1	5
☒ STK'ların kamu kurumlarına yardımları	4	2	3	1	1	3	4	2	5
☒ STK'ların ekstra iş gücü sağlaması	4	2	2		3	1	4	2	4
☒ Her an göreve hazır olmak	4				2	1	4	1	2
☒ STK'larda Gönüllülük Esas!	1							1	2

Şekil 98. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhilî Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Farklı Dilleri Konuşan STK'lar						■	■	■	■
Belirli afetlere yönelik uzmanlaşan STK'lar								■	■
Başarı düzeyinin STK'lara göre farklılaşır							■	■	■
İmkanların STK'lara göre farklılaşması						■		■	
▼ Aynı dili konuşan STK'lar			■					■	
STK'lar arasında güçlü iletişim			■						
STK'ların bilgi aktarımı			■					■	
▼ STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kaç	■	■	■	■	■	■	■	■	
Gönüllü katılımındaki sıkıntılar			■	■		■			
STK'ların kendi yağlarında kavrulması	■			■				■	
Yetersizlikle mücadele etmek	■	■	■	■	■	■	■	■	

Şekil 99. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhili Bağlantuları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı (Devamı)

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Farklı Dilleri Konuşan STK'lar						2	1	4	5
Belirli afetlere yönelik uzmanlaşan STK'lar								1	1
Başarı düzeyinin STK'lara göre farklılaşması							1	1	4
İmkanların STK'lara göre farklılaşması						2		2	
▼ Aynı dili konuşan STK'lar			1					1	
STK'lar arasında güçlü iletişim			1						
STK'ların bilgi aktarımı			1					1	
▼ STK'ların Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kaynakları	3	3	5	7	2	3	2	3	
Gönüllü katılımındaki sıkıntılar			3	4		2			
STK'ların kendi yağlarında kavrulması	1			2				1	
Yetersizlikle mücadele etmek	3	3	4	5	2	2	2	3	

Şekil 100. Kamu Kurumlarının Nazarında STK'ların Sürdürülebilirliği ile Toplumsal ve Dâhili Bağlantıları Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Sayısal Kod Matris Tarayıcısı (Devamı)

4.2.4.1. STK'ların Zehirleri

Kamu kurumu temsilcileri, STK'lara ilişkin pek çok olumsuz veçheler bulunduğunu düşünmektedirler. Bu manada en çok vurgulanan olumsuzluk ise *STK'ların kendilerini afetin merkezine koymalarıdır*. Katılımcıların birçoğu, STK'ların afet faaliyetlerinde kendilerini ön plana çıkarma hastalığı olduğundan söz etmişlerdir. Örneğin 56 yaşındaki bir temsilci, afet yönetiminde kamu kurumları ile STK'lar arasında ne gibi kapasite farklılıkları bulunduğu sorusuna karşılık, STK'ların kendilerini olduklarından farklı lanse etme eğilimlerinden bahsederek şu ifadeleri kullanmıştır:

“STK'ların yaptıkları faaliyetleri biraz abartma eğilimlerinin olduğunu düşünüyorum. Esas işi devlet kurumları yapıyor. Fakat STK'lar ön plana çıkma çabası içine giriyor. Onların yaptıklarının kat kat fazlasını biz devlet kurumları yapıyor.” (K27, Erkek)

44 yaşındaki bir başka katılımcı ise STK'ların sorumsuzca davranışlarından söz etmiştir. Afet yönetiminde STK'ların avantajları ve dezavantajlarının neler olduğu sorusuna cevaben katılımcının değerlendirmeleri şu şekildedir:

“...Mesela İzmir Depremi'nde enkaz başında selfie çekilmeye çalışan STK personellerine denk geldim. Kendilerini ön plana çıkarmaya, reklamlarını yapmaya çalışanlar. Ama sen ne kadar reklamını yaparsan yap devletin önüne geçemezsin. Onun dediklerini yapmak zorundasın. Ben mesela İzmir Depremi'nde telefon cebimdeydi ve görev başında olmamdan dolayı annemle, babamla, akrabalarım ile bile konuşmadım. Ama dediğim gibi onlardan selfie çekilenler oluyordu.” (K22, Erkek)

Dört kamu kurumu temsilcisi, doğrudan isim vererek AKUT'u eleştirmişler ve AKUT'un reklam çabası olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca söz konusu katılımcılardan biri, AKUT'un olumsuz tutumunun AFAD'ın STK'lara olan bakış açısını değiştirdiğini de belirtmiştir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Araştırmacı: “Afetlerle ve afet yönetimiyle ilgili devlet bazı planlarda/projelerde/stratejilerde STK'lara da söz hakkı verilmekte midir?”

K26: “...Ama STK'ların da rekabetçi davranmaması ve tamamlayıcı unsur olması lazım. Örneğin AKUT yüzde 1 katkı sağlıyor fakat öne çıkma çabası içine giriyor. Öne çıkıyorlar.” (50, Erkek)

Araştırmacı: “Afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK'lara düşen roller mevcut mudur? Eğer varsa bu roller nelerdir?”

K25: “...AFAD, STK'ların afet süreçlerine girmesini pek istemiyor. AKUT'un ön plana çıkması ve AKUT'taki siyasi olaylar, kendilerini öne çıkarmaları gibi durumlar buna sebep oldu.” (48, Erkek)

AKUT'u hedef alan katılımcılardan diğer ikisi ise 17 Ağustos 1999 Gölçük Depremi'nde AKUT'un, asıl işi yapan itfaiye birimlerinin önüne geçme hırsı olduğuna değinmişlerdir. Katılımcılar şu değerlendirmeleri yapmıştır:

Araştırmacı: “Sizce STK’ların afet yönetimindeki konum ve rolleri geçmişten bugüne ne yönde değişmiştir?”

K21: “Şimdi 99 Depremi’nde hemen AKUT insanların aklına gelir değil mi? Neden gelir? Çünkü insanları enkaz altından çıkardılar, kurtardılar diye. Ama şöyle bir durum var biliyor musunuz? Aslında enkaz altında itfaiye ekipleri çalışıyordu insanları kurtarmak için ama görünmüyorlardı. AKUT’tan iki kişi enkazın hemen üstünde duruyordu ve itfaiyenin kurtardıklarını alıp kendileri kurtarmış gibi görünüyorlardı.” (46, Erkek)

Araştırmacı: “Afetlerle ve afet yönetimiyle ilgili devlet bazlı planlarda/ projelerde/ stratejilerde STK’lara da söz hakkı verilmekte midir?”

K24: “...Mesela Kocaeli Depremi’nde tüm önemli işleri itfaiye yaptı. Ama AKUT ön plana çıktı. Ne yapmış AKUT?” (30, Erkek)

STK’lardaki olumsuz özellikler anlamında katılımcıların vurguladıkları hususlardan bir diğeri ise eksiklikleri olan STK’ların afet faaliyetlerine katılma ısrarları ve bu durumun ortaya çıkardığı problemlerdir. 56 yaşındaki bir katılımcı, STK’ların yokluğu durumunda afet yönetimindeki farklılıkların neler olacağı sorusuna cevaben konuya dair aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

“...STK’ların enkaz kaldırma eğitimlerinin de tam olması lazım. Bence bu konuda da eksiklikler var. AFAD’la organize çalışmalılar.” (K27, Erkek).

Aynı şekilde bir başka katılımcı eksik STK’lara değinirken STK’lardaki özgür yapının birtakım sıkıntıları da beraberinde getirdiğini ve yaşanan sıkıntıların neticesinde daha önce de bahsedilen AFAD akreditasyonunun ortaya çıktığını savunmuştur. STK’larla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna ekleme yapan 38 yaşındaki katılımcının yorumlamaları şu şekildedir:

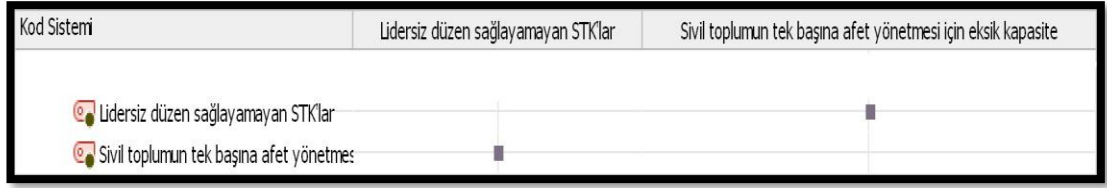
“Ayrıca özgürlük durumu da var STK’larda. Bu özgürlükten dolayı bazen olumsuz durumlar ortaya çıkabiliyordu. Mesela İzmir Depremi’nde bir enkaz üzerinde 150 kişi bulundu. Bu durumda toplum nezdinde suç tamamen AFAD’a kaldı. STK’larla ilgili olumsuz bir eleştiri olmamıştı. Bu gibi durumları engellemek için AFAD akreditasyon sistemi var artık ve bu akreditasyonu sağlayabilenler afet süreçlerine katılabiliyor.” (K20, Erkek)

STK’ların olumsuz taraflarıyla ilgili öne çıkan bir başka husus ise başlarında bir lider olmadığı müddetçe STK’lardaki düzensiz hareket etme eğilimidir. Bu eğilim, devletin yetersiz kalması hâlinde STK’ların afet yönetimini verimli bir şekilde yürütemeyeceği manası da taşımaktadır (Şekil 101 ve Şekil 102). İki katılımcının, devletin yetersiz kalması durumunda STK’ların afet yönetiminde gerekli etkinliği sağlayıp sağlayamayacağı sorusuna verdikleri ve konuya ilişkin olan cevapları şöyledir:

“STK’lar iyi bir organizasyonla birlikte sağlayabilir diye düşünüyorum. Ama STK’lar organize olamazlar bence. İzmir Depremi’nde gördük bunu. Haberleşme sistemi çöktü. Çok yetersizdi. İstanbul’da beklenen depremde neler olacak siz düşünün. Karmakarışık olur.” (K25, 48, Erkek)

“Sağlamaları çok zor. Afetlerdeki olaylarla baş edemezler. Mahşer günü gibi olur ortam. Hem sayıları ve personelleri de az STK’ların. Dolayısıyla olmaz bence.” (K26, 50, Erkek)

Şekil 101. Liderless Düzen Sağlayamayan STK'lar ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 102. Liderless Düzen Sağlayamayan STK'lar ve Sivil Toplumun Tek Başına Afet Yönetmesi için Eksik Kapasite Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Ortaya Koyan Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

STK’larla ilgili belirtilen bir başka can alıcı olumsuzluklardan biri de STK’lardaki yetersiz vizyondur. Katılımcılara göre STK’ların yetersiz vizyonları, muhtelif konularda yanlış tutumlara sebebiyet vermektedir. Bazı katılımcılar, STK’ların kendilerini gerçekleştirme ve potansiyelini kullanarak niteliklerini kanıtlama açısından eksik olduklarını savunarak şu değerlendirmeleri yapmışlardır:

Araştırmacı: “STK’ların rekabetçi bir tutum içerisine girmemesi ve tamamlayıcı bir unsur olması gerektiğinden bahsettiniz. STK’lar afet yönetimi sisteminin dışında mı hareket ediyor yani sizce ve sistemin bir parçası mı olmaları lazım?”

K26: “Sistem devletin kendisi zaten. Sisteme katkı sunmaları, tamamlayıcı olmaları lazım. Ama STK’lar devlete çok hizmet verecek konumda değil. Arama-kurtarma ve profesyonellik gibi katkıları olabilir. Böyle bir potansiyelleri var. İnsanlar diyor ki benim bir tuğla koymam bir şeyi değiştirmez. O yüzden gerek yok uğraşmama. Hâlbuki öyle değil. Herkes bir tuğla koysa 10 tuğla bir duvar oluşturur. Bu yüzden bir tuğla koymak bile önemli.” (50, Erkek)

Araştırmacı: “Afet yönetimiyle ilgili devlet bazlı planlarda, projelerde veya stratejilerde STK’lara da söz hakkı verildiğini düşünüyor musunuz?”

K24: “Kaymakamlıklarda ve belediyelerde yapılan toplantılarda söz veriyoruz STK’lara. Ama eğitim almaları lazım söz haklarının olması için. Afetle ilgili bilgi sahibi olmaya söz hakkı verilmesi anlamsız olur.” (30, Erkek)

Yetersiz vizyona dair en çarpıcı tespitlerden biri ise bazı STK'larla iletişim kurma konusundaki sıkıntılarının, söz konusu STK'ların düşük niteliğinden kaynaklanmasıdır. 38 yaşındaki bir katılımcı, bu hususu STK'ların afet yönetimine katkılarını sınırlayan engeller olup olmadığı sorusuna yanıt olarak belirtmiş ve aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

“İrtibatımız sınırlı kalabiliyor STK'larla. Ama nasıl kalıyor onu da söyleyeyim. Afete katılma konusunda yetkin ve verimli olmayacak STK'larla iletişimimiz sınırlı oluyor. Bazen mesela ilginç durumlar oluyor. STK'yı açalı 13 yıl olmuş ama buranın başkanını aradığımızda “Öyle bir derneğimiz mi vardı?” diyor bize.” (K20, Erkek)

Katılımcıların görüşlerine göre STK'lardaki yetersiz vizyon, toplumsal ilişkilerine de sirayet etmektedir. Bu bağlamda 46 yaşındaki katılımcı, STK'lara halkın güveninin nasıl olduğu sorusuna cevaben şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Afet temalı STK'ları yeterince bilmiyor bence halk. Yüzde 20-30'u biliyordur diye düşünüyorum. STK'ların başka öncelikleri var. Belki de kendilerini yeterince duyuramıyorlar halkımıza. Konfor alanlarından çıkmıyorlar.” (K21, Erkek)

STK'ların negatif yönlerinden biri olarak öne çıkan başka bir husus ise dezenformasyon yapan STK'lardır. Bu konunun altını çizen iki katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların, afet yönetiminde STK'ların ortaya çıkarabileceği dezavantajların neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir:

“Dezavantaj olarak STK'lar içerisindeki ön yargılı kişiler devletin halka yaptığı yardımdaki herhangi bir kusuru sosyal medyada abartarak anlatabiliyorlar. Ya da kusur olmasa bile normal bir uygulamayı, prosedürü yangın söndürülmüyor diye yansıtabiliyorlar.” (K27, 56, Erkek)

“...Bunun dışında belirtebileceğim şey bilmeden yanlış bilgi verebiliyorlar kamuoyuna. Ya da netleşmeyen bilgileri veriyorlar. Biz mesela bazen toplantılarımızda ileride şu yapılabilir, bunun ihtimali var diyoruz. Bir bakıyoruz basına ya da halka söylemişler şu faaliyet yapılacak diye. Ya da geçen yılki Marmaris Orman Yangını'nda Nasuh Mahruki doğru olmamasına rağmen itfaiye yangına müdahaleye gelmedi dedi. İnsanlar da inandı ona tabii AKUT'un başkanı, o diyorsa doğrudur diye.” (K21, 46, Erkek)

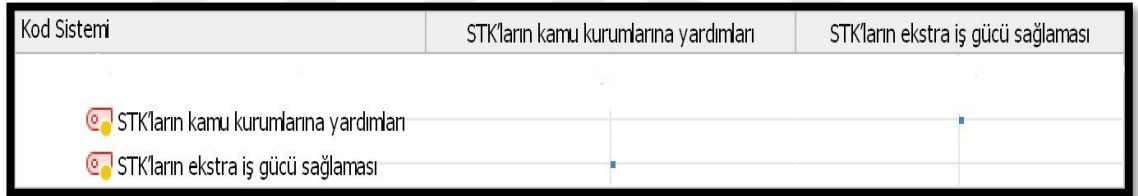
Katılımcıların STK'lara çokça olumsuz yön atfettikleri ortadadır. Özellikle kamu kurumlarının STK'lardan daha fedakâr olduklarına dair görüşlerin ön planda olduğu görülmektedir. Ayrıca, çoğu katılımcının nazarında STK'ların olumsuzluklarının cisimleşmiş hâli AKUT'tur. Zira AKUT'u hedef alan ve negatif STK tutumlarına örnek olarak gösteren katılımcıların fazlalığı dikkat çekicidir. Tüm bunların dışında kamu kurumları nezdinde, STK'ların yetersiz vizyonlarının farklı yanlış davranış modellerini ortaya çıkardığı tespiti de düşündürücüdür. Özellikle bir katılımcının belirttiği ve derneğin varlığından haberi olmayan başkan örneği, daha önce de zikredilen tabela dernekleri saptamasına bir katkı niteliği taşımakta ve *tabela*

dernekleri zehrinin, STK'ların bünyelerinden atılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

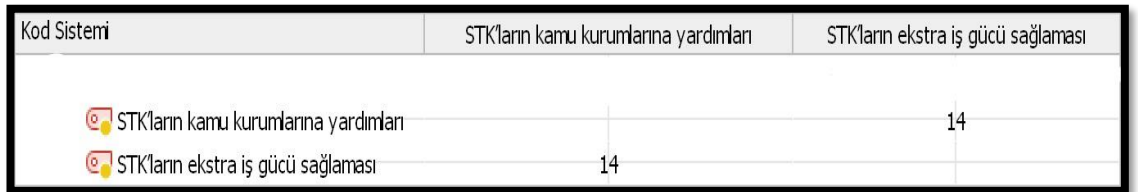
4.2.4.2. STK'ların Panzehirleri

STK'ların panzehirleri, zehirleri kadar olmasa da hatırı sayılır miktarda dile getirilmiştir. Bu noktada en fazla ön plana çıkan husus, STK'ların kamu kurumlarına yardımlarıdır. Katılımcılar tarafından STK'ların bu yardımları, çoğunlukla ekstra iş gücü sağlamalarıyla ilişkilendirilmiştir (Şekil 103 ve Şekil 104). Katılımcılardan biri, afetlerin yarattığı kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK'lara düşen rol olup olmadığı sorusuna karşılık, STK yardımları ile halkın güvenini ilişkilendiren nitelikte bir cevap vermiş ve şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Fırsata çevirmek olarak değil ama afet bölgesinde ne kadar resmî görevli olursa o kadar iyi. Çünkü görevli sayısı arttıkça insanlar da kendilerini güvende hissediyor. 100 metrekareye 1 görevli düşünce korkuyorlar mesela. Ama atıyorum 100 metrekarede 10 görevli olunca güvende hissediyorlar kendilerini. Bu bakımdan personel desteği için önemli STK'lar. Ayrıca STK'lar kendilerine ne görev verilirse verilsin yapıyorlar. Çorba dağıtır mısınız dediğimizde onu da yapıyorlar.” (K28, 25, Erkek)

Şekil 103. STK'ların Kamu Kurumlarına Yardımları ve STK'ların Ekstra İş Gücü Sağlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 104. STK'ların Kamu Kurumlarına Yardımları ve STK'ların Ekstra İş Gücü Sağlaması Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Başka bir katılımcı ise kamu kurumlarına yapılan STK yardımlarının mekânsal veçhesini ön plana çıkarmıştır. STK'ların afet yönetimindeki avantajlarını irdeleyen soruya cevap olarak katılımcının yorumları aşağıdaki gibidir:

“STK’lar yerel unsurlar. Bir bölgedeki insanlar kuruyorlar STK’ları. Yaşadıkları yeri biliyorlar doğal olarak. Bu anlamda bir afet durumunda oraya ulaşan kamu görevlilerine veya diğer STK’lara kılavuzluk yaparlar. Değerleri yansıtırlar. Başka yerlerden gelen devlet personelinin orayı STK üyesi kadar bilmesi çok zor. Ayrıca devletin ulaşamadığı yerlerde de yardım yapar STK’lar.” (K26, 50, Erkek)

44 yaşındaki katılımcı, STK’ların afet yönetiminde vazgeçilmez olmadığını düşünse de büyük bir afetle karşılaşılması durumunda STK’lara da iş düşeceğini ikrar etmektedir. STK’ların yokluğu durumunda afet yönetimindeki farklılıkların neler olacağı sorusunu katılımcı şöyle yanıtlamıştır:

“...Ha mesela şunu söyleyeyim. İstanbul Depremi olduğunda STK’lar daha da önem kazanır. Çünkü dediğim gibi afet arttıkça önemleri de artıyor. Çünkü devletin imkânı ne olursa olsun İstanbul Depremi’nde tam anlamıyla verimlilik mümkün değil. İstanbul’da bir kulede (gökdelende) 5 bin kişi var mesela. İzmir Depremi’nde 4 binanın enkazını kaldırmakla İstanbul bir mi? Dolayısıyla STK’lara da daha fazla ihtiyaç duyulur.” (K22, Erkek)

STK’ların afet yönetimine iş gücü katkısı vermesi, katılımcılarca vurgulanan bir başka mühim konudur. 38 yaşındaki bir katılımcının, STK’ların muhtelif alanlarda kendilerine yaptıkları katkıları ifade etmesi bu anlamda ilgi çekici bir örnektir. Afet yönetimi aşamalarında STK’lara düşen rolleri araştıran soruya cevaben katılımcı aşağıdaki şekilde görüş bildirmiştir:

“STK’lardaki farklı meslek grupları bizim de zenginliğimiz oluyor. Afet sürecinin en uzun ve en yorucu aşaması iyileştirme. Bu açıdan bizlere katkıları oluyor. Bunun dışında evrak kaydında dahi yardımcı oluyorlar ve bu da çok önemli. Beslenme yardımları ve aynı bağışlar da yapıyor STK’lar. Biz bunun devam etmesini istiyoruz her zaman.

Enkaz çalışmalarına katılmayı daha çok STK’lardaki yaşlı üyeler istiyor. Gençler olaya daha bütüncül bakıyorlar. Gıda, kıyafet dağıtımı gibi süreçlere katılmak istiyorlar. Muhasebe kaydı gibi önemli işlerde yer almak istiyorlar. Geçenlerde şubemize gelip tüm personele *Magnum* dağıtan bir STK üyesi oldu mesela. Küçük gibi görünüyor ama bunlar önemli şeyler.” (K20, Erkek)

STK’lara ilişkin öne çıkan bir diğer olumlu özellik ise takım ruhuna haiz olmalarıdır. Bu açıdan belki de en çarpıcı yorum, 25 yaşındaki bir katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Katılımcı halkın STK’lara afet süreçlerinde güvenleri olup olmadığı sorusuna verdiği cevapta, STK’ların takım ruhunu ekleme ihtiyacı duymuş ve şu cümleleri kullanmıştır:

“Bu konuda halk güveniyor mu STK’lara emin değilim. Halk tanımıyor bence STK’ları. Dolayısıyla güven konusu şüpheli bence. Ama şöyle bir durum var STK’ların ekip hâlinde hareket etmeleri ve ekip olmaları güzel. Kendi kıyafetlerini giyip olay yerine gelmeleri güzel oluyor.” (K28, 25, Erkek)

Aynı katılımcı, STK’ların her an göreve hazır olmaları vurgusunu da yapmıştır. Ayrıca, bu vurguyu yaparken büyük afetlerde STK’larla iş birliklerinin birtakım sıkıntılara yol açtığını da belirtmekten geri durmamıştır. Afet yönetiminde

kamu kurumları ve STK'lar arasında ne gibi kapasite farklılıkları olduğu sorusunu katılımcı aşağıdaki şekilde cevaplamıştır:

“STK'lar gönüllüler tabii. Ayrıca çok hevesliler bize yardımcı olmak için. Tabii ben STK'lara devletin de destek vermesi gerektiğini düşünüyorum. Biz de kendi adımıza STK'lardan yardım istediğimizde anında olumlu karşılık alıyoruz. Hatta “bizden bir şey isteyin lütfen” diyorlar. Fakat büyük afetlerde sıkıntılar olabiliyor. STK'ların çalışma sistemleri bizden farklı.” (K28, 25, Erkek)

STK'ların negatif yönleriyle paralel olarak pozitif yönlerinde de birbirinden çok farklı ve çeşitlilik içeren hususlar göze çarpmaktadır. Bir başka deyişle, kamu kurumlarının nazarında STK'ların afet yönetimine katkıları küçümsenmeyecek boyutlardadır. Nitekim STK'ların zehirlerini en fazla öne çıkaran kamu kurumu temsilcilerinin dahi STK katkılarını reddetmemeleri hatta bazı durumlarda STK'lara gereksinim duyulduğunu belirtmeleri bunun en önemli göstergelerindedir. Ayrıca katılımcıların çoğunlukla afet sonrası süreçlerde STK'lara bağlı ekiplerin sahadaki mevcudiyetlerinin önemini savundukları anlaşılmaktadır. Bu savunmanın esasını ise bazı katılımcılarca belirtilen, devletin her yere yetişememesi gerçeği oluşturmaktadır.

Bütün bunların haricinde bir katılımcının hem kamu görevlilerine hem diğer STK'lara yerel kılavuzluk yapma becerileri olan STK mensuplarını vurgulaması da coğrafi bağlamda kayda değer bir tespittir. Çünkü literatürde açıklandığı üzere STK'ların yerel bilgileri, afet yönetiminin tüm aşamaları için katma değer oluşturan bir haslettir (Benson, Twigg and Myers, 2001; IDNDR, 1994; OECD-DAC, 1994).

4.2.4.3. Mali Varlıkları ve Hayatta Kalma Kapasiteleri Açısından STK'lar

STK'ların sürdürülebilir yapıya sahip olmaları yanı sıra afet yönetimine tam performansla katkı vermeleri pek çok değişkene bağlıdır. Fakat bu değişkenlerden en önemlisi daha önce de altı çizildiği üzere ekonomidir. Kamu kurumlarının temsilcileri de bu doğrultuda bir bakış açısına sahiptirler. Zira katılımcıların STK'ların hayatta kalabilme ihtimallerine dair en çok öne çıkardıkları husus yetersizlikle mücadeledir. Katılımcılara göre STK'ların yetersizlikle mücadelesi, esasında ekonomik bir savaş manası taşımaktadır. Buna yönelik olarak bir katılımcı, STK'ların kendi olanaklarıyla faaliyet yürüttüklerini savunmuş ve şu cümleleri kullanmıştır:

Araştirmacı: “Sizce STK’ların afet yönetimine katkısını sınırlayan bariyerler mevcut mudur? Mevcutsa bu bariyerler nelerdir?”

K28: “Ekonomik bariyer var bence. Siyasi olarak değil ama STK’ları bütünleştirme çalışmaları da yapılmalı bence. Bir arada hareket etmek gerekiyor.”

Araştirmacı: “Ekonomik bariyerlere örnek verebilir misiniz peki?”

K28: “Ödenek eksikliği var. STK’lar afet faaliyetleri için ödenek alamıyorlar. Yol için, gıda için vs. Kendi imkânlarıyla sağlamak zorunda kalıyorlar bunu.” (25, Erkek)

56 yaşındaki bir katılımcı ise devletin ve STK’ların olanaklarını karşılaştırarak STK’ların ekonomik yetersizliklerine değinmiştir. STK’ların yokluğu durumunda afet yönetimindeki farklılıkların neler olacağı sorusuna cevaben katılımcı ekleme yapmış ve aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Devlet tek başına yeterlilik sağlar bence. Sonuçta STK’ların kaç tanesi tam donanımlı? Daha önce dediğim gibi 1500-2000 kişiye 1500 liralık elbise verebiliyoruz biz. Hangi STK’nın bu imkânı var? Devlet katkı vermeden hiçbir şey olmaz.” (K27, Erkek)

Bazı katılımcılarca, STK’ların ekonomik yetersizlikleri ithal malzeme kullanma mecburiyetleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamdaki görüşlerin bir kısmı şöyledir:

“Bunun dışında STK’ların afet faaliyetlerinde kullanmaları gereken malzemeler de yabancı kaynaklı ve pahalılar. Mesela bir ipin metresi bilmem kaç euro ama sadece üç kere kullanabiliyorsun. Sonra at çöpe. Küçük parçalar bile pahalı.” (K25, 48, Erkek)

“Ekonomik engeller var tabii. STK’lar arama- kurtarma ekipmanlarını alamaz. Çok pahalı. STK’ların 20-30 lira gibi sembolik resmî gelirleri oluyor. AFAD baret, eldiven gibi malzemeleri alabilir. İmkânı var buna.” (K24, 30, Erkek)

Katılımcılar nezdinde, STK’ların sürdürülebilirliğinin temin edilmesi önündeki en büyük engellerden biri de gönüllü katılımındaki sıkıntılardır. Bu durumu gönüllü katılımının Türkiye’de pek yaygın olmaması hususuyla ortaya koyanların haricinde ülke bazlı mukayese yapanlar da mevcuttur. İki katılımcının, afet yönetimi bağlamında halkın STK’lara güveninin ne boyutta olduğu sorusuna ekleme yaptıkları ve şu cevapları verdikleri görölmektedir:

“...Ayrıca ölkelerin gelir seviyeleri düşükçe STK’lara katılım da azalıyor. Türkiye’de STK üyeliği oranı çok azdır. Tabii bir araştırma yapmak lazım ama düşük olduğunu düşünüyorum.” (K23, 27, Erkek)

“...Türkiye’de dernek üyeliği de çok az. Yüzde 0,01’dir. Avrupa ve Amerika’da böyle değil ama. Çok daha yüksek oranlar var.” (K25, 48, Erkek)

50 yaşındaki bir başka katılımcı ise STK’larla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna Türkiye’de gönüllülüğün durumuna dair tespitini eklemiştir. Katılımcının değerlendirmeleri şu şekildedir:

“...Fakat gönüllülük Türkiye’de yaygın değil. İnsanlar angarya olarak sayıyorlar gönüllülüğü.” (K26, Erkek)

Kamu kurumlarının ortak görüşü, STK’ların olanaklarının ziyadesiyle kısıtlı olmasıdır. STK’ların karşı karşıya olduğu ekonomik bariyerler konusunda kamu kurumları temsilcilerinin farkındalık düzeylerinin yüksekliği de göze çarpmaktadır. İki katılımcının ödenek eksikliği hususunu vurgulaması, bu açıdan bilhassa önem taşımaktadır. Çünkü problemlere çözümler üretebilmenin başlıca koşullarından biri, problemin kaynağını veya kaynaklarını tespit etmektir. Bu nedenle, doğrudan STK’ların sorumluluğunda olmayan ve devlet kökenli problemlerin içtenlikle dile getirilmesi, katılımcılardaki çözüm odaklı düşüncenin varlığı bakımından önemlidir.

4.2.4.4. STK’ların Toplumsal Boyutu

Nihai gayelerinin aynı zamanda temellerini de teşkil eden topluma fayda olması, STK’ların toplumsal yönlerini fazlasıyla önemli kılmaktadır. Kaldı ki bu konu, pek çok katılımcının da altını çizdiği hususlardan birini oluşturmaktadır. Üstelik konuyla ilgili ortaya konan *STK’ların halka afet farkındalığı aşılması*, *STK’ların toplumsal hizmetleri* ve *alyuvar özellikleri* hususlarının da birbirleriyle yakın ilişkili oldukları anlaşılmaktadır (Şekil 105, Şekil 106 ve Şekil 107). STK’ların toplumsal hizmetleri bağlamında iki katılımcının yanıtlarının, afet sonrası kalkınma süreçlerinde STK’ların etkisinin olup olmadığı sorusuna karşılık verildiği görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Evet var. Psikososyal destek sağlıyorlar örneğin. Gönüllüler çok fazla var. Travma yaşamış insanlara destek sağlanıyor. Örneğin Elâzığ Depremi’nden sonra Antalya’da yaşayan bir animatör Elâzığ’a gelerek depremzedelerin morallerini düzeltmek için gösteriler yaptı. Bunun gibi örnekler olabiliyor.” (K20, 38, Erkek)

“Kalkınmada etkileri var STK’ların. Mesela bir okul yıkılmış olur herhangi bir depremde. Eğitim-Sen gibi STK’lar çadır kurdurup orada eğitim verilmesini sağlarlar. Devlet yıkılan okul binasının yerine yenisini yaparken gerçekleştirirler bunu.” (K23, 27, Erkek)

K23, STK’ların toplumsal hizmetleri vurgusunu bir kez daha yapmıştır. Afetlerin yarattığı kriz ortamını fırsata çevirmek için STK’lara düşen rolleri araştıran soruya karşılık katılımcının verdiği yanıt şöyledir:

“Bu konuda en büyük rol STK’lara düşer. Mesela Milli Eğitimle iletişime geçip tiyatro, ders gibi yollarla afet eğitimleri yaparlar. STK’larda yönetmelik gibi bir durum olmadığı için özgür olurlar bu konuda. Milli Eğitime bağlı biri yönetmelik dışına çıkamaz mesela. Ama STK’lar çıkabilir. Yerel sokak haritalarını da çıkarabilirler. Afet durumunda büyük faydası olur bunun. STK’lar kendilerine zarar gelmediği müddetçe en çok yardımı sağlayan unsur olur.” (27, Erkek)

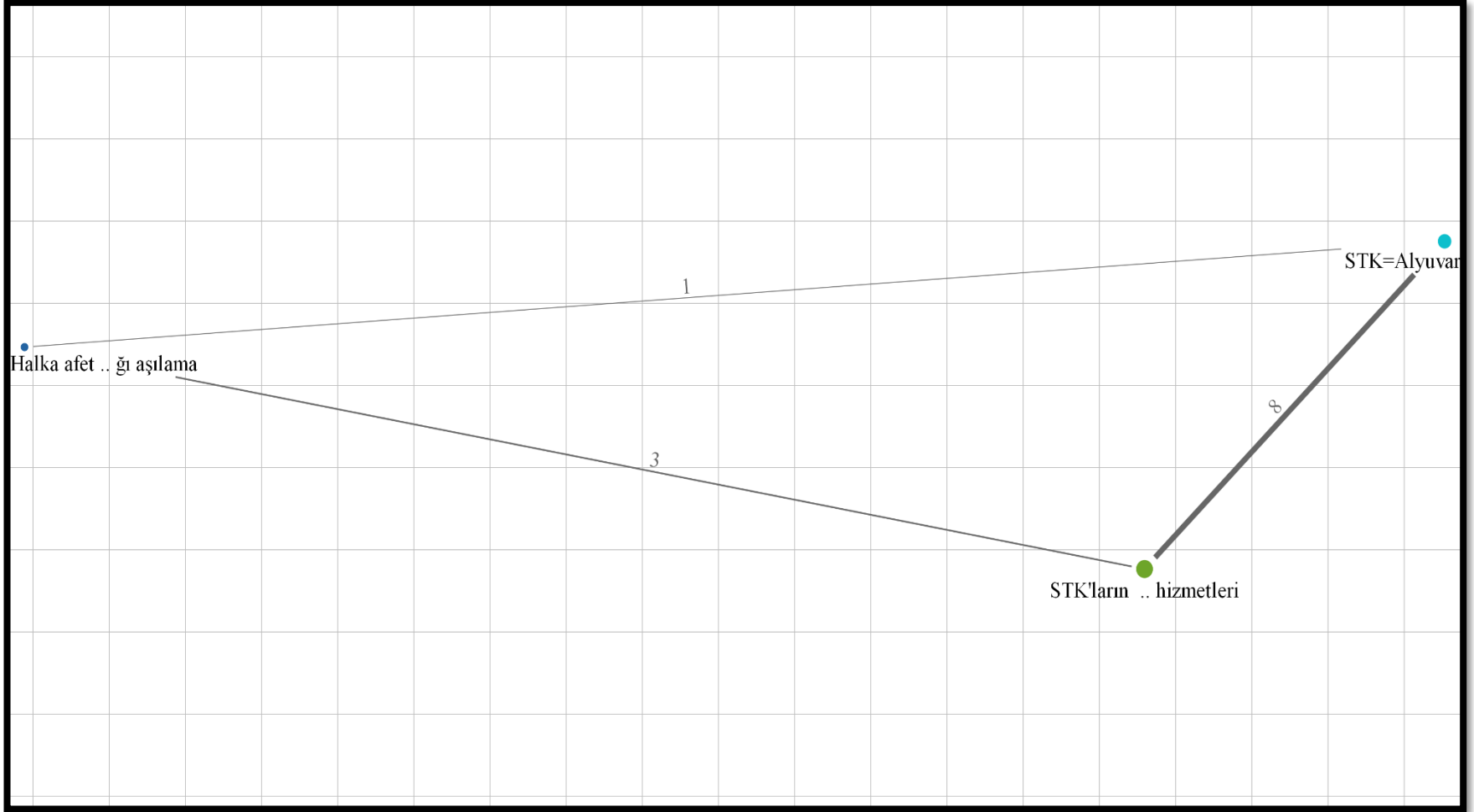

Şekil 105. *Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar* Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Yansıtan Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 106. *Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar* Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

şekil 107. Halka Afet Farkındalığı Aşılama, STK'ların Toplumsal Hizmetleri ve STK= Alyuvar Alt Kodlarının Birbirleriyle İlişkilerini Gösteren Kod Haritası

STK'ların alyuvar özellikleri, katılımcılar tarafından benimsenen bir başka husustur. 50 yaşındaki bir katılımcı, Kızılay'ın alyuvar yönünü ön plana çıkarmış ve halkın Kızılay'a bakış açısıyla ilişki kurmuştur. Afet yönetiminde STK'lara yönelik halkın güveninin olup olmadığı sorusuna cevaben katılımcının değindiği noktalar şöyledir:

“...STK konusunda da Kızılay'ı tanıyor insanlar. İaşeye boğazlarının doymasına bakar insanlar. Kızılay da bunu yapıyor. Dolayısıyla Kızılay'ı biliyorlar ve güveniyorlar.” (K26, Erkek)

Alyuvar yönüne ilişkin 48 yaşındaki bir başka katılımcı ise STK'ların rolünün geniş kapsamına işaret etmektedir. Afet sonrası kalkınma döneminde STK'ların görevlerinin neler olduğu sorusuna karşılık katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“STK'lara afet sonrası toplumsal travmaları atlatmada rol düşer. Psikolojik destek verirler. Çadır kentler kurulmasında da yardımcı olurlar. Yemek dağıtım gibi konularda. Ekonomik kalkınma anlamında STK'lar afet bölgelerinde meslek kursları açabilir örneğin. Böyle bir katkıları olabilir. Yeniden rehabilitasyon sağlayarak toplumsal kalkınmaya katkıda bulunabilir. Mesela bir afet bölgesinde en önemli geçim kaynağı olan tarım ölmüştür afetten sonra. STK'lar toplumun başka geçim kaynakları bulmasına yardımcı olabilir.” (K25, Erkek)

Halka afet farkındalığı aşılama rolleriyle STK'lar, katılımcıların değindikleri bir başka konu başlığı olmuştur. 46 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların kendi mensuplarına afet farkındalığı kazandırma potansiyellerini ön plana çıkarmakla beraber afet öncesi yardımlarını da es geçmemiştir. Afet sonrası kalkınma sürecinde STK'ların görevlerini irdeleyen soruya karşılık katılımcı şu cümleleri kullanmıştır:

“Sadece afet sonrasında değil afet öncesinde de yardımcı olabilirler. Afet bilincini üyelerine kazandırmaya yardımcı olurlar. Afet azaltmaya da yardımcı olurlar. Ayrıca afet bölgesine daha çabuk ulaşma imkânları da olabilir.” (K21, Erkek)

48 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların halkı bilinçlendirme rollerini vurgularken bu rollerin yeterince uygulanmadığı görüşünde olduğu da anlaşılmaktadır. Afet yönetimi aşamalarında STK'ların rollerinin neler olduğu sorusuna cevap olarak katılımcının değerlendirmeleri şöyledir:

“STK'lar bence daha çok proaktif çalışmalılar. Afet öncesindeki rolleri yapmalılar. Afet farkındalığını, bilincini artırma gibi roller.” (K25, Erkek)

Katılımcıların değerlendirmeleri, STK'ların sosyal veçhelerinin hem afet öncesi hem de afet sonrası süreçte fazlasıyla mühim olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili tez, Benson, Twigg ve Myers (2001) ile Shaw'un (2003) bakış açısıyla da paralellik göstermektedir. Fakat aynı zamanda katılımcıların büyük bir bölümünün değerlendirmelerine dayanarak şu eklemenin de yapılması gerekmektedir: Balıkesir ilindeki STK'ların afet yönetimi aşamalarındaki vazgeçilmesi pek de mümkün

görünmeyen rollerine karşın bunları uygulamaları noktasında ne derece başarılı oldukları, katılımcıların nezdinde tartışmalıdır.

4.2.4.5. STK'ların Farklı Dilleri Konuşması

STK'ların birbirlerinden ayrılan yönleri mevcuttur. Pek çok değişken içeren bu farklılıkların mukayesesi de doğal bir durumdur. Nitekim katılımcılar, STK'ların ayırıcı özelliklerini kıyaslama ihtiyacı duymuşlar ve bu doğrultuda görüş belirtmişlerdir. Başarı seviyelerinin STK'lara göre değişmesi ise en çok dile getirilen konu başlığı olmuştur. 44 yaşındaki bir katılımcı, Balıkesir ili özelinden ziyade Türkiye çaplı bir STK değerlendirmesi yapıp AKUT'u ön plana çıkarıp AFAD ile AKUT'u muadil gösteren bir yaklaşım benimsemiştir. Afet yönetiminde STK'ların konumunun son 20-25 yıllık süreçte nasıl değiştiği sorusuna yanıt olarak katılımcının altını çizdiği noktalar şöyledir:

“Tabii AKUT çok üst düzey. Hatta bence AKUT ve AFAD eş değerde. AFAD, AKUT ve Jandarma Komando Arama Kurtarma (JAK) gibi kurumlarla çalışmak istiyor. Hatta AFAD ve AKUT arasında personel akışı oluyor. AFAD'dan emekli olanlar AKUT'a geçiyor. AKUT'tan ayrılanlar AFAD'a geçiyor. AKUT zaman konusunda da diğer STK'lardan hızlı. Dolayısıyla ön plana çıkan STK AKUT.” (K22, Erkek)

STK'ların başarı düzeylerini Balıkesir ili özelinde mukayese eden katılımcılar da mevcuttur. STK'larla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna karşılık ekleme yapan bazı katılımcıların yorumları şu şekildedir:

“...Ama Balıkesir'de GÖNDAK'tan memnunuz mesela. Disiplinli çalışıyorlar. 911 ve DAK da öyle.” (K21, 46, Erkek)

“...Afet anlamında etkili olan STK'lar 4-5 tane var Balıkesir'de diyebilirim.” (K20, 38, Erkek)

Bir başka değinilen konu başlığı ise olanakların STK'lara göre değişmesidir. 27 yaşındaki bir kamu kurumu temsilcisi, afet temalı ve yerel ölçekli STK'ları, afet temalı olmayan bazı STK'larla ekonomik anlamda karşılaştırmıştır. STK'ların ekonomik engelleri olup olmadığı sorusuna cevaben katılımcının değerlendirmeleri aşağıdaki şekildedir:

“Ekonomik engeller vardır tabii. Bazı derneklerin gelirleri fazla mesela. Subay, astsubay ve polis emeklileri derneklerinin ekonomik imkanları fazla oluyor. İsimleri aklıma gelmedi şu an bu derneklerin. TEMAD var evet mesela. Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği. Bu gibi dernekler ekonomik açıdan iyi oluyor. Ya da DİSK, Memur-Sen vs. Ama yerel bir STK'nın ne kadar ekonomik imkânı olabilir?” (K23, Erkek)

Aynı katılımcı, STK olanaklarının farklılaşmasını siyasi açıdan da değerlendirmiştir. STK'ların afet yönetimindeki konumlarının son 20-25 yıllık süreçte nasıl değiştiğine yönelik soruya katılımcının cevabı şöyledir:

“AFAD ve belediyeler fazlasıyla faydalı oluyor afet süreçlerinde. Örneğin İzmir ve Tekirdağ'la Çanakkale'de yaşanan depremlerde belediyeler daha çok harekete geçti STK'lardan. Daha çok devlete bağlı olan Kızılay gibi STK'lar faaliyet yapıyor. Yardım kampanyaları gibi faaliyetler.” (K23, 27, Erkek)

46 yaşındaki bir katılımcı ise muhtemel bir durum üzerinden değerlendirme yaparak belirli koşulların bir araya gelmesiyle STK'ların farklı imkânlar elde edebileceklerini varsaymaktadır. Afet yönetiminde kamu kurumlarının ve Balıkesir'deki STK'ların kapasiteleri arasında ayırım bulunup bulunmadığı sorusuna karşılık katılımcı şu sözleri söylemiştir:

“STK'lar gönüllü kuruluşlar elbette. Bağışlarla, devletten aldıkları hibelerle veya kendi ceplerinden ödeyerek bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Devletle kıyaslanamaz kapasiteleri. Çok düşük kalır. Tabii Anadolu'nun bir bölgesinde zengin bir iş adamı bir STK'ya yardımcı olur fazlaca ve oradaki itfaiyeden daha çok imkânı olabilir tabii böyle bir ihtimal de var ama düşük bu ihtimal.” (K21, Erkek)

Katılımcı yine aynı soruya ekleme yaparak belirli alanlarda uzmanlaşan STK'lara şu şekilde değinmiştir:

“İtfaiyenin çok sayıda alt alanı var mesela. STK'lar belli alanlarda özelleşiyor. Kimisi dağcılık, kimisi arama kurtarma, bazıları gıda yardım vs. Ayrıca STK'ların ekipmanları da kısıtlı oluyor. Devlet karşılıyor bunları.” (K21, 46, Erkek)

Katılımcıların bir kısmı AKUT'u yoğun bir şekilde eleştirse de bu bölümden anlaşıldığı üzere AKUT'u diğer STK'lardan ayıran ve daha başarılı görenlerden de söz etmek mümkündür. Bu nedenle, AKUT'la ilgili asgari müşterekte buluşulmamasının yanı sıra görüşlerde ifrat tefrit, bir başka deyişle ya tamamıyla yerme ya da tamamıyla övme söz konusudur. Ayrıca afet yönetiminin en hayati iki kurumuna bağlı mensupların, Balıkesir ilindeki afet temalı STK'lardan birkaçının değerli ve yararlı olduklarını belirtmeleri de dikkat çekicidir. Muhtemeldir ki bu durum, katılımcıların gözünde Balıkesir ilindeki tabela derneklerinin fazlalığıyla ilgilidir.

4.2.4.6. STK'ların Zamanda Yolculuk Yapması

STK'ların özellikle son 20-30 yıllık süreçte afet yönetimi kapsamındaki rollerinin nasıl değiştiği, bazı katılımcılarca yorumlanan bir husustur. Konuyla alakalı soru üzerine değerlendirme yapan katılımcılar, STK'ların nitelik ve nicelik

anlamındaki değişimlerini ön planda tutmuşlardır. 50 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların nicelik ve nitelik açısından gelişimini ve bu gelişimin kaynaklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“20-30 yıl önce STK'lar çok azdı tabii. Demokrasinin gelişmesi, teknolojinin gelişmesi, sosyal medya vs. derken STK'lar da arttı. İnsanlar aidiyet duygusuyla STK'lara bağlanıyor. Burada kendilerini güvende hissediyorlar. Ayrıca STK'lar hem sayısal hem de iş hacmi yani personel olarak da geliştiler.” (K26, Erkek)

Bir diğer katılımcı, 1999 Gölcük Depremi'ne vurgu yaparak STK'ların farklı afet süreçlerinde ve alanlarında kalite olarak geliştiklerini savunmuştur. Katılımcının ifadeleri şöyledir:

“99 Depremi milat bu açıdan. Dünya için de milat. Arama- kurtarma vardı ama medikal kurtarma tüm dünyada yayıldı bu depremden sonra. STK'lar sadece iyileştirme döneminde fayda sağlıyordu. Şimdi müdahale, ilk yardım, arama- kurtarmada da çok geliştiler ve fayda sağlıyorlar.” (K28, 25, Erkek)

48 yaşındaki bir katılımcı ise konuya farklı bir boyut getirmiştir. Katılımcı, STK'ların sayı ve kalite olarak gelişimlerini öne çıkarırken aynı zamanda STK üyelerinin sivil toplum kültürünü yaşam tarzı hâline getirdiklerini de söylemiştir. Katılımcının cümleleri şöyledir:

“Gençlerin ve üniversite öğrencilerinin STK'lara katılımları arttı. Böylece hem STK üyeleri hem de STK sayısı arttı. Eskiden okuma oranı düşüktü. Şimdi fazla. İnsanlar STK etkinliklerini ve öğrendiklerini, siyasi ve kültürel olarak özel hayatlarında da devam ettiriyorlar.” (K25, Erkek)

30 yaşındaki bir katılımcı ise 1999 Gölcük Depremi'nin altını çizse de AKUT'un başarısının saman alevi gibi olduğunu düşünmektedir. Katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“99 Depremi'nde AKUT herkesi şoka uğrattı ama arkası gelmedi. Şu an STK'lar yeterli değil diye düşünüyorum.” (K24, Erkek)

STK'ların zaman içerisindeki yolculuklarına dair dile getirilen görüşlerin çoğunlukla müspet olduğu anlaşılmaktadır. Zira konuya değinen katılımcıların büyük bir bölümü, STK'ların nicelik ve nitelik açısından gelişim içerisinde olduklarını savunmaktadırlar. Ayrıca bir katılımcının STK'ların sayısal artışını demokrasi ve teknoloji gelişiminin bir sonucu olarak ele alması, Castells'in (1998, s. 474) bilgi toplumu ve enformasyon devrimi kavramları dâhilinde bulunmasının yanı sıra Gündüzöz (2012, s. 144) ve Uçkan'ın (2002, s. 2) görüşleriyle de paralellik taşımaktadır.

4.2.4.7. STK'ların Aynı Dili Konuşması

STK'ların farklı yönlerinin aksine iletişimleri ve birbirlerine yardımları sadece iki katılımcı tarafından iki defa belirtilmiştir. Bu kapsamda değerlendirilebilecek görüşler ise önceki bölümlerde de gösterilen bazı ifadelerden oluşmaktadır. 50 yaşındaki katılımcı STK'ların aralarındaki coğrafi rehberliğe dikkat çekerken 46 yaşındaki başka bir katılımcı ise afet bilincinin STK mensuplarına aşılmasına değinmiştir. Katılımcıların değerlendirmeleri şu şekildedir:

Araştırmacı: “STK'ların afet yönetiminde oluşturdukları avantajlar nelerdir?”

K26: “STK'lar yerel unsurlar. Bir bölgedeki insanlar kuruyorlar STK'ları. Yaşadıkları yeri biliyorlar doğal olarak. Bu anlamda bir afet durumunda oraya ulaşan kamu görevlilerine veya diğer STK'lara kılavuzluk yaparlar.” (50, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce STK'ların afet sonrasındaki kalkınma süreçlerinde etkileri bulunmakta mıdır? Bulunmakta ise bu etkiler nelerdir?”

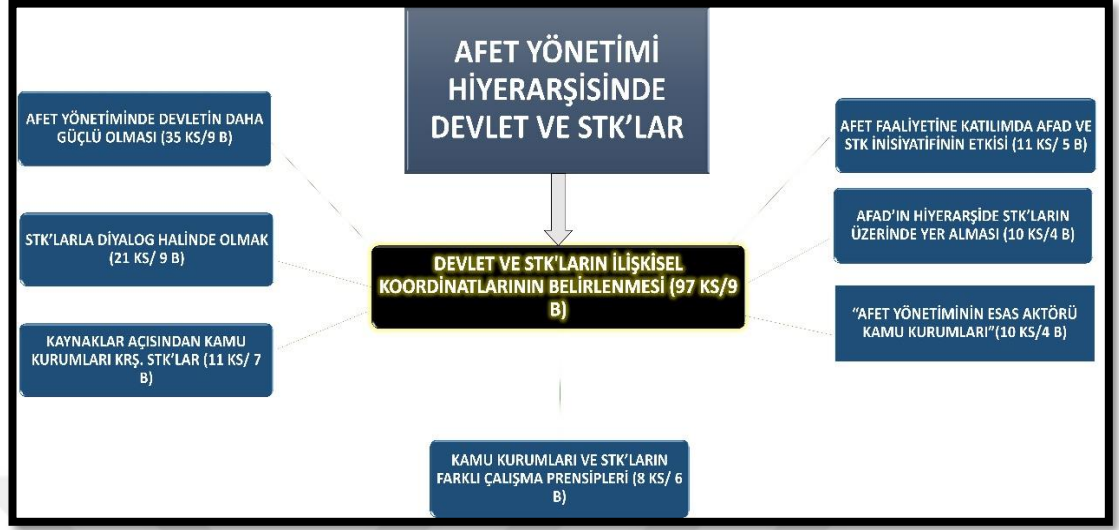
K21: “Sadece afet sonrasında değil afet öncesinde de yardımcı olabilirler. Afet bilincini üyelerine kazandırmaya yardımcı olurlar.” (46, Erkek)

Katılımcıların bakış açısına göre, STK'ların aynı dili konuşmasının iki unsura bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Bunlar STK'lar arasındaki iletişim ve bilgi aktarımlarıdır. Doğaldır ki bu faktörler birbirleriyle ilişkili olarak gelişmelerinin yanı sıra STK'ların kalitelerinin artmasını da sağlamaktadır. Hâlbuki mevzubahis mühim konuları hem az sayıda katılımcının dile getirdiği hem de ifadelerinin görece sığ kaldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla konuya değinmeyenlerin dışında, değinenlerin bakış açılarında da birtakım eksikliklerden ve sorunlardan söz edilmesi olasıdır.

4.2.5. Devlet ve STK'ların Afet Yönetimi Hiyerarşisindeki Konumlarının Tespiti

Önceki bölümlerde de söylendiği üzere STK'ların afet yönetimindeki konumlarını belirleyen en kritik faktörlerden bir tanesi de *-belki de en önemlisi-* kamu kurumlarıyla tesis ettikleri ilişkilerdir. Aynı zamanda bu ilişkiler, kamu kurumlarının STK algıları ve tutumları hakkında da kayda değer veriler sunmaktadır. Dolayısıyla kamu kurumlarının nazarında STK'lar ile irtibatlarının ve STK'ların karar alma süreçlerindeki konumlarının değerlendirilmesi, en az STK'ların konuya bakış açısının tespiti kadar gereklidir. Bu anlamda kamu kurumlarının en çok altını çizdikleri konu ise devletin afet yönetiminde diğer tüm paydaşlardan daha güçlü olmasıdır. Ayrıca kamu kurumları STK'ların hiç belirtmediği bir hususun da altını

çizmişlerdir. İlgili husus ise *kamu kurumları ve STK'ların farklı çalışma prensipleridir* (Şekil 108).

Şekil 108. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 109 ve şekil 110, *afet yönetimi hiyerarşisinde devlet ve STK'lar* alt temasına ait kod matris ilişkileri tarayıcısını yansıtmaktadır. Buna göre AFAD Balıkesir, devlet ve STK'ların ilişkilerini 13 kez ile konuya en çok vurgu yapan, Balıkesir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Sivil Savunma Birimi ise 6 defa ile en az vurgu yapan kurumlar olmuştur. Afet yönetiminde devletin daha güçlü olduğu tezini her kurumun savunduğu görülmekle birlikte, Edremit Belediyesi Afet İşleri Komisyonu'nun konuya dair en az değerlendirmeyi yaptığı anlaşılmaktadır (1 kez).

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının E	■	■	■	■	■	■	■	■	■
"Afet yönetiminin esas aktörü kamu kur		■				■	■	■	
STK'ların kamu kurumlarından daha özve									■
"Devlet her yere yetişemez"							■		■
At binenin, kılıç kuşananın.						■			
Liyakat anlayışı açısından kamu kurumları						■		■	■
Devlet-STK ilişkisinde STK'lardaki öz güv						■			
Kamu kurumlarının diğer STK'larla ilişkiler				■	■	■			■
Yasal çerçeve içinde hapsolan STK'lar				■		■			■
STK'lara AFAD akreditasyonu kolay veri				■		■			■
STK formundaki kamu kurumları				■		■	■		
Kamu kurumlarının STK'lardan daha özve			■		■	■	■	■	
Afet ekonomisindeki düzenlemeler		■							
"STK'lara ulusal ölçekte söz hakkı verilmi		■	■	■		■			
Kamu kurumları ile STK'lar arasındaki ilet	■	■				■	■		
Afete hazırlık sürecinde devletin kritik rc	■								■
Kaynaklar açısından kamu kurumları krş.	■	■	■		■	■		■	■
Afet faaliyetine katılımda AFAD ve STK i	■			■			■	■	■
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol	■	■	■	■	■	■	■	■	■
AFAD'ın hiyerarşide STK'ların üzerinde y	■	■		■					■
Kamu Kurumları ve STK'ların Farklı Çalış	■				■	■	■	■	■
STK'larla diyalog halinde olmak	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Şekil 109. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Gösteren Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatlarının E	8	12	6	12	7	17	10	12	13
"Afet yönetiminin esas aktörü kamu kur		5				1	2	2	
STK'ların kamu kurumlarından daha özve									1
"Devlet her yere yetişemez"							1		1
At binenin, kılıç kuşananın.						2			
Liyakat anlayışı açısından kamu kurumları						1		1	1
Devlet-STK ilişkisinde STK'lardaki öz güv						3			
Kamu kurumlarının diğer STK'larla ilişkiler				1	2	1			2
Yasal çerçeve içinde hapsolan STK'lar				2		3			2
STK'lara AFAD akreditasyonu kolay veri				1					2
STK formundaki kamu kurumları				1		1	1		
Kamu kurumlarının STK'lardan daha özve			2		1	1	1	3	
Afet ekonomisindeki düzenlemeler		1							
"STK'lara ulusal ölçekte söz hakkı verilmi		2	1	1		1			
Kamu kurumları ile STK'lar arasındaki ilet	1	1				1	1		
Afete hazırlık sürecinde devletin kritik rc	1								1
Kaynaklar açısından kamu kurumları krş.	1	4	1		2	1		1	1
Afet faaliyetine katılımı AFAD ve STK i	1			1			3	3	3
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol	2	5	4	5	1	3	5	5	5
AFAD'ın hiyerarşide STK'ların üzerinde y	1	2		3					4
Kamu Kurumları ve STK'ların Farklı Çalış	2				1	1	1	1	2
STK'larla diyalog halinde olmak	2	1	1	2	2	3	2	3	5

Şekil 110. Afet Yönetimi Hiyerarşisinde Devlet ve STK'lar Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.2.5.1. Devlet ve STK'ların İlişkisel Koordinatları

Devlet- STK bağlantısı konusunda katılımcıların, devletin STK'larla kıyas dahi kabul edilmeyecek kadar çok olan gücünü ön plana çıkardıkları görülmektedir. Devletin afet yönetimindeki iz düşümü olmasından dolayı AFAD da bu gücün cisimleşmiş hâlini temsil etmektedir. Bu nedendir ki devletin afet yönetiminde en güçlü konuma sahip olması, aynı zamanda AFAD'ın hiyerarşide STK'lara karşı üstünlüğü ve afet yönetimine katılımında AFAD'ın inisiyatif alabilme yetkisi anlamına da gelmektedir (Şekil 111, Şekil 112 ve Şekil 113). 38 yaşındaki katılımcının aşağıdaki düşünceleri, söz konusu üç noktaya ışık tutan bir örnektir. STK'ların afet yönetimindeki katkılarını kısıtlayan engeller olup olmadığı sorusuna cevabında ekleme yapan katılımcı şu görüşleri savunmuştur:

“Destek istediğimizde de her zaman karşılık alıyoruz. STK'lar makinenin dişlisi dediğim gibi. Afet yönetiminin AFAD'ın tekelinde olması lazım. STK'lar sadece verilen direktifleri uygulamalı. Afet acil yönetim merkezi bu işin mutfağı. Her şey burada. Lojistik malzemeler, haberleşme vs.” (K20, Erkek)

25 yaşındaki bir katılımcı da AFAD'ın üstünlüğü çerçevesinde görüş bildirmiştir. Afet yönetiminde STK'lara söz hakkı verilip verilmediği sorusunu katılımcı şu şekilde yanıtlamıştır:

“Ben söz hakkı verildiği fikrindeyim. Ama STK'ların özellikle AFAD'ın verdikleri talimatlarla hareket etmeleri önemli. Bu açıdan düşünmek lazım bence.” (K28, Erkek)

Başka bir katılımcı ise AFAD'ın hiyerarşik üstünlüğünü ve inisiyatif yetkisini tüm kamu kurumlarına genellemiştir. STK'ların afet yönetiminde dezavantaj yaratıp yaratmadıkları sorusuna karşılık katılımcının düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Başlarına buyruk ve disiplinsiz hareket etmeleri. Mesela biz bazen diyoruz şu alandan çıkmayın diye. Burada müdahale yapın diye. Ama bir bakıyoruz başka yere gitmişler, orada çalışma yapıyorlar. Bu gibi durumlar olumsuzluk yaratıyor. Kamu kurumlarının yönetimi altında olmaları lazım STK'ların.” (K21, 46, Erkek)

Aynı katılımcı, devletin STK'lara karşı olan gücünü vurgulamak için özgün bir değerlendirme de yapmıştır. STK'ların afet yönetimine katkılarını sınırlayan ekonomik veya siyasi engel olup olmadığı sorusuna cevaben katılımcı aşağıdaki yorumlamayı yapmıştır:

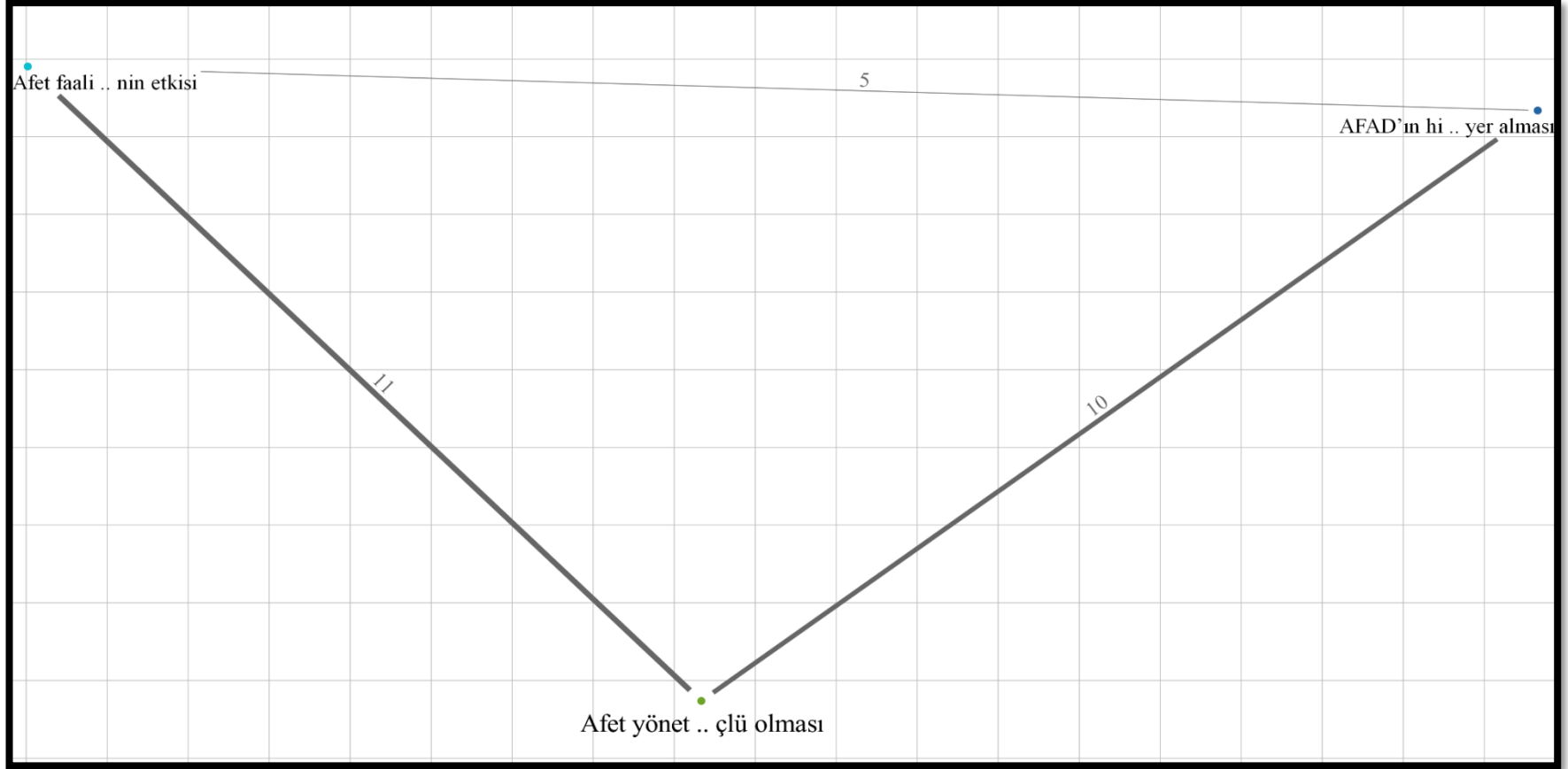
“Siyasi bariyer yok. STK'lara lazım olan malzeme ve ekipmanlar devlet kurumlarında bulunmalı bence. Bu açıdan STK'lar bu malzemeleri kullanmayı öğrenmeliler. Kamu kurumlarının altında çalışmalılar. Yani nasıl desem doğru bir tabiri mi olacak bilmiyorum ama biat etmeliler.” (K21, 46, Erkek)

Şekil 111. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnişiyatifinin Etkisi Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Afet faaliyetine katılımda AFAD ve STK inisiyatifinin etkisi	Afet yönetiminde devletin daha güçlü olması	AFAD'ın hiyerarşide STK'ların üzerinde yer alması
Afet faaliyetine katılımda AFAD ve STK i		11	5
Afet yönetiminde devletin daha güçlü ol	11		10
AFAD'ın hiyerarşide STK'ların üzerinde y	5	10	

Şekil 112. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnişiyatifinin Etkisi Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Şekil 113. Afet Yönetiminde Devletin Daha Güçlü Olması, AFAD'ın Hiyerarşide STK'ların Üzerinde Yer Alması ve Afet Faaliyetine Katılımda AFAD ve STK İnisiyatifinin Etkisi Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Yansıtan Kod Haritası

Kamu kurumlarının STK'larla diyalog hâlinde olmaları, katılımcılarca en sık ifade edilen noktalardan biridir. 38 yaşındaki katılımcının kurumları hakkında bilgi verirken söylediği şu cümleler STK'larla iş birliklerini ve diyaloglarını ortaya koymaktadır:

“Çok öne çıkmıyor ama Suriyelilere yönelik de yardım kampanyaları yapıyoruz. 19 STK'nın desteğiyle İdlib'de briket evler projemiz var güncel olarak.” (K20, Erkek)

Katılımcı, STK'larla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna da ilginç bir cevap vermiştir. Katılımcının yorumları şu şekildedir:

“STK'larla iyi iletişimimiz var. Abi kardeş gibi oluyoruz bir nevi.” (K20, 38, Erkek)

27 yaşındaki bir diğer katılımcı, bölgelerindeki bir STK ile kurdukları pozitif ilişkinin altını çizmiştir. Birimleri kurulduğundan beri afetlerle ilgili ne gibi çalışmaları olduğu sorusuna cevaben katılımcı düşüncelerini aşağıdaki gibi paylaşmıştır:

“...Amatör telsizcilerle afet yer tespiti çalışmalarımız oluyor. Bir afet durumunda zarar gören alanları anlayabilmek için. Edremit'teki amatör telsizciler derneğiyle iletişim kuruyoruz bu konuyla ilgili.” (K23, Erkek)

Başka bir katılımcı, STK'larla kurulan ilişkilerin sağlamlığını vurgulamak adına mühim bir tespitte bulunmuştur. Bağlı olduğu kurumun bazı STK'lara verdiği destekleri örneklerle açıklayan katılımcı, STK'larla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusunu şu şekilde yanıtlamıştır:

“911 Arama Kurtarma Derneği kurumumuz içinde de barındırılıyor mesela. Dursunbey Arama Kurtarma'ya bir aracımız tahsis edildi. Bu STK'larımıza malzeme desteği de sağlanıyor devlet tarafından. (K21, 46, Erkek)

Afet faaliyetleri açısından gerekli tüm kaynakların kamu kurumları ve STK'lara göre farklılaşması, öne çıkan bir başka konuyu teşkil etmektedir. Buna yönelik olarak bir katılımcı, STK'lara ekonomik destek verilmesini şart koşarken diğer bir katılımcı ise STK'ların olanaksızlıkları sebebiyle afet yönetiminin belirli aşamalarında katkıları olamayacağını ifade etmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir:

Araştırmacı: “Sizce STK'ların afet yönetimine katkısını sınırlayan bariyerler mevcut mudur? Mevcutsa bu bariyerler nelerdir?”

K27: “...Bunun dışında Sayıştay denetimi kapsamında devlet STK'lara maddi yardım yapmalı. Özel fonlar ayrılmalı STK'lara. Mesela biz gönüllülerimize tanesi 1500-2000 liralık yangın kıyafeti sağlayabiliyoruz devletin ödeneği sayesinde. 1500-2000 gönüllüyle çarpın bu sayıyı kaç oluyor trilyon civarı. STK'ların böyle bir gücü var mı yok. Dolayısıyla bu eksiğin giderilmesi adına Sayıştay denetiminde para yardımı yapılmalı STK'lara bence.” (56, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce STK'lara afet yönetimi aşamalarında ne gibi roller düşmektedir? Şu an buldukları konum itibarıyla STK'lar bu rolleri yeterince uygulamakta mıdır? Devlet tarafından STK'lara gerekli imkânlar sağlanmakta mıdır?”

K28: “Bence STK'lar müdahale ve iyileştirme aşamalarında yardımcı olurlar. Arama- kurtarma, psikolojik destek gibi durumlarda. Fakat hazırlık aşamasında, afet farkındalığı oluşturmak gibi durumlarda yardımları olmaz. Çünkü ekonomik durum ve imkânlar bu duruma izin vermiyor bence.” (25, Erkek)

Bazı katılımcılar, kamu kurumlarının STK'lardan çok daha fazla özverili olduğuna inanmaktadırlar. Örneğin 46 yaşındaki bir katılımcı, kamu kurumlarının profesyonelliğini, STK'ların ise amatörlüğünü vurgulamıştır. STK'ların afet yönetiminde karşılaştıkları bariyerler olup olmadığı sorusunu ekleme yaparak cevaplayan katılımcının değerlendirmeleri şöyledir:

“...Devlet kurumlarının kafasına göre takılma lüksü yok. Mesela biz çoğunlukla yazın izin bile kullanamıyoruz. Tatile çıkamıyoruz. İzinden geri dönüyoruz izin aldığımızda bile. STK'larda ise öyle bir durum yok. Gönüllüler sonuçta. Başka işleri var. Afet faaliyetlerine katılmama lüksleri olabiliyor işlerinden dolayı.” (K21, Erkek)

Kamu kurumlarının özverisini ön plana çıkaran bir başka katılımcı ise STK'ların aksine kendileri için “*önce canan, sonra can*” düsturunun geçerli olduğunu savunmuştur. Katılımcı aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“STK'larda çalışanlar aile babasıdır veya üyesidir. Önce çocuk çocuğunu veya eşini ön plana alır. Afetleri ikinci derecede önemli görür. Devlette çalışanların böyle bir durumu yok. Aileleri olsa bile birinci olarak afeti görürler. STK'larda can önce gelir yani kendi ve ailelerin canları. Sonra canan gelir. Devlette tam tersi.” (K26, 50, Erkek)

Aynı katılımcı, STK'ların afet yönetiminde dezavantaj ortaya çıkarıp çıkarmadıkları sorusunu da bu minvalde yanıtlamıştır. Temsilcinin yorumlamaları aşağıdaki gibidir:

“Devlet kurumları yetkin personelden oluşuyor. STK'lar ise ihtiyaç duyulduğunda olay yerine gelir. Ama keyfekeder davranabilirler. Gelmiyorum işim var diyebilirler. Ama devlet kurumlarının böyle bir lüksü yok. Beni mesela şu an çağırırsalar gitmek zorundayım. STK'ların gitmeme lüksleri var.” (K26, 50, Erkek)

Kamu kurumları ve STK'ların farklı çalışma prensipleri, bir başka vurgu yapılan nokta olmuştur. 38 yaşındaki bir katılımcı, STK'ların yapısal farklılıklarını kendileriyle karşılaştırmıştır. Yakın geçmişten bugüne STK'ların afet yönetimindeki konumlarının nasıl bir değişim geçirdiği sorusuna katılımcı ekleme yaparak şu hususlara değinmiştir:

“Kurumumuz olarak ne yakınımda ne uzağımızda tutabiliriz insanları. STK'lar tüzükleri gereği sadece Türklere yardım etme yönelimine sahip afetlerde. Biz ise kanun gereği Türk, Suriyeli, Yunan, genç, yaşlı, çocuk fark etmeden herkese yardımcı olmak zorundayız. Japonya'daki nükleer patlamaya bile ekip göndermiştik. Süper güç denilen ABD'den, Rusya'dan bile kimse yoktu bu afette ama biz orada bulunmuştuk. Bu açıdan kurumumuzun varlığı çok değerli.” (K20, Erkek)

STK'lara afet yönetiminde söz hakkı verilmediğini düşünen dört katılımcının varlığı dikkat çekmektedir. Bu noktada belki de en önemli görüş, 27 yaşındaki katılımcı tarafından paylaşılmıştır. STK'lara afet yönetiminde söz hakkı verilip verilmediği sorusunu katılımcı aşağıdaki gibi yorumlamıştır:

“Hayır STK'lara söz hakkı verilmiyor. Çünkü STK temsilcilerinin hukuki güvenceleri yok. Bir STK temsilcisi yanlış hitap kullansa dahi cezai müeyyide olabiliyor. Bunu bilen STK temsilcisi de merkezi yapıya herhangi bir laf edemez. İnsanlar bu tip durumlarda başkasından önce kendilerini ve ailelerini düşünürler doğal olarak.” (K23, Erkek)

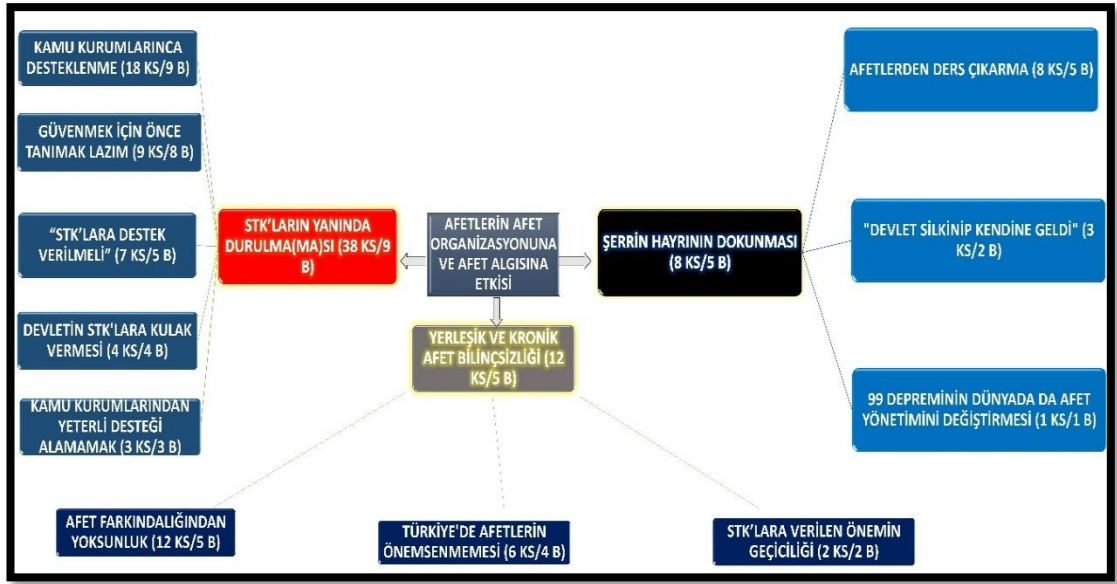
Son olarak, devletin afet yönetimi kapsamındaki her alana yetişemeyeceği vurgusu da bir başka kayda değer husustur. Sadece iki katılımcı bu düşüncüyü savunmakla beraber, ilgili katılımcılardan birinin afet yönetimindeki en önemli kurumlardan birinin temsilcisi olması dikkat çekicidir. 38 yaşındaki katılımcı, STK'ların afet yönetimindeki avantajlarını araştıran soruya cevaben aşağıdaki cümleleri söylemiştir:

“STK'lar yükümüzü hafifletiyor. Her yere yetişmemiz zor tabii. Bu anlamda önemli STK'lar.” (K20, Erkek)

Devletin afet yönetimindeki kudretinin, katılımcılarca en çok dile getirilen konuyu teşkil etmesi pek tesadüfi bir durum değildir. Zira katılımcılar bu konuyu dillendirerek kamu kurumlarının STK'lara karşı hiyerarşik üstünlüğünü, afet faaliyetlerine STK'ların değil devletin yön verdiğini ve her türlü imkânın devlette bulunduğunu ortaya koymayı istemişlerdir. Bu noktaların belirtilme arzusunun dayandığı gerekçe ise özetle şudur: *“STK'ların afet yönetiminde yapacaklarının bir sınırı vardır. Dolayısıyla STK'lar hem bu gerçeği kabullenerek hem de kendilerinden güçlü bir devletin varlığı bilinciyle hareket etme mecburiyetindedirler. Çünkü afet yönetiminde her ne kadar STK'lara gereksinim duyulsa da asıl fail ve yön verici taraf devlettir.”*

4.2.6. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Olan Tesiri

Tarihsel süreçte Türkiye'de pek çok afet yaşanmıştır ve gelecekte de yaşanma potansiyelinden bahsedilmesi mümkündür. Dolayısıyla Türkiye afetlere karşı hassas bir konumdadır. Bu durum sebebiyle bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasi açıdan afetlere ve afet kavramına bakış, sürekli değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Kamu kurumlarının temsilcileri de bu bağlamda en çok STK'lara destek verilip verilmemesine ve afetlerin ilgili konuya olan etkisine odaklanmıştır (Şekil 114).

Şekil 114. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kodlar ve Alt Kodlar

Şekil 115 ve şekil 116’da *afetlerin afet organizasyonuna ve afet algısına etkisi* alt temasına ait kod matris tarayıcısı gösterilmektedir. STK’lara destek verilme durumuna 7 kez değinen BBB İtfaiye- Afet Yönetimi, konuya en çok vurgu yapan kurumdur. Bilakis AFAD ise konuya dair en az dikkat çeken kurumlardandır (2 kez). Toplumdaki yerleşik ve kronik afet bilinçsizliğinin 5 defa altını çizen Edremit Belediyesi Afet işleri Komisyonu ise konuyu en fazla ön plana çıkaran kurum olmuştur. Önemli konulardan biri olan afetlerden ders çıkarmak ise en çok AFAD tarafından anımsatılmıştır (3 kez).

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği			■	■	■	■	■		
STK'lara verilen önemin geçiciliği				■		■	■		
Türkiye'de afetlerin önemszenmemesi				■	■	■	■		
Afet farkındalığından yoksunluk			■	■	■	■	■		
STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Dış paydaşlardan (STK'lar da dahil) bağı								■	
Halkın STK'lara destek vermemesi				■					■
Kamu kurumlarından yeterli desteği alar		■			■	■			
STK'ların aleyhinde tavır alınması		■							
Kamu Kurumlarınca Desteklenme	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Devletin STK'lara kulak vermesi	■				■			■	■
Güvenmek için önce tanımak lazım	■	■	■	■	■	■	■	■	
"STK'lara destek verilmeli"	■	■	■	■				■	
Şerrin Hayrının Dokunması	■	■				■	■		■
99 depreminin dünyada da afet yönetin	■								
"Devlet silkinip kendine geldi"	■	■							
Afetlerden ders çıkarma	■	■				■	■		■

Şekil 115. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
Yerleşik ve kronik afet bilinçsizliği			2	1	5	2	2		
STK'lara verilen önemin geçiciliği						1	1		
Türkiye'de afetlerin önemsenmemesi				1	3	1	1		
Afet farkındalığından yoksunluk			2	1	5	2	2		
STK'ların Yanında Durulma(ma)sı	3	5	4	6	5	4	2	7	2
Dış paydaşlardan (STK'lar da dahil) bağı								2	
Halkın STK'lara destek vermemesi				2					1
Kamu kurumlarından yeterli desteği alar		1			1	1			
STK'ların aleyhinde tavır alınması		2							
Kamu Kurumlarınca Desteklenme	1	2	2	2	4	2	1	3	1
Devletin STK'lara kulak vermesi	1				1			1	1
Güvenmek için önce tanımak lazım	1	1	1	1	2	1	1	1	
"STK'lara destek verilmeli"	1	1	1	3				1	
Şerrin Hayrının Dokunması	2	1				1	1		3
99 depreminin dünyada da afet yönetin	1								
"Devlet silkinip kendine geldi"	2	1							
Afetlerden ders çıkarma	2	1				1	1		3

Şekil 116. Afetlerin Afet Organizasyonuna ve Afet Algısına Etkisi Alt Temasında Bulunan Kodların ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.2.6.1. STK'lara Destek Verilme(me)si

STK'lara verilen veya verilmeyen desteğe yönelik olarak çokça değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Söz konusu değerlendirmelerde, desteklerin hem toplumsal hem de siyasi boyutu ele alınmıştır. Bu açıdan katılımcılar en fazla, STK'ların kamu kurumlarınca desteklenmesini öne çıkarmıştır. 38 yaşındaki katılımcı, STK'lara verdikleri destekler açısından bütünleşik afet yönetimi sisteminin önemini ortaya koymuştur. STK'lara afet yönetiminde söz hakkı verilip verilmediği sorusunu katılımcı şöyle yanıtlamıştır:

“Bütünleşik afet yönetimi sistemi kapsamında en çok vatandaşlarla ve STK'larla iş birliğimiz var bizim. Bu anlamda söz hakkı veriliyor tabii. Ama STK'lar makinenin parçası. AFAD'ın direktiflerini uygulamak zorundalar.” (K20, Erkek)

44 yaşındaki başka bir katılımcı ise olanaksızlıklarla mücadele eden STK'ların eksikliklerini telafi etmek adına AFAD'ın zaman zaman verdiği destekleri altını çizmiştir. STK'ların afet yönetimine katkılarını kısıtlayan engeller olup olmadığı sorusuna cevaben katılımcı düşüncelerini şu şekilde paylaşmıştır:

“Ekonomik engelleri var. Onlara arama- kurtarma, ilk yardım vs. için gereken teknik ekipmanları az. Bu ekipmanlar çok pahalı ayrıca. Mesela kurtarma aracı aşağı yukarı 1 milyon lira. Fakat AFAD yeri geldiğinde kendi ekipmanlarını STK'lara kullanıyorsa. Devlet ne kadar ödenek veriyor kendilerine bilemem.” (K22, Erkek)

Bir başka sıklıkla ifade edilen konu ise halkın STK'ları yeterince tanımaması ve dolayısıyla güvenmemeleridir. Buna yönelik olarak 56 yaşındaki katılımcının Kızılay ve İHH vurgusu dikkat çekicidir. STK'ların afet yönetimindeki kapasitesi ve rolüyle ilgili olarak yerel halkın güven düzeyini irdeleyen soruya karşılık katılımcının değerlendirmeleri şöyledir:

“Yeterince bilmiyorlar bence. Güven sorunu da var ortada. Bu yüzden itibar duymuyorlar. Kızılay, İHH gibi derneklerin şimdi söylemeyeyim ama geçmişte bazı sıkıntıları oldu. İnsanlar bu nedenle güven duymuyorlar bence.” (K27, Erkek)

Aynı soruya cevap olarak başka bir katılımcı ise eğitim müfredatındaki sıkıntıları ve siyasi yapıyı ön plana çıkarmıştır. Katılımcının ifadeleri şu biçimdedir:

“Bu kafedeki insanlara sor mesela kimse bilmez STK'ları. Çünkü STK'ların organize olmasını engelleyen bir eğitim sistemi var. Sivil toplum nedir, sivil toplumun gerekliliği, dayanışma, sorumluluk gibi şeyler öğretilmiyor ki. İnsanlar siyasi ortamdan korktuklarından dolayı broşür bile dağıtamıyor.” (K23, 27, Erkek)

STK'lara destek verilmesi gerekliliği, katılımcıların ifade ettikleri bir başka husustur. Bu anlamda 48 yaşındaki katılımcının görüşleri, belki de en dikkat çekici olanıdır. Türkiye'de afet yönetimine dair sorunlar olup olmadığı sorusuna karşılık

katılımcı, özel sektörün STK'lara destek vermesi gerektiğini vurgulamış ve şu cümleleri kullanmıştır:

“Her şey devletten beklenmemeli bence. Devlet gücü olacak tabii ama her şeye yetmemeli. STK'ların güçlerinin ve üyeliklerinin artması lazım. Bizim mesela dernek olarak kira ve aidat sorunlarımız oluyor. 20 lira vermek istemiyor insanlar. Devlet her şeye yardımcı olamaz. Bu açıdan büyük firmaların da STK'lara destek olması lazım. Mesela TOFAŞ fabrikasının içinde itfaiye birimi ve uzmanları var. BOSCH ve Renault fabrikalarında da var keza. Dolayısıyla büyük firmalar ve özel sektör STK'lara destek vermeli ve sponsor olmalılar. Malzemeler pahalı sonuçta. Ayrıca gönüllüler çalıştıkları için afet faaliyetlerine katılımları da sıkıntı oluyor. Avrupa ve Amerika'da böyle değil. İzinli sayılıyorlar. Bu yüzden Türkiye'de de aynı olmalı.” (K25, Erkek)

STK'ların kamu kurumlarından yeterli desteği almaması, bazı katılımcıların az da olsa belirttikleri noktalardan biridir. Bu anlamda 56 yaşındaki bir katılımcı AKUT ve Nasuh Mahruki örneğini verme gereksinimi duymuştur. STK'ların afet yönetimine katkılarını sınırlayan bariyerlerin mevcudiyetini irdeleyen soruya karşılık katılımcının cevabı şöyledir:

“Siyasi engel vardır elbet. Nasuh Mahruki neden çıkmak zorunda kaldı sizce AKUT'tan? Siyasi sebeplerden dolayı. STK'lar eleştiri yaptıkları için STK'lar.” (K27, Erkek)

Halkın STK'lara yeterli desteği vermemesi ise ön plana çıkan başka bir husustur. Bu açıdan en önemli tespiti 38 yaşındaki katılımcı yapmıştır. Halkın STK'lara karşı olan mesafesinin altını çizen katılımcının değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: “STK'ların afet yönetimindeki kapasitesi ve rolüne ilişkin Balıkesir halkının güveni sizce ne düzeydedir?”

K20: “Halkımızda yardımlaşma tereddüdü var tabii STK'lara karşı. Yardımlarımız nereye gidiyor diye düşünebiliyorlar. Ayrıca afet kapsamında bağış sadece AFAD'a olabiliyor kanun gereği. STK'lara afet kapsamında bağış olamıyor. Resmî statüde sadece STK'ların kendilerine bağış oluyor.” (38, Erkek)

Kamu kurumlarının STK'lara arka çıkmaları, destek vermedikleri tezine kıyasla kayda değer bir şekilde daha fazla zikredilmiştir. Bu desteğin esas aktörü ise AFAD'dır. Çünkü katılımcıların mühim bir kısmı, STK'lara olan devlet bazlı yardımların daha çok AFAD aracılığıyla gerçekleştiğini savunmuştur. Fakat konu halkın STK'lara yönelik bakış açısına geldiğinde ise altı çizilmesi gereken problemlerin varlığından söz edilebilir. Bazı katılımcıların dikkat çektiği üzere, halkın önemli bir bölümünün nazarında bilhassa Kızılay'ın kötü bir sabıkaya sahip oluşu, STK'ların tamamına karşı negatif bir algıyı ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kabul edilmelidir ki böyle bir algı mevcutken durumun bir anda terse dönmesi ve insanların STK'lara güvenmesi ziyadesiyle zordur. Dolayısıyla halkın STK'lara güveni ve desteği açısından problemleri bir ortamdan bahsedilebilir.

4.2.6.2. Afet Bilinçsizliğinin Yerleşik ve Kronik Bir Hâle Gelmesi

Afetlerle mücadelede en kritik eşiklerden biri de toplumdaki afet farkındalık düzeyinin yüksekliğidir. Lakin katılımcılar, ekseriyetle toplumdaki afet farkındalığından yoksunluk sorunundan yakınmışlardır. 50 yaşındaki katılımcı, afet sonrasındaki hayati süreçlerde insanların birbirlerine yardım edebilme bilincinin sağlanması hususunda afet farkındalığı konusunu ön plana çıkarmıştır. Afet yönetiminde kamu kurumları ve STK'lar arasında kapasite farklılığı bulunup bulunmadığı sorusuna verdiği cevaba ekleme yapan katılımcı aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“...Büyük bir afet olduğunda devlet kurumlarının tümü aynı anda 72 saat içerisinde gidemez afet yerine. Bu altın saatlerde insanların kendi kendilerine yetmeleri lazım. Bu afet yardım bilincinin oluşması gerekiyor.” (K26, Erkek)

Bir diğer katılımcı ise Balıkesir Kent Konseyi'ndeki afet bilinci eksikliğine dikkat çekmiştir. STK'lara afet yönetiminde söz hakkı tanınıp tanınmadığı sorusuna katılımcının yanıtı şöyle olmuştur:

“Hayır STK'lara söz hakkı verilmiyor. Örneğin Balıkesir Kent Konseyi'nde geçen yıl bir anket yapılmıştı hangi konulara öncelik verilmeli diye. Afet son sırada çıktı ankette. Afet önemsenmiyor pek. Dikkate alınmıyor.” (K25, 48, Erkek)

30 yaşındaki katılımcı, toplumsal afet bilinci eksikliğini afet toplanma alanları ve hırsızlık ekseninde değerlendirerek konuya farklı bir bakış açısı getirmiştir. Afet yönetiminde sorun olup olmadığı sorusuna katılımcının verdiği cevap şudur:

“...Duymuşsunuzdur belki 2013'te Edremit'te sel olmuştu. Biz Kipa'nın önünde mahsur kalmıştık selde. İnsanlar nerelerin güvenli olduğunu bilmiyordu o zaman da. Değişen bir şey yok bugün. Mesela trafik işaretleri ya da tabelalar konabilir afet toplanma alanlarına dair. Ama buradaki afet toplanma alanı tabelaları bile çalınıyor. Doğru düzgün plan program yok bu nedenle.” (K24, Erkek)

27 yaşındaki bir başka katılımcı da aynı tezi farklı cümlelerle savunmuştur. Katılımcı, birimlerinin yaptıkları faaliyetleri irdeleyen soruyu şöyle yanıtlamıştır:

“Alt katında dükkân bulunan binalardaki kolon kesintilerine cezai müeyyide uygulanması için çalışmalarımız oldu. Ayrıca insanlarımız afet toplanma alanlarını bilmiyor. Tabelaların çalınma durumları da oluyor bildiğiniz gibi. Dolayısıyla afet toplanma alanlarının halkımızca bilinmesi için çalışma yaptık. Muhtarlıklara afet toplanma alanlarının haritalarını astırdık.” (K23, Erkek)

Katılımcıların ön plana çıkardığı bir başka konu ise STK'lara verilen önemin geçiciliğidir. 44 yaşındaki katılımcıya göre bu sorun, aynı zamanda afetlere hiç önem verilmemesi veya verilen önemin geçici olması anlamına da gelmektedir. Halkın

STK'ların afet yönetimindeki kapasitelerine güven durumunu inceleyen soruya katılımcı aşağıdaki biçimde yanıtlamıştır:

“Valla insanımızı biliyorsunuz. Bir olay ya da afet yaşanması lazım farkındalık oluşması için. Afet farkındalığı böyle oluşuyor. Sadece felaketten sonra. Yerel halkın STK'ları bilmediğini ve güvenlerinin olmadığını düşünüyorum. AFAD'a ve sağlık kurumlarına oluyor güvenleri. Bu kurumları da olay yaşanınca biliyorlar zaten.” (K22, Erkek)

Afet farkındalığından yoksunluğu vurgulamak için katılımcılar çoğunlukla afetlerden sonra yaşanan yağma ve hırsızlık olaylarının altını çizmiştir. Hatta görülmektedir ki afet öncesinde dahi yönlendirici tabelaların çalınması gibi olaylar yaşanabilmektedir. Esasen bu durumun sadece afet farkındalığından yoksunlukla açıklanabilmesi zor olup aynı zamanda insani ve ahlaki veçheleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla toplumun azınlık bir kesiminde bile bu konularda eksiklikler bulunması, afetlerle mücadelede problem potansiyeli oluşturmaktadır.

4.2.6.3. Şerrin Hayrı Ortaya Çıkarması

Katılımcıların bir bölümü, afet bilincinden yoksunluk tespitinden farklı olarak, yaşanan büyük çaplı afetlerden ders çıkarılmasıyla birlikte afete bakış açısının hem toplumsal hem de siyasi bazda değiştiğini ve afet farkındalığının arttığını savunmuşlardır. Bir başka deyişle söz konusu katılımcılar, büyük afetlerin ortaya çıkardığı kriz ortamını fırsat olarak değerlendirmenin muhtemel olduğu görüşündedirler. Örneğin 56 yaşındaki katılımcı, 1999 yılında yaşanan Kocaeli-Gölcük merkezli depremden sonra AKUT'un ön plana çıkması sonucunda devletteki zihniyet değişiminden bahsetmiştir. STK'ların afet yönetimindeki konumlarının son 20-30 yıllık süreçte nasıl bir değişim geçirdiği sorusuna karşılık katılımcının görüşleri şöyledir:

“STK'lar afet yönetiminin özellikle önleme ve bilinçlendirme aşamalarında başarılı olduklarını düşünüyorum. Mücadele aşamasında kısmen iyiler. AKUT'un operasyonlarda kullandıkları köpekler var mesela. Fayda sağlıyorlar. Devlet de böylece kendine çeki düzen verdi. 99 Depremi'nden önce sadece Sivil Savunma Birimi vardı mesela ve bana göre tırttı. Hiçbir faydası yoktu. Ama AFAD'a döndükten sonra afetlerle mücadele gücü arttı.” (K27, Erkek)

38 yaşındaki katılımcı, Türkiye'de afet konusunda yaşanan zihniyet değişimini ortaya koyarken önemli saptamalar da yapmıştır. Katılımcı, bağlı olduğu kurum hakkında bilgi verirken aşağıdaki sözleri söylemiştir:

“Kurumumuz afet ve acil durum odaklı. Afet öncesi hazırlığa çok önem veriyoruz. Önceki dönemlerde sadece afet sonrasında odaklıydık tüm toplum olarak. Ama afet öncesi hazırlık çok önemli. “Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi” modelimiz var

bununla ilgili. Tehlike ve risklerin tespiti, afetlerin muhtemel zararlarının önlenmesi veya asgariye indirilmesi, etkin müdahalenin sağlanması ve aynı zamanda çok önem verdiğimiz afet sonrası iyileştirme çalışmalarının bütünlük içerisinde sağlanmasına yönelik bu model. Bu kapsamda biz de 7/24 eğitimler veriyoruz. Pandemi de etkilemedi bu süreci. Zoom üzerinden online eğitimler verdik. Son olarak mesela TOKİ’de ikamet eden bazı vatandaşlarımıza afet eğitimi verdik.” (K20, Erkek)

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, bilhassa 1999’daki Gölcük Depremi ve 2020’deki İzmir Depremi’nin afet kavramına bakışın ve afet organizasyonunun değişiminde dönüm noktaları olduğu söylenebilir. Örneğin, afet organizasyonu kapsamında 1999 Gölcük Depremi’nden sonra AFAD’ın kurulması için zorlayıcı şartlar oluşması, 2020 İzmir Depremi’nin akabinde ise AFAD akreditasyon sisteminin ortaya çıkması Türkiye’deki afet organizasyonu için köklü değişiklikler olmuştur. Ayrıca afetlere bakışla afet algısındaki toplumsal ve siyasi değişimlerin birbirini karşılıklı etkilediği de anlaşılmaktadır. Özellikle afet yönetiminde önemli yere sahip bir kurumun temsilcisinin, önceki dönemlerde toplumsal bazda afet sonrasına odaklı bir eğilim mevcutken daha sonra afet öncesinin de önemini anlaşıldığı vurgusu bu noktada dikkat çekicidir. Nitekim bu zihniyet değişimi, kamu kurumlarının afet öncesi faaliyetlerine de tesir ederek bu faaliyetlerde gözle görülür bir artışı ortaya çıkarmıştır. İlgili faaliyetlerdeki artış ise doğal olarak, kamu kurumlarının afet öncesi sürecin önemini daha fazla insana aktarması anlamına gelmektedir.

4.2.7. Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek

Nasıl ki ölümcül hastalıkların tedavisinde erken tanı son derece önemliyse, afetler yaşanmadan önce afet organizasyonundaki (varsa) sorunların saptanması ve çözüme yönelik adımlar atılması da aynı derecede önemlidir. Sorunların saptanıp çözülmesi için ise bütüncül bir bakış açısı şarttır. Bir diğer deyişle resmin tamamının görülmesi elzemdir. Afet organizasyonundaki karar mercii olan kamu kurumlarının, organizasyonel çerçeveye dair ne düşündükleri, büyük resmi görme kabiliyetlerinin tespit edilmesini olanaklı hâle getirecektir. Bu anlamda katılımcıların en çok öne çıkardıkları hususun, afet açısından kritik unsurlar için geliştirilmesi icap eden stratejiler olması dikkat çekmektedir (Şekil 117).

Şekil 117. Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek Alt Temasında Yer Alıp Kamu Kurumları Tarafından En Sık Belirtilen Kod ve Alt Kodlar

Şekil 118 ve şekil 119'da, *afet yönetimindeki büyük resmi görmek* alt temasına ait kod matris tarayıcısı yer almaktadır. Kod matris tarayıcıları değerlendirildiğinde, afet yönetiminin fotoğrafını çekmek kodunu en çok Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu'nun kullandığı görülmektedir (12 kez). İlgili kodu en az kullanan kurumların ise AFAD Balıkesir ve BBB İtfaiye- Afet Yönetimi olması fazlasıyla ilginçtir (2'şer kez). Burhaniye Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu, *afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi* alt kodunu da en fazla kullanan birim olmuştur (8 kez). AFAD Balıkesir'in konuya hiç değinmemesi ayrıca dikkat çekmektedir.

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	■	■	■	■	■	■	■	■	■
"Afet öncesindeki süreç afet yönetiminc									■
"Afet yönetiminde bir sorun yok."							■		
Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yo				■					
"Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde k			■		■				
Halktaki afet farkındalığının artması			■	■		■			■
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo	■	■	■		■	■		■	
Afet için kritik unsurlar konusunda strat	■	■	■		■	■		■	
Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi	■				■	■			
" Devlet ve STK birlikte hareket etse dal	■		■				■	■	
Afet yönetiminin devlet s.toplum ve hall	■					■			
STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla :	■						■		
"STK'ların bütünleştirilmesi lazım"	■					■			

Şekil 118. Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Grafik Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	UM...	Or...	İl Ta...	İl Mi...	Edre...	Bur...	Balı...	Balı...	AFA...
▼ Afet Yönetiminin Fotoğrafını Çekmek	4	4	4	3	6	12	3	2	2
" Afet öncesindeki süreç afet yönetiminc									1
" Afet yönetiminde bir sorun yok."							1		
Haberleşme ve iletişimdeki sistematik yo				1					
" Afet yönetimi projeleri kâğıt üstünde ki			1		4				
Halktaki afet farkındalığının artması			2	2		1			1
Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo	1	3	1		1	1		1	
Afet için kritik unsurlar konusunda strat	1	3	1		5	8		1	
Afetlerde sağlıksız yapılaşmanın etkisi	1				2	4			
" Devlet ve STK birlikte hareket etse dal	1		1				1	1	
Afet yönetiminin devlet s. toplum ve hall	1					1			
STK yokluğunun devletin işini fazlasıyla :	1						1		
"STK'ların bütünleştirilmesi lazım"	1					1			

Şekil 119. Afet Yönetimindeki Büyük Resmi Görmek Alt Temasında Bulunan Kod ve Alt Kodların Kamu Kurumları Bazında Dağılımını Ortaya Koyan Sayısal Kod Matris Tarayıcısı

4.2.7.1. Afet Yönetiminin Tespiti için Deklanşöre Basmak

Katılımcılar tarafından afet yönetimi eksileriyle ve artılarıyla ortaya konmuştur. Afetler ve afet yönetimi için acil olarak ele alınması gerektiğine inanılan konularla ilgili stratejiler üretilmesi ise katılımcıların fazlasıyla ifade ettiği bir husustur. Strateji üretimi tezinin, afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutlarıyla da ilişkisinden bahsedilmesi mümkündür (Şekil 120 ve Şekil 121). 56 yaşındaki katılımcı, afet yönetiminin bir parçası olarak STK'ların katkılarını sorgulamış ve kamu kurumlarının çalışmalarıyla ilişki kurmuştur. STK'ların yokluğu afet yönetimini nasıl etkiler sorusuna yönelik olarak katılımcının yaptığı ekleme ve değerlendirme şöyledir:

“...Atıyorum, devletin bir afete müdahale süresi 10 dakikadan 8 dakikaya düşürülmesi için yaptığı çalışmalarda, STK'ların AR-GE gibi çalışmalarda katkı sunması icap ediyor. Yani STK'lar standardı yükseltme görevi görmeliler. Yeni çözüm önerileri sunmalılar. Biz mesela bu konuda çalışmalar yapıyoruz devlet olarak. Balıkesir'de bir afet durumunda 15 dakikadan 10 dakikaya nasıl düşürülebilir konusunu tartışıyoruz.” (K27, Erkek)

Kod Sistemi	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi
☺ Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo		
☺ Afet için kritik unsurlar konusunda strat		

Şekil 120. Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Grafik Kod İlişkileri Tarayıcısı

Kod Sistemi	Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal boyutları	Afet için kritik unsurlar konusunda stratejiler geliştirilmesi
☺ Afet yönetimindeki zayıflıkların yasal bo		7
☺ Afet için kritik unsurlar konusunda strat	7	

Şekil 121. Afet Yönetimindeki Zayıflıkların Yasal Boyutları ve Afet için Kritik Unsurlar Konusunda Stratejiler Geliştirilmesi Alt Kodlarının Aralarındaki İlişkileri Gösteren Sayısal Kod İlişkileri Tarayıcısı

Aynı katılımcı afet yönetimindeki farklı eksikliklerin de olduğunu ikrar etmektedir. Bu açıdan katılımcı, AFAD'ın yapısının değişmesi gerektiğini

düşünmektedir. Afet yönetiminde problem olup olmadığı sorusuna karşılık katılımcının yorumları aşağıdaki gibidir:

“Daha önce de bahsettiğim gibi AFAD’ın altında birçok birim var. Bunların tek bir çatı altında toplanması lazım. Mesela bizim oluşturduğumuz İl Yangın Komisyonu var. Bu komisyonda hazırlanan metnin ilk maddesi “112 acil merkezimiz aracılığıyla bize gelen ihbarlar jandarmaya ve itfaiyeye bildirilecek” şeklinde. Bize bir ihbar geliyor sonra biz onu jandarmaya söylüyoruz yangını çıkarmanın kim olduğunu bulsun diye. İtfaiyeye söylüyoruz yangının söndürülmesi için destek olsun ve su desteği versin diye. Su en önemli şey tabii yangın söndürmede sonuçta. Mesela size söylediler mi bilmiyorum ama itfaiyecilerin bir meslek kanunu bile yok. Bu da önemli bir eksik. Meslek kanunu yönünden de eksikliklerin tamamlanması lazım.” (K27, 56, Erkek)

Başka bir katılımcı da Türkiye’de afetler konusundaki akademik eksikliklere dikkat çekmiştir. Katılımcı buna yönelik olarak uzmanlaşmanın önemini savunmuştur. Katılımcı düşüncelerini şu şekilde paylaşmıştır:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimi kapsamında sorunlar bulunuyor mu? Bulunuyorsa buna yönelik çözüm öneriniz nedir?”

K23: “Tabii insanlar IBAN göndermezdi bize sorun olmasa. Mesela doğal afetlerle ilgili eğitim kurumu var mı? Üniversite var mı? Bu bölüme yönelik uzman akademisyen yetiştiriliyor mu? Akademisyenler bir ülkenin kaderini belirler. Siyasetçi dediğini bile akademisyen yetiştirir. Büyük önemleri var. Bu tip kurumlar olmadığı için liyakat anlamında sıkıntılar olabiliyor. AFAD’ın, Kızılay’ın başına muhasebeci, iktisatçı falan gelecek. Afet konusunda bir muhasebecinin, iktisatçının atıyorum mesela sıcak hava dalgasında hangi ormanların yanabileceğini bilme ihtimali var mı? Ama doğal afet konusunda bilgili kişiler bunu yapar ancak.”

Araştırmacı: “Uzmanlaşma gerekiyor diyorsunuz yani.”

K23: “Evet uzmanlaşmanın gelmesi şart. Doğal afetler başlı başına kapsamlı bir alan çünkü.” (27, Erkek)

Afet yönetiminde STK kaynaklı bir soruna dikkat çeken başka bir katılımcı da mevcuttur. Katılımcı, halkın STK’lara afet yönetimindeki kapasite ve rolüyle ilgili olarak güvenip güvenmediği sorusuna ek olarak şu cümleleri kullanmıştır:

“...STK’ların disiplin edilebilir ve yönlendirilebilir olması lazım. Kamu kurumlarının yönlendirmesi altında olmaları lazım. STK’ların faaliyetlerinin yasalarla kontrol altına alınması icap ediyor bence.” (K21, 46, Erkek)

Bazı katılımcılar, afetlerde sağlıklı yapılaşmanın etkisine dikkat çekmiştir. Bu kapsamda iki kamu kurumu temsilcisi, kentsel dönüşümün yetersizliğini ifade etmiştir. Katılımcılar görüşlerini şöyle beyan etmiştir:

Araştırmacı: “Sizce Türkiye’de afet yönetimi kapsamında sorunlar bulunuyor mu? Bulunuyorsa buna yönelik çözüm öneriniz nedir?”

K28: “Şimdi tabii afete hazır olsak da ya da öyle desek de afetin ortaya çıkardığı etki çok önemli. Her şeyi afet etkisi belirliyor. Hiçbir zaman afete yüzde 100 hazırlıklı olunamaz sonuçta. Şu an Türkiye’de kentsel dönüşüm de yeterli değil. En fazla yüzde 3’tür 5’tir. Hadi bilemedin yüzde 10’dur. Bu yüzdenin artırılması lazım.” (25, Erkek)

Araştırmacı: “Sizce STK’lara afet yönetimi aşamalarında ne gibi roller düşmektedir? Şu an buldukları konum itibarıyla STK’lar bu rolleri yeterince

uygulamakta mıdır? Devlet tarafından STK'lara bununla ilgili gerekli imkânlar sağlanmakta mıdır?"

K24: "Herkes afet sonrası enkaz kaldırmaya odaklanıyor. Mesela bakanlık güvenlik katsayısını gittikçe artırıyor. Bundan 2-3 yıl önce yapılmış binalar bile günümüzde yapılanlar kadar güvenli değil afetlere karşı. Kentsel dönüşüm istenen sonucu vermedi. Hâlâ birçok eski bina var." (30, Erkek)

Toplumdaki afet farkındalığının giderek arttığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin 48 yaşındaki katılımcı, konuyu çevre farkındalığının artması ekseninde ele almıştır. STK'lara katılımların gittikçe arttığını düşünen temsilci, bu artışın sebebini ise şu biçimde açıklamıştır:

"Çevre farkındalığının artması olarak görüyorum ben. Son yıllarda artan küresel ısınma tehdidi özellikle çevre farkındalığının da yükselmesini sağladı. Böylece STK ilgileri arttı gençlerin." (K25, Erkek)

Bir başka katılımcı ise Balıkesir halkının genel perspektifte değerlendirildiği vakit yetersiz görünse de Türkiye ortalamasına göre fazla olan afet duyarlılığını ön plana çıkarmıştır. Halkın STK'lara afet konusunda güvenleri olup olmadığı sorusuna karşılık katılımcı fikirlerini aşağıdaki gibi beyan etmiştir:

"Türkiye'ye kıyasla Balıkesir halkı afet konusunda duyarlı. Özellikle öğrenciler eğitimler yoluyla çok bilinçlendiler. Duyarlılık var ama yeterli olduğunu söyleyemem." (K26, 50, Erkek)

Bazı katılımcılar Türkiye'de afetlerle ilgili plan ve projelerin kâğıt üzerinde kaldığından şikâyetçidirler. 30 yaşındaki katılımcı, geçmişte benimsenen bir uygulamanın güncel anlamda kullanılmadığından yakınmıştır. Katılımcı ayrıca 2011 yılındaki Van Depremi'nden örnek verme gereksinimi hissetmiş ve tercih edilen uygulamaların da titizlikle ele alınmasının şart olduğunu vurgulamıştır. Afet yönetimindeki sorunların neler olduğunu araştıran soruya cevap olarak katılımcı şu değerlendirmeleri yapmıştır:

"Türkiye'de her şey kâğıt üstünde kalıyor. Uygulamaya dökülmeli. Mesela benim çocukluğumda okullarda yangın eğitimleri veriliyordu. Günümüzde böyle bir uygulama var mı?"

Van Depremi'nden sonra Van'a bizzat gitmişim ben. Van stadyumunda geçici afet toplanma alanı oluşturulmuştu ama merkeze çok uzaktı. Dolayısıyla böyle durumlarda lokasyonun da iyi seçilmesi lazım." (K24, Erkek)

Kamu kurumu temsilcilerinin değerlendirmeleri göstermektedir ki *-sadece bir kişi dışında-* Türkiye'deki afet yönetimine ilişkin birtakım sorunlar olduğu doğrultusunda ortak bir görüş hâkimdir. Söz konusu sorunların STK bazlı boyutları dile getirilse de daha ziyade siyasi ve hukuki temellerinin ön plana çıkarıldığı ifade edilebilir. Bu doğrultuda, kentsel dönüşümdeki eksiklikler veya afet farkındalığının artması açısından verilen eğitimlerin sistematik olmaması gibi sorunlardan

bahsedilmiştir. Fakat afet yönetiminin fotoğrafı çekilirken kadrja alınan öğelerin bütünüyle negatif olduğu söylenemez. Zira iki katılımcı, Balıkesir’de afet farkındalığının artış gösterdiğine dair düşüncelerini paylaşmıştır.

4.3. STK ve Kamu Kurumlarına Bağlı Katılımcıların Görüşmelerde Sıkça Kullandıkları Kelimelerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, STK ve kamu kurumları temsilcilerinin görüşmelerde en çok kullandıkları kelimeler kısaca değerlendirilmektedir. Değerlendirme, MAXQDA uygulamasındaki görsel araçlardan biri olan kelime bulutu baz alınarak yapılmaktadır. Buna göre, iki paydaşa bağlı temsilcilerin de en çok kullandıkları kelimeler benzerdir. Bu kelimeler “*STK*”, “*afet*”, “*AFAD*” ve “*devlet*” olarak öne çıkmaktadır. Görüşmede yer alan sorular gereğince “*STK*” ve “*afet*” kelimelerini daha çok kullanmalarının doğal olduğu belirtilebilir. Ayrıca yine soruların bir getirisi olarak STK temsilcilerinin “*Kızılay*” vurgusunu, kamu kurumları temsilcilerinin ise “*AKUT*” vurgusunu daha çok yaptıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca kamu kurumlarına bağlı katılımcılar “*Türkiye*”, “*Balıkesir*”, “*İzmir*”, “*İstanbul*” ve “*kent*” gibi mekânsal sözcükleri daha fazla kullanmıştır (Şekil 122, şekil 123 ve şekil 124).

STK temsilcilerinin kamu kurumlarına kıyasla “*destek*” ve “*yardım*” vurgusunu daha fazla yaptıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca iki paydaş da “*arama*” ve “*kurtarma*” kelimelerini sık kullanmışlardır. Bir başka ilgi çekici nokta ise hem STK’lar hem kamu kurumları “*biz*” vurgusunu “*ben*” vurgusundan daha çok yapsalar dahi, STK’ların “*biz*” kelimesini kamu kurumlarından daha fazla kullanmasıdır. Son olarak, katılımcıların sıklıkla depremle ilgili verdikleri örneklerin, kelime bulutuna da yansıdığı görülmektedir. Nitekim katılımcıların tümü yorumlandığı takdirde, diğer afet türleri kelime bulutunda yer almamasına karşın, “*deprem*” ve “*depremi*” sözcüklerinin kayda değer şekilde bulunduğu anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Afetler bireylerle toplulukların olduğu kadar toplumların ve dolayısıyla ülkelerin varlıklarına kastedecek düzeye varabilen tehlikeler barındırmaktadır. Öyle ki iyi yönetilmeyen bir afet süreci, topluma yayılacak bir kaos ortamına dahi yol açma potansiyeli taşımaktadır. İyi bir afet yönetimi ve afetlerle mücadelede başarı elde edilmesi için de en önemli şartlardan biri toplumsal tabanı kapsayan bir afet anlayışıdır. Sözü geçen anlayış, iktidar erkinin halka dikte ettiği yukarıdan aşağıya bir afet yönetimi yerine çoğulculuğa, farklı görüşlere ve daha güçlü demokrasiye kucak açan aşağıdan yukarıya bir afet “*yöneti(şi)mi*” modelidir (Alexander, 2005). Çünkü afetlerin hem sebepleri hem de sonuçları açısından karmaşıklık arz etmeleri, topyekûn bir mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle ülkelerde geçerli olan afet yönetimi sistemlerinin nitelikleri, topyekûn katılıma en elverişli model olan demokrasiye nasıl bakıldığı ve nasıl içselleştirildiğiyle doğrudan ilintilidir.

Demokrasinin en önemli varlıklarından biri de sivil toplumdur. Zira sivil toplum, ismiyle müsemma olacak şekilde toplumdaki tüm bireyleri temsil etme iddiasındadır ve demokrasinin ana ilkeleriyle uyumludur. Fakat Türkiye’de yüzyıllardır geçerliliğini devam ettiren bir “*Devlet Baba*” teamülü bulunmaktadır. Devlet politikalarının bir parçasını teşkil eden ve toplumu ziyadesiyle ilgilendiren afet yönetiminin de süregelen “*Devlet Baba*” anlayışından payını alması kaçınılmazdır. Ayrıca sosyal inşacı afet ve risk paradigmasında savunulduğu üzere afet riskinin en önemli belirleyicilerinden biri, toplumda var olan ve pekiştirilen güç ilişkileridir. Söz konusu güç ilişkileri de “*Devlet Baba*” teamülüyle şekillenmektedir ve sivil toplumun geri planda kalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, sivil toplumun durumu, demokratik noksanlıkları yansıtmakta ve afet riskini arttıran bir yukarıdan aşağıya afet yönetiminin egemenliğini işaret etmektedir. Bu çalışmanın esas problemini de Türkiye’de afet yönetişiminin zayıf kalması ve bu durumun afetlerle mücadelede birtakım zorluklara sebebiyet vermesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın öznesinin STK'lar olması ve STK'ların karakterlerini açıklaması sebebiyle öncelikle profillerin ve arka planların değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu noktada değinilmesi önem arz eden üç unsur bulunmaktadır: Bunlardan birincisi STK'ların kuruluş yılları, ikincisi üyelerin cinsiyet oranları, üçüncüsü ise AFAD akreditasyonlarının mevcudiyet durumlarıdır. İlk olarak STK'ların kuruluş yılları göstermektedir ki Balıkesir'de görece yeni sayılabilecek birçok afet temalı dernek bulunmaktadır. Balıkesir'de kayda değer sayıda derneğin 2000'lerde ve bilhassa 2010'larda açıldığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal artışı tek bir sebeple ilişkilendirmek mümkün değildir. Fakat birçok katılımcının çokça ifade ettiği 1999 depremleri, Türkiye'nin farklı illerinde de görüldüğü gibi Balıkesir'deki afet temalı STK sayısının artışında etkilidir. Bu anlamda belirtilmesi gereken husus, Akgüngör'ün (2010) yaptığı milat vurgusunun Balıkesir için de geçerli olduğudur. Zira bu dönemden itibaren Türkiye'de afetlere bakış değişmiş ve afet farkındalığının yanı sıra afet hassasiyeti de artmıştır. 1999 Marmara Depremi'nden sonra enkaz altından pek çok insanın kurtarılmasını sağlayan AKUT gibi STK'ların da dolaylı etkisiyle birlikte STK'ların sayısı gözle görülür şekilde artmıştır. Ayrıca bu artış, bir kamu kurumu temsilcisinin de belirttiği gibi teknolojinin gelişmesiyle de yakından ilgilidir. Castells'in (1998, s. 474) bilgi toplumu ve enformasyon devrimi kavramlarına karşılık gelen bu gelişim, ekipman ve iletişim teknolojisindeki ilerlemelerle belirginleşmiştir. Arama- kurtarma ve müdahale için gerekli araçların teknolojisindeki ilerlemeler bu açıdan önemlidir. Söz konusu gelişim, afet temalı uzman ekiplerin artışı da tetiklemiştir. Bunun yanı sıra iletişim teknolojilerinin gelişmesi, afet bilincinin geçmişe nazaran daha çok ve hızlı yayılmasını sağlayıp insanların STK'lara katılımını arttırmıştır.

STK üyelerinin cinsiyetleri ele alındığında kadınların aleyhine bir tablodan bahsedilmesi mümkündür. Öyle ki sadece bir STK'ya bağlı kadın üyeler erkek üyelere göre daha fazladır. Cinsiyetlerdeki bu eşitsiz dağılım, STK'lara bağlı arama- kurtarma ve ilk yardım için oluşturulan özel ekiplerde de geçerlidir. Görüşülen 19 STK temsilcisinden yalnızca 3'ünün kadın oluşu da STK'lardaki cinsiyet oranının bir nevi görüşmelere yansımaları anlamına gelmektedir. Cinsiyet dağılımında böylesine yoğun olan dengesizlik, STK'ların toplumsal temsil görevinin tam olarak yerine getirilmediğini ortaya koymaktadır.

AFAD akreditasyonu bulunan az sayıda STK olması, başka bir önemli konudur. Çünkü değinildiği üzere, AFAD akreditasyonu bulunmadan STK'ların afet faaliyetlerine katılmaları söz konusu olamamaktadır. Bu nedenle akreditasyon varlığı, STK'ların afet yönetimindeki konumlarının saptanması bakımından en önemli göstergelerdendir. Bu bağlamda ele alındığında, STK'ların hatırı sayılır bir bölümü yapısal ve işlevsel problemler barındırmaktadır. Genel merkezlerinde bulunan AFAD akreditasyonundan istifade eden İHH ve Kızılay şubeleri hariç tutulduğunda, akreditasyona başvurmamış olan veya başvurmayı düşünmeyen STK'lar için bu tez fazlasıyla geçerli bir hâle gelmektedir. Nitekim bahsi geçen STK'ların birçoğu, akreditasyon için gerekli kriterlere sahip olmadıkları düşüncesiyle başvuruya yanaşmamaktadırlar. Aktif STK'larla kıyaslandığında afetlere yönelik faaliyetlere hiç katılmayan veya nispeten az katılan STK'ların çoğunluğu oluşturması da akreditasyon mevcudiyeti sorununu ayrıca yansıtmaktadır. Birtakım STK temsilcilerinin altını çizdiği tabela dernekleri nitelemesi, bu noktada önemlidir. Zira afet temalı olarak gözüken tabela dernekleri, afetlerden çok sportif faaliyetlere yoğunlaşmakta veya afet faaliyetlerinde yetersiz kalmaktadır. Afet yönetimi perspektifinden değerlendirildiğinde bu tür STK'ların mevcudiyetleri sadece kâğıt üzerinde kalmakta ve afet yönetimine katkıları da fazlasıyla sınırlı olmaktadır. Bu sınırlılık, kamu kurumlarının görüşlerine de yansımaktadır. Öyle ki kamu kurumlarına bağlı temsilciler ulusal bazda STK'ların yaptıkları katkıları yadsımasalar da birkaç olumlu örnek hariç tutulduğunda, genellikle Balıkesir ilindeki STK'ların üstlendikleri rolleri yerine getirme konusunda bazı eksiklikleri bulunduğu fikrindedirler.

Üye profilleri göz önüne alındığında, üyelerinin birçoğunun yüksek eğitim seviyesine sahip olmadığı STK'lardan bahsedilebilir. Dursunbey Telsiz ve Radyo Amatörleri Derneği'nin yanı sıra İHH Bandırma ve Kızılay Altıeylül Şubesi dışındaki tüm Kızılay şubeleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Çünkü söz konusu STK'lara bağlı üyelerin birçoğu lise mezunudur. Bu tablo, yerel halkın tamamı açısından olmasa da sadece STK'lar değerlendirildiğinde alan yazında sosyal sermayeyle ilgili bazı yaklaşımları doğrulamaktadır. Özellikle Bourdieu'nun sosyal sermayeyi sadece seçkin sınıfa hizmet eden bakış açısına karşı çıkan ve sosyal sermayenin gelir ve eğitim düzeyleri düşük alt sınıflara da fazlasıyla yarar sağladığını düşünen Coleman (1988, s. 99-101), bu yaklaşımların belki de en ilgi

çekici örneğidir. Dolayısıyla Coleman'ın görüşü doğrultusunda, Balıkesir'deki afet temalı STK'ların cinsiyet anlamında değilse de alt/ orta sınıf temsili açısından sosyal sermayeye kısmi yakınlığından söz edilebilir.

Balıkesir'deki afet temalı STK'ların büyük bir kısmı, ekonomik problemler yaşamaktadır. Bazı katılımcılar bu problemleri Türkiye ekonomisindeki zayıflıklarla ilişkilendirirken bazıları ise olumlu yönden bakmayı tercih etmiş ve kendi kendilerine yetebildiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, STK'ların mevcut olanaklarının artmasında ve olanak artışı doğru değerlendirildiği takdirde kalitelerinin de yükselmesinde belki de en önemli şart güçlü ekonomik yapıdır. STK faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde, diğer bir deyişle STK'ların hayatta kalmalarında ekonominin rolünün de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bunun dışında afet sonrası arama- kurtarma ve müdahale için gerekli teçhizatların da pahalılığından bahsedilebilir. Bu açıdan, tüm dünyada STK'ların ekonomik yapılarında önemli bir parça teşkil eden bağışların da Balıkesir özelinde son derece kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki, İHH ve Kızılay şubeleri dışında sadece BANDAK ve GÖNDAK'ın kayda değer bağışlar aldığı görülmektedir. Bağışlardan yoksun STK'ların başka bir gelirleri olmadığının belirtilmesi de mümkündür. Kamu kurumlarının da STK'ların sınırlı imkânlarla sahip oldukları ve ekonomik sıkıntılara göğüs gerdikleri konusunda fikir birlikleri bulunmaktadır. Bütün bu veriler, Balıkesir'deki afet temalı STK'ların yetersizlikle mücadele ettiklerinin ve bu nedenle ekonomik destek almaları gerektiğinin teyidi açısından önemlidir.

Örnekleme yer alan STK'lar, afet yönetiminin farklı boyutlarını ilgilendiren uzmanlık alanlarına sahiptir. Fakat STK'lar kendi içlerinde çeşitlilik arz etmemektedir ve üyelerinin nitelikleri belirli bir alana yöneliktir. Söz gelişi, arama-kurtarma odaklı bir STK'da insani yardımla bağlantılı bir ekip veya üye bulunmamaktadır. Oysaki kamu kurumları, bu açıdan kendi bünyelerinde de çeşitlilik taşımakta ve pek çok farklı alandan üyeleri barındırmaktadır. Bu çeşitlilik, ABD'deki FEMA ve NVOAD'da da olduğu gibi muhtemel bir afet durumunda ekiplerin birden fazla tehlike unsuruyla baş etmesi anlamına gelmektedir (FEMA, 2021). Dolayısıyla kamu kurumlarının bu profilleri, *-en azından potansiyel olarak-* afet yönetiminde nitelik artışına imkân verse de STK'ların standart kalıpları, artış hızının azalmasına yol açmaktadır.

Afet temalı STK'ların ofis yeri açısından avantajlı ya da erişilebilir alanları ön plana almaları Moroto, Sakamoto ve Ahmed'in (2018) çalışmalarında ortaya konmuştur. Buna göre STK'lar ekseriyetle afetlerden etkilenen ya da etkilenme potansiyeli olan alanlardan ziyade, konumu elverişli ve merkezî sahalarda ofislerini açmaktadırlar. Katılımcılar çoğunlukla avantajlı konumun ofis yeri tercihlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir ve bu yönüyle Balıkesir'deki STK'ların ofis yeri seçimleri Moroto, Sakamoto ve Ahmed'in avantajlı konum tezine örnek teşkil etmektedir. Ofis yeri seçimleri aynı zamanda, Patacchini ve diğerlerinin (2015), sosyal sermayenin mekânsal yönünü ortaya koyan bakış açılarıyla da paraleldir. Nitekim yazarlar, yoğun sosyal ağların mevcut olduğu merkezî alanlarda sosyal sermaye inşasının, merkezî olmayan bölgelere kıyasla daha çabuk sağlanacağı fikrindedirler. Fakat yazarların argümanlarının Balıkesir için tam anlamıyla geçerli olduğu söylenemez. Zira Balıkesir afetlere karşı son derece hassas bir konumda yer almaktadır ve bu nedenle avantajlı lokasyon dernek seçimi için tek neden değildir. Buna karşın, Balıkesir'in bu yönünün az sayıda katılımcı tarafından dile getirildiği görülmektedir. Davranışsal coğrafya açısından değerlendirildiği zaman, STK'ların birçoğunun yer seçimlerinde Balıkesir'deki afet potansiyelinin etkili olmaması, White'ın (1973, s. 201-206) toplumsal açıdan seyrek olduğuna inanılan afetleri uzakta görme eğilimi ve Gold'un (2020, s. 292) afetlerin seyrekleştikçe toplumsal hafızanın da silinmeye yüz tutması görüşleriyle bağlantılıdır. Çünkü görüldüğü kadarıyla STK'lar, Türkiye'de büyük çaplı afetler sık yaşansa dahi buldukları yer olan Balıkesir'de seyrek gerçekleştiğine dair algılarından dolayı, yer seçiminde afet eğiliminden çok ekonomik koşulları etki faktörü kabul etmektedirler.

STK temsilcilerinin çoğunluğu, Balıkesir afet yönetiminde STK'ların konumlarının vazgeçilmez olduğu fikrindedirler. Kamu kurumlarında ise STK'ların iş gücü sağladıkları kabul edilmekle birlikte STK yokluğunun afet yönetimi işleyişini bozmayacağı görüşü yaygındır. Diğer bir deyişle, STK katkısı olmaması durumunda, özellikle afetlerden sonraki arama- kurtarma ve diğer tüm yardımlarda sürecin uzayacağı fakat devletin nihayetinde başarılı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, 6 Şubat 2023'te yaşanan Kahramanmaraş depremlerinde durumun pek de bu şekilde işlemediği söylenebilir. Depremlerden sonra ortaya çıkan yetersizlikler, uluslararası yardımları kaçınılmaz kılmıştır. Söz konusu yardımlarda, uluslararası STK'lar da fazlasıyla rol almıştır. Ayrıca bu noktada, afet yönetiminin en üst organı

olan AFAD temsilcisinin görüşü, kamu kurumlarının baskın bakış açısından farklılık teşkil etmektedir. AFAD temsilcisi STK'ların afet yönetimindeki en ufak katkısının dahi son derece önemli olduğu inancındadır. Dolayısıyla kamu kurumlarının baskın görüşüne rağmen STK'lar olmadan afet yönetimindeki problemlerin artacağı söylenebilir. STK'ların ve AFAD'ın söz konusu bakış açıları, literatürle de paralellik içermektedir. Nitekim, afet yönetiminde sivil toplumun hayati ve ikame edilmesi fazlasıyla zor olan konumu, literatürde ziyadesiyle ifade edilmiştir (Benson, Twigg and Myers, 2001; Coles and Buckle, 2004; Çakı, 2020b; Kapucu and Garayev, 2011; Özerdem and Jacoby, 2006; Pearce, 2003; Shaw, 2003; Smith and Dowell, 2000; Thomas, 1995). Çünkü devletlerin sahip oldukları kaynaklar ve imkânlar STK'lara göre fazla ise de büyük çaplı afetlerin ortaya çıkardığı sıra dışı durumlarda, sosyal sermaye ve sivil toplumun birleştiği en önemli mekanizmalardan olan STK'ların değeri daha iyi anlaşılmalıdır. Bilhassa alanlarında uzman ve nitelikli ekipleri bünyesinde barındıran STK'lar kamu kurumlarının omuzlarındaki yükü azaltmakta, afet yönetimine katkı ve pratiklik sunmaktadırlar.

Afet yönetiminin coğrafyası ele alındığında hem STK'ların hem de kamu kurumlarının, Balıkesir'deki muhtemel bir afet durumunda çevre illerden gelebilecek yardımlara fazlasıyla değindikleri anlaşılmalıdır. Bu değerlendirmelerin temelini ise "*önce can, sonra canan*" anlayışı oluşturmaktadır. Katılımcıların önemli bir bölümü, Balıkesir'de yaşanacak büyük çaplı bir afetten sonra halka yardım etmelerinin zor olacağını ve yardımın çevre illerden geleceğini, bu anlayışa sıklıkla atıf yaparak belirtmişlerdir. Oysaki 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde farklı bir tablo söz konusudur. Çünkü depremden yakın çevredeki pek çok il de doğrudan ve fazlasıyla etkilenmiştir. Bunun akabinde ise yakın çevredeki illerde faaliyet yürüten afet yönetimi paydaşlarının yetersiz kalması neticesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Türkiye'nin ve dünyanın farklı bölgelerinden ekipler afet bölgesinde çalışmalar yapmıştır. Dolayısıyla, katılımcıların bu tezlerinin birtakım eksiklikler taşıdığı belirtilebilir.

STK'ların mekâna dair bilgileri ve kılavuzlukları, STK ve kamu kurumlarına bağlı temsilcilerin çok az değindikleri bir konudur. Hâlbuki STK'lara bağlı ekiplerin, yaşadıkları mekânla ilgili fikirlere ve bilgilere sahip oldukları belirtilebilir. Dolayısıyla, söz konusu ekiplerin afet döngüsünün tamamına olumlu etki etme potansiyelleri vardır. Örneğin, bu ekipler uzmanlık alanlarını ilgilendiren bir afete

yönelik olarak buldukları bölgede risk arz edebilecek noktaları saptayabilmektedirler. Afet sonrasında ise yine aynı bölge için tehlikeli alanları kısa sürede belirleyip ekiplerini yönlendirme ya da farklı bölgelerden gelen ekiplere kılavuzluk yapma potansiyeli taşımaktadırlar. Doğaldır ki bu durum, nitelikli STK'ların mevcut olduğu ve STK'ların görüşlerinin önemsendiği bir ortamda afet yönetimi açısından önemli avantajlar sağlamaktadır (Benson, Twigg and Myers, 2001; IDNDR, 1994; OECD-DAC, 1994). Fakat görüşmeler değerlendirildiğinde, kamu kurumlarının yanı sıra STK'ların da bu potansiyellerinin pek farkında olmaması fazlasıyla düşündürücüdür.

Afet yönetiminin toplumsal boyutu değerlendirildiğinde, STK temsilcileri, STK'ların olumlu yönlerini daha çok belirtmişlerdir. Bu anlamda STK'ların topluma afet farkındalığı aşılması ve afetlerin açtığı toplumsal yaraların sarılması ön plana çıkarılmıştır. Aksine kamu kurumlarında, STK'ların toplumsal bazlı olumsuz etkileri daha fazla ortaya konmuştur. Bu olumsuzluklardan en çok belirtileni ise STK'ların toplumdan ziyade kendilerini düşünmeleri ve afet yönetimine katkı kisvesi altında reklamlarını yapma çabalarıdır. STK'lara yönelik bu olumsuz atıfların kamu kurumları ile STK'lar arasında yaygınlaşmasının esas nedeni ise 30 Ekim 2020 İzmir Depremi'dir. Depremden sonra bazı STK'lardan kaynaklanan düzensizlikler, STK'ların panzehirleri kadar zehirleri de olduğu fikrinin ayyuka çıkmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla STK'ların eylemleri, doğaldır ki kendilerine ilişkin olumsuz algıların ortaya çıkışını ya da artışını tetiklemektedir.

STK'ların, afet farkındalığı ve bilincinin topluma yayılmasında büyük rollerinin bulunduğu ifade edilebilir. Tabii ki, afet farkındalığının topluma aşılması için stantlar açılması ve broşür dağıtılmasının yeterli olduğunu söylemek pek mümkün olamaz. Dolayısıyla STK'ların da katkısıyla birlikte nitelikli afet eğitimleri verilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda hem STK hem de kamu kurumları temsilcileri, çocukların afet eğitimlerinde ayrı bir yerleri olduğu konusunda hemfikirlerdir. Bu nedenle, afet eğitiminde çocukları merkeze alan STK'lar ile kamu kurumları arasında pozitif ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Bunun neticesinde Balıkesir'deki bazı STK'ların, AFAD Balıkesir ve Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile çeşitli okullarda yaptıkları etkinlikler, çocuklara afet bilinci kazandırmayı olanaklı hâle getirmektedir.

STK temsilcilerinin sıkça altını çizdiği bir başka konu olan STK'ların afet sonrasında oluşan toplumsal yaraları sarma işlevleri, bir STK temsilcisinin alyuvar benzetmesiyle dikkat çekici bir şekilde yansıtılmıştır. Bu doğrultuda, büyük afetlerden sonra arama- kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerinin yanı sıra afetten etkilenenlere gıda, kıyafet ve barınma gibi son derece kritik konulardaki desteklerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ayrıca afetzedelerin travmalarını azaltmak için yapılan psikolojik yardımlarda da STK'ların katkısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda STK temsilcilerinin sıkça değindikleri, STK'ların analitik düşünebilme ve pratiklik yönleri de afet yönetiminin tüm aşamalarındaki katkılarını arttırmaktadır. İlgili nitelikler birtakım STK temsilcilerinin ifade ettiği STK'ların mekânsal bilgileriyle bir araya geldiğinde, bilhassa afetlerden önce değer kazanmaktadır. Kelman vd. (2012, s. 14), bu tezle paralel bir bakış açısına sahiptir. Yazarlar, yerel halkların ve onları temsil eden STK'ların mekâna dair bilgileri arttıkça afet riskinin azaltılması ihtimalinin de aynı paralelde artacağını savunmaktadırlar.

Balıkesir'deki STK'ların afet yönetimindeki rollerine dair değerlendirmeleri merkez, çevre ve kıyı ilçelerdeki STK'lar bazında ayrıldığında ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Öncelikle merkez ilçelere bağlı STK'ların birçoğu, faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için ekonomik kaynaklarını yeterli bulmaktadır. Bununla birlikte İHH ve Kızılay şubeleri dışındaki yerel STK'lar göz önüne alındığında sürdürülebilir bulan ve bulmayan STK sayısı eşittir. Kamu kurumlarıyla ilişkilerinin iyi olduğu görülen STK'lar, Balıkesir afet yönetimi için alınan kararlarda kendilerine de söz hakkı verildiğini belirtmektedirler. Sadece yerel STK'lar değerlendirildiğinde ise söz hakkı verildiğini ve verilmediğini düşünenlerin sayısı aynıdır. Dolayısıyla STK'ların tümü incelendiğinde afet yönetimindeki rollerinden memnun olanların sayısı fazlaysa da yerel STK'larda bir tarafın baskınlığı söz konusu değildir.

Kıyı ilçelerinde, STK'ların sürdürülebilir bir ekonomik yapıya haiz olmadığı fikri çoğunluğu oluşturmaktadır. Bir STK hariç, kamu kurumlarıyla ilişkilerini olumlu görmektedirler. Ancak afet yönetiminde kendilerine söz hakkı verilmediği, verilse dahi uygulamaya geçmediği görüşü hâkimdir. Dolayısıyla rollerinden memnun olmayanların daha fazla olduğu belirtilebilir. Ayrıca afet yönetimindeki rollerinden memnun olanların az sayıda, memnun olmayanların ise çok sayıda afet faaliyetine katıldığı göze çarpmaktadır.

Çevre ilçelerde, genellikle ekonomik şartlarının sürdürülebilirliğe uygun olmadığı görüşü mevcuttur. Tıpkı kıyı ilçelerindeki STK'larda görüldüğü üzere, kamu kurumlarıyla olumlu ilişki kuranlar çoğunluğu oluştursa da afet yönetiminde söz haklarının olmadığını düşünmektedirler. Afet yönetiminde devletin üstün konumu çokça vurgulanmıştır. Fakat genel çerçeveye bakıldığında, ekseriyetle rollerinden memnun değildirler. Kıyı ilçelerindeki STK'ların tam aksine, çevre ilçelerde rollerinden memnun olanların afet faaliyetleri çok, memnun olmayanlarınsa azdır.

Balıkesir ilinde yer alan İHH ve Kızılay şubeleri hakkında genel bir değerlendirme yapıldığında ise ekonomilerinin sürdürülebilirliği sağladığını düşünenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Tabii ki bu durumun sebebi, aldıkları bağışların yerel STK'lara göre fazla olması ve genel merkezlerinden aldıkları desteklerdir. İmkânlarının fazlalığına karşın bu şubelerden birçoğunun, afet faaliyetlerinin ya çok az olduğu ya da hiç olmadığı görülmektedir. Devletin afet yönetiminde üstün olduğu tezi benimsenmiştir. Burada yer alan bütün STK'lar, kamu kurumlarıyla pozitif ilişkilere sahiptir. Bununla paralel olarak, İHH Balıkesir Derneği hariç tüm şubelere bağlı temsilciler, afet yönetiminde kendilerine söz hakkı verildiği fikrindedir. Dolayısıyla İHH Balıkesir Derneği dışında tüm İHH ve Kızılay şubeleri afet yönetimindeki rollerinden memnundur.

Kamu kurumlarına bağlı temsilciler, STK'ların olumlu toplumsal yönleri açısından en çok topluma yaptıkları hizmetleri vurgulamışlardır. Toplumsal hizmetler, daha ziyade afet sonrası süreçte toplumsal kalkınmaya katkı ve afet farkındalığı kazandırma ekseninde değerlendirilmiştir. Burada özellikle toplumsal kalkınmaya katkı vurgusu dikkat çekmektedir. Zira STK'lar nezdinde de aynı görüşün hâkimiyeti söz konusudur. Toplumsal kalkınma, ülkelerin gelişmişlik seviyelerinde ve dolayısıyla toplumsal refahın artmasında en az ekonomik kalkınma kadar etkilidir. Bu noktada kamu kurumları ve STK'ların fikir birliği oluşturmaları, ülkelerin kaderini tayin etmek açısından afet temalı STK'lara da rol düştüğünü ortaya koymaktadır.

STK'ların toplumsal faydaları, Balıkesir örneğinde yerel halk- STK ilişkisinin zayıflığını engellememiştir. Öyle ki, Türkiye'de yaygınlaşmış olan Kızılay'a bağlı bazı şubelerin dahi halkla bağlantılarının kopuk olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun sadece Balıkesir halkındaki afet bilincinin

düşüklüğüyle açıklanması pek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü birkaç sınırlı örnek haricinde STK'ların halkla bağlantı kurma çabalarının zayıflığı göze çarpmaktadır. Hatta kendilerini halka tanıtmak ve halkla ilişki kurmak açısından son derece faydalı ve pratik olan sosyal medya araçlarını kullanmayı tercih etmeyen STK'ların varlığı söz konusudur. Bununla paralel olarak, görüşmelerde geleneksel ve sosyal medyanın afet yönetiminde ortaya çıkardığı avantajlara da olması gerekenden az değinildiği görülmektedir. Fakat daha önce de belirtildiği gibi medya araçları, bilhassa afet sonrasındaki süreçlerde kayda değer faydalar sağlamaktadır (Bunce, Partridge and Davis, 2012; Houston vd. 2015; Huang, Chan and Ryder, 2010; Lobb, Mock and Hutchinson, 2012; Smith, 2010). Bu faydalar, 6 Şubat 2023'teki Kahramanmaraş depremlerinde de net bir şekilde görülmüş ve enkaz altındaki insanların konumlarını sosyal medya aracılığıyla bildirmeleri sayesinde daha erken kurtarılmaları mümkün olmuştur. Tüm bu nedenlerden dolayı, katılımcıların medya araçlarının önemini tam anlamıyla kavrayamadıkları ve bu durumun halkla iletişim kopukluğunda önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.

Yerel halk ile STK'lar arasındaki zayıf ilişki, doğal olarak STK'lara güvensizliği de ortaya çıkarmaktadır. Bu problemlili ortam, BANDAK ve GÖNDAK dışındaki yerel STK'lara yapılan bağışların kısıtlı olması sonucunu doğurmuştur. Fakat kamuoyunda STK'lara karşı güvensizliği oluşturan tek etken iletişim kopukluğu değildir. Yakın geçmişten bugüne Kızılay kaynaklı bazı olumsuzluklar (*örneğin 6 Şubat 2023 depremlerinden sonra Kızılay tarafından çadır satışı yapıldığı iddiaları*), insanların derneğe olan *-hatta belki de STK kavramına olan-* güvenlerini sarsmıştır. Bazı Kızılay temsilcilerinin, kendilerine yapılan bağışların azaldığını belirtmeleri bu güven sarsılmasıyla alakalıdır. Kaldı ki Çin örneğindeki GONGO'larda görüldüğü gibi (Wu, 2003, s. 41) Kızılay'ın da devletle yakın bağlantıları bulunmaktadır. Başta GONGO'lar olmak üzere, siyasi yönleri bulunan bu tür STK'ların, toplumsal tabanı merkeze alarak faaliyet yürütme konusunda problemlerle karşılaşacağı belirtilebilir (Ho, 2001, s. 915; Tang and Zhan, 2008, s. 426). Dolayısıyla Kızılay'a karşı oluşan bu güvensizlik, Kızılay'ın taban odaklı hareket etmediğine dair yaygın bakış açısıyla ilişkilidir.

Sadece bazı Kızılay şubeleriyle kalmayan ve Balıkesir örneğinde birçok afet temalı STK'nın yüzleştiği güvensizlik, sivil toplumun nüvesini oluşturan sosyal sermaye açısından da ayrı bir sorundur. Zira literatürde sosyal sermayenin, ortak

değerler ve karşılıklılık ilkesinin dışında güvene bağlı olduğunu savunan birçok görüşten bahsedilebilir (Coleman, 1988, s. 99; Erselcan, 2009, s. 248; Fukuyama, 1997, s. 144; Gök, 2015, s. 656; Karagül ve Masca, 2005, s. 39; LaLone, 2012, s. 211-214; Putnam, 1993b, s. 36; Yarcı, 2011, s. 127). Dolayısıyla daha önce ifade edilen Balıkesir'deki kısmi sosyal sermaye varlığının zayıf bir temele dayandığı savunulabilir (Çakı vd. 2020). Hannah'ın (2007), sivil toplum yaklaşımı da bu tezi pekiştirmektedir. Yerel halkla ilişkileri sağlıklı olmayan STK'ların bireyler/ aileler/ topluluklar ile devlet/ piyasa arasında bir köprü işlevi görmesi fazlasıyla zordur. Bu nedenle toplum temsili ve sivil toplum boyutunun, örneklemdaki STK'lar açısından eksiklikler barındırdığı değerlendirilebilir.

Sivil toplum temsili noktasında bir diğer ilgi çekici durum ise STK'ların dezavantajlı topluluklara yönelik projeleri veya faaliyetlerindeki ciddi eksikliklerdir. Dezavantajlı toplulukların (özellikle yaşlılar, engelliler ve çocuklar) afet esnasındaki ve sonrasındaki durumları çok kritiktir. Bu sebeple, afet farkındalığı ve bilincini arttırmaya yönelik eğitimler kadar, afet sonrasında müdahale ve yeniden inşa safhalarında dezavantajlı topluluklara sağlanan her çeşit desteğin detaylı olarak planlanması elzemdir. Böylece, kırılma odaklı afet ve risk paradigmasında da ele alındığı üzere toplumsal grupların kırılma durumlarının azaltılıp afetlere karşı dirençlerinin artırılması mümkün olmaktadır (Çakı, 2020a, s. 34). Japon afet temalı STK'ların, öncelikle müdahale ve yeniden inşa aşamalarında olmak üzere, dezavantajlı topluluklara yönelik sistematik destekleri bu anlamda ilgi çekici bir örnektir (Park and Yoon, 2022, s. 11). Ancak gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde, örneklemdaki STK'ların çocuklar haricindeki dezavantajlı topluluklara yaklaşımlarının sorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşmelerin gerçekleştirildiği STK'ların, afet yönetimi kapsamındaki uluslararası STK'larla ve diğer uluslararası paydaşlarla bağlantıları çok zayıftır. Üstelik ulusal STK'larla bağlantısı dahi olmayanlar söz konusudur. Bu veri, STK'lara atfedilebilecek "*kronik iletişim eksikliği problemi*" göstermesi açısından önem taşımaktadır. Hâlbuki afet yönetiminde başarılı konuma sahip ülkelerde, STK'ların uluslararası karakterleri tamamen farklıdır. Bu tür ülkelerde yer alan afet temalı STK'ların önemli bir kısmı, küresel sivil topluma entegre olmuş ve uyum sağlamıştır. Uluslararası karakterleri kuvvetli olan STK'lar, afet yönetimindeki yeni yaklaşımları, modelleri ve teknikleri de doğrudan öğrenebilmekte veya

öğretebilmektedir. STK'ların uluslararası yönlerindeki zayıflıklar, bu tür avantajlardan mahrum kalınmasına neden olmaktadır. Ulusal STK'larla kurulamayan ilişkiler ise Türkiye'de VOAD gibi güçlü iletişim ve pratiklik sağlayacak bir birliğin oluşturulamama nedenlerinden biridir. Tüm bu olumsuzluklar göstermektedir ki STK'ların afet yönetimi kapsamındaki rollerine dair problemler, dış faktörlerin yanında dâhilî kusurlarından da kaynaklanmaktadır.

STK'larla yapılan görüşmelerde, bir temsilci haricinde kalanların, *gerçekleştirdikleri faaliyetleri belirttikleri cümleler göz önüne alınmazsa*, depremlerle alakalı örnekler verdikleri görülmektedir. Kamu kurumlarında ise bu açıdan farklı bir tablo vardır. Dört kamu kurumu mensubu, depremlerin yanı sıra orman yangınları, seller, iklim kaynaklı diğer doğal afet türleri, beşerî hatta teknolojik afetler gibi pek çok konuya dair örnekler verme gereksinimi hissetmişlerdir. STK'lar açısından bu tablonun vahim olduğu söylenebilir. Kuşkusuz afetler sadece depremlere indirgenemez. Türkiye'de geçmişten bugüne birçok yaşama mal olan tehlikeli başka afet türleri de mevcuttur. Dolayısıyla afet temalı olan ve topluma afet farkındalığı aşılama rolleri bulunan STK'ların bu anlamda problemleri bir bakış açısı olduğundan söz edilebilir. Bu durum STK'ların kaynaklarını aldıkları topluma katkılarındaki eksikleri göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Dünya üzerinde, Türkiye gibi gelişmekte olan pek çok ülkeden bahsetmek mümkünse bile, afet yönetimi niteliği açısından hepsinin aynı düzeyde olduğu söylenemez. Bunlardan belki de en önemlisi Bangladeş'tir. Nitekim Bangladeş'in Türkiye'den nispeten daha gelişmiş bir afet yönetimi sistemine sahip olduğu ifade edilebilir (Abdus Sabur, 2012; Salehin vd., 2020). Ülkede afet yönetiminin gelişmişlik seviyesi, sivil toplum ve devlet arasındaki bağlantının sağlamlığıyla da doğrudan ilgilidir. Bangladeş'te, 1970'lerden beri uygulanan afet yönetimi anlayışlarında, STK'lara çokça değer verilmiştir. Önceki bölümlerde değinildiği gibi Bangladeş afet yönetimi bağlamında benimsenen stratejiler, bütün toplumsal tabakaların temsil edildiği STK'ları da bünyesinde bulunduran NDMAC'ın kayda değer katkılarıyla oluşturulmaktadır (Abdus Sabur, 2012, s. 41). Türkiye ise STK'ların ortak çatı altında toplanmasına olanak sağlayan bu tür bir yapılanmadan yoksundur. Bu durumun sebebini, yalnızca sivil toplum ile devlet arasındaki zayıf ilişkide veya sivil toplumun geri planda bırakıldığı merkezî devlet yaklaşımında

aramak, olguya sıg bir bakış açısıyla bakmak anlamına gelmektedir. STK'ların birbirleriyle ilişkileri, takım ruhları ve afet yönetimine ne kadar fayda sağladıkları gibi değişkenler de göz önüne alınmalıdır. Bangladeş örneği dikkate alındığında, ülkede faaliyet gösteren her STK'nın, doğrudan veya dolaylı açıdan afet yönetiminin parçaları olduğu ve aralarında güçlü ilişkilerin bulunduğu ileri sürülebilir (Buckland, 1998, Salehin vd., 2020). Balıkesir'de ise STK'ların sorumluluk üstlenme eksiklikleri, aralarındaki iletişimin zayıf olması ve tabela derneklerinin mevcudiyetinden bahsedilmesi mümkündür. Bütün bu olumsuzluklar bir araya geldiğinde, yüksek düzeyde kaliteye sahip olan STK'ların afet yönetimine daha fazla katkı sunmak amacıyla birlikte faaliyet yürütme ihtimalleri de azalmaktadır.

Afet yönetimi sistemleri güçlü olan Japonya, ABD, Güney Kore ve Bangladeş gibi ülkelerde yaşanmış bazı büyük çaplı afetlerden sonra gözlemlenen topyekûn zihinsel değişim, 1999 yılındaki iki büyük depremden sonra Türkiye'de de görülmüştür. Ancak bu değişimin yeterli bir seviyede olup olmadığı tartışmalıdır. Son birkaç yıllık süreçteki afetlerde ortaya çıkan büyük sorunlar, bu tartışmaları pekiştirmiştir. Buna ek olarak hem STK hem kamu kurumları temsilcilerinin afet yönetimindeki birtakım problemlere vurgu yaptıkları görülmektedir. Öyle ki bir STK ve bir kamu kurumu temsilcisi dışındaki tüm katılımcılar, Türkiye'deki afet yönetiminde küçük veya büyük sorunların olduğunu kabul etmektedir. Bu açıdan afet yönetiminde STK'ların konumları ve devlet ile STK bağlantısı pek yeterli değildir. Örneğin, TAMP'ta STK'lar afet yönetiminin önemli parçalarından ve destek sağlayıcılarından biri şeklinde gösterilmektedir. Oysaki pek çok STK temsilcisi, afet yönetimine dair karar alma süreçlerinde herhangi bir söz haklarının olmadığını ve kamu kurumlarıyla sağlıklı ilişkiler kuramadıklarını beyan etmişlerdir. Söz hakkı konusu kamu kurumlarınca da kabul edilmektedir. Zira bir sonraki paragrafta daha detaylı değerlendirileceği üzere, AFAD'ın talimatlarıyla hareket edilmesi görüşü son derece yaygındır. Kamu kurumlarıyla ilişkilerin zayıflığı konusu ise özellikle Balıkesir afet yönetimindeki en önemli iki kurum olan AFAD Balıkesir ve BBB İtfaiye- Afet Yönetimi'nin nazarında nispeten doğrudur. Çünkü bu iki kurum, kaliteli ve afet yönetimine katkısı olduğunu düşündükleri STK'larla olumlu ilişkiler kurduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, devlet- STK ilişkilerinin de STK'ların karakterinden etkilendiği ifade edilebilir. Fakat bazı katılımcıların görüşleri baz

alındığında, TAMP'ın uygulama boyutunun problemler içerdiği değerlendirilmesi de göz ardı edilmemelidir.

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta yaşanan iki büyük deprem, Türkiye'deki afet yönetimi problemlerini bir kez daha ortaya koymuştur. Bununla birlikte, STK'ların afetlerdeki rollerinin önemi de depremlerin ardından tekrar anlaşılmıştır. Afet sonrasında başlayan ve bazıları hâlen devam eden arama-kurtarma, insani yardımlar, psikolojik destek gibi süreçlerde hem ulusal hem de uluslararası STK'lar görev almıştır. Balıkesir'de bulunan 911 Arama ve Kurtarma Derneği, DAK ve GÖNDAK, depremde sonra arama- kurtarma çalışmalarına destek sağlamış ve pek çok insanı enkaz altından canlı olarak kurtarmıştır. Bu üç STK, arama- kurtarma haricinde bir ortak yöne daha sahiptir. Gerçekleştirilen görüşmelerden anlaşılmaktadır ki, diğer STK temsilcilerinden bir kısmı, söz konusu üç STK'nın kalitelerini ön plana çıkarmış ve olumlu örnek olarak değerlendirmiştir. Ayrıca imkânları, afet faaliyetleri, afet yönetimine dair bakış açıları, vizyonları ve projeleri değerlendirildiği takdirde, bu STK'ların kalite düzeyi bakımından Balıkesir ilindeki diğer STK'lardan önde oldukları savunulabilir. Bu nedenle, Türkiye'nin karşılaştığı en büyük felaketlerden birinin ardından yapılan arama- kurtarma çalışmalarında bahsi geçen STK'ların görev alması rastlantısal bir durum değildir.

Balıkesir Valiliği ve AFAD Balıkesir iş birliğiyle yapılan “*İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP)*” Balıkesir afet yönetiminde STK'ların konumunu ortaya koyan önemli göstergelerden birini oluşturmaktadır. STK'ların, kamu kurumları, yerel yönetimler, organize sanayi bölge müdürlükleri, meslek odaları, üniversiteler ve büyük çaplı endüstriyel kuruluşlarla birlikte İRAP ve TAMP Balıkesir'in hazırlanma sürecinde katkılarının olduğu planda vurgulanmaktadır. Aynı zamanda il çapında yapılan her türlü afet tatbikatında da STK'ların desteğinin altı çizilmektedir (http-27). Bu vurgular önemli olmakla beraber STK'ların bakış açılarının planlara ne kadar yansıtıldığı konusunda net bir fikir vermemektedir.

STK'ların afet yönetimindeki konumları ve sorumluluk alabilmeleri açısından Japonya ve ABD ön planda yer almaktadır. Söz gelişi ABD'deki VOAD, yerel afet yönetiminde kamu kurumlarının en kritik ortaklarından birini oluşturmaktadır. VOAD'ın başarısında, afet sonrasındaki çalışmalarda inisiyatif alabilme özgürlüğüne sahip olması büyük bir etkidir (Jung and Ha, 2021, s. 1-7). Fakat katılımcıların geneli, hiyerarşideki AFAD üstünlüğünü ve STK'ların sorumluluk üstlenme

durumlarının olmadığını savunmuşlardır. Türkiye’de uzun yıllardır devam eden “Devlet Baba” anlayışı bu durumla ilişkili olsa dahi tek sebep değildir. Çünkü STK temsilcilerinin öz eleştiri yaparak kabul ettikleri ve kamu kurumu temsilcilerinin de teyit ettikleri üzere, STK’ların kendilerini yönlendirecek bir lider olmadığı müddetçe düzen sağlayamama problemleri mevcuttur. Katılımcılarca İzmir Depremi örneği, problemi ortaya koymak için sıkça kullanılmıştır. Bu görüşü savunanlar, devletin organize ettiği sistemin dışında hareket edilmesinin bazı sıkıntılar doğurduğuna inanmaktadır. Nihai olarak irdelendiğinde, TAMP’ın uygulama yetersizliklerinin yanı sıra STK’ların iç ve dış kaynaklı engelleri, Balıkesir’de afet yönetişiminin sağlıklı olmadığını ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

STK’ların yüklerinin hafiflemesi, varlıklarını idame ettirebilmeleri ve afet yönetimine güç katmaları için ekonomilerinin zayıf olmaması gerekmektedir. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde, STK temsilcilerinin ekonomik problemlere çok sık değindikleri ortadadır. Katılımcılar, bilhassa afet yönetimi kapsamındaki faaliyetler için şart olan her türlü malzemenin pahalılığında ve dernek ofisleri için verdikleri kira, su, elektrik, internet gibi masraflardan şikâyetçilerdir. İHH ve Kızılay şubelerine bağlı olanların dışındaki temsilcilerin hatırı sayılır bir bölümü, halktan yapılan bağışların da son derece sınırlı olduğunu ve bütün bu ekonomik açmazlar nedeniyle afetlerle ilgili faaliyetler için elzem olan masrafların kendilerince ödendiğini ifade etmişlerdir. Bahsedilen ekonomik zorluklar, devlet tarafından STK’lara yapılan mali katkıların sınırlı olmasıyla da ilişkilidir. STK’lara ayrılan ödenek ne kadar fazla olursa doğaldır ki ekonomik kaynaklar da o kadar artacak; böylece STK’ların kapsamı ve nitelikleri gelişme imkânı bulacaktır. Bu olumlu durum bölgesel, ulusal ve uluslararası STK’ların miktarının artması anlamına gelmektedir (Mercer, 2002, s. 6). Bu nedenle STK’ların AFAD akreditasyon durumları, üyelerinin sahip olduğu nitelikler ve yaptıkları faaliyetler gibi katma değerlerinin anlaşılmasını sağlayacak kriterler dikkate alınarak, katsayıya ve puanlamaya dayalı bir sıralama sistemi oluşturulabilir. Böylelikle STK’lara verilecek ödenek, hibeler, vergi indirimleri veya istisnaları bu sıralama temelinde şekillendirilebilecektir.

Afetlerde dezavantajlı gruplar arasında gösterilen kadınların sayısının azlığı, afet ve afet yönetimine genel olarak erkekler gözüyle bakılmasına neden olmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere afetler çok boyutlu olarak ele alınması gereken bir konudur. Bu bağlamda STK'lardaki cinsiyet dağılımı dikkate alındığında kadın üyelerinin azlığı, afetler konusunun sadece erkeklerin gözünden, tek taraflı ele alınması anlamını taşıyabilir. Kaldı ki sosyal coğrafya konusunda çalışmaları olan Hooks'un (2014) da belirttiği gibi toplumsal dayanışmayı ve sivil toplumu güçlendirmenin en önemli yollarından biri, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır. Ayrıca hem dünyada hem de Türkiye'de daha önce yaşanmış afetlere bakıldığında; kadınların erkeklere göre daha yüksek oranlarda ve daha ciddi biçimde afetlerden etkilendiklerini gösteren istatistikler bulunmaktadır. Bu noktada olası bir afet yönetimi süreci içerisinde daha fazla kadının rol alması teşvik edilmelidir.

Önceki bölümlerde söz edildiği üzere, Balıkesir'deki afet temalı STK'ların iletişimlerinin son derece zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Görece küçük olan ilçelerdeki birtakım STK'lar bile, aynı ilçedeki diğer STK'larla bağlantı kuramayabilmektedir. Söz konusu olumsuzlukları bertaraf etmek, afet yönetimindeki yeniliklere açık olmak ve afetlerden sonra hızlı organizasyon sağlamak adına STK'ların birlikte yer alacakları kompleksler inşa edilebilir. Bunun dışında, ilgili ilçenin nüfusu, afet potansiyeli ve afet temalı STK barındırma durumu göz önüne alınarak, o ilçeye bir AFAD şubesi açılması da önerilebilir. Zira sözü edilen STK yapılarıyla aynı bölgede bulunan bir AFAD şubesinin varlığı, afet yönetiminde kayda değer yararlar sağlayacaktır.

Coğrafi perspektifle değerlendirildiğinde, 20 ilçeye sahip Balıkesir'in pek çok ilçesinde afet temalı STK bulunmaması fazlasıyla ilgi çekicidir. Söz konusu ilçelerden bazıları, nüfus büyüklüklerinin yanı sıra afet potansiyelleriyle de ön plana çıkan Bigadiç, Erdek, Kepsut, Manyas, Susurluk ve Sındırgı'dır. Örneğin, tarihsel süreçte pek çok depremin yaşandığı Gönen'de kayda değer sayıda bulunmasına rağmen, hemen hemen aynı deprem geçmişine ve eğilimine sahip Manyas'ta hiçbir afet temalı STK'nın yer almaması düşündürücüdür. Bu nedenle, bahsedilen eksikliği taşıyan ilçelerde nüfus ve afet eğilimi göz önünde bulundurularak afet temalı STK açılması, muhtemel bir afet durumunda pratiklik sağlamak için önem arz etmektedir.

Bir toplumda köprü oluşturan sosyal sermaye etkisizse, afetlerle mücadelede ve afet yönetiminde uzun vadeli başarının sağlanması çok zordur (Pelling vd., 2004,

s. 60). Dolayısıyla Türkiye’de afet yönetiminde geçmişten bugüne yaşanan problemler, köprü oluşturan sosyal sermaye eksikliğiyle de yakından ilişkilidir. Birkaç nitelikli ve başarılı örnek dışında yerel STK’ların etkisiz ve güçsüz olduğu görülen Balıkesir’de de bu durum geçerlidir. Nitekim Balıkesir’de özellikle çevre ilçelerde faaliyet yürüten STK’ların sınırlı bir topluluk ağına sahip olduğu anlaşılmakta ve bu durum da köprü oluşturan sermayeden ziyade bağlayıcı sermayenin varlığına işaret etmektedir. Bu konuda hem devlete hem de STK’lara düşen görevler olduğu söylenebilir. Öncelikle yerel STK’lar vizyonlarını genişletmedikçe, ulusal ve uluslararası STK’larla bağlantılarını arttırmadıkça, bir diğer deyişle büyük topluluk ağlarına katılmadıkça afet yönetimine katkı sağlamaları fazlasıyla zor olacaktır. Bunun haricinde devlet açısından, Japonya’daki “*Kâr Amacı Gütmeyen Tüzel Kişileri Teşvik Kanunu*” örnek teşkil edebilir. Çünkü bu kanunun en büyük getirisi yerel STK’ların güçlenmesi ve faaliyetlerini arttırması olmuştur. STK’ların etkinliğini arttıracak böyle bir kanun Türkiye koşullarına göre uyarlanıp hayata geçtiği takdirde, afet yönetiminde sürdürülebilir başarı elde edilmesi için önemli bir adım atılmış olacaktır.

Bazı katılımcılar, özellikle 1999 Marmara Depremi’nden sonra belirginleşen yağmacılık ve muhtelif istismar olaylarını hatırlatmışlardır. Son olarak Kahramanmaraş depremlerinde de aynı tablo ortaya çıkmıştır. Toplumsal bir yara olan afet fırsatçılığı, esasen sorunun afet bilinci eksikliğinin yanı sıra insani ve ahlaki temelini belgelemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Hindistan’ın Batı Bengal eyaletinde uygulamaya konulan ve STK’ların öncülüğünde düzenlenen afet kampları ilgi çekici bir örnektir. Eyalette belirli dönemlerde düzenlenen afet kampları, insanların afet bilincinin ahlaki eğitimlerle harmanlanarak arttırılmasına yöneliktir (Mondal, Chowdhury and Basu, 2015, s. 1488). Türkiye’de ve Balıkesir’de bu tür bir uygulamanın hayata geçirilmesi düşünülebilir. Eğer afet kamplarında söz konusu eğitimler çeşitli yarışmalarla, tiyatrolarla, film ve belgesellerle birlikte verilirse insanların kamplara katılımları da artış gösterebilecektir. Ayrıca STK temsilcilerinin görüşleri, afet farkındalık eğitimlerinin daha ziyade çocuklara verildiğini ortaya koymaktadır. Oysaki afet bilincine bütün toplumun ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle afet farkındalık eğitimleri, hiçbir topluluğu ya da bireyi göz ardı etmeyecek ve bütünleşik afet yönetimi sistemine uygun olacak şekilde verilmelidir. Böylece,

hem daha çok insanda afet ve insanlık bilincinin gelişmesi hem de STK'ların afet yönetiminde daha önemli bir konuma ulaşması olanaklı hâle gelecektir.

Afetler karmaşık yapıları ve etkileri sebebiyle özel olarak ele alınması gereken bir konuma sahiptir. Bununla paralel şekilde, afetlerin yönetilmesi de ayrı bir alandır. Türkiye'de afet yönetimiyle ilgili en üst organ hâlihazırda İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan AFAD ise de afet yönetiminin özel yapısı gereği, bağımsız bir bakanlık kurularak yürütülmesi daha faydalı olacaktır. Türkiye'de son dönemlerde bir afet bakanlığı oluşturulması planı dile getirilmekle beraber henüz uygulamaya geçmemiştir. Ayrıca afet temalı STK'ların, muhtemel bir bakanlık yapılanmasında değer görmesi gerekmektedir. Çünkü afet odaklı bir bakanlıkta nitelikli STK üyeleri üst konumlara getirildiği takdirde, mevcut afet yönetimi sisteminde gelişme ihtimali belirecektir.

Türkiye, afetlere fazlasıyla eğilimli bir ülkedir. Dolayısıyla afet yönetimi ile afetlerle mücadelenin, bu eğilim çerçevesinde yorumlanması gerekmektedir. Dünyada ve Türkiye'de, afet yönetimi ve afetlerle mücadeleye destek olan STK'ların ise farklı bir konumları bulunmaktadır. STK'lara göre değişen imkânlar, afet yönetimine verilen STK katkısını da etkilemektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren STK'ların olanak, potansiyel ve kalite anlamında farklılıklar barındırmaları da normaldir. Bu nedenle afet yönetiminin üç önde gelen parçası olan kamu kurumları, STK'lar ve halkın perspektifiyle Türkiye afet yönetiminde STK'ların buldukları konum ve rollerinin ne anlam ifade ettiğine yönelik bir proje, mevcut afet yönetiminin niteliğiyle ilgili kayda değer bilgiler sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdelrahman, M. (2004). *Civil society exposed: The politics of NGOs in Egypt*. UK: IB Tauris.
- Abdus Sabur, A. (2012). Disaster management system in Bangladesh: An overview. *India Quarterly*, 68 (1), 29-47.
- Acer Y., ve Okumuş, D. (2023). *Türkiye'nin uluslararası yardım çağrısı ve karşılığı*. <https://kriterdergi.com/dosya-deprem-ve-afet-yonetimi/turkiyenin-uluslararası-yardım-çağrısı-ve-karşılığı> (Erişim Tarihi: 27.07.2023)
- Adam, B., Beck, U., and Loon, J. (2000). *The risk society and beyond*. UK: Sage.
- Adger, W. N. (2009). Social capital, collective action, and adaptation to climate change. *Economic Geography*, 79 (4), 387-404.
- Aguayo, S. (1995). A Mexican milestone. *Journal of Democracy*, 6 (2), 157-167.
- Aguayo, S. (1996). Intelligence services and the transition to democracy in Mexico. J. Bailey and S. Aguayo (Eds.), in *Strategy and security in U. S.-Mexican Relations beyond the Cold War* (p. 139-166). USA: Center for US-Mexican Studies at the University of California.
- Aguirre, B., E. (2002). Can sustainable development sustain us? *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 20 (2), 1-21.
- Ahrens, J., and Rudolph, P. M. (2006). The importance of governance in risk reduction and disaster management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 14 (4), 207-220.
- Akgüngör, Ç. (2010). Toplumbilim perspektifinden afeti düşünmek. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 3-22.
- Aktay, Y. (2005). Sivil toplum ve sıkıntıları: Oryantalizm, şiddet, vesaire... L. Sunar (Ed.). *Sivil toplum: Farklı bakışlar içinde* (s. 9-28). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aktay, Y. (2015). *Postmodern kavşakta din ve sivil toplum*. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Albrecht, H. (2005). How can opposition support authoritarianism? Lessons from Egypt. *Democratization*, 12 (3), 378-397.
- Aldrich, D. P., and Meyer, M. A. (2015). Social capital and community resilience. *American Behavioral Scientist*, 59 (2), 254-269.
- Aldunate, R. G., Pena-Mora, F., and Robinson, G. E. (2005). Distributed decision making for large scale disaster relief operations: Drawing analogies from robust natural systems. *Complexity*, 11 (2), 28-38.
- Alexander, D. (2005a). An interpretation of disaster in terms of changes in culture, society and international relations. R. W. Perry, and E. L. Quarantelli (Eds), in *What is a disaster? New Answers to Old Questions* (p. 25-38). USA: Xlibris Press.

- Alexander, D. (2005b). The Meaning of Disaster: A Reply to Wolf Dombrowsky. Ronald W. Perry, and E. L. Quarantelli (Eds), in *What is a disaster? New Answers to Old Questions* (p. 97-103). USA: Xlibris Press.
- Allison, G. T., and Zelikov, P. (1999). *Essence of decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. USA: Longman.
- Altan-Olcay, O., and İcduygu, A. (2012). Mapping civil society in the Middle East: The cases of Egypt, Lebanon and Turkey. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 39 (2), 157-179.
- Altizer, S., Ostfeld, R. S., Johnson, P. T. J., Kutz, S., and Harvell, C. D. (2013). Climate change and infectious diseases: From evidence to a predictive framework. *Science*, 341, 514–519.
- Alvarez, S. E. (1990). *Engendering democracy in Brazil: Women's movements in transition politics*. USA: Princeton University Press.
- Alvarez, S. E., Dagnino, E., and Escobar, A. (1998). *Cultures of politics, politics of cultures: Re-visioning Latin American social movements*. USA: Westview Press.
- Amedeo, M. D., and Golledge, R. G. (2003). Environmental perception and behavioral geography. G. L. Gaile, C. J. Willmott (Eds.), in *Geography in America: At the Dawn of the 21st Century* (p. 133-148), UK: Oxford University Press.
- Ammann, W. J., Dannenmann, S. and Vulliet, L. (2006). RISK21 - *Coping with Risks due to Natural Hazards in the 21st Century: Proceedings of the RISK21 Workshop*, Monte Verità, Ascona, Switzerland, 28 November - 3 December 2004. UK: CRC Press.
- Andersson, M., Larsson, J. P., and Wernberg, J. (2017). Social capital and the economics of cities. H. Westlund and J. P. Larsson (Eds.), in *The handbook of social capital and regional development* (p. 2-27). UK: Edward Elgar Publishing.
- Antonelli, C. (1994). Technological districts localized spillovers and productivity growth. The Italian evidence on technological externalities in the core regions. *International Review of Applied Economics*, 8 (1), 18-30.
- Antonelli, C. (2000). Induced adoption and externalities in the regional diffusion of information technology. *Regional Studies*, 24 (1), 31-40.
- Aota, R., Hokugo, A., and Murosaki, Y. (2008). Urban disaster reduction in the private sector: based on the lessons from past disasters. *Research Report of the Urban Safety Research Center, Kobe University*, 12, 177-183.
- Arhin, A. (2016). Advancing post-2015 sustainable development goals in a changing development landscape: challenges of NGOs in Ghana. *Development in Practice*, 26 (5), 555-568.
- Arı, Y. (2017). Çevresel determinizmden politik ekolojiye: son 100 yılda Dünya'da ve Türkiye'de insan-çevre coğrafyasındaki yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22 (37), 1-34.
- Arslan, O. (2001). *Kuramsal ve tarihsel aşamalarıyla sivil toplum ve Türkiye gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.

- Atsumi, T., and Goltz, J. D. (2014). Fifteen years of disaster volunteers in Japan: A longitudinal fieldwork assessment of a disaster non-profit organization. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 32 (1), 220-240.
- Avritzer, L. (1994). *Sociedade civil e democratização*. Brazil: Del Rey.
- Avritzer, L. (1998). The conflict between civil and political societies in post-authoritarian Brazil: an analysis of the impeachment of Collor de Mello. *Corruption and Political Reform in Brazil*, 119-138.
- Avritzer, L. (2006). Civil society in Latin America in the twenty-first century: between democratic deepening, social fragmentation, and state crisis. in *Civil society and democracy in Latin America* (p. 35-57). USA: Palgrave Macmillan.
- Aydemir, A. (2021). Afet yönetim sisteminin incelenmesinde gönüllülük hizmetleri ve bazı sivil toplum kuruluşları. *Afet ve Risk Dergisi*, 4 (2), 387-394.
- Aydiner, T. (2014). *Doğal afet yönetişimi: Türkiye’de doğal afet yönetimi uygulamalarının tarihsel bağlamda değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aydiner, T. ve Özgür, H. (2014). Yönetişim ve doğal afetler: Türkiye’de doğal afet yönetişimi ne kadar ve hangi biçimde mümkün? *Kamu Yönetiminde Değişim Kayfor XII Bildiriler Kitabı*, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, ss. 395-404.
- Aydınlı, H. İ., ve Memiş, L. (2015). 1990’lardan günümüze Türkiye’de yönetişim (governance): Literatüre dayalı bir inceleme. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (29), 116-143.
- Ayres, J. (1998). *Defying conventional wisdom: Political movements and popular contention against North American Free Trade*. Canada: University of Toronto Press.
- Ayres, J., and Macdonald, L. (2006). Deep integration and Shallow governance: The limits of civil society engagement across North America. *Policy and Society*, 25 (3), 23-42.
- Bae, J., Lam, E. T., and Lee, H. G. (2016). Motivation of South Korean volunteers in international sports: A confirmatory factor analysis. *International Journal of Volunteer Administration*, 32 (1), 1-19.
- Bae, Y., Joo, Y. M., and Won, S. Y. (2016). Decentralization and collaborative disaster governance: Evidence from South Korea. *Habitat International*, 52, 50-56.
- Baillie Smith, M., and Jenkins, K. (2011). Disconnections and exclusions: professionalization, cosmopolitanism and (global?) civil society. *Global Networks*, 11 (2), 160-179.
- Bankoff, G., and Hilhorst, D. (2009). The politics of risk in the Philippines: comparing state and NGO perceptions of disaster management. *Disasters*, 33 (4), 686-704.
- Banks, N., Hulme, D. and Edwards, M. (2015). NGOs states and donors revisited: still too close for comfort. *World Development*, 66, 707-718.

- Barr, A., and Fafchamps, M. (2006). A client-community assessment of the NGO sector. *Journal of Development Studies*, 42 (4), 611-639.
- Barton, A. H. (2005). Disaster and Collective Stress. R.W. Perry, and E. L. Quarantelli (Eds). in *What is a disaster? New answers to old questions* (p. 125-152). USA: Xlibris Press.
- Bass, S. E., Batjargal, E., and Swift, J. (2001). Pastoral risk management for disaster prevention and preparedness in Central Asia with special reference to the case of Mongolia. *Proceedings of the Asia-Pacific Conference on Early Warning, Prevention, Preparedness and Management of Disasters in Food and Agriculture at FAO*, Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok, Thailand.
- Bayat, A. (2002). Activism and social development in the Middle East. *International Journal of Middle East Studies*, 34 (1), 1-28.
- Bayat, A. (2013). *Life as politics: How ordinary people change the Middle East*. USA: Stanford University Press.
- Bebbington A. J. and Batterbury, S. P. J. (2001). Transnational livelihoods and landscapes: political ecologies of globalization. *Cultural Geographies*, 8 (4), 369-380.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. UK: Sage.
- Beck, U. (1996). World risk society as cosmopolitan society? Ecological questions in a framework of manufactured uncertainties. *Theory, Culture and Society*, 13 (4), 1-32.
- Beck, U. (1999). *World risk society*. USA: Blackwell Publishers.
- Beckfield, J. (2003). Inequality in the world polity: The structure of international organization. *American Sociological Review*, 68 (3), 401-424.
- Beckman, B. (1999). Demokratikleşmeyi açıklamak: Sivil toplum kavramı üzerine notlar. E. Özdalga ve S. Persson (Ed.). *Sivil toplum, demokrasi ve İslam dünyası* içinde (s. 1- 10). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Benjamin, R. (2016). Innovating inequity: if race is a technology, postracialism is the genius bar. *Ethnic and Racial Studies*, 39 (13), 2227-2234.
- Benjamin, R. (2019). Assessing risk, automating racism. *Science*, 366 (6464), 421-422.
- Benson, C., Twigg, J. and Myers, M. (2001). NGO initiatives in risk reduction: An overview. *Disasters*, 25 (3), 199-215.
- Bergman, E. F. (1995). *Human Geography, Cultures, Connections and Landscapes*. USA: Printice Hall.
- Bhugra, D., and van Ommeren, M. (2006). Mental health and psychosocial support and the tsunami. *International Review of Psychiatry*, 18 (3), 213-216.
- Bidwai, P. (2001). Gujarat's Unlearned Lessons. *Frontline*, 18 (5), 3-16.
- Bielefeld, W. (2000). Metropolitan nonprofit sectors: Findings from the NCSS data. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 29, 297-314.

- Bier, V. (2006). Hurricane Katrina as a bureaucratic nightmare. R. J. Daniels, D. F. Kettl and H. Kunreuther (Eds.). in *On risk and disaster: Lessons from Hurricane Katrina* (p. 243-254). USA: University of Pennsylvania Press.
- Bigley, G. A., and Roberts, K. H. (2001). The incident command system: high reliability organizing for complex and volatile task environments. *Academy of Management*, 44 (6), 1281–1300.
- Bikmen, F., ve Meydanoğlu, Z. (2006). *Türkiye’de sivil toplum: Bir değişim süreci*. İstanbul: TÜSEV.
- Bilgili, M. (2018). Sosyal coğrafya ve eleştirel teori. N. Özgen (Ed.). *Sosyal coğrafya içinde* (s. 449-469). Ankara: Pegem Akademi.
- Birkmann, J., Cardona, O., D., Carreno, M., L., Barbat, A., H., Pelling, M., Schneiderbauer, S., Kienberger, S., Keiler, M., Alexander, D., Zeil, P., and Welle, T. (2013). Framing vulnerability, risk and societal responses: The MOVE framework. *Nat Hazards*, 67, 193-211.
- Blaikie, P., Cannon, T., Davis, I., and Wisner, B. (1994). *At risk: Natural hazards, people’s vulnerability, and disasters*. UK: Routledge.
- Bläser, R. (2005). Socio-spatial opportunities and the power of place: Bankwatch-NGOs in Washington, D.C. *Geographica Helvetica*, 60, 284-292.
- Blustein, P. (2006). *Failed trade talks usher in uncertainty: WTO system could weaken after breakdown puts globalization on unclear path*. <https://www.washingtonpost.com/archive/business/2006/07/26/failed-trade-talks-usher-in-uncertainty-span-class=bankheadwto-system-could-weaken-after-breakdown-puts-globalization-on-unclear-pathspan/d3516c00-b37f-4cdf-acd1-8a5a19c750d2/> (Erişim Tarihi: 22.10.2022).
- Bobbio, N. ve Texier, J. (1982). *Gramsci ve sivil toplum*. (Çev: A. İpek ve K. Somer). Ankara: Savaş Yayınları.
- Boin, A. (2005). From crisis to disaster: Towards an integrative perspective. R. W. Perry, and E.L. Quarantelli (Eds.), in *What is a disaster? New answers to old questions* (p. 153-172). USA: Xlibris Corp.
- Boschma, R.A., and Frenken, K. (2006). Why is economic geography not an evolutionary science? Towards an evolutionary economic geography. *Journal of Economic Geography*, 6 (3), 273-302.
- Bourdieu, P. (1983). Okonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital. *Soziale Welt Sonderband*, 2, 83-198.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. Richardson (Ed.), in *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 46-58). USA: Greenwood Publishing.
- Bourdieu, P. (2010). Sermaye biçimleri. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Der.), *Sosyal sermaye: Kuram, uygulama, eleştiri* içinde (s. 45-76). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T., ve Sezen, S. (1998). *Kamu yönetimi sözlüğü*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S., Brown, C., and Watkins, D. (2009). Social sustainability and urban form: Evidence from five British cities. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 41 (9), 2125-2142.
- Brand, L. A. (2001). Displacement for development? The impact of changing state – society relations. *World Development*, 29 (6), 961-976.
- Brinkerhoff, D. W. (1999). Exploring state-civil society collaboration: Policy partnerships in developing countries. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28 (4), 59-86.
- Brueckner, J. K., and Largey, A. G. (2008). Social interaction and urban sprawl. *Journal of Urban Economics*, 64 (1), 18–34.
- Bryar, T., James, R., and Adams, M. (2006). *Critical information for communities following a natural disaster*. Australia: Health Communication Resources.
- Bryson, J.R., McGuinness, M., and Ford, R. G. (2002). Chasing a ‘loose and baggy monster’: almshouses and the geography of charity. *Area*, 31 (1), 48-58.
- Buckland, J. (1998). From relief and development to assisted self-reliance: Nongovernmental organizations in Bangladesh. *Journal of Humanitarian Assistance*, 8, 236-248.
- Buckle, P. (2005). Disaster: Mandated definitions, local knowledge and complexity. R. W. Perry, and E.L. Quarantelli (Eds.), in *What is a disaster? New answers to old questions* (p. 173-200). USA: Xlibris Press.
- Bukay, D. (2007). Can there be an Islamic democracy? *Middle East Forum*, 14 (2), 71- 79.
- Bulaç, A. (1992). Medine Vesikası hakkında genel bilgiler. *Birikim Dergisi*, 38 (39), 102- 111.
- Bulaç, A. (1993). Medine Vesikası üzerine tartışmalar (I). *Birikim Dergisi*, 47, 40-46.
- Bulaç, A. (1995). Asrı Saadette bir arada yaşama projesi: Medine Vesikası. *Bütün yönleriyle Asrı Saadet* içinde (s. 169- 195). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Bulaç, A. (1998). *Modern ulus devlet*. İstanbul: İz Yayınları.
- Bulaç, A. (2008). Osmanlı’da yukarıdan emredilen modernleşme projesi sivil hayatı daraltan ana faktördür. M. Şentürk ve A. Erdoğan (Ed.). *Sivil toplum kavramı tartışmaları* içinde (s. 19- 42). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bunce, S., Partridge, H., and Davis, K. (2012). Exploring information experience using social media during the 2011 Queensland floods: a pilot study. *Australian Library Journal*, 61 (1). 34-45.
- Burby, R. J., and May, P. J. (1998). Intergovernmental environmental planning: Addressing the Commitment Conundrum. *Journal of Environmental Planning and Management*, 41 (1), 95-110.
- Burchell, K. (1998). Fractured environments: Diversity and conflict in perceptions of environmental risk. *Environmental and Spatial Analysis*, 52, 3-51.
- Burns, T., and Stalker, G. M. (1961). *The management of innovation*. UK: Tavistock.

- Burt, R. S. (1997). A note on social capital and network content. *Social Networks*, 19 (4), 355-373.
- Butt, S. (2014). Disaster management law in Indonesia: From response to preparedness? S. Butt, H. Nasu, and L. Nottage (Eds). in *Asia-Pacific disaster management* (p. 183-196). Germany: Springer.
- Buttimer, A. (1974). *Values in geography*. USA: Association of American Geographers.
- Buttimer, A. (1983). *The practice of geography*. USA: Longman.
- Buttimer, A. (1993). *Geography and the human spirit*. USA: Johns Hopkins University Press.
- Buxton, C., and Musabaeva, A. (2002). *Turkmenistan NGO Mapping Report*. Bishkek: INTRAC.
- Cabrera, J. F., and Najarian, J. C. (2015). How the built environment shapes spatial bridging ties and social capital. *Environment and Behavior*, 47 (3), 239–267.
- Carapico, S. (2000). NGOs, INGOs, Go-NGOs and Do-NGOs: making sense of non-governmental organizations. *Middle East Report 214*, 30 (1), 12.
- Carbone, M. (2008). Theory and practice of participation: Civil society and EU development policy. *Perspectives on European Politics and Society*, 9 (2), 241-255.
- Cardona, O. D., Hurtado, J. E., Duque, G., Moreno, A., Chardon, A. C., Velásquez L. S., and Prieto, S. D. (2003). *The notion of disaster risk. Conceptual framework for integrated management*. Colombia: Instituto de Estudios Ambientales.
- Careem, M., De Silva, C., De Silva, R., Raschid, L. and Weerawarana, S. (2006). *Sahana: overview of a disaster management system*. Sri Lanka: Colombo, 2006 International Conference on Information and Automation, pp. 361-366.
- Carothers, T., and Barndt, W. (1999). Civil society. *Foreign Policy*, 117, 18-29.
- Carter, W. N. (2008). *Disaster management handbook*. The Philippines: Asian Development Bank.
- Casino, V. J. D. (2006). Phenomenology. B. Warf (Ed.), in *Encyclopedia of human geography* (p. 253-354), USA: Sage.
- Castells, M. (1996). *The rise of network society*. UK: Blackwell.
- Castells, M. (1998). A rejoinder: On power, identities and culture in the network society. *New Political Economy*, 3 (3), 473-483.
- Castree, N., and Braun, B. (2001). *Socializing nature: Theory, practice and politics*. Oxford: Blackwell.
- Cengiz, K., Küçükural, Ö., Tol, U., ve Akşit, B. (2005). Türkiye ve Orta Doğu’da sivil toplum tartışmaları. L. Sunar (Ed.). *Sivil toplum ve demokrasi içinde* (s. 213-263). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Chamlee-Wright, E. (2010). *The cultural and political economy of recovery: Social learning in a postdisaster environment*. USA: Routledge.

- Chatterjee, P. (2001). Civil society in India: A necessary corrective in a representative democracy. *Development and Cooperation*, 6, 23-24.
- Chazan, N. (1992). Africa's democratic challenge. *World Policy Journal*, 9 (2), 279-307.
- Choi, S. O., and Yang, S. B. (2011). Understanding challenges and opportunities in the nonprofit sector in Korea. *International Review of Public Administration*, 16 (1), 51-70.
- Chung, J. (2016). Conflicts and natural disaster management: A comparative study of flood control in the Republic of Korea and the United States. *Disasters*, 40 (3), 554-572.
- Clark, J. (1991). *Democratizing development. The role of voluntary organization*. UK: Earthscan.
- Clark, J. (1992). Democratising development: NGOs and the state. *Development in Practice*, 2 (3), 151-162.
- Cloke, P., Philo, C. and Sadler, D. (1991). *Approaching human geography: An introduction to contemporary theoretical debates*. USA: Guilford.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Coles, E., and Buckle, P. (2004). Developing community resilience as a foundation for effective disaster recovery. *The Australian Journal of Emergency Management*, 19 (4), 6-15.
- Comfort, L. K. (2002). Managing intergovernmental responses to terrorism and other extreme events. *Publius: The Journal of Federalism*, 32 (4), 29-50.
- Comfort, L. K. (2005). Risk, security, and disaster management. *Annual Review of Political Science*, 8, 335-356.
- Cooper, D. C. (2005). *Fundamentals of search and rescue*. USA: Jones & Bartlett Learning.
- Cosgrave, J. (1996). Decision making in emergencies. *Disaster Prevention and Management*, 5 (4), 28-35.
- Cozzolino, A., Rossi, S., and Conforti, A. (2012). Agile and lean principles in the humanitarian supply chain: The case of the United Nations World Food Programme. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*. 2 (1), 16-33.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023* (1225, 18 Temmuz 2019).
- Cuny, F. C. (1983). *Disasters and development*. UK: Oxford University Press.
- Cutter, S. L. (2005). Are we asking the right question? R.W. Perry, and E.L. Quarantelli (Eds). in *What is a disaster? New answers to old questions* (p. 39-48). USA: Xlibris Press.
- Çaha, Ö. (1999). *Sivil toplum, aydınlar ve demokrasi*. İstanbul: İz Yayınları.

- Çaha, Ö. (2005). The ideological transformation of the public sphere: the case of Turkey. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 4 (1 and 2), 1-30.
- Çakı, F. (2020a). Afetler Sosyolojisi Bağlamında Pandemiye Bakış. F. Çakı (Ed.), *Maskeli, Mesafeli ve Kırılğan: Modernitenin pandemik halleri içinde* (s. 27-56). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çakı, F. (2020b). Afet yönetiminde sivil toplum ve güven algıları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6 (12), 1-45.
- Çakı, F. (2021). Afete ilişkin kavramsal ve kuramsal yaklaşımlar. F. Çakı (Ed.), *Doğal afetler ve yerel topluluklar: Balıkesir örneğinde sosyal bir inceleme içinde* (s. 16-56). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çakı, F., Uzun, A., Şentuna, B., Özkan, A., ve Egi, A. (2020). Afetler açısından hanehalklarının farkındalık, hazır bulunuşluk, güven ve sosyal sermaye profilleri. F. Çakı (Ed.) *Doğal afetler ve yerel topluluklar: Balıkesir örneğinde sosyal bir inceleme içinde* (s. 113-153). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çalışır, Y. C. (2018). Türk Sosyal Güvenlik Mevzuatında afetlerin yeri. *Afet ve Risk Dergisi*, 1 (1), 1-8.
- Dagnino, E. (1994). Os movimentos sociais e a emergência de uma nova noção de cidadania. *Anos*, 90, 103-115.
- Dagnino, E. (2002). *Sociedade civil e espaços públicos no Brasil*. Brazil: Paz e Terra.
- Dasgupta, P. (2005). Economics of social capital. *Economic Record*, 81 (1), 2-21.
- Deguchi, M. (1999). A comparative view of civil society: Japan–America civil society; Program 1: civil society in Japan and America: coping with changes. *Washington DC*.
- Della Porta, D. and Tarrow, S. (2005). *Transnational protest and global activism*. UK: Cambridge University Press.
- Demir, B. M., Ercan, S., Aktan, M., ve Öztaşkın, H. (2020). Türkiye’de acil yıkım yönetim sistemi: Temel yaklaşımlar, Elâzığ deprem deneyimi ve öneriler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3 (2), 143-158.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., and Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19, 289–300.
- Devereaux, S. (2000). *Famine in the twentieth century*. UK: Institute of Development Studies.
- Diamond, L. (1999). *Developing democracy: Toward consolidation*. USA: Johns Hopkins University Press.
- Diggins, W., Wright, J. D., and Rossi, P. H. (1979). Local elites and City Hall: The case of natural disaster risk-mitigation policy. *Social Science Quarterly*, 60 (2), 203-217.
- Dikici Bilgin, H. (2009). Civil society and state in Turkey: a Gramscian perspective. M. McNally and J. Schwarzmantel (Eds.) in *Gramsci and Global Politics: Hegemony and Resistance* (s. 107-118). Routledge, UK: Routledge.

- Dikmenli, Y., Yakar, H., and Konca, A. (2018). Development of disaster awareness scale: A validity and reliability study. *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)*, 8 (2), 206-220.
- Disaster Mitigation Institute. (2001). *Independent evaluation of expenditure of DEC India Earthquake appeal funds: Full evaluation*. UK: Disaster Emergency Committee.
- Dollery, B., Kinoshita, Y., and Yamazaki, K. (2020). Humanitarian co-production in local government: The case of natural disaster volunteering in Japan. *Local Government Studies*, 46 (6), 959-978.
- Dombrowsky, W., R. (1995). Is a disaster what we call "disaster"? Some conceptual notes on conceptualizing the object of disaster sociology. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 13 (3), 241-254.
- Donovan, A. (2017). Geopower: Reflections on the critical geography of disasters. *Progress in Human Geography*, 41 (1) 44-67.
- Dreher, A., Mölders, F., and Nunnenkamp, P. (2007). *Are NGOs the better donors? A case study of aid allocation for Sweden*. Published as Working Paper No. 1383 of the Kiel Institute of World Economics.
- Dreiling, M., and Silvaggio, T. (2009). NAFTA and transnational contention: A decade of alliance and conflict over neoliberalism. in *Contentious Politics in North America* (pp. 211-228). UK: Palgrave Macmillan.
- Driskell, J. E., and Salas, E. (1991). Group decision-making under stress. *Journal of Applied Psychology*, 76 (3), 473-478.
- Duman, D. ve Barut, I. (2015). İslam ve sivil toplum tartışmaları üzerine eleştirel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 871- 879.
- Dunkerley, D., and Fudge, S. (2004). The role of civil society in European integration: A framework for analysis. *European Societies*, 6 (2), 237-254.
- Dunning, D. (2011). The Dunning–Kruger effect: On being ignorant of one’s own ignorance. M. Zanna and J. Olson (Eds.), in *Advances in Experimental Social Psychology* (s. 247-296). UK: Academic Press.
- Durgun, Ş. (1997). Türkiye’de sivil toplum ve devlet. *Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı*, 18, 218-223.
- Düzgün, A. N. (2018). *Türkiye’deki Suriyeli göçmen kadınların savaş öncesi ve sonrası sahip oldukları sosyal sermaye değişiminin araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dyson, M. E. (2007). *Come hell or high water: Hurricane Katrina and the color of disaster*. USA: Basic Civitas.
- Ebi, K. L. (2010). Human health. S. H. Schneider, A. Rosencranz, A. M. D. Mastrandrea, and K. Kuntz-Duriseti (Eds.). in *Climate change science and policy* (p. 124-130). USA: Island Press.
- Emergency Management Institute. (2013). *Developing and managing volunteers*. USA: Emmitsburg.

- Emini, F. T. (2013). Sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme sürecindeki rolü: TÜSİAD örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 43-56.
- Erbilen, S. Ü. (2012). Kentsel mekân algılamasına bir örnek: Gazimağusa (İsmet İnönü Bulvarı). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 157-166.
- Ercan, H. (2002). Türkiye'de sivil toplum tartışmaları üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 69-79.
- Ercanoğlu, M. (2019, Şubat-Mart). *Heyelan haritalama teknikleri üzerine genel bir değerlendirme*. Balıkesir'in afet durumu ve yönetimi çalıştayında sunulan bildiri, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Balıkesir İl Temsilciliği.
- Erdem, U. (2013). Yerleşimlerin taşıdığı deniz taşkını, sel ve deprem afet tehlikelerinin CBS kullanılarak yorumlanması: Balıkesir örneği. *BAÜ Fen Bil. Enst. Dergisi*, 15 (2) 40-57.
- Ergünay, O. (1996). Afet yönetimi nedir? Nasıl olmalıdır? *TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: TÜBİTAK İnşaat Teknolojileri Araştırma Grubu, ss. 263-272.
- Ergünay, O. (1998). *Acil yardım planlama ve afet yönetimi*. Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü.
- Ergünay, O. (1999). Acil yardım planlaması ve afet yönetimi. *Uzman Der Dergisi*, 2 (6-7), 7-14.
- Ergünay, O. (2009). Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ulusal Deprem Sempozyumu*, 11-12 Kasım 2009, Bolu, Türkiye.
- Erkal, T., ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 147-164.
- Erken, B. (2020). Hegel'de sivil toplum ve devlet üzerine teorik bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29 (4), 33-53.
- Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35 (2), 248-256.
- Esposito, J. L. (1992). *The Islamic threat: Myth or reality?* USA: Oxford University Press.
- Esposito, J. L. (2011). *What everyone needs to know about Islam*. USA: Oxford University Press.
- Esposito, J. L., and Voll, J. O. (1996). *Islam and democracy*. USA: Oxford University Press.
- Ewald, F. (2002). The return of Descartes' malicious demon: An outline of philosophy of precaution in T., Baker and J., Simon (eds) *Embracing risk: The changing culture of insurance and responsibility*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fagan, A. (2005). Taking stock of civil society development in post-communist Europe: evidence from the Czech Republic. *Democratization*, 12 (4), 528-47.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. (Çev: A.Z. Gündoğan ve C. Nacar). İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Falk, R. (1998) Global civil society: perspectives, initiatives, movements. *Oxford Development Studies*, 26 (1), 99–110.
- Fan, F., Zhang, Y., Yang, Y., Mo, L., and Liu, X. (2011). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, and anxiety among adolescents following the 2008 Wenchuan Earthquake in China. *Journal of Traumatic Stress*, 24, 44-53.
- Faraj, S., and Xiao, Y. (2006). Coordination in fast-reponse organizations. *Management Science*, 52 (8), 1155-1169.
- Feinstein International Famine Center (2004). *Ambiguity and Change: Humanitarian NGOs prepare for the future*. A report prepared for: World Vision, CARE, Save the Children US, Mercy Corps, Oxfam USA, Oxfam GB and Catholic Relief Services. Feinstein International Famine Center, Tufts University, Boston, MA.
http://nutrition.tufts.edu/pdf/research/famine/ambiguity_and_change.pdf.
- Feldman, S. (1997). NGOs and civil society: (Un)stated contradictions. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 554, 46-65.
- FEMA. (2000). *Federal response plan*. USA: Federal Emergency Management Agency.
- Fernando, J. L., and Heston, A. W. (1997). *The role of NGOs: Charity and empowerment*. USA: Annals.
- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*. (Çev: B. Bilgen ve B. Şen). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fine, B. (2010). Sosyal sermaye. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Der.), *Sosyal sermaye: Kuram, uygulama, eleştiri* içinde (s. 307-328). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Fisher, L. E. (1966). *The Last Inca Revolt, 1780–1783*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Flin, R. (2001). Decision making in crises: The Piper Alpha disaster. U. Rosenthal, A. R. Boin, and L. Comfort, L. (Eds.). in *Managing crises: Threats, dilemmas, opportunities* (p. 103–118). USA: Springfield.
- Flin, R., Slaven, G., and Stewart, K. (1996). Emergency decision making in the offshore oil and gas industry. *Human Factors*, 38 (2), 262–277.
- Flueller, T. (2006). *Decision-making for complex socio-technical systems: Robustness from lessons learned in long-term radioactive waste governance*. The Netherlands: Springer.
- Foster, K. A., Smith, R. J., Bell, B. A., and Shaw, T. C. (2019). Testing the importance of geographic distance for social capital resources. *Urban Affairs Review*, 55 (1), 231-256.
- Foweraker, J., and Craig, A. L. (1990). *Popular movements and political change in Mexico*. Boulder: L. Rienner Publishers.
- Fowler, A. (1997). *Striking a balance: A guide to enhancing the effectiveness of non-governmental organisations in international development*. UK: Earthscan.
- Fowler, A. (2016). Non-governmental development organisations' sustainability, partnership and resourcing: futuristic reflections on a problematic dialogue. *Development in Practice*, 26 (5), 569-579.

- Friedmann, J. (1996). Rethinking poverty: empowerment and citizens rights. *International*
- Fritz, C. E. (1961). Disaster. R. K. Merton, and R. A. Nisbet (Eds). in *Contemporary social problems* (p. 651-694). USA: Harcourt, Brace and World.
- Fritz, S. C. (1996). Paleolimnological records of climatic change in North America. *Limnology and Oceanography*, 41 (5), 882-889.
- Fukuyama, F. (1997). Social capital and the modern capitalist economy: Creating a high trust workplace. *Stern Business Magazine*, 4 (1), 1-16.
- Fukuyama, F. (2010). Sosyal sermaye ve sivil toplum. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Der.), *Sosyal sermaye: Kuram, uygulama, eleştiri* içinde (s. 143-170). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Furedi, F. (2007). The changing meaning of disaster. *Area*, 39 (4), 482-489.
- Furukawa, S. I. (2000). An institutional framework for Japanese crisis management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 8 (1), 3-14.
- Fyfe, N. R., and Milligan, C. (2003). Out of the shadows: exploring contemporary geographies of voluntarism. *Progress in Human Geography*, 27 (4), 397-413.
- Gaillard, J. C., and Mercer, J. (2013). From knowledge to action: Bridging gaps in disaster risk reduction. *Progress in Human Geography*, 37 (1), 93-114.
- Gall, M., Cutter, S. L. and Nguyen, K. (2014). *Governance in disaster risk management* (IRDR AIRDR Publication No. 3). Beijing: Integrated Research on Disaster Risk.
- Gamble, A., and Payne, A. (1996). Conclusion: the new regionalism. *Regionalism and world order*, 247-264.
- Ganapati, N. E. (2005). *Rising From The Rubble: Disaster Victims, Social Capital, And Public Policy- Case of Gölcük, Turkey*. Unpublished Doctorate Thesis. USA: University of Southern California, Faculty of The School of Policy, Planning, and Development,
- Garip, F. (2008). Social capital and migration: How do similar resources lead to divergent outcomes? *Demography*, 45 (3), 591-617.
- Gebbie, K. M., and Qureshi, K. (2002). Emergency and disaster preparedness: Core competencies for nurses: What every nurse should but may not know. *AJN The American Journal of Nursing*, 102 (1), 46-51.
- Gellner, E. (1994). *Conditions of liberty, civil society and its rivals*. UK: Hamish Hamilton.
- Gemmill, B., and Bamidele-Izu, A. (2002). The role of NGOs and civil society in global environmental governance. D.C. Esty and M. H. Ivanova (Eds.). in *Global environmental governance: Options and opportunities* (p. 77-100), USA: Forestry and Environmental Studies Publications Series.
- Gerber, B. J. (2007). Disaster management in the United States: Examining key political and policy challenges. *Policy Studies Journal*, 35 (2), 227-238.
- Giddens, A. (1998). Risk Society: The Context of British Policies. J. Franklin (Ed.). in *The Politics of Risk Society* (p. 15-32). UK: Polity Press.

- Giddens, A. (1999). Risk and Responsibility. *The Modern Law Review*, 62, 1-10.
- Giffen, J., Earle, L., and Buxton, C. (2005). *The development of civil society in Central Asia*. UK: Intrac.
- Gifford, R. (2007). *Environmental psychology. Principles and practice*. USA: Optimal Books.
- Ginger, J. D., Henderson, D. J, Leitch, C. J., and Boughton, G. N. (2007). Tropical Cyclone Larry: Estimation of wind field and assessment of building damage. *Australian Journal of Structural Engineering*, 7 (3), 209-224.
- Giroux, H. A. (2007). Reading Hurricane Katrina: Race, class, and the biopolitics of disposability. *College Literature*, 33 (3), 171-196.
- Gittell, M. Isolda, O. B., and Steffy, T. (2000). Social Capital and Social Change: Women's Community Activism. *Urban Affairs Review*, 36 (2), 123-47.
- Glaeser, E. L., Laibson, D., and Sacerdote, B. (2002). An economic approach to social capital. *The Economic Journal*, 112 (483), 437-458.
- Gold, J. R. (2020). Behavioral Geography. *International Encyclopedia of Human Geography*, 1, 283–292.
- Gould, P. (1966). On mental maps. *Michigan Interuniversity Community of Mathematical Geographers Discussion Papers*, 9, 351-592.
- Gök, M. (2015). Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ve sosyal sermaye. *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2), 655-683.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks*. UK: Lawrence and Wishart.
- Grandi, F., Lough, B., and Bannister, T. (2018). Global Trends in volunteering infrastructure a background paper for the 2018 state of the world's volunteerism report: the thread that binds. *United Nations Volunteers (UNV)*, 39.
- Granot, H. (1996). Disaster subcultures. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 5 (4), 36-40.
- Green III, W. G. (2002). Four phases of emergency management. *Electronic Encyclopedia of Civil Defense and Emergency Management*.
- Gronbjerg, K. A., and Paarlberg, L. (2001). Community variations in the size and scope of the non-profit sector: Theory and preliminary findings. *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, 30 (4), 684-706.
- Grosz, E. A. (2008). *Chaos, territory, art: Deleuze and the framing of the earth*. USA: Columbia University Press.
- Grove, K. (2010). Insuring ‘our common future?’ Dangerous climate change and the biopolitics of environmental security. *Geopolitics*, 15 (3), 536-563.
- Grove, K. (2013). Hidden transcripts of resilience: Power and politics in Jamaican disaster management. *Resilience*, 1 (3), 193-209.
- Gubser, P. (2002). The impact of NGOs on state and non-state relations in the Middle East. *Middle East Policy*, 9 (1), 139-148.

- Gujarat State Disaster Management Authority. (2003). *The Gujarat State Disaster Management Act*. India: Government of Gujarat.
- Gülalp, H. (2001). Globalization and political Islam: The social bases of Turkey's Welfare Party. *International Journal of Middle East Studies*, 33 (3), 433-448.
- Gün, T. (2017). İslam'da ve Müslüman doğu toplumlarında sivil toplum ve demokrasi kavramına ilişkin tartışmalar. *Tesam Akademi Dergisi*, 4 (1), 155-190.
- Gündüzöz, İ. (2012). Küreselleşme çerçevesinde Türkiye'de sivil toplum ve belediye ilişkileri. *Türk İdare Dergisi*, 474, 143-169.
- Habib, A. (2005). State-civil society relations in Post-Apartheid South Africa. *Social Research*, 72 (3), 671-692.
- Haddow, G. D., Bullock, J. A., and Coppola, D. P. (2017). *Introduction to emergency management*. Cambridge: USA.
- Hanberger, A. (2001). Policy and program evaluation, civil society, and democracy. *American Journal of Evaluation*. 22 (2), 211-228.
- Hanifan, L. J. (1916). The Rural School Community Center. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 67 (1),130-138.
- Hannah, J. (2007). *Local Non-Government organizations in Vietnam: Development, civil society and state-society relations*. Unpublished Doctorate Thesis. USA: University of Washington, Department of Geography.
- Hashemi, S. (1995). NGO accountability in Bangladesh: Beneficiaries, donors and the state. M. Edwards, and D. Hulme (Eds.). in *Beyond the magic bullet: NGO performance and accountability in the post-cold-war world* (p. 103-111). UK: Earthscan.
- Haug, S. (2008). Migration networks and migration decision-making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34 (4), 585-605.
- Hawkins, R. L., and Maurer, K. (2009). Bonding, bridging and linking: How social capital operated in New Orleans following Hurricane Katrina. *British Journal of Social Work*, 40 (6), 1777-1793.
- Hawthorne, A. (2004). *Middle Eastern democracy: Is civil society the answer?* <https://policycommons.net/artifacts/977381/middle-eastern-democracy/1706508/> (Erişim Tarihi: 02.10.2022)
- Hayman, R. (2016). Unpacking civil society sustainability: looking back, broader, deeper, forward. *Development in Practice*, 26 (5), 670-680.
- Hegel, G. W. F. (2006). *Elements of the philosophy of right* (Çev. H. B. Nisbet). UK: Cambridge University Press.
- Hemani, S., Das, A. K., and Chowdhury, A. (2017). Influence of urban forms on social sustainability: A case of Guwahati, Assam. *Urban Design International*, 22 (2), 168-194.
- Hewitt, K. (1983). The idea of calamity in a technocratic age. K. Hewitt (Ed.). in *Interpretations of calamity from the viewpoint of human ecology* (p. 3-32). USA: Allen and Unwin.

- Hewitt, K. (1995). Sustainable disaster: Perspectives and powers in the discourse of calamity. J, Crush (Ed.). in *Power of Development* (p. 115-129). UK: Routledge.
- Hewitt, K. (1997). *Regions of risk: A geographical introduction to disaster*. UK: Routledge.
- High Powered Committee. (2001). *High powered committee on disaster management report: Creating a culture of prevention*. New Delhi: Ministry of Agriculture and Cooperation, Government of India.
- Hinnebusch, R. A. (2005). State, civil society, and political change in Syria. In *Civil Society in the Middle East* (p. 214-242). Brill: The Netherlands.
- Hirata, K. (2002). *Civil society in Japan: The growing role of NGO's in Tokyo's aid and Development policy*. Germany: Springer.
- Ho, P. (2001). Greening without conflict? Environmentalism, NGOs and civil society in China. *Development and Change*, 32 (5), 893–921.
- Holzschneider, A. (2016). Representation power and performative practice: Global civil society advocacy for working children. *Review of International Studies*, 42 (2), 205-226.
- Homberg, V. D., and Neef, R. M. (2015). Towards novel community-based collaborative disaster management approaches in the new information environment: An NGO perspective. *GRF Davos Planet@Risk*, 3 (1), 185-191.
- Hooks, B. (2014). *Feminism is for everybody: Passionate politics*. UK: Taylor & Francis.
- Houston, J. B., Hawthorne, J., Perreault, M. F., Park, E. H., Goldstein Hode, M., Halliwell, M. R. and Griffith, S. A. (2015). Social media and disasters: a functional framework for social media use in disaster planning, response, and research. *Disasters*, 39 (1), 1-22.
- Hsu, C. (2010). Beyond civil society: An organizational perspective on state–NGO relations in the People's Republic of China. *Journal of Civil Society*, 6 (3), 259-277.
- Huang, C. M., Chan, E., and Hyder, A. A. (2010). Web 2.0 and Internet social networking: a new tool for disaster management? Lessons from Taiwan. *BMC medical informatics and decision making*, 10 (1), 1-5.
- Hubbard, P., Kitchin, R., Bartley, B., and Fuller, D. (2002). *Thinking geographically*. UK: Continuum.
- Huntington, S. (1968). *Political order in changing societies*. USA: Yale University Press.
- Hussain, A., Weisaeth, L., and Heir, T. (2011). Changes in religious beliefs and the relation of religiosity to posttraumatic stress and life satisfaction after a natural disaster. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46, 1027-1032.
- Hyppolite, J. (2010). *Marx ve Hegel üzerine çalışmalar*. (Çev: D. B. Kılınc). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

- Ibrahim, S. E. (2005). Civil society and prospects of democratization in the Arab World. In *Civil Society in the Middle East* (p. 27-54). Brill: The Netherlands.
- IDNDR (1994). *Yokohama Strategy and Plan of Action for a Safer World*. International Decade for Natural Disaster Reduction Secretariat, Geneva.
- Jackson, S. F., Fazal, N., Gravel, G., and Papowitz, H. (2017). Evidence for the value of health promotion interventions in natural disaster management. *Health Promotion International*, 32 (6), 1057-1066.
- Jacobs, J. (2015). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı*. (Çev: B. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Jacoby, T. (2003). For the people, of the people and by the military: The regime structure of modern Turkey. *Political Studies*, 51 (4), 669-685.
- Jalali, R. (2002). Civil society and the State: Turkey after the Earthquake. *Disasters*, 26 (2), 120-139.
- James, A. C. (2018). *People, Place, and Perceptions: How Criminal Victimization Influences the Perception, Engagement, and Navigation of Space*. Unpublished Doctorate Thesis. USA: Northern Illinois University, Department of Geography.
- James, D. (2005). *Summit of the Americas, Argentina: Tomb of the FTAA*. <https://www.commondreams.org/views/2005/11/23/summit-americas-argentina-tomb-ftaa> (Erişim Tarihi: 22.10.2022).
- James, E. (1989). *The nonprofit sector in international perspective: Studies in cooperative culture and policy*. UK: Oxford University Press.
- Janis, I. L., and Mann, L. (1977). Emergency decision making: a theoretical analysis of responses to disaster warnings. *Journal of Human Stress*, 3 (2), 35-48.
- Janssen, M., Lee, J., Bharosa, N., and Cresswell, A. (2010). Advances in multi-agency disaster management: Key elements in disaster research. *Inf Syst Front*, 12, 1-7.
- Japan's National Land Agency. (1997). *Disaster countermeasures basic act*. Japan: JNLA.
- Jelin, E., and Hershberg, E. (1996). *Constructing democracy: Human rights, citizenship and society in Latin America*. USA: Westview Press.
- Jigyasu, R. (2005). Disaster: A reality or construct? Perspective from the "East". Ronald W. Perry, and E.L. Quarantelli (Eds). in *What is a Disaster? New answers to old questions*. USA: Xlibris Press.
- Jordan-Bychkov, T. G., and Domosh, M. (2005). *The human mosaic: a thematic introduction to cultural geography*. USA: Macmillan.
- Jovita, H. D., Nashir, H., Mutiarin, D., Moner, Y., and Nurmandi, A. (2019). Social capital and disasters: How does social capital shape post-disaster conditions in the Philippines? *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 29 (4), 519-534.
- Jung, D. Y., and Ha, K. M. (2021). A comparison of the role of voluntary organizations in disaster management. *Sustainability*, 13 (4), 1669.

- Kalaycıoğlu, E. (2001). *Civic culture in 'secular' Turkey*. UK: Institute of Ismaili Studies.
- Kaldor, M. (2003). Civil society and accountability. *Journal of Human Development*, 4 (1), 5-27.
- Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018* (1041, 2 Temmuz 2013).
- Kamarck, E. C. (2004). Applying 21st-century government to the challenge of homeland security. *Collaboration: Using networks and partnerships*, 103-146.
- Kamruzzaman, M., Wood, L., Hine, J., Currie, G., Giles-Corti, B., and Turrell, G. (2014). Patterns of social capital associated with transit oriented development. *Journal of Transport Geography*, 35, 144-155.
- Kang, X., and Han, H. (2008). Graduated controls: The state-society relationship in contemporary China. *Modern China*, 34 (1), 36-55.
- Kapucu, N., and Garayev, V. (2011). Collaborative decision-making in emergency and disaster management. *International Journal of Public Administration*, 34 (6), 366-375.
- Karagül, M., ve Masca, M. (2005). Sosyal sermaye üzerine bir inceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 37-52.
- Karancı, N., and Akşit, B. (2000). Building disaster-resistant communities: Lessons learned from past earthquakes in Turkey and suggestions for the future. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18 (3), 403-416.
- Katz, H. (2006). Gramsci, hegemony, and global civil society networks. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 17, 332-347.
- Kaya, İ. (2014). Nitel araştırma yöntemleri. Y. Arı ve İ. Kaya (Editörler). *Coğrafya araştırma yöntemleri içinde* (s. 267-302). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Kazemi, F. (1995). Civil society and Iranian politics. In *Civil Society in the Middle East*, Volume 2 (p. 119-152). Brill.
- Keane, J. (1993). Despotizm ve demokrasi: Sivil toplum ile devlet arasındaki ayrımın kökenleri ve gelişimi 1750-1850 (Çev. L. Köker). *Sivil Toplum ve Devlet içinde*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keane, J. (1998). *Civil society: Old images, new visions*. UK: Polity Press.
- Keane, J. (2013). *Civil society: Old images, new visions*. USA: John Wiley & Sons.
- Keck, M., and Sikkink, K. (1998). *Activists beyond borders: advocacy networks in International Politics*. UK: Cornell University Press.
- Keeble, D., Lawson, C., Moore, B., and Wilkinson, F. (1999). Collective Learning Processes, Networking and 'Institutional Thickness' in the Cambridge Region. *Regional Studies*, 33 (4), 319-332.
- Kelman, I. (2006). Acting on disaster diplomacy. *Journal of International Affairs*, 59 (2), 215.

- Kelman, I., Mercer, J., and Gaillard, J. C. (2012). Indigenous knowledge and disaster risk reduction. *Geography*, 97 (1), 12-21.
- Kent, R. (1999). Preparing for 21st century catastrophes. J. Ingleton (Ed.). in *Natural disaster management* (p. 293-295). UK: Tudor Rose.
- Keskinen-Rosenqvist, R., Michélsen, H., Schulman, A., and Wahlström, L. (2011). Physical symptoms 14 months after a natural disaster in individuals with or without injury are associated with different types of exposure. *Journal of Psychosomatic Research*, 71, 180-187.
- Keyman, E. F., and İçduygu, A. (2003). Globalization, civil society and citizenship in Turkey: Actors, boundaries and discourses. *Citizenship Studies*, 7 (2), 219-234.
- Kiremidjian, A. S., Kiremidjian, G. K., and King, S. A. (1995). GIS and other technological tools for risk evaluation from natural hazards. *Paper presented at the Symposium on Catastrophic Risk Management for the Insurance and Reinsurance Industries*, 16-18 May, Singapore.
- Kirschenbaum, A. (2003). *Chaos organization and disaster management*. CRC Press.
- Kitchin, R. and Tate, N. (2000). *Conducting research into human geography: Theory, methodology and practice*. UK: Pearson Education Limited.
- Knup, E. (1997). Environmental NGOs in China: an overview. *China Environment Series*, 1, 9–15.
- Kocacık F. (2003). Bilgi toplumu ve Türkiye. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 1-10.
- Koch, D. J., and Loman, B. (2008). *The geographic choices of Dutch NGOs*. The Netherlands: Van Gorcum.
- Koch, D. J., and Ruben, R. (2008). Spatial clustering of NGOs: An evolutionary economic geography approach. *Paper presented at the AEGIS Conference*, 11-14 July, the Netherlands.
- Kocka, J. (2004). Civil society from a historical perspective. *European Review*, 12 (1), 65-79.
- Kohler-Koch, B. (2009). The three worlds of European civil society—What role for civil society for what kind of Europe? *Policy and Society*, 28 (1), 47-57.
- Koskela, H., and Pain, R. (2000). Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum*, 31 (2), 269-280.
- Kroll-Smith, S., Couch, S., and Marshall, B., K. (1997). Sociology extreme environments and social change. *Current Sociology*, 45, 1-18.
- Kron, W. (2015). Flood disasters- A global perspective. *Water Policy*, 17, 6-24.
- Kubicek, P. (2002). The earthquake, civil society, and political change in Turkey: Assessment and comparison with Eastern Europe. *Political Studies*, 50, 761–778.
- Kuckartz, U., and Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA*. USA: Springer International Publishing.

- Kuzucuoğlu, A. H., ve Başbuğ Erkan, B. (2020). Afet risklerinin azaltılmasında sivil inisiyatiflerin rolü: TRI DRR örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 3 (2), 101-124.
- LaLone, M. B. (2012). Neighbors helping neighbors: An examination of the social capital mobilization process for community resilience to environmental disasters. *Journal of Applied Social Science*, 6 (2), 209-237.
- Lassa, J. A. (2018). *Roles of Non-Government Organizations in disaster risk reduction*. UK: Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science.
- Lauta, K. C. (2014). *Disaster law*. UK: Routledge.
- Le Roux, I. H., and Cobham, V. E. (2021). Psychological interventions for children experiencing PTSD after exposure to a natural disaster: A scoping review. *Clinical child and family psychology review*, 1-34.
- Lee, S., and Arrington, C. (2008). The Politics of NGOs and Democratic Governance in South Korea and Japan. *Pacific Focus*, 23 (1), 75-96.
- Lee, S., Yoo, C., Ha, J., and Seo, J. (2017). Are perceived neighbourhood built environments associated with social capital? Evidence from the 2012 Seoul survey in South Korea. *International Journal of Urban Sciences*, 22 (3), 349-365.
- Lehman, G. (2007). The accountability of NGOs in civil society and its public spheres. *Critical Perspectives on Accounting*, 18 (6), 645-669.
- Lewis, D. (2004). On the difficulty of studying ‘civil society’: Reflections on NGOs, state and democracy in Bangladesh. *Contributions to Indian Sociology*, 38 (3), 299-322.
- Ley, D. (2000). Social geography. D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. Watts and S. Whatmore (Eds.). in *The dictionary of human geography* (p. 785-786). UK: Wiley- Blackwell.
- Leyden, K. M. (2003). Social capital and the built environment: The importance of walkable neighborhoods. *American Journal of Public Health*, 93 (9), 1546–1551.
- Li, Z., and Ong, A. (2008). *Privatizing China: Socialism from afar*. USA: Cornell University Press.
- Liang, Z. (2006). The Sociology of Migration. C. D. Bryant and D. L. Peck (Ed.), in *21st Century Sociology: A Reference Handbook* (s. 487-495). USA: SAGE Publications.
- Lin, N. (2001). *Social capital: A theory of social structure and action*. UK: Cambridge University Press.
- Lindell, M. K. (2013). Disaster studies. *Current Sociology Review*, 61 (5-6) 797-825.
- Lindell, M. K., Whitney D. J., Futch, C. J., and Clause, C. S. (1996). The local emergency planning committee: A better way to coordinate disaster planning. R. T. Silver and W. L. Waugh (Eds). in *Disaster management in the US and Canada: The politics, policymaking, administration and analysis of emergency management* (p. 234-249). USA: Charles C Thomas Publishers, 234–249.

- Lobb, A., Mock, N., and Hutchinson, P. L. (2012). Traditional and social media coverage and charitable giving following the 2010 earthquake in Haiti. *Prehospital Disaster Medicine*, 27 (4), 319–324.
- Loehman, E., and Loomis, J. (2008). In-stream flow as a public good: Possibilities for economic organization and voluntary local provision. *Review of agricultural economics*, 30 (3), 445-456.
- Lowenthal, D. (1961). Geography, experience and imagination: Toward a geographical epistemology. *Annals of Association of American Geographers*, 51 (3), 241-260.
- Loy, R., and Sinha, A. (2007). *Mainstreaming disaster risk reduction into development policy, planning and implementation*. <http://www.adb.org/Documents/Events/2007/Small-Group-Workshop/Paper-Rego.pdf> (Erişim Tarihi: 25.08.2022).
- Lust-Okar, E. (2004). Divided they rule: The management and manipulation of political opposition. *Comparative Politics*, 36 (2), 159-179.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. UK: MIT Press.
- Ma, Q. (2005). *Non-Governmental Organizations in contemporary China: Paving the way to civil society?* UK: Routledge.
- MacDonald, L. (2002). Globalization and social movements: Comparing women's movements responses to NAFTA in Mexico, the USA and Canada. *International Feminist Journal of Politics*, 4 (2), 151-172.
- Mackinson, S., and Nottestad, L. (1998). Combining local and scientific knowledge. *Reviews in Fish Biology and Fisheries*, 8, 481-490.
- MacRae, G., and Hodgkin, D. (2011). Half full or half empty? Shelter after the Jogjakarta earthquake. *Disasters*, 35 (1), 243-267.
- Maiti, P. (2001). *On civil liberties and society in India*. <http://www.el1thhour.org/security/india.society.html> (Erişim Tarihi: 25.07.2022)
- Makumbe, J., M. (1998). Is there a civil society in Africa? *International Affairs*, 74 (2), 305-317
- Marcussen, H., S. (1996). NGOs, the State and civil society. *Review of African Political Economy*, 23 (69), 405-423.
- Mardiah, W. M. R. W. N. (2015). Compact urban form for sociability in urban neighbourhoods. *International Journal of Social Science and Humanity*, 5 (10), 822–826.
- Mardin, Ş. (1969). Power, civil society and culture in the Ottoman Empire. *Comparative Studies in Society and History*, 11 (3), 258-281.
- Mardin, Ş. (1971). Ideology and religion in the Turkish revolution. *International Journal of Middle East Studies*, 2 (3), 197-211.
- Mardin, Ş. (1995). Civil society and Islam. J. A. Hall (Ed.). in *Civil society, theory, history, comparison* (p. 278-300). UK: Polity Press.
- Margulies, R., and Yıldızoğlu, E. (1984). Trade unions and Turkey's working class. *Merip Reports*, 1, 15-31.

- Masako, H. (2000). Who wants to be a volunteer? *Look Japan*, 14–16.
- Maskrey, A. (1989). *Disaster mitigation: A community based approach*. Oxford, UK: Oxfam.
- Massey, D. and Zenteno, R. (1999). The dynamics of mass migration. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 96 (9), 5328-5335.
- Matin, N., and Taher, M. (2000). *Disaster mitigation in Bangladesh: Country case study of NGO activities*. UK: British Red Cross Society.
- McCarthy, K. D., Hodgkinson, V. A., and Sumariwalla, R. D. (1992). *The nonprofit sector in the global community: Voices from many nations*. USA: Jossey-Bass.
- McFarlane, C. (2006). Transnational development networks: bringing development and postcolonial approaches into dialogue. *Geographical Journal*, 172 (1), 35-49.
- McKean, M. (1993). State strength and the public interest. G. D. Allinson and Y. Sone, (Eds.), in *Political Dynamics in Contemporary Japan* (s. 72-104). USA: Cornell University Press.
- Melucci, A. (1988). *Nomads of the present: Social movements and individual needs in contemporary society*. UK: Hutchinson.
- Melucci, A. (1996). *Challenging codes: Collective action in the information age*. UK: Cambridge University Press.
- Mercer, C. (2002). NGOs, civil society and democratisation: A Critical Review of the Literature. *Progress in Development Studies*, 2 (1), 5-22.
- Mercer, C., and Green, M. (2013). Making civil society work: Contracting, cosmopolitanism and community development in Tanzania. *Geoforum*, 45, 106-115.
- Middlemann, M. H. (2007). *Natural hazards in Australia. Identifying risk analysis requirements*. Australia: Geoscience Australia.
- Mileti, D. S., and Beck, E. M. (1975). Communication in crisis: Explaining evacuation symbolically. *Communication Research*, 2 (1), 24-49.
- Milligan, C. (2007). Geographies of voluntarism: Mapping the terrain. *Geography Compass*, 1 (2), 183-199.
- Miyaguchi, T., and Shaw, R. (2007). Corporate community interface in disaster management: A preliminary study of Mumbai, India. *Risk Management*, 9 (4), 209-222.
- Mohanty, R. (2002). Civil society and NGOs. *The Indian Journal of Political Science*, 63 (2), 213-232.
- Mondal, D., Chowdhury, S., and Basu, D. (2015). Role of non governmental organization in disaster management. *Research Journal of Agricultural Sciences*, 6, 1485-1489.
- Montello, D. R. (2013). *Behavioral geography*. UK: Oxford University Press.

- Moroto, H., Sakamoto, M., and Ahmed, T. (2018). Possible factors influencing NGOs' project locations for disaster management in Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27, 248-264.
- Mousseau, D. Y. (2006). Democracy, human rights and market development in Turkey: are they related? *Government and Opposition*, 41 (2), 298-326.
- Moynihan, D. P. (2008). Combining structural forms in the search for policy tools: Incident command systems in US crisis management. *Governance*, 21 (2), 205-229.
- Murphy, D. J. (2011). *Going on otor: Disaster, mobility, and the political ecology of vulnerability in Uguumur, Mongolia*. Unpublished doctorate thesis. USA: University of Kentucky.
- Muzayanah, I. F. U., Nazara, S., Mahi, B. R., and Hartono, D. (2020). Is there social capital in cities? The association of urban form and social capital formation in the metropolitan cities of Indonesia. *International Journal of Urban Sciences*, 24 (4), 532-556.
- Naomi, C. (1992). Africa's democratic challenge: Strengthening civil society and the state. *World Policy Journal*, 9 (1), 279-307.
- Nguyen, D. (2010). Evidence of the impacts of urban sprawl on social capital. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 37 (4), 610-627.
- Niblock, T. (2005). Civil Society in the Middle East. Y. M. Choueiri (Ed.) in *Nationalisms in the Middle East: The Case of Pan-Arabism* (p. 486-503) UK: Blackwell Publishing.
- Norris, F. (2001). *50,000 Disaster Victims Speak: An Empirical Review of The Empirical Literature*. USA: National Center For Ptsd and The Center For Mental Health Services (Samhsa).
- Oakes, M. J. (1998). Shaky Recovery: Three years after the Kobe earthquake, Japan's local planners offer little relief. *Reason-Santa Barbara then Los Angeles*, 29, 30-35.
- O'Brien, G., and Read, P. (2005). *Future UK emergency management: new wine, old skin? Disaster Prevention and Management: An International Journal*.
- O'Brien, G., O'Keefe, P., Rose, J., and Wisner, B. (2006). Climate change and disaster management. *Disasters*, 30 (1), 64-80.
- O'Brien, R., Goetz, A. M., Scholte, J. A., and Williams, M. (2000). *Contesting global governance: Multilateral economic institutions and global social movements* (Vol. 71). Cambridge University Press.
- O'Connell, B. (1989). What voluntary activity can and cannot do for America. *American Society for Public Administration*, 49, 486-491.
- Odabaş, Z., Y. (2016). *Deprem in sosyolojik incelemesi: 2011 Van Depremi*. Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi Sonuç Raporu, <https://docplayer.biz.tr/48524032-Depreminsosyolojik-incelemesi-2011-van-depremi.html> (Erişim Tarihi: 04.06.2021).
- OECD-DAC (1994). *Guidelines for aid agencies on disaster mitigation*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.

- Okumura, T., Suzuki, K., Fukuda, A., Kohama, A., Takasu, N., Ishimatsu, S., and Hinohara, S. (1998). The Tokyo subway sarin attack: disaster management, Part 1: Community emergency response. *Academic Emergency Medicine*, 5 (6), 613-617.
- Oliver-Smith, A. (1996). Anthropological research on hazards and disasters. *Annual Review of Anthropology*, 25 (1), 303-328.
- Olson, M. (1982). Stagflation and the political economy of the decline in productivity. *The American Economic Review*, 72 (2), 143-148.
- Olson, R. S. (2000). Toward a politics of disaster: Losses, values, agendas, and blame. *Crisis Management*, 18 (2), 154.
- Olvera, A. (1997). Civil society and political transition in Mexico. *Constellations*, 4 (1), 94-104.
- Osa, Y. (2013). The growing role of NGOs in disaster relief and humanitarian assistance in East Asia. *A growing force: Civil society's role in Asian Regional Security*, 5, 66-89.
- Oxhorn, P. (1995). *Organizing civil society: The popular sectors and the struggle for democracy in Chile*. USA: Pennsylvania State University Press.
- Öncü, F. (2019, Şubat-Mart). *Balıkesir'in afet geçmişi, şehrin afetlerle biçimlenmiş tarihi*. Balıkesir'in afet durumu ve yönetimi çalıştayında sunulan bildiri, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Balıkesir İl Temsilciliği.
- Öniş, Z., and Türem, U. (2001). Business, globalization and democracy: A comparative analysis of Turkish business associations. *Turkish Studies*, 2 (2), 94-120.
- Özbudun, E. (2000). *Contemporary Turkish politics: Challenges to democratic consolidation*. USA: Lynne Rienner Publishers.
- Özcan, B. (2011). *Sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, E. (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3 (1), 46-55.
- Özdemir, A. A. (2007). *Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: Akademisyenler üzerinde bir uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2010). "Kar gütmeyen kuruluşlar" (KGK) ve sosyal refahın sağlanmasında artan rolü. *Journal of Social Policy Conferences*, 48, 129-161.
- Özerdem, A., and Jacoby, T. (2006). *Disaster Management and Civil Society Earthquake Relief in Japan, Turkey and India*. New York: I. B. Tauris and Co Ltd.
- Özgen, N. (2010). Bilim olarak coğrafya ve evrimsel paradigmaları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19 (2), 1-26.
- Özgen, N. (2016). *Beşerî coğrafyada araştırma yöntemleri ve teknikler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özkazanç, S., and Yüksel, U. D. (2015). Evaluation of disaster awareness and sensitivity level of higher education students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 745-753.

- Özmen, B., ve Özden, T. (2013). Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49, 1-28.
- Öztopal, A. (2019, Şubat-Mart). *Hidro-meteorolojik afetler ve Balıkesir*. Balıkesir'in afet durumu ve yönetimi çalıştayında sunulan bildiri, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Balıkesir İl Temsilciliği.
- Pain B., Barke, M., Fuller, D., Gough, J., MacFarlane, R., and Mowl, G. (2001). *Introducing social geographies*. UK: Arnold Publishing
- Palutikof, J., Parry, M., Smith, M. S., Ash, A. J., Boulter, S. L., and Waschka, M. (2013). The past, present and future of adaptation: setting the context and naming the challenges. J. Palutikof, L. S. Boulter, J. Andrew, M. Ash, M. S. Smith, M. Parry, M. Waschka, and D. Guitart (Eds.). in *Climate Adaptation Futures* (p. 1-30). USA: Wiley Online Library
- Panelli, R. (2004). *Social geographies from difference to action*. USA: Sage Publications.
- Panelli, R. (2009). Social geography. R. Kitchin and N. Thrift (Eds.). in *International encyclopedia of human geography* (p. 50-59). UK: Elsevier.
- Panfichi, A. (2002). *Sociedad civil y gobernabilidad democrática en los Andes y en el Cono Sur*. Mexico: Fondo de Cultura Económica.
- Park, E. S., and Yoon, D. K. (2022). The value of NGOs in disaster management and governance in South Korea and Japan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 69, 1-15.
- Parray, T. A. (2012). "Islamic democracy" or democracy in Islam: Some key operational democratic concepts and notions. *World Journal of Islamic History and Civilization*, 2 (2), 66-86.
- Patacchini, E., Picard, P., and Zenou, Y. (2015). Urban social structure, social capital and spatial proximity. *CEPR Discussion Paper*, No. DP10501, 1-40.
- Paton, D., Violanti, J. M., Dunning, C., and Smith, L. M. (2004). *Managing traumatic stress risk: A proactive approach*. USA: Charles C Thomas
- Patterson, O., Weil, F., and Patel, K. (2010). The role of community in disaster response: Conceptual models. *Population Research and Policy Review*, 29 (2), 127-141.
- Pearce, L. (2003). Disaster management and community planning, and public participation: how to achieve sustainable hazard mitigation. *Natural Hazards*, 28 (2), 211-228.
- Peck, S. (2020). Transnational social capital: the socio-spatialities of civil society. *Global Networks*, 20 (1), 126-149.
- Peet, R. (1998). *Modern geographical thought*. USA: Blackwell Publishing.
- Pelling, M. (2001). Natural disaster. N. Castree and B. Braun (Ed.). in *Socializing Nature: Theory, practice and politics* (p. 170-189). UK: Blackwell Publishers.
- Pelling, M. (2003). *The vulnerability of cities natural disasters and social resilience*. UK: Earthscan Publications Ltd.

- Pelling, M. (2010). *Adaptation to climate change: from resilience to transformation*. UK: Routledge.
- Pelling, M., and Dill, K. (2010). Disaster politics: tipping points for change in the adaptation of sociopolitical regimes. *Progress in Human Geography*, 34 (1), 21-37.
- Pelling, M., and High, C. (2005). Understanding adaptation: What can social capital offer assessments of adaptive capacity? *Global Environmental Change*, 15, 308–319.
- Pelling, M., Maskrey, A., Ruiz, P., and Hall, L. (2004). *Reducing disaster risk: a challenge for development*. New York: United Nations.
- Perrow, C. (1984). *Normal accidents: Living with high-risk technologies*. USA: Basic Books.
- Perry, R., Lindell, M., and Green, M. (1981). *Evacuation planning in emergency management*. USA: D. C. Heath.
- Peruzzotti, E. (2002). Emergencia, desarrollo y reconstrucción de la sociedad civil Argentina. *Sociedad Civil y Gobernabilidad Democrática en los Andes y en el Cono Sur*. Mexico: Fondo de Cultura Económica.
- Pharr, S. J. (2003). Conclusion: Targeting by an activist state: Japan as a civil society model. *The state of civil society in Japan*, 316-336.
- Pickles, J. (2009). Phenomenology. D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. Watts and S. Whatmore (Eds.), in *The dictionary of human geography* (p. 228-229), USA: Blackwell.
- Pieck, S., and Moog, S. (2009). Competing entanglements in the struggle to save the Amazon: the shifting terrain of transnational civil society. *Political Geography*, 28 (7), 416-425.
- Pierre-Louis, F. (2011). Earthquakes, nongovernmental organizations, and governance in Haiti. *Journal of Black Studies*, 42 (2), 186-202.
- Platt, R. H. (2012). *Disasters and democracy: The politics of extreme natural events*. USA: Island Press.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-14.
- Portes, A., and Landolt, P. (1996). The downside of social capital. *The American Prospect*, 26, 18-21.
- Prasai, S. (2002). Gujarat earthquake: planning concerns in post-disaster development. *Development of Urban Planning and Regional Planning, University of Illinois at Urbana-Champaign*.
- Prati, G., Pietrantonio, L., and Cicognani, E. (2011). Coping strategies and collective efficacy as mediators between stress appraisal and quality of life among rescue workers. *International Journal of Stress Management*, 18, 181-195.
- Putnam, R. D. (1993a). *Making democracy work. Civic traditions in Modern Italy*. USA: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (1993b). The Prosperous Community -Social capital and public life. *American Prospect*, 13, 35-42.

- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6 (1), 65-78.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. USA: Simon and Schuster.
- Quarantelli, E. L. (1997). Ten criteria for evaluating the management of community disasters. *Disasters*, 21 (1), 39-56.
- Quarantelli, E., L., (1998). *What is a disaster? Perspectives on the question*. UK: Routledge.
- Rayyıs, M. Z. (1990). *İslamda siyasi düşünce tarihi* (Çev: A. Sarıkaya). İstanbul: Nehir Yay.
- Reimann, K. (2003). Building global civil society from the outside in? Japanese international development NGOs, the State, and international norms. F. Schwartz and S. Pharr (Eds.), in *The State of Civil Society* (s. 298-315). UK: Cambridge University Press.
- Relph, E. C. (1976). *The phenomenological foundations of geography*. Canada: Department of Geography University of Toronto.
- Reser, J. P. (2007). The experience of natural disasters: Psychological perspectives and understandings. J. Lidstone, L. M. Dechano, and J. P. Stoltman (Eds.), in *International perspectives on natural disasters: Occurrence, mitigation, and consequences* (p. 369-384). The Netherlands: Springer.
- Resmî Gazete (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013* (26215, 1 Temmuz 2006).
- Roberts, P. (2006). FEMA after Katrina. *Policy Review*, 137 (15), 15-33.
- Romero, M. (2002). *Sociedad civil, cooperación y movilización por la paz en Colombia*. PUCP. Departamento de Ciencias Sociales. Mexico: Fondo de Cultura Económica.
- Rose, J., O'Keefe, P., Jayawickrama, J., and O'Brien, G. (2013). The challenge of humanitarian aid: An overview. *Environmental Hazards*, 12 (1), 74-92.
- Rosenthal, U., and Kouzmin, A. (1997). Crises and crisis management: Toward comprehensive government decision making. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 7 (2), 277-304.
- Rowland, J. L., White, G.W., Fox, M. H., and Rooney, C. (2007). Emergency response training practices for people with disabilities. *Journal of Disability Policy Studies*, 17 (4), 216-222.
- Roy, O. (2005). The predicament of 'civil society' in Central Asia and the 'Greater Middle East'. *International Affairs*, 81 (5), 1001-1012.
- Ryu, S. I., and Ahn, H. W. (2007). Improving disaster response system using network-focused on Korea and Japan's disaster cases. *The Journal of the Korea Contents Association*, 7 (2), 170-179.
- Sa'id, A. S. M. (2005). Human rights in the Arab world. S. B. Nefissa, N. A. al-Fattah, S. Hanafi and C. Milani (Eds), in *NGOs and governance in the Arab world* (p. 131-147). US: AUC.

- Saarinen, T. F. (1974). Environmental perception. *Perspectives on Environment*, 13, 252.
- Sader, E. (1988). *Quando novos personagens entraram em cena*. Brazil: Paz e Terra.
- Sadiki, L. (2000). Popular uprisings and Arab democratization. *International Journal of Middle East Studies*, 32 (1), 71-95.
- Sakabe, Y., and Eloundou-Enyegue, M. (2006). *The emergence of African NGOs: Functional or opportunistic response?* www.einaudi.cornell.edu/africa/publications/africa_notes/2006/MarchApril2006.pdf (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2022).
- Salamon, L. M., and Anheier, H. K. (1997a). *Defining the nonprofit sector: A cross-national analysis*. UK: Manchester University Press.
- Salamon, L., and Anheier, H. (1997b), *The Nonprofit Sector in the Developing World*. UK: Manchester University Press.
- Salamon, L., Anheier, H., List, R., Toepler, S., and Sokolowski, S. W. (1999). *La sociedad civil global: las dimensiones del sector no lucrativo*. Madrid: BBVA.
- Salas, E., Burke, S. C., and Samman, S. N. (2001). Understanding command and control teams operating in complex environments. *Information Knowledge Systems Management*, 2 (4), 311–324.
- Salehin, F., Hossain, M. N., Nayeem, A. R., and Hassan, M. R. (2020). The role of the constitution in effective disaster management of Bangladesh. *Grassroots Journal of Natural Resources*, 3 (2), 57-69.
- Sandoval, V. and Voss, M. (2016). Disaster governance and vulnerability: The case of Chile. *Politics and Governance*, 4 (4), 107–116.
- Sarıbay, A. Y. (1998). Türkiye’de demokrasi ve sivil toplum. F. Keyman ve A. Y. Sarıbay (Ed.). *Küreselleşme, sivil toplum ve İslam* içinde (s. 88- 110). Ankara: Vadi Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (2008). İslami politik düşüncede sivil toplum: Bazı kavramsal sorunlar ve bazı çelişkiler. M. Şentürk ve A. Erdoğan (Ed.). *Sivil toplum kavramı tartışmaları* içinde (s. 159-163). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sariolghalam, M. (1999). Ortadoğu’da sivil toplum umutları: Kültürel engeller üzerine bir çözümleme. E. Özdalga ve S. Persson (Ed.). *Sivil toplum, demokrasi ve İslam dünyası* içinde (s. 74- 82). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Sassen, S. (1994). *Cities in a world economy*. USA: Pine Forge.
- Sassen, S. (2002). Global cities and diasporic networks: Microsites in global civil society. M. Glasius, M. Kaldor, and H. Anheier (Eds.), in *Global civil society 2002* (p. 217-238). UK: Oxford University Press.
- Savran, G. A. (2013). *Sivil toplum ve ötesi: Rousseau, Hegel, Marx*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Schaefer, F. K. (1953). Exceptionalism in geography: A methodological examination. *Annals of the Association of American Geographers*, 43 (3), 226-249.

- Schipper E. L., and Pelling M. (2006). Disaster risk, climate change and international development: Scope for and challenges to integration. *Disasters*, 30 (1), 19-38.
- Scrivens, K., and Smith, C. (2013). *Four interpretations of social capital: An agenda for measurement*. France: OECD Publishing.
- Sforzi, F. (2002). The industrial district and the 'New' Italian economic geography. *European Planning Studies*. 10 (4), 439-447.
- Shah, A. (2003). Relief, rehabilitation and development: The case of Gujarat. *Journal of Humanitarian Assistance*, 1-52.
- Shah, P. J. (2001). *Quake lesson: Building bye-laws or strict liability*. <https://ccs.in/quake-lesson-building-bye-laws-or-strict-liability> (Erişim Tarihi: 30.07.2022).
- Shakeri, E., Vizvari, B., and Nazerian, R. (2021). Comparative analysis of disaster management between India and Nigeria. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 63, 1-12.
- Sharma, A., and Palakudiyil, T. (2003). *Facing up to the Storm- How Local Communities can Cope with Disaster: Lessons from Orissa and Gujarat*. UK: Christian Aid.
- Sharma, V. K. (2001). Gujarat earthquake—some emerging issues. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*. 10 (5), 349-355.
- Shaw, R. (2003). Role of Non-Government Organizations in earthquake disaster management: An Asian perspective. *Regional Development Dialogue*, 24 (1), 1-15.
- Shaw, R., and Goda, K. (2004). From disaster to sustainable civil society: The Kobe experience. *Disasters*, 28 (1), 16-40.
- Shaw, R., Kobayashi, M., Kameda, H., Gupta, M., Sharma, A., Nakagawa, Y., and Banba, M. (2002). International cooperation in a post-disaster scenario: A case study from Gujarat, India. *Journal of Natural Disaster Science*, 24 (2), 73-82.
- Short, J. (1984). The social fabric at risk: Toward the social transformation of risk analysis. *American Sociological Review*, 49 (6), 711-725.
- Siim, B. (2004). Introduction: The politics of inclusion and empowerment: Gender, class and citizenship. Andersen, J. Andersen and Siim, B. Siim (Eds.), in *The politics of conclusion and empowerment. Gender, class and citizenship* (p. 1-18), UK: Palgrave Macmillan.
- Siisiainen, M. (2003). Two concepts of social capital: Bourdieu vs. Putnam. *International Journal of Contemporary Sociology*, 40 (2), 183-204.
- Skidmore, D. (2001). Civil society, social capital and economic development. *Global Society*, 15 (1), 53-72
- Smith, B. G. (2010). Socially distributing public relations: Twitter, Haiti, and interactivity in social media. *Public Relations Review*, 36 (4), 329–335.

- Smith, J., and Wiest, D. (2005). The uneven geography of global civil society: National and international influences on transnational association. *Social Forces*, 84 (2), 622-651.
- Smith, N. (2008). *Contested knowledge: Social theory today*. UK: Wiley- Blackwell.
- Smith, W., and Dowell, J. (2000). A case study of coordinative decisionmaking in disaster management. *Ergonomics*, 43 (8), 1153–1166.
- Sözbilir, H., Özkaymak, Ç., Sümer, Ö., Uzel, B., ve Eski, S. (2019, Şubat-Mart). *Balıkesir ilinin deprem tehlike kaynakları ve alınması gereken önlemler*. Balıkesir'in afet durumu ve yönetimi çalıştayında sunulan bildiri, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Balıkesir İl Temsilciliği.
- Spires, A., J. (2007). *China's un-official society: The development of grassroots NGOs in an authoritarian state*. Unpublished doctorate thesis. USA: Yale University, The Faculty of the Graduate School.
- Stepan, A. (1988). *Rethinking military politics: Brazil and the southern cone*. USA: Princeton University Press.
- Stocpol, T. (1992). Bringing the state back in: Strategies of analysis in current research. T. Stocpol et al. (Eds). in *Bringing the state back* (p. 3-38). UK: Cambridge University Press.
- Swami, P., Menon, P., and Bavadam, L. (2001). Aftershocks. *Frontline*, 18 (4).
- Şahin, B. (2019, Şubat-Mart). *Afet ve acil durumlarda AFAD*. Balıkesir'in afet durumu ve yönetimi çalıştayında sunulan bildiri, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Balıkesir İl Temsilciliği.
- Şahin, L., ve Öztürk, M. (2008). Küreselleşme sürecinde sivil toplum kuruluşları ve Türkiye'deki durumu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 54, 3-29.
- Şahin, Ş., ve Üçgül, İ. (2019). Türkiye'de afet yönetimi ve iş sağlığı güvenliği. *Afet ve Risk Dergisi*, 2 (1), 43-63.
- Şan, M. K. (2007). Bilgi toplumuna geçişte sosyal sermayenin taşıdığı önem ve Türkiye gerçeği. *Journal of Knowledge Economy and Knowledge Management*, 2, 70-95.
- Şirin, M., ve Ocak, F. (2020). Gümüşhane Şehri'nde afet ve acil durum toplanma alanlarının coğrafi bilgi sistemleri ortamında değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25 (44), 85-106.
- Tağıl, Ş. (2004). Balıkesir Ovası ve yakın çevresinin neotektonik özellikleri ve depremselliği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (1), 73-92.
- Tağma, K. (2002). *Yeniden yapılanmada siyasi sistemler yönetim modelleri ve Türkiye*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Takada, A. (2004). The role of team efficacy in crisis management. *International Journal of Emergency Management*, 2 (1-2), 35-46.
- Tang, S., and Zhan, X. (2008). Civic environmental NGOs, civil society, and democratisation in China. *The Journal of Development Studies*, 44 (3), 425-448.
- Tarih Vakfı (2000). *Sivil toplum kuruluşları ve yasalar-etik-deprem*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Tarrow, S. (1998). *Power in movements: Social movements and contentious politics*. UK: Cambridge University Press.
- Tatagiba, L. (2002). Os conselhos gestores e a democratização das políticas públicas no Brasil. *Sociedade civil e espaços públicos no Brasil*. São Paulo: Paz e Terra, 47-103.
- Taylor, P. J. (2004). The new geography of global civil society: NGOs in the world city network. *Globalizations*, 1 (2), 265–277.
- Temurçin, K., ve Keçeli, K. (2015). Bir davranışsal coğrafya çalışması: Isparta şehri örneğinde uluslararası öğrencilerin kentsel mekân algısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 1-22.
- Thiruppugazh, V. (2003). Training and capacity-building with the policy perspective of a rehabilitation programme: Experiences from Gujarat, India. *Regional Development Dialogue*, 24 (1), 30-38.
- Thomas, A. (1992). Non-governmental organizations and the limits to empowerment. M. Wuyts, M. MacIntosh and T. Hewitt (Eds.), in *Development policy and public action* (p. 146-160). UK: Oxford University Press.
- Thomas, C. Y. (1995). *Social development and the social summit: A look at Guyana, Jamaica and Trinidad and Tobago*. Institute of Development Studies, University of Guyana, Georgetown.
- Tibi, B. (1999). İslam uygarlığında sivil toplumun kültürel dayanağı: İslam ve demokrasi-uygarlıklar arasındaki köprüler. E. Özdalga ve S. Persson (Ed.). *Sivil toplum, demokrasi ve İslam dünyası* içinde (s. 31- 44). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tierney, K. (2012). Disaster governance: social, political, and economic dimensions. *Annual Review of Environment and Resources*, 37 (37), 341–363.
- Tierney, K. J., Nigg, J. M., and Dahlhamer, J. M. (1996). The impact of the 1993 Midwest floods: business vulnerability and disruption in Des Moines. R. T. Sylves and W. L. Waugh (Eds.). in *Disaster Management in the US and Canada* (p. 214-233). USA: Charles Thomas.
- Tosun, G. E. (2001). *Demokratikleşme perspektifinden devlet-sivil toplum ilişkisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tretter, E. M. (2008). Martin Heidegger: Theorist of space. *Annals of the Association of American Geographers*, 98 (4), 953-954.
- Troiano, P., Masaryk, J., Stueven, H. A., Olson, D., Barthell, E., and Waite, E. M. (1989). The effect of bystander CPR on neurologic outcome in survivors of prehospital cardiac arrests. *Resuscitation*, 17 (1), 91-98.
- Tuan, Y. F. (1982). *Segmented worlds and self: Group life and individual consciousness*. USA: University of Minnesota Press.
- Tunçay, M. (2003). Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili kavramlar. *Sivil Toplum Dergisi*, 1, 1-21.
- Turner, B. A. (1994). Causes of disaster: Sloppy management. *British Journal of Management*, 5 (3), 215-219.

- Turner, R. H., Nigg, J. M., and Heller, P. D. (1986). *Waiting for disaster: Earthquake watch in California*. USA: University of California
- Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2016). *Beşerî Coğrafya/İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türk, E. (2015). Sosyolojik düşüncede sosyal sermaye tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman bağlamında karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), 127-149.
- Tüysüz, N. (2011). *Sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemi ve sosyal sermaye endeksinin hesaplanması*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Tvedt, T. (1992). *The 'civil society', the state and the NGOs in Southern Sudan*. Norway: Norwegian Ministry of Foreign Affairs.
- Tvedt, T. (1994). NGOs' role at 'the end of history': Norwegian policy and the New Paradigm. *Forum for Development Studies*, 21 (1-2), 139-166.
- Uçkan Ö. (2002). E-Devlet, E-Demokrasi ve E-Yönetişim modeli: Bir ilkesel öncelik olarak bilgiye erişim özgürlüğü. *inet-tr'02 VIII. Türkiye'de İnternet Konferansı*, İstanbul: Askeri Müze/Harbiye Kültür Sitesi, ss.1-22.
- Uitto, J. I. (1995). Utilizing geographical information for improved natural disaster risk management. *Kenchiku Zashi/Journal of Architecture and Building Science*, 110 (1381), 26.
- Uitto, J. I. (1998). The geography of disaster vulnerability in megacities: A theoretical framework. *Applied Geography*, 18 (1), 7-16.
- Uphoff, N. (1993). Grassroots organizations and NGOs in rural development: Opportunities with diminishing states and expanding markets. *World Development*, 21 (4), 607-622.
- Uribe, M. T. (2002). Emancipação social em um contexto de guerra prolongada. *Democratizar a Democracia*.
- Useem, M., Cook, J. R., and Sutton, L. (2005). Developing leaders for decision making under stress: Wildland firefighters in the South Canyon Fire and its aftermath. *Academy of Management Learning and Education*, 4 (4), 461-485.
- Uzun, A., and Oğlakcı, B. (2019). Turkey's earthquake history and institution based earthquake reduction policies and strategies. *Earthquake Risk Perception, Communication And Mitigation Strategies Across Europe, Il Sileno Edizioni, Geographies of the Anthropocene book series, Rende*, 2 (2), 64-83.
- Van Rooy, A. (1998). *Civil society and the aid industry*. UK: Earthscan.
- VANI. (2013). *Enabling Environment for Voluntary Organizations: A Global Campaign*.
- Vatsa, K. S. (2001). Rhetoric and reality of post-disaster rehabilitation after the Latur Earthquake of 1993: A rejoinder. *Personal communication*.
- Voss, M. (2008). The vulnerable can't speak. An integrative vulnerability approach to disaster and climate change research. *Behemoth: A Journal on Civilisation*, 3 (1), 39-56.

- Wahlström, L. (2010). *Disaster and recovery. Center for family and community medicine*. Unpublished Doctorate Thesis. Sweden: Department of Neurobiology, Care Sciences and Society Karolinska Institutet.
- Wallace, C., Pichler, F., and Haerpfer, C. (2012). Changing patterns of civil society in Europe and America 1995-2005: Is Eastern Europe different? *Corrigendum*, 26 (3), 3-19.
- Wallace, W. A., and De Balogh, F. (1985). Decision support systems for disaster management. *Public Administration Review*, 45, 134-146.
- Ward, R., and Wamsley, G. (2007). From a painful past to an uncertain future. C. B. Rubin (Ed.). in *Emergency management: The American experience 1900-2005* (p. 207-242). USA: Public Entity Risk Institute.
- Watts, M. (1983). On the poverty of theory: natural hazards research in context. K. Hewitt (Ed.). in *Interpretations of calamity* (p. 231-262), UK: Allen and Unwin.
- Waugh, W. L. (2003). Terrorism, homeland security and the national emergency management network. *Public Organization Review*, 3 (4), 373-385.
- Weffort, F. (1989). *Why democracy?* USA: Oxford University Press.
- Weisbrod, B. A. (1988). *The non-profit economy*. USA: Harvard University Press.
- Whaites, A. (2000). Let's get civil society straight: NGOs, the state, and political theory. D. Eade (Ed.) in *Development, NGOs, and civil society* (p. 124-141). UK: Oxfam GB.
- White, G. (1994). Civil society, democratisation and development (I): Clearing the analytical ground. *Democratisation*, 1 (2), 378-389.
- White, G. F. (1973). Natural hazards research. R. J. Chorley (Ed.), in *Directions in geography* (p. 193-216). US: Routledge.
- White, G. F., Kates, R. W., and Burton, I. (2001). Knowing better and losing even more: the use of knowledge in hazards management. *Global Environmental Change Part B: Environmental Hazards*, 3 (3), 81-92.
- WHO/EHA. (2002). *Disasters and emergencies definitions training package*. WHO/EHA Panafrican Emergency Training Centre, Addis Ababa Updated March 2002 By Eha.
- Wiktorowicz, Q. (2000). Civil society as social control: State power in Jordan. *Comparative Politics*, 33 (1), 43-61.
- Wilkinson, R. (2003). Global governance: a preliminary interrogation. in *Global governance* (p. 22-33). UK: Routledge.
- William, K. (1952). Historical geography and the concept of the behavioral environment. *de: Indian Geographical Society. Silver Jubilee Souvenir and N. Subrahmanyam Memorial Volume*, 1, 152-160.
- Willis, K. D. (2009). Development: Critical approaches in human geography. N. J. Clifford, S. L. Holloway, S. P. Rice and G. Valentine (Eds.). in *Key concepts in geography* (p. 365-377). USA: Sage Publications.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, and T., Davis, I. (1994). *At risk: Natural hazards, people's vulnerability and disaster*. UK: Routledge.

- Wisner, B., Gaillard, J. C., and Kelman, I. (2012). *Handbook of hazards and disaster risk reduction*. UK: Routledge.
- Wisner, B., Kelman, I., Monk, T., Bothara, J. K., Alexander, D., Dixit, A. M., and Petal, M. (2004). School seismic safety: Falling between the cracks. *Earthquakes*, 3, 1-56.
- Wolch, J. (1999). Decentering America's nonprofit sector: Reflections on Salamon's crises analysis. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 10 (1), 25-35.
- Wolch, J. R., and Geiger, R. K. (1983). The distribution of urban voluntary resources: An exploratory analysis. *Environment and Planning A*, 15 (8), 1067-1082.
- Wolfenstein, M. (1957). *Disaster: A psychological essay glencoe*. USA: Free Press.
- Wood, L., Giles-Corti, B., and Bulsara, M. (2012). Streets apart: Does social capital vary with neighbourhood design? *Urban Studies Research*, 2012, 1–11.
- Woolf, M., Schneider, J., and Hazelwood, M. (2013). Extreme event risk and climate change adaptation: Improving the knowledge base and building capacity. J. Palutikof, M. Parry, M. Stafford Smith, A.J. Ash, S.L. Boulter, and M. Waschka (Eds.). in *Climate adaptation futures* (p. 354-361). USA: Wiley-Blackwell.
- Wright, J. K. (1947). Terrae incognitae: The place of the imagination in geography. *Annals of Association of American Geographers*, 37 (1), 1-15.
- Wu, F. (2002). New partners or old brothers? GONGOs in transnational environmental advocacy in China. *China Environment Series*, 5, 45–58.
- Yamamoto, T. (1998). *The nonprofit sector in Japan*. UK: Manchester University Press.
- Yarçı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (1), 125-135.
- Yavaş, H. (2005). Türkiye'de doğal afetlerin merkez-yerel ilişkiler açısından yönetim sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (3), 280-301.
- Yavuz, M. H. (1997). Political Islam and the welfare (Refah) party in Turkey. *Comparative Politics*, 30 (1), 63-82.
- Yıldırım, M. (2003). Sivil toplum ve devlet. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (2), 226-242.
- Yılmaz, A. (1997). Sivil toplum, demokrasi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı*, 18, 86-97.
- Yoo, C., and Lee, S. (2016). Neighborhood built environments affecting social capital and social sustainability in Seoul, Korea. *Sustainability*, 8 (12), 1–22.
- Yoon, M. O., and Song, C. H. (2003). *Role and function of NGOs in disaster management*. South Korea: Korea Research Institute For Human Settlements.
- Yusoff, K., Grosz, E., Clark, N., Saldanha, A., and Nash, C. (2012). Geopower: A panel on Elizabeth Grosz's 'Chaos, territory, art: Deleuze and the framing of

the Earth'. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30 (6), 971–988.

Zannoni, D. (2019). *Disaster management and international space law*. The Netherlands: Brill.

Zhang, X., and Baum, R. (2004). Civil society and the anatomy of a rural NGO. *The China Journal*, 52, 97–107.

Zook, M., Graham, M., Shelton, T., and Gorman, S. (2010). Volunteered geographic information and crowdsourcing disaster relief: a case study of the Haitian earthquake. *World Medical and Health Policy*, 2 (2), 7-33.

http-1:

<https://www.emdat.be/frequently-asked-questions> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

http-2:

<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 30.06.2022)

http-3:

http://europa.eu.int/eur-lex/en/gom/cn/2001/com2001_0428enoi.pdf (Erişim Tarihi: 10.02.2022)

http-4:

https://ec.europa.eu/international-partnerships/our-partners/civil-society_en. (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

http-5:

<https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement> (Erişim Tarihi: 25.09.2023)

http-6

<http://edition.cnn.com/2013/12/05/world/africa/nelson-mandela-miracle-years/> (Erişim Tarihi: 18.02.2022)

http-7:

<https://www.kirkensnodhjelp.no/en/about-nca/our-history/> (Erişim Tarihi: 07.02.2022)

http-8:

[http://www.dtm.gov.tr/ab/SonGelismeler/com\(2005\)290.doc](http://www.dtm.gov.tr/ab/SonGelismeler/com(2005)290.doc) (Erişim Tarihi: 10.04.2022)

http-9:

<https://www.siviltoplum.gov.tr/bilgimerkezi/kamu-stk-isbirligi-sureci> (Erişim Tarihi: 09.04.2022)

http-10:

<http://www.jacindia.org/global.htm>. (Erişim Tarihi:21.07.2021)

http-11:

<https://www.ibtimes.co.uk/kobe-earthquake-20th-anniversary-facts-about-devastating-1995-great-hanshin-earthquake-1483786> (Erişim Tarihi: 17.08.2022)

http-12:

<https://www.unescap.org/sites/default/files/ESCAP-Annual-Report-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 20.08.2022)

http-13:

<https://www.tn.gov/tema/the-agency/agency-history/history-1950s.html> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

http-14:

<https://www.fema.gov/about> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

http-15:

<https://www.gsa.gov/governmentwide-initiatives/emergency-response/the-national-response-framework>. (Erişim Tarihi: 30.08.2022)

http-16:

<https://disasterphilanthropy.org/disasters/hurricane-katrina-10/> (Erişim Tarihi: 05.09.2022)

http-17:

<https://m.daily-bangladesh.com/english/Horrific-12-November-today/53263> (Erişim Tarihi: 14.09.2022)

http-18:

<http://www.adb.org/ngos/docs/NGOBangladesh.pdf> (Erişim Tarihi: 15.09.2022)

http-19:

<https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda> (Erişim Tarihi: 25.09.2023)

http-20:

<https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-plani> (Erişim Tarihi: 04.02.2023)

http-21:

<https://www.bbc.com/turkce/articles/c3gmn8epzg8o> (Erişim Tarihi: 28.07.2023)

http-22:

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-enkaz-altinda-kalanlari-kurtarma-calismalari-suruyor/2812374> (Erişim Tarihi: 21.07.2023)

http-23:

<https://balikesirbirlikgazetesi.com/mansetler/gondak-kahramanmaras-a-gidiyor-17535.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2023)

http-24:

<http://www.ipcc.ch/ipccreports/ar4-wg2.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2022)

http-25:

<https://akreditasyon.afad.gov.tr> (Erişim tarihi: 14.03.2023)

http-26:

<https://www.balikesirkentkonseyi.org/haber/balikesir-afetlerin-farkinda.html> (Erişim Tarihi: 09.07.2023)

http-27:

<https://balikesir.afad.gov.tr/kurumlar/balikesir.afad/E-Kutuphane/II-Planlarim/BALIKESIR-IRAP.pdf> (Erişim Tarihi: 19.11.2023)

EKLER

Ek-1: Görüşme Formu (STK'lar)

Değerli Katılımcı,

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora tezi kapsamında yapılan bu araştırmada Balıkesir'deki afet temalı STK'lar ile kamu kurumlarının, STK'ların afet yönetimindeki yeri ve rolüne ilişkin bakış açılarının belirlenmesi önemsenmiştir. Böylelikle Balıkesir'de afet yönetiminin sağlıklı işleyip işlemediğinin ve afet yönetişiminin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. KVKK ve bilimsel etik gereğince, doktora tezinde isminiz, bağlı olduğunuz STK veya kimliğinizi belli edecek herhangi bir unsur ***kesinlikle*** yansıtılmayacak olup sadece size özel sembolik bir kod verilecektir. Görüşme, gönüllülüğe dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Görüşmenin istediğiniz bir aşamasında katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Anlayışlı tavrınız, nezaketiniz ve iş birliğiniz için çok teşekkürler.

Oğuzhan ÖZKAN

- Yaşınız kaçtır?
- Bağlı bulunduğunuz STK'daki göreviniz/ statünüz nedir?

Kurumsal Arka Plan

- Kuruluşunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Kuruluşunuz nasıl bir organizasyonel yapıya sahiptir? Kaç üyesi vardır? Bunlardan kaç aktif olarak görev yapmaktadır?
- STK'nın çalışma koşulları ne şekildedir?
- STK'nızın uzmanlaşma alanları nelerdir?
- STK'nıza ait istatistiksel bilgiler nasıldır? Yıllık beyannamelerdeki durum nedir?
- Kuruluşunuzun ulusal veya uluslararası standardı/akreditasyonu (AFAD akreditasyonu) bulunmakta mıdır?
- Ücretli çalışmanız var mı?
- Kuruluşunuzun yayın organı bulunmakta mıdır?
- Kâr amacı olmayan tesisiniz var mı? (yurt, lokal, kütüphane, eğitim tesisi, kamp tesisi vb.)
- Kuruluşunuza ait olan bir taşıt var mıdır?
- Kuruluşunuza ait olan taşınmaz mal var mıdır?
- Kuruluş yeri seçiminizde hangi faktör ya da faktörler etkili olmuştur?

Üye Profili

- Üyelerinizin profili nedir? (yaş-egitim-meslek-cinsiyet)

Finansal Kapasite

- STK'nın bütçesi, finansal varlıkları ve kaynakları ne durumdadır?

- Masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? Gelirleriniz faaliyetlerinizin düzenli bir şekilde devam etmesi konusunda yeterli mi?

Afet Odaklı Faaliyetler

- Afetlere ilişkin karar alma süreçleri nasıl izleniyor? (ekip kurulması-müdahaleye gidip gitmeme vb.)
- Kuruluşunuzun son yıllarda yaşanan afetlere yönelik ne gibi faaliyetleri olmuştur?
- Kuruluşunuzun yerel halkın afet hazır bulunuşluğuna katkısı nasıldır? Bu konuda halka eğitimler verilmekte midir?
- STK'nızın bölgesel kapsamda ve gönüllülere yönelik afet farkındalığı oluşturma amaçlı faaliyetleri var mıdır?
- Kuruluşunuzun bir afet durumunda Balıkesir toplumundaki dezavantajlı kesimlere yönelik planları/projeleri veya uygulamaları nelerdir?

STK Dışı Odaklarla İlişkiler

- Balıkesir'deki kamu kurum ve kuruluşlarındaki afet birimleriyle ilişkileriniz ne düzeydedir? Ortak projeler yapıyor mu?
- Diğer ulusal STK'lar ile ilişkileriniz nasıldır?
- STK'nızın kent konseyiyle ilişkisi nasıldır?
- Kuruluşunuza halk tarafından yapılan yardımlar ne boyuttadır?
- Kuruluşunuzun afetlere yönelik araştırmalardaki konumu ne düzeydedir? Üniversitelerle ilişkileriniz nasıldır?
- Kuruluşunuza özel sektörde yapılan yardımlar ne boyuttadır?
- Kuruluşunuzun uluslararası STK'larla ilişkileri ne düzeydedir? Uluslararası anlamda maddi/manevi destek görmekte midir?
- Yurt dışındaki herhangi bir kuruluş ile ilişkileri varsa bu ilişki hangi statüde? (üyelik, danışmanlık, proje/faaliyet ortaklığı vb.)
- Kuruluşunuzun afet yönetimiyle ilgili plan/proje/uygulamalarında kuruluşunuzun dışındaki kişilerden/gruplardan veya kurum/ kuruluşlardan fikir alınıyor mu?

Afet Yönetiminde STK'ların Konumuna Yönelik Algılar

- Herhangi bir afet durumunda Balıkesir'deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak devletin ve STK'ların konumu nasıldır?
- Afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK'lara düşen roller mevcut mudur? Eğer varsa bu roller nelerdir?
- Sizce STK'lara afet yönetiminin aşamalarında ne gibi roller düşmektedir? Şu an buldukları konum itibarıyla STK'lar bu rolleri yeterince uygulamakta mıdır? Devlet tarafından STK'lara gerekli imkanlar sağlanmakta mıdır?

- Bir afet öncesinde, sırasında ve sonrasında (zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında) devlet kurumlarının yetersiz kalması durumunda yalnızca STK'lar gerekli etkinliği ve başarıyı sağlayabilirler mi?
- Sizce STK'ların afet sonrasındaki kalkınma süreçlerinde etkileri bulunmakta mıdır? Bulunmakta ise bu etkiler nelerdir?
- Sizce STK'ların afet yönetiminde sağladığı avantajlar (veya varsa ortaya çıkardığı dezavantajlar) nelerdir?
- Sizce STK'ların afet yönetimine katkısını sınırlayan bariyerler mevcut mudur? Mevcutsa bu bariyerler nelerdir?
- Sizce STK'ların afet yönetimindeki konum ve rolleri geçmişten bugüne ne yönde değişmiştir?
- Sizce STK'ların yokluğu durumunda afet yönetiminde ne gibi farklılıklar olur?
- Türkiye'de afet yönetimi kapsamında devlet- STK ilişkisi ve STK'ların konumu göz önüne alındığında Balıkesir özelinde farklılıklar bulunmakta mıdır? Bulunuyorsa bu farklılıklar nelerdir?
- Sizce afet yönetiminde AFAD'ın/devlet kurumlarının ve STK'ların kapasitesi arasında farklılıklar bulunmakta mıdır? Cevap evetse ne gibi farklar vardır?
- Afetlerle ve afet yönetimiyle ilgili devlet bazlı planlarda/projelerde/stratejilerde STK'lara da söz hakkı verilmekte midir?
- Kuruluşunuzun afet yönetimindeki kapasitesi ve rolüne ilişkin Balıkesir halkının güveni sizce ne düzeydedir?
- STK'nızın sürdürülebilir olmasının önünde engeller var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? (ör. Maddi yetersizlik- personel yetersizliği- gönüllü veya üye yetersizliği- yasal engeller-STK anlayışının toplumda karşılık bulmaması- vb.)

Afet Yönetimine Dair Bakış Açısı

- Sizce Türkiye'de afet yönetimi kapsamında sorunlar bulunuyor mu? Bulunuyorsa buna yönelik çözüm öneriniz nedir?

Ek-2: Görüşme Formu (Kamu Kurumları)

Değerli Katılımcı,

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora tezi kapsamında yapılan bu araştırmada Balıkesir'deki afet temalı STK'lar ile kamu kurumlarının, STK'ların afet yönetimindeki yeri ve rolüne ilişkin bakış açılarının belirlenmesi önemsenmiştir. Böylelikle Balıkesir'de afet yönetiminin sağlıklı işleyip işlemediğinin ve afet yönetişiminin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. KVKK ve bilimsel etik gereğince, doktora tezinde isminiz, bağlı olduğunuz kamu kurumu veya kimliğinizi belli edecek herhangi bir unsur **kesinlikle** yansıtılmayacak olup sadece size özel sembolik bir kod verilecektir. Görüşme, gönüllülüğe dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Görüşmenin istediğiniz bir aşamasında katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Anlayışlı tavrınız, nezaketiniz ve iş birliğiniz için çok teşekkürler.

Oğuzhan ÖZKAN

- Yaşınız kaçtır?
- Bağlı bulunduğunuz kamu kurumundaki göreviniz/ statünüz nedir?

Kurumsal Arka Plan

- Biriminiz ne zaman kurulmuştur?
- Biriminizin nasıl bir organizasyonel yapısı vardır? Kaç üyesi bulunmaktadır? Üye profili nasıldır?
- Biriminizin son yıllarda yaşanan afetlere yönelik ne gibi faaliyetleri olmuştur?

Afet Yönetiminde STK'ların Konumuna Yönelik Algılar

- Sizce afet yönetiminde AFAD'ın/devlet kurumlarının ve Balıkesir'deki STK'ların kapasitesi arasında farklılıklar bulunmakta mıdır? Cevap evetse ne gibi farklar vardır?
- Afetlerle ve afet yönetimiyle ilgili devlet bazlı planlarda/projelerde/stratejilerde STK'lara da söz hakkı verilmekte midir?
- STK'larla ilişkileriniz ne düzeydedir?
- Herhangi bir afet durumunda Balıkesir'deki halka en çok yardım ve desteği temin edecek kurum veya kuruluş olarak kendilerinin ve STK'ların konumu nasıldır?
- STK'ların afet yönetimindeki kapasitesi ve rolüne ilişkin Balıkesir halkının güveni sizce ne düzeydedir?
- Sizce STK'ların afet yönetimine katkısını sınırlayan bariyerler mevcut mudur? Mevcutsa bu bariyerler nelerdir?
- Afetlerin oluşturduğu kriz ortamını fırsata çevirmek adına STK'lara düşen roller mevcut mudur? Eğer varsa bu roller nelerdir?
- Sizce STK'lara afet yönetimi aşamalarında ne gibi roller düşmektedir? Şu an buldukları konum itibarıyla STK'lar bu rolleri yeterince uygulamakta mıdır? Devlet tarafından STK'lara gerekli imkanlar sağlanmakta mıdır?

- Bir afet öncesinde, sırasında ve sonrasında devlet kurumlarının yetersiz kalması durumunda yalnızca STK'lar gerekli etkinliği ve başarıyı sağlayabilirler mi?
- Sizce STK'ların afet sonrasındaki kalkınma süreçlerinde etkileri bulunmakta mıdır? Bulunmakta ise bu etkiler nelerdir?
- Sizce STK'ların afet yönetiminde sağladığı avantajlar (veya varsa ortaya çıkardığı dezavantajlar) nelerdir?
- Sizce STK'ların yokluğu durumunda afet yönetiminde ne gibi farklılıklar olur?
- Sizce STK'ların afet yönetimindeki konum ve rolleri geçmişten bugüne ne yönde değişmiştir?

Afet Yönetimine Dair Bakış Açısı

- Sizce Türkiye'de afet yönetimi kapsamında sorunlar bulunuyor mu? Bulunuyorsa buna yönelik çözüm öneriniz nedir?

Ek-3: Etik Kurulu Onayı

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığının, Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Alper UZUN ve Arş. Gör. Oğuzhan ÖZKAN'ın birlikte hazırladığı "Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Balıkesir İli Örneği " isimli çalışmalarını için bilimsel etik kurul onay belgesi talebi komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. 15.11.2021

Komisyon Başkanı
Prof. Dr. Mehmet NARLI

Prof. Dr. Elif ÇİMEN
Üye

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Üye

Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU
Üye

Prof. Dr. Uğur ÖRĞAN
Üye

